190

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
43 H
25

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
11. C

9 - E - 2

Q. 3. 3.

8.43.H.25

IN ROMA

Digitized by Google

BENEDICTI PERERII VALENTINI,

E Societate IESV.

CENTVM OCTOGINTA TRES

Diſputationes Selectiſſimæ ſuper libro

APOCALYPSIS

Beati Ioannis Apoſtoli.

Quibus adiecta ſunt ab eodem Auctore viginti tres Diſputationes, aduerſus eos qui putarunt, MAOMETEM *Saracenorum legiſlatorem fuiſſe verum illum* ANTICHRISTVM, *de quo non pauca Daniel, & Ioannes in Apocalypſi prædixerunt; pluraq́ à Patribus memoriæ tradita ſunt.*

Cum Superiorum Permiſſu, & Priuilegio.

VENETIIS, M. DC VII.

APVD ANTONIVM LEONARDVM.

Digitized by Google

CÆSARI BARONIO

S·R·E· REVERENDISSIMO
ET ILLVSTRISSIMO
Cardinali, & Bibliothecario
Apoſtolico.

BENEDICTVS PERERIVS S. D.

TERTIVM Tomum Selectarum Diſputationum mearum in ſacram Scripturam mitto ad te Illuſtr. Baroni, Literarium ſcilicet munuſculum, meiſque conueniens ſtudijs, nec futurum tibi non iucundum, qui, pro tuo diuinarum literarum ſummo amore, ac reuerentia, & Commentarijs, & aliis quibuſcunque ſacræ Scripturæ tractationibus non ineptis, neque ineruditis maiorem in modum delectaris. Mihi ſanè viſum eſt, cuius nomini ſuperioribus annis inſcripſiſſem Commentarios meos in Geneſim, primum nempe librum diuinæ Scripturæ; eidem quoque nunc dicare Selectas Diſputationes in librum Apocalypſis, qui extremum in ſacrorum voluminum

¶ 2 diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitione locum tenet. Ac nos quidem ex paupere ſtudiorum noſtrorum penu tenuia hæc promimus;& quaſi leuidentia munera, craſſo filo, vt dixit ille, in publicum damus: Tu verò inæſtimabili Eccleſiaſticorum Annalium theſauro pergis in dies magis Eccleſiam Chriſti locupletari, ingenti & tuo apud Deum meritò, doctorùmque hominum qui ſunt, quique omni poſt æuo futuri ſunt, gaudio, atque emolumento. Cogis itaque omnes, qui Catholicæ Eccleſiæ, ab eius vſque primordijs, doctrinam & inſtituta, atque conſuetudines explorate cognitas, & perceptas habere cupiunt, obnixè Deum rogare, vt ſaluum te multos annos, atque incolumem Eccleſiæ ſuæ præſtet quoad iſtud tanti laboris, tantæque vtilitatis opus ad vſque noſtra hæc tempora, qua feciſti adhuc eruditionis copia, & diſputandi ſubſtilitate, ac diligentia, refertum atque elaboratum limatùmque deducas. Vale.

AVCTOR OPERIS
Lectori S. D.

S I quis fortè mirabitur, me non in vniuerſum librum Apocalypſis, ſed in octo duntaxat prima libri eius Capita Selectas Diſputationes edidiſſe; ſciat is, me, cum eas Diſputationes ſcribere ſum aggreſſus, eo fuiſſe conſilio atque animo, vt de Septem principalibus in hoc libro deſcriptis Viſionibus, ſecundam tantum Viſionem explanarem. In qua Viſione Beatus Ioannes vidit in dextera Dei ſedentis in throno, librum ſcriptum intus & foris, ſeptemque ſignatum ſigillis: quam ipſe Viſionem per quinque Capita, ab initio quarti vſque ad principium octaui Capitis enarrauit. Omnium enim Viſionum quas Ioannes habuit, & quæ continentur in hoc libro, hæc ſecunda Viſio multis eſt nominibus præſtantiſſima, & celebratiſſima. Eſt enim ampliſsima longè, latèque patens, & vſque ad finem mundi pertinens. Eſt altiſsimis futurarum rerum myſterijs refertiſſima. Eſt ingentium obſcuritatum, maximarùmque difficultatum pleniſsima. Eſt cognitu Eccleſiæ CHRISTI vtiliſſima; quòd futuros in Eccleſia, vſque ad finem eius in terris, præſignet inſigniores caſus tam proſperos, quàm aduerſos. Denique huius Viſionis explorata cognitio magnam præfert lucem ad illuſtrandas aliarum Viſionum obſcuritates,

difficulta-

difficultatùmque tenebras diſcutiendas. Super hac ego Viſione duas & centum Diſputationes feceram, quas eram, modico volumine comprehenſas, daturus in publicum. Sed poſteà, cùm animaduertiſſem, explicationem primorum trium libri huius Capitum, in quibus primam Viſionem Ioannis expoſui, magno fore adiumento ad ſecundam viſionem expeditius, emulatiùſque declarandam; Viſum eſt mihi, ad copioſam eorum Capitum explanationem Septuaginta conferre Diſputationes. His autem præponenda eſſe cenſui PROLEGOMENA *in librum Apocalypſis vndecim tractata Diſputationibus; vt ea, quaſi rectam munirent viam, facilèmque introitum aperirent Lectori, quò faciliùs ad cognoſcendum & huius ſecundæ Viſionis, aliarumque omnium Viſionum abditiſſima myſteria penetrare poſſet. Hac itaque ratione factum eſt, vt hic tertius Tomus in tres & octoginta, centùmque Diſputationes excreſceret. Quo igitur conſilio & animo in octo tantum Capita libri Apocalypſis Diſputationes in lucem emiſerim, te Lector optime, in ipſo quaſi operis veſtibulo prænoſſe, non abs re futurum eſſe duxi. Vale.*

Facultas R. Admodum in Chriſto P. P. Claudij Aquauiua Societatis Ieſu. Præpoſiti Generalis huius libri imprimendi.

CVm opus hoc, *Centum octoginta tres Diſputationes in Apocalypſim complectens*, à P. *Benedicto Pererio, noſtra Societatis Theologo compoſitum*, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ijs, ad quos id pertinebit, videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 27. Decemb. 1605.

CL. AQVAVIVA Societatis IESV Prępoſitus Generalis.

Facultas R. D. D. Antonij Emmanuelis Chalomi huius libri imprimendi.

ANTONIVS Emmanuel Chalomus in præfectura Lugdunenſi conſiliarius Regius, in primatu Franciæ Iudex, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi Vicarius Generalis: opus hoc à Benedicto Pererio magno ingenio, excellentiq; doctrina viro compoſitum, & à Theologis recognitum, vt in lucem edatur facultatem concedimus, Lugduni 29. Iulij 1606.

CHALOM.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Ieſu in Prouincia Lugdunenſi.

LVdouicus Richeomus Prouincialis Collegiorum Societatis Ieſu, in prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Chriſtianiſſimo Henrico III. die 10. menſis Maij, anni 1583. conceſſum; quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque illorum permiſſione imprimant; permittit Horatio Cardon Lugdunenſi Bibliopolæ, vt *Diſputationes Selectas in Apocalypſim, auctore Benedicto Pererio eiuſdem Societatis*, ad ſex proximos annos imprimere, ac libere diuendere poſſit. Datum Lugduni die vndecima Ianuarij, Anno 1606.

RICHEOMVS.

Digitized by Google

GLi Eccell. Signori Capi dell'Illuſtr. Conſ.di X. infraſcritti hauuta fede dalli Sig.Riformatori del Studio di Padoua per relation delli doi à ciò deputati,cioè del R.Padre Inquiſitor, & del Circ.Secretario del Senato Zuan e Marauegia con giuramento, che nel Libro ſtampato in Lione Intitolato Benedicti Pererij Valentini Tomus Tertius Selectarum Diſputationum in Sacram Scripturam ſuper libro Apocalypſis B.Ioannis, & in vn' altro aggionto al ſopradetto Libro aduerſus Ioannem Viterbienſem,& alios quoſdam viros doctos: non ſi troua coſa contra le leggi,& ſono degni di Stampa, concedeno licenza che poſſino eſſer ſtampati in queſta Città.

Datum die 13. Martij 1607.

D. Nicolò Querini.
D. Hieronimo Diedo } Capi dell'Illuſtr. Conſ.di X.
D. Piero Bondomier.

Illuſtriſſ. Conſ. X. Secretarius
Leonardus Otthobonus.

1607.adì 13.Marzo. Reg. nel Off.contra la Biaſt.a car.168.

Gio. Battiſta Breatto Coad.

TABVLA INTERPRETATIONIS VERBORVM,

Quæ ſigillatim in ſeptem Apocalypſis Capitibus continentur, & ab Auctore datæ, & etiam ab inſignioribus Doctoribus, de quibus meminit in opere.

Unius item Tractatus Diſputationum 23. contra aſſerentes Mahometem Sarracenorum legiſlatorem fuiſſe verum Antichriſtum.

Capitis primi Apocalypſis.

De vocabulo Apocalypſis.	*Diſp.1.car.27*
Super illis verbis	
Apocalypſis Ieſu Chriſti quam dedit, &c.	Diſp.2.c.29
Quæ oportet fieri cito.	Diſp.3.c.31
Significauit mittens per Angelum ſuum &c.	Diſp.4.c.39
Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, &c.	Diſp.5.c.41
Ioannes ſeptem Eccleſijs, &c.	Diſp.6.c.43
Et à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu &c.	Diſp.7.c.45
Et à Ieſu Chriſto qui eſt teſtis fidelis &c.	Diſp.8.c.47
Et fecit nos Regnum &c.	Diſp.9.c.48
Ego ſum alpha & omega &c.	Diſp.10.c.50
Ego Ioannes frater veſter. &c.	Diſp.11.c.51
Fui in Inſula &c.	Diſp.12.c.52
Fui in ſpiritu in dominica die.	Diſp.13.c.53
Prima viſio facta Ioanni, quæ narratur illis verbis	
Et conuerſus vidi ſeptem candelabra &c.	c.55
Super illis verbis	
Similem filio hominis.	Diſp.14.c.56
In medio ſeptem candelabrorum aureorum.	Diſp.15.c.57
Veſtitum podere & præcinctum &c.	Diſp.16.c.59
Ioachimi diſputatio de zona aurea Chriſti, & pellicea Ioannis.	*c.61*
Super illis verbis	
Caput autem eius &c.	Diſp.18.c.63
Pedes autem eius &c.	Diſp.19.c.64

✱ Vox

Vox illius tanquam uox &c. Diſp.20.c.66
Ex ore eius gladius &c. Diſp.21.c.68
Et facies eius ſicut Sol &c. Diſp.22.c.69
Ambroſii diſputatio de octo corporis Chriſti ornamentis cum quibus ipſe apparuit Ioanni in hac prima viſione. c.70

Super illis verbis

Ego ſum Primus, & Nouiſſimus. Diſp.24.c.71
Septem Stellæ Angeli ſunt &c. Diſp.25.c.74

Capitis Secundi Apocalypſis.

De ſeptem epiſtolis à Ioanne miſſis ad ſeptẽ epõs Eccleſiarũ Aſię. Diſp.1.c.79

Super illis verbis dicti Capitis.

Angelo Epheſi Eccleſiæ Scribe. Diſp.2.c.80
Scio opera tua & laborem &c. Diſp.3.c.82
Non potes ſuſtinere malos. Diſp.4.c.84
Sed habeo aduerſum te pauca. Diſp.5.c.86
Sin autem ueniam tibi. Diſp.6.c.87
Vincenti dabo edere de ligno uitæ. Diſp.7.c.89
Et Angelo Eccleſiæ Smirnæ ſcribe. Diſp.8.c.91
Et habebitis tribulationem &c. Diſp.9.c.93
Qui uicerit non lædetur &c. Diſp.10.c.95
Et Angelo Pergami Scribe. Diſp.11.c.97
Vincenti dabo manna abſconditum. Diſp.12.c.98
Et dabo illi calculum candidum. Diſp.13.c.100
Super iiſdem verbis Auctoris ſententiæ. Diſp.14.c.102

Super illis uerbis eiuſdem Capitis.

Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe. Diſp.15.c.104
Permittis mulierem Iezabel &c. Diſp.16.c.106
Vobis autem dico & cęteris qui Thyatiræ eſtis &c. Diſp.17.c.108
Sententię auctoris ſuper iiſdem verbis. Diſp.18.c.110

Super illis uerbis eiuſdem Capitis.

Vincenti dabo ſtellam matutinam. Diſp.19.c.111

Capitis Tertij Apocalypſis ſuper illis verbis

Et Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe. Diſp.1.c.116
Eſto uigilans & confirma cætera q̃ moritura erant. Diſp.2.c.117
Haymonis diſputatio circa bona opera facta in peccato mortali. c.119
Super iiſdem uerbis. Diſp.3.c.121

Super illis verbis eiuſdem Capitis.

Non inuenio opera tua &c. Diſp.5.c.123
Sed habet pauca nomina, &c. Diſp.6.c.124
Qui uicerit non delebo eum de libro uitæ. Diſp.7.c.126
Diſcuſſio confutationis B. Thomæ contra interpretationem Ambroſii, & Auguſtini. c.128

Defenſio

Defenſio ſententiæ B. Thomæ. c.129

Super illis uerbis eiuſdem Capitis.

Et Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe. Diſp.10.c.131
Hæc dicit Sanctus & Verus &c.
Quid ſit habere claues Dauid. Diſp.11.c.132
Qui habet clauem Dauid &c. *Auctoris explanatio.* c.136
Loci Iſaiæ ſimilis continentis illa Domini uerba. *Diſp.13.c.138*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Tene quod habes ut nemo accipiat &c. Diſp.14.c.141
Qui uicerit faciam illum columnam &c. Diſp.15.c.142
Et ſcribam ſuper eum nomen Ciuitatis nouæ &c. Diſp.16.c.145
Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe &c. Diſp.17.c.149
Similis locus epiſt. ad Coloſſ. c.153
Auctoris ſententia ſuper loco d. epiſt. c.154

Super uerbis eiuſdem capitis.

Vtinam frigidus eſſes, aut calidus. &c. Diſp.20.c.155
Duodecima ſupradictorum verborum interpretatio ab Auctore probatur. c.159

Super verbis eiſdem capitis

Dicis quod diues ſum & locupletatus, &c. Diſp.22.c.160
Aliorum interpretatio illorũ uerborũ domini ſuadeo tibi emere &c. c.162
Quo precio poſſit emi aurum Charitatis, & Sapientiæ. c.164
Auctoris explanatio eorundem uerborum. c.167

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et collyrio inunge oculos tuos, &c. Diſp.26.c.170
Ego quos amo, arguo & caſtigo. Diſp.27.c.172
Ego ſto ad hoſtium & pulſo. Diſp.28.c.174
Qui uicerit dabo ei &c. Diſp.29.c.177

Capitis Quarti Apocalypſis.

De quadruplici uia & ratione explanandi ſex illas uiſiones. *Diſp.1.c.182*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et ecce ſedes poſita erat in Cœlo &c. Diſp.2.c.185
De myſterio ſedentis in throno, de quo dicitur habuiſſe ſpeciem iaſpidis, & ſardij. *Diſp.3.c.186*
Decima interpretatio dicti myſterij probatur tanquam optima ab Auctore. Diſp.4. c.189
De iaſpide, & ſardo, qui in ſupradictis uerbis B. Ioan. nominatur. *Diſ.5.c.190*

Super illis uerbis eiuſdem Capitis.

Et Iris erat in circuitu ſedis &c. Diſp.6.c.192
De ſmaragdo cuius coloris ſpeciem habebat Iris quæ erat in circuitu ſedis. Diſp.7.c.195

Super illis verbis eiuſdem capitis.

Et in circuito ſedis ſedilia uigintiquatuor &c. Diſp.8 c.197

Super iiſdem illis uigintiquatuor ſenioribus enarrantur duę aliæ interpretatio nes B.Greg.ſcilicet & Ruperti. *Diſp.9.c.200*
Interpretationis Ioachimi. *Diſp.10.c.201*
Interpretationis Aureoli, & Lirani circa iſtos uigintiquat.ſen.Diſp.11,c.203
Haymonis interpretationis. *Diſp.12.c.204*
Auctoris ſententia. *Diſp.13.c.207*
Super illis uerbis eiuſdem capitis.
Et de throno procedebant fulgura &c. *Diſp.14.c.208*
Et in conſpectu ſedis &c. *Diſp.15.c.210*
Quomodo iſtud mare uitreum ſimile chriſtallo interpretatum ſit diuerſimode ab aliis, & ab Auctore. *Diſp.16.c.212*
Super uerbis eiuſdem capitis.
Et in medio ſedis & in circuitu ſedis 4.animalia,&c.*Diſp.17.c.214*
De figuris iſtorum quatuor animalium. *c.216*
Quid ſignificet iſtud animal quadriforme. *c.218*
Quomodo communis Doctorum opinio interpretata fuerit iſta quatuor animalia. *c.220*
Auctoris ſententia circa idem *c.222*
De multitudine oculorum quibus iſta animalia erant prædita. *c.224*
Super uerbis eiuſdem capitis.
Singula eorum habebant alas ſenas. *Diſp.23.c.225*
Auctoris ſententia circa iſtarum alarum ſignificationem. *Diſp.24.c.227*
Dionyſii Areopagitæ circa idem. *Diſp.25.c.228*
Ioachimi Abbatis circa idem ſententia. *Diſp.26.c.229*
Super illis uerbis eiuſdem capitis.
Et requiem non habebant &c. *Diſp.27.c.231*
Super uenerando illo triſagio, Sanctus, Sanctus, Sanctus. *c.233*
Super illis uerbis eiuſdem capitis.
Et cum darent illa animalia gloriam & benedictionem ſedenti &c. *Diſp.29.c.235*
Capitis Quinti Apocalypſis ſuper illis uerbis.
Et uidi in dextera ſedentis ſuper thronum librum ſcriptum intus, & foris &c. *Diſp.1.c.239*
S.Bernardi, & aliorum interpretatio circa d.ſeptem ſigilla. *Diſp.2.c.241*
Aureoli, & Lirani, & Cartuſiani opinio probabilior quo ad litteralem ſenſum. *Diſp.3.c.243*
Auctoris ſententia circa idem. *Diſp.4.c.245*
Super illis uerbis.
Et uidi Angelum fortem prædicantem &c. *Diſ.5.c.246*
Et unus de ſenioribus &c. *Diſp.6.c.248*
Et uidi Agnum ſtantem &c. *Diſp.7.c.250*
Quid ſignificent illa ſeptem agni cornua & ſeptem oculi. *Diſp.8.c.251*

Auctoris ſententia circa idem. *Diſp.9.c.253*

Super illis verbis eiuſdem capitis.

Et uenit & accepit de dextera. *Diſp.10.c.254*

Quatuor animalia &c. *Diſp.11.c.256*

Et cantabant canticum nouum &c. *Diſp.12.c.157*

Et uidi & audiui vocem &c. *Diſp.13.c.259*

Dignus eſt agnus qui occiſus eſt &c. *Diſp.14.c.260*

An Chriſtus per mortem ſuam meruerit habere diuinitatem. *Diſp.15.c.262*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et omnem creaturam quæ in cęlo &c. *Diſp.16.c.264*

Capitis Sexti Apocalypſis.

Exponuntur quatuor rationes interpretandi hæc ſeptem ſigilla. *Diſp.1.c.267*

Ambroſii & Ruperti opinio circa idem. *Diſp.2.c.269*

Rationis Petri Aureoli circa idem. *Diſp.3.c.270*

Super illis verbis eiuſdem capitis.

Et uidi quod aperuiſſet agnus,&c. *Diſp.4.c.271*

Quartæ interpretationis apertionem primi ſigilli referri ad primitiuam Chriſti Eccleſiam. *Diſp.5.c.273*

Exponitur Auctoris de primi ſigilli apertione ſententia. *Diſp.6.c.275*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum audiui ſecundum animal dicens &c. *Diſp.7.c.277*

Aureoli & Lirani interpretatio circa ueram intelligentiam ſecundi ſigilli. *Diſp.8.c.279*

Andreæ interpretatio & melior omnium aliarum. *Diſp.9.c.281*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et cum aperuiſſet ſigillum tertium audiui tertium animal, &c. *Diſp.10.c.283*

Interpretationis ab Aureolo & Lirano traditæ. *Diſp.11.c.286*

Duarum aliarum interpretationum ſuperioribus probabiliorum. *diſp.12.c.288*

Quæ interpretatio placeat Auctori. *c.290*

Super illis uerbis ſupradicti capitis.

Et cum aperuiſſet ſigillum quartum &c. *Diſp.14 c.294*

Aliarum trium interpretationum eorundem uerborum. *Diſp.15.c.297*

Vltimæ interpretationis quæ eſt de Mahomete & eius ſecta. *Diſp.16 c.299*

Quare Auctore hanc vltimam interpretationem probet. *Diſp.17.c.301*

Super illis verbis eiuſdem capitis.

Et cum aperuiſſet ſigillum quintum uidi ſubtus altare animas &c. *Diſp.18 c.303*

S.Gregorij, Aug. Bedæ, Haym. Ricardi, & Dionyſij Cartuſiani interpretationum ſuper d.uerbis. *Diſp.19.c.306*

Ruperti, Ioachini, & Lirani interpretationis ſuper d. verbis. *Diſp.20.c.309*

S.Bernardi

S. Bernardi interpretatio ſuper d. *Diſp.21.c.312*
Auctoris ſententiæ ſuper d. uerbis. *Diſp.22.c.314*
Sententiæ putantium animas ſanctorum non habere beatificam Dei uiſionem vſque ad diem Iudicij. *Diſp.23.c.318*
Explicationis duorum teſtimoniorum quibus dicta ſententia probari poſſet. *Diſp.23.c.320*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et uidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum, & eſſe terremotus magnus &c. *Diſp.25.c.322*
Confutationis Aureoli, Lirani, & Arethæ interpretationis. *Diſp.26.c.325*
Victorini Ticonij Primaſii. Andreę, Bedę, Haymonis, & Ioachimi interpretationis. *Diſp.27.c.327*
Auctoris ſententiæ. *Diſp.28.c.330*
Chriſoſt. Hieronymi, & Hilarij interpretationis eorum prodigiorum, quæ ſub finem mundi in Cœlo futura ſunt. *Diſp.29.c.331*
Victorini, Ticonij, Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haym. Auguſt. interpretationis ſecundæ. *Diſp.30.c.333*
Dionyſij Carthuſiani interpretationis. *Diſp.31.c.335*
Quod dicta prodigia verè futura ſint in Cœlo & aſtris quartę interpretationis. *Diſp.32.c.338*
Quomodo intelligendum ſit ſtellas tunc caſuras de Cœlo. *Diſp.33.c.341*

De Quarto Prodigio cœleſti, ideſt ſuper illis uerbis Domini.

Et uirtutes Cęlorum commouebuntur. Diſp.34.*c.344*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et Cœlum receſſit ſicut liber inuolutus. Diſp.35.*c.347*

Septimi capitis Apocalypſis.

Quis ſit ſcopus eius uiſionis, quæ narratur in hoc ſeptimo capite, & quid propriè ſignificauerint, quę in hac uiſione B. Ioannis oſtenſa ſunt. *Diſp.1.c.351*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Poſt hęc uidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terrę &c. Diſp.2.*c.354*
Et uidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis &c. Diſp.3.*c.356*
Explicatur Auctoris ſententia de Angelo illo aſcendente ab ortu ſolis. *Diſp.4 c.359*
Auctoris interpretatio ſuper illis uerbis, nolite nocere mari & terræ, & cet. *Diſp.5.c.360*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et audiui numerum ſignatorum &c. Diſp.6.*c.362*
Auctoris ſententia de iſtis centum quadraginta quatuor millibus ſignatis. *Diſp.7.c.364*
An Iudæi ad fidem Chriſti conuertendi & ſaluandi non plures centum quadraginta

draginta quatuor millibus futuri ſint. *Diſp.8.c.365*

Super illis uerbis eiuſdem Capitis.

Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati. Diſp.9.c.369

Cur in enumeratione tribuum Iſrael prętermiſſa ſit Tribus Dan, & Tribus Ephraim. *Diſp.10.c.371*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Poſt hęc uidi turbam magnam &c. Diſp.11.c.373

Documentum quoddam notabile ductum ex ſuprad. uerbis. *Diſp.12.c.375*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Et omnes Angeli ſtabant &c. Diſp.13.c.377

Hi ſunt qui uenerunt &c. Diſp.14.c.378

De quibus præcipuè dicantur illa uerba, & lauerunt ſtolas ſuas &c. *Diſp.15.c.380*

Super illis uerbis eiuſdem capitis.

Non eſurient, neque ſitient amplius. *Diſp.16.c.382*

Capitis Octaui ſuper illis uerbis.

Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum. Diſp.1.c.386

Aureoli, & Lirani interpretationis. *Diſp.2.c.388*

Ruperti, & Cœlij Pannonij interpretationis. *Diſp.3.c.391*

Riperę interpretationis. *Diſp 4.c.393*

Quę ſententia ab Auctore probetur. *Diſp.5.c.394*

Contra aſſerentes uerum Antichriſtum iam veniſſe, & fuiſſe Mahometem pſeudo prophetam, & ſectæ Sarracenorum Principem.

Qui fuerint iſtius opinionis ſectatores. *Diſp.1.c.401*

Diſcuſſionis primæ rationis Annij. *Diſp.2.c.402*

Secundæ rationis Annij. *Diſp.3.c.404*

Tertiæ rationis Annij. *Diſp.4.c.405*

Refellitur hęc ultima ratio Annij. *Diſp.5.c.406*

Diſcuſſionis opinionis Genebrardi circa argumentum quod ducit a nomine Mahometis. *Diſp.6.c.407*

Ponitur prima ratio ad confutandum opiniones iſtorum erroneas, & confutatio reſponſionis Annij ad eam. *Diſp.7.c.408*

Confutatur Annij reſponſio ad ſecundam rationem qua probatur Mahometem non fuiſſe uerum Antichriſtum. *Diſp.8.c.409*

Refellitur Annij reſponſio ad tertiam rationem qua idem probatur. Diſp.9.c.410

Exponitur Annij reſponſio ad quartam rationē idem probantē. Diſp 10.c.41[illegible]

Refellitur

Refellitur dicta reſponſio. *Diſp.*11.c.413

Explicantur duo alia ſcripturæ lota de aduentu Enoch & Eliȩ. *Diſ.*12.c.416

Quarti diuinȩ Scripturæ loci de aduentu Enoch & Eliæ. *Diſp.*13.c.417

Quintȩ rationis contra Annium. *Diſp.*14.c.420

Refellitur Annij, & aliorum reſponſio ad d. quartã rationem. *Diſp.*15.c.421

Tractatur ſexta ratio contra Annium ducta ex diuerſitate doctrinæ Antichriſti à doctrina Mahometis. *Diſp.*16.c.422

Quod à Doctrina Antichriſti longe diuerſa fuit doctrina Mahometis. *Diſp.*17.c.424

Annij reſponſionis ad ultimam rationem qua probatur Mahometem non fuiße verum Antichriſtum. *Diſp.*18.c.425

Confutationis diſtinctionis nominis Antichriſti, qua Annius uſus eſt. *Diſp.*19.c.426

Ex Alcorano Mahometis concludi eum non fuiſſe uerum Antichriſtum. *Diſp.*20.c.429

De inſignioribus aliquot erroribus qui continentur in Alcorano Mahometis. *Diſp.*21.c.430

De octo cauſis tantæ durationis ſectæ Mahometanȩ. *Diſp.*22.c.432

Super Chronologia rerum Mahometis, & aliquot ſucceßorũ eius. *Diſ.*23.c.434

F I N I S.

TABVLA SECVNDA

Indicans ſcitu digniora, quæ in toto opere continentur.

A

ANgelus ille fortis, de quo in textu Apocalyp. quis fuerit. c. 246
Angeli de quibus in textu vtrum ſint corporei, an incorporei du bitatio Andreæ. 377
Angeli quibus modis lauerunt ſtolas ſuas. 381
Angelorum multitudo excellit omnem multitudinem creatarum rerum. ibid.
Ambroſij & aliorum interpretatio circa apertionem tertij ſigilli. 283
Angeli illi quatuor de quibus in textu utrum fuerint boni angeli, an mali. 355
Angelus aſcendens ab ortu Solis, quis fuerit. 359
Antichriſtum debere eſſe ex tribu Dan tria ſcripturæ teſtimonia expēdunt. 371
Angelus in Apocalypſi quo nomine loquitur. 40
Angelus quid formauit in animo Ioannis. ibid.
Angelus reuelans miſteria Ioanni quo numero poſſit intelligi. ibid.
Angeli 7. Eccleſiarum an fuerint verè Angeli. 312
Anima quare egeat corpore ad merendum. 321
Angeli agilitas ſecundum motum localem. 227
Animalia quatuor cum ſenis alis quid ſignificent. 204
Animę ſeparatæ cur non affligantur per dilationem glorificationis corporũ. ibid.
Agnus cur dicatur eſſe uiſus à Ioanne tanquam occiſus. 250
Alæ ſenę dictorum quatuor animalium quid miſterij habent. 225
Alpha denotat unum, i. Chriſtum qui eſt vnus. 51
Altare ſub quo Ioannes uidit animas ſanctorum. 312
Alpha ſecundum Rupertum ſignificat ſacræ Scripturæ exordium, In principio creauit Deus &c. 49
Apocalypſis quare dicatur prophetia. 28
Apocalypſis ex quot & quibus cauſis commendetur. 27
Apocalypſis quid ſignificet. 28
Apertio primi ſigilli manifeſtantis equũ album quomodo interpretur. 271
Apoſtoli cur figurati ſint per equum. 274
Apocalypſis quare dicatur profetia. 28
Aqua habet quatuor uirtutes conuenientes prædicationi Chriſti. 67
Arguo & caſtigo quid ſignificent. 173
Aurum ignitum quomodo intelligatur multæ interpretationes. 162
Aurum ſapientię & charitatis quo precio emi poſſit. 164
Aurum habet quinque miſticas ſignificationes. 75

** *Auditus*

Auditus interior & ſpiritualis ex quibus ſit conſtitutus. 80
Auctoris diſputatio ſuper ſimplici ſignificatione vocis creatura. 150

B

BAptiſmus cur comparetur vitro & chriſtallo. 211
Beati tripliciter fruuntur. 312
Beatæ animæ quomodo ob appetitum ſuorum corporum impediantur ne tota intentione ferantur in Deum. 314
Beati homines an numero pares futuri ſint beatis angelis. 259
Beatifica animæ viſio an expleat omnino appetitum eius dū eſt ſeparata. 311
Beatus Quadratus an fuerit Epiſcopus philadelphiæ. 131
Beatus Policarpus an fuerit Smirnenſis epiſcopus. 92
Beatus Carpus an fuerit epiſcopus Pergami. 97
Beatitudo æterna quomodo dicatur habere ſimilitudinem cum ſupradictis uſibus calculorum. 103
Bilibris tritici quid ſignificet. 292
Boni deſiderium triplex. 384
Bonitas Eccleſiæ Epheſinæ quadrupliciter laudatur. 82
Bonitatis defectus in Epis non præiudicat eorum dignitati, & auctoritati. 76

C

CAnticum iſtud nouum quid ſignificet. 257
Candelabrum quomodo intelligatur moueri de loco ſuo. 88
Caritas quomodo diminuatur. 86
Catalogus uiuorum inſignium ante Chriſti aduentum. 198
Cauſa affertur quare illi 24. dicantur ſeniores. 201
Cauſæ variæ afferuntur cur ad ſeptem Eccleſias Ioannes ſcribere uoluerit. 43
Carbunculus vtrum ſit iſte lapis pretioſus, vel calculus candidus, de quo in textu. 101
Cælum quomodo recedet ſicut liber inuolutus. ibid.
Cælites non habere requiem in laudando Deum. 231
Chenix quale genus menſuræ ſit. 291
Clamor animarum ad Deum quid ſit. 306
Clauis Dauid quomodo intelligatur uariæ interpretationes. 135
Clauis ſuper humerum quomodo intelligatur. 139
Columna quomodo ſit in templo Dei. 143
Columnæ octo res laudantur. 144
Corpus Chriſti ſecundum Ambroſium habet decem ornamenta & narrantur in textu. 79
Chriſtum accepiſſe librum vt aperiret eum quid ſignificet. 254
Chriſtus fuit teſtis fidelis in dictis factis & promiſſis. 47
Chriſtus habuit octo excellentias. ibid.
Chriſtus teſtificauit de Deo, de ſe ipſo, & de Eccleſia. ibid.

Chriſtus

Digitized by Google

Chriſtus fuit teſtis omni exceptione maior. ibid.
Chriſtus tria duntaxat dixit Pilato. ibid.
Chriſtus quæ antea docendo confeſſus & teſtatus fuerat, hæc ipſa moriendo confirmauit coram Pilato. 48
Chriſtus dicitur ſtella matutina, 112
Chriſtus erat qui ſedebat in throno. 185
Chriſtus quod ſit primus & nouiſſimus quadrifariam habet interpretationẽ. 72
Chriſtus habere claues mortis, & Inferni, quomodo intelligendum ſit. 73
Chriſtus quomodo habitet in Eccleſia. 58
Chriſtus dicitur ſimilis filio hominis. 56
Chriſtus quibus rebus fuerit diſſimilis aliorum hominum. ibid.
Chriſtus non loquebatur Ioanni, neque Angelus in viſione. ibid.
Chriſtus quomodo ſit radix Dauid 249
Chriſtus non potuit mereri ſuam diuinitatem. 260
Chriſtum per mortem ſuam meruiſſe apetire librum iſtum, & ſoluere ſignacula illius, quomodo intelligatur. 258
Chriſtiani omnes ſunt Sacerdotes. 48
Chriſtianos eſſe Sacerdotes & offerre hoſtias Deo duplex interpretũ opinio. ibid.
Creaturam dare aliquid Deo, quomodo poſſit intelligi. 235
Creaturę ſub terra quomodo laudent Deum, & quæ ſint iſtę. 264

D

DAuid commendat triplex ſacrificium. 49
Deus octo modis pulſat cor hominis. 175
Deus quatuor modis dicitur in ſcriptura ſedere in throno. 186
Deus res ſuas abſcondit à mortalib. niſi quib. voluit ea reuelare. 100
Denarius quid. 292
Diabolus ante Chriſti aduentum duplex habebat dominium in homines. 73
Diſputatio vtrum duodecim Patriarchæ reperiantur omnes in cœlo. 199
Diſputatio an illi 24. ſeniores præcellant omnes qui ſunt in Cœlo. 202
Diſputatio an B. Ioannes fuerit vnus ex iſtis 24. ſenioribus. 203
Diſputatio circa faciem dictorũ 4. animaliũ, an fuerit vna, an plures. 217
Documentum ſalutare corripientibus alios apprimè ſeruandum. 80
Documentum valde obſeruandum a tractatore ſacrarum litterarum. 334
Dominica dies antiquiſſima, & venerandiſſima. 54

E

ECcleſiæ Ephesinę quis fuerit epiſcopus tempore Ioannis. 80
Eccleſia quare aſſimilatur candelabro. 58
Eccleſia vniuerſa Chriſti miſticè intelligebatur per illum ſeptenarium numerum eccleſiarum ad quas ſcripſit Ioannes. 46
Electorum paupertas quomodo differat à reproborum paupertate. 161
Epilogus perpulcher eorum quæ de iſtis 24. ſenioribus dicta ſunt. 208
Epiſcopi dicuntur Angeli, & redditur ratio. 75

Epiſtolæ ſeptem iuſſu Chriſti ſcriptæ fuerunt à Ioanne,& quis inducatur in principio cuiuslibet epiſtolę,& quomodo. 79
Epiſtolę prædictæ quid contineant,& iubeant. 80

F

FAcies eius ſicut ſol luceat in uirtute ſua,quid miſticè ſignificet. 69
Facies habet uarias ſignificationes in ſacris litteris. 70
Feruor ſpiritus cur ut plurimum deficiat in hoib. qui cœperunt ſeruire Deo. 86
Figura recapitulationis,& anticipationis in ſacra ſcriptura frequens. 395
Flagellum Dei contrà homines quinque ob cauſas. 17
Fons bonorum in Cœlo & vnus eſt & multi. 385
Fulgura & lampades,& mare uitreum, quid ſignificant. 203. & 209

G

GLoria quæ iam poſſidetur à quibus poſſit ammitti. 141
Gloriam,uel coronam alterius,quomodo quis accipiat. 142

H

HÆreticorum mos doctrinam ſuam glorioſè prędicantium graphicè à Diuo Greg.prædicatus. 111
Hęretici cur ſimiles equo nigro. 290
Hęretici quomodo habeant ſtateram in manu ſua. 291
Homines beatos plures fore quam ſint mali Angeli. 260

I

IAſpis cur dicatur eſſe ſymbolum diuinæ naturæ. 185
Iaſpidis varietas. 191
Idolothytorum æſus quare tantopere à Ioanne reprehenditur. 107
Interpretatur quomodo intelligatur non deleri de libro uitæ. 126
Iezabelis quę hic nominatur quænam mulier fuerit. 106
Introitus Dei in cor hominis duplex. 176
Ioannes Euangeliſta ſcripſit Apocalypſim. 41
Ioannes tripliciter dedit teſtimonium de uerbo Dei. 42
Ioannes ſæpius nomen ſuum commemorauit in hoc libro ut maiorem fidem & authoritatem libro aſtrueret. 51
Ioannes nono anno principatus Domitiani in feruens oleum miſſus illęſus inde exiuit. 53
Ioannes vltimo anno Domitiani accepit à Deo Apocalypſim. ibid.
Ioannes decimo anno Domitiani relegatus fuit in inſulam Pathmos ad effodendū metalla. ibid.
Iræneus an fuerit Epiſcopus Eccleſiæ Tyatirenſis. 305
Iridis miſterium. 192
Iridis tres colores quid ſignificent. ibid.
Iulianus Apoſtata qualiter ſecutus fuerit Chriſtianos. 389

L

LAcrymæ multorum & uariorū generum,q̄ ſūt iuſtis, & ſanctis uiris. 384

Lam-

Lampades ſeptem ardentes in conſpectu Dei quid ſignificent. 209
Laodicenſis epiſcopus quis fuerit. 149
Leonis figura quid ſignificet in Angelis. 228
Libri obſignatio, quid ſignificet. 244
Liber Apocalypſis admodum epiſtolę ſcriptus. 43
Libertas humanæ voluntatis. 175
Lignum uitę quintuplam habet miſticam ſignificationem. 91
Lignum uitæ in Apocalypſi quid ſignificet. 89
Limbum etiam habuiſſe illos, qui pro uiuis orabant. 257
Lippitudo ſpiritualis, ſecundum Greg. 171
Locus ſanctarum animarum ante diem iudicij. 305
Locus ſanctarum animarum poſt mortem, & ante, & poſt aſcenſionem Domini ad cœlum. 312
Luna quare & quomodo coloris ſanguinei. 323

M

Mahometem pſeudoprophetã ſignificari p aptionẽ iſtius quarti ſigilli. 299
Mahometana ſecta habuit poteſtatẽ ſuper 4. partibus terræ, & q̃uo. 300
Manna abſconditum, quid. 98
Mare, cur ſignificet Baptiſmum. 209
Martyres quare dicantur lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine Agni, & non potius in ſanguine ſuo. 382
Melito an fuerit martyr. 111
Melito, quomodo dicatur fuiſſe Eunuchus. ibid.
Miſteria plurima diuina quare per ſeptenarium numerum ſignificentur. 58
Miſterium veſtis talaris qua erat indutus ille ſimilis filio hominis. 59
Miſterium aureę cincturę ad mammillas. 60
Miſterium canitiei, quam habebat ille ſimilis filio hominis. 63
Miſterium lanæ albę, & niuis. ibid.
Miſterium oculorum flammantium, vt ignis. ibid.
Miſterij pedum Chriſti ſimilium auricalco quatuor interpretationes. 65
Miſterium ſellæ, frenorum, & calcariorum equi. 275
Miſteria numeri ſignatorum, quæ, & quanta ſint. 363
Miſterij ſedentis in throno varię interpretationes. 187
Miſterium iſtius animalis quadriformis ſufficienter diſcutitur. 218
Montes & Inſulæ, quomodo de locis ſuis mouebuntur. 327
Montes cadite ſuper nos, quomodo. 329
Morbus religioſorum hominum triplex, & ualde periculoſus. 173
Mors ſecunda, quomodo intelligatur. 95
Mors hominis triplex ſecundum ſcripturam. 96
Mos ſcripturæ obſeruandum. 113
Multiplex interpretatio verborum, qui in conſpectu throni ſunt. 46

N

Narratio triplicis modi imaginandi dictas figuras animalium. 216
Narrantur perſonę illorum martyrum qui erant ſub altari. 309
Nomen nouum quid. 103
Noua Ruperti opinio occiſionis Zaccarię inter Templum & altare,uidelicet Iacobum fratrem Domini. 309
Numerus ſeptenarius in Apocalypſi,quare ſit tam frequentatus à Ioanne. 57
Numerus electorũ quõ ſit certus apud Deũ,& quõ norit idem reproborum. 318

O

Octo interpretationes illius altaris,ſub quo dicuntur eſſe animæ illæ. 315
Octo Chriſti excellentiæ. 47
Oculi animæ duo. 171
Oculorum multitudo in illis quatuor animalibus quid ſignificet. 214
Omega ſignificat ſacrę ſcripturę finem,Ecce ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. 49
Omega denotat octingenta,i.innumeros fideles à Chriſto octo beatitudinibus in fine ſeculorum remunerandos. ibid.
Opiniones ueterum quinque de varijs receptaculis ſanctarum animarum poſt mortem,& ante diem Iudicij. 315
Opera bona per peccata mortificata reuiuiſcere per condignam pęnitentiam. 122
Opera non plena quomodo intelligantur. 123

P

Phialæ & citharę quid ſignificent. 256
Planetę ſeptem quod poſſint interpretari pro illis ſeptem ſtellis,de quibus in textu 67
Plebem catholicã trib.potiſſimũ rebus aduerſus hæreticos munitã, ac tutã. 292
Potiones perferuidę,vel perfrigidę,quid efficiant & ecõtra potiones tepidæ. 155
Propenſiſſimam Dei voluntatem ſignificari ad benefaciendum homini. 175
Prædeſtinationẽ iuuari,atq; cõpleri aliquãdo pcib.& cooperationib.hoĩum. 221
Prædeſtinatorum numerum eſſe certum & immutabilem. 141
Præſtantia margaritarum ſecundum Plinium. 100
Prophetę ſuum nomen apponunt libris ſuarum prophetiarum. 52
Punitio debita impiorum plures ob cauſas differtur à Deo. 317

Q

Quando laudabile ſit tolerare malos,quando non. 85
Quomodo poſſit quiſpiam deleri de libro vitæ. 126

R

Ratio redditur quare,cum in prima viſione à Ioanne undecim res commemorentur,de duabus tantum ab eo ſit interpretatio. 74
Rationes variè interpretandi ſigilla ſeptem,de quibus in Apocalypſi. 267
Rectores Eccleſię cur comparentur ſtellis. 67
Receptaculum animarum ſanctarum poſt mortem quale ſit. 303

Regnum cęleſte appellari thronum Dei. 177
Reges, & Sacerdotes ſunt omnes ſancti. 49
Reprehenſio facta Epiſcopo Epheſino ad eius etiam plebem pertinebat. 81
Reuelatio prophetica, quę ſit. 28
Reuelatio magis digna, vel minus digna conſideratur à tribus cauſis. ibid.
Ruperti documentum. 87

S

SAcrificium Miſſæ tribus modis repreſentare mortem Chriſti. 251
Sancti quomodo petant uindictam. 305
Sanctus quid propriè ſignificat ſecundum Ianſenium. 233
Sanctos mittere coronam ſuam ante thronum Dei quomodo intelligatur. ibid.
Sanctos & Angelos qui ſunt in cælis exaudire pces uiuorũ, qui ſunt in terris. 257
Sardenſis Epiſcopus quis fuerit. 116
Sardius lapis quid. 192
Sardij lapidis virtus. ibid.
Scriptura prophetica diuerſum ſtilum requirit ab epiſtolari, & Hiſtorico. 52
Seniores de quib. in Apocal. fuerunt numero 24. nec plures, nec pauciores. 205
Senilis ætas maximè idonea ad quatuor numera obeunda. 197
Seniores 24. quid ſignificent. ibid.
Septem maxima Chriſti opera ſignificari per ſeptem potentias. 253
Septem genera rerum pertinentia ad Meſſiã in ueteri ſcriptura latentium. 240
Septem res, quæ in paſſione Chriſti latuerunt mortalium iudicijs prorſus ꝯriæ. 243
Septẽ res ꝑ quas Chriſti latens in carne diuinitas maxime occultabatur. 241
Septem præconia occiſi agni ex Ruperto. 260
Septem mala ingentia ex peccato Adæ prouenientia. 241
Silentium, & ſilere, quid per metaphorã ſignificet in Sacra Scriptura. 389
Similitudo viſionis B. Ioannis cum uiſione Zaccarię. 275
Similitudo libri inuoluti, quid ſignificet. 348
Similitudo peccati cum morte corporali, ex Alberto. 96
Similitudo pulcra Ambroſij. 103
Similitudo collyrij, quid ſignificet in Apocalypſi. 170
Societatẽ Sanctorum in cælis afferre ſingulis ſanctis triplicẽ gaudendi cãm. 317
Sol quare niger, & quomodo ut ſaccus cilicinus. 322
Sol quomodo obſcurandus ſit Origenes. 339
Solis obſcuratio quę uẽtura eſt ante diẽ Iudicij quatuor modis, poterit fieri. 340
Socratis ſententia & patientia per quam memorabilis. 85
Spes dilata glorificationis corporum quare non affligat beatas animas. 309
Status perfectionis quid requirat. 86
Statera in manu hæretici, quid ſignificet. 291
Stellarum caſus de Cælo diuerſimode interpretatur. 341
Stellæ quomodo de Cælo cadent. 323
Stella matutina quid ſit. 112

Digitized by Google

Stolę ſingulę, & ſtolę binæ, quæ ſint. 306
Smaragdi vox an bene reſpondeat uoci hebreæ. 195
Smaragdi ſex excellentiæ. 196
Smaragdi memorabiles ob magnitudinem. ibid.
Smaragdi virtus ad medelam. ibid.
Smaragdi miſtica ſignificatio. ibid.

T

TEmpus modicum expectationis animarum ſanctarum quid. 306
Tepidi homines qui appellentur à Domino. 156
Terremotus quid. 322
Tres bilibres Hordei, quid. 292
Tribus Ephraim cur inter alias tribus nominata non fuerit. 373
Tyatirenſis Eccleſia vtrum fuerit tempore Joannis. 105

V

VElocitas atque fælicitas apoſtolicæ predicationis. 276
Ventorum commoditatis pulcherrima explicatio. 355
Vetus vſus hebræorum, & conſuetudo in ſcribendo. 328
Verbum ſignificauit, *quem ſenſum habeat in textu græco Apocalypſis.* 39
Vindicta ab animabus ſanctis quomodo petatur. 306
Victoria ſanctorum eſt quadruplex. 90
Victores benemeriti mercedis cæleſtis quales eſſe debeant. 91
Victoria Chriſti tres ob cauſas fuit maxima. 236
Vinum & oleum quid ſignificent. 292. & 293
Virtus Sardij lapidis. 185
Virtutes cœlorum quæ ſint. 344
Virtutes cœlorum an ſint ipſi cæleſtes ſpiritus. ibid.
Virtutes cœlorum an ſint ipſa cæleſtia aſtra. 345
Virtutes cœlorum an ſint columnæ ſiue baſes, quæ ſic dicuntur Cœli. 346
Virtutes cœlorũ an ſint ipſæ potẽtiæ actiuæ, quæ vulgo appellãtur influẽtiæ. ibid.
Viſio Joannis 4. animalium, in quo ſit ſimilis viſioni Ezechielis cap. 1. & 10. & viſioni Iſaię, quæ ab eo narratur c. ſexto. 214
Viſio prima, quem ſcopum habeat. 55
Viſio prima tripartitur. ibid.
Vſus numeri ſenarij quid. 292
Vſus calculorum ſextuplex apud veteres. 102
Vniuerſitas Angelorum, vel 7. primarij Angeli ſignificantur per illos ſeptem ſpiritus, de quibus Joannes. 46

Z

ZElus ſeruorum Dei in peccatores fuit ſolemnis. 82
Zelus Moſis. ibid.
Zelus Phineis. ibid.
Zelus Dauid. 83
Zelus debet habere tres conditiones contra peccatores. ibidem

FINIS.

BENEDICTI PERERII PROLEGOMENA

In Apocalypſim BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Vndecim explicata Diſputationibus.

DISPVTATIO PRIMA.

De multitudine, & Claritate Scriptorum, qui omni ſeculo poſt editam Apocalypſim, in eius explanatione ſcriptis Commentarijs verſati ſunt: quorum exemplo adductus eſt Auctor ad ſcribendum has diſputationes ad eiuſdem libri explicationem pertinentes.

SI alios diuinę Scripturæ libros, qui explanaturi sūt, cōſentaneū eſſe, atq; vtile ducūt, ꝓfari eos nonnulla, quæ poſſunt ad illuſtrandam eorum librorum obſcuritatē, quaſi lucem quandam præferre: quanto magis id me nunc facere conuenit, atque etiam neceſſe eſt, qui Apocalypſim Beati Ioannis explanandam in hoc meo tertio Tomo Selectarum Diſputationum ſuſcepi: librum videlicet Sacræ totius Scripturæ, abſtruſiſsimæ intelligentiæ, & (vt multorum fert opinio) abſque ſingulari quapiam Dei reuelatione, prorſus in comprehēſibilem? Sed vereor equidem, ne quis fortè meum hoc conſilium, & conatum non modo nō approbet, verùm etiam, quaſi nimis audax & temerarium incœptum, vituperatione, & reprehenſione dignum iudicet. At enim nulla èſt ratio, cur hoc mihi multorum, & pręſtātium virorum exemplum ſecuto, vel temeritatis, vel arrogantiæ crimini verti debeat. Si quis etenim ab eo tēpore, quo ſcripta eſt Apo-

calypſis, ad hodiernam vſque diē, præteriti temporis memoriā omnem replicet, quindecim ferme ſęcula iam exacta reperiet. Apocalypſis namque tradita eſt Beato Ioanni ſub finem primi ſæculi ab ortu Domini noſtri. & extremo ferè Domitiani principatu. Inde vero ad hunc annū milleſimum ſexcenteſimum tertium, quo hæc litteris mandamus, quingenti & mille anni (id autem eſt) quindecim ſæcula præterierunt. Poſt eius porrò libri editionem, in quolibet ſubſequentium ſæculorum, & complures, excellenteſque ingenio, & doctrina viri, plurimum ſtudij atque operæ ad interpretādum eum librum contulerunt. Non omnes in præſentia nominatim enumerabo, ſed nobiliores tantùm, & celebriores.

Interpretes lib Apocal. 1 Primo igitur ſæculo poſt editam Apocalypſim, interpretati ſunt eā Iuſtinus, & Irenęus, vt beatus Hieronymus ait in libro de ſcriptorib. Eccleſiaſticis, in Ioanne Apoſtolo. In ſecundo ſæculo in eundē Librum Commentaria ſcripſerunt, Hippolytus, Nepos, Methodius, Melito, Victorinus, & Dionyſius Alexandrinus, vt in eodem libro, vbi agit de iſtis, ſcribit Hieronymus. In tertio ſæculo explanatores eiuſdem libri fuerunt Baſilius Magnus, & Gregorius Nazianzenus, vt ex Commentarijs Andreæ Archiepiſcopi Cæſarienſis, & ex Collectaneis Arethæ in librum Apocalypſis, intelligere licet. Quin etiam B. Hieronymus in ea Præfatione, quam antepoſuit Commentarijs Victorini martyris in Apocalypſim à ſe purgatis, atque emendatis, promiſit, ſuum quoque in explanatione eius libri deſudaturum ingenium. Quod vtinam perficere potuiſſet; nam vt erat præſtantiſſimum ingenium eius, & multiiugis doctrina, & accurata obſeruatio, & cognitio antiquitatis, magnam profectò nobis ad eum librum intelligendum, atque interpretandū lucem, opēmque attuliſſet.

Iuſtinus. Iraneus. Hippolyt. Nepos. Methodius Melito. Victorinus. Dionyſ. Alexandr. Baſilius. Naziauz.

2 Hoc ipſo præterea ſæculo Ticonius ſectæ quidem Donatiſtarum, ſed in ſtudio ſacrarum Litterarum ſatis eruditus, & celebris, Cōmentāria ſcripſit in Apocalypſim; è quibus permulta Primaſius, & Beda in libros ſuos, quibus interpretati ſunt Apocalypſim, tranſtulerunt. De Ticonij autem Commentarijs Gennadius ita ſcribit: Expoſuit Apocalypſim beati Ioannis ex integro, nihil in ea carnale, ſed totum intelligens ſpirituale. In qua expoſitione mille annorum regni in terra Iuſtorum poſt reſurrectionem futuri ſuſpicionem abſtulit: neque duas in carne mortuorum reſurrectiones futuras, vnam Iuſtorum, & aliam iniuſtorum; ſed vnam, & ſemel omnium, in qua reſurgent etiam abortiui, ne quid humani generis deformatum animatæ ſubſtantiæ intereat, oſtendit. Diſtinctionē autem duarum reſurrectionum ita facit. Primam, quam Iuſtorum reſurrectionem Apocalypſis appellat, fieri ait modò in Eccleſia; qua iuſtificati per fidem, à morte peccatorum ſuorum, per baptiſmum ad vitæ æternæ ſtipendium ſuſcitantur. Secundam verò reſurrectionem, (vt vocat B. Ioannes) eſſe generalem omnium hominum ſecundum carnem in finę mundi reſurrectionem. Hæc Gennadius. De eiuſdem Ticonij Commentarijs ſic ait Primaſius: Librū Apocalypſis, multis opertum myſterijs, cum DEI adiutorio, exiguis licet præditus viribus, exponendum ſuſcepi: nō meis tantùm contentus inuentis, ſed ſi qua reperi, à S. Auguſtino eius libri teſtimonia alibi explicata, indubitanter adiunxi. Quin etiam a Ticonio Donatiſta ea, quæ ſano congruebant ſenſui, defloraui, & ex eis quæ eligenda fuerant, exundātia reprimens, importuna reſecans, & impolita componens, Catholico modera-

Ticonij Cōmentaria in Apocal.

Gennadius

Apocalyp.

Primaſius.

deramine temperaui. Sicut autem pretioſa in ſtercore gemma, à prudente viro reperta, & colligi, & ingenuæ dignitati ſuæ reſtitui dêt: ita vndecumque veritas eluceſcit, catholicæ deferenda eſt vnitati: huic enim ſoli competit, quicquid veritas, etiam foris, perſonarit. Iuſte namque fides à perfidis collegit, quod ſui iuris eſſe cognouit: nec poteſt alienis prodeſſe vſurpatum, ſed filijs, cum veræ matri fuerit reſtitutum. Ob hoc autem Donatiſtæ non debent extolli, ſicut nec de prophetia Caiphæ, qua dixit: *Expedit vt vnus moriatur pro populo* Iudæi debent gloriari. Neque hinc Catholicis debet eſſe offenſio: ſi qua enim fuerint Eccleſiaſticis vtilitatibus profutura, noſtris ſunt inſtructionibus applicanda; nec attendenda perſona dicêtis, ſed qualitas dictorum eſt conſideranda. Hactenus ex Primaſio. His adijciam, quæ de ijſdem Commentarijs venerabilis Beda in Prologo librorum ſuorum in Apocalypſim ſcripta reliquit his verbis: Regulas Ticonij, viri inter ſuos eruditiſſimi, quibus ad intelligêdas ſcripturas ſtudioſi plurimum adiuuâtur, breuiter commemorandas putaui. Et his Regulis expoſitis, ſubdit Beda: Apocalypſim beati Ioannis idem Ticonius & viuaciter intellexit, & veridicè, ac ſatis Catholicè ediſſeruit, præter ea duntaxat loca, in quibus ſuorum Donatiſtarũ ſchiſma defendere conatus, perſecutiones quas paſſi ſunt à religioſo Principe Valentiniano, Eccleſijs eorum, & domibus, & poſſeſſionibus ſub Catholicorum manu traditis, & ſacerdotibus eorum exilio recluſis deflet; & martyria vocâs, gloriatur eas in Apocalypſi fuiſſe prædictas. Huius porrò Auctoris nos in explanatione Apocalypſis ſenſum ſecuti, nonnulla quæ extrinſecus poſuit, breuiandi cauſa omiſimus. Plura verò, quæ illi, vt viro ingenioſo, & qui, ſicut de eo dictum eſt, tanquam roſa in ſpinis effloruit, & aperta, nec digna quæ ſitu videbantur, quantum vel magiſtrorum traditione, vel memoria lectionis, vel noſtri etiam captu in genij, & ſenſus attingere potuimus, ſuperadijcere curauimus. Hæc Beda. Cur autem nos tã multa hoc loco commemorare voluerimus de Ticonij Commentarijs in Apocalypſim, ex ijs, quæ proximè ſequenti Diſputatione dicturi ſumus, lectori diluceſcet.

Ioan. 11. — *Beda.*

3 Quarto ſæculo librum Apocalypſis interpretati ſunt Primaſius, Gennadius, & Cyrillus Alexandrinus. Quinto ſæculo Caſſiodorus, et Andreas Archiepiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, & qui vulgo appellatur Ambroſius. Sexto ſeculo Beda, eiuſque diſcipulus Alcuinus, ſiue Albinus, magiſter Caroli Magni. Septimo ſæculo Rabanus, Aretha, Haymo. Octauo ſeculo Ambroſius Anſbertus. Decimo ſæculo Anſelmus Cantuarienſis. Vndecimo ſæculo Rupertus, & Richardus. Duodecimo ſæculo, Albertus Magnus, & Ioachimus Abbas, de quo ita ſcribit Trithemius: Ioachim Abbas Florienſis Ordinis S. Benedicti, ex Calabria oriundus, vir in diuinis Scripturis ſtudioſus, & exercitatus, qui futura prædicere conatus eſt, & ideo habitus eſt ſuo tempore tanquam propheta. Sed mihi videtur (vt ſalua opinione eius, ſuorũmque loquar) ex côiecturis Scripturarum illum eſſe locutum magis, quam prophetaſſe. Nam vt de cæteris interim taceam, Fredericum Imperatorem, hoſtem Eccleſiæ futurum ſomniauit, quem omnes nouimus vſque ad mortem pacificum, & Romano Pontifici ſubiectum, & fidelem perſeueraſſe. Scripſit libros octo in Apocalypſim, & alia quædam opuſcula aperto ſermone: in quibus penè omnibus, quaſi futurorum præſcius, conſueuit miſcere prognoſtica. Hæc de Ioachimo Trithemius.

Primaſius. Gennadius Cyril Alexandrinus. Caſſiodor. Andreas, et vulgo dict. Ambroſ. Beda. Alcuinus. Rabanus. Aretha. Haymo. Ambroſ. Anſbertus. Rupertus, & Richar. Alb Mag. Ioachim. Abbas.

Lyranus. Aureolus. Hubertin. Seraphin. Firmanus. Sixt. Senẽſ.

mius. Decimotertio ſæculo Nicolaus de Lyra, & Petrus Aureolus, & Hubertinus Caſalẽſis: de cuius in Apocalypſim ſcriptis in quarto ſuæ Bibliothecæ libro ita ſcribit Sixtus Senenſis: Ad vniuerſos, inquit, fideles Hubertinus ſcripſit Commẽtarium in Apocalypſim, quem intitulauit De ſeptem Eccleſiæ ſtatibus, iuxta ſeptem Viſiones factas B. Ioanni, & ab eo traditas in libro Apocalypſis. In eo autem Commentario Hubertinus prophetico ſpiritu ſcripſiſſe putatur à ſui ordinis profeſſoribus. Similia Hubertino ſcripſit in Apocalypſim Italico ſermone Seraphinus Firmanus Decimoquarto ſæculo Thomas Anglicus, Dionoſyus Carthuſianus, & Ioannes Annius Viterbiẽſis. Decimoquinto, id eſt, noſtro ſæculo, Claudius a Monte Maryrum, & Cœlius Pannonis, Petrus Bulengerus, Seraphinus Firmanus, & nouiſſimè de noſtra Societate duo homines Hiſpani, Frãciſcus Ribera, & Blaſius Viegas: ex his apparet, nullũ fermè librũ eſſe Sacræ Scripturæ, qui tot in omni ſæculo, tãtorũmque ſcriptorũ Commẽtarijs interpretatus, atque illuſtratus ſit.

Thom. Anglicus. Diony Carthuſianus. Io Annius. Claudius à Mõte Martyrum. Cœlius Pãnonius. Bulẽgerus. Seraphinus Firmanus. Ribera. Viegas.

4 Quod itaque à tam multis, & præclaris viris cum laude factitatũ eſt, idem ſi nunc à nobis fiat, extra omnẽ profectò culpã, & reprehenſionẽ poni æquum eſt. Nos igitur nõ timidè, nec ignauè, ſed fidẽter, atque alacriter munus hoc interpretandi Apocalypſim capeſſere, atque exequi cõuenit: primũ quidẽ tot, & tã illuſtrium Eccleſiæ Doctorũ exemp'o incitatos, & auctoritate cõfirmatos: tum D E I fretos benignitate, cuius inſtinctu (ſic iuuat credere,) libri huius interpretandi cogitationem, & conſiliũ ſuſcepimus. Deinde gratia, & patrocinio eius Angeli, qui omnia in hoc libro deſcripta Dei myſteria B. Ioanni patefacit: atque ipſis quoque ſancti Ioãnis Apoſtoli, cui ea myſteria patefacta ſunt. His quotidie nos, atque hoc noſtrũ ſtudium, & conatũ & laborem religioſè commendamus, & ab his ſtudioſè, obnixèque petimus, vt rectam nobis ipſi a Deo myſteriorũ, quæ in hoc libro traduntur, intelligentiam impetrent: non quidem quantam ipſi habuerunt, id enim vel optare, hominis eſſet nimium arrogantis, atque etiam impudentis: ſed talem, vt mens noſtra Diuino munere colluſtrata, & recta, nuſquam in tantis difficultatum tenebris offendat: id autem eſt, vt à Catholica veritate, ac pietate ne minimum quidem aberret. Illud etiam nobis quodammodo animũ facit, & nonnihil addit fiduciæ, quòd nõ prius enarrationẽ Apocalypſis inire ſumus auſi, quam aſſidua multorũ annorum in tractandis diuinis Scripturis exercitatione, noſtrum hoc qualecumque, & quantumcunque eſt, quod in eo ſtudio adepti ſumus, iam eſſet quãdam velut canitiem, & maturitatem conſecutum.

Non eſſe ſuperandi Auctoris ſtudium & conatum interpretandi Apocalypſim poſt tot eius interpretes. Rupertus

5 Si quis porrò fuerit, cui poſt tot, tantorũmque virorum, qui librũ Apocalypſis in omni ætate diligẽter, ac lucu'enter interpretati ſũt, noſter hic labor ſuperuacaneus, et infructuoſus, quin etiam nonnulli temeritatis, & arrogantiæ reprehenſioni obnoxius fore videatur: volumus vt iſtis pro nobis reſpondeat, atque ſatisfaciat Rupertus, cuius in Prologo ſuorum Cõmentariorum in Apocalypſim verba, quæ ad rem hanc pertinent, huiuſcemodi ſunt: Sed dicet aliquis, Iã ſatis eſt quòd alij & meliores, & doctiores, & copioſiores inuenerunt, atque ſcripſerunt. Illicitum eſt, temerarium eſt adijcere quippiam ad ea, quę à nominatis, ac Catholicis Patribus dicta ſunt, atque ita faſtidium legentibus facere augendo multitudinem Commentariorũ. Verũ ad hoc ita reſpondeo: ſpatioſus eſt Sãctarum Scripturarum

rum ager,& omnibus Chriſti Confeſſoribus communis eſt,& tractādi illas nulli poteſtas negari poteſt, dummodo ſalua fide, quod ſentit, & dicat,& ſcribat. Quis namque rectè indignetur,eo quòd in eadem poſſeſſione poſt vnum, aut duos puteos, quos foderunt patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filij ſuccedentes? Iſaac certè alios puteos fodit præter illos, quos foderant ſerui patris eius Abrahæ, quos, illo mortuo, obſtruxerāt Philiſthæi. Nam poſtquam & illos rurſum fodit,& ita eos, vt pater ipſius appellauit,ſubdit Scriptura: *Foderunt in torrente,& repererunt aquam viuam. Et profectus inde, fodit alium puteum.* Itaque iuxta hanc regulā, nobis quoque concedant,vt poſt illos puteos quos foderūt,id eſt, poſt illos tractatus,quos fecerūt patres, & maiores noſtri, & nos, proprij vomere ingenij,alios fodiamus puteos: dummodo & nos aquam viuā reperire poſſimus, quæ nulli noceat bibenti,nullique ſcandalum, vel errorem faciat legenti. Hæc Rupertus.

Geneſ. 26.

DISPVTATIO Secunda.

De Auctoris iudicio ſuper nonnullis veterum in Apocalypſim Commentarijs.

Commentaria in Apocalypſim ſub nomine B. Ambroſ. publicata, nō eſſe eius

6 FEruntur vulgo inſcripta nomini B. Ambroſij Commētaria quædā in Apocalypſim, de quibus viſum mihi eſt indicare lectori, quid ego ſentiam. Equidem arbitror, Auctorem iſtorum Commentariorum non fuiſſe Beatum Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem: huius rei & multiplex, nec vana eſt coniectura. Principio, tanta in iſtis Commentarijs diſſimilitudo eſt Ambroſiani ſtyli, vt nulli, Ambroſij ſcriptorum perito, ex officina Ambroſij opus iſtud profectum eſſe, perſuaderi queat. In omnibus enim alijs (quæ Ambroſij eſſe conſtat) ſcriptis,ſimilis ſui, quod attinet ad orationis filum, eſt Ambroſius: in iſtis vero Commētarijs tanta eſt diſſimilitudo ſtyli, vt Ambroſianum habeat prorſus nihil. Deinde, iſtorum Commētariorum volumen manu ſcriptum, in cuiuſdam monaſterij bibliotheca primus omnium reperit Cuthepertus Tonſtallus Dulenſis Epiſcopus anno Domini M.D.XLVI. & octo poſt annos, typis Lutetiæ excuſum edidit in lucem, vt intelligere licet ex eius Præfatione ad Lectorem, quæ præpoſita eſt iſtis Commentarijs. Ante id verò temporis,in omni præterita ætate, nullus priorum iſtiuſmodi Commentariorum,tanquam Beati Ambroſij, vel mentionem, vel ſignificationem aliquam fecit. Non Auguſtinus, ſcriptorum Ambroſij perquam ſtudioſus,& curioſus lector, atque celebrator; non Beatus Hieronymus, non Gennadius, non Caſſiodorus, nec Iſidorus, qui ſcriptorum Beati Ambroſij indicem ediderunt. Adijce, quod Primaſius, Beda, Asbertus, Haymo, & Rupertus, qui compoſuerunt in Apocalypſim Commentarios, in quibus priorum in eundem librum ſcripta, etiam hæreticorum hominum commemorare ſolent, nuſquam Commentariorum Beati Ambroſij in Apocalypſim ſignificationem vllam dederunt. Ad hæc, in iſtis Commentarijs nonnullæ reperiuntur beati Gregorij integræ ſententiæ, iiſdem planè verbis, quibus in eius ſcriptis leguntur: quod minime obſcurum facit indicium, Auctorem iſtorum Commentariorum poſteriorem fuiſſe Gregorio, & ab eo fuiſſe ſententias illas mutuatum: Sanctus porro Gre-

gorius ducentis circiter annis, poſterior fuit B. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi. Nec illud non valet ad huius rei confirmationem, quòd Auctor iſtorum Commentariorum in enarrando caput decimumſeptimum Apocalypſis, citat Commentarios Hieronymi in Danielem, appellans B. Hieronymum: ratio autẽ temporum oſtendit, illos Hieronymi Commentarios in Danielẽ fuiſſe ab eo poſt Ambroſij mortem in publicum editos.

7 Sed iſtud eſt indubitatum huius rei argumentum, quod iſte Auctor, in explanatione ſupradicti capitis memorat regnum Langobardorũ, qui vaſtarunt Italiam: at Langobardicum regnum poſt annũ quingenteſimum quinquageſimum ab ortu Domini inceptum eſt; Beatus autem Ambroſius ante quadringenteſimum ab ortu Domini annum exceſſit. Subſcribam hic verba iſtius Auctoris, tam de Commẽtarijs in Danielem Beati Hieronymi, quàm de Langobardorum regno; explanãs enim illa verba, quę dixit Angelus Ioanni; *Decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges vna hora accipient poſt Beſtiam*; ita ſcribit: Quatuor beſtiæ Danieli in viſione demonſtratę ſunt, per quas quatuor regna figurabantur. Quarta autem Beſtia, quæ erat fortis atque terribilis, Romanum deſignans imperium, decẽ cornua habuiſſe dicitur, per quæ ea regna, quæ Romanum Imperium deſtruxerunt, deſignata ſunt, ſicut B. Hieronymus, quorundam aſſertionem ſequens, exponit. Eandem verò ſignificationem habent decẽ cornua in hoc loco, quam & illa habuiſſe dicuntur. Significant quippe ea regna, per quæ Romanum Imperium deſtructum eſt. Partẽ namque Aſiæ Romanis Perſæ primitus abſtulerunt; poſtea verò Saraceni totam ſubegerunt. Vandali Africã ſibi vendicarunt: Gothi Hiſpaniã: Langobardi Italiam: Burgundiones Galliam: Franci Germaniam: Hunni Pannoniam: Halani autem, & Sueui multa loca depopulati sũt, quæ Romanorum ditioni ſubiacebant. Sic ille. Perſuaſum itaque ſit lectori, Commentaria iſta in Apocalypſim non fuiſſe B. Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi. Sed quanquam auctor eorum non fuerit B. Ambroſius, quicumque tamen is fuit, in doctrina diuinarum Scripturarum egregiè verſatus, & doctus fuit, ſcriptorque copioſus, atque luculentus: huius videlicet expoſitiones libri Apocalypſis tam litterales, quam myſticæ, ſunt graues, atque frugiferæ, multùmque probabiles, atque laudabiles. Quocirca inter explanatores libri Apocalypſis, ſecundum litteralem quidem ſenſum, & hunc Auctorem, & Andream Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopum, à quo plurima ſumpſit Aretha; ſecũdum verò ſenſum myſticum, Rupertum, præ cæteris legendos eſſe arbitror.

8 Extant præterea nomine B. Auguſtini in operum eius Tomo nono decem & octo Homiliæ in Apocalypſim: de quibus quodnam fuerit Sixti Senẽſis in libro quarto Bibliothecæ iudicium, volo vt ex proprijs eius verbis lector cognoſcat. ſic autem ait: Scripſit B. Auguſtinus iam Epiſcopus Annotationum in Apocalypſim iuxta anagogem librum vnum. Quem librum neſcio quis in Homilias decem, & octo diſſecuit, additis ante, & poſt aliquibus verbis, quibus incipere, ac finiri ſolent Homiliæ: eo fortaſſe, vt ita diuiſæ commodius in Eccleſia certis anni temporibus publicè recitari poſsẽt. Sed non eſt veriſimile, B. Auguſtinum de rebus tam obſcuris, tam breuiter ad populum dixiſſe. Hæc Sixtus. Patet itaque Sixtum putaſſe iſtas decem & octo Homilias, quantum ad id, quod in eis continetur, eſſe B. Auguſtini; ſed ab alio, relicta forma Annotationum, ſub

An. 18. H[...] milia i A[...] calypſim. quæ ſun[...] nono Tom[...] operum [...] Auguſti[...] ſint eius. Six. Sen[...]

qua fuerant ab eo facta, transfiguratus eſſe in formam Homiliarum.

9 At ego aſſentior potius Doctoribus Louanienſibus, qui cenſuram fecerunt librorum S. Auguſtini, qui germani eſſent illius, qui autem alieni & ſpurij, breuiter oſtendentes. In propria cenſura iſtarum Homiliarum aſſeueranter negant eas B. Auguſtini eſſe, & verò id meritò negant. Cui enim veriſimile fiat iſtud opus eſſe Auguſtini, cum Poſſidius, qui per quadraginta annos familiariter vixit cum B. Auguſtino, & cui omnia eius ſcripta explorata, comperta, & perſpecta erant, quorum etiam edidit Indicem; nullum de iſtis B. Auguſtini in Apocalypſim vel Annotationibus, vel Homilijs verbum fecerit? Primaſius certè B. Auguſtini diſcipulus, in Prologo ſuo in Apocalypſim ait, ſe non fuiſſe contentum ſuis inuentis, ſed quæcunque reperit teſtimonia libri Apocalypſis ab Auguſtino varijs in locis tractata, & explicata, ea ſuis Annotationibus adiunxiſſe. Si autem Auguſtinus opus aliquod ſcripſiſſet in Apocalypſim, id profectò non latuiſſet Primaſium, & ex eo opere, ſe, quæ adiumento eſſe poterant, ſumpſiſſe dixiſſet. Beda etiam ſtudioſiſſimus, & obſeruantiſſimus ſcriptorum B. Auguſtini, nec in Commentarijs ſuis in Apocalypſim nec alibi vſpiam ſignificauit, Auguſtinum compoſuiſſe opus vllum explanationis libri Apocalypſis: qui tamen, ne ab Hæreticorum quidem Commentarijs in Apocalypſim commemorandis abſtinet.

10 Placet mihi Nicolai Zegherij, quem noſter etiam Ribera ſecutus eſt, ſententia. Arbitratur Zegherius, iſtas Homilias in Apocalypſim aſcriptas B. Auguſtino, eſſe Commentarios Ticonij in Apocalypſim, ſed, reſectis cùm alijs, tum præcipuè ijs, quæ aliena erant Catholicæ doctrinæ; & in vſum Eccleſiaſticum, transformatos eſſe in Homilias. Huius rei manifeſtũ & certum illud eſt indicium, atque argumentum, quòd Primaſius, & Beda fatentur ſe non pauca ex Ticonij Commentarijs in ſuam Explanationem libri Apocalypſis trãſtuliſſe: reperiuntur autem multa in eorum Commentarijs in Apocalypſim, quæ ijſdem verbis leguntur in iſtis Homilijs aſcriptis Auguſtino. Et Primaſius ſuper illis verbis Capitis noni Apocalypſis: *Et numerus equeſtris exercitus.* refert quædam Ticonij verba, quæ prorſus eadem reperiuntur in iſtis Homilis, id eſt, Homilia ſeptima. Beda quoque in Cõmentarijs ſuis in Apocalypſim plurifariam refert ſentẽtias, & interpretationes Ticonij, quas omnes inuenire licet in iſtis Homilijs ſuper eiſdem locis libri Apocalypſis. Videat Lector Bedam ſuper Caput Apocalypſis octauum, duodecimum, decimumquartum, decimumſextum, decimumſeptimum, decimumnonum, & vigeſimum. Ex his apparet Ticonij Commentarios, plurimis amputatis fuiſſe breuiatos, & à Catholicis correctos, & transfiguratos in Homilias.

11 Leguntur denique vulgo ſub nomine beati Thomæ Aquinatis Cõmẽtaria quædam in Apocalypſim: ſed à doctis Thomiſtis, & ſcriptorum B. Thomæ peritis reijciuntur, & ex albo librorum eius expungũtur. Putantur autem iſta Commentaria eſſe Thomæ Anglici, qui fuit Ordinis etiam Prædicatorum, & ante ducentos annos vixit, vir doctus & pius, huius quoq; putantur eſſe Commentaria in Geneſim, in Eſaiam, & Ieremiam, & ſeptem Epiſtolas canonicas, & in Boetium de Philoſophica conſolatione: quæ omnia beato Thomæ adſcripta sũt. Quod per quandam æquiuocationem factum videtur; nam cum B. Thomæ tributum eſſet (honoris cauſa) Angelici cognomen, & inter Angelicum, atque Anglicum, magna eſſet ſimilitudo vocum, pau

Commentaria in Apocalypſim nomine B. Thomæ inſcripta, non eſſe eius, ſed Thomæ Anglici.

latim effectum eſt, vt per incuriam, atque errorem, quæ erant Thomæ Anglici ſcripta, ea Thomæ Anglici titulo ornarentur; præſertim verò cum ea ratione operis fides, & auctoritas augeretur.

DISPVTATIO Tertia.

An conueniens fuerit, hanc B. Ioannis Apocalypſim litteris conſignatam tradi Eccleſiæ Catholicæ.

12 FVIT profectò id maximè conueniens, atque vtile; quod Lectori nonnullis rationibus manifeſtum fieri poteſt. Omnem namque Scripturam diuinitus inſpiratam, quæ ſacra & Canonica ritè nominatur, rectum fuit tradi Eccleſiæ; ſiquidem ea conducit plurimũ ad Eccleſiæ confirmationem, eruditionem, conſolationem, exhortationem, &, vbi opus eſt, correctionẽ, atq; reprehenſionem. Nimirũ quod B. Paulus dixit, veriſſimum eſt; *Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo* Dei, *ad omne opus bonum inſtructus.* Et quod alio in loco dixit; *Quæcumq; ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiã, & conſolationem Scripturarũ ſpem habeamus.* Scriptura porrò hæc Apocalypſis diuinitus eſt inſpirata, & tradita B. Ioanni, & eſt ſacra & Canonica; idq; (vt recentiora taceam) ante mille annos declaratum, & cõſtitutum eſt pluribus in Concilijs, plurimiſque ſummorum Pontificũ decretis firmatum, & plurimorum Patrum conſenſu, & auctoritate comprobatum. Qua de re luculentum extat quarti Concilij Toletani in capite 16. in hæc verba decretũ; Apocalypſis librum, multorum Cõciliorum auctoritas, & Synodica Sanctorum Præſulum Romanorũ decreta, Ioannis Euangeliſtæ eſſe præſcribunt, & inter diuinos libros recipiendum conſtituerũt. Et quia ſunt, qui eius auctoritatem non recipiunt, eũmque in Eccleſia Dei prædicare contemnunt; ſi quis eum deinceps non receperit, vel à Paſcha vſque ad Pentecoſten, Miſſarũ tempore in Eccleſia non prædicauerit, excommunicationis ſententiam habebit.

2 ad Cor. 3 · *Rom. 15.* · *Auctoritas libri Apocalypſis.* · *Toletanũ Cõc IIII.*

Ac mihi quidem ad huius libri 13
comprobationem, & commendationem, inſtar maximi eſt argumẽti, quod Dionyſius ille Areopagita, diſcipulus B. Pauli, & ſinchronos B. Ioanni ad quem in Patmo inſula exulantem ſcripſit epiſtolam, non tum conſolatoriam, quam laudatoriam, & de celeri eius ab exilio reuocatione quaſi propheticam; hic, inquam, Dionyſius, pauciſſimis quidem, ſed grauiſſimis verbis Apocalypſim, & Euangelium Ioannis mirificè laudauit, illam appellans arcanam, & omnino myſticam viſionem; hoc verò nominans altiſſimam Verbi Theologiam. Ergo ſi omnẽ ſacram & Canonicam Scripturam conueniens fuit, Eccleſiæ commendari, & tradi; Apocalypſis autem ſcriptura eſt Canonica, & Sacra; hinc certè concluditur, fuiſſe conſentaneum, eam litterarum monumentis conſignari, & in ſacrorum voluminum canonem adſcribi, atque eius lectionem, vt admodum frugiferam, Catholicæ Eccleſiæ commendari.

S. D

Cæterùm nonnihil afferunt du- 14
bitationis illa B. Hieronymi verba, quæ ſunt in centeſima vigeſimanona epiſtola eius ad Dardanum; Si, inquit, epiſtolã Pauli ad Hebræos, Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas canonicas; nec Græcorum Eccleſiæ Apocalypſim Ioãnis, eadẽ libertate ſuſcipiunt;

Exc... ſent... quæ... Hie... ſupe... Apo... ſis.

nos ta-

nos tamen vtramq; ſuſcipimus, nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed vetuſtiorem ſcriptorũ auctoritatem ſequentes, qui plerũque vtriuſque Scripturę vtuntur teſtimonijs, non vt interdum de Apocryphis facere ſolēt, quippe qui & gentilium litterarum non rarò vtãtur exemplis; ſed quaſi de Canonicis, & Eccleſiaſticis. Hæc Hieronymus: quibus verbis duas res affirmat Hieronymus: Primùm enim ait, Apocalypſim Ioannis fuiſſe ab antiquioribus ſcriptorib. Eccleſiaſticis pro Canonica ſcriptura approbatam: quod profectò veriſſimũ eſt: hoc enim arbitrati ſunt, & ſcriptis prodiderunt Dionyſius Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio, Iuſtinus martyr in Dialogo, quem habuit cum Tryphone Iudæo, Irenæus iu libro quinto aduerſus Hæreſes, Hippolytus martyr de cõſummatione mundi, Theophilus Antiochenus apud Euſebiũ lib. 4. cap. 23. & 25. Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædagogi, Origenes Homilia 7. in Ioſue, Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 4. c. 24. & 26. & lib. 7 cap. 23. Athanaſius in Synopſi, Tertullianus de præſcriptionibus Hæreticorum, c. 33. & in Scorpiaco, Cyprianus in libro aduerſus Iudæos, Hilarius in Præfatione in Pſalmos. Deinde ait B Hieronymus in ſuo tempore Eccleſias Græcas, & Græcos ſcriptores nõ recepiſſe Apocalypſim vt canonicam ſcripturam: quod ſanè nõ paruam habet difficultatem. Epiphanius namque, qui eodem quo Hieronymus ſæculo vixit, Apocalypſim non ſolum veneratur vt ſacram Scripturam, ſed ait, non ab alijs eam reijci, niſi ab Hæreticis, præſertim verò ab Alogis, & Theodoſianis. Chryſoſtomus verò, ſcriptor Græcus, ſicut Epiphanius, & Hieronymi æqualis, Apocalypſim citat, vt ſacram, & Canonicam ſcripturam.

15 Ad hoc reſpondet Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius, Hieronymũ in illis verbis ſignificare voluiſſe, tres Eccleſiæ Grecæ perilluſtres Doctores, Baſilium, Nazianzenum, & Nyſſenum, qui videntur interdum abſtinuiſſe à citando librum Apocalypſis, quaſi ſacra eius libri auctoritas non eſſet eis planè explorata & comperta. Nazianzenus certè pertexens Catalogum librorũ Canonicorũ, nullam Apocalypſis mẽtionem fecit, ſicut nec Concilium Laodicenum, ob eam fortaſſe cauſam, quòd inter Canones, qui nomine Clementis habentur, Canon Apoſtolorum LXXXIV. in commemoratione librorum Canonicorũ non recenſet, neque nominat librũ Apocalypſis.

Card. Baron Tom. 1. anno Domini 97.

Quanquam huic ſententiæ, vel 16
coniecturæ Domini Baronij, quam de Gregorio Nazianzeno, minime cõſentanea videri poſſent, quę ſcribit initio Commentariorum ſuorũ in Apocalypſim Andreas Archiepiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, vir Baſilij, & Nazianzeni ſcriptorum obſeruantiſſimus, & qui inter Explanatores, vt vocant, litterales libri Apocalypſis, primas facilè teneat. Sunt autem hæc eius verba: De libri Apocalypſis fide, & auſtoritate, prolixe hoc loco diſſerere ſuperuacaneum arbitramur: conſtat enim, beatos illos viros, patreſque noſtros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, atque his multo vetuſtiores, Papiam, Irenæum, Methodium, & Hippolytum, Apocalypſis librum eſſe dignum fide, ac planè diuinum, non vno in loco tradere: quorum monumentis, occaſione accepta, nos ad hoc conſiliũ interpretandi Apocalypſim venimus, multaſque ſententias ab eorum ſcriptis, hiſce noſtris Commentarijs inſeruimus. Sic ille.

Andreas Cæſarien.

DISPV-

DISPVTATIO Quarta.

De multiplici atque ingenti vtilitate, quæ ad ſanctam Chriſti Eccleſiam ex libro Apocalypſis permanat.

17 VTilitatem libri Apocalypſis minimè vulgarem, ſed ingentem, atque eximiam, ſatis indicauit Ioannes ipſe, cum in exordio huius libri dixit: *Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea, quę in ea ſcripta ſunt*. Idemq; quã eſſet hæc ſcriptura pretioſa, & Deo cara, quantaque in veneratione haberi deberet, non potuit expreſſius oſtendere, quàm oſtendit ſub finẽ libri huius, inducens Dominũ noſtrum verba hæc loquentem: *Ego Ieſus miſi Angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſijs*. Et paulò poſt hęc verba Ioannes minatur grauiſſima ſupplicia ijs, qui ſcripturam hanc, vel detrahendo aliquid ex ea, vel aliquid ei addendo, peruertere auderent: *Conteſtor*, inquit, *omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc; apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ.*

Conſilium Dei in tradendo Eccleſiæ Apocalypſim.

18 Verum vtilitas libri huius manifeſta fit reputanti, & conſideranti, quodnam fuerit Dei conſilium in tradenda Apocolypſi, voluit nimirum Deus per ſeptem viſiones, & Reuelationes deſcriptas in hoc libro velut adumbrare, ac ſignificare omnem Eccleſiæ progreſſum, ac decurſum ab eius ortu ad eiuſdem in terris vſque occaſum, in ſeptem Eccleſiæ diuiſum ætates, quæ per diuerſa temporum interualla inter ſe diſtinguendæ erant, ſimulque voluit Deus ſignificare omnes fermè perquam inſignes, & memorabiles caſus, euentúſque tam proſperos, quàm aduerſos, qui in ſingulis Eccleſiæ ſtatibus futuri erant. Maximæ verò vtilitatis, atque voluptatis fuerit, omnia hæc quaſi è ſpecula quadam per hanc Apocalypſim tãquam vno aſpectu proſpicere: & aduerſus mala, quæ in hoc libro prędicuntur ventura, cum ſuo quodque tempore ingruerit ex tali præuiſione, ac prænotione, ad id mali præferendum, atque etiam ſuperandum, benè pręparatum animum, et præmunitum habere.

19 Et verò non decuit, Scripturam veteris Teſtamenti pleniorem, ac locupletiorem eſſe, quàm noui Teſtamenti: ſicut enim in nouo Teſtamento copioſior, & abundantior fuit gratia, quam in veteri Teſtamento; ita non decuit ieiuniorem, atque anguſtiorem eſſe doctrinam. Scriptura porrò veteris Teſtamenti quadripertita eſt: vna eſt legalis in quinque libris Moſis: altera eſt hiſtorica in libris Regum, & alijs in quibus narrantur hiſtoriæ: Tertia eſt moralis in libro Iob, & in libris, qui vulgo appellantur Sapiẽtiales: Quarta eſt prophetica apud quattuor Prophetas maiores, & duodecim minores. In nouo autem Teſtamento habemus doctrinam legalem, id eſt, legis nouæ, & Euangelicæ in quatuor Euangelijs; habemus hiſtoricam in Actis Apoſtolorum: habemus moralem in epiſtolis Apoſtolorum; nec ſanè debuit deeſſe quartum doctrinæ genus, id eſt, propheticum. Non eſt autem alia in nouo Teſtamento prophetica Scriptura præter Apocalypſim: ergo Apocalypſis neceſſario tradenda fuit ad complementum doctrinæ noui Teſtamenti.

20 Iam verò, cum de priori Chriſti aduentu, & de rebus ad Synagogam pertinentibus complures fue-

rint

Digitized by Google

rint pernobiles in vetere Teſtamento ſcripturæ propheticæ; conſentaneum profectò, & condignum fuit, de nouiſſimo Chriſti aduentu, & de ijs, quæ ad diuerſos Eccleſiæ ſtatus, pro varietate temporum, ſpectabant, aliquam in nouo Teſtamento ſcripturam extare propheticam. Quod ſi illud verè dictum eſt à quodam Propheta: *Non faciet Dominus Deus verbum, niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas*, cum tam multa, & tam multa, & tam inſignia facturus eſſet Deus in Eccleſia ſua, vel fieri permiſſurus, iam inde ab ortu eius, ad exitum vſque ipſius ex hoc mundo; fuit ſanè conueniens ea reuelari Prophetis ſuis, eàmque reuelationem tradi ſcriptis, & perpetua fidelium omnium memoria, & religione cuſtodiri: huiuſmodi autem reuelationes continet liber Apocalypſis. Si Deus
r.11. misit Agabum Prophetam, qui fu-
1. turam toto in orbe terrarum famem prędiceret, in ſubſidium Chriſtianorum, & labores, ac perſecutiones, quæ Apoſtolum Paulum manebant Ieroſolymis prænunciaret; quanto conuenientius fuit præmitti Prophetam aliquem, & præſcribi prophetiam, qua perſecutiones, & calamitates conſequentibus ſęculis vſq; ad mundi finem Eccleſiæ Chriſti, & fideli populo euenturæ præſignarentur, ac præmonſtrarentur?

DISPVTATIO Quinta.

De ſeptem Eccleſiæ Chriſti futuris aduerſitatibus maximè inſignibus, totidemque proſperitatibus, quæ in libro Apocalypſis fuiſſe videntur prædictæ.

NON minorem Deus curam gerit Eccleſiæ Chriſti, & populi Chriſtiani, quã olim geſſit Synagogę, & populi Hebræi. Pertinet autem ad ſingularem beneuolentiam, qua Deus populum ſuũ complectitur, & ad exactam prouidentiam, qua eum regit, & tuetur, vt inſigniora quæ euentura ſunt ei, tã proſpera, quàm aduerſa ante prænunciet, & prædoceat eum: quo videlicet & in ſecundis rebus modeſtè, ac piè ſe gerat, metu futurorũ malorum; nec in aduerſis rebus deſperatione frangatur, firmatus, erectúſque ſpe futurorum bonorũ; ſed tutus inter ſpem, atque metum ſemper incedat. Atque hoc quidẽ factum eſſe cernimus in veteri Teſtamento circa populum Hebræũ, cui Deus prædixit, eáſque prędictiones publicis Scripturis teſtatas conſtare voluit, futuras eius notabiles admodum & calamitates, & proſperitates. 21

De ſeptem magnis proſperitatib. atque aduerſitatib. populi Hebrai.

Septem porrò fuerunt perquam inſignes Iudaici populi aduerſitates, atq; hæ omnes & prædictæ sũt ei, & præſcriptæ. Prima fuit calamitas, q̃ paſſi ſunt ab Ægyptijs, q̃ prædicta à Deo eſt Abrahæ Geneſ. 15. Secunda fuit tempore Iudicum, quam paſſi ſunt à finitimis Gentibus, per Moſen, & Ioſue prænunciata. Tertia fuit in diſciſione regni Iudai- 22

Iudaici, ſeparatis decem tribubus à regno Iudæ,& prædicta eſt in tertio libro Regum, capite 12. Quarta, in captiuitate decem Tribuum, prędicta per aliquot de Prophetis minoribus. Quinta, in captiuitate Babylonica reliquarum duarum tribuum, quam prædixit Ieremias. Sexta in perſecutione regis Antiochi Epiphanis, aliorúmque regum Syriæ, per Danielem capite octauo, & vndecimo prædicta. Septima, in perpetua Iudaici regni deſolatione, quæ à Romanis accidit Iudæis, ſicut prædictum eſt à Daniele capite nono.

23 Fuerũt etiam in populo Hebręo ſeptem valde memorabiles proſperitates, etiam à Deo per Prophetas ei populo prædictæ. Harum prima fuit in liberatione Iudæorum à ſeruitute Ægyptiaca, tot, tantiſque factis prodigijs, & miraculis; eámque Deus fore prædixit Abrahæ Geneſ. 15. *Exod. 14.* Secunda fuit in admirabili donatione, & promulgatione legis diuinæ in monte Sina, per quam Reſpublica Iudæorum formata, & conſtituta eſt. *Infra 19. & 20.* Tertia fuit in expugnatione, ac poſſeſſione terræ Chanaan, Iudæis promiſſæ, exterminatis inde antiquis eius terræ habitatoribus, atque poſſeſſoribus. Quarta fuit in dilatatione, & exaltatione regni Iudaici per Dauidem, & Salomonem, & in ampliſſimi templi ædificatione, cultúſque diuini ordinatione, & exornatione. Quinta, in liberatione Iudæorum a captiuitate Babylonica, & in recuperatione Ieroſolymitanæ vrbis, & tẽpli. Sexta, in vindicatione Iudęorum à ſeruitute in libertatem, per duces Machabæorum facta. Septima, omniumque maxima (ſi eam Iudæi cognouiſſent, & amplexi fuiſſent) in aduentu Meſſiæ, qui apud ipſos natus, & cum ipſis conuerſatus, plurimis & ampliſſimis eos beneficijs affecit. Atque hęc quidem Synagogæ, ac populo Hebræo contigerunt.

Cùm autem horum ſimilia in Eccleſia Chriſti, & populo Chriſtiano futura eſſent, rectum profecto, & condignum fuit, ea diuinitus prædici, & ſanctis Scripturis conſignari, fideliterque, & religioſè cuſtodiri. 24 Enimuerò ſeptem quoq; fuerunt memorabiles admodum in Eccleſia Chriſti, & populo Chriſtiano per diuerſa temporum interualla futuræ aduerſitates, & proſperitates ab eius exordio ad eius finem, atque occaſum in terris. Primam aduerſitatem exoriens Chriſti Eccleſia paſſa eſt à Iudæis: Secundam à Romanis Imperatoribus per decem eorum perſecutiones: Tertiam ab Hæreticis, & Apoſtatis, eorũmque fautoribus Principibus, vt olim ab Arrianis, & ab Imperatore Conſtantio & Iuliano Apoſtata, & Valente Arriano, & ab Imperatoribus Gręcis Sacrarum Imaginum hoſtibus, & hoc noſtro ſæculo a Lutheranis, & Caluiniſtis, & à Regibus Angliæ. Quartam à Barbaris gentibus, vt Perſis, Gothis, Vvandalis, Langobardis, à Saracenis, & Turcis, quæ adhuc etiã ceruicibus noſtris incumbit. Quintam, in diuiſione Imperij Romani in Orientale, & Occidentale, & in diſceſſione Eccleſiæ Græcæ à Romana, & Latina. Sextam aduerſitatem patietur ab Antichriſto: Septimam à demortui Antichriſti reliquijs, id eſt, a crudeliſſimis Gentibus, ex varijs, & longinquis terrarum regionibus ad perdendum fidelem, & pium popolum congregandis, & atrociſſima cum eo prælia facturis: quas Gentes B. Ioannes in capite vigeſimo libri Apocalypſis vocabulis, Gog, & Magog præſignauit.

Septi[...] inſig[...] cleſi[...] ſti a[...] tates [...] demi[...] ſperi[...]

Ex aduerſo autem ſeptem erant 25 futuræ perquam memorabiles in Eccleſia Chriſti proſperitates. Ac prima quidem, & maxima fuit Eccleſiæ proſperitas ſpiritualis in ſeptuplici hominum genere, ſiue ſtatu, qui omni genere virtutũ, am-

Sept[...] cleſi[...] ſperi[...]

pliſſimiſ-

Digitized by Google

pliſſimiſque donis Spiritus ſancti abundantes ac præcellentes, per diuerſa temporum ſpatia, maiorẽ in modum Chriſti Eccleſiam propagarunt, confirmarunt, illuminarunt, reformarunt, condecorarunt, atque defenderunt. Et horum quidem ſeptem, quos dixi, ſtatuum primus fuit Apoſtolorum; ſecundus Martyrum; tertius Doctorum, quartus Anachoretarum, & Monachorum; quintus optimorũ Eccleſiæ Paſtorum, & Pontificũ; ſextus Sacrarum Virginum; ſeptimus Religioſorum virorum, præcipuè inſiſtentium conuerſioni hominum ad Deum; qui exemplo vitæ, ardoreque Spiritus, & aſſidua, ac feruenti prædicatione diuini verbi, plurimum Eccleſiæ Chriſti profuerunt: tales fuere Religioſi, & ſancti Ordines Fratrum mendicantium; & in hoc ſæculo noſtra Societas, vt nouiſſima, ſic etiam minima.

Quæ bona Eccl. Chriſtiana acciderint ex conuerſione ad Chriſtũ Conſtantini Magni.

26 Altera Eccleſiæ proſperitas fuit in admirabili conuerſione ad Chriſtum Imperatoris Conſtãtini Magni: Vnde generalis extitit pax totius Eccleſiæ, atque eius per vniuerſum terrarum orbẽ dilatatio. Tunc libera, vbilibet gentium, & locorum facta eſt prædicandæ fidei Chriſti, & publica ad cultum eius fabricandi templa poteſtas. Tunc primùm illata eſt in Eccleſiã Chriſti, & in populum Chriſtianum Maieſtas Imperialis; & duplici gladio aduerſ⁹ hoſtes ſuos armata eſt Eccleſia; altero corporali, penes ſæculares, & Chriſtianos Principes; altero ſpirituali penes Eccleſiaſticos præſules, maximè verò penes ſummum Pontificem, & Romanum Epiſcopum. Nam et ſi ab initio eum gladium habuit Eccleſia, tunc primum tamen eũ liberè ac publicè, atq; in quoſlibet exercendi, facilitas, & commoditas data eſt. Tunc nomen Chriſti, & Chriſtianorum hominum, antea inglorium & inhonoratum apud Gentes, quin et inuiſũ, & exoſum, execratũq; cœpit eſſe glorioſũ, & venerabile, & amabile.

Tertia proſperitas fuit tẽpalis: ea 27
verò fuit incredibilis opulentia, & magnificentia Eccleſiæ, ædificatis vbiq; terrarum ampliſſimis, & ornatiſſimis, atq; opulentiſſimis templis, cultuq; diuino, & Eccleſiaſtico mirandũ in modũ amplificato, & exornato. Nimirũ tunc impletum eſt vaticinium Eſaiæ, qui de Eccleſiæ opulentia, & magnificẽtia ſub figura, & noĩe Ieruſalem loquens: *Erunt*, inquit, *reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: ſuges lac gentium, & mamilla regum lactaberis: pro ære afferent tibi aurũ, pro ferro argẽtum pro lignis æs, & pro lapidib. ferrũ.*

Locus Iſa. 49. & 60.

Ad quartã Eccleſiæ proſperita 28
tem pertinet, quòd in ea fuere nõ pauci optimi Imperatores, & Reges, inſigni iuſtitia, & pietate præſtãtes, & acerrimi defenſores Eccleſiæ Catholicæ, & Catholicæ fidei, & religiõis, ac diſciplinę Chriſtianæ eximij cultores, & propugnatores, atq; propagatores. Talis fuit magnus ille Theodoſius Imperator, & Carolus Magnus, & Carolus V. afflictæ in his temporibus Eccleſiæ ingens & præſidium, & decus. Huius & fili⁹, Philippus II. & nepos Philippus III. Catholici Reges, vt ſuperiores omnes Principes, amplitudine Imperij, & potentiæ magnitudine, & diuitiarũ abundãtia: ita ẽt morũ integritate, regiaq; prudentia, & Chriſtiana iuſtitia, & pietate nullo priorũ inferiores fuerunt. Quos, reor eqdem, in hoc tam calamitoſo ſæculo noſtro, in magnũ Eccleſiæ Chriſti ſubſidium, & ſolatium, atq; ornamentum, ſingulari conſilio, & benignitate Dei eſſe datos.

Carolus V.

Philipp. II. & III. reges Cathol.

Ad quintam proſperitatem Ec- 29
cleſię Chriſti referri poſſunt complures, & perinſignes, ac percelebres victoriæ de hoſtibus Eccleſię, tum Paganis, tum Hæreticis, non tam humanis viribus, atque

opibus,

Digitized by Google

opibus,quàm manifeſto Dei auxi-
lio comparatæ; quales fuere ſub
Conſtantino aduerſus Maxentiū,
ſub Theodoſio aduerſus Eugeniū:
ſub Heraclio aduerſus Coſroam
Perſarum regem, & item ſub Ca-
rolo Magno, & in bello ſacro pro
recuperatione Terræ Sanctæ, &
ſub Carolo Quinto aduerſus Ger-
maniæ rebellionem,& de Hæreti-
cis in Gallia ſub Chriſtianiſſimo
Carolo nono,& in Belgio ſub Ca-
tholico rege Philippo ſecundo In-
ter has porrò populi Chriſtiani vi-
ctorias, illa præcipuè memorabi-
lis,& prædicabilis,omnique æuo ce
lebranda eſt de Turcis victoria na
ualis, anno M. D. LXXI. menſis
Octobris die ſeptimo, & virtute
militum Chriſtianorum,& ducū,
maximè verò DEI ope, ac prote-
ctione parta.

30 Sextam, & ſeptimam proſperi-
tatem,proprias eſſe dixerim huius
ſæculi. Sextam quidem non ine-
ptè appellabo inuentionem noui
orbis Occidentalis, & inæſtima-
bilem argenti, & auri vim, & co-
piam quaſi perennem inibi reper-
tam:&, quod ſuper omnia eſt, in-
numerabilium gentium, & popu-
lorum ad fidem Chriſti conuerſio
nem. Nec magnam quoque non
fuiſſe Eccleſiæ proſperitatem puta
uerim officium Sanctæ Inquiſitio-
nis:ex quo tanta in Eccleſiā Chri-
ſti re ſundauit vtilitas, vt quod in
Hiſpania, plurimiſque Imperio
eius ſubiectis prouincijs, tam Im-
perium ipſum,& dominatio ſæcu-
laris, quam religio Chriſtiana, &
Catholica fides, & integra, & in-
contaminata non modo ſtet, verū
etiam vigeat, ac floreat, huic ma-
gna ex parte acceptum referri de-
beat. De futuris autem in poſterū,
& in finem vſque mundi maximis
Eccleſiæ Chriſtianæ aduerſitatib.
& proſperitatibus nihil certi poſſu
mus dicere;certa enim futurarum
rerum humanarum cognitio, ſine
Dei aliqua ſingulari reuelatione,
teneri à nobis non poteſt. Nos ta-
men in explanatione huius libri
Apocalypſis,vbicumque iſtiuſmo-
di aduerſitates,& proſperitates a-
dumbrate,figurateque videntur ſi
gnificari, probabiles quaſdam, &
noſtras,& aliorum Doctorum con
iecturas exponemus.

Inuentio et poſſeſſio noui orbis.

Officium Sanctæ Inquiſitionis.

Cum igitur ſupradictas aduerſi 31
tates,& proſperitates Eccleſiæ,ha-
bere præuiſas,atque præcognitas,
magni ſit momenti, ingentiſque
vtilitatis, eas verò, præcipuas cer-
tè atque inſigniores B. Ioannes in
Apocalypſi ſub diuerſis ſuarum vi
ſionum imaginibus adumbraue-
rit,& inſinuauerit:quis nō perſpi-
cuè intelligat, conueniētiſſimum,
atque vtiliſſimum fuiſſe,hanc Apo
calypſim litteris commendatā Ec-
cleſiæ tradi? Simul & illud appa-
ret,conueniēs fuiſſe, vt ſcriptor ea
rum reuelationum eſſet B. Ioānes
Apoſtolus. Nam ſi Danieli propter *Dan. 9. 10.*
ſingularem,& planè virgineā tam
animi,quàm corporis puritatē, &
quia vir deſideriorum erat, conue
niēs fuit reuelationes fieri tot my
ſteriorum ad priorem Chriſti ad-
uentum pertinentium: cum res v-
traque re fuerit in B. Ioanne non
ſolum non inferior,ſed etiam ſupe
rior:dignus profectò fuit, cui reue
lationes diuinitus fierent myſterio
rum, quæ ad poſteriorem Chriſti
aduentum, & nouiſſima Eccleſiæ
tempora ſpectant. Liber porrò A-
pocalypſis inter Sacros noui Teſta
menti libros, extremum locū me-
rito tenet. Nam & poſt alios om-
nes(vno dumtaxat eiuſdem Ioan-
nis excepto Euangelio) ſcri-
ptus eſt;& præcipue agit
de vltimis Eccleſiæ,
ac mundi tem-
poribus.

†††
†

DISPV-

DISPVTATIO Sexta.

Super obſcuritate libri Apocalypſis.

32 OBſcuriſſimum eſſe librum Apocalypſis, omnes dicunt; &, nullo dicente, res ipſa loquitur. Tentanti enim viſiones in eo libro deſcriptas intelligere, quo magis, magiſque rimari eas, & ſcrutari conatur, videntur magis incomprehenſibiles. Nec eam obſcuritatem diſcutiunt tam multi eius libri interpretes: quin etiã perlectis omnibus, magna nihilominus ad intelligendum obſcuritas manet, atque difficultas. In hũc itaque librum benè quadrat, quod Angelus Danieli de viſionibus ei factis dixit: *Tu Daniel ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum, plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia*: & quod legitur apud Iſaiã. *Erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati: quem cum dederint ſcienti litteras, dicent: lege iſtum, & reſpondebit: non poſſum, ſignatus eſt enim. Et dabitur liber neſcienti litteras: diceturq; ei, lege: & reſpondebit, neſcio litteras.* Ac nec ipſe B. Ioannes diſſimulauit obſcuritatem ſuę Apocalypſis. Nam quò ſignificaret difficillimũ intellectu eſſe quod ſcribebat, excitans ſubinde attentionem Lectoris, vel auditoris ad intelligendũ, compluries dixit illud: *Qui habet aures audiendi audiat*, & alio in loco: *Hic eſt Sapientia*, & alibi: *Qui habet intellectum, computet numerum nominis Beſtia.* Dionyſius certè Areopagita Apocalypſim beati Ioannis appellauit arcanam, & omnino myſticam viſionem.

an. 11.

aia 29.

Dionyſ. cl hier. p 3.

33 Sed memorabilis eſt ſuper hac ipſa re Dionyſij Alexandrini ſententia; qui quamuis eſſet vir magno ingenio, excellentique doctrina prædirus, de Apocalypſis tamẽ obſcuritate hunc in modum loquitur apud Euſebium: ego de Apocalypſi hanc mecum opinionem concepi, longè abſtruſiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat; & in ſingulis propè ſententijs, ſenſum quendam myſterijs inuolutum, & valde admirabilem deliteſcere exiſtimo Et quànquam eum ipſe nõ intelligo, ſuſpicor tamẽ intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis eſſe incluſum, atque eas res non propria ratione metior, & põdero, ſed fidei potius tribuo, & altiores, & diuiniores arbitror, quã vt eas ipſe valeam cogitatione cõprehendere. Nec ideo eas improbo, quia non intelligo, ſed eo magis admiror, quòd eas mentis acie luſtrare non queo: non enim ex eo ſenſu, qui nobis in promptu poſitus videtur, viſiones illas aut debere, aut poſſe intelligi per ſe manifeſtum eſt. Hæc Dionyſius de obſcuritate Apocalypſis, & ſcitè admodum, & prudenter, & piè.

Dionyſius Alexandr. apud Euſ. lib. 7. Hiſt. Ecc. cap. 20

Non igitur obſcuritas libri Apocalypſis facere debet, vt ea ſcriptura minori ſit apud nos in pretio, atque honore; immo ea ipſa diuinorum myſteriorum obſcuritas admirabiliorem nobis eum librũ, & venerabiliorem debet reddere. Poſſet itaque in librum Apocalypſis aptè dici, quod fertur dixiſſe Socrates de ſcriptis Heracliti, qui propter nimiam obſcuritatem cognomiatus eſt σκοτεινός. Cũ enim Socrates oblatum ſibi ab Euripide librum Heracliti legiſſet, quid ipſi de eo libro videretur ita reſpõdit Euripidi, ea quæ ipſe intellexiſſet, viſa eſſe ſibi valde generoſa, & pręclara: credere aũt ſe, talia item eſſe quæ non intellexiſſet, ſed ea tamẽ Delio quopiam natatore indigere. B. Hieronymus in epiſtola, quã ſcripſit 34

Scitum de Heracliti ſcriptis Socr. dictum.

B. Hierony.

ſcripſit ad Paulinum, paucis verbis immenſam Apocalypſis obſcuritatem expreſſit; Apocalypſis B. Ioannis (ait Hieronymus) tot habet Sacramenta, quot verba: parũ dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt: in verbis ſingulis multiplices latent intelligẽtiæ. Sic Hieronymus. Quidam putant de libro Apocalypſis vſurpari poſſe, quod de quadratura circuli trito ſermone iactatur; eã quidẽ eſſe ſcibilem, ſed nondum tamẽ eius repertã eſſe ſcientiã: ſimiliter Apocalipſim B. Ioãnis eſſe intelligibilem, atque interpretabilem, alioquin fruſtra eſſet ſcripta, ſed germanam tamen, & propriam omnium eius myſteriorum intelligentiam, atque interpretationẽ, non videri adhuc eſſe inuentam.

DISPVTATIO Septima.

De cauſis ſupradictæ obſcuritatis libri Apocalypſis.

35 QVÆ ſint cauſæ, ex quibus oritur præcipuè obſcuritas libri Apocalypſis, indicãdũ Lectori eſt. Prima cauſa: Omnis prophetia, & futurarum rerum prædictio, priuſquam impleatur, (inquit Irenæus) ænigma eſt, poſtquã verò impleta fuerit, facilem habet intelligentiam, & expoſitionem. Patet hoc exemplis prophetiarum veteris Teſtamenti de venturo Meſſia; quæ, quoniam in Chriſto ſunt iam impletæ, nobis Chriſtianis faciles intellectu ſunt. Iudæis autem, & qui præceſſerunt aduentum Chriſti, & qui etiam nunc Meſſię aduentum expectant, fuerunt, & ſunt obſcuriſſimæ. Veriſſimum enim eſt illud, quod dixit

Quinq; cauſæ obſcuritatis libri Apocal. Irenæus li. 4. cap 44.

Paulus; Iudæis non credentib. in Chriſtum velatas eſſe ſcripturas, ſicut velata illis erat facies Moyſi; vbi verò crediderint in Chriſtũ, protinus auferri eis velamen. Cũ igitur Apocalypſis contineat prophetias rerum futurarum, præſertim verò eorum, quæ ſub finem mundi euentura ſunt; quid mirũ ſi ad intelligendum & obſcura ſit Apocalypſis, & tanquam ænigmatica?

Locus 2. Corinth. Exod. 3

Secunda cauſa; Certum eſt, earum viſionum, quæ narrantur in 36
Apocalypſi, litteralem ſenſum nõ eum eſſe, quem verba ipſa ſecundum propriam eorum ſignificationem ſumpta præ ſe ferũt; alioquin continerent res impoſſibiles, & perabſurdas, vti ſunt illa; animalia loqui, mulierem amictam Sole, & pedibus ſuis calcare Lunam, & habere alas, & volare, & alia id genus permulta. Oportet igitur, imaginarias illas viſiones, eſſe figuras quarumdam rerum, quæ per illas opertè, adumbrateq; figurantur. Quæ autem ſint res illæ, quæ per illas figuras, & imagines propriè ſignificantur, incertum eſt iudicium, dubia coniectatio, anceps, & infirma ratio: quippæ cum illæ viſiones atq; imagines, ad res multas, & inter ſe admodum diuerſas aptè, commodèque applicari poſſe videantur: vt cernere licet in libro illo ſeptem ſigillis ſignato, qui oſtenſus eſt Ioanni; & in viſione ſeptem Angelorum tubis canentium, & aliorum ſeptem phialas iræ Dei geſtantium, & mulieris amictæ Solæ, & ſimiliter in alijs.

Apocal. 1

Apocal. 5

Tertia cauſa: vult Deus prophe- 37
tias manere occultas, nec planè cognitas vſq; ad id temporis, quo impleri, & perfici debent quę prophetata ſunt. Quã ob cauſam Danieli Angelus dixit; *Tu Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibũt, & multiplex erit ſcientia*: & paulò poſt hæc: *Vade Daniel, quia clauſi ſũt, ſignatique*

ſignatique ſermones, & ſigna librum uſq; ad tempus præfinitum. Cum autem appropinquauerit tempus, quo euẽtura ſunt quæ ſunt in Apocalypſi prædicta, tunc mittet Deus Prophetas, & Doctores ad prædocendum Eccleſiam, & populum ſuum, & aduerſus mala ingruentia præmuniẽdum. Tunc de priorum interpretum expoſitionibus verum fiet iudicium, & quæ fuerit viſionum huius libri germana interpretatio, ex conuenientia eius cum rebus ipſis, euentiſque liquido cognoſcetur.

Matth. 7. 38 Quarta cauſa. Vult Deus ſuas prophetias non eſſe quibuſlibet hominum perdias: vel quia id decet, nõ enim condignum eſt ſancta dari canibus, & margaritas proijci ante porcos: vel quia non expedit eas ꝓphetias a quibuſlibet intelligi; ne ſcilicet contra quos multa per illas prophetias prædicuntur, illi vehementius acerbentur, atque aſperẽtur, & aduerſus Dei populum ſæuiant atrocius. Quocirca Dominus
Matth. 13. noſter in parabolis loquebatur Iudæis, & Ioannes in hoc libro Apocalypſis cap. 17. multa ſub imagine meretricis purpuratæ, & ſub nomine Babylonis aduerſus Romam tũc deditam, & mancipatam Idololatriæ, & aduerſus Imperatores Romanos acerrimos inſectatores Chriſtianæ religionis, & crudeliſſimos Chriſtianorum hominum hoſtes figuratè, velateque vaticinatur.

39 Quinta cauſa. Cõmune eſt huic prophetiæ cum alijs prophetijs veteris Teſtamenti, nec in ordinanda viſionum ſerie, nec in tractatu, explicatuque cuiuſque viſionis rectũ aliquem, & diſtinctum, ac perpetuum ſeruare ordinem vel temporum, vel locorum, vel rerum geſtarum, vel dignitatis negotiorum; aut perſonarum; ſed frequenter vſurpare anticipationes, & recapitulationes, id eſt, priora poſtponere, & anteponere poſteriora: crebris etiam, & ſubitis vti tranſitionibus ex vno in aliud, vel ſimile, vel diſſimile; & ex figura tranſire ad rem figuratam, vel è contrario. Et cum aliquid fuerit cœptum dici, & declarari, repente, eo prætermiſſo, tranſire ad alia; atque illis non perfectè declaratis, rurſus ad priora reſilire. Hæc autem ordinis commutatio, & perturbatio, & non continuata rerum tractatio, valde obſcurat eorum, quæ dicuntur, ſententiam, & legentium turbat, atque confundit intelligentiam. Hoc tamen conſulta opera fit in prophetijs, vt ſine DEI SPIRITV, quo illæ ſunt conditæ, ſint mortalibus impenetrabiles; & ne diuina prophetia, tanquam aliquod humani ingenij, & rationis, & prudentiæ inuentum, atque inſtitutum putetur.

DISPVTATIO Octaua.

Super ſexta cauſa obſcuritatis libri Apocalypſis, quæ oritur ex multiplici admodum, & diuerſa ratione interpretandi Apocalypſim, quam libri eius explanatores ſecuti ſunt.

RATIO & modus inter- 40
pretandi Apocalypſim (quantum in omnibus eius libri explanatoribus obſeruare adhuc potui) quadruplex videtur poſſe notari, ac diſtingui. Prima ratio interpretandi eſt, ita viſiones, quæ ſunt in hoc libro, tractare, ac declarare, quaſi eſſent rerum iam geſtarum narrationes, ac non potius eſſent prædictiones quædam propheticę rerum gerendarum obſcuriſſimis imaginibus, et ſimilitudinibus inumbratæ: prætermiſſo itaque litterali earum viſionum ſenſu, tanquam per ſe manifeſto, ꝓmulti nudas ſententias, &

verba ipſa per ſe ſumpta, ad varias allegorias, ac myſticas interpretationes applicant, cum tamē ſenſus myſticus, is tantùm probabilis ſit, qui ſumitur ex analogia ad ſenſum litteralem. Hanc porrò interpretādi rationem qui ſecuti ſunt, non videntur conſideraſſe, quid tota ipſa viſio ſignificet, & ad quem finem referenda, & ad quem ſenſum, atque intellectum dirigenda ſit: ſed partes eius diſtinctè, ac ſeparatim, quaſi à corpore diuulſa membra, pertractant. Hinc verò fit, vt perlectis longiſſimis iſtorum Commentarijs, nihilo pluſquam antea, viſiones B. Ioannis Lector intelligat, ꝙ verum, & proprium litteralem ſenſum earum viſionum ex iſtiuſmodi Commentarijs cognoſcere non potuerit. Hanc autem viam & rationem interpretādi Apocalypſim, magna in parte tenuerunt Ticonius, vt licet intelligere ex illis decem & octo Homilijs in Apocalypſim B. Auguſt. inſcriptis, de quibus ſupra dictum eſt; & Primaſius, & Beda, & Haymo, & Rupertus, & Anſbertus, aliique. Quanquam inter iſtos, & in iſto genere interpretādi, facile primas, meo iudicio, tenet Rupertus: nimirum interpretatio eius videtur copioſior, & grauior, atque prudentior, & varijs, eruditiſque diſputationibus ditior, ob idque probabilior, atque laudabilior.

Ticonius. Primaſius. Beda. Haymo. Anſelmus. Rupertus.

41 Altera interpretandi Apocalypſim ratio eſt quorundam minimè ignobilium ſcriptorū, aut omnes, aut certè pleraſque viſiones B. Ioānis in hoc libro deſcriptas, interpretari de nouiſſimis Eccleſiæ temporibus, & de Antichriſti perſecutione, & de vltimo Chriſti aduētu ad iudicandum, quaſi hoc tantùm in ſua Apocalypſi B. Ioannes cognouerit, & ſcriptis tradiderit. Hanc ſecūdam interpretandi rationem ferè ſecutus eſt Victorinus martyr, & plurifariam venerabilis Beda, & Albertus Magnus, & in ea ipſa plurimum noſter Ribera verſatur. At enim hoc genus expoſitionis, præterquam quod nimis reſtringit, & coarctat doctrinam Apocalypſis ad vltimam tantùm Eccleſiæ ætatem, & perſecutionem; ſunt præterea in Apocalypſi non pauca, quę ad vltimum tempus, & ad perſecutionē Antichriſti vel nullo modo, vel non niſi violentè, atque ineptè applicari queant.

Victorinus. Beda. Albertus. Ribera.

42 Tertiam viā interpretandi Apocalypſim ingreſſi ſunt Ioachimus Abbas, annos abhinc quadringentos, & Vbertinus Caſalenſis ante annos ducentos, & in hac noſtra ætate Seraphinus Firmanus: q ſuis quiſque temporibus habiti ſunt viri admodū religioſi, & ſpirituales, & contemplatiui; quinetiam nonnulli eorum prophetico ſpiritu afflati. Iſti per ſeptem viſiones Ioannis in hoc libro cōmemoratas præſignificari, & denotari putarunt ſeptem ſtatus hominum, qui per diuerſa Eccleſiæ tempora, & quaſi ætates eius, magno ipſi Eccleſiæ adiumento, atq; ornamento futuri erāt. Iſtorum autem ſeptem, vt dixi, ſtatuum primus fuit Apoſtolorū fundantium Eccleſiam: Secundus Martyrum, eam ſanguine ſuo fęcundātium: Tertius Doctorum, eam illuminantium, & ab erroribus defendentium: Quartus Anachoretarū, & Monachorum: & Quintus Virginum per contemptum omnium rerum temporaliū, & repudiationem omnium carnalium voluptatum, & proprij corporis mortificationem, ſuique abnegationem valdè perficientium Eccleſiam Dei. Sextus ſtatus eſt optimorum Pontificum, & Paſtorum Eccleſiæ populum Chriſtianum regentium, atq; corrigentium: ſeptimus eſt religioſorum virorum exemplo vitæ, & ſanctitate conuerſationis, & frequenti, ardentique prædicatione diuini verbi populum fidelem reformantium, atque renouantium ſecundum priſtinam pietatem, at-

Ioachim[us] Abbas. Vbertinus Caſalen. Seraphinus Firmanus

Septem h[o]mine per [...] ſignium [...] tus in E[c]cleſia fut[u]ri.

quæ ſanctitatem. Hæc iſti. [illegible]

43 Sed cum vellent ipſi ſeptem iſtos hominum ſtatus in vna qualibet viſionum B. Ioannis omnes deſignari, per difficile eis fuit, partes cuiuſque viſionis ita diſtinguere, vt ſuo quæque ſtatui propriè, ac diſtinctè, aptèque reſpondeat. Deinde, iſti tanquam prophetantes de temporibus, & rebus eorum ætatem longè poſt conſecuturis, quædam prædixerunt ante noſtram ętatem eſſe ventura, quæ adhuc nequaquam euenerunt.

44 Quartam, & vltimam interpretandi viam, & rationem inſtitcrũt Petrus Aureolus, & Nicolaus de Lyra, & nullibi Dionyſius Carthuſianus, & ex profeſſo Ioannes Annius Viterbienſis, qui ante annos paulo plus centum exceſſit. Iſti totum Eccleſiæ proceſſum, & quaſi æuum, ab eius exordio vſque ad Mundi conſummationem, ſecundum numerũ ſex viſionum B. Ioãnis partiuntur in ſex temporum futurorum ſpatia (quaſi dixeris ætates Eccleſiæ.) Nam etſi ſeptem sũt viſiones B. Ioannis in hoc libro deſcriptæ, primam tamen iſti omittunt, quòd ea ſpectaret ad præſens illud Eccleſiæ tempus, in quo Ioannes & accepit, & ſcripſit Apocalypſim: nec illa eſt generalis ad vniuerſam pertinens Eccleſiam, ſed ad illas ſeptem dumtaxat, quæ erãt in Aſia, Eccleſias. Placet itaque iſtis, ſex illas B. Ioannis viſiones, & ſecundum numerum, & ſecundum ordinem, & ſecundum veritatem rerum quaſi figuratè adumbratas, reſpondere illis ſex temporum, ſiue ætatum Eccleſiæ diuiſionibus. Quęcumque igitur valde inſignia, & memorabilia tam proſpera, quàm aduerſa circa Eccleſiam Chriſti in prima eius ætate contigerunt, ea putant eſſe præſignata per ſecundam viſionem, quæ eſt de libro ſeptem ſigillis ſignato, & quæ in ſecunda ætate acciderunt, Eccleſiæ, figurata eſſe arbitrantur per tertiam viſionem, quæ eſt de ſeptem tubis; & ſimiliter deinceps in alijs. Hæc iſti.

45 Sed enim ratio hæc interpretandi Apocalypſim, duplicem difficultatem, duplexque habet incommodum: Primum enim iſti in accommodanda prophetia cuiuſque viſionis ad hiſtoriam ætatis ei viſioni reſpondentis, ſæpenumerò laborant, & ſudant vehementer, quòd verba, & ſententiæ B. Ioannis non niſi ægrè admodum, & violẽter rebus illis aptari queant. Nec profectò ſit veriſimile ſanctum Ioãnẽ voluiſſe ſignificare eas res, quæ ab iſtis memorantur, ſcilicet admodùm viles, & ignobiles, atque obſcuras, prætermiſſis rebus alijs memoratu dignioribus. Deinde, in eo quoque falſi ſunt, quod priores quinque viſiones vſque ad ſua fermè tempora deduxerunt, applicando eas ad res iam in Eccleſia ad id vſque temporis geſtas: tempus verò, quod poſt ipſorum ætatem futurum erat, adumbrari cenſuerunt per vltimam Ioãnis viſionem, quæ pertinent ad Antichriſtum, & ad ſæculi conſummationem. Contra tamen facit, quod ab ætate iſtorum ad hodiernum diem trecenti anni effluxerunt, in quo temporis decurſu neque Antichriſtus venit, & res in Eccleſia haud paulo quam ſuperioribus temporibus celebriores euenerunt, quas non erat dignum prætermitti à Ioanne, ſi hoc ipſe (quod iſti voluut) in libro Apocalypſis docere Eccleſiam intendiſſet.

46 Atque hæc quidem eſt maximè notabilis, & memorabilis interpretationum libri Apocalypſis diuerſitas: quæ tantum abeſt, vt lectoris mentem ad intelligendum eum librum illuminet, & adiuuet, ut eam magis obſcuret, & perturbet, atque confundat. Lector etenim tam diuerſis diſtractus interpretationibus, animo pendet, incertus, quam potiſſimum ſequi debeat interpre-

tationem : earum namque varietas interpretationum, atque earũ cuiuſque nonnulla probabilitas, eius, quæ omnium ſit optima, maximeque probabilis, iudicium, & electionem reddit perdifficilem.

DISPVTATIO Nona.

De nonnullis regulis, tanquam remedijs tollendæ, ſi non ex toto, magna tamen ex parte, libri Apocalypſis obſcuritatis valde idoneis, & efficacibus.

47 ETSI magna eſt libri Apocalypſis obſcuritas, ea tamen non eſt tanta, vt omnino inexpugnabilis, atque inſuperabilis cenſeri debeat. Neque enim fas eſt credere, tot, & tantos illos viros, de quibus ſupradictum eſt, qui & olim, hodièque explanando Apocalypſis libro vehementer deſudarũt, fuiſſe vel imprudentiſſimos, vel temerarios, qui rem prorſus inexplicabilem, elaboratis Commentarijs aggreſſi, & conati ſint explicare. Si enim illi putaſſent, libri huius intellectum eſſe incomprehenſibilẽ, atque impenetrabilem, nequaquã profectò in eo interpretando tempus, & operam perdere voluiſſent. Equidem reor, non modo intelligentiam huius libri nõ eſſe incomparabilem; ſed etiam veram eius interpretationem, vnum aliquod eſſe puto de quatuor ſupradictis interpretãdi eum librum generibus, aut quippiam ex illis mixtum, atque temperatum. Non eo inficias, obſcuriſſimum eſſe librum, nec ex toto perfectè adhuc explicatum, aut etiam deinceps omniuo explicandum ante tempus conſummationis huius prophetiæ: ſed arbitror tamen, multa eſſe in eo libro, quorum germanam interpretationem; & intelligentiam reperire nõ ſit per difficile: aliorum verò, ſi non ſit explorata, certaq; cognitio, erit quidem certè non improbabilis coiectatio.

Cæterùm, nobis viſum eſt præmittere hoc loco nõnullas regulas, vel documenta, vel monita (quaſi remedia) minuendæ obſcuritatis Apocalypſis efficacia, quibus præmonitus, & prædoctus Lector, ad capeſſendam libri huius intelligentiam paratior, & inſtructior accedat. Sed illud ante omnia hic ponendum eſt, per eas viſiones, quæ in libro Apocalypſis commemorãtur, præſignificari memorabiliores, atque inſigniores caſus, euentuſque, tam proſperos, quam aduerſos in Eccleſia Chriſti futuros, ab eius exordio, ad finem vſque mundi: de hoc enim conuenit inter meliores libri huius explanatores: nec id obſcurè ſignificauit Dominus Ioannes extremis penè illis verbis primi capitis: *Scribe quę vidiſti, & quę ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc.* Eorum porro, quæ ventura erant in Eccleſia Chriſti, maxima pars, per annos ſcilicet mille quingentos ſeptuaginta, ab initio eius in die Pentecoſtes facto, ad hunc vſque annũ tranſactos, iam decurſa, & confecta eſt: nec plus temporis, aut etiã tantundem reſtare vſque ad diem ſæculi credibile eſt. Maior itaque pars huius prophetiæ iam completa eſt, minor verò pars reſtat implẽda; minoris autem negotij, & laboris fuerit, ad ea, quæ iam facta ſunt, applicare, & accommodare prophetiam B. Ioannis iam explicatam, quàm ad ea, quæ expectantur, in poſterum futura. 48

Sit igitur hæc prima regula: in ijs, quæ iam completa ſunt, cũ multa, & varia ſint, ad quę aptari queat prophetia B. Ioannis, videntur ea pcipuè fuiſſe ab illo præſignificata, quæ 49

Digitized by Google

quæ habuerunt tres huiuſmodi cõditiones: vnam, vt ſint communia aut toti Eccleſiæ, aut maximæ illius parti: Alteram, vt ea fuerint maximè inſignia vel proſperitate, vel aduerſitate: Tertiam, vt ad ea, B. Ioãnis ſententiæ, & verba in ſingulis viſionibus planius, & cõgruentius aptari, & accommodari queant vel ex toto, vel certè maxima in parte: neque hæc indiget probatione, cũ per ſe manifeſtam contineat veritatem.

49 Secunda regula. In his verò rebus explicandis, quæ in poſterũ futuræ ſũt, maius eſt interpretis op⁹, maiorq; labor. Non enim iſtiuſmodi rerum certa ſcientia, nec prophetiæ Ioannis ad eas res pertinentis certa interpretatio, & intelligentia teneri, & tradi poteſt, niſi ab eo (ſi quis fortè talis eſt) qui reuelationẽ earum rerum à Deo accepiſſet. In eo igitur rerũ genere, & in ea parte prophetiæ Ioannis procedendum eſt, ꝓbabiliter coniectando, & quaſi ſolerter diuinando. In primis verò, omne genus prophetiarũ, quas interpretes de ſuo ſenſu exꝓmunt, ſuſpectum eſſe debet, cum plures à quibuſdam interpretibus editas, euentus manifeſte refellat. Ea verò potiſſimum à B. Ioanne præfigurata, & præſignita eſſe putandum eſt, ad quæ viſiones eius congruè, & cõmodè applicantur, & belle quadrant. Nec applicatio ipſa ſapere debet aliquid peregrinum, aut paradoxum, aut temerè, & gratis dictum, aut cum ijs, quæ iam certa, aut propè certa, & pleriſque probata ſunt, minime cõſentiens. Neque in hoc rerum genere coniecturali, & opinabili vtendum eſt aſſeueratione, ſed opinatione, & coniectatione, & veriſimilitudinis, & ꝓbabilitatis vſurpanda ſunt vocabula. Quanquam in ijs, quæ futura ſunt, minus incerta, & dubia videtur, quæ ad Antichriſtum ſpectãt, ea nimirum magnam partem, ex antiqua traditione, & veterum Patrum, & Doctorum Eccleſiæ ſententijs, necnon communi fidelium ſenſu, & exiſtimatione, irroboratam fidem, atque auctoritatem habent.

Tertia regula. In tractandis viſionibus huius libri nõ ſunt omnia ad viuum reſecanda, nec minutiſſima quæque ſcrutãda, neque nimis moroſe, & anxiè inhærendum ſingulis verbis, neque de accommodatione omnium ad id quod nos intendimus, & docere volumus, nimio plus laborandum: hoc etiã ſeruandum eſſe in tractandis parabolis, monuit B. Chryſoſtomus ſuper vigeſimum caput Matthæi. Satis igitur fuerit, ſcopum, ad quem tota viſio dirigitur, indicare, & oſtendere principales eius viſionis partes ad id quod nos oſtendimus, aptè, & cõgruenter accommodari, & belle quadrare. 50 *3. Regula.* *S. Chryſo.*

Quarta regula. Quod ſupra diximus 51 *4. Regula.* in Diſputatione ſeptima de cauſis obſcuritatis libri Apocalypſis, cum explicaremus quintã cauſam eius obſcuritatis, idem in hoc loco repetere conuenit, prophetiã hanc Beati Ioannis, ſiue quæ in ea narrantur viſiones, non perpetua, & directa ſerie, nec iuxta ordinem tẽporum, & rerum gerendarum, cõſcriptas eſſe in hoc libro: ſed non raro quæ poſteriora ſunt, prius, & quæ priora, poſterius tractari. Nec ſemper, cum viſionis enarratio inchoatur, ea continuatur vſque ad finem: ſed interrumpitur nonnũquam, interiectis alijs rebus ſatis diuerſis, & poſtea ad viſionem, quę inchoata fuerat, tractandam redit. Frequentes itaque ſunt in hoc libro anticipationes, recapitulationes, tranſgreſſiones item, & regreſſiones, necnon & repetitiones earundem rerum, atque retractationes, quin etiam repentinæ tranſitiones. Hæc porrò eſſe Lectori præuiſa, & præmeditata, ad id conducet, vt mens eius ob inordinatæ narrationis perturba-

BIBLIOTECA ... ROMA

Digitized by Google

tionem nequaquam perturbetur, atque confundatur.

5 *Regula.* 52 Quinta regula. Illud quoque in hac prophetia Ioannis curioſe, obſeruatèque animaduertendum eſt, eaſdē res per plures, & diuerſas viſiones præfigurari. Id verò duabus de cauſis eſſe factū exiſtimare conuenit. Talis etenim frequentatio viſionum ad idem ſignificandum facta, valet ad maiorem rei cōfirmationem, & perſuaſionem: quemadmodum cernere licet in gemina illa viſione, quæ facta eſt Pharaoni
Gen. 41. ſpicarum, & boum: per vtramq;.n. viſionem idem ſignificari, interpretatus eſt B. Ioſeph, terræ.ſ. Ægypti ſterilitatem, atq; vbertatem. Eſt altera quoq; eius rei cauſa huiuſmodi: ſæpe vna & eadem res diuerſas habet proprietates, & rationes præcipuè obſeruendas, & varias circūſtantias ſatis memorabiles: & quia hæc oīa vna duntaxat viſione commodè ſignificari non poterant, ea per multas, & varias ſignificantur viſiones. Per vnam.n. viſionem ea res ſignificatur ſecundū aliquas ꝓprietates, & circumſtantias; & per aliam viſionem, ſecundum alias rōnes, & proprietates ſuas prefigurantur. Et quia vna ſimilitudo, & imago non poteſt adæquare totam rei veritatem; idcirco multiplicantur ſimilitudines, & imagines, ad eam rē omni ex parte, plenius, expreſſiuſque præſignificandam.

DISPVTATIO Decima.

Super alijs tribus regulis, ad illuſtrandam libri Apocalypſis obſcuritatem, etiam non parum conducentibus.

6. *Regula.* SEXTA Regula, prophetia hæc B. Ioannis cum alijs quibuſdam veteris Teſtamenti prophetijs magnam habet ſimilitudinē, & quaſi conſonantiam tum in ipſis viſionibus, tum in verbis etiam, & phraſibus, atque ſententijs. Exempli gratia: prima viſio, quæ narratur in primo capite huius libri, ſimilis eſt duabus viſionibus Danielis, ei ſcilicet, quæ ſcripta eſt in capite ſeptimo, & ei, quæ in capite decimo cōmemoratur. Secunda viſio Ioannis, quæ capite quarto, & aliquib. ſequentibus traditur, in principio conuenit cum illa Danielis viſione, quę eſt in capite ſeptimo, & cum viſione Ezechielis, quæ eſt in capite primo. In eo verò, quod Ioannes in ſecunda viſione habet de quatuor animalibus, ſimilitudinē hēt cum viſione Zachariæ de quatuor quadrigis, q̄ eſt in capite ſexto. Sexta item viſio. de damnatione meretricis, ſiue Babylonis, quæ in capite decimo ſeptimo enarratur, magnam habet conuenientiam cum prophetia Iſaiæ capite decimotertio, & Ieremiæ capite quinquageſimo. Denique vaticinium illud Ioannis, quod in capite vigeſimo continetur de gentibus Gog, & Magog, multum congruit cum ijs, quæ de eiſdem gentibus in capite trigeſimo octauo ſcripta reliquit Ezechiel. In verbis porrò, & phraſibus, atque ſententijs, plurifariam Ioannes, Eſaiæ, & Danieli, & Zachariæ perſimilis eſt. Voluit autem Deus tantam eſſe ſimilitudinem inter iſtas veteris, & noui Teſtamēti prophetias, vt ex eo appareret, eundem eſſe Deum vtriuſque Teſtamēti conditorē, & Prophetarum vtriuſque Teſtamenti inſpiratorem, atque doctorem: & vt vnius prophetiæ cognitio ad intellectum alterius duceret, & promoueret Lectorem.

Pr... B. ... cōue... alijs ... buſ... phet... teri... men...

Septima regula. Pleraque in libro Apocalypſis traduntur figuratè, atque opertè, nulla eorum interpretatione adhibita: ſunt tñ pauca quædam, quorum apponitur explicatio. Exempli cauſa: In primo capite, 14

Digitized by Google

pite, cum dixiſſet, *Ego ſum Alpha, & Omega* ſubiungitur interpretatio: *principium, & finis*, & in fine eius capitis: *Septẽ*, inquit, *ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt*, & in capite quinto: *Vidi Agnum habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem; hi ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram*. Et paulò poſt in eodem capite: *Habentes ſinguli cytharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum*. Et in capite ſeptimo: *Vnus de ſenioribus dixit mihi: hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, vnde ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtollas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni, &c.* Et in capite decimo ſeptimo myſterium Meretricis purpuratæ ſedentis ſuper aquas multas, & ſuper Beſtiam coccineam habẽtem capita ſeptem, & cornua decem, declarauit Ioanni vnus de ſeptem Angelis habentibus ſeptem phialas. Et in capite decimonono: *Datum eſt*, inquit, *illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido; byſſinum enim, iuſtificationes ſunt Sanctorum*.

55 Cur porrò hæc pauca fuerint explicata, illam reor eſſe cauſam, vt ex horum interpretatione, nos etiã cęterorum, quæ non ſunt interpretata, venemur intellectum, per quãdam videlicet analogiam, vel ratione ſimilitudinis, vel etiam oppoſitionis, ſiue contrarietatis. Id quoque propterea factũ exiſtimari poteſt, vt ex paucarum illarum rerum interpretatione intelligamus ea, quæ traduntur in hoc libro, non eſſe accipienda ſecundum litteralem ſenſum, quem verba per ſe ſumpta indicant; ſed ea figuralè, ac myſticè: & ſcripta eſſe è B. Ioanne, & à nobis accipienda.

ta- bo- ſſe.

56 Octaua regula. Sicut B. Ioannes quæ traduntur in hoc libro, ea non niſi per reuelationem Dei cognouit: ita neque earum rerum verã, & certam intelligentiã poterit quiſpiam adipiſci, ſine Dei aliqua ſingulari mentis illuminatione ac directione. Hęc autem illuminatio Dei, & directio, aſſiduis, intentiſque precibus, & flagrantiſſimis deſiderijs à Deo expetenda, & poſtulãda eſt: ſi enim Dominus Deus voluerit, Spiritu intelligentiæ replebit nos. Debet itaque Lector huius Libri, ſic animo affectus ad eum legendũ accedere, vt quæ in eo traduntur, magna animi humilitate, & pia ſobrietate accipiat, ne ea ſuperbè, aut temerariè, aut nimis etiam, curioſè pſcrutari audeat: Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam; gratiam dico, & intelligendi occulta, & ardua perficiendi: myſteria nempe, & arcana ſua Deus abſcondit huius mundi prudentibus, & reuelat ea paruulis.

Prou 3.
Iacobi 4.
Matth. 11.

57 Rupertus diſputans, Apocalypſim B. Ioannis ſuperbis, & impijs eius ſcrutatoribus eſſe incomprehenſibilem, non autem ijs, qui humili ſpiritu, & pio corde, mitique animo ad eam ſcrutandum adeũt, ſuper hoc, inquam, pulchrè diſputans Rupertus, ſcripturam Apocalypſis dixit eſſe ſimilem illius terræ promiſſionis, lacte, ac melle fluẽtis: ad quam terram conſiderandã miſit Dei iuſſu Moſes exploratores: ſed plures eorum, homines ſuperbi, atque impij videlicet, terræ illi detraxerunt, & populum ab ea adeunda deterrentes, dixerunt, terrã eſſe inexpugnabilem, atque poſſeſſionem eius fore impoſſibilem: habitatores enim eius eſſe gigantes, quorum comparatione, Hebræi eſſent inſtar locuſtarum: contra verò Caleb, & Ioſue, viri admodum mites, & pij dicebant, terram eſſe optimam, nec eius; ſi Deus propitius ipſis eſſet, atque ipſi iuſſis Dei obtemperarent, difficilem fore expugnationem, atque poſſeſſionem. Ruperti ex Prologo Commẽtariorum eius in Apocalypſim hæc ſunt verba; Quid ſacra nobis ſcriptura,

Ruperti pulchra diſputatio, quòd ſcriptorum libri Apocalypſis ſit ſimilis terræ promiſſionis.
Nume. 15.

niſi vt repromiſſionis eſt terra? Qđ
enim fuit Hebræis de terra Ægy-
pti exire, & in illam promiſſionis
terram introire, hoc nobis eſt, de
ignorātiæ tenebris exiſſe, & ad no-
titiam Dei per Scripturarum veri-
tatem introire. Nondum quidem,
dum ſcripturas legimus, & intelli-
gimus, facie ad faciem Dominũ vi-
demus; verumtamen ipſa Dei vi-
ſio, quæ in nobis aliquando perficiē
da eſt, hic iā per Scripturas inchoa-
tur. Et quænam terra huius, id eſt,
ſanctæ Scripturæ, pars vberior eſt,
quam hic liber Apocalypſis B. Ioā-
nis Apoſtoli? Quæ, inquam, ſacræ
Scripturæ pars, hac Apocalypſi aut
in ſuperficie pulchrior, aut in ſen-
ſu eſt locupletior? Etenim tot habet
ſacramenta, quot verba, & in ver-
bis ſingulis multiplices latent intel
ligētiæ. Vt igitur terram hanc poſ-
ſideamus, fidelium exploratorum,
qui mites fuerunt, exēplum ſequa-
mur, dicendo contra immites Hæ-
reticos huic terræ detrahentes, quo
niam terra, quam circuimus, valde
bona eſt. Ipſi dicunt, terra, quam
luſtrauimus, deuorat habitatores
ſuos; ſed mētiuntur. Non enim ter-
ra iſta, terra ſcilicet Dei, deuorat
Num. 16. habitatores, ſed ſuæ ipſorum adin-
uentiones deuorant ſuperbos, ſicut
murmuratores illos exploratores
nō illa repromiſſionis terra, & quā
non attigerunt, ſed ipſa quam cal-
cabant terra, deuorauit, & degluti-
uit, diſrupta ſub pedibus eorũ. Pro-
inde expedit, vt mites aio ſimus,
quicumque hanc terram, id eſt, hāc
ſcripturam Apocalypſis ingredi-
mur; & ibi altiorem diuinorũ ſen-
ſuum maieſtatē latere arbitremur,
vbi adhuc minus intelligimus. Si
enim propitius nobis fuerit Domi-
nus, introducet nos in terram hanc
lacte, & melle manantem, vt inue-
niamus latentes in ea diuitias ſalu-
tis, & theſauros ſapientiæ, & intel-
lectus, conſilij, & fortitudinis, ſcien
tiæ, & pietatis, & timoris Domini.
Hactenus ex Ruperto.

DISPVTATIO Vndecima.

De conſilio, ſiue vt vulgo dicitur, intentione B. Ioannis in ſcribendo Apocalypſis libro, & de generali eius libri partitione.

QVODNAM fue- 58
rit cōſilium, ſiue,
vt vocant, inten-
tio tam Dei tra-
dentis B. Ioanni
Apocalypſim, q̃
ipſius Ioannis eā
ſcripto prodentis, breuiter indicā-
dum eſt. Voluit Deus per tot, & tā
varias in hoc libro deſcriptas viſio-
nes pręmonſtrare omnem Eccleſię
Chriſti progreſſum ab eius initio,
ad eaſdem vſque in terris finē: non
quidem quantũ ad omnia, ſed quā-
tum ad inſigniores dumtaxat, &
memoratu digniores, præcognitu-
que vtiliores caſus atque euentus,
tam proſperos, quam aduerſos in
Eccleſia, & populo Dei aliquando
futuros. Hinc enim perſpicuè intel
ligi poterat admirabilis Chriſti pro
uidentia, qua Eccleſiam ſuam gu-
bernat per varios caſus, & per tot
diſcrimina rerum, dirigēdo, & pro
mouendo, & tandem perducendo
eam ad vltimum illum perpetuæ fe
licitatis finē; ad quem ex omni ęter
nitate prædeſtinata ab eo fuerat.
Ac licet maxima pars libri Apoca-
lypſis verſetur circa ea; quæ poſt
ætatem B. Ioannis ventura erant;
non ea tamen ſola tractantur, ve-
rumetiam quę gerebantur eo tem-
pore, quo Ioānes Apocalypſim ac-
cepit a Deo; quin etiam nonnulla,
quæ ante id tēporis euenerant cir-
ca Eccleſiam, ab eo ſcilicet tempo-
re, quo fuerat ipſa in terris, die Pen
tecoſtes fundata. Ioannes itaq; ſcri
pſit in hoc libro & iam præterita,
quæ tamen ipſe viderat; & præſen-
tia,

tia,quæ agebantur, cum ipſe Apocalypſim accepit; & quę poſt id tẽporis ad finem vſque mundi ventura erant.

57 Hęc autem omnia tradere B.Ioãnem in hoc libro, manifeſtum fit ex illis verbis Chriſti ad Ioannẽ, quæ ſunt in extremo primo Capite huius libri: *Scribe quę vidiſti, & quę ſũt, & quę oportet fieri poſt hęc*: Illud: *quæ vidiſti*, ſignificat res præteritas, ante tempus datæ Ioanni Apocalypſis; ſed eas tantum res, quæ viderat Ioannes per annos amplius circiter ſexaginta ab exordio Eccleſię ad id vſque temporis exactos. Sed quę ſunt iſta, quæ iam viderat Ioannes, cum accepit Apocalypſim? viderat nempe iam factam primam perſecutionem Chriſtianorum ſub Nerone: viderat conſummationẽ omnium Apoſtolorum; omnibus namque Apoſtolis ſuperſtes ipſe fuit. Viderat aliorum complurium Martyrum glorioſas victorias: viderat factam Iudaici regni euerſionem, & Iudæorum captiuitatem, & per vniuerſum ferme terrarum orbem diſperſionem, quæ fuerant ipſis Apoſtolis à Chriſto prædicta. Deinde, ſecunda illa particula; *Et q̃ ſunt*, denotat ea, quæ agebantur eo tempore, quo tradita eſt Ioanni Apocalypſis: ſæuiebat nimirum tunc ſecunda Chriſtianorum perſecutio, in qua & ipſe Ioannes in feruentis olei dolium miſſus fuit, & in inſulã Patmos relegatus eſt: tunc per omnes gentes prędicabatur Euangelium, & innumerabilium ferme hominum fiebat ad Chriſti fidem conuerſio. Denique tunc agebantur circa ſeptem Eccleſias Aſię ea, quę Ioannes ipſe narrat in ſecundo, & tertio Capite huius libri. Poſtremò illa vltima particula: *Et quæ fieri oportet poſt hæc*. quia ſimpliciter dicitur *poſt hęc*, non definitè deſignando hæc, vel illa: ſatis oſtendit ſignificari omnia, quæ poſt tempus acceptę Apocalypſis ventura erant Eccleſię Chriſti vſque ad finem mundi. Dixi (omnia quæ ventura erant) non intelligens ſimpliciter omnia, etiam minutiſſima, & leuiſſima; id enim foret infinitum, neque vtile cognitu, nec reuelatu, & proditu decorum: ſed omnia inſigniora, memoratúque digniora, & vtiliora cognitu. Non eſt omittenda in hoc loco generalis libri Apocalypſis diſtributio, quæ bipertita eſt. Diuiditur enim liber Apocalypſis in Proęmium, & in enarrationem viſionũ, quas B. Ioannes habuit. Proęmium continetur ijs verbis, quæ ſunt ab initio primi Capitis, vſque ad eiuſdem Capitis verba illa: *Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, &c* Inde vſque ad finem libri cõtinetur enarratio ſeptem reuelatiouum, ſiue viſionum, ex quibus tota hæc conſtat Apocalypſis. Prima viſio eſt de Chriſto, qui mirabili habitu, & ornatu viſus eſt B. Ioanni, & exponitur in primo Capite. Secunda viſio, in Capite quarto vſque ad octauum de libro ſeptem ſigillis ſignato. Tertia viſio, in octauo Capite vſque ad duodecimum de ſeptẽ Angelis, ſeptem tubas habentibus. Quarta, in capite duodecimo, de muliere amicta Sole, & de Dracone inſequẽte eam, & de Beſtijs ex mari, & terra aſcendentibus. Quinta viſio, in capite decimoquinto de ſeptem Angelis effundentibus ſeptẽ phialas iræ Dei in terram. Sexta viſio, ĩ capite decimoſeptimo de purpuratę meretricis, & Babylonis dãnatione, & de Dracone, atque Beſtiarum ſupremo, æternóque exitio. Septima viſio, in capite vigeſimoprimo de Ciuitatis Ieruſalem admiranda magnificentia, & opulentia, & gloria. Atque hic Prolegomenis noſtris in librum Apocalypſis finem ponamus.

C A-

CAPVT PRIMVM APOCALYPSIS.

VERS. 1. APocalypſis Ieſu Chriſti quam dedit illi Deus palam face-
re ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò: & ſignificauit, mittẽs
2 per Angelum ſuum ſeruo Ioanni, * qui teſtimonium per-
hibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, quæcum-
3 que vidit. * Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ
4 huius: & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim breue eſt. *
Ioannes ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Gratia vobis & pax ab eo
Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus, qui in
5 conſpectu throni eius ſunt: * & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, pri-
mogenitus mortuorũ, &. Princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit
6 nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, * & fecit nos regnum & ſacerdo-
tes Deo, & Patri ſuo: ipſi gloria, & imperiũ in ſecula ſeculorũ Amen.
7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui cũ pu-
8 pugerunt: Et plangent ſe ſuper ſe omnes tribus terræ: Etiam, Amen. *
Ego ſum α, & ω, principiũ, & finis, dicit Dominus Deus: qui eſt, & qui
9 erat, & qui venturus eſt, omnipotens. * Ego Ioannes, frater veſter, &
particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu: fui in in-
ſula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & teſtimonium Ie-
10 ſu. * Fui in ſpiritu in Dominica die, & audiui poſt me vocẽ magnã, tan
11 quam tubæ, * dicentis: Quod vides, ſcribe in libro, & mitte ſeptem Ec-
cleſiis, quæ ſunt in Aſia: Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ,
12 & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ: * Et conuerſus ſum, vt viderẽ
vocem, quæ loquebatur mecum: & conuerſus, vidi ſeptem candelabra au
13 rea: * & in medio ſeptẽ candelabrorũ aureorũ ſimile filio hominis, veſti
14 tum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: * caput autẽ eius,
& capilli erant candidi tanq̃ lana alba, & tanquã nix, & oculi eius tan-
15 quã flamma ignis, * & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino
16 ardenti, & vox illius tanquã vox aquarm multarum; * & habebat in
dextera ſua ſtellas ſeptem; & de ore eius gladius vtraq; parte acutus
17 exibat: & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua. * Et cùm vidiſſẽ eũ,
cecidi ad pedes eius tanquã mortuus. Et poſuit dexterã ſuam ſuper me,
18 dicens: Noli timere: ego ſum primus, & nouiſſimus, * & viuus, & fui
mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorũ, & habeo claues Mortis,
19 & Inferni. * Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ oportet fieri poſt hec. * Sa-
20 cramentum ſeptem ſtellarum, quæ vidiſti in dextera mea, & ſeptem can
delabra aurea: ſeptem ſtellę, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & cande
labra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt.

IN

IN CAPVT PRIMVM DISPVTATIONES VIGINTIQVINQVE.

PRIMA DISPVTATIO.

DE VOCABVLO APOCALYPSIS.

Super illis verbis

ERS.I. *APOCALYPSIS IESV CHRISTI.*

1 VErba quæ ſũt ab exordio primi Capitis; vſque ad illa verba q̃ ſunt in verſu nono: *Ego Ioannes frater veſter, &c.* ſunt quaſi procœmium huius libri, continens Scripturæ huius Apocalypſis commendationem, & ſalutationem miſſam ijs, ad quos ſcriptus eſt hic liber. Commendatio autem Scripturæ Apocalypſis, multis ex rebus ſignificatur a B. Ioanne; primò quidem ex dignitate perſonarum, à quibus, & per quas, & quibus tradita eſt Apocalypſis, hoc eſt, à Deo, & Chriſto Domino, & ipſi Ioanni Apoſtolo, & dilectiſſimo Chriſti diſcipulo propter teſtimonium Ieſu in exilium eiecto. Deinde commendatur hæc Scriptura ab ipſo genere doctrinæ, quæ in ea traditur; non enim eſt humana doctrina, ſed ſupernaturalis, & diuina; hoc namque ſignificat vocabulum Apocalypſis, id eſt, Reuelationis eorum, quæ ratione humana ſunt incomprehenſibilia. Poſſet itaque dici Beato Ioanni de hac ſua Apocalypſi, quod Beato Petro dixit Dominus; *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro, & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed* Pater *meus, qui in cœlis eſt*: & quod dixit Daniel regi Nabucodonoſor; *Mihi quoque non in ſapientia, quę eſt in me pluſquam in cunctis viuentibus, Sacramentum hoc reuelatum eſt: ſed eſt Deus in cœlo reuelans myſteria.* Tum Apocalypſis commendatur ab vtilitate, cùm dicitur; *Beatus, qui legit, & audit verba prophetia huius, & ſeruat ea, qua in ea ſcripta ſunt.* Quarta commendatio huius ſcripturæ petitur

Matth 1

Daniel.c

ab

Google

ab vniuerſalitate eius : non enim ſcripta eſt priuato alicui homini, vt nõnullæ Pauli Epiſtolæ Timotheo, & Tito, & Philemoni: neque vni alicui Eccleſiæ, vt Romanorum, vel Corinthiorum; ſed ſeptem Eccleſijs Aſiæ, & ſub earum nomine, vniuerſæ Chriſti Eccleſiæ. Quartam huius Scripturæ commendationẽ continet conditio rerum, quæ Sancto Ioanni reuelatæ ſunt, & in hoc libro deſcriptæ, quæ ſunt res futuræ, & mox futuræ, & in finem vſque Mundi futuræ. Sic autem natura comparatum eſt, vt mortalium animi, futura noſcendi ſint auidiſſimi: preſertim verò quæ propè futura ſunt, & aliquo modo eos attingunt. Ergo (vt in pauca contraham) commendatur Apocalypſis in proœmio huius libri à quadruplici genere cauſæ, à forma, efficiente, fine, & materia. Forma doctrinæ huius eſt, quam denotat nomẽ Apocalypſis. Efficiens, eſt reuelans, ſiue tradens Apocalypſim, Deus, & Chriſtus, & Angelus; & Ioãnes traditam ſibi Apocalypſim ſcribẽs. Finis eſt beatitudo hominis ſeruãtis ea, quæ tractantur in hac prophetia. Materia demum, & principalis, & maxima, ſunt res futuræ in finem vſque Mundi. Altera porrò huius proœmij pars continet Apoſtolicam ſalutationem, qua Beatus Ioannes ijs, ad quos ſcribit, id eſt, ſeptem Eccleſijs Aſiæ, gratiam & pacem à Deo, & à Ieſu Chriſto, & à ſeptem Spiritibus precatur. Sed explicemus illa verba:

vocabu Apocaſis.

APOCALYPSIS IESV CHRISTI.

2 GRÆCA vox (Apocalypſis) Latinè ſignificans Reuelationem, propria eſt diuinæ Scripturæ, à Septuaginta duobus Interpretibus primò vſurpata, & frequenter in Tranſlatione eorum vſitata: negat enim B. Hieronymus, ſuper primum Caput Epiſtolæ ad Galatas, apud vllos Scriptores Ethnicos id nominis inueniri. Cuius vocis ea eſt ſignificatio, cùm quid tectum, & velatum, ablatum deſuper operimento, oſtẽditur, & profertur in lucem. Et cũ totus hic liber Græcè ſcriptus ſit, alia Latinæ ſunt reddita, hoc vocabulo Græco retento. Latinus porrò Interpres Græcum nomen Apocalypſis aliquando retinet, vt hic, & in decimoquarto Capite prioris Epiſtolæ ad Corinthios: aliquando autem vertit in Latinum nomẽ Reuelationis, vt ad Galatas primo: ſicut etiam Grǽcum verbum conuertit in Latinum verbum reuelare, vt frequenter in Pſalmis, præcipuè verò in Pſalmo centeſimo decimo octauo.

3 Hæc itaque prophetia B. Ioannis vocatur Apocalypſis, id eſt, Reuelatio, qua eſt ſupernaturalis, & prorſus abſcondita, & occulta, & incomprehenſibilis homini, nec aliter ei cognobilis, quam per Dei reuelationem. Dicitur autem Prophetia hæc Reuelatio, tam reſpectu ſignorum, quàm reſpectu rerum ſignatarum. Nam & ipſæ viſiones imaginariæ ac multiformes ſimilitudines, quæ in hoc libro deſcribuntur, diuinitùs effectæ atque obiectæ B. Ioanni ſunt, & per eum reuelatæ ſunt nobis in hoc libro. Significatio verò earum viſionum, reuelata quidem eſt Sancto Ioanni, alioqui non ipſe fuiſſet verè Propheta, ſicut nec Pharao, nec Nabuchodonoſor Prophetæ fuerunt, quamuis eis diuinæ Viſiones contigerint: nobis autem earum viſionum ſignificatio minimè reuelata eſt, ſed eam per coniecturas probabiles indagamus.

4 Eſt porrò reuelatio prophetica, quæ fit cum Viſione imaginaria, qualis eſt hęc Ioannis, maioris dignitatis, quando in ea apparet perſona aliqua inſtruens de rebus occultis: & quanto perſona illa eſt dignior, vt Angelica, quàm humana, & diuina, quàm Angelica; tanto & ipſa Viſio & Reuelatio habet præſtantior. Licèt autem initio huius libri ſcriptum ſit Deum Apocalypſim dediſſe Ioanni per Angelum; ſępè

ſæpè tamen ipſe Angelus non loquitur Ioanni vt Angelus,ſed vt repræſentans Deum,vel Chriſtum;cuius nomine loquens multa dicit,quę in perſonam Angeli propriè non competunt. Eo autem Prophetia hæc Ioannis veteribus prophetijs antecellit; quòd illæ ſunt de rebus, vel ad Synagogam,vel ad priorē Chriſti aduentum pertinentibus; hæc verò de ijs, quæ ſpectant ad Eccleſiam Chriſti, & ad poſteriorē eius aduentum.

Ex hoc autem primo libri huius vocabulo, quod eſt Apocalypſis,facta eſt inſcriptio,& appellatio libri huius,inſcribitur enim, & appellatur Apocalypſis B.Ioan.Apoſtoli.Quanquam Ioannes ipſe Scripturam hanc quatuor modis appellat;initio enim primi Capitis vocat Apocalypſim; & paulò pòſt nominat Prophetiam;& paulò infra vocat librum præciſè ; in vltimo aurē Capite appellat Librum Prophetię.

. Ioannē ſ ... gnomina ... m à vete ... bus fuiſſe ... heologū.

In libris Græcis inſcriptio huius Operis eſt huiuſmodi; Apocalypſis Ioannis Theologi. Qui autem ex illo cognomento Theologi argumentari voluerunt, Ioannem libri huius auctorem, non fuiſſe Ioannem Apoſtolum,& Euangeliſtam,& dilectum Chriſti diſcipulum,ſed fuiſſe alium quendam Ioannem cognomento Theologum; ſatis profectò antiquitatis Eccleſiaſticæ imperitos ſeſe oſtenderunt.Si enim veterum Patrum Scripta legiſſent, cognouiſſent vtique, Ioannem Apoſtolum,& Euangeliſtam, hoc Theologi cognomento fuiſſe ab antiquis Patribus appellatum. Sic enim appellauit eum Dionyſius Areopagita in Epiſtola,quam ad ipſum Ioannem ſcripſit in inſula Pathmo exulantem.Athanaſius itidem appellauit eum in Synopſi, & Epiphanius in Hæreſi 51. Chryſoſtomus item in Proęmio explanationis Pſal. 37. necnon & Cyrillus Alexandrinus libro tertio de Trinitate. Meritò autem Theologi cognomento inſignitus atque ornatus eſt B.Ioannes;is enim copioſius & ſublimius, quàm alij Euangeliſtæ de Chriſti diuinitate, & æternitate ſcripſit, ob eámque rem comparatus eſt aquilæ;& Dionyſius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, Euangelium eius vocat diuiniſſimam, & altiſſimam Ieſu Theologiam.

Dionyſius Areopag. *Athana.* *Chryſoſt.*

SECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palàm facere ſeruis ſuis. VERS. 1.

Qvod hic dicitur; Deū 6 Apocalypſim dediſſe Chriſto, vt eam ipſe traderet ſeruis ſuis explanans Rupertus; Iſtam, inquit, reuelandi cœleſtia Sacramenta ſeruis ſuis poteſtatem, Chriſti Humanitas dono accepit, quemadmodum & in hoc libro ſignificatum eſt, vbi Agnus librum ſeptem ſigillis ſignatum, de dextera ſedentis in throno, accepit, & aperuit. De qua item poteſtate Spiritus dicit Eccleſijs; *Hæc dicit Sanctus, & Verus, qui habet clauem David: qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Itaque Humanitati quidem Chriſti nihil eſt quod datum non ſit, aut quod non acceperit; Diuinitati verò nihil datum eſt in poteſtatem, quod ante non habuerit. Sic Rupertus.

Rupertus. *Apocaly. 5.* *Apocaly. 3.*

Eorundem quoque verborum Interpretationem Ioachimus Abbas tradit huiuſmodi; Chriſtus non vt Deus eſt, ſed vt homo eſt, accepit

Ioachimus Abbas.

accepit à Patre Apocalypſim; ideſt, Reuelationem diuinorum myſteriorum. Quia, niſi Filius Dei factus eſſet & homo naſcendo, & vitulus in cruce moriendo, & leo ex morte reſurgendo, & aquila ad ſuperos aſcendendo; myſteria, quæ de eius natiuitate, paſſione, reſurrectione, & aſcenſione à Prophetis Veteris Teſtamenti prædicta, & ſcripta fuerant, nequaquam reuelata & manifeſtata fuiſſent. Reuelatio igitur Chriſti, opus eſt veritatis: quia quæ facturus erat ipſe in plenitudine tēporis, inſpirati diuinitus prædixerunt Prophetæ: & quæ illi obſcuris verbis ſignificauerant, Chriſtus exercendo potiùs, quàm loquendo reuelauit. Ergo Deus Pater dedit filio ſuo Chriſto hanc Reuelationem futurorum, cùm eum incarnari, & mori, & reſurgere fecit ex mortuis, & aſſumptę mortalitatis noſtrę ſubſtantiam in dexteræ ſuæ gloria collocauit, & Spiritum Sanctum Apoſtolis in nomine eius miſit: & ita per eum compleuit Deus omnia, quæ à Prophetis de illo prædicta fuerant: atque huiuſmodi complementum fuit perfecta eorum reuelatio & manifeſtatio. Hæc Ioachimus.

Diſcutitur Interpretatio Ioachimi. 7 Arbitratur itaque Ioachimus, propterea dici hoc loco Chriſtum myſteria ſua reuelaſſe ſeruis ſuis, quòd quæ prædixerant Prophetæ de myſterijs eius, vt de incarnatione, paſſione, & reſurrectione, ipſe ea myſteria in ſe complendo, ideſt, naſcendo, moriendo, & reſurgendo, reuelauit ipſis, ideſt, quæ antè fuerant obſcura, poſtquam ab ipſo completa ſunt, reddita ſunt aperta & manifeſta. Sed enim interpretatio hæc, licèt vera, & pia ſit, huic tamen loco incongrua, & aliena eſt. Non enim B. Ioannes in hoc loco de myſterijs vitæ Chriſti agit, ſed de myſterijs, id eſt, arcanis, & ſecretis rerum in Eccleſia futurarum vſque in finem mundi: quę quidem ſecreta Chriſtus per Angelum animo Ioannis in viſione imaginaria, per varias ſimilitudines, & imagines repræſentauit, eorumque intelligentiam ei præſtitit.

8 Deus itaque hanc Apocalypſim dedit Animæ Chriſti, non quidem per viſiones imaginarias, & per varias ſimilitudines, & figuras, ſed per claram & diſtinctam, & perfectam rerum omnium futurarū ſciētiam. Deinde Chriſtus eandē Apocalypſim tradidit Angelo, non per viſionem imaginariam, neque per ſenſibiles aliquas ſimilitudines, ea namque ratio cognoſcendi, aliena & incongrua eſt intellectui angelico: ſed per reuelationem purè intellectualem. Angelus denique eandem Apocalypſim tradidit B. Ioanni; & Ioānes ipſi Eccleſiæ; eo nempè modo, qui deſcriptus eſt in hoc libro. Chriſtus porrò ſcientiam eorū omnium, quæ traduntur in Apocalypſi, accepit in primo inſtanti ſuæ conceptionis, tūc enim anima eius omni ſcientia, & gratia eſt repleta. *De Chr. ſcientia ... rum fu... turarum.* Decuit autem, vel maximè, Chriſtum habere ſcientiam omnium, quæ futura erant in Eccleſia ſua: quod ipſum prædixerat Iſaias, futurum & Regem, & Legiſlatorem, et iudicem omnium hominum. *Iſa. 33.* Nec ſolùm Deus Pater voluit, vt hanc Apocalypſim, quam ab ipſo acceperat, Chriſtus traderet ſeruis ſuis: verumetiam vt bonorum omniū, quæ dederat ei, participem faceret Eccleſiam, & ſeruos ſuos. Patet hoc in filiatione Dei, in ſcientia, in poteſtate, i gratia, & in gloria. Filius enim Dei factus eſt homo plenus gratia, & veritate, vt de plenitudine eius acciperent omnes. *Ioan. 1.* Sicut enim natura dedit humano capiti ſenſum, & motum, non vt ea ſibi tantùm haberet; ſed vt ea in vniuerſum corpus, atque omnia in membra diffunderet, ita Chriſtus, qui eſt caput Eccleſiæ, bona ſua deriuat in Sanctos, qui ſunt membra eius, & ad hoc applicari poteſt, quod ſcriptum eſt in Pſalmo 132. *Sicut vnguentum in capite,* *Locus Pſal mi 132.*

te, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron: quod deſcendit in oram veſtimenti eius.

9 Sed contra id, quod dictum eſt, Christum habuiſſe ſcientiam omnium futurorum, obijcere fortaſſe
ꝛſu quiſpiam id quod ipſemet Domi-
Cri nus de ſe dixit, neſcire ſe diem ex-
ne- tremi vniuerſalis Iudicij; hæc e im
em eius verba refert Marcus capite 13.
De die autem illo, vel hora nemo ſcit, ne-
ſar *que Angeli in Cœlo, neque Filius, niſi Pa-*
3, *ter.* Verùm iſti obiectioni B. Augu-
ſt. ſtinus occurrit in Capite duodecimo libri primi de Trinitate ſcribens, illud eſſe dictum à Domino, non propria, ſed figurata locutione; ſecundùm quam in Scriptura dicitur quiſpiam cognoſcere rem aliq̃, non quia tunc primùm cognouit eam, ſed quia tunc fecit alios cognoſcere eam rem, ſed quia tunc fecit alios cognoſcere eam rem. Dicitur etiam quis neſcire aliquid, non quia non ſciat illud, ſed quia non facit alios id ſcire, ſed habet id occultum alijs; & de eo interrogatus, non eis manifeſtat, perinde quaſi eam rem neſciret. Auguſtini verba ſunt hęc. Dixit Chriſtus ſe neſcire illũ diem, quia id neſcit, quod neſcientes facit; id eſt, quod non ita ſciebat, ut tunc Diſcipulis indicaret. Sicut etiã
22. dictum eſt ad Abraham: *Nunc cognoui quod timeas Deum*, id eſt, nunc feci vt cognoſceres quod timeas ipſe Deum: nam & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Ad eundem quoque modum locutus eſt Apoſtolus Corinthijs, dicens: *Non*
.Co *iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum*: Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Chriſti deitate non poterant. Quibus etiam paulò pòſt dixit: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Hoc ergo inter illos neſciebat Paulus, qđ illi per ipſum ſcire non poterant; & hoc ſolum ſe inter illos ſcire dicebat, quod illos per ipſum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos, quod īter paruulos neſciebat; ipſe enim dixit; *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Eo namque genere locutionis neſcire quiſque dicitur id, quod occultat, quo dicitur foſſa cæca, quæ occulta eſt. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in conſuetudine humana non inueniatur, quia vtique hominibus loquuntur. Sic Auguſtinus.

TERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

Quæ oportet fieri citò.

VERS. 1.

DIcitur hoc loco Deus 10
Chriſto dediſſe Apocalypſim, ut per eam ipſe palàm faceret ſeruis ſuis; ea quæ oportet fieri citò. His autem vltimis verbis ſignificatur materia, quæ tractatur in Apocalypſi, id eſt, ea quę per Apocalypſim manifeſtata ſunt B. Ioanni. Ac licèt non ſit tota huius libri materia, vel doctrina, declaratio rerum futurarum; eſt tamen maxima pars, & potiſſima, atque vtiliſſima. Non ſolùm autem in hoc libro Ioannem agere de rebus futuris, ſed etiam de ijs, quæ euenerant ante tempus datæ ſibi Apocalypſis, & de ijs, quæ illo ipſo tempore *Apocaly 1.*
agebantur, manifeſtum eſt ex verbis illis, quæ dixit ei Angelus; *Scribe,* inquit, *quæ vidiſti, & quæ ſunt, &* *Apocaly. 1.*
quæ poſt hęc futura ſunt.

Verùm quod dixit Ioannes, Apocalypſim eſſe de ijs, quæ tunc citò futura erant, nòn videtur hic conuenire cum materia huius libri, cuius magna pars videlicet, de nouiſſimis mundi temporibus, & de Antichriſto eſt. Ecce à tempore quo Ioannes accepit, & ſcripſit Apocalypſim, prætererunt adhuc anni, am-

plius

Digitized by Google

tiò mundi tranſactum eſt vſque ad Chriſti aduentum, hoc enim tempus, paulò ampliùs quatuor annorum millia continet. Deinde ſupradictis mille ſexcentis annis à Chriſti aduentu vſque adhùc tranſactis, addere oportet annos qui adhuc reſtant vſque ad finem mundi. Quomodo igitur tantum hoc tempus ab aduentu Chriſti vſque ad finem mundi, poteſt verè dici breuiſſimum, reſpectu, & comparatione temporis ab initio mundi vſque ad Chriſti aduentum exacti?

14 Mihi videtur quarta Interpretatio, quam ſignificat Primaſius, ceteris eſſe præferenda. Cùm enim hęc Apocalypſis comprehendat futuros Eccleſię ſucceſſus omnes vſque ad finem mundi; horum autem plures aut proximè, aut non multo poſt ætatem Beati Ioannis futuri erant, idcirco verè dictum eſt, reuelata eſſe Ioanni, quæ citò ventura erant; nam etſi multa erant valde remota, vt quæ ad Antichriſtum pertinent: erant tamen alia multa non admodum longinqua. Primaſius explanans illud: *Tempus enim prope eſt*. Sic ait: Tempus in proximo eſſe dicit, ſcilicet, vt ſingula, quę dicenda ſunt, impleantur: cùm & plantatæ iam Eccleſiæ propagationis incrementa ſuccedant.

QVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Significauit, mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni.

15 ILlud; *ſignificauit*, Beda, Albertus, Rupertus, & plures alij putant, non idem valere, quod oſtendit, declarauit, manifeſtauit, ſed contra potiùs idem valere, atq; valet apud Latinos verbū ſigno, vel obſigno, vel ſigillo. Ergo illud, *ſignificauit*, idē valet atque, ſignis quibuſdā, & imaginibus inumbratum, & velatum tradidit: quamquam earum ſimilitudinum, & imaginum ſignificatio, & intelligentia B. Ioanni patefacta eſt. Verùm iſta expoſitio licèt quantum ad veritatem ſententiæ non ſit improbanda; non eſt tamen probabilis quantum ad germanam ſignificationem verbi Græci, quo vſus eſt Ioannes in hoc loco, & quod Latinus Interpres vertit, *ſignificauit*: non enim eſt verbum Græcum σφραγίζω, quod idem ſignificat, atque Latinum verbum ſigno, obſigno, ſigillo, ſed eſt verbū Gręcum σημαίνω, denotans idem quod oſtēdo, declaro, manifeſto. Nec Latinus Interpres verbum ſignifico, aliter vſurpare ſolet, quàm pro eo quod eſt declaro, vel manifeſto. Primaſius illud, *ſignificauit*, putat denotare, aliqua in viſionibus Ioannis manifeſtari, & declarari nobis, vt ex illis paucis ad cętera perſcrutanda incitaremur, & quaſi manu deduceremur. Sic enim ille ſcribit: Dicendo *ſignificauit*, aliquid etiam futurorum, & myſteriorum oſtendit: nec ſuperficie litteræ nos voluit remanere contentos, quos ad myſteria altiùs perſcrutanda, ſignificandi verbo fecit intentos. Cum autem dicit *ſeruo ſuo Ioanni*, omni Eccleſiæ in vno illo reuelari voluit, quam in vnitate fundauit. Ideo dixit *palàm facere ſeruis ſuis*. non ſolùm vni ex multis, ſed per vnum potius vniuerſis: ſicut regni cœlorum ſolus Petrus claues accepit, qua tamen poteſtate, omnis Eccleſia vti ſublimata promeruit.

An omnia per Angelum, & nō immediatè à Chriſto aliqua ſint reuelata B. Ioannis.

Circa illud: *Mittens per Angelum* 16
ſuum, tres quæſtiones breuiter tractari poſſunt. Prima quæſtio: Videtur in prima viſione, quæ narratur in hoc primo Capite, non Angelus, ſed ipſe Chriſtus apparuiſſe Ioāni,

& ipſum docuiſſe: ea namque ille de ſe loquitur, quæ in Angelum conuenire nullo modo poſſunt: ait enim. *Ego ſum primus, & nouiſſimus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis, & inferni*. Sed reſpondendum eſt, nonnunquam in Apocalypſi loqui Angelum proprio nomine, vt cùm vetuit adorari ſe á Ioanne, dicens: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu*. Interdum verò Angelus loquitur non ſuo nomine, ſed ipſius Chriſti, quem repræſentat, ita vt perſonaliter ſit Angelus, repræſentatiuè autem Chriſtus; & ita fit in prima viſione huius libri. Eſt enim vera, meritòq; probata Theologis Scholaſticis illa B. Dionyſij Areopagitæ ſententia, omnes diuinas viſiones, & apparitiones hominibus factas, ſiue in veteri, ſiue in nouo Teſtamento, quibuslibet perſonis, in quocunque tempore, & loco, & quocunque modo factæ fuerint, eſſe factas per Angelos, eorumque miniſterio hominibus oblatas. Hoc etiam apertè, affirmatèque tradit S. Hieronymus ſuper illis verbis Capitis tertij Epiſtolæ ad Galatas: *Ordinata per Angelos in manu mediatoris*: & B. Gregorius in Pręfatione Commentariorum ſuorum in Iob. Ad eandem quoque ſententiam in Cõmentario huius loci ſcribit hæc Primaſius: Rectè dictum eſt illud, per Angelum ſumma Chriſto fuiſſe dilecto Diſcipulo reuelata myſteria: conſtat enim, per aſſumptam creaturam, & non per Diuinitatis eſſentiam, Chriſtum ſemper apparuiſſe mortalibus, & ante incarnationem ſuam, & poſt aſcenſionem.

Aopcal. 19.

Dionyſius, De cœleſti Hierar. c. 4.

S. Hierony.

S. Gregor.

Primaſius.

17 Altera quæſtio eſt: Quomodo hic dicitur, per Angelum fuiſſe reuelata Ioanni myſteria, quaſi ſolus ipſe omnia manifeſtauerit Ioanni: legimus enim in hoc libro Apocalypſis, etiam quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ſæpè locutos eſſe Ioanni, atque eum multa docuiſſe. Sed ad iſtam quæſtionem hoc ſit reſponſum; totam illam viſionem quatuor animalium, & viginti quatuor ſeniorum vel tacentium, vel loquentium, ab Angelo effictam, & formatam eſſe in animo Ioannis, cum eſſet in extaſi. Angelus enim fecit, formando in animo Ioannis figuras, & ſimilitudines animalium, & ſeniorum, vt Ioannes in extaſi poſitus videretur ſibi & illa videre præſentia, & ab illis hæc vel illa audire.

Tertia quæſtio: An fuerit vnus 18
duntaxat Angelus, qui omnia reuelauerit Ioanni, an verò plures fuerint Angeli. Nam & vnum fuiſſe, videtur eo indicari, quod dicitur hic numero ſingulari, per Angelum fuiſſe manifeſtata Ioanni myſteria: ex aduerſo videntur fuiſſe plures Angeli: In hoc enim Libro Apocalypſis plurifariam inducuntur multi, atque varij Angeli cum B. Ioanne loquentes. Equidem puto, vtrumuis haud improbabiliter credi poſſe. Potuit enim vnus eſſe tantùm Angelus, qui finxerit in animo Ioannis oēs illas viſiones multorum Angelorum loquentium cum Ioanne, cùm reuerà tamen non eſſet niſi vnus Angelus perſonaliter ibi præſens, & illas viſiones atque repræſentationes efficiens. Poteſt etiam dici fuiſſe plures Angelos: non enim Chriſtus hic dicitur miſiſſe vnum Angelum, ſed pręcisè Angelum: nec eſt in ſacris litteris inſolens, numeri ſingularis pro numero pluratiuo vſurpatio.

QVIN-

QVINTV Diſputatio.

Super illis verbis:

Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti quæcunque vidit.

HAEC verba interpretans Ambroſius ita ſcribit: Hic locus apertè demonſtrat, nō ab alio Ioanne, ſed ab eo qui Euāgelium ſcripſit, hunc librum eſſe compoſitum. Qui & in cœna recubuit ſupra pectus Domini, in quo erant omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, vnde immenſum ſapientiæ fontem haurire meruit. Perhibuit ergo Ioānes teſtimoniū Dei, quando dixit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed in eo quod ſequitur: *Quæcunque vidit*, quibus verbis ſignificatur Ioannē de Chriſto teſtificatum eſſe omnia quæ viderat; quæſtio exoritur, quomodo hoc ſit verum; cùm ipſemet dixerit in ſuo Euangelio capite vltimo: *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quę non ſunt ſcripta in libro hoc.* Sed ſciendum eſt, Ioannem perhibuiſſe teſtimonium omnium quæ viderat, prædicando videlicet gentibus omnia quæ à Chriſto didicerat, & miracula quæ viderat, narrando: Scribere autem noluit omnia, ſed ea tantummodò, quæ poſteà profutura eſſe præuiderat. Hæc Ambroſius: quibus prorſus eadem ſuper hoc ipſo loco ſcribit Rupertus, ab eo indubiè mutuatus. Teſtimonium igitur, quod dicitur hic perhibuiſſe Ioannes verbo Dei, referunt iſti ad Euangelium ſcriptum ab eo, priuſquam accepiſſet Apocalypſim: in quo Euangelio multifariam, ſed præcipuè in exordio eius luculentiſſimū diuinitatis, & æternitatis Chriſti teſtimonium, & pręconium edidit. Eadem quoque Andreæ Cęſarienſis, & Bedę, & Lyrani, aliorūmque ſententia eſt.

Verùm Auctores iſtos refellit apertè ratio temporum. Euangelium namque ſuum Ioannes non ſcripſit antè exilium, ſed vel in ipſo exilio: vt ſignificant in Synopſi Dorotheus, & Athanaſius, & Theophylactus in Præfatione Commentariorum ſuorum in Euangelium Ioannis, & Nicephorus libro 3. capite 9. Vel ſcripſit Euangeliū poſt reditum ab exilio, quod certè multo eſt probabilius: id enim Dionyſius Areopagita non obſcurè ſignificat in ea, quam ad ipſum Ioannem exulantem ſcripſit Epiſtola, idemque tradit Epiphanius contrà hæreſim quinquageſimam primā, & Euſebius lib. III. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, & Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis, in Ioanne Apoſtolo, & Primaſius in principio ſuorum Commentariorum in Apocalypſim, ita ſcribens: Apocalypſim eo tempore Ioannes accipere promeruit, quo tempore in Patmos inſula pro Chriſto à Domitiano Cæſare exilio miſſus, & metallis damnatus, terminis arcebatur incluſus. Poſtea verò ſcripſit Euangelium poſt Domitiani mortem, exilio liberatus, à congregatione Sacerdotum rogatus, contra Valentinum, & Cerinthū, & Ebionem, qui cōtra Chriſti diuinitatem, & æternitatem falſa & impia docere, multoſque ſuis erroribus irretire cœperant. Sic ille. Sed ego miror ſatis Bedam, qui ſcripſerit in Commentarijs ſuis in Apocalypſim, ante eam fuiſſe Euangelium à Ioanne ſcriptum,

Ioānis Euāgelium, ſcriptum eſſe poſt Apocalypſim.

Primaſius.

otum, cum ipſemet in eo libro, quem fecit, & inſcripſit De ſex ætatibus Mundi, vbi agit de Nerua Imperatore, ait, Ioannem poſt Apocalypſim, ſuúmque ab exilio reditum ſcripſiſſe Euangelium.

21. Verùm noſtræ huic ſententiæ aduerſatur Canon B. Clementis, qui inter Canones Apoſtolicos numeratur octogeſimus quartus: in eo enim ponitur inter libros Canonicos (quorũ ibi traditur numerus) Euangelium B. Ioannis, Apocalypſis autem non ponitur: id autem non obſcuro eſt indicio, Apocalypſim non fuiſſe tunc, cùm eſt ille Canon factus, editam; ex quo liquet, Euangelium fuiſſe ſcriptum ante Apocalypſim. Sed hæc nos nihil mouet obiectio; quibus nempe notum eſt, iſtum Canonem octogeſimum quartum multas ob cauſas à doctis viris meritò non probari. Principiò, iſtorum Canonum Apoſtolicorum quinquaginta dũtaxat, vel ſexaginta, Sanctorum Patrum, ſummorùmque Pontificum, & plurium Generalium Conciliorum auctoritate comprobati ſunt: Reliqui autem, in quibus eſt iſte Canon octogeſimus quartus, fidem, & auctoritatem non habent. Deinde in iſto Canone, inter libros ſacros, & Canonicos ponuntur tres libri Machabæorum; & omittuntur Eſdras, Iudith, Tobias, Sapientia, Eccleſiaſticus: cum tamen Catholica Eccleſia nec agnoſcat tanquam Canonicos, niſi duos priores Machabæorum libros; & Eſdram, alioſque quos dixi, pro ſacris, & Canonicis habeat. Tum in iſto Canone recenſentur inter libros Canonicos Epiſtolæ Clementis, & libri Conſtitutionum eius; quæ nunquam in Eccleſia, Canonicorum Scriptorum auctoritatem, & venerationem habuerunt. Poſtremò commemoratio Euangelij Ioannis, quæ fit in iſto Canone, deſtruit penitùs eius Canonis fidem, & auctoritatem Canones enim iſti dicuntur eſſe conditi, B. Apoſtolo Petro viuente, is autem ſub finem Principatus Neronis, glorioſo martyrio vitam finiuit: at Euangelium Ioannis, multis poſt exceſſum Petri annis eſſe conſcriptum, inter omnes conuenit. Nec dici poteſt, Euangelium Ioannis poſtea eſſe adiectum iſti Canoni ab ipſo Clemente, qui Ioanni ſuperfuit: Ioannes enim obijt ſecundo Traiani anno, Clemens autem tertio anno: hoc, inquam, probabiliter dici non poteſt; ob eandem enim cauſam debuerat Clemens addere iſti Canoni etiam Apocalypſim: Niſi fortè dicatur ab aliquo, Clementem non habuiſſe pro Canonico libro Apocalypſim. Sed hoc impium eſt dicere: nam neque Clemens, qui eo ipſo tempore vixit, ignorare potuit Apocalypſim a Ioanne ſcriptam eſſe; & ſciens eſſe Ioannis Apoſtoli, non potuit eam pro ſacra, & Canonica Scriptura non habere. Sed nos, his, quaſi per digreſſiunculam quandam curſim dictis, quodnam fuerit teſtimoniũ illud, quod Ioannes verbo Dei iam ante Apocalypſim prohibuerat, breuiter declaremus.

Diſcutitur canon. 84. Apoſtolorum.

Triplex fuit teſtimonium Ioannis de verbo Dei: vnum fuit prædicationis: alterum, miraculorum: tertiũ, paſſionis pro ipſo bono Dei. Ioannes etenim fidem, & doctrinam Chriſti prædicauit in Iudæa, & in Aſia: teſtificans eam veram eſſe, & diuinam, & ad comparandam ſalutem animæ neceſſariam cuilibet homini. Huiuſmodi autem teſtimonium facilè perſuaſit hominibus, quia plurimis, maximiſque miraculis ipſum comprobauit, vt de veritate eius dubitari nullo modo poſſet. Ipſe quoque multa paſſus eſt propter teſtimonium quod perhibebat Chriſto; eius namque rei cauſa, tanquam reus ductus eſt Romam, atque inibi miſſus in feruentis olei dolium, & in inſulam Patmos relegatus. 22

In Ch ſti

tus. Horum porrò verborũ in Græca lectione expeditior eſt conſtructio, & apertior ſententia; ſic enim eſt ad verbum: *Qui teſtificatus eſt verbum Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, & quæcumque vidit.* Sunt enim omnia iſta nomina in Accuſatiuo, quæ reguntur à verbo illo, *teſtificatus eſt*: teſtificari autem dixit pro eo, quod eſt, publicè & apertè, & liberè & fidenter, atque conſtanter prædicare verbum Dei. Illud verò: *Et quæcumque vidit*, magnam teſtimonio Ioannis fidem aſtruit, fuit enim eorum quæ prædicabat, teſtis oculatus. Et hoc ipsũ explicatiùs ipſemet dixit in exordio primæ ſuæ Epiſtolæ, ita ſcribens; *Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, annunciamus vobis.*

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 4. *Ioannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, gratia vobis, & pax ab eo Qui eſt, & Qui Erat, & Qui Venturus Eſt.*

23 HÆc eſt ſalutatio, qua B. Ioannes librum Apocalypſis exorſus eſt, eademquê ſalutatione finiuit eundem Ex quo apparet, librum hunc eſſe Epiſtolarem, ad formam ſcilicet & modum Epiſtolæ conſcriptum Numero autem iſto ſeptenario Eccleſiarum, plerique Interpretum denotari putant vniuerſam Chriſti Eccleſiam: hæc enim & vna eſt propter vnitatem fidei, & charitatis, & eſt ſeptuplex, propter ſeptiformem Spiritus Sancti gratiam, per quam animatur, & vegetatur, & regitur Eccleſia. Ob eandem quoque cauſam B. Paulus ad ſeptem duntaxat Eccleſias, ſcripſit Epiſtolas, volens erudire, atque inſtruere vniuerſam Eccleſiam. Sed profectò, iſta Interpretatio, myſtica eſt magis quam litteralis. Non enim poteſt negari, Apocalypſim propriè ſcriptam eſſe à B. Ioanne ad illas ſeptem Eccleſias Aſiæ; cum & illas nominatim percenſeat, & ad ſeptem illas Eccleſias ſcribat Epiſtolas, ſingulis mittens ſingulas; & quid in vnaquaque earum laudabile erat ac vituperabile, commemoret; idque facere Ioannes iuſſus a Chriſto eſt.

Sed cur ad iſtas præcipuè Eccle- 24
ſias B. Ioannes ſcripſit Apocalypſim? An quia iſtas Eccleſias ipſe fundauerat & rexerat? id enim de ipſo Ioanne teſtatur Tertullianus libro quarto contra Marcionem; Beatum enim Ioannem prædicaſſe in Aſia, præcipuè autem Epheſi, Euãgelium Chriſti, teſtes ſunt B. Martyr Ignatius in Epiſtola quam ſcripſit ad Epheſios, & Irenæus libro tertio contra Hæreſes, & Synodica Epiſtola Concilij Epheſini ad Clerum Cõſtantinopolitanum; in qua dicitur Sanctus Ioannes vna cum Beatiſſima Virgine incoluiſſe Epheſum; quanquam illud de Beatiſſima Virgine, Epiphanius diſputans contra Hæreſim ſeptuageſimam octauam, pro certo non habet.

Tertullia

An ill ſeptem E cleſias A primus o nium Io nes fund uerit & r xerit.

Sed enim Epheſinæ Eccleſiæ fun 25
dator, non fuit Ioannes, ſed Paulus, qui totum trienniũ docendis Epheſiis atque eorũ Eccleſia fundanda conſumpſit, cui et Eccleſiæ Timotheũ præfecit Epiſcopũ. Ergo quod dixit B. Hieronymus in libro de Scriptorib. Eccleſiaſticis in Ioanne, totas Aſiæ Eccleſias fuiſſe fundatas, & rectas a Ioanne, non videtur, ſi accipiatur ſimpliciter, & præciſè omnino verum. Ante Ioannẽ enim Paulus fundauerat Epheſinam Eccleſiam; & Petrus ante Paulum in Aſia minori Euangelium pdicauerat, multoſque ad Chriſti fidem

S. Hieron

conuerterat, ad quos nimirum ipſe ſcripſit Epiſtolas ſuas; idque confirmat etiam Magnus Leo in primo ſermone de Feſto Apoſtolorum. Sed quia poſt Petri, & Pauli martyrium, qui Aſianarum Eccleſiarum Doctores, & fundatores fuerant, pullulantibus ibi hæreſibus, magna erat facta Chriſtianorum perturbatio, magnumque periculum erat ne deficerent illi a ſinceritate fidei, & doctrinæ Chriſti: idcirco B. Ioannes eas poſtea denuo erudiendas, & regendas ſuſcepit. Epiphanius diſputans contra Hæreſim quinquageſimam primam, ait, Ioãnem ætate iam ſenili præditum, à Spiritu Sancto iuſſum eſſe prædicare illis Eccleſijs, & reflectere errãtes in viam. Earum porrò Eccleſiarum tantam Ioannes curam geſſit, vt etiam longè abſens, & exul, ad ſingulas eccleſias, ſingulas ſcripſerit epiſtolas, quin etiam totam Apocalypſim: quæ in illis Eccleſijs rectè, aut praue agebantur, docente ipſum Spiritu ſancto, minime ignorans.

iphani°.

iplex Interpretatio.

26 Sequuntur illa verba: *Ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* quorum verborum triplex eſt interpretatio: Quidam putant iſtis verbis ſignificari tres Perſonas diuinę Trinitatis: Patrē quidem per illud, *Qui eſt*: Ipſe enim dixit Moſi: *Ego ſũ qui ſum*, & Moſes ipſe: *Qui eſt, miſit me*: Filium verò per illud: *Qui erat.* de eo quippe Ioannes dixit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*: denique Spiritum ſanctum per illud: *Qui venturus eſt*: Sanctus enim Spiritus quotidie venit & venturus eſt in corda hominum ea illuminando, purificando, & ſanctificando. Alij omnia iſta verba de ſolo Patre interpretantur: ipſe enim erat ab initio Mundum condēs: ipſe eſt, Mundum perpetuò conſeruans, & regens: & ipſe venturus eſt, vt mundo auferat ſtatum corruptionis, & mutabilitatis, & det nouum & glorioſum ſtatum, ad ſimilitudinem gloriæ, quam in corporibus ſuis habebunt Beati poſt reſurrectionem, qua de re diſputat Paulus ad Romanos 8.

ima. *od. 3.* *ia. 1.* *cunda.*

27 Sed mihi probabilior fit tertia Interpretatio, quæ verba iſta refert ad totam ipſam Trinitatem; ſed indiſtinctè tamen, ea ſcilicet ratione, vt Deus vnus eſt. Per illas itaque tres differentias temporis, præſentis, præteriti imperfecti, & futuri, inſinuatur æternitas Dei, quæ coexiſtit totius temporis extenſioni. Nam quia nos Dei æternitatem, ea ratione, vt per ſe ipſa eſt, non poſſumus cogitatione informare, nedum comprehendere intelligentia, aut verbis explicare; ſignificamus eam per coexiſtentiã eius cum omnibus partibus temporis. Verùm æternitas, totius etiam temporis extenſionem dupliciter excedit; tum quod antè, & pòſt interminata eſt: tempus vero & principium habet, & finem; tum etiam, quod æternitas tota ſimul eſt, prorſus omnis expers variationis, & ſucceſſionis: tempus autem ſine ſucceſſione neceſſe, nec intelligi poteſt.

3. Interpretatio Auctori placita.

* * * * * * * * *

SEPTI-

Digitized by Google

SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 4. *Et à ſeptem Spiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt.*

Qui ſint illi ſeptem Spiritus, ſtãtes ante Thronum Dei.

28 HÆc verba non facilem habent intellectum, quia obſcurum eſt ad intelligendũ, qui ſint iſti ſeptẽ Spiritus ſtantes in conſpectu throni Dei, a quibus gratiam, & pacem Ioannes precatur ſeptẽ Eccleſijs, ad quas ſcribit. Eſt communis fermè Interpretum huius libri ſententia, iſtos ſeptem Spiritus interpretantium de Spiritu Sancto, cuius eſt ſeptiformis gratia: eius namque ſeptem dona Iſaias appellauit Spiritus, dicens: *Requieſcet ſuper illum (Meſſiam) Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilij, & fortitudinis, Spiritus ſcientię, & pietatis, & Spiritus timoris Domini.* ergo ſecundũ iſtorum ſententiam, & interpretationem ſenſus horum verborum eſt huiuſmodi Gratia vobis & pax à Spiritu Sancto, cuius ſunt ſeptem Spiritus, id eſt, Septem dona gratię eius: ita vt perſona Spiritus Sancti ſignificata ſit his verbis, per ſeptem plicem effectum eius, in Scriptura celebratum. Sic interpretantur locum hunc. Victorinus, Primaſius, Andreas Cæſarienſis, Ambroſius, Beda, Haymo, Rupertus, Anſbertus, alijque quamplurimi.

Locus Iſaię 11.
Prima Interpretatio eſſe ſeptem dona Spiritus ſancti.

Victorius. Primaſius. Andreas. Ambroſ. Beda. Haymo. Anſbertus. Rupertus.
Diſcutitur ſupra dicta interp̃tatio.

29 Ego iſtam interpretationem à tot, & tantis viris probatam & traditam, nec prorſus improbarè audeo: nec eam tamen approbare ac ſequi in animum meum inducere poſſum: duę namque potiſſimum res eam mihi diſſuadent. Primùm enim dicere, gratiam & pacem prouenire à ſeptem ſpiritibus, id eſt, à ſeptem donis Spiritus Sancti, & duram nimis habet locutionem, atque inuſitatam, in Sacris litteris, nec ſatis rectam, & probabilem habet ſententiã: quomodo enim gratia prouenire poteſt à ſeptem donis Spiritus Sancti, cùm ipſa gratia ſit eorum donorum quaſi fundamentum, ordine naturæ præueniens & præcedens in anima hominis, iſta dona Spiritus Sancti? Inſolens quoque locutio eſt, ſeptem dona Spiritus Sancti, appellare ſeptem Spiritus ſimpliciter, & pręcisè. Nam licet quodlibet donum ab Iſaia vocetur Spiritus non tamen ſimpliciter ac præcisè, ſed cũ additione: dicitur enim Spiritus ſcientiæ, fortitudinis, timoris, &c. nomen autem Spiritus præcise poſitum in Scriptura, ſignificat ſubſtantiam quãpiam, vel ventum, vel Angelum, vel animã hominis. Alterum vero, quod mihi magis etiam eam interpretationem diſſuadet, illud eſt, ꝙ non video, quemadmodum illa verba: *Qui in conſpectu throni eius ſunt*; poſſint verè dici atque competere, vel in ſeptem dona Spiritus Sancti, vel in ipſam Spiritus sãcti perſonã: ſtare namque in conſpectu throni Dei, non poteſt conuenire accidentibus, ſed Subſtantiæ tantùm ſubſiſtenti: ob idque non poteſt conuenire ſeptẽ donis Spiritus Sãcti. Præterea, ſtare in cõſpectu throni Dei, eſt ſubditorum, & miniſtrorum, qui aſtant parati ad capeſſenda, exequẽdaque iuſſa eius, in cuius conſpectu ſtant: hæc autem in perſonam Spiritus Sancti, qui Deus èſt æqualis Patri, & Filio, nullo modo conueniunt.

Ob hæc igitur equidem propenſior ſum ad eorum ſententiam, qui per Spiritus intelligunt Angelos: per ſeptem autem, vniuerſitatem ipſam Angelorum: ſecundum conſuetudinem Sacræ Scripturæ, 30

2. Interpretatio.

Digitized by Google

vocabulo Septenarij nonrarò ſignificantis vniuerſitatem vel magnam quampiam multitudinem: nã quia vt ait B. Gregorius, omne tempus ſeptem diebus comprehenditur, rectè Septenario numero vniuerſitas figuratur: atque huiuſmodi eſt Nicolai de Lyra interpretatio. Alij ſeptem Spiritus interpretantur hoc loco Angelos illarum ſeptem Eccleſiarum, ad quas B. Ioannes ſcripſit ſeptem epiſtolas, quæ ſecundo, & tertio capite huius libri continentur. Sed illud ſimilius, & propius vero mihi videtur, per ſeptem Spiritus hoc loco ſignificari ſeptem principales Angelos, qui inter omnes Angelos ſunt primarij diuinæ prouidentiæ circa gubernationem Eccleſiæ, atque adeò etiam mundi adminiſtrari. Andreas certè Archiepiſcopus Cæſarienſis Cappadociæ, ſuper hoc primo Capite Apocalypſis, hanc ſententiam videtur aſſignare Irenæo, & Epiphanio: Magnus, inquit, Irenæus ſeptem Angelos ceteris excellentiores, initio eſſe cõditos à Deo, ſcriptum reliquit. Illud quoque adiuuat hanc ſententiam, quod Angelus Raphael dixit, ſe eſſe vnum de ſeptem Spiritibus, qui ſtant ante conſpectum Dei, idemq; videtur ſignificaſſe Gabriel Archagelus; & in hoc libro nominantur ſeptem Angeli tubis canentes, & alij ſeptem habentes phialas iræ Dei, & ſeptem Spiritus miſſi in vniuerſam terram.

Lyranus.
2. Interpr.
3. Interpr. Auctori probata.
Irenæus.
Locus To. 12.
Luca 1.

31 Sed enim tria huic Interpretationi, & ſententiæ videntur poſſe obijci. Prima obiectio: videtur incongruum, Angelos connumerari diuinis perſonis: nam illud: *Ab eo Qui eſt, & qui erat, & Qui venturus eſt*: denotat perſonas diuinas: ſi autem illud; *& à ſeptem Spiritibus*, ſignificat Angelos, ergo Angeli in eodem ordine ponuntur cum diuinis Perſonis, & in earum Societate adſcribuntur. Ad hanc obiectionem reſpondent Andreas, & Aretha, Angelos hoc in loco, non tanquam paris poteſtatis, & maieſtatis cum ſupremo illo numine connumerari; ſed tanquam primarios illos ſeruos, & miniſtros vnà cum ipſorum Domino interdum nominari: ſicut Paulus: *Teſtor, inquit, coram Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis.*

Tres obiectiones.
Andreas.
Aretha.
Locus Pau. 1 Tim. 1.

32 Secunda obiectio: Inconueniens, & abſurdum videtur, gratiam & pacem precari, & poſtulare ab Angelis, cùm ipſi nec effectores gratiæ ſint, nec largitores; ſed is ſolus, de quo ſcriptum eſt: *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Reſpondeo, gratiam & pacem non poſtulari ab Angelis tanquam eius effectoribus, ſed quia eorum ſępè deprecatione & miniſterio gratia hominibus à Deo donatur: Paulus enim appellat Angelos, adminiſtratorios Spiritus, miſſos in miniſterium, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Tertia obiectio: Si ſeptem illi Spiritus ſignificant Angelos, quomodo Ioannes in precando gratiam & pacem eos prænominauit atq; præpoſuit Chriſto Domino, dicens: *A ſeptem Spiritibus, & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, &c.* Sed profectò id factum eſt, quia ratio ipſius ſententiæ, & contextus orationis poſcebat vt priùs nominarentur Angeli: ſiquidem nominato Chriſto, proximè multa ſubiunguntur, quæ continenti orationis ſerie cum Chriſto connectenda ſunt.

Pſalm. 83.
Hebr. 1.

33 Sed quid eſt, Angelos ſtare in conſpectu Dei? Multa ſanè iſtiuſmodi locutione denotantur: primò, Angelos videre faciem Dei; deinde, eſſe apud Deum præcipuè gratioſos atque honoratos; tum, bene noſſe arcana, conſilia, & voluntatem Dei; adhæc, eſſe paratos, & promptos ad Dei iuſſa capeſſenda, & exequenda velociter atque efficaciter; & ideò comparantur ventis, & flammæ ignis, ſicut ſcriptum eſt: *Qui facit*

Quid ſit Angelos ſtare in conſpectu Dei.
Locus Pſalmi 103. Hebr. 11.

eis Angelos tuos Spiritus, & miniſtros tuos flammam ignis. & alio loco: *Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius.*

Pſal. 102.

OCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 5. 6.

Et à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & Princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum & ſacerdotiū Deo, & Patri ſuo. Ipſi gloria & Imperium in ſecula ſeculorum.

...ſte Chriſti excellentia.

34 Beatus Ioannes, nominato Chriſto, eius commendat excellentiam, ab octo rebus: Primò à veracitate, ac fidelitate, dicens: *Qui eſt teſtis fidelis.* Secundò à prærogatiua reſurrectionis, illis verbis: *Primogenitus mortuorum.* Tertiò ab excellentia dominationis, & imperij, ibi: *Princeps regum terræ.* Quarto, ab inæſtimabili eius caritate, & beneficentia erga nos, cùm ait; *Qui lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum, & Sacerdotium Deo.* Quinto, à iudicandi poteſtate, per illud, *Ecce venit in nubibus.* Sextò ab vniuerſali cauſalitate, dicens: *Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis* Septimò ab æternitate, illis verbis: *Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt.* Octauò ab omnipotentia, per illud: *Omnipotens.* Atque vltimis hiſce tribus rebus declaratur eius Diuinitas: alijs verò prioribus quinque rebus, demonſtratur eius Humanitas, quantum ad triplicem eius poteſtatem, & dignitatem, triplexque munus, cuius perficiēdi cauſa venit in Mundum, Redemptoris ſcilicet, & Regis, atque Iudicis.

35 Sed cur appellatur Chriſtus teſtis fidelis? Quia fidelis fuit & in dictis, & factis, & pmiſſis. Sed quidnam teſtificatus eſt? multa quidem, de Deo, de ſeipſo, & de Eccleſia ſua. De Deo, tum alia, tum præcipuè myſterium Sanctæ Trinitatis. De ſeipſo, quod ipſe eſſet pmiſſus olim à Deo, & pdictus à Prophetis Meſſias: & quod tunc quidem veniſſet in humilitate ad ſaluandum Mundum; ſed poſteà cum poteſtate, & maieſtate magna venturus eſſet ad iudicandum omnes. De ſua Eccleſia, quod ea congreganda eſſet non ſolùm ex Iudæis, ſed ex cūctis gentibus, & quod licèt ab omnibus eſſet oppugnanda, nullis tamen hominum viribus, nullâque Dæmonū potentia deſtruenda eſſet, ſed permanſura vſque in finē mundi. Fuit autem Chriſtus teſtis omni exceptione maior: teſtabatur enim, quæ ipſemet viderat: nempe de eo ſcripſit Ioannes: *Deum nemo vidit vnquam; vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.*

De quib... rebus teſ... ficatus ... Chriſtus.

Ioan. 1.

36 Penſitet Lector, cur Beatus Paulus ad Timotheum ſcribens, præcipuè laudet ac prædicet teſtimoniū à Chriſto dictum coram Pontio Pilato: Sic enim ait: *Præcipio tibi coram Deo, & Chriſto Ieſu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem.* Tria dumtaxat Chriſtum dixiſſe Pilato legimus: Primò, Regnum ſuum non eſſe de hoc Mundo: Deinde, veniſſe ſe in Mundum, & in hoc eſſe natum, vt teſtimonium perhibeat veritati: ac demum, Pilatum, non fuiſſe habiturum poteſtatem aduerſum ſe vllā, niſi ea fuiſſet ipſi deſuper data. Poſſet igitur quæri, quodnā fuerit illud teſti-

Locus 1. ... Timot. c. ... Quod ſi ... teſtimoni... & bona ... confeſſio Chri... ſti coram ... Pilato, q... præcipue ... mendat ... Paulus ... motheo ...

Digitized by Google

teſtimonium,& quæ bona illa confeſſio CHRISTI coram Pilato. Chryſoſtomus, Theophylactus, & Oecumenius referunt ad confeſſionem, quod ipſe rex eſſet Iudæorũ, natus ad teſtimonium perhibendũ veritati: atque hanc oris, & vocis confeſſionem, cruciatuum,& mortis tolerantia confirmauit:atque itidem eum locum interpretantur B. Thomas, & Caietanus, cuius hæc ſunt verba: Et facto, & verbo CHRISTVS bonam confeſſionẽ teſtatus eſt ſub Pontio Pilato: verbo quidem teſtatus eſt confeſſionẽ propriæ innocentiæ, dicens: *Non haberes aduerſus me poteſtatem vllam,* &c. & regni ſui cœleſtis, dicens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: & propriæ Deitatis, dicens: *Ego ad hoc veni in mundum*: & demum propriæ doctrinæ, illis verbis: *Vt teſtimoniũ perhibeam veritati.* Facto quoque teſtatus eſt bonam cõfeſſionem,quia in profeſſione,& confirmatione eorum, quæ docuerat, & dixerat,permanſit vſque ad mortem crucis.Sic Caietanus. CHRISTVS itaque, quæ antea docendo confeſſus,& teſtatus fuerat, hæc ipſa moriendo cõfirmauit coram Pontio Pilato, qui eum,tanquam iudex morte damnauit. Sciat autem Lector, veteri Eccleſiæ vſu, nomen teſtimonij, ſiue martyrij, pertinere ad teſtificationem,quæ fit opere omnium maximo,voluntaria ſcilicet morte; confeſſionis autem vocabulum pertinere ad teſtimonium quod redditur verbis. CHRISTVS igitur,quod anteà profeſſus erat verbis, hoc ipſum coram Pilato, id eſt,opere ipſo paſſionis,& mortis ſuæ, ad quam damnatus eſt à Pilato, teſtatus eſt.

[Margin: Chryſoſto. — Thomas. Caietanus.]

NONA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo. VERS.6

37 HIs verbis ſignificat B. Ioannes, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes: idemque dicitur infrà Capite quinto: *Et feciſti nos Deo noſtro regnum & Sacerdotes.* Sed hoc ipſum apertiùs dixit B. Petrus in Capite ſecundo prioris Epiſtolæ ſuæ illis verbis: *Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias, acceptabiles* Deo *per* Ieſum Chriſtum. Hinc Hæretici noſtri tẽporis, qui,ſerpentum more,veritatem ſacræ Scripturæ in venenum erroris conuertunt,argumentari ſolent, nullum eſſe in Eccleſia Chriſti Sacerdotium, quod non ſit omnibus Chriſtianis ex æquo commune. Nam cum iſti verum Euchariſtiæ, ac Pœnitentiæ Sacramentum è medio tollant,nullam faciunt reliquam Sacerdotij ſingularẽ, & eximiam dignitatem, atque poteſtatẽ. Sed iſtorum error multis,& firmis, cum teſtimonijs,cum rationibus redargui, & confutari poteſt. In Synodo Nicena Canone XIIII. declaratum eſt, Diaconos non habere poteſtatem operandi corporis, & ſanguinis Chriſti, & Pecutiani; & Colliridiani tãquam hæretici olim damnati ſunt, quod mulieribus ẽt Sacerdotium tribuerent. Videat Lector Epiphanium contra Hæreſim 419. & 79. & Auguſtinum in libro de Hæreſibus in Hęreſi 27.

[Margin: *Locus Petri, 1. Epiſt cap 2.* — *In hæreticos, non eſt Sacerdotiũ cõmune omnium Chriſtianorum*]

38 Illud porrò quod B. Petrus, & Ioannes dixerunt, Chriſtianos eſſe Sacerdotes,& offerre hoſtias Deo: dupli-

duplicem habet interpretationem, & veram vtramque. Ac primò quidē dicimus, Christianos omnes appellari Sacerdotes, & reges, nō quidem propriè, ſed figuratè ac myſticè, & ſpiritualiter: ſicut etiam Petrus appellauit Chriſtianos, lapides viuos, & domum: hoc autem Sacerdotium, & ſacrificium ſpirituale in Veteri etiam Teſtamento non modò eſt cognitum, ſed etiam valdè cōmendatum, & laudatum: Dauid enim commendat triplex ſacrificium: vnum iuſtitiæ: *Sacrificate, inquit, ſacrificium iuſtitiæ*: alterum laudis, dicens: *Immola Deo ſacrificium laudis*: tertium, contritionis: cum ait: *Sacrificium Deo, Spiritus contribulatus*. Iſaias quoque, ait: *Vos Sacerdotes Domini vocabimini*. Atque hoc modo ſupradicta verba Petri & Ioannis interpretatus eſt B. Auguſtinus in libro 2. Quæſtionum Euangelicarum, cap. 40. & S. Leo ſermone 3. de Anniuerſario die ſui Pontificatus, ſic ait: Reges, & Sacerdotes ſunt omnes Sancti: quid enim tam regium, quàm ſubditum Deo animum, ſui corporis eſſe rectorem? Quid etiam tam Sacerdotale, quam vouere Domino conſcientiam puram, & immaculatas pietatis hoſtias de altari cordis offerre? Et Beda hunc locum explanans: Quia, inquit, Rex regum, & Sacerdos cœleſtis, ſe offerendo pro nobis, ſuo nos corpori adunauit, nemo Sanctorum eſt, qui ſpiritualiter Sacerdotis officio careat, cum ſit membrum æterni Sacerdotis.

39 Ambroſius quoque hanc ipſam ſecutus Interpretationem, Sacerdotes, inquit, Dei, electi, & ſancti dicuntur, eò quòd membra ſint ſummi Sacerdotis, de quo Pſalmiſta dixit: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec*. Poſſunt etiam electi appellari Saecerdotes, quia ſemetipſos quotidie, per compunctionem cordis, & per orationes, aliaque bona opera offerunt Deo, ſicut dixit Pſalmiſta: *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus*: eſt prętera ſacrificium laudis, quod Eccleſia quotidie offerre Deo conſueuit, de quo ſcriptum eſt: *Immola Deo ſacrificium laudis*, & item: *Sacrificium laudis honorificabit me*. Ad eundem ſenſum ſupradicta Petri verba explicans Caietanus, Aduerte, inquit, prudens Lector, ne in laqueos incidas Hæreticorum, dicentium Chriſtianos omnes eſſe propriè Sacerdotes. Deprehende cæcitatem iſtorum ex eo, quod in eodem contextu vtrumque dixit Petrus, & Chriſtianos eſſe lapides ædificādos in domum ſpiritualem; & eſſe Sacerdotes. Sicut igitur dicuntur lapides, & domus, & ædificari, non propriè, ſed metaphoricè, ita etiam dicunt Sacerdotes, nō propriè, ſed myſticè. Vnde ſubiungit, *Offerentes ſpiritales hoſtias*. Offerre ſiquidem ſpiritales hoſtias orationum, & ſanctarum meditationum, & ſpiritualium inſtructionum, commune eſt omnibus, ſicut offerre ſeipſum Deo in hoſtiam ſuauitatis. *Pſalm. 49.* *Caietanus.*

Altera Interpretatio eſt, Petrum 40 & Ioannem locutos eſſe de Sacerdotio propriè dicto, & Chriſtianos dici Sacerdotes, non quod omnes indifferenter Sacerdotij dignitatem, & poteſtatem habeant; ſed quia in Chriſtiano populo eſt ordo Sacerdotum, quorum miniſterio populus Chriſtianus offert ſanctam Deo hoſtiam. Sunt etiam reges, qui ſunt paſtores Eccleſiæ, quibus dixit Paulus, *Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Et ſupradicto loco ait B. Leo; Omnes regit Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus. Et B. Ignatius martyr in Epiſtola ad Smyrnenſes, Honorate, inquit, Deum, tanquam auctorem, & dominum omnium; Epiſcopum verò tanquam principem Sacerdotum, imaginem Dei ferentē; & principatum quidem habentem ſecundum Deum, Sacerdotium autem ſecundum Chriſtum. Hoſtias porrò ſpirituales, & acceptabiles Deo, *Act. 20.* *B. Ignatius.*

Digitized by Google

Deo, quas ſecundum Petrum Chriſtiani offerunt ipſi Deo, interpretamur nos ſacrificium Miſſæ, & Euchariſtiæ: de quo verba faciens S. Auguſtinus lib. 10. de Ciuitate Dei, capite 20. Chriſtus, inquit, Sacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio eſt: huius rei Sacramentum quotidianum, quotidianum voluit eſſe Eccleſiæ ſacrificium. Vocat igitur Auguſtinus Euchariſtiam, ſacrificium Eccleſiæ. Hanc Euchariſtiam Petrus & pluraliter vocauit hoſtias, & appellauit ſpirituales. Hoſtias dixit, quòd Euchariſtia non ſemel, ſed ſæpiùs, & vſque ad conſũmationem ſeculi offertur. Eam quoque vocauit ſpiritualem hoſtiam, quia per ſpecies ſẽſibiles, Chriſtus ſenſu inuiſibilis, viſibilis autem Spiritu offertur: & quia per carnalia legis Moſaicę ſacrificia præfiguratum eſt hoc ſacrificium Euchariſtiæ, ſpiritu colendum, & ſpiritui ſalutiferum, atque viuificum.

S. Auguſt. Sacrificiũ Euchariſt.

41 Hanc, quam dixi verborum Petri, & Ioannis interpretationem ſecutus Caietanus, in Commentario illius loci B. Petri, ſcribit quædam memoratu digna, præcipuè in Hæreticos huius temporis; Explanans enim Caietanus verba illa B. Petri ſumpta ex capite decimo nono libri Exodi, *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium*, &c. ita ſcribit: Aduerte hic cõtra hæreticos fingentes ex ſimilibus auctoritatibus Scripturæ: Chriſtianos omnes eſſe ſacerdotes: conuincit enim eos hic textus. Nam ad vniuerſum populũ Iſrael dictum eſt: *Eritis mihi regnum ſacerdotale*: inſani autem hominis eſt, intelligere, vniuerſum populum Iſrael fuiſſe reges, & ſacerdotes. Hæc itaque & tunc dicta ſunt, & nunc dicuntur, vt ſignificetur vtraque dignitas illi collata populo, non vt ſingulis, ſed vt vniuerſis, hoc eſt, quod eſſet in vniuerſitate illius gentis & dignitas ſacerdotalis, & regalis Quod tunc verificatum eſt, quoad ſacerdotium, ratione vnius tantùm tribus Leuiticæ: quoad regnum autem ratione diuerſarum tribuum ſucceſſiuè. Idem quoque nunc verificatur in vniuerſo populo Chriſtiano: in quo ſacerdotium quidem eſt ſecundum quoſdam conſecratos; regnum autem ſpiritualiter. Quãuis etiam vniuerſus populus Chriſtianus habeat regale ſacerdotium in ſummo Pontifice, cui ſuapte natura conuenit præeſſe regibus omnibus: &, relatiuè ad ſpiritualia, de eis diſponere. Hæc Caietanus.

Caietanus.

DECIMA Diſputatio.

Super illis verbis.

Ego ſum alpha, & omega, principium & finis.

VER

Illud, *Ego ſum α, & ω*, 42 ex Græca lingua, qua Ioannes ſcripſit hunc librum, magnam habet ẽphaſim, & energiam. Græcis enim, A, Littera omnium prima eſt, Ω, verò, vltima. Quid porrò id ſignificaret, declarauit ipſe proximè adiungens, *Principium & finis.* Sed iſtud ipſum referri poteſt vel ad cauſalitatem, tanquam ipſe ſit principium efficiens, à quo facta ſunt omnia, & finis, propter quem ſint omnia: Vel referri poteſt ad durationem, quaſi ſit ipſe principium, & finis omnis durationis, id eſt, ante omnem, & poſt omnem durationem rerum omnium, quo ſignificatur æternitas eius. Et hic intellectus probabilior videtur: infra enim capite vigeſimoſecundo, vbi repetitur hæc ſententia: *Ego ſum Alpha, & ω*: pro eo quod hìc adijcitur, *Principium & finis*: illic adiungitur, *Primus, & nouiſſimus.* Simile huius ſententiæ frequẽter vſurpat Iſaias, apud quem Deus ſic loquitur, *Ante me, & poſt me, & extra me non eſt Deus.* Vide ipſum Capite 41.

pite 41. 43. & 44.

43 Quoniam autem apud Græcos ſingulæ litterę denotant numerum aliquem; & α, quidem denotat vnum; ω, verò octingenta; videtur iſtis duabus litteris ſignificari Diuinitas & Humanitas Chriſti: Per Alpha, quæ eſt principium omnium litterarum, & denotat vnum, rite ſignificatur Diuinitas. per Omega verò, id eſt, O magnũ, Chriſti Humanitas: O enim, mundum figurat, & Homo eſt paruus Mundus: ſed Chriſtus eſt magnus Mundus propter vnionẽ Humanitatis, atq; Diuinitatis: & ideo Humanitas eius per omega, id eſt, per O magnum denotatur. His adijce, quod centenarius numerus in Scriptura nõnunquam deſignat multitudinem Electorum, vt patet ex parabola Euangelica de centum ouibus: Octonarius autem numerus pertinet ad beatitudinis conſummationem: Chriſtus igitur cũ ſit caput omnium Electorum, & Beatorum; & beatitudinis eorum cauſa ſit meritoria, efficiens & exẽplaris, congruè admodum vocatur omega.

44 Apponam hic Ruperti breuem, & concinnam loci huius Interpretationem. Duæ, inquit, ſunt litterę Græcorũ, quorũ lingua librũ hunc eccleſijs ſcripſit Ioãnes, α, & ω: Illa eſt græci alphabeti prima, hæc autem vltima; & illa principiũ denotat, hęc verò finem. Per α, commonemur reſpicere ad ſacræ Scripturæ exordium, vbi ſcriptum eſt: *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Per, ω, autem, quæ vltima littera eſt, & finem denotat, reſpicere admonemur ad finem diuinæ Scripturæ in Euangelico volumine, vbi ſcriptum eſt, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Veraciter itaque credimus, atque confitemur, Chriſtum, & principium eſſe, in quo facta ſunt omnia; & finem, ſine conſummationem, qua reſtaurata & perfecta ſunt omnia. Prę terea ſciendum, quòd apud Græcos, omnes litteræ verba componunt, & numeros denotant, & vt quæque ſunt ordine pone poſteriores, ita ſuis characteribus numeros deſignãt ampliores: α, itaque, quę prima eſt litterarum, denotat vnũ; ω, verò, q́ eſt vltima, denotat octingenta. Et in hoc pulchritudo myſterij magna, & delectabilis eſt: Chriſtus enim, q in principio vnus erat, & vnicus Dei Patris Filius; in fine ſeculorum filios Dei ſecum, nõ quidem genitos ſed adoptatos, habebit quaſi octingentos, id eſt innumerabiles, octo beatitudinibus per diuerſas manſiones diſperiendo, remuneratos, & remunerãdo diſpertitos. Sic Rupertus.

us.

vlt.

VNDECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu. VERS. 9.

45 CVR B. Ioãnes in hoc libro Apocalypſis ſe proprio ſuo nomine Ioannis, quinquies appellauerit, ter in hoc primo capite, & ſemel in capite vigeſimo primo, & iterum ſemel in capite vigeſimo ſecundo: cum neque in Euangelio, neque in Epiſtolis ſuis, ne ſemel quidem, proprium ſuum nomen Ioannis expreſſerit, Rupertus rationem reddit huiuſmodi. Non ignorans B. Ioannes fore aliquando non ſolum hæreticos, ſed nonnullos etiã Catholicos, qui librum ſuum Apocalypſis, propter obſcuritatem myſteriorum, aliaſve cauſas, vel reijcerent,

Cur B. Ioãnes propriũ ſuũ nomen ſæpius i hoc libro expreſſerit.

Rupertus.

Digitized by Google

cerent, vel eſſe Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtę negarent: quò aduerſus iſtorum calumnias & argumentationes librum præmuniret, voluit crebra ſui nominis commemoratione, auctoritatem & fidem libro adſtruere. Ioannẽ verò Apoſtolum, & Euangeliſtam fuiſſe ſcriptorem huius Libri, pręter Patrũ, & Conciliorum, ſummorumq; Põtificum auctoritatem, à quibus id traditum eſt: ſatis profectò elucet ex verbis illis hic proximè ſequentibus: *Fui in inſula, quę appellatur Patmos, propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti*. Ex hiſtorijs enim Eccleſiaſticis manifeſtum eſt, nullum alium Ioannem, illo tempore, propter Chriſti teſtimonium fuiſſe relegatum in inſulam Patmos, niſi B. Ioannem Apoſtolum, & Euã geliſtam.

Animaduerſio ĩ Euſebium & Dionyſium Alexandrinũ ſup auctoro libri Apocalypſis.

46 Sine cauſa igitur Euſebius libro tertio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 33. ob dicta quædam Papię, qui fuit ipſius Ioannis auditor, in dubitationem venit, num Apocalypſis eſſet B. Ioannis Apoſtoli, an potius Ioannis cognomento Presbyter ſeu ſenioris, quem Papias diſtinguit à Ioanne Apoſtolo, faciens vnum de Diſcipulis Domini, in quorum cõmemoratione, eum nominat poſt Ariſthonem. Hoc ipſum ſine vlla dubitatione, ſed aſſeueranter tradidit Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 7. cap. 20. Id porrò argumentari voluit Dionyſius tum ex diuerſitate ſtyli, quæ cernitur in Apocalypſi, atque in Euangelio, & Epiſtolis B. Ioãnis: tum verò, quòd Ioannes Scriptor Apocalypſis ſępe inculcat nomen ſuum, quod Ioannes Apoſtolus nec in Euangelio, nec in Epiſtolis, ne ſemel quidem expreſſit. Sed friuolum eſt vtrumque argumentum. Diuerſum enim ſtylum requirit ſcriptura propheticã à ſtylo hiſtorico, & Epiſtolari. Et id fortaſſe accidit ob interpretem, quo vſus eſt Ioannes in ſcribenda Apocalypſi, qui ſententias à Ioanne ſibi traditas, ſuis verbis, ſuoque ſtylo explicauit: huiuſmodi enim cauſam reddit B. Hieronymus diuerſitatis ſtyli, quæ in duabus Petri epiſtolis cernitur. Suum autem nomen ſæpius Ioannes in hoc libro, appoſuit, tum ob cauſam paulò ſuprà expoſitam; tum etiam quod hic de ſe, ſuiſque rebus loquitur, alibi verò de alienis. Adijce quod vſitatum eſt Prophetis, proprium nomen apponere in libris ſuarũ prophetiarum; in libro nempè ipſius Ieremiæ, ſæpius nomen eius poſitũ eſt, & Daniel in ſua prophetia nomen ſuum octies poſuit, dicens: *Ego Daniel*, bis capite ſeptimo, ter capite octauo, ſemel capite nono, & bis capite decimo.

DVODECIMA Diſputatio.

Super illis verbis.

Fui in inſula, quæ appellatur Patmos.

RELEGATIONEM B. Ioannis factam eſſe, Domitiano Imperatore, tradunt Irenæus libro quinto, Victorin⁹ & Primaſius initio Commentariorum ſuorũ in Apocalypſim, & Euſebius in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in Chronicis, necnon & S. Hieronymus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis, in Ioanne; & hæc eſt Græcorum iuxta, Latinorumque communis ſententia: præter Epiphanium, qui diſputans contra hæreſim quinquageſimam primam, iſtam Ioannis relegationem refert ad principatum Claudij Cæſaris, qui plus triginta annis præceſſit principatum Domitiani. Sed Epiphanius in ratione 47

ne tẽporum notabiliter lapſus eſt: nolo dicere per inſcitiam Chronologiæ, ſed iuuat potius credere lapſum eſſe per quandam incogitantiam ſiue incuriam, vel obliuionẽ, quę doctiſſimis etiam viris nonnũquam obrepũt. Circa nonum porrò annum principatus Domitiani excitata ab eo eſt aduerſus Chriſtianos perſecutio, quę fuit ſecunda Romanorum Imperatorum in Chriſtianos. Hoc tempore Sanctus Ioannes Eccleſias Aſię regẽs, Epheſique manens, à Proconſule Aſiæ quaſi reus impietatis, ad Domitianum vinctus mittitur, ab eoque, vt fertur, tonderi, ignominię cauſa, iuſſus eſt: ſicut inuiſum ſibi Apollonium Tyaneũ coma, & barba (quod erat inſigne philoſophiam oſtentantium) contemptus cauſa idem Domitianus coram ſe radi iuſſit. Illud profectò certum eſt ex Tertulliano in libro de Præſcriptionibus Hæreticorum, & ex primo libro Hieronymi contra Iouinianum, & ex Commentario eius in caput vigeſimũ Matthei, B. Ioannem in feruens oleũ eſſe miſſum, ſed inde prorſus illęſum exiſſe. Poſtea decimo anno principatus Domitiani relegatus eſt in inſulam Patmos ad effodienda metalla, vt tradunt Victorinus, & Primaſius. Manſit autem in exilio vſque ad vltimum annum Domitiani, quo tẽpore accepit à Deo Apocalypſim, vt docet Irenęus libro quinto. Omnes verò inſulanos Patmos, conuerſos eſſe ad fidem Chriſti à Ioanne, ſcriptum reliquit Metaphraſtes. Hęc verò inſula Patmos, vna eſt ex Sporadibus inſulis, ambitu triginta milliũ paſſuum, ab Icara verſus Occaſum ſita. Videat lector Plinii libro quarto capite 12. & Strabonem libro decimo. Quæ quidem inſula fuit antea ignobilis, & obſcura, & penè innominata: ſed poſtea S. Ioãnis exilio, & Apocalypſis perceptione, atq; ſcriptionẽ nobilitata inclaruit.

DECIMATERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

Fui in ſpiritu in Dominica die. VERS. 10

VARIIS modis fit 48 Reuelatio prophetica: vel per viſionem ſenſibilẽ alicuius perſonæ reuelantis, qualis fuiſſe videtur Reuelatio facta Danieli cap. 9. & 10. vel per viſionem imaginariam; & hæc fit tripliciter, vel in ſomno, qualem habuit Ioſeph Deiparæ virginis ſponſus, & Salomon, vt narratur tertio libro Regum: vel in vigilia, & cum vſu ſenſuum exteriorum, cuiuſmodi fuiſſe videtur viſio prima Ieremiæ: vel in vigilia, ſed in extaſi, ſiue in raptu, qualis contingit B. Paulo, & frequenter Ezechieli; & huiuſmodi fuerunt Reuelationes, & Viſiones B. Ioannis in hac Apocalypſi. Denique fit etiam Reuelatio diuina per ſupernaturalem intellectus humani illuſtrationem ſine ænigmaticis ſimilitudinibus, vel imaginibus reuelando intellectui myſteria: quale creditur fuiſſe genus prophetiæ Dauidis in Pſalmis, & Iacob Patriarchæ circa ea quæ filijs ſuis longè poſt euentura prædixit.

Quinq; modi reuelationis propheticæ.

Ierem. 1.

Geneſ. 49.

Maior porrò, minorve Reuelationis dignitas tribus ex rebus ſpectari, æſtimarique debet, ex qualitate perſonæ reuelantis, & ex modo reuelationis, & ex reuelatarum rerum conditione. Ex perſona; ſi reuelans ſit Deus, aut Chriſtus, ſi Angelus, aut homo. Ex modo reuelationis; Reuelatio omnino intellectualis, nobilior eſt, quam ſenſibilis: & inter ſenſibiles, potior eſt 49

Vnde æſtimari debeat dignitas reuelationis.

per

per exteriorem viſionem reuelantis,quam quæ fit per viſionem tantùm interiorem & imaginariã. Et inter exteriores Viſiones, & Reuelationes quanto perſona apparens & reuelans,apertius,& expreſſius, & familiarius conſilia;& arcana exponit, loquens cum homine quaſi amicus cum amico, tanto cenſetur præſtantius propheticæ genus. Quàobrem Prophetia Moſis præter cetera, eò maxime commendatur in libro Numerorum capite duodecimo,quòd loquebatur cum Deo ore ad os, ſicut amicus loqui ſolet cum amico,& non per ænigmata;id autem eſt,non per imaginarias viſiones,& ænigmaticas ſimilitudines, ſed apertè, & expreſsè, Dei mandata,& cõſilia cognoſcebat, & percipiebat. Iam verò inter reuelationes imaginarias, nobilior ducitur quę fit in vigilia,quam quæ in ſomno: quæ autem fit in vigilia, tanto præſtantior eſt, quanto per maiorẽ fit mentis abſtractionem à ſenſibus,vt fit ĩ raptu;qualis fuit raptus B. Pauli enarratus ab eo capite 12. poſterioris epiſtolæ ad Corinthios.

Cõmendatis propheti Moſis. Locus libri Num.c.12

70 Ex natura denique atque conditione reuelatarum rerum æſtimatur dignitas Reuelationis; Eſt enim hac ratione præſtantior Reuelatio quæ fit de rebus diuinis & æternis: & de rebus ad Eccleſiam Chriſtianam potiùs quàm ad Synagogam Iudaicam pertinentibus, Verùm ſuper omnes dignitatem habet Reuelationes ad myſteria Chriſti pertinentes. Quanto etiam generalior eſt reuelatio, tãto habenda eſt præſtabilior;vt ſi non ad vnam aliquam perſonam priuatam, vel aliquam particularem Eccleſiam, ſed ad omnes pertineat; nec vno aliquo certo, & breui tempore determinetur, ſed in omne ſubſequens ęuum,ad vſque Mundi conſummationem extendatur. Reuelationes igitur Beati Ioannis, factæ ſunt in Spiritu, id eſt,in extaſi, ſiue raptu: & per Angelum, interdũ nomine Dei cum eo loquentem: & ſunt de iis rebus, quæ pertinebant ad ſeptem illas Aſiæ Eccleſias,& ſub earum nomine, ad vniuerſam Eccleſiam: & de inſignioribus Eccleſiæ aduerſitatibus, atque proſperitatibus futuris vſque in finem Mundi. Hinc apparet,ſi quis reputet,& penſitet quæ paulò ſuprà diximus, quanta ſit Apocalypſis Beati Ioannis dignitas atque præſtantia.

Ex illo autem quod ſequitur: *In ſ* 1 *Dominica die*: liquidò cernitur, quãta ſit antiquitas diei Dominicæ. Hæc nempe fuit prima, & maxima feſtiuitas Chriſtianorum,in locum Iudaici Sabbati ſuccedẽs. Appellata eſt eius Dominica, ob eam præcipuè cauſam,quòd ea die Chriſtus à mortuis reſurrexit; & ideò tunc canit Eccleſia: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea*. Sed ob alia quoque Chriſti myſteria, ea ipſa die peracta, dies illa fuit ſemper Chriſtianis admodum religioſa atque venerabilis: quænam verò ſint iſta myſteria, ſimulque de multis & magnis eius diei prærogatiuis, atque excellentiis,ſatis copioſè diſſeruimus in Primo Tomo Commentariorum noſtrorum in Geneſim, in primo libro, & in Tractatu Operis primi diei. Ad alias porrò eius diei prærogatiuas acceſſit & hæc, quòd ea die B. Ioannes admirabilem hanc & diuinam Apocalypſim accepit. Creditur autem Ioannes ea die viſiones omnes in hoc libro deſcriptas habuiſſe,propterea quòd nuſquam diuerſa ſuarum viſionum tẽpora ſignificet: Solemne autem fuit Prophetis diuerſitatem temporum, in quibus diuerſas habuere viſiones, ſubtiliter, atque obſeruatè,curioſèque annotare: vt videre licet apud Ezechielem, maximè verò apud Danielem.

D. ... Psal. ... An ... uel ... hab ... rom ... Do ... nic

* * *

PRI-

PRIMA VISIO FACTA *Beato Ioanni, in qua Chriſtus multiformi, & admirabili ſpecie atque habitu, ornatuque apparuit Ioanni, quæ narratur in hoc primo Capite illis verbis.*

VERS. 13 ſq; ad 17 *Et conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea: & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: caput autem eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti, & vox illius tãquam vox aquarum multarum: & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.*

Quis ſit [pri]ma Viſio ſcopus. 52 HVius primæ Viſionis ſcopus eſt, oſtendere Chriſtum habere perpetuam, & efficacem, ſed multiplicem, atque multiformem prouidentiam, & curam Eccleſiæ ſuæ, illuminando, & erudiendo, eam regendo, tuendo, ac ſubinde repurgando, & renouando; atque improbos homines; qui in ea ſunt, puniendo; bonos autem, & pios in tribulationibus ipſorum conſolando, & adiuuando, & labores eorum, bonaque opera æternis præmijs remunerando. Et in hoc ipſo proponitur quaſi perfectum quoddam exemplum gubernationis Eccleſiaſticæ, in quod Paſtores, & Rectores Eccleſiæ ſemper intueri debeant, atque in ſeipſis, quoad fieri poſſit, effingere, & exprimere ſtudeant.

Eſt porrò tripartita hæc prima 53
Viſio: primò deſcribitur figura, & habitus, quo Chriſtus Ioanni viſus eſt: deinde exponitur ſermo Chriſti cum Ioanne habitus: tum dantur à Chriſto mandata Ioanni, & documẽta, quæ ſcribebat ipſe ad ſeptem Eccleſias Aſiæ. Comprehendit autem hæc Viſio aliquam partem huius primi Capitis, & duo alia proxime ſequentia Capita. Figura verò & habitus, cũ quo Chriſtus apparuit Ioanni, per vndecim res deſcribitur, ſignificantes vndecim proprietates, & excellentias Chriſti ea ratione, vt eſt rector, & gubernator Eccleſiæ: quas proprietates Epiſcopi, alijque rectores Eccleſiæ, pro virili, niti debent imitari, & in ſeipſis habere. Primò dicitur viſus eſſe Chriſtus tanquam ſimilis Filio hominis: ſecundò viſus eſſe in medio ſeptem candelabrorum aureorum: tertiò, veſtitus podere: quarto, præcinctus ad mamillas zona aurea: quinto, capite & capillis cãdidis, vt eſt lana, & nix: ſextò, oculis flammantibus tanquam ignis: ſeptimò, pedibus aurichalco ſimilibus: octauò, voce quaſi aquarum multarum: nonò, habens in dextera ſua ſtellas ſeptem: decimò, ex eius ore gladius vtraque parte acutus exibat: vndecimò, erat facie, vt eſt ſol, cum maximè lucet.

Verùm quia in ſingulis hiſce rebus operta latent multa, & magna myſteria, ſigillatim ea euoluenda, & enudanda ſunt.

†

DECIMA QVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Similem filios hominis.

54 QVoniam hæc omnia quæ manifeſtata ſunt Ioanni; ea ipſe in Spiritu, & per viſionem imaginariam vidit, ideircò is; quẽ vidit, non erat verus homo, ſed ſpecies quædam, & imago hominis. Quòd ſi, qui apparuit Ioanni, verus fuiſſet Angelus, nihilominùs tamen rectè dictus eſſet ſimilis filio hominis, id eſt, non verus homo ſecundùm naturam humanam, ſed in aſſumpto corpore ſimilitudinem referens hominis. Verùm quia tota hæc Viſio ad Chriſtum pertinet, is profectò ritè appellatus eſt ſimilis filio hominis ſecundùm phraſim
Ad Phil. 2. Hebraicã, pro vero homine: Nam & Paulus dixit, eum eſſe factum in ſimilitudinem hominũ: In quo duplex eſt Hebraiſmus: alter in illo, *ſi'io hominis*, pro, *homini*, alter in illo, *ſimilis filio hominis*, pro, *verus homo*. Similiter eum vidit, & appellauit Daniel in ea viſione, quam narrat ipſe Capite ſeptimo, ita ſcribens: *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi Filius hominis veniebat*, &c.

55 Cæterum potuit Chriſtus verè dici ſimilis homini, & non homo ſimpliciter & præciſè, multas ob cauſas; Primò licèt ſimilis eſſet homini quantùm ad ſubſtantiam humanam, erat tamen diſſimilis quantum ad humanam perſonalitatem, quam non habuit, ſed eius loco habuit diuinam æterni Verbi perſonalitatem; ob idque non erat tantũ homo, ſed ſimul etiam Deus. Deinde, naturam hominis habebat, nulla ignorantiæ, nec peccati labe infectam. Tũ, non erat purus viator, verùm ſimul etiam cõprehenſor. Adhæc diſſimiliter admodũ, & conceptus, & natus, & mortuus fuerat, & propria virtute à mortuis reſurrexerat, & aſcenderat in cœlum. Prçtereà, quia tum immortalis erat, & impaſſibilis: quamobrẽ Paulus dixit: *Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc non nouimus*: quorum verborum hic eſt ſenſus: Etiãſi cùm Chriſtus verſabatur in terris, noueramus eum ſecundùm carnẽ, id eſt, ſecundùm carnalem ſtatum omnium hominum, qui eſt mortalitatis, & paſſibilitatis ſtatus: ſed nũc eum in cœlis regnantem non nouimus ſecũdùm carnẽ, id eſt, mortalẽ, & paſſibilem. Cùm autem Chriſtus dicitur homo, vel ſimilis homini, ea locutione ſignificatur etiam quaſi naturalis quædam, & eximia Chriſti humanitas, & beneuolẽtia, & indulgentia erga homines, tanq̃ cognatos, & fratres ſuos; & ideò nõ erubuit eos appellare fratres. Quoniam autem præter ignorantiam, & peccatum, per omnia ſimilis factus eſt homini, tentatus per omnia, didicit ex ijs, quæ paſſus eſt, cõdoleſcere; & cõpati infirmitatibus hominũ, vt præclarè diſputat Paulus in Epiſtolà ad Hebræos: Habes itaque hinc formã boni paſtoris, & rectoris Eccleſiæ, q̃tũ ad humanitatem, & beneuolentiam, & indulgẽtiam, & compaſſionem, quam hẽre dêt erga ſibi cõmiſſos, & ſubditos.

Quibus rebus diſſimilis fuit Chriſtus aliorum hominum.

Locus 2. Corinth.

Ad Heb

56 Rupertus opinatur, hunc, qui viſus eſt Ioanni, fuiſſe Chriſtum, qui ſecundũ verã, & corporalẽ præſentiam ſuam Ioanni apparuerit, ad eum nempe modum, quo apparuiſſe ſibi Chriſtum teſtatur Paulus in Capite nono prioris Epiſtolæ ad Corinthios; Neq; enim, inqt Rupertus, Angelus dixiſſet; *Ego ſum primus; & nouiſſimus, & habeo claues mortis, & inferni.* Cadẽs ẽt Ioãnes ad pedes.

Rupertis, qui paruit ni eũ f verũ C ſtũ, o diſcu

pedes eius, qui ſibi apparuit, vt eum videlicet adoraret, non eſt ab eo prohibitus; ſicut id facere prohibitus eſt ab Angelo, vt infrà ſcriptum eſt Capite 19. & 22. hæc diſputat Rupertus infra, explanans illa verba: *Ego ſum primus, & nouiſſimus*. Atenim nec probabilis eſt Ruperti ſententia, & argumentatio eius perinfirma eſt. Ioannes etenim dicit ſe vidiſſe hæc in Spiritu, id eſt, per ſpiritualem, & imaginariam viſionem; non igitur corporali, & viſibili ſpecie vidit Chriſtum vt in ſe eſt. Deinde multiformis ſpecies, & habitus, cum quo eum Ioannes vidit, non conuenit Chriſto corporaliter, & ſecundùm veritatem: quinetiã Ioannes ipſe præmonuit initio libri, per Angelum à Chriſto miſſum factas ſibi eſſe reuelationes. Nos etiam ſuprà ex B. Donyſij Areopagitæ, & Theologorum ſententia oſtendimus, omnes diuinas reuelationes, & viſiones ſiue in Veteri, ſiue in Nouo Teſtamento hominibus factas, immediatè per Angelos eſſe factas: Illa autem verba, quæ propriè Chriſto conueniunt, dixit Angelus non ſuo, ſed Chriſti nomine ac vice, eius nimirùm perſonam repręſentans. Quanquam neque ille qui loquebatur Ioanni, fuit Angelus, neque Chriſtus, ſed Ioannes in Spiritu, & per Viſionem imaginariam videbatur ſibi Chriſtum videre, & verba illa ſecum loquentem audire: cuius imago rei effiċta fuerat ab Angelo in Spiritu & imaginatione Ioannis. Nec cecidit Ioannes, vt adoraret illum; ſed nimio pauore conſternatus, & exanimatus; quanquam neq; hoc reuerà factum eſt, ſed tantùm ſecundum viſionem, & repræſentationem imaginariam.

* * *

DECIMA QVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

In medio ſeptem candelabrorum aureorum. VERS. 1.

SCIAT Lector, numerum ſeptenarium valdè frequẽtatum, & celebratum eſſe in Apocalypſi Ioannis. 57 *Cur numerus ſeptenarius tam frequentatus in Apocalypſi Ioannis.* Nam initio libri nominauit ſeptem Spiritus ſtantes ante thronum Dei; & ſeptem Eccleſias, quibus precatus eſt gratiam & pacem. In prima Viſione Chriſtus viſus eſt in medio ſeptem candelabrorum, & habens ſeptem ſtellas in dextera ſua. In ſecunda Viſione viſus eſt Agnus habens ſeptem cornua, & ſeptem oculos, & Liber ſignatus ſeptem ſigillis. In tertia Viſione videntur ſeptem Angeli, ſeptem tubis canentes. In quarta Viſione draco habet ſeptẽ Capita, & ſeptem diademata; & ſimiliter Beſtiæ aſcendentes de mari, & de terra. In quinta Viſione apparuerunt ſeptem Angeli cũ ſeptem phialis iræ Dei. In ſexta Viſione Beſtia vehens magnam illam meretricem, ſepticeps erat: & ipſa meretrix habitabat ſuper ſeptem montes, & colebatur à ſeptem regibus. In ſeptima tamen & vltima Viſione celebratur non ſeptenarius numerus, ſed duodenarius. Videtur enim Ieruſalem habens duodecim fundamẽta, & duodecim portas, & duodecim lapides pretioſos: & in ea videtur arbor vitæ ferens duodecim fructus per duodecim anni menſes. Nam cùm ea Viſio pertineat ad cœleſtem felicitatem, præſertim verò futuram poſt reſurrectionem corporum, ſicut per denarium ſignificatur ſimpliciter

æterna gloria, ità per adiunctum denario binarium, denotatur gloria duplicata, id autem eſt conſummata hominis felicitas tam ſecundum animam, quàm ſecundum corpus.

58 Sed cur Ioannes ſeptenario numero tam multa myſteria comprehendit? an quia ſic euenit, vt ea iſto numero continerentur? an quia ad eum numerum ea myſteria accommodare voluerit propter vniuerſitatem, & perfectionem numero ſeptenario in ſacris litteris denotari ſolitam; eo certè numero continetur homo; quaternario videlicet corpus eius ex quatuor elementis conſtitutum; ternario autem humanus conſtat animus, Intellectu, Memoria, & Voluntate præditus. Eccleſia quoque Chriſti eo potiſſimũ numero commendatur atque decoratur: nam & ſeptiformi gratia Spiritus Sancti, animatur, & vegetatur: & ſeptem Sacramentis ſanatur, alitur, regitur, atque roboratur.

59 Sed redeamus ad ſeptem candelabra, quæ, vt Dominus ipſe interpretatus eſt, & paulo infra ſcriptũ, figurabant ſeptem Eccleſias Aſiæ, ad quas B. Ioannes hæc ipſa ſcribere iuſſus a Chriſto eſt. Rectè porro Eccleſia aſſimilata eſt candelabris: eſt enim inſtar candelabri, ſurſum ad diuinarum, & æternarum rerũ contemplationem erecta: & ad cœleſtis ſapientiæ lumen accipiendũ & in alios diffundendum aptata: per Dei ſapientiam & amorem aurea; & quia ad ſimilitudinem auri per ignem tribulationum probatur & purificatur, & malleis extẽditur; & ſurſum in Cœlum, in formam candelabri continentis ardorem amoris, & doctrinæ lucem, protenditur. Eſt itaque Chriſti Eccleſia candelabrum aureum, per doctrinam Scripturarum lucida, per caritatem pretioſa, per patientiam ſolida, per grauitatem morum & conuerſationis ponderoſa, per obedientiam facilè ductilis, per prædicationem ſonora, per perſeuerantiam extenſa, & longa, per ſpem erecta, per fidem in Deo fundata: eſt denique ſimilis Candelabro Sanctuarij, quod in Viſione monſtratum eſt Zachariæ ab Angelo.

Cur Eccleſia aſſimiletur Candelabro.

Zachar. 4

Chriſtum autem eſſe in medio 60
candelabrorum, eſt, habitare eum ſemper in Eccleſia, ſicut ipſe promiſit, cum dixit Apoſtolis: ***Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.*** Habitat autem in Eccleſia, varijs eam modis viſitando: vel illuminando, & erudiendo, vel à malis liberando, atque præſeruando, vel donis ſuis cœleſtibus locupletando, & exornando, vel etiam per tribulationes, probando, & purificando. Non ſolum igitur Chriſtus eſt in Eccleſia illo generali modo, quo vt Deus eſt in cunctis rebus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam; ſed duobus alijs ſingularibus, & eximijs modis: quorũ alter eſt, quem dudum expoſui, per auxilia, & dona ſua ſupernaturalia mirabiliter Eccleſiã paſcere ac regere; alter modus eſt, per veram, & corporalem præſentiam ſuam, noſtris tamen inuiſibilem ſenſibus, eſſe in Sacramento Euchariſtiæ. Iam verò Chriſtum eſſe viſum in medio candelabrorum, id eſt, eſſe præſentem Eccleſiæ denotat reſidentiam Epiſcoporum in ſuis Eccleſijs: de qua Dominus noſter apud Ioannẽ ſub parabola boni Paſtoris copioſè diſſeruit; & B. Paulus ſermonem habens cum Epiſcopis: ***Attendite inquit vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.*** Chriſtus autẽ dicitur eſſe in medio Candelabrorũ, & in medio Eccleſię ſuę, ſecũdũ phraſim Hebraicã, ꝑ eo ꝙ eſt, inter Cãdelabra, & in Eccleſia: ſicut eſſe ĩ medio tẽpli, vel ciuitatis, vel populi, vel hominũ aliquorũ, non aliud ſignificat, niſi eſſe in templo,

Matt. vlt. Quomodo Chriſtus habitet Eccleſia.

Ioann. Actor.

templo, in ciuitate, & inter homines: quanquam, per ſenſum myſticum, Chriſtus eſt in medio ſanctorum, ſicut cor in medio corporis, & cẽtrum in medio circuli. Quemadmodum enim omnes lineæ à circumferentia circuli ductæ conueniunt, & adunantur in centrum; extra centrum autem inuicem diſtrahuntur atque ſeparantur: ita, licèt quantum ad multa, & ipſarum Eccleſiarum & ſanctorum non parua ſit diuerſitas; In Chriſto tamen vnum ſunt, per vnam eius fidem, & ſpem, & caritatem, atque doctrinam.

DECIMASEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 13 *Veſtitum podere, & præcinctum circa mamillas zona aurea.*

Andreas Cæſarienſ. 61 Hæc verba breuiter ac ſcitè Andreas Cæſarieñſis Epiſcopus hûc in modum interpretatus eſt. Vocat, inquit, Ieſum, non abſolutè hominem, ſed ſimilem homini; quia non tantùm homo, ſed ſimul etiam Deus erat. Vidit autem eum podere, hoc eſt talari veſte indutum, vtpote Pontificem, ſecũdũ Melchiſedech in cęleſtibus. Ad hæc vidit eum zona aurea præcinctum, non circa lumbos, vt cęteri mortalium ſolent ad comprimendas carnis illecebras atq; voluptates, iſtis enim diuina Ieſu caro nullo modo fuit obnoxia: ſed præcinctus erat ad pectus circa mamillas; tũ vt hinc oſtendatur opus nobis eſſe Dei clementia, quæ iuſtã eius iram, quæ tolerari alioqui non poſſet, cõtineat: tum ẽt vt hoc quaſi ſymbolo monſtretur veritas, quæ duo teſtamenta, per quæ fideles, tãquam per duo Domini vbera nutriuntur, vndequaque cingit. Dicitur autem zona iſta aurea, ad deſignandam ſingularem illius excellentiam, eiuſdemq; caſtimoniam, ab omni prorſus ſorde, & adulterino fuco alienam. Hæc Andreas.

Sed nos ſupradicta Ioannis verba paulo diſtinctius, & enucleatius, pleniuſque tractemus. 62

Græca vox ποδήρης ſignificat veſtem vſque ad pedes demiſſam, quę Latinè dicitur, tunica talaris: Erat autem vnum de veſtimentis ſacerdotum Hebræorum: de qua B. Hieronymus in epiſtola centeſima vigeſimaoctaua, quam ſcripſit ad Fabiolam de Veſte ſacerdotali, ſic ait: Secunda veſtis ſecerdotalis, eſt linea tunica, græcè appellata ποδήρης id eſt, talaris, duplici ſindone; quã Ioſephus appellat byſſinam: hæc adhæret corpori, & tam arcta eſt, tamq; ſtrictis manicis, vt nulla omnino in veſte ſit ruga, & vſq; ad crura deſcendat. Solent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptatas membris, & aſtrictas corporibus, vt expediti ſint vel ad curſum, vel ad prælia; dirigere iacula, tenere clypeum, enſem vibrare, & quocunq; neceſſitas traxerit. Ergo & ſacerdotes parati in miniſterium Dei, vtuntur hac tunica, vt habentes pulchritudinem veſtimẽtorum nudorum celeritate diſcurrant. *S. Hieron.*

Per iſtam porrò veſtem myſticè 63 ſignificatur & ſacerdotalis Chriſti dignitas, & mundiſſima eius caro, & ineſtimabilis eius innocentia atque puritas. Quod autem iſta veſtis demiſſa erat vſque ad extremos pedes, ſignificabat, eccleſiaſticos viros, præſertim autem Prælatos, ab omnibus terrenis affectibus, qui per pedes denotari ſolent, puros eſſe oportere. Significatur ẽt virtus perſeuerantiæ in bono vſq; ad finem, de qua S. Gregorius in fine primi libri Moraliũ hęc ſcribit: *Myſterium veſtis talaris.* *S. Gregor.*

In caſſum agitur bonum, ſi ante terminum vitæ deſeratur; quia & fruſtra velociter currit, qui prius quàm peruenit ad metam, deficit. Hinc Ioſeph, qui inter fratres ſuos iuſtus vſque in finem perſeueraſſe deſcribitur, ſolus talarem tunicam habuiſſe perhibetur. Nam quid eſt talaris tunica, niſi actio conſummata? quaſi enim protenſa tunica talum corporis operit, cùm bona actio, ante Dei oculos vſque ad vitæ nos terminum tegit. Hinc eſt, quod per Moſen iuſſit Deus caudam hoſtiæ in altari offerre, vt videlicet omne bonum quod incipimus etiam perſeueranti fine compleamus. Hæc Gregorius.

[Ge]neſ. 37. *[Ex]od. 29.* *Leuit. 3.*

64 Iam verò cinctura aurea, ſymbolum eſt regiæ dignitatis, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo nonageſimoſecundo: *Dominus regnauit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.* Danieli viſus eſt Angelus præcinctus auro circa renes: quo ſignificabatur, expertem eſſe Angelum omnis concupiſcentiæ carnalis: Præcinctum verò eſſe circa pectus, ſignificat, habere omnes affectus, etiam rationales, & ſpirituales aureo caritatis vinculo conſtrictos. Duæ mamillæ denotant mentem, & voluntatem: vtraque debet eſſe cincta auro, illa quidem, auro ſapientiæ, hæc caritatis. Duæ mamillæ lac præbent, tum doctrinæ per prædicationem, tum gratiæ per Sacramentorum adminiſtrationem.

[Q]uid myſte[rij] ſit in au[re]a cinctu[ra] ad ma[m]illas. *[D]aniel. 10.*

65 Hinc apparet, qualis eſſe debeat Prælatus: tunica ſcilicet talari veſtitus, vt omnibus in rebus caſtitatem corporis, & munditiam animi, & innocentiam vitæ, & à terrenis cupiditatibus, & curis alienationem & vacuitatem cordis præ ſe ferat. Habeat pectus auro præcinctum, plenum dico animum caritate, ex qua, & per quam agat omnia, & dirigat ad Deum. Duas præterea mamillas habeat, per quas lac præbeat, tum doctrinæ per prædicationem, vt dudum diximus; tum gratiæ, per frequentem, & fructuoſam Sacramentorum adminiſtrationem.

B. Gregorius in libro 14. Mora- 66 lium explanans verba illa Iob capitis quadrageſimiquarti: *Sternit ſibi aurum, quaſi lutum:* exponit quinque ſignificationes myſticas, ſecundùm quas nomen auri vſurpari ſolet in ſacra Scriptura, nimirum pro diuinitatis claritate, pro ſplendore cœleſtis ciuitatis, pro caritate, pro nitore gloriæ ſecularis, & pro pulchritudine ſanctitatis: & omnes iſtas ſignificationes myſticas nominis auri, idoneis ex diuina Scriptura productis ſententijs comprobat atque illuſtrat. Verum omiſſis alijs, quæ ad rem præſentem non ſpectant, nomen auri pro caritate ſumi declarans, ita ſcribit: Nomine auri caritas intimatur; Angelum enim quem ſibi loqui Ioannes aſpexit, ad mamillas zona aurea cinctum vidit: quia nimirum ſupernorum ciuium pectora, dum pœnali nequaquam timori ſubiecta ſunt, & à ſe inuicem nulla ſciſſione ſoluũtur, ex ſola caritate conſtringuntur. Zonam verò auream circa mamillas habere, eſt cunctos mutabilium cogitationum motus, per ſolius iam amoris vincula reſtringere. Sic B. Gregorius.

S. Greg.

Quinque [ſi]gnificationes myſti[cæ] huius voc[is] (Aurum.

†

DE CI-

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Commemoratur pia quædam minimèque ſilentio inuoluenda ſuper hoc loco Ioachimi Abbatis diſputatio de differentia Zonæ aureæ, qua Chriſtus ad mamillas præcinctus Ioanni viſus eſt: & Zonæ pelliceæ, qua Ioannes Baptiſta circa lumbos præcinctus fuiſſe dicitur in Euangelio, ſicut etiam Elias propheta, vt ſcriptum eſt quarto Regum libro, capite primo.

67 SVper eo, quod hic dicitur, Chriſtum eſſe viſum Ioanni præcinctum circa mamillas zona aurea, hunc in modum diſputat Ioachimus. Præcinctio zonæ aureæ ad mamillas, internæ cuſtodiam caſtitatis deſignat, qua mens viri ſpiritualis conſtringenda eſt, ne luxuriæ fluxus eam per immundas atque illicitas cogitationes diſſoluat. Digna profectò, & valde conueniens Saluatori noſtro cinctura; de quo ſcilicet Apoſtolus ſcripſit, Talem habere nos decebat Sacerdotem, qui eſſet innocens, impollutus, & ſegregatus à peccatoribus: Tā ſanctum videlicet, & purum, qui & corpus poſſideret virgineum, & internæ corruptionis maculæ fœditatem neſciret: ſicut ipſe de ſe dixit: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*. Verùm hæc non propter ipſum tātùm, ſed propter nos etiam ſcripta ſunt, vt exemplo magis oſtēderetur, quam verbis, qualis debeat eſſe vita, & conuerſatio ſacerdotis; non eius, qui verſabatur in atrio exteriori comedens peccata populi: ſed eius, qui ad interiora perducitur, vt deguſtet quàm ſuauis eſt Dominus.

[…imus …s.] [Hebr. 7] [Ioan. 14.] [Oſee 4.] [Pſalm. 33.]

68 Sciendum verò eſt, duplicem eſſe cuſtodiam caſtitatis; quarum altera in Zona Chriſti deſignata eſt: altera in Zona Ioannis Baptiſtæ; vterque enim Zonam habuiſſe legitur: ſed Chriſtus auream, & circa pectus atque mamillas: Ioannes verò pelliceam, & circa lumbos. Ioānes mel ſilueſtre & locuſtas comedit: Chriſtus piſcem aſſum cum fauo mellis. Hæc diuerſitas ſignificat diſtantiam iuſtitiæ Iudaicæ, & terreſtris, à iuſtitia Chriſtiana & cœleſti. Omnis autem terrena iuſtitia exinanitur, & deficit, vbi cœleſtis iuſtitia reuelatur. Vnde Ioannes ipſe, quo inter natos mulierum maior non fuit, ſciens creditam ſibi diſpenſationem myſterij, & quòd ipſe iuſtitiam legis, quæ de terra eſt; Chriſtus autem ſpiritualem iuſtitiam, quæ de cœlo eſt, deſignaret, dicebat; *Qui de terra eſt, de terra loquitur; qui autem de cœlo venit, ſuper omnes eſt*. In Ioannis ergo Zona, & eſca, Veteris Teſtamenti iuſtitia deſignata eſt: per Chriſti verò Zonam & eſcam, Noui Teſtamenti iuſtitia, quæ de cœlo deſcendit, ſignificata eſt. Infirmorum ergo, & imperfectorum eſt, habere zonam circa lumbos pelliceam: quæ vtinam non deeſſet illis, quibus dictum eſt: *Sint lumbi veſtri præcincti*: Perfectorum autem, maximè verò Monachorum eſt, habere Zonas aureas ad mamillas: quia illis aliquid eſt, ſi corpus impollutum ſeruēt: iſtis autem hoc penè nihil eſt, niſi habeant & munditiam cordis. Sufficit illis cibus locuſtæ, qui raram, & interpellatam lectionem ſacrarum ſcripturarum deſignat: iſtis neceſſaria eſt iugis lectio, quā ſignificat piſcis, animal ſcilicet in aquis nutritum. Rectè autem in locuſta deſignatur lectio, & meditatio interpellata: Locuſta enim à terra paulùm eleuata,

[Luc. 24.] [Matth. 11.] [Ioan. 3.]

mox cadens deficit in volatu: piſcis autem, maris aquas infatigabiliter peruolat. Mel quoque ſiluestre, qualemcumque circa res diuinas delectationem deſignat: mel autem domesticum, integram, & indeficientem iucunditatem. Solus enim ille ſentit, quàm magna ſit multitudo dulcedinis Dei ſui, qui ſe per exceſſum mentis deſerit, & faſtidiens omnia, quæ mundi ſunt, ſola cœleſtia concupiſcit.

69 Præfertur etiam piſcis locuſtę, & pretio, & myſterio; Locuſta enim in ſola terra reſidet, quod eſt infimum elementum: & vix, niſi compulſa, paululùm ſe tollit à terra, & mox iterum cadens, in terra manet. Similiter qui ſanctarum Scripturarum notitiam, aut eas legendi conſuetudinem non habent, terrenis deſiderijs vehementer incumbunt. Quod ſi aliquando compelluntur ſurgere, diu in alto ſtare nõ poſſunt: quia, quæ eos in alto ſuſtineat, aſſiduam diuinarum Scripturarum tractationem non habent. In Zonis quoque maxima eſt diſtãtia: quod enim inter Zonas pelliceas atque aureas intereſt, hoc differt inter corporis caſtitatem, & mentis: illic enim exterior homo, hic interior à carnalibus illecebris cuſtoditur immunis. Zona igitur aurea, virtus eſt internæ munditiæ, firmum, & inconcuſſum habens perfectæ caſtitatis propoſitum. Longè autem diſſimilis eſt Zona pellicea Zonæ aureæ, & in perſeuerantia, & in colore, & in pretio: illa enim citò deficit, & conſumitur vetuſtate: hæc autem in ſui nouitate diutiùs cõſeruatur, aurum quippe imputribilis eſt naturæ. Illa deformis, & vilis eſt: hæc inter pretioſa mundi, carioris eſt pretij. Sic, quantacumque ſit corporalis caſtitas, & iuſtitia, comparata ſpirituali, vileſcit: quia poteſt carere ſpirituali puritate, qui gloriatur in carnis munditia: non poteſt autem non habere corporalem munditiam, qui gaudet animi caſtitate: quamobrem Dominus non dixit: *Beati mundo corpore, ſed Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. In pelle itaque ſplendor non eſt, in auro eſt: quia illis Deum ſuum videre conceditur, qui Zonis aureis circa pectora constringuntur, id eſt, qui fulgore ſapientiæ qua paſcuntur, ad cœleſtia contemplanda, & amanda trahuntur: & quaſi poteſtate regia, immundas à ſe ipſis cogitationes abijciunt. Præterea cinctum eſſe Zona pellicea, ſignificat caſtum eſſe ex neceſſitate, vel timore pœnæ; cinctum verò eſſe Zona aurea, denotat amore iuſtitiæ, atque æternæ gloriæ, virtutem ſpiritualis munditiæ toto ſtudio, totiſque viribus complecti, & tenere. Ma

Cæterùm vt hoc vir fortis (nam 70 virili opus eſt fortitudine) ſtrenuè, ac perſeueranter præſtare queat; neceſſe eſt, vt mens eius in ſanctis cogitationibus, & Deo dignis meditationibus aſſiduè verſetur. Aliter enim neceſſe eſt vt ruat, qui abraſo interiori capite fortiter ſe agere poſſe, & in ſtudio, cultùque caſtitatis pſeuerare confidit. Abraſo autem capite contra luxuriam bellum facere, eſt ſine ſanctarum meditationum aſſidua exercitatione propoſitum caſtitatis internæ, quod non parui eſt laboris, aſſumere. Hoc ne idiota quidè homo, cui donum caſtitatis ex aliqua parte conceditur, facere præualet: nam etiamſi litteras legere non nouit 5 illud tamen quod à Doctoribus, & Prædicatoribus audit, frequenter, & tacitè ſecum ruminare non ceſſat. Quemadmodum igitur Samſonis crinibus, tantum robur Dei munere, inditum erat, vt & ipſe inſuperabilis eſſet, & quoslibet hoſtes facilè ſuperaret: illis verò abſciſſis, facilè captus ab hoſtibus eſt, ac miſerabili addictus ſeruituti: Ita ſpiritalis viri fortitudinè ad vincendas immundas cogitationes, turpeſque cupiditates, valdè cõſeruat,

atque

atque ſuſtentat aſſiduus & religioſus ſanctarum meditationũ vſus: quem ſi non habeat, inualidus fit ad repugnandum obſcenis tentationibus; ſed facilè ſuccumbens, carnalibus vitijs mancipatur. Hactenus eſt Ioachimi diſputatio, non quidem ad verbum, ſed ad eius ſententiam à nobis expoſita.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

S.14 *Caput autem eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix: oculi autem eius tanquam flamma ignis.*

71 QVONIAM Chriſtus in hac Viſione inducitur tanquam Sacerdos, & rex, & iudex, idcirco inducitur cano capite, & capillis; in libro autem Canticorum inducitur tanquam Sponſus, quapropter dicitur caput eius aurum optimum, & comæ capitis eius nigræ quaſi coruus. Albor autem capitis & capillorum, id autem eſt canities, ſenilem antiquitatem declarat. Licet enim Chriſtus ob aſſumptionem Humanitatis, in nouiſſimis temporibus factus eſt homo; ob æternitatem tamẽ Diuinitatis, quæ eſt quaſi caput eius, vt dixit Apoſtolus, eſt ante omnia tempora. Canities porrò ſenilis maturitatẽ prudentiæ, iudicij, conſilij, & ſententiæ ſignificat. Oritur autem canities ex defectu caloris naturalis: ſimiliter etiam maturitas iudicij, & prudentiæ non niſi reſtincto, vel certè multùm refrigerato paſſionũ animi ardore, contingit homini. Candor etiam capitis munditiam denotat intellectus, & voluntatis; vnde naſcitur candor, & munditia capillorum, id eſt, cogitationum, & affectionum animi. Senectus item, ob longinquam experientiam, prudentiæ hẽt exiſtimationem, ob idque fidem ſibi & auctoritatem atq; reuerentiam conciliat: & huc ſpectat illud Scripturæ præceptum: *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* Nihil autem in hoc loco dicitur de canitie barbæ, ſed de canitie tantum capitis, quoniam in capite potiſſimum requiritur ſenilis maturitas, & grauitas, in iudicio, in affectu, & in motu: huiuſmodi n. eſt laudabilis ſenectus, de qua ſcriptum eſt: *Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata.* Apud Danielem Capite ſeptimo Deus Pater, & in hoc loco Chriſtus Dominus inducuntur cano capite, quòd vtriuſque vna ſit diuinitatis antiquitas, ſiue, vt cõgruentius loquar, æternitas.

Locus Leuit. 19.

Sap. 4.

Ceterũ illud: *Tanquam lana alba, & tanquam nix*, minimè vacat 72
myſterio. Lana etenim candorem habet mediocrem, & tolerabilem viſui; & applicata corpori, calorem præbet ſuauem, & commodè fouentem ipſum corpus: habet quoque lana molliciem tactus, per quam bene applicatur corpori: per hoc autẽ ſignificatur, quemadmodum Chriſtus Dominus, cùm in terris verſaretur, ſeſe ad infirmitatem hominũ demiſerit, & accommodauerit. Nix verò exuperantiam habet candoris, rigoremque frigoris, atq; vim purgandi ſordes, & fœcundandi terrã: hæc autem myſticè interpretata & accepta, fuiſſe reperiuntur in Chriſti prædicatione, & doctrina.

Myſterium lanæ albæ ac niuis.

Sequitur illud: *Oculi autem eius, 73*
tanquam flamma ignis. Quæ verba Richardus de S. Victore hoc modo interpretatur: Flamma ignis lucet, & calorem tribuit, terrorem incutit, & exurit: Oculi igitur Chriſti velut flamma ignis ſunt, quia electos reſpicies, illuſtrat luce ſapien-

Richardus. Myſterium oculorum flammātiũ vt ignis.

Digitized by Google

ſapientiæ, & calefacit amore iuſtitiæ: reprobos autem reſpiciens, terret ferocitate comminationis, & incorreptos exurit incendio dānationis. Sic ille. Nos dicamus, iſtis verbis declarari exactam curā, perfectāmque prouidentiam, quā Eccleſiæ ſuæ Chriſtus habet. Oculi autem flammantes ad ſimilitudinem ignis, tria denotant; & claritatem, & calorem, & vim exurendi atque conſumendi. Claritas ſignificat clariſſimam Chriſti ſcientiam, & præſcientiam omniū quæ in Eccleſia fiunt, queq; futura vnquam ſunt: illuminat quoque, & clarificat Eccleſiam, docendo eam quæcunque ſcire ipſam expedit. Et quia omnia ſcit, & poteſt, conuenienter paſcit, regit, ac tuetur eā: & per calorem Spiritus ſancti fouet, & lætificat, & vegetat, & viuificat eam. Contrà vero improbos atque impios, tanquam ignis exurit atque conſumit, omnia eorum diſſipans conſilia, omnèſque in nihilum redigens conatus, ac denique ſempiternis eos mactans ſupplicijs.

DECIMANONA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 15 *Pedes autem eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti.*

Nazianzenus.

74 HORVM verborum Andreas interpretationem tradit huiuſmodi. Per pedes, Nazianzenus Chriſti ſecundum carnē, œconomiam eſſe ſignificatam exiſtimat. Sacroſancta enim Chriſti caro, Diuinitati illius, quaſi pedum loco fuit, nam & per illam ad nos venit, & noſtram quoq; ſalutem per eandem carnem perfecit. Sunt autem pedes iſti ſimiles chalcolibāno, id eſt, thuri maſculo, hoc enim cùm eſt incenſum, iucundiſſimum odorem ſpargere ſolet. Quod ſi voces, vnde nomen hoc cōflatur, ſeorſum interpreteris; per æs humana Chriſti natura, per thus autem diuina eiuſdem ſubſtantia denotatur: per vtrumque verò & fidei fragrantia, & inconfuſa naturarū inter ſe vnio atque coniunctio. Aut per æs, ſuauis prædicationis ſonus ſignificatur; per thus autem, Gentium ad Fidem conuerſio, ad quam Sponſa in Canticis inuitatur. Alio etiam ſenſu Apoſtoli pedes Chriſti dici poſſunt, vt qui ſolida ſint Eccleſiæ fundamenta, & ad Magiſtri exemplum, in tentationis camino egregiè probati, atque examinati. Hæc Andreas.

75 Sed nos ante varietatem Lectionum huius loci declaremus. Pro illo: *Similes aurichalco*, in Græcis libris legitur: *Similes chalcolibano*. Eſt autem chalcolibanus nomen compoſitum ex chalco, id eſt, ære, & ex Libano, qui eſt Syriæ mons finitimus Iudææ. Putat autem Aretha, iſto nomine ſignificari ſpeciē quandam præſtantiſſimi æris, quod in monte Libano, id temporis effodiebatur, atq; fabricabatur. Andrèas, vt ex ſuprà memoratis eius verbis manifeſtum eſt, admiratur eo nomine denotari thus maſculum, id eſt; potentiſſimum, odoriſque fragrantiſſimi, ideòque appellatum æreum.

7 Variant etiam Latini codices: complures habent, *ſimiles aurichalco*: nonnulli verò *ſimiles orichalco*: quidam etiam vtrique nomini addi um habent, *Libani*, ſiue *clibani*. Siue autem legas, *aurichalco*, ſiue *orichalco*, nihil intereſt ad ſententiæ veritatem, atque congruentiam. De aurichalco, atque orichalco Sextus Pompeius primo libro de Verborum ſignificatione ita ſcribit: Aurichalcum, ſiue orichalcum quidam putant compoſitum, ex ære, & *Se pe*

auro,

Digitized by Google

auro, ſiue quòd colorem habeat aureum: Orichalcum ſanè dicitur, quia in montoſis locis inuenitur, mons etenim græcè, ὄρος appellatur. Inter ſpecies autem æris præcipuæ commendationis & pretij fuiſſe aurichalcum, teſtatur Plinius libro 34. cap. 1. illis verbis: Mox vilitas præcipua æris, reperto in alijs terris præſtantiore, maximè aurichalco, quod præcipuam bonitatem, admirationemque diu obtinuit. Iam verò pro illo, *In camino ardenti*, nunc, libri græci habet, *ardentes*; græcè πεπυρωμένοι: Noſter autem interpres legit πεπυρωμένῳ. Secundum poſteriorem lectionem iſtud refertur ad aurichalcum. æs quippe multo igni diu multumque igneſcens, ad colorem auri perducitur. Secundum priorem lectionem iſtud refertur ad pedes Chriſti, qui dicuntur ardentes, ſiue igniti, quaſi eſſent in camino ignis. Sed profectò poſterior lectio multo congruentiorem atque commodiorem habet ſententiam. Tyconius in prima Homilia earum decem & octo Homiliarum in Apocalypſim, quæ falsò inſcriptæ ſunt B. Auguſtino, cùm ex Tyconij Commentarijs in Apocalypſim conſarcinatę ſint, vt nos ſuprà oſtendimus in noſtris Prolegomenis, ob idque deinceps iſtas Homilias ſub nomine Tyconij citabimus: Tyconius igitur locum hunc Apocalypſis ita legit, & citat: *Et pedes eius ſimiles aurichalco clibani, igniti, vt in fornace ignis.*

77 Sed age, quodnam iſtiuſmodi pedibus Chriſti lateat myſterium, aperiamus. Quatuor ſunt iſtius myſterij apud Auctores interpretationes. Prima eſt Nazianzeni, vt refert hoc loco Andreas, Chriſti pedes interpretantis ſanctam Chriſti carnem, & Humanitatem, per quã ſcilicet diuinum Verbum ad nos venit, & nobiſcum conuerſatum mira edidit opera, noſtramque ſalutem perfecit. Eandem Rupertus ſequitur interpretationem hæc ſcribens: Per pedes, (quæ pars, finis eſt corporis) rectè intelligitur Incarnatio, & Humanitas Chriſti, quia Deus homo factus eſt in fine ſęculorum. Iſti pedes, & iſta Humanitas ſimilis aurichalco rectè dicitur. Sicut enim aurichalcum multis ignium impendijs ex ære perducitur ad colorem auri: ita & illa Chriſti Humanitas per multas tribulationes, paſſionis & mortis perducta eſt ad gloriam diuinitatis, quæ per aurum figurari ſolet: vt ſit iam & ipſa immortalis, & incorruptibilis atque impaſſibilis. Vnde ſignanter dictum eſt: *Tanquam in camino ardenti*: per hoc enim rectè intelligitur moleſtia paſſionis, quã oportuerat eandem Humanitatẽ conflagrare, ficut ſcriptum eſt: *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Ad hanc ipſam interpretationem pertinet quod alij dicunt, per pedes ſignificari Chriſti in terris conuerſationem cum hominibus, ſecundum illud: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Fuit autem Chriſti cõuerſatio ſimilis aurichalco ardenti, plena ſcilicet ardentiſſimæ caritatis, & ſplendidiſſimæ ſapientiæ, ac fortiſſimæ patientiæ.

Luc. 24.

Baruch. 3.

78 Secundam interpretationem tradunt Andreas, & Aretha, qui pedes Chriſti, Apoſtolos interpretantur: hi namque Chriſti nomen per vniuerſum terrarum Orbem portauerunt, ſicut de Paulo dixit Dominus, *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & regibus, & filijs Iſrael.* Fuerunt itẽ Apoſtoli pedes myſtici corporis Chriſti, quæ eſt Eccleſia: Super eorum quippe fide, ac doctrina fundata eſt Eccleſia. In quos etiam bene competit, ſimiles eſſe aurichalco, quia & ſplendorem habuerunt auri, id eſt, ſapientiæ, & caritatis ardorem, & firmitudinem æris, propter inuictum virtutis robur, atque inſuperabilem animi conſtan-

Locus Act. 9.

ſtan-

ſtantiam. Tertia interpretatio placuit maximè noſtro Riberæ, qui per iſtiuſmodi pedes Domini ſignificari putat, inimicos Chriſti, & ſanctorum eius, pedibus eius conculcandos eſſe, ſicut ei promiſſum fuit à Deo Patre illis verbis: *Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Hinc autem diſcimus, eos conculcatum iri eo modo, quo victi à victoribus cum indignatione conculcari ſolent: iuxta illud, quod per Iſaiam dixit Dominus: *Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea.* Conculcandi prętereà dicuntur eſſe pedibus ignitis, quòd ęternis Inferni cruciandi ſint ignibus.

Ribera. *Pſal. 109.* *Iſa. 63.*

79 Quarta interpretatio eſt Tyconij, quam complures alij præceteris approbarunt, Beda, Ambroſius, Haymo, Anſelmus: per iſtos Chriſti pedes intelligi debere nouiſſimi temporis Fideles, in perſecutione Antichriſti vehementer afflictandos atque vexandos. Ponam hic verba Tyconij: In pedibus, inquit, ignitis Eccleſia intelligitur, quæ imminente die Iudicij, nimietate preſſurarum probanda, & tanquam igne examinanda eſt. Et quia pes, nouiſſima pars eſt corporis, & pedes ignitos dixit eſſe; ideo in pedibus Eccleſia nouiſſimi temporis intelligitur, multis tribulationibus, velut aurum in fornace probanda. Ideo aurichalco ſimilauit, quòd ex ære, & igne multo, ac medicamine perducitur ad auri colorem: Sic Eccleſia per tribulationes, & paſſiones purior redditur. Hæc ille.

Tyconius. *Beda.* *Ambroſius.* *Haymo.* *Anſelmus.*

VIGESIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Vox illius tanquam vox aquarum multarum; & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem.

VE

80 TANQVAM vox aquarum multarum, (ait Ioachimus Abbas) vox Chriſti eſſe dicitur: quia ſicut pluuiæ multæ ſono multiplici concorditer ſonant: ita cùm multa ſint diuinæ auctoritatis eloquia, & tam multi, & tam diuerſi, atque inuicem differentes ſacrorũ voluminum tractatores, in quibus loquitur Chriſtus; in vna tamen veritatis ſententia, & in vno ſermone caritatis, quæ eſt conſummatio mãdatorum Dei, conueniunt. Et quẽadmodum ſonus inundãtis pluuiæ, aut impetus fluuiorum per alta præcipitia ad loca humiliora defluentium, è longinquo auditur; ita prædicatio Chriſti etiam in vltimis terræ finibus exaudita eſt, vt teſtatur Pſalmiſta de ſanctis prædicatoribus Euangelij, dicens: *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Hæc eſt illa pluuia voluntaria, quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ. De qua Paulus dixit: *Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, benedictionem à Deo accipit; proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima: cui conſummatio cum combuſtione erit.* Terra profectò quæ accepta pluuia pro herbis ſpinas profert, maledicto proxima eſt: quia accepta Chriſti prędicatione, & doctrina, fructum iuſtitię proferre negligit, reſtat vt accepta

Ioa *ad I* *Pſal* *Pſal* *Heb*

Digitized by Google

cepta verbi pluuia, grauius in fine iudicetur. Sic Ioachimus.

81 Vox itaque Chriſti comparatur voci, id eſt, ſono aquarum multarum: quia prędicatio doctrinę Chriſti tam ſonora fuit, vt in omnem terram exiuerit ſonus eius: rectè autem dicitur: *Aquarum multarum*: aquę enim multę, vt Scriptura inquit, populi multi ſunt: prędicatio enim doctrinę Chriſti, non in vno tantùm populo Hebręo, ſicut prędicatio veterum Prophetarum cõcluſa eſt: ſed omnem terrarum Orbem peruagata, ad omnes Mundi gentes diffuſa eſt. Ea porrò quatuor habuit aquę virtutes: vnam, reſtringendi ſitim, & cupiditatem rerum temporalium: alteram, refrigerandi ardorem concupiſcentię: tertiam, lauandi, & mundandi ſordes atque maculas peccatorũ: quartam, irrigandi, & fęcundandi terram cordis humani, vt ſuaues, atque vberes virtutum fructus proferat; & huc pertinet illud Dauidis: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi*.

Apoc. 17.

Quatuor virtutes aquæ conuenientes prędicationi Chriſti.

Pſal. 142.

82 Sed quid ſignificant illę ſeptem ſtellę in dextera Chriſti? Ipſemet paulò infrà interpretatur, eſſe Angelos ſeptem Eccleſiarum, ad quas hęc ſcribere iuſſus eſt Ioannes. Angeli verò nominantur Epiſcopi, & rectores earum Eccleſiarum. Qui rectè comparantur ſtellis in cœlo fixis, atque inerrantibus: quales enim ſunt naturales illarum ſtellarum proprietates ac virtutes, tales quoque oportet eſſe ſpirituales Epiſcoporum proprietates ac virtutes in docendo, paſcendo, regendo, tuendoque Eccleſiam. Habent ſtellę illę perpetuum, & ordinatum motum; claritate illuminant, calore fouent, & viuificant, defluxuque virtutis ſuæ conſeruant, & gubernant inferiorem hunc mundum: & quælibet earum viſu notabilis, maior eſt vniuerſa, præcipuumque earum munus eſt, lucere nocte, tanquam in remedium tenebrarum; nam die, ſolis luce lumen earum occultatur. Poſſunt hæc aptè, commodèque, ſi myſticè, ac ſpiritualiter interpretentur, applicari ad Epiſcopos, & rectores Eccleſię: in quos nępe ſatis quadrat, quod ſcriptum eſt Danielis 12. *Qui erudiunt multos ad iuſtitiam, fulgebunt quaſi ſtella in perpetuas æternitates*. Poſſet etiam fortaſsè quiſpiam iſtas ſeptẽ ſtellas interpretari ſeptem planetas, & naturales eorum proprietates, atque virtutes ab Aſtrologis expoſitas, non inſcitè ad Epiſcopos, ſecundùm myſticum ſenſum accommodare. Ioachimus Abbas bene longam diſputationem ponit in eo, vt oſtendat, per ſeptem planetas, eſſe deſignatos viros ſeptem virtute admodum inſignes, qui diuerſis in temporibus floruerunt: quorum primus, humani generis parens fuit Adamus: ſecundus, Noë: tertius, Abraham: quartus, Moyſes: quintus, rex Dauid: ſextus, Ioannes Baptiſta: ſeptimus, qui ſub finẽ mundi venturus eſt, Elias: & ad ſingulos iſtorum, proprietates & virtutes ſingulorum planetarum pulchrè aptari & accommodari demonſtrat. Hanc verò diſputationem tractat Ioachimus ſuper illis verbis, quę ſunt infra in hoc Capite: *Sacramentum ſeptem ſtellarũ, quæ vidiſti in dextera mea*.

Cur Eccleſiæ Rectores comparentur ſtellis.

Septem planeta.

Ioachimus

Sed quid eſt, Paſtores, & rectores Eccleſię eſſe in dextera Chriſti? Dextera, quam ſiniſtra, honorabilior eſt, & robuſtior, & vnde ſit initium motus progreſſiui in homine, per quam ſit benedictio aliorum. Omnes quidem electi ſunt in manu Dei, de qua nemo poteſt eos rapere: ſed principes Eccleſię, ſunt in dextera Chriſti, id eſt, in pręcipua quadam, & ſingulari protectione ac directione, atque gubernatione Dei: & ſicut in altiori dignitatis & honoris gradu locati ſunt; ita quoque ampliorum bonorũ participatione dedignant, 83

Ioan. 10.

&

& quia omnia bona ſua Deo referunt accepta, grato, & pio animo vſurpant illud Dauidis dictum: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.* Pſal. 117.

VIGESIMA PRIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS.16 *Ex ore eius gladius vtraque parte acutus exibat.*

Myſterium gladij. 84 GLADIVS ex ore Chriſti exiens, ſignificat verbum Spiritus, ſicut dixit Paulus Epheſiis, capite ſexto: *Sumite,* inquit, *gladiũ Spiritus, quod eſt verbũ Dei.* cuius maximã vim declarauit idem ſcribens Hebræis: Hebr.4. *Viuus eſt,* inquit, *ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Appellatur autem gladius vtrãque parte acutus, quia omni ex parte ſcindit, & ferit ſermo Dei omnique ex parte operatorius, & pereſficax eſt, quocirca in libro Sapientiæ dicitur omnipotens eſſe Dei ſermo. Cap.18. Nemo poteſt ei reſiſtere, nemo eum impedire, aut vim eius euadere. Vel enim ſcindit hominẽ diuidens eum a vitijs, & iungens Deo: vel diſciſſum & diuiſum à Deo, iungit Diabolo, æterniſque Inferni ſuppliciis. Duplex iſtius gladii, acies, eſt virtus miraculorum, & innocentia atque ſanctimonia vitæ: acumen verò, eſt efficacitas veritatis diuinæ.

85 Alij gladium iſtum interpretantur ſententiam Chriſti iudicis in extremo iudicio. Exibit tunc ex ore Chriſti gladius anceps, quia extrema illa ſententia vtramque partem hominum, & qui ad dexterã, & qui ad ſiniſtram fuerint, pro meritis eorum efficaciter diſcindet ac diuidet, prorſus adeo, vt mali eãt in ſupplicium æternum, iuſti verò in vitam æternam: & tunc inuicem ſeparati, nunquam amplius congregari, & permiſceri poterunt. Math.25. Audiat Lector Rupertum, qui hãc ipſam interpretationem pulchrè tradit his verbis: Rupertus. Gladius hoc loco vltimum ſignificat iudicium: quemadmodum & in Cantico Deuteronomij Deus dixit: Deut 32. *Si acuero vt fulgur gladium meum, &* quid hoc eſſet, mox declarans, adiunxit: *Et arripuerit iudicium manus mea* Iſte iudicij gladius vtraque parte acutus, tunc de ore Chriſti exibit, dexteram ſcilicet, & ſiniſtram pro meritis efficaciter diſcernens, & diiudicans Exitus iſtius gladij ad dexteram, erit ille: *Venite benedicti Patris mei* Math.25. Hoc namque dicto, gladius eius ita carnalitatem omnem deuorabit, vt ſancti iam non ſint caro, & ſanguis, ſed ſint omnimoda carnis & ſanguinis corruptione ſpoliati: miròque modo, permanente natura, in alteram gloriam permutati. Exitus porro iſtius gladij ad ſiniſtram, erit horribilis illa ſententia: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui preparatus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Ibidem. Vtrimque ſic erit efficax ille gladius iudicij, vt eant mali in ſupplicium æternum, boni verò in vitam æternam, & ſic inuicem diuiſi, nunquam amplius adunari, & permiſceri queant, ſicut nunc in Eccleſia mali permiſti ſunt bonis. Hæc Rupertus.

86 Ioachim. Aliam quandam huius loci interpretationem tradit Ioachimus, quæ eſt huiuſmodi; Gladius acutus ex ore Chriſti exiens, ipſe eſt gladius Spiritus, quod eſt verbum Dei. Ephef.6. Dicitur autem ex vtraque parte acutus, quia ſicut de eo piè quodammodo conqueritur Sanctus Iob: *Iuſtum, & impium ipſe conſumit.* Conſumit enim iuſtum, ne de bono opere glorietur, & bonum quod operatur, de iuſtitia ſua inani

ter

ter eleuatus perdat; vnde & per
ob. 41. eundem Iob dicitur: *Propter ſuperbiam quaſi leænam capies me*, &c. conſumit verò & impium, ne perſeueret in malo, & de clementia Dei temporali, qua ſuperbè abutitur, ad æternum rapiatur ſupplicium. Conſumit porrò illos, quatenùs vel malè viuunt, vel malè viuere poſſunt, vt deſinat in eis, quod mali ſunt, vel eſſe poſſent: & maneat in eis, quod Dei eſt, rectitudo ſcilicet, & veritas. Debent quoque hocipſum imitari Doctores, & hi, quibus regiminis cura commiſſa eſt, diiudicantes non ſolum illos qui malè viuunt, ſed etiam illos, qui de bonis operibus ſuis lætari pluſquàm decet, aut præſumere deprehendũt ne ſubrepat eis appetitus laudis, & virtutem ac meritum boni operis gloriando in ſemetipſis amittant: ſed potiùs obtemperent ſalutari documento Apoſtoli dicentis: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*, & cauſam huius reddens, ſubdit. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.*
1.Corin.10. Hactenus ex Ioachimo.

VIGESIMASECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS.16 *Et facies eius, ſicut ſol lucet in virtute ſua:*

Rupertus. 87 POST latam à Chriſto ſententiam (ait Rupertus) quam diximus ſignificari per gladium ancipitem ex ore eius prodeuntem, factamque in perpetuum bonorum a malis diuiſionem; deinceps videbitur Chriſtus in æternũ in ſua claritate ab illis Beatis, quos in dextera ſua ſemper habebit, videbitur, inquam, facie ad faciem, illa viſione, quam pollicebatur ipſe diligentibus ſe, præmium fore dilectionis ſuæ, dicens: *Qui diligit me diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Ioan. 14. & hoc ipſum ſignificatur iſtis verbis, *Facies eius, ſicut ſol lucet in virtute ſua. Facies eius* idest, præſentia & clara eius viſio. *Lucebit in virtute ſua*, id eſt, in maieſtate ſua, & in Iſaia 25. ſuæ diuinitatis gloria: tunc complebitur illud Iſaiæ vaticinium: *Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum, in die, qua Dominus alligauerit vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit* Quænam eſt luna, Locus Iſaiæ cap.30. quæ tũc lucebit ſicut ſol, abſque varietatibus crementi, & decrementi, quibus nunc variatur in hoc ſeculo, niſi Eccleſia, quæ tunc erit ſimilis Soli ſuo, Deo ſuo? *Scimus, inquit Ioannes, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* 1.Ioan.3. Ipſa porrò lux ſolis quanta erit? *Sicut lux*, inquit, *ſeptem dierum.* quod eſt dicere, Quantæ claritatis erat Deus Verbum, cum ſex dieb. Gen 1.et 2. fierent omnia, & ſeptimo die complerentur omnia per ipſum; tantæ claritatis in carne ſua tunc erit apud Deum Patrem ſuum. Hoc enim & ipſe orans dicebat; *Et nunc clarifica me Pater apud temetipſum, claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.* Locus Ioã. 17. Quid autem eſt dies illa, in qua alligabit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanabit, niſi illa viſio faciei ſolis huius, quæ ſanitas erit generis humani, & perfecta ſanitas plagę eius, qua omnes in Adam fuimus plagati, quæ duplex fuit mors tum animi, tum corporis. Sic Rupertus.

Illud igitur, *facies, eius ſicut ſol lucet in virtute ſua*, ſignificat beatificam claritatem, æternamque felicitatis lucem, qua fruentur Sancti viden- 88

videntes Chriſtum in cęlis. Illud, *in virtute ſua*, denotat meridiem, tunc enim maximè lucet ſol hominibus, comparatione auroræ & veſperæ. Huc ſpectat quod ſcriptum eſt de Sole: *In meridiano exurit terram, & in conſpectu ardoris eius quis poterit ſuſtinere? Tripliciter exurens montes, radios igneos exſufflans, & refulgens, radijs ſuis excæcat oculos* Quid autem mirum ſi facies Chriſti luceat vt ſol, cum ipſe de iuſtis dixerit: *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol*: & in transfiguratione ſua, cum dare vellet tantùm ſpecimen quoddam gloriæ ſuæ, dicitur reſplenduiſſe facies eius ſicut ſol. Ergo quod facit reſpectus Solis in terram, illuminare ſcilicet eam, & calefacere, & purgare, & fęcundare, & iuuare ad generationem, & accretionem, & perfectionem eorum omnium quæ naſcuntur ex ea: hæc ipſa ſpiritualiter accepta, multoque plura, & ampliora præſtat Eccleſiæ benignus Chriſti reſpectus in eam.

Eccle. 43. *Matth. 13.* *Matth. 17.*

Huius nominis (faciei) varia in ſacris literis vſurpatio.

89 Sciat porrò Lector, nomen faciei; præter vulgarem & vſitatam illius ſignificationem, quatuor habere alias ſignificationes in ſacra Scriptura non infrequenter vſurpatas Primò ſignificat claram notitiam, vnde eſt illud: Facie ad faciem videre. Deinde ſignificat, beneuolentiam, fauorem; & miſericordiam: quò ſpectat illud: *Oſtende faciem tuam*: &, *Non auertas faciem tuam à me*: &, Deus *illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri*. Tum ſignificat ſingularem habere curam, & protectionem alicuius; vnde illa eſt orta locutio, Ponere faciem ſuam, & oculos ſuos ſuper aliquem. Poſtremò ſignificat potentiam, & gloriam ſtatus, & dominationis regiæ, quem ad ſenſum illud in Pſalmo 131. ſcriptum eſt: *Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem Chriſti tui.* Chriſtus itaq; ſol eſt, & facies eius, eſt notitia ipſius: quæ ante Legem fuit lux ſolis vt in crepuſculo: in Lege, fuit ſicut in aurora in primitiua Eccleſia tanquam in meridie: ſub finem mundi ceu lux ſolis ad veſperam. Vix enim tunc adueniens Dominus fidem reperiet in terra, & refrigeſcet caritas, & abundabit iniquitas multorum.

Pſalm 79. *Pſalm 142*

Luc. 18. *Matth. 24.*

VIGESIMATERTIA Diſputatio.

Exponitur pulchra quædam Ambroſii diſputatio ſuper octo Corporis Chriſti ornamentis, cum quibus ipſe in hac prima Viſione apparuit B. Ioanni.

DECEM ornamẽta corporis Chriſti in hac prima Viſione deſcribi putat Ambroſius; quorum ipſe duo reliquit intacta, quòd ea per ſemetipſum Dominus interpretatus ſit: hæc autem ſunt, ſeptem candelabra aurea, in quorum medio Chriſtus eſſe, viſus eſt, & ſeptem ſtellæ, quas habebat in dextera ſua. De reliquis autem octo ornamentis ita diſſerit Ambroſius, vt oſtendat per ſeptem priora, deſignari ſeptem electorum hominum genera, qui in Eccleſia militanti ab initio Mundi vſque ad eius finem, per vniuerſa temporum interualla, & fuerunt & futuri ſunt; Per octauum autem ornamentum ſignificari felicitatem Sanctorum in cęlis, maximè verò, quæ poſt reſurrectionem futura eſt. 90

Eſt itaque primum ornamẽtum veſtis talaris, quam Latinus Interpres poderem appellauit, deſignãs Electos, qui ab exordio mundi fuerunt vſque Diluuium. Secundum ornamentum, Zona aurea, præcingens pectus ad mamillas; per quam ſignificantur Patriarchæ & Iuſti, qui fuere poſt Diluuium, & ante Legem. Tertium ornamentum Cani

ties capitis, & capillorum, ſignificans ipſam Legem veterem, & Iuſtos, qui ſub Lege ſalui facti ſunt. Quartum ornamentum, Oculi ſicut flamma Ignis; per quod deſignantur Prophetæ Veteris Teſtamenti. Quintum ornamentum, Pedes ſimiles aurichalco in camino ardẽti; per quod deſignati ſunt Apoſtoli Chriſti. Sextum ornamentũ, vox tanquam vox aquarum multarum, ſignificans innumerabilem multitudinem gentium, quæ ad fidem Chriſti conuerſæ ſunt. Septimum ornamentum, Gladius ex ore Chriſti exiens vtraque parte acutus, denotans Electos in nouiſſimis Mundi temporibus futuros, & contra Antichriſtum fortiter pugnaturos. Octauum ornamentum. *Et facies eius ſol lucet in uirtute ſua*; quod ſignificat feliciſſimum ſtatum Electorum in cœlis, præſertim verò poſt glorioſam corpotum reſurrectionem futurum.

91 Sed iucundum, opinor, Lectori fuerit, hæc ipſa, quæ nos curſim, & ſtrictim diximus, quemadmodũ diſertè ac luculentè declaret Ambroſius, ex proprijs eius verbis hic appoſitis cognoſcere: Sic autem ſcribit: Si ſeptem candelabra, & ſeptẽ ſtellas, pro duobus ornamentis accipias, decem reperies ornamenta, quibus Domini corpus decoratum fuiſſe viſum eſt. Sed quid ſeptẽ candelabra, & ſeptem ſtellæ ſignificarẽt, Dominus ipſe per ſemetipſum expoſuit. Quid autem octo quæ reſtant, ornamenta ſignificent, perſcrutandum nobis eſt. Sancta Dei ciuitas ex omnibus Electis cõſtans, & ab initio Mundi vſque in finem tendens, ſi diligenter perſpicias, diuiſa eſt ſeptem in partes, congruè ſeptem ornamentis corporis Chriſti reſpondentes. Primum ornamentum fuit poderis, id eſt, tunica talaris, ſignificans Iuſtos, qui ab initio Mundi fuerunt vſque ad Diluuium. Quæ veſtis cuius coloris fuerit, non dicitur, eò quòd nullam aliam legem niſi naturalem illi habuerunt. Eſt autem lex naturalis, Creatorem ſuum diligere: & quod ſibi quis fieri non vult, alteri non facere. Hanc legem nullus ratione præditus, ignorare permittitur. Secundum ornamentum (Zona aurea circa mamillas,) deſignat Patriarchas, & Iuſtos, qui poſt Diluuium, & ante Legem Moſis fuerunt: Hæc fuit aurea, quia multis illi tribulationibus, tanquam aurum in fornace probati ſunt. Abraam de igne Chaldæorum erutus eſt: Iuſtum Loth Sodomitæ vehementer afflixerunt: Iſaac cæcitatem pertulit: Iacob perſecutione fratris, atque ſoceris vexatus eſt: Ioſeph captiuitatem & carcerem ſuſtinuit; Iob amiſſionem bonorum ſuorum, & diram corporis paſſionem tolerauit. Per mamillas verò à Zona conſtrictas duo Caritatis præcepta deſignantur: per quæ ſanctos illos Patres Deo placuiſſe certum eſt. Tertium ornamentum, (Canities capitis, & capillorum ad ſimilitudinem lanæ albæ, & niuis.) Canities capitis ſignificat Legem Moſis, & antiquitatem eius: canities autem capillorum ſignificat multitudinem illorum veterum Iuſtorum, qui ſub Lege ab erroribus, & peccatis mundati, & ſalui facti ſunt.

Tob. 4.

Gen 15. Infrà 19. & 2. Petri, 2. Gen. 27. Ibidẽ, & ad Gal. 4. Gen. 30. & 31. Infrà 39. 40.

Quartum ornamentum: *Oculi tanquam flamma ignis*. Oculi cuncta, quæ circa ſe ſunt, longè, latèque proſpiciunt: & per iſtos oculos congrue deſignantur Prophetæ Veteris Teſtamenti, qui ea, quæ ventura erant, longè antè præuidere meruerunt. Dicuntur autem oculi ſimiles flammæ ignis, quia Spiritu ſancto illuminati, myſteria cœleſtia contemplati ſunt. Quintum ornamentum: *Pedes ſimiles aurichalco in camino ardenti*. Per iſtos pedes deſignantur Apoſtoli, & ceteri qui ex Iudæis crediderunt in Chriſtũ, de quib. pedibus Propheta dixit: 92

Iſa. 52.

Iſa. 52. dixit: *Quam pulchri ſuper montes pedes euangelizantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis Sion, regnabit Deus tuus.* Erant autem pedes ſimiles aurichalco: æs namque in fornace quibuſdam medicaminibus admixtis tamdiu igne ſcit, vſquedum colorem aureum accipiat, & tunc dicitur aurichalcum. Per æs, quod ſonorum eſt, & vertitur in nigredinem, deſignantur Iudæi, qui Legem quidem ſecundùm litteram perſonare videbantur, ſed velamine nigredinis mente obtecti, ſpiritualem intelligentiam, quæ in Lege latebat, comprehendere nequiuerunt. Æs igitur in aurichalcum eſt conuerſum quando ex Iudæis electi ſunt Apoſtoli. Per fornacem autem vel Mundum ipſum, in quo Chriſtus aliquādiu conuerſatus eſt; vel tribulationes quas ſuſtinuit, licet intelligere. Apoſtoli ergo in huiuſmodi fornace per doctrinam Euangelij ſplendorem auri accipere meruerunt. Sextum ornamentum: *Et vox eius ſicut vox aquarum multarum.* Hoc denotat innumerabilem multitudinē gentium, quæ ad Chriſti fidem conuerſæ ſunt.

93 Septimum ornamentum: *Gladius ex ore eius vtraque parte acutus exibat.* Per iſtum gladium, Electi, qui in fine Mundi naſcituri ſunt, & contra Antichriſtum pugnaturi, deſignantur. Et quia maxima multitudo gentium, cultum Chriſti derelinquens, Antichriſtum, hominē impiiſſimum pro Deo adorabit; nō incongruè illi, qui ad eorum errores concidendos progreſſuri ſunt, per gladium deſignantur, qui duas acies habere viſus eſt, quia Doctores illi duorum Teſtamentorum doctrinis eruditi, facilè hoſtes deuincent: Nam quòd de ore Domini ipſe gladius procedere uiſus eſt, illud ſignificat, quod Dominus ipſe dixit in Euangelio: *Matth. 10* *Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* In his ergo ſeptem ornamentis, omnis Electorum Eccleſia, quæ à nobis ſeptē in partes diuiſa eſt, comprehenditur. Sine earum porrò ſeptem partium conſideratione, non videtur mihi quiſquam librum hunc ordinatè poſſe intelligere. Reſtat octauum ornamentum pertinens ad cęleſtem ac triumphantem Eccleſiā: *Et facies eius ſicut ſol lucet in meridie.* Per faciē, Eccleſia, ſicut poſt reſurrectionē futura eſt, deſignatur: q̄ tunc Deum, ſicut dixit Apoſtolus, facie ad faciem videbit. Sicut ſol autem lucere viſa eſt, quia vt Dominus dixit: *Tunc Iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris ſui.* *Matth* Hæc ex Ambroſio, non omnia quidem ad verbum, ſed quædam tantùm ad ſententiam eius.

VIGESIMAQVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS

Ego ſum primus & nouiſſimus, & habeo claues Mortis & inferni.

ILLORVM verborū: *Ego ſum primus & nouiſſimus:* quatuor ſunt Interpretationes. 94 Prima eſt, iſtis verbis iſinuari æternitatē Chriſti, quæ principio caret durationis & fine: vt ſit ſenſus: Ego & antiquior ſum, & poſterior omnibus. Nam etſi ſunt nonnullæ res incorruptibiles, vt Angeli, & Animæ rationales; nihil tamen repugnat, cogitare, iſtiuſmodi res, per abſolutam Dei potentiam, deſinere eſſe; *Am... ſius.* quod tamen cogitare de Deo impoſſibile eſt, vtpote manifeſtam cōtinens repugnantiam, & contradictionem implicans. Si Chriſtus, (inquit Ambroſius) eſt primus omnium, quomodo Arrius dixit, ipſum

ſum habuiſſe initium, Si enim habuit initium, non igitur ipſe primus eſt, ſed is, à quo initium accepit. Primus ergo, & nouiſſimus ipſe eſt, quia ſicut finem non habet, ita nec habuit initium.

Secunda Interpretatio: Chriſtus eſt primus & nouiſſimus Saluator: primus quidem ſaluans à culpa, nouiſſimus Saluator in fine ſaluans, & liberans ab omni miſeria corporis, & animæ. Tertia Interpretatio: Primus, quia ipſe creauit omnia, etiam ipſa ſæcula, atque ipſum tempus, Nouiſſimus autem, quia in fine ſeculorum, vt Paulus ait, vel, vt inquit Ioannes, in nouiſſima hora, reſtaurabit vniuerſa.

Hebr. 1. Infra 9. 1. Ioann. 2.

Quarta Interpretatio, Primus ob primatum, atque principatum gratiæ, & gloriæ, quem habet tanquam caput Eccleſiæ, atque omnium Electorum. Nouiſſimus autem, propter humilitatem, & vtilitatem paſſionis: ob quam de eo dixit Eſaias: *Vidimus eum nouiſſimũ virorum*, & Dauid in perſona eius dixit. *Ego ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Hoc quippe nomen, *nouiſſimus*, in Scriptura non tantum ſignificat vltimum, ſed etiam infimum, ac minimum; ſicut videre licet in illis verbis Domini, quæ refert Marcus capite nono.

Eſa. 53.

Pſalm. 21.

Qui vult fieri primus inter vos, fiat tanquam nouiſſimus.

[S]i quis vu[l]t primus [eſ]ſe, erit om[n]ium nouiſſimus, & [o]mniũ miniſter.

95 Sed quid eſt illud, *Habeo claues mortis, & inferni?* Qui claué alicuius domus habet, Ambroſius inquit, quem vult, in domum intromittit & quem vult, ab ingreſſu domus, repellit. Per clauem ergo poteſtas Filij Dei intelligitur, Claues autem mortis & inferni Chriſtus ipſe poſſidet, quia quos vult, à damnatione mortis æternæ miſericorditer liberat, & quos vult, in æternæ damnationis reatu, iuſto iudicio remanere ſinit. Hæc Ambroſius. Videtur etiam idem ſignificare hoc loco, habere claues mortis & inferni, atque illud, quod dixit Anna mater Samuelis prophetę in ſuo Cantico: *Ipſe mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.* Atque hæc eſt Arethæ interpretatio. Rupertus ait, ſignificari iſtis verbis poteſtatem quam habuit Chriſtus dimittendi peccata, de qua ipſe dixit Iudæis: *Vt ſciatis quia Filius hominis poteſtatem habet in terra, dimittendi peccata*, &c. Peccatum enim hominem facit reum & mortis & inferni, vtrumque enim malum ex peccato permanauit ad hominem. Andreas Cęſarienſis nomine mortis intelligit mortem corporalem; nomine autem inferni, mortem animæ, id eſt ſempiterna inferni ſupplicia. Et hanc duplicem mortem corporis atque animæ indicauit Dominus illis verbis, quæ refert Matthæus, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in geennam.*

Quid ſit, [C]hriſtum [h]abere claues mortis [&] inferni. Ambroſius.

1. Reg. 2. Aretha. Rupertus.

Math. 9.

Andreas.

Matth. 10

Ioachimus Abbas ait, Diabolum ante Chriſti aduentum duplex habuiſſe ius in homines, alterum quidem mortis, quam nemo poterat hominum effugere; alterum vero inferni, quia omnes homines poſt mortem, deſcendebant ad infernum. Sed quia Diabolus Chriſtum omnino innocentem, & in quem nihil ipſe iuris habebat, impie occidi fecit; vtrumque ius, & mortis, & inferni, per Chriſtum ei ablatum eſt. Quod autem Chriſtus haberet claues mortis & inferni, primum oſtendit in ſeipſo, deuicta morte reſurgens ad vitam immortalem, & beatam, nec ſolum ipſe liber ex inferno exiẽs, ſed etiam inde multa ſanctorum millia educens, vt verè prædictum a Propheta fuerit, ipſum fore & mortem mortis, & morſum inferni. Idem ipſum manifeſte oſtendet in extremo iudicio, malos enim æterna morte damnatos perpetuo inferni carcere concludet, bonis ve- 96

Ioachimus Abbas.

Locus Oſee. cap. 13.

rò cœlum aperiet ad æternam perfruendam felicitatem. Sed cur dixit ſe habere claues Mortis & Inferni, ac non potius dixit habere ſe claues Vitæ, & Cœli? Tũ quia illud prius fit, & hoc ſequitur ex illo: prius enim eſt, hominem liberari reatu Mortis, & Inferni, & ſic ad ingreſſum cœli, & ad beatæ vitæ participationem admitti: tum quia ſic magis apparet victoria Chriſti, quam de Morte, & de Diabolo Inferni poſſeſſore reportauit.

VIGESIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Septem ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum; & candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt.

ERS.
I.

79 CVM ſuprà, vndecim res in hac prima Viſione ſint commemoratæ, cur earum duas tantùm interpretari voluerit Dominus, ſeptem videlicet candelabra, & ſeptẽ ſtellas, alijs omnibus ſine interpretatione præteritis; rationẽ reddens Rupertus, Cum, inquit, trinam ſcribendorum diſtinctionem fecerit, dicendo: *Quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc* ſecundum tãtùm nunc aperit, id eſt, *Ea quæ ſunt,* & quaſi ingreſſuro, intelligentiæ ianuam pandit, vt tangendi conſcientias eorum, qui tunc erant, vel præerant Eccleſijs, auctoritas homini non deeſſet. Nam ſicut dixit; Sacramentum ſeptem ſtellarum, & ſeptem candelabrorum, eſt hoc, & hoc; ita dicere poterat, Sacramẽtum Filij hominis ſic veſtiti, & ſic præcincti, & tale caput, taleſq; oculos, & tales pedes habentis, hoc, vel tale eſt. Sed non adeò res exigebat, nec tanta negotij neceſſitas vrgebat. Qui enim tãtùm docet quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides, non tanto præſidio diuinę auctoritatis, ſeu volũtatis opus habet, quãto is, qui corripit, & percutit mores hominum, qui de occultis hominum cõcupiſcentijs ſeu vita, maximè priuata, tractat, & diſputat, & legendas conſcribit orationes: Illic namque ſuffragantibus Scripturarum teſtimonijs, etiã ignauus vitæ ſuæ moderator ad Fidem ſponte conſentit: Hic verò deficientibus occultæ conſcientiæ arbitris, etiam ſtrenuus Fidei decertator, indignatur ſe de propriæ vitæ ſtatu reprehendi, cùm de foris facere videatur totum id, quod Eccleſiaſticus facere debet: talis videlicet eſſe videbatur ille Angelus Eccleſiæ Sardis, cui iuſſus eſt Ioannes ſcribere illud: *Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Opportunè igitur eorum quæ tunc erant, vel fiebant in Eccleſijs, intellectum ſignanter aperit, & per ſingula ſidenter deducens, Hæc, inquit, Angelo illi, & hæc ſcribe Angelo illi. Sic Rupertus.

Cur hæc uo tantũ int à Domino interpretata. Rupertus.

Nos autẽ breuiter dicamus; Quoniam prima hæc Viſio præcipuè ac propriè ſpectabat ad inſtitutionem & confirmationem, atque conſolationem, nec non & ad correptionem atque correctionem illarum ſeptem Eccleſiarum Aſiæ, atq; eorum, qui tunc earum Eccleſiarum paſtores, & rectores erant; idcirco Dominus præcipuè voluit aperire myſterium ſeptem candelabrorũ, ſignificans ſeptem illas Eccleſias, & myſterium ſeptem ſtellarum, denotans illarum ſeptem Eccleſiarum paſtores atque rectores. Præſertim verò cùm ex harum duarum rerum interpretatione, minimè arduum eſſet futurum ſagagis ingenij viro, ceterarum quoq; rerum myſticam ſignificationem

atque

atque intelligentiam ſolerter indagando reperire.

ſint i Ec- um. 98 Sed illud nonnullam habet dubitationem, quos intelligere oporteat Angelos Eccleſiarum per ſeptem ſtellas ſignificatos: veros ne Angelos, & incorporeos ac cęleſtes Spiritus à Deo præpoſitos illis Eccleſiis; an verò Epiſcopos illarũ Eccleſiarum, metaphoricè appellatos Angelos, quod in munere ſuo epiſcopali ſimilitudinem quampiã referant Angelorum. ies. Origenes certè in homil. 20. in librum Numerorum, & homilia XIII. in Lucam, iſtos Angelos Eccleſiarum cenſuit eſſe veros Angelos, qui ſingularũ Eccleſiarum præſides à Deo conſtituti ſunt: quin etiam dicit, eos pro bene vel male factis eorum quibus præſunt, eſſe vel culpabiles, vel laudabiles, & vel mercede, uel pęna dignos. Id ipſum Ambroſius in caput ſecundum Lucæ, & in Epiſtola 21. Et Hieronymus in ſextum caput Micheæ, & in cap. 18. Matthæi roſius iny- tradiderunt, magis opinor ad Origenis, quem legerant, ſententiam, quam ex proprio ſenſu. Andreas quoque idem ſignificare videtur, ens. anze etiam id Nazianzeni auctoritate confirmans: ſic enim ait. Singulis porrò, vt Dominus alicubi inſinuat & Gregorius Theologus confirmat, dum præſens hoc caput ediſſerit; Angelus cuſtos præpoſitus eſt: huiuſmodi verò Angelos ob naturæ claritatem, vitæque ſanctitatem atque puritatem, tropo quodam, ſtellarum vocabulo denominat.

eſſe Ange Sed falſa profectò eſt iſta ſententia. Multa enim in iſtos Angelos Eccleſiarum dicuntur in ſecundo, & tertio capite huius libri, quæ ad veros Angelos, & cęleſtes Spiritus nullo modo quadrant: huiuſmodi eſt illud quod in capite ſecundo dicitur Angelo Epheſi: *Sed habeo aduerſum te pauca, quod caritatem tuã primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam & prima opera fac.* Cùm boni Angeli ſint beati, videntes vtique faciem Patris qui in cęlis eſt, non poſſunt caritatem relinquere, nec mala opera facere, nec à ſtatu rectitudinis excidere, nec facere aliquid, cuius pęnitere eos debeat. *Matth. 18*

Eſt itaque communis explanãtium libri huius interpretatio, eſt que vera & certa ſententia, Angelos illarum Eccleſiarum metaphoricè appellatos eſſe, illarum Eccleſiarum Epiſcopos. 99 *Angelos eſſe Rectos Epiſcopos, & cur.* Septem Angelos (inquit Ambroſius) rectores ſeptem Eccleſiarum debemus intelligere, eò quòd Angelus Latinè Nuncius interpretatur. Vnde qui verbum Dei populis annunciant, non inconuenienter Angeli ſunt appellati. Et ſicut per ſeptem Eccleſias vna Eccleſia Catholica; ita per ſeptem Angelos, ſiue rectores ſeptem Eccleſiarum, omnes rectores Eccleſiæ Catholicæ deſignantur. Sic Ambroſius. Quæ autem in iſtos Angelos dicuntur, non ad Spiritus angelicos, ſed ad Epiſcopos, & rectores Eccleſiarum pertinere, cum ex aliis, tum ex illis verbis, quæ dicta ſunt Angelo Epheſinæ Eccleſiæ, manifeſtum eſt: *Apocalyp. 2.* *Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces: & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum. & non defeciſti.* Cur autem Epiſcopi appellati ſint Angeli, multæ, ſatiſque probabiles rationes poſſunt reddi. Primò quidem, quoniam Epiſcopi ſunt Dei prouidentiæ, & gubernationis circa Eccleſiam primarij nuncij, & miniſtri viſibiles, ſicut Angeli ſunt eiuſdem diuinæ prouidentiæ circa vniuerſum mundum inuiſibiles miniſtri. Deinde, quia Epiſcopi tantum ijs quos regunt, ſapientia, & virtute animi præſtare debent, quantum Angeli hominibus antecellunt. Tum, quia Epiſcopi

erga populum ſibi ſubditum habere & exercere debent triplicē *Dionyſius Areop.* illam virtutem angelicam, quam tradit B. Dionyſius Areopagita, virtutem dico illuminandi, & purgādi, atque perficiendi. Adhæc, quia debēt Epiſcopi quoad poſſunt, participare, & imitari, & in ſeipſis habere omnes proprietates omnium Angelicorum ordinum: Exempli gratia, ſcientiæ plenitudinem ſanctorum Cherubim, & caritatis ardorem beatorum Seraphim, atque itidem aliorum ordinum.

Ac licèt Epiſcopi non ſint omnino boni, nec perfecta ſit in qualibet Eccleſia virtus: propterea tamen, nec illi deſinunt eſſe ſtellæ, nec Eccleſiæ deſinunt eſſe candelabra aurea: vt patet in iſtis ſeptē Eccleſijs, in quibus Dominus non pauca vituperat atq; reprehendit. *Rupertus.* Eccleſiarum Præſules, ait Rupertus, quamuis aliqui pro vita propria reprehenſibiles ſint, Angelos tamen, & Stellas appellare voluit: & Eccleſias omnes, quamuis in aliquibus multa ſint obſcura, Candelabrorū tamen aureorum pulchris nominibus, ſiue ſignificatiuis imaginibus honeſtauit. Et rectè profectò: quia Sacerdotes & præſules, quamuis interdum in proprijs ſuis actibus ſint obſcuri; in ſuo tamen officio lucent, prædicando verbum Dei, & celebrando cœleſtia Chriſti Sacramenta: atque ita quaſi quędam ſtellæ ſunt in ſigna, & tempora. Eccleſias quoque ipſas candelabra aurea eſſe, rectè dixit, propter eos videlicet qui in Eccleſijs Chriſtum Lumen ſuum glorificant tam confeſſione vocis, quàm obſequio boni operis: Seruantes præceptum eius, qui dixit: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* *Matt*

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

1. ANGELO Epheſi Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit
qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui
ambulat in medio ſeptem candelabrorum au-
2 reorum. * Scio opera tua, & laborem, & pa-
tientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere
malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſto-
los eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos menda-
3 ces: * Et patientiam habes, & ſuſtinuiſti
4 propter nomen meum, & non defeciſti. * Sed habeo aduerſum te, quòd
5 charitatem tuam primam reliquiſti. * Memor eſto itaque vnde excide-
ris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, &
6 & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris: * Sed
7 hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. * Qui habet
aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo edere de li-
8 gno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei. * Et Angelo Smyrnæ Eccleſiæ
9 ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus, & viuit. * Scio
tribulationem tuam & paupertatẽ tuam: ſed diues es, & blaſphemaris ab
10 his qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & nõ ſunt, ſed ſunt Synagoga Satanæ. * Ni-
hil horum timeas, quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt Diabolus aliquos
ex vobis in carcerem vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus de-
11 cem. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. * Qui
habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis: Qui vicerit, non læde-
12 tur à morte ſecunda. * Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit
qui habet romphæam vtraque parte acutam. * Scio vbi habitas, vbi ſe-
des eſt Satanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et
in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi
14 Satanas habitat. * Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic te-
nentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum co-
1.2: 2. 15 ram filijs Iſrael, edere, & fornicari: * Ita habes & tu tenẽtes doctrinam
16 Nicolaitarum. * Similiter pœnitentiam age: ſi quo minus, veniam ti-
17 bi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. * Qui habet aurem, au-

diat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo mnana abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod
18 *nemo ſcit, niſi qui accipit.* * *Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles*
19 *auricbalco.* * *Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & mini-*
20 *ſterium, & patientiam tuã, & opera tua nouiſſima plura prioribus:* * *Sed habeo aduerſus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit prophetan, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de*
21 *idolothytis.* * *Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret: & non vult*
22 *pœnitere à fornicatione ſua.* * *Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operi-*
23 *bus ſuis egerint.* * *Et filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes Eccleſiæ,* b *quia ego ſum ſcrutans renes & corda: & dabo vnicuique ve-*
24 *ſtrum ſecundum opera ſua.* * *Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis; Quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudines Satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam ſuper vos aliud*
25 *pondus:* * *tamen id quod habetis tenete donec veniam.* * *Et qui vice-*
26 *rit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper*
27 *Gentes,* * *& reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confrin-*
28 *gentur,* * *ſicut & ego accepi à Patre meo, & dabo illi ſtellam matuti-*
29 *nam.* * *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.*

b 1. Reg. 26.7. Pſal. 7. 10 Iere. 17. 10.

IN

IN CAPVT SECVNDVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES DECEM ET NOVEM.

PRIMA DISPVTATIO.

De ſeptem Epiſtolis à Ioanne miſſis ad ſeptem Epiſcopos Eccleſiarum Aſiæ.

ictorinus. 1

VIctorinus Martyr, ait, iuſſu CHRISTI ſcripſiſſe Beatum Ioãnem ſeptẽ Epiſtolas ad ſeptẽ Eccleſias Aſiæ, ſiue ad ſeptem Epiſcopos illarum Eccleſiarum. Verùm quia ſunt quædam communia, & communiter in illis Epiſtolis dicta, ea ſunt ante alia in hoc loco prænarranda. Primùm igitur per Angelos Eccleſiarũ, ad quos ſcribuntur Epiſtolæ, intelligere oportet Epiſcopos earum Eccleſiarum, vt ſupra oſtenſum eſt. Quamuis autem Epiſtolæ nominatim mittantur ad Epiſcopos, præcipuè tamen ſpectant ad ipſas Eccleſias, vt docet hoc loco Andreas ita ſcribens; Per Angelum, Eccleſiam ipſam perinde affatur, atque ſi quis per pædagogum verba faciat ad eum qui litteris ab eo inſtituitur, vel moribus imbuitur. Solent namque Præceptores, quæ diſcipulorum ſunt, ſiue bona ſiue mala, in ſeipſos nonnunquam transferre. *Andre Cæſariẽſ*

Deinde in principio cuiuslibet Epiſtolæ inducitur Chriſtus ſe ipſum notificans & commendans ex vno aliquo eorum decem, quibus in corpore ſuo mirabiliter inſignitus atque ornatus in ſuperiori viſione apparuit Ioãni; vel per aliquam ſententiam earum quas ſuprà dixit loquens cum Ioanne. Exempli gratia; Initio primæ Epiſtolæ ſic eſt; *Hæc dicit, qui habet ſeptem ſtellas in dextera ſua: qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum* In ſecunda Epiſtola, *Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus & viuit.*

In ter-

Digitized by Google

In tertia Epiſtola, *Hęc dicit qui habet romphæam ex vtraque parte acutam.* In quarta Epiſtola, *Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco.* & itidem in alijs Epiſtolis.

2 Adhæc, in qualibet Epiſtola, Epiſcopi vel Eccleſiæ ad quam mittitur, exponuntur opera tam laudanda, quàm vituperanda, intermixta cohortatione ad agendam pœnitentiam, ſimulque comminatione, ſi pœnitentiam agere negligant: & ad extremum ponitur mercedis promiſſio ijs qui vicerint à Deo reddenda. In quo Rupertus magnificat Dei ſapientiam & miſericordiam, ſaluberrimo quodam temperamento miſcentis laudationem cum correptione. Et ante reprehenſionis auſteritatem præmittit dulcedinem laudationis: & iterum poſt correctionis amaritudinem, ne nimis offendat & deterreat, ſubijcit ſuauitatem repetitæ laudationis. Magnum profectò eſt hoc, & dignũ imitatione magiſterium Spiritus Dei, corrigere quidem quę indigent emendatione; ſed inter corripiendum laudare, ſi qua ſunt eius qui corripitur bona, vel dicta, vel facta: vt, quoad fieri poſſit, teneatur beneuolus qui corripitur, & non refugiat confuſus aut exterritus, audire non ſuſtinens. Quanquam autem in quinque Epiſtolis mixta ſit laudatio cum vituperatione, in ſecunda tamen & ſexta Epiſtola ſola ponitur laudatio: in vltima verò Epiſtola, vituperatio tantùm ponitur.

[Ru]pertus.

[S]alutare [doc]umentũ [cor]ripienti[bu]s alios [p]rimè fer[e]ndum.

3 Illud deniq; ſciat Lector, quamlibet iſtarum ſeptem Epiſtolarum concludi & terminari verbis illis: *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs.* Quibus verbis ſignificatur, non omnes habere aures ſpirituales ad verbum Dei, ſicut oportet, audiendum. Sicut Iſaias de quibuſdam dixit: *Quis eſt cæcus, & quis eſt ſurdus, niſi populus meus, qui apertos habet oculos, & non videt, & aures apertas, & non audit?* Matthæus quoque refert, Dominum noſtrum clamando dixiſſe, *Qui habet aures audiendi, audiat.* Interior porrò & ſpiritualis auditus tribus conſtat rebus: primùm applicatione & attentione animi ad verbum Dei, quod prædicatur audiendum & intelligendum: deinde, inclinatione intellectus ad id credendum: tum pia quadam affectione voluntatis & propenſione ad ipſum amandum & amplectendum. Illa verò ſententia, *Qui habet aures audiendi audiat, &c.* incurioſum ſuæ ſalutis & negligentem animum vehementer commouet, ſurdum nimis hominem eſſe deſignans, qui tantæ comminationis vim intus non audiat, nec tanti iudicij ſeueritatem interiori ſenſu percipiat. Illud verò quod adiungitur, *Quid Spiritus dicat Eccleſijs:* ſatis indicat, licèt ea quæ in ſingulis Epiſtolis dicuntur, propriè ad vnam aliquam Eccleſiam eſſent ſcripta; eà tamen in vniuerſum dici, & pertinere ad omnes Eccleſias.

[L]ocus Iſa[i]æ 24.

Loc° Mat. 13.

Interior & ſpiritualis auditus ex quibus rebus ſit conſtitutus.

SECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe. VERS. 1.

4 QVæritur, quis fuerit id temporis Epiſcopus Epheſinæ Eccleſiæ. Lyranus ait, eſſe communem Expoſitorum ſententiam, fuiſſe Beatum Timotheum diſcipulum Beati Pauli, & ab eo ordinatum Epheſi Epiſcopum; eûmque etiam cùm hæc ſcripſit Beatus Ioannes, tenuiſſe Epiſcopatum illum. Dionyſius Carthuſianus affirmat hoc quod

Lyranus.

An ille Epiſcopus Epheſi fuerit B.Timotheus.

Carthuſianus.

quod Lyranus cunctis Expoſitoribus aſſignat, id ſe in nullo Expoſitorum legiſſe. Ego memini legere id apud vnum duntaxat Petrum Aureolum, qui hoc ait in ſua Compendiaria, quã fecit vniuerſæ Scripturæ, Explanatione, vbi tradit expoſitionem libri Apocalypſis.

Aureolus.

5 Lyrano autem probabilius fit, Epiſcopum illum Epheſinum non fuiſſe Beatum Timotheum, eo potiſſimum argumento, quòd reprehenſio illius Epiſcopi, quæ hic ponitur, eiuſmodi ſit, vt nullo modo competat in Timotheum, virum planè ſanctiſſimum; dicitur enim Epiſcopus ille reliquiſſe primam charitatem, & excidiſſe, & agere pœnitentiam debere, & prima opera facere: Sin aliter, venturum cito Dominum, & amoturum eius candelabrum. Idẽ quoque ob eandemque rationem arbitratur noſter Ribera; id ipſum præterea affirmans ex ratione temporum, quod Timotheus mortuus fuerit vel ſub Nerone, vt quibuſdam placuit, vel vt tradit Metaphraſtes, ſub Domitiano; id autem eſt, priuſquam Beatus Ioannes ſcripſit hæc ad Epiſcopum illum Epheſinum. Etenim ratio iſta temporum quam Ribera ſecutus eſt, falſa eſt: Etenim Cardinalis Baronius in ſecundo Tomo Annalium, in Anno Chriſti centeſimo & nono, benè coniectat, benèque argumentatur, Timotheum Beato Ioanni, qui mortuus eſt anno Chriſti centeſimo primo, fuiſſe aliquot annis ſuperſtitem, & prope annum decimum Traiani, martyrium obijſſe. Metaphraſtes porrò nullam hac in re fidem meretur, cùm eodem illo in loco pugnantia inter ſe ſcribat. Is enim in die 22. Ianuarij, in quo agit, ſecundùm Martyrologium Græcorum, de Beato Timotheo, ait, ipſum eſſe mortuum ſub Domitiano: ſed ibidem addit, mortuum eſſe ipſum poſtquam Beatus Ioannes iam ſcripſerat Euangelium: Atqui hæc pugnant inter ſe. Euangelium enim ſcriptum eſſe à Beato Ioanne poſt eius ab exilio reditum in Aſiam, mortuo ſcilicet Domitiano, & alij grauiſſimi Auctores affirmant, & ipſemet tradit Metaphraſtes in 27. die Decembris, vbi agit de Beato Ioanne Apoſtolo.

Ribera.

Metaphraſtes.

Baronius.

[...] Metaphraſtem.

Reprehenſio autem illa Epiſcopi Epheſini, non tam ad ipſum pertinet, quàm ad eius plebem, ſicut nos ſuprà ex Andreæ Cæſarienſis ſententia diximus. Nec ea quæ ibi vituperantur, tam fuere peccata Epiſcopi, quàm ſubditorum; Vſu enim interdum venit vt peccata ſubditorum, propria ipſorum voluntate, nullaque rectorum culpa ſint admiſſa. Reprehenditur autem de eiuſmodi peccatis, quò excuſatior ipſe ſit apud ſubditos, ſi eos reprehendat, tanquam ipſi peccata eorum imputanda ſint, niſi ea reprehenderit, & quantum in ipſo eſt, correxerit. Verùm dicat fortaſſe quiſpiam, cùm B. Ioannes & ante & poſt exilium ſuum rexerit Eccleſias Aſiæ, & in his Epheſinam; quomodo eodem ipſo tempore Timotheus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus & rector erat? Erat ſanè, ſed tanquam priuatus & proprius eius Eccleſię Epiſcopus; Ioannes verò tanquam Apoſtolus Chriſtus, & generalis omnium earum Eccleſiarum Doctor & gubernator. 6

TER-

TERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 2. *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces.*

7 QVATVOR rebus laudatur hoc loco Epiſcopus Epheſin°, ſiue Eccleſia Epheſina: Primò, ab effectione bonorum operum; deinde à perpeſſione laborũ & tribulationum; tum, ab improbatione & deteſtatione Pſeudapoſtolorum, denique ab odio Nicolaitarum: Et in his quatuor propemodum rebus plena cuiuslibet Eccleſiæ laus continetur, ſi tamen loco Nicolaitarum intelligantur Hæretici, qui diuerſis in temporibus Catholicam Eccleſiam oppugnarunt atque infeſtarunt, vt hoc tempore Lutherani & Caluiniſtæ. De Nicolaitis porrò, quibus illi erroribus circa Fidem, & quibus quantiſque flagitiorum ſordibus contaminati & corrupti fuerint; & an Nicolaus ipſe, à quo nomen hoc deriuatum eſt, verè fuerit in illis erroribus atque flagitijs, nec ne, copioſè doctèque Cardinalis Baronius diſputat in primo Tomo Annalium in anno Chriſti ſexageſimo octauo. *Baronius.*

8 Sed nobis penſitanda ſunt verba illa, *Et non potes ſuſtinere malos.* Hic profectò fuit ſemper inſigniũ pietate ſeruorum Dei zelus, non poſſe ſuſtinere malos, quod oſtendam nonnullis, quæ ſunt in Scriptura, illuſtrioribus exemplis. Moſes, etſi mitiſſimus erat omnium hominum, zelo tamèn diuini honoris incenſus, tria & viginti millia Hebræorum ob crimen vituli à populo adorari occidi iuſſit: cuius admirabilem zelum ſatis declarant illa ipſa verba quę tunc dixit, *Si quis*, inquit, *eſt Domini, iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui; quibus ait, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Ponat vir gladium ſuper fœmur ſuum: ite, & redite de porta vſque ad portam, per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem Moyſi, cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum. Et ait Moyſes, Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.*

Solẽnis fuit magnis Dei ſeruis Zelus in peccatores.

Moſes.

Exod. 32.

Phinees quoque, cùm vidiſſet nobilem quendam Hebræum publicè ingredi ad ſcortandum cum muliere Madianitide, ingenti cum dedecore ac dolore populi, & diuini nominis iniuria, Dei zelo inflammatus, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in lupanar, & pfodit ambos ſimul in locis genitalibus: quod eius facinus quãtum Deo placuerit, declarant illa Domini verba, *Phinees auertit iram meam à filijs Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo. Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi, quàm ſemini eius pactum Sacerdotij ſempiternum: quia zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiauit ſcelus filiorum Iſrael.* 9

Hunc zelum Phinees vnus quidam ex poſteris eius Mathathias pater Iudæ Machabæi egregiè æmulatus eſt: ita enim de eo ſcriptum eſt; *Acceſſit quidam Iudæus in omnium oculis ſacrificare Idolis ſuper aram in ciuitate Modin ſecundum iuſſum Regis: Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accenſus eſt furor eius, ſecundum iudicium legis, &*

Mathathias.

1. Mach. c.

inſiliens

inſiliens trucidauit eum ſuper aram: Sed & virum quem Rex Antiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tempore, & aram deſtruxit: & zelatus eſt legem ſicut fecit Phinees Zamri filio Salomi

Dauid. 10 Iam verò ſanctiſſimus Rex & Propheta Dauid, zelum ſuum aduerſus peccatores pluribus in Pſalmis ſuis luculentè declarauit, eius namque ſunt verba illa; *Zelus domus tua comedit me; & opprobria exprobantium tibi ceciderunt ſuper me.* Et item illa: *In matutino interficiebam omnes peccatores terra, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Et alio loco, *Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* Cuius illud eſt affine, Eodem ſpectat & illud, *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.* Quid ego dicam de ardentiſſimo Eliæ zelo, quo non accenſus modo, ſed etiam peruſtus, quadringentos & quinquaginta prophetas Baal, qui populum Iſraelà cultu veri Dei abſtrahebant, ipſo ſpectante populo interfecit; Et Deo dicenti, *Quid hic agis Elia?* reſpondit, *Zelo Zelatus ſum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum tuum filij Iſrael, altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: & derelictus ſum ego ſolus, & quarunt animam meam, vt auferant eam.* Ob tantum itaque eius ardorem zeli, ſcriptum de eo eſt, *Et ſurrexit Elias propheta, quaſi ignis, & verbum quaſi facula ardebat.*

Pſal. 68. Pſal. 100. Pſal. 118. Ibidem. Pſal. 138. 3. Reg. 18. Baal. 3 Reg. 19. Eccleſ. 48

11 Sed tria debet habere zelus iſte aduerſus peccatores, vt ſit zelus ſecundum ſcientiam, & gratus Deo, & hominibus ſalutaris. Primo quidem, iſtum zelum non appetitus propriæ vindictæ ob acceptas iiurias & detrimẽta, ſed amor iuſtitiæ ob diuini nominis honorẽ, & bonũ publicũ ſuſcitet atq; incendat. Deinde iſte zelus ſit aduerſus peccata ipſa hominũ, nõ aũt aduerſus ipſos homines, vt peccata oderimus, homines aũt diligamus: Paris enim culpæ eſt, pariq. dignũ reprẽhẽſione, ſi qa peccata hominũ odimus, ẽt homines ipſos oderimus: vel ſi, quia homines amamus, etiam peccata ipſorum diligamus. Tum, vt cum ſeueritatem correptionis, & animaduerſionis acerbitatem foris oſtendimus & exercemus, intus tranquillitatem mentis ſeruemus, & dilectionis erga eos qui corripiuntur & puniuntur, dulcedinem animo retineamus: ne quorum odimus peccata, eos diligere nunquam deſinamus. Qui tria hæc habuerit, eius profectò zelus aduerſus peccatores, & bonus, & pius, & ſanctus erit: taléque odium peccatorum vere iuſtum & perfectum eſt: & qui tali flagrat zelo, verè poteſt vſurpare illud, quod de peccatoribus dixit Dauid. *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.*

Tria debet habere zelus aduerſus peccatores.

Locus Pſalmi 138.

Quam Dauidis ſententiam in Tertia Parte Curæ Paſtoralis in Admonitione XXIII. explanans Beatus Gregorius ita ſcribit; Perfecto odio inimicos Dei odiſſe, eſt quod illi facti ſunt à Deo, diligere, & quod illi fecerint, odiſſe, increpare mores prauorum hominum, premere vitia, & vitæ prodeſſe. Penſandum ergo eſt, quando ab increpatione quieſcitur, quanta ſit culpa, ſi pax cum peſſimis teneatur: cum tantus Propheta hoc velut in hoſtiam Dei obtulerit, quod contra ſe, pro Deo, prauorum hominum inimicitias excitauerit. Admonendi ſunt itaque, vt eandem pacem dilectione integra intrinſecus teneant, quam per increpationem vocis extrinſecus turbant. Quod ſe Dauid promidè ſeruaſſe teſtatur cum ait: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: dum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Ecce loquens impugnatur, ſed tamen impugnatus, erat pacificus; quia nec inſanientes, increpa- 12

S. Gregorius.

Locus Pſalmi 119.

re

re ceſſabat, nec reprehenſos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait, *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Nimirùm difficile erat, vt ſi malè agẽtes corriperent, habere pacem cum omnibus poſſent. Sed cùm temporalis pax in prauorum cordibus ex noſtra increpatione confunditur, curandum eſt, vt in noſtro corde inuiolata ſeruetur. Rectè igitur ait, *Quod ex vobis eſt*, quaſi dicat, Quia pax duarum partium conſenſu ſubſiſtit, ſi ab eis, qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in veſtra, qui corripitis, mente teneatur. Hactenus ex Gregorio.

Locus ad Roman. 12

QVARTA Diſputatio.

Super eiſdem illis verbis: *Non potes ſuſtinere malos.*

An dignum laude ſit, non tolerare malos.

Ambroſius 13

AMbroſius in Commentarijs ſuis in Apocalypſim explanans hunc ipſum locum, quęſtionem ponit huiuſmodi. Cùm diuina Scriptura iubeat non ſolùm tolerare homines malos, ſed etiam diligere, atque eis benefacere: quomodo laudatur hic Epiſcopus Epheſinus, quòd non potuerit ſuſtinere malos? Reſpondet Ambroſius, duo eſſe genera malorum hominum; & quoſdam eſſe Catholicos, qui malè tamen viuant: alios verò eſſe Hæreticos, qui cum improbis moribus & factis falſam fidem & doctrinam habent coniunctam. Illi aliquando reprehendendo corrigendi ſunt, cùm opportunè poteſt id fieri: aliquando ſunt tolerandi, vt per patientiam & longanimitatem noſtram prouocentur ad pœnitentiam: At Hæretici nullo modo ſunt tolerandi, ſed tanquam lupi procul à grege arcendi. Ambroſij verba ſunt hæc: Cùm diuina Scriptura nobis præcipiat vt toleremus malos, cur hic laudatur, quod non potuerit ſuſtinere malos? Sed ſciendum eſt, de Hæreticis hoc eſſe dictum. Nam proximorum mala aliquando reprehendendo corrigere debemus, tempore videlicet opportuno: aliquando expedit patienter eos tolerare, vt quos correptio non emendat, patientia prouocet ad emendationem. Sunt enim nonnulli, qui proximos reprehendere neſciunt niſi ira inflammati. Et horum aliqui tam diu iram in corde geſtant, donec in actibus proximi aliquid videant, quod reprehendere poſſint: & tunc læti ſunt, cùm reprehenſionis vindictam proximo intulerunt: Quòd ſi viderint id diſplicuiſſe alijs, dicunt ſe Dei zelo id feciſſe. Sed tu qui talis es, cur quæris fallere Deum, qui occulta cordium conſiderat? Si Dei zelus in te eſt, cur oculi tui per diuerſa vagantur, more diabolico deſiderans videre potiùs in proximo malum quod reprehendas, quàm bonũ vnde tu ædificeris? Sunt porrò alij non pauci, quia quibus iniuriã aliquam acceperunt, eos pro minimis etiam delictis impatienter inſectantur: eos verò quos ipſi diligunt, non ſolùm non reprehendunt, quamuis grauiter admodùm deliquerint, verùm etiam omni ſtudio & contentione defendunt. O infelix amicitia, quæ amicum tacendo & defendendo perdit, & Diabolo tradit: eũ vero cui eſt iratus, acerbè inſectando & reprehendendo Diabolo abſtrahit, & ad emendationem adducit. Ergo illa eſt iuſta correptio, quæ ex Dei zelo, & amore fraterno deſcendit: quæ non propter iram vindicandam,

Matth. 5. Ad Rom. 12 Ambroſius

dicandam,

dicãdam, ſed propter animam proximi ſeruandam profertur.

Cæterũ, vt ſuprà dixi, hoc quod Præſuli Epheſino dicitur, *Non potes ſuſtinere malos.* de Hæreticis debemus intelligere: omnis enim qui paſtor eſt Eccleſiæ, ſocietatem Hæreticorum quantùm poteſt, vitare debet, ne per occaſionem familiaritatis eorum, corda ſimplicium veneno ſuæ perfidiæ corrumpat. Sicut enim lupus quietus inter oues, ſine pernicie canum verſari nõ poteſt: ita nec Hæreticus inter ſimplices. Hactenùs ex Ambroſio.

14 Nos autem breuibus ita dicamus; tolerare homines malos, a quibus nos priuatim, vel in corpore, vel in re familiari, vel in fama læſi ſumus, non ſolùm eſt laudabile, verùm etiam dominicis & Apoſtolicis præceptis atque documentis, exempliſque ſanctorum hominum maximè conſentaneum. Dominus etenim dixit, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt uos* Et Paulus ait, *Benedicite perſequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere.* Idemque ſcribens ad Corinthios de ſe, deq; alijs loquens Apoſtolis, *Maledicimur,* inquit, *& benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus.* Memorabile admodùm eſt quod in veteribus monumentis de Socrate philoſopho proditum eſt. Interroganti Socratem Alcibiadi, cur Xantippem vxorem mulierem valdè moroſam, & iurgioſam, & perpetuò moleſtam atque acerbam, tam lento animo pateretur, ac non eam domo exigeret; reſpondit dignam Socrate ſententiam: Quoniam, inquit, cùm illam domi talem perpetior, inſueſco, & exerceor, vt cæterorum quoque foris petulantiam & iniuriam faciliùs feram. Cuius non eſt diſſimile, quod Marcus Varro de officio mariti tradidit: Vxoris, inquit, vitium, aut tollendum aut ferendum eſt: Qui vitium tollit, vxorem commodiorem præſtat: Qui fert, ſeſe meliorem facit. Quod Varro dixit de vxoris vitio, aut tollendo, aut ferendo, id ipſum commodè transferri poteſt ad homines improbos, quibuſcum verſamur; eorum namque vitia vel corrigenda ſunt à nobis, vel patienter tolerãda.

At verò homines malos, qui no- 15
cent bono publico, & quorum peccata in perniciem redundant plurimorum, qui populo cum auctoritate & poteſtate coercendi atque puniendi præſunt, nullo modo perpeti debent, ſed quamprimùm vel emendare, vel è medio tollere, ne malitia eorum diu multumque amplificata & roborata, & ipſa exiſtat immedicabilis, & exitialis fiat quàm plurimis. Paulus certè Elymam magum prædicationi ſuæ pertinaciter obſiſtentem, & auertere Proconſulem Sergium Paulum à fide Chriſti impiè conantem ſubita cœcitate percuſſit. *Locus Act. 13.* Illum quoque inceſtuoſum Corinthium atroci ſententia damnauit, ſupplicioq; puniuit. *1. ad Cor. 5* Notum etiãm eſt illud in Ananiam, & Sapphiram Beati Petri ſeueritatis exemplum: *Act. 5.* Hæc enim, quòd peſſimo bono publico futura erant, viſa ſunt Apoſtolis non diſſimulanda, nec toleranda, ſed quamprimùm punienda.

Quòd autem Scriptura in hoc lo 16
co Apocalypſis dicens: *Non potes ſuſtinere malos:* non de quibuslibet malis hominibus loquitur, ſed de Pſeudapoſtolis, & Hæreticis, manifeſtum eſt ex verbis illis proximè ſequentibus: *Tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces.* Et paulò infrà: *Odiſti facta Nicolaitarum, quę & ego odi.* Venturos porrò in Eccleſiam Epheſinam aliquando Pſeudapoſtolos & Hæreticos, qui eam falſa dogmata prædicando perturbarẽt, multoſque deceptos à recta fide abducerent, Beatus Paulus Spiritu Prophetico prædixit maioribus natu Eccleſiæ Epheſinæ Mileti, vocatu eius congregatis, quibus inter

alia

Locus Act. 20. alia dixit hæc verba: *Ego ſcio quoniā intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipſis exurgentes viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.*

Ioachimi dubitatio. 17 Ioachimus Abbas ponit hanc dubitationem; Videri contraria, & pugnantia inter ſe hoc loco dici de Epiſcopo illo Epheſino. Laudatur enim eius impatientia, quòd non potuerit ſuſtinere malos: laudatur etiam eius patientia, cùm dicitur: *Patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.* Non poſſe ſuſtinere malos, et ſuſtinere, nec in ſuſtinendo deficere, videntur cōtraria. Reſpondet, iſta non eſſe contraria, quia nō ad vnum & idem referuntur, ſed ad diuerſa. Non poterat ille ſuſtinere malos, id eſt, Pſeudapoſtolos & Hæreticos, ſed eis falſam doctrinam prædicantibus acriter & conſtanter reſiſtebat. Sed quia hac ob cauſam aduerſus ipſum ab illis Hæreticis eorumque ſectatoribus atque fautoribus magnæ perſecutiones & tribulationes exortæ ſūt, eas ille patiēter ſuſtinebat, nec animo deficiebat. Aliud itaq; eſt, non perpeti Hæreticos, & aliud eſt, mala & aduerſa, quæ nobis ex impugnatione Hæreticorum accidunt, patiēter tolerāre, hoc enim eſt, perſecutionem pati propter iuſtitiam. Matth. 5.

QVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 4. *Sed habeo aduerſum te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquiſti.*

18 REprehenditur his verbis Epiſcopus Epheſinus, quòd eius prima charitas multum deferbuiſſet, primuſque ardor bene agendi, præſertim vero miſericordiæ opera faciendi refrixiſſet. Non itaque reprehenditur, quòd non haberet charitatem, ſed quòd primam charitatem non haberet, id autem eſt, non reprehendi priuationem charitatis, ſed eius remiſſionem atque teporem. In viris enim qui in ſtatu perfectionis verſantur, & perfectæ vitæ & diſciplinæ obſeruantiam profitentur, non incuſantur vitia vel peccata mortalia; ſed in virtutū officijs, & exercitio bonorum operum remiſſio, & incuria, & negligentia merito reprehenduntur. In huiuſmodi enim viris deficere ab eo quod erant, & non proficere vltra id quod ſunt, vituperabile ac damnabile cenſetur, & vitio illis vertitur non ſolùm in via Domini regredi, ſed etiam non progredi. Diminutio autem charitatis dupliciter fit: vel quantùm ad intenſionem, cùm minuitur eius feruor, & fit homo tepidus & piger in bene agendo, qui primo diligens & feruens fuerat: vel minuitur charitas quantùm ad extenſionem, & hoc quadrupliciter: Primo, quātùm ad actus charitatis, quos non ita frequentat vt ſolebat; deinde, quantùm ad externa opera virtutum, quia nec tot facit, nec tā aſſiduè; tum, quantùm ad perſonas, q̃a benignitatē nō ad oēs extendit, et inimicos, ſed ad paucos ſibi notos, vel charos reſtringit; ac demū, q̃a ꝑpetuū benefaciēdi et iuuādi homines ſtudiū & conatū omiſit, nec in eo perſeuerauit, ſed breui defecit.

Quid ratu... ſanct... ſtatu... diuin...

Qu... fiat nuti... rita...

Cæterū quæſtio exiſtit non aliena huic loco, cur ferè vſu veniat, vt qui magna alacritate animi, & ardore Spiritus Deo ſeruire cœperunt, paulatim ab illo ſpiritus feruore tepeſcant, & à primo illo gratiæ vigore & efficacia deficiant. An id accidit ob inſtabilitatem atque mutabilitatē liberi arbitrij hominis in eodem ſtatu, præſertim aute ſummo & perfecto, minimè ꝑmanentis? An quia nullum violētum, 19

Digitized by Google

vt probant Philoſophi, eſt perpetuum? Vt autem conſeruetur feruor ſpiritus, multis in rebus vim ſibi hominem afferre neceſſe eſt, ab- [Matth. 11] ſtinendo a ſibi iucundiſſimis & acerbiſſima ſuſtinendo. Regnum enim cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. An quia gratia Dei cum ſit donum quoddam & bonum ſupernaturale ac diuinum, in homine, qui in terris verſatur, eſt tanquam in alieno ſubiecto, & quaſi extra locum ſuum naturalé, vbi multiplex ei contrarietas obſiſtit, à carnis nempe concupiſcentia, ab illecebris mundi, & a fallacijs Diaboli: Huic autem contrarietati perpetuò repugnare, atque eam ſuperare, perarduũ eſt, & paucorum hominum? An quia ea naturæ humanæ conditio in terris eſt, vt tradit S. Thomas in Prima ſecundæ quæſt. 109. art. 9. [S. Thomas.] vt quamuis per gratiam ſanetur quantum ad mentem, remaneat tamen in ea [Rom. 7] corruptio & infectio quantum ad carnem, per quam ſeruit legi peccati, vt dixit Apoſtolus: remanet et [Rom. 8] quædam ignorantiæ obſcuritas in intellectu, ob quam, vt idem dixit Apoſtolus, quid oremus ſicut oportet, neſcimus: Propter varios enim rerum euentus, & quia nos ipſos non perfectè cognoſcimus, non poſſumus exactè ſcire quid nobis expediat, iuxta illud quod ſcriptum eſt in libro Sapientiæ, [9. Sap.] *Cogitationes mortaliũ timidę & incerta prouidẽtię noſtræ.* Quamobrem neceſſe eſt, à Deo nos protegi & dirigi, qui omnia nouit & poteſt.

[Epheſ.] An id accidit, quia vita ſpiritualis eſt tãquam colluctatio quædam [1 Cor.] cum aduerſario, & quaſi curſus ad brauium, & ceu nauigatio in aduerſo flumine: in his autem rebus; vt aſſequamur quod cupimus, & neceſſaria eſt perpetua quædam contentio, & iſta contentionis perpetuitas per quam difficilis homini eſt. Hoc ipſum elegantiſſimus, Poetarum declarauit pulchra, illa ſimilitudine. *Sic omnia fatis* [Virg. Geor. 1.]

„ *In pẽius ruere, ac retrò ſublapſa referri:*

„ *Non aliter quàm qui aduerſo vix flumine lembum*

„ *Remigijs ſubigit, ſi brachia fortè remiſit;*

„ *Atque illum in pręceps prono rapit alueus amne.*

An demùm, quia vita ſpiritualis proportione quadam ſimilis eſt vitæ corporali? Homo enim recens generatus perfectum habet & calorem & humorem primigenium: verum hæc ipſa proceſſu temporis impuriora fiunt in dies atque imbecilliora: Similiter fit in vita ſpirituali, in qua primigenio calori reſpondet humilitas ſpiritus, & deuotio mentis, & pietas animi, & quod tanquam pabulum eſt feruentis ſpiritus, aſſiduitas dulciſſimæ contemplationis rerum cęleſtium. Sed pergamus ad alia.

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Sin autem, veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. VERS. 5

SICVT multa, inquit Rupertus, ſacræ Scripturæ teſtimonia, ita & locus hic docet nos non eſſe præcipitandam ſententiam contra Epiſcopos, vel quoſcumque gradus Eccleſiaſticos: [Ruperti documentum.] Non enim dicit, Quia primã charitatẽ tuã reliquiſti, idcirco venio tibi, & mouebo cãdelabrũ tuũ de loco ſuo: ſed grande poſuit interuallũ, magnumq; iniecit frenum currenti ſententiæ, dicendo: *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Tunc demum ſubiungit: *Sin autem*; id eſt, ſi ſuper ea, quæ

habeo aduerſum te, & ſuper id, quòd reliquiſti primam charitatē, & prima opera facere omiſiſti, etiam contemptum addideris; tūc veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo. Ordo iſte iudicij Dei latè ſplendet in exemplis; ſed exempli gratia duo tantum proponantur homines, Saul videlicet, & Dauid. Cumque de iſtis duobus latè diſſeruiſſet Rupertus, ſubdit hæc: Ergo, vbi cuiuslibet Eccleſiæ Angelus, id eſt, Sacerdos charitatem ſuam primam relinquit, non eſt iuris Eccleſiaſtici ſtatim mouere candelabrum eius de loco ſuo, id eſt, auferre illi ſacerdotium, vel Eccleſiæ regimen, vel Præſulatum: ſed dicitur ei, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Si audierit corripientem, is qui corripitur, lucratus ille eſt fratrem ſuum. Quod ſi neque adhibito alio, nec publico conuentus Eccleſiæ teſtimonio correxerit ſe, immo audire contempſerit, tunc demum auſertur candelabrum eius, & alteri datur. Hæc Rupertus.

Matth. 18.

Quid ſit mouere cādelabrum de loco ſuo quatuor interpretationes Prima interpretatio, quam ſequuntur Rupertus. Richardus. Haymo, Thomas Angelicus, Carthuſianus. Lyranus. Apoc 1.

22 Apparet igitur, moueri candelabrum de loco ſuo, non eſſe aliud hoc loco ſecundùm Rupertum, niſi remoueri à Sacerdotali, vel Epiſcopali munere & regimine Eccleſiæ, idque ad aliud transferri. Atque hæc interpretatio, vt eſt multorum communis, eam namque ſequuntur Richardus, Haymo, Thomas Anglicus, Carthuſianus, ita eſt admodum probabilis: nec ab ea Lyrani diſcrepat interpretatio; *Mouebo*, ait ille, *candelabrum tuum*, id eſt, obedientiæ tuæ ſubtraham ſubditos tuos. Sed ſciendum eſt, ſecundum hanc interpretationem, aliter hic ſumi nomen Candelabri quam ſupra in fine primi Capitis, vbi dictum eſt, *Septem candelabra, ſeptem Eccleſiæ ſunt.* hic vero nomen Candelabri non Eccleſiam ſignificat, ſed Eccleſiæ Præſulem, vel Præſulis munus & poteſtatem regendi Eccleſiam. Interdum porrò nomen Candelabri in Scriptura poni ad ſignificandum virum inſigni doctrina, & virtute lucentem alijs, ſatis oſtendunt duo Scripturæ loci; alter Apocalypſis 11. vbi Enoch & Elias vocantur duo candelabra in conſpectu Dei, Alter locus eſt Matthæi 5. *Nemo*, inquit Dominus, *accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c.*

11

Secūda tertia interpretatio Victorini Mart. Andreæ Cæſarienſis.

Secunda interpretatio eſt Victorini martyris; *Mouebo*, inquit, *candelabrum tuum*, id eſt, diſperdam plebem tuam. Hoc ipſum expreſſius declarans Andreas, Eccleſia, inquit, loco moueri non incommodè dicitur, cum diuina gratia denudatur. Præſidio enim gratiæ deſtituta per nequitiæ Spiritus, & homines ſceleratos, efficacia Dæmonum ordinata & adminiſtrata, in fœdos errorum atque vitiorum fluctus atque tempeſtates conijcitur. Sunt tamen qui per Candelabri motionē intelligant ſedis Pontificiæ, quæ in Epheſina ciuitate quondam erat, in regiam ciuitatem translationem. Sic Andreas qui duas his verbis cōplexus eſt iſtorum verborum interpretationes.

Quarta interpretatio Ambroſij Bedæ.

Quarta interpretatio eſt Ambroſij, & Bedæ, moueri cādelabrū Epi de loco ſuo, interpretātiū, eū priuari mercede, q̄ Paſtori, & Rectori Eccleſiæ debet pro labore & cura, a Deo ei pmiſſa, & in tpe reddēda. 23

Ambroſius.

Ambroſius q̄ſtionē ponit, Si per candelabrū deſignat Eccleſia Epheſina, cur propter peccatū Paſtoris Eccleſia locū ſuū perdere debet, cū Scriptura dicat, Non morientur patres pro filijs, neq; filij pro patribus, ſed vnuſquiſq; in peccato ſuo morieē; Sed ſciendū eſt, per locū de quo mouet candelabrū, ſignificari mercedē, quæ Paſtori Eccleſiæ pro labore & cura paſtorali debetur: vt iſtorum verborum ſit hic ſenſus: Niſi pœnitentiam egeris, pro eo

Ezech.

quod

quod charitatem tuam primam reliquiſti, & niſi ad prima opera tua redieris, vt quod ore prædicas, etiam opere impleas, mercedem quæ tibi pro paſtorali cura debebatur, ſubtraham. Sic Ambroſius.

ius. 24 Primaſius arbitratur quæ hoc loco dicta ſunt de Præſule Epheſino partim in laudem, partim vituperationem atque reprehenſionem, ea non in vnum aliquem hominem tantum dici, ſed ad diuerſos, qui erant in Eccleſia Epheſina, homines pertinere, vt eorum quibuſdà conueniant quæ laudantur, alijs verò quæ vituperantur & reprehenduntur: Explanans enim Primaſius verba illa. *Sed habeo aduerſum te pauca, quia charitatem tuam primam reliquiſti*: ſic ſcribit; Abſit vt eum increpet, quem antè laudabat ſed prædictam retinens regulam, mixtos optimis peſſimos peregrinantem habere docet Eccleſiam. Alius igitur eſt, qui dilectionem deſeruit inchoatam, & alius, qui propter nomen Dei etiam circa malos dicitur ſeruare patientiam. Vni dicitur, *Patientiam habes, & non defeciſti*: alteri dicitur, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam & opera prima fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo.* Candelabrum ſe moturum dicit, quem ad pęnitentiam agendam inuitat. Quod eſt Angelus, ſiue Præſul, id ipſum eſt hoc loco Candelabrum: cuius partem dicit mouendam de loco ſuo, non autem auferendum ſignificans eum, qui licet de Eccleſia non præcidatur, donec ventilabro vltimi iudicij ſeparetur; is tamen propriam ſalutem, & omne candelabri lumen amiſit: Et licet varijs chariſmatibus honoratus videatur, ſibi tamen mortuus eſſe cognoſcitur: nam quod in eo viuit, alienum eſt, non proprium eius. Hæc Primaſius.

SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei. VERS. 4.

VALET ſatis ad illuſtrandum hunc locum, quod in explanatione eius ſcriptum Ambroſius reliquit his verbis: Duo ligna erant in medio Paradiſi, quorum vnum, lignum vitæ; alterum verò lignum ſcientiæ boni & mali vocabatur. Quorum virtus talis erat, vt ſi quis ex ligno vitæ comediſſet, nō moreretur in æternum: ſi quis autem ex ligno ſcientię boni & mali ediſſet, quamuis eſſet immortalis, mortalis tamen ſtatim fiebat. Paradiſus igitur Eccleſiam ſignificat: Lignum autem vitæ in medio Paradiſi Chriſtus eſt in medio Eccleſiæ ſuæ: Lignum verò ſcientiæ boni & mali, quod ipſum et in medio Paradiſi fuiſſe dicitur, Diabolum ſignificat, qui inter fideles diſcurrere non ceſſat, vt quoſcumque poſſit decipiat, *Circuit enim*, vt B. Petrus dixit, *tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret.* Lignum igitur vitæ ad Electos pertinet, cuius fructum comedentes, viuunt Domino in æternum. Fructus verò ligni ſcientiæ boni & mali comedunt Reprobi, & moriūtur: quia fallacibus Diaboli ſuggeſtionibus, & falſa vitiorum atque voluptatum dulcedine paſcuntur, vnde ſibi æternam acquirunt damnationem. Et ſicut primæ mulieri delectabiliores fuerunt fructus ligni ſcientiæ boni & mali, q̃ fructus ligni vitæ: ita reprobis

25 *Ambroſius Gen. 2.*

Quid ſignificet hoc loco lignum vitæ.

1. Pet. 5.

Gen. 3.

delectabilior eſt gloria huius ſæculi, quam oculis corporeis vident, quàm gloria cœleſtis patriæ, quæ niſi oculis ſpiritualibus videri non poteſt. Dicitur ergo in hoc loco, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.* Ille vincit, q. vſque ad finem vitæ ſuæ in bonis operib' perſeuerat. Chriſtus enim præcepta ſua vſque ad finem vitæ ſeruantibus immortalitatis ſuæ gloriam in cœleſti beatitudine ſecum ipſos habere concedet, vt cum ipſo viuant in æternum, cuius præcepta in hoc ſæculo poſiti ſeruare ſtuduerunt, atque in finem perſeuerarunt. Quòd autem in hoc loco Chriſtus Patrem ſuum vocat Deũ ſuum, id ad Humanitatem eius pertinet.

26 Rupertus porrò, quia proximè dictum ante fuerat, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac*: iſtud quod hic dicitur, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ*, interpretatur de victoria, quã quis agit de peccatis ſuis præteritis, dignam de illis pœnitentiam agens, & prima opera ſua bona denuo faciens, & ad priſtinum charitatis ſuæ feruorem rediens. Ruperti verba ſunt hæc, Vincere, in hoc loco eſt corripienti acquieſcere, & agere pœnitentiam, & prima opera bona facere. Primis autem hominibus, quia corripienti ipſos Deo non acquieuerunt, immò peccatum ſuum ſuperba defenſione excuſantes magis auxerunt, lignum vitæ interclusum eſt, & ipſi de Paradiſo eiecti ſunt, & cuſtodia Paradiſo appoſita, ne ipſum poſſent ingredi, & de ligno vitæ comedere. Quod igitur primo homini pœnitentiam non agenti interclusum eſt, pulchrè nunc repromittitur ei qui pœnitentiam egerit, vt edat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Sed nunquid vt reſurgamus, & viuamus in æternum, de illo materiali ligno vitæ nobis edendum eſt? Non vtique; ſed *Qui manducat meam carnem*, ait Dominus, *& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Verè namque Chriſtus eſt lignum vitæ, cuius & in cœleſti Paradiſo beatifica viſione, & in præſenti Eccleſia Sacramentali corporis & ſanguinis perceptione ſanctę reficiuntur animæ. Illud autem materiale lignum vitę hominem morte animæ, id eſt, peccato mortuum, non viuificabat, ſed carnem viuere feciſſet in æternum: quod profectò eſſet infęliciſſimum: Mortuus quippe homo in anima, ſi carne viueret in æternum, non recuperaretur in æternum, & eſſet æternaliter miſer, vt ſunt Dęmones. Hoc autem lignum vitæ, quod eſt Chriſtus, dum corpore & ſanguine ſuo nos reficit, & iam nunc reſuſcitat animam à morte peccati, & carnem noſtram in nouiſſimo die reſuſcitabit. Sæpè autem is qui non vicit, id eſt, non egit pœnitentiam de peccatis quæ fecit, edit de ligno vitæ, manducans corpus, & bibens ſanguinem Domini: Sed Chriſtus illi non dat, verùm ipſe ſibi rapit; & ideò in mortem ſibi manducat & bibit. Hæc Rupertus.

Rupertus.

Geneſ. 3.

Ioan. 6.

Etenim hęc Ruperti interpretatio, illud, *Vincenti*, interpretantis ſolùm de agentibus pœnitentiam, non videtur probabilis: Nam & illud, *Vincenti*, pręcisè & abſolute poſitum, omnes victores ſanctos, quocumque modo vincant, amplectitur: & paulò ante Dominus, non ſolum de agenda pœnitentia locutus eſt, verùm etiam de patientia in aduerſitatibus & tribulationibus, & de non tolerandis Pſeudapoſtolis, & proſequendis odio Hæreticis, pręcipuè autem Nicolaitis. Probabilius itaque dictũ fuerit, illud, *Vincenti*, comprehendere omnem Sanctorum victoriam, & quam Martyres cõtra Paganos prò fide Chriſti per acerbiſſimos cruciatus perque mortem ipſam adepti ſunt; & 27

quam

quam conſecuti ſunt ſancti Paſtores, & Doctores, Rectoreſq; Catholicæ Eccleſiæ, fortiter obſiſtēdo Hæreticis, eorumq; falſa dogmata & errores profligando, & gregem ſuū vigilanter cuſtodiendo, prudenter ac iuſte gubernando, & ſpiritualibus alimentis paſcendo & nutriendo: Et victoriam, quam religioſi viri compararunt de Mundo, Carne, Diabolo, & de ſeipſis, abdicando ſe bonis huius Mundi, & arctiſſimis Obedientię, paupertatis, & caſtitatis vinculis Deo ſe obſtringentes: Quin etiam & victoriam, quam reportant peccatores de ſuis peccatis, dignam de illis pœnitentiam, dignoſq; fructus facientes, vt ſuo ipſi lapſu cautiores & humiliores fiãt, & ad ſeruiendum Deo alacriores in poſterū & ardentiores exiſtant.

Quibus Victoribus detur merces cœleſtis.

28 Dominus igitur iſtis verbis, *Dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei:* ſignificare voluit mercedem à ſe promiſſam, & reddendam ijs, qui vel contra Paganos, & Hæreticos pro Catholica fide, vel contra peſſimos Chriſtianorum hominum mores & flagitia, qui nō ſolùm peccant ipſi, verùm ſua etiam in alios infundunt vitia; vel contra graues Diaboli, Carnis, & Mundi tentationes fortiter dimicando victores extiterunt. Ea verò merces per quandam analogiam & ſimilitudinem vocatur lignum vitę in Paradiſo exiſtens: Vbi duplex eſt ſimilitudo; vna quidem cęleſtis Patrię, in qua merces iſta redditur Sanctis poſt hanc vitam, cum Paradiſo terreſtri; quē Deus fecit in principio Mundi. Altera ſimilitudo eſt ipſius mercedis, id eſt, æternæ fęlicitatis, cum fructu ligni vitæ: illa enim & animę & corpori perfectam impaſſibilitatem atq; immortalitatē præſtabit; quam aliquo modo præſtitiſſet fructus ligni vitæ, ſi homo in ſtatu innocentiæ permanſiſſet.

29 Sciat porrò Lector, nomen Ligni vitæ præter primariam & propriã eius ſignificationem, qua ſignificat arborem in Paradiſo terreſtri poſitam, transferri per analogiam & ſimilitudinem quandam ad alia quoque ſignificanda. Nā in Libro Prouerbiorum Capite tertio, Dei ſapiētia vocatur lignum vitæ; *Lignum*, inquit, *vitę eſt ijs, qui apprehenderint eã; & qui inuenerit eam, beatus* Et Capite XI. quia vir iuſtus plurimum humanæ ſocietati prodeſt, etiam de eo dicitur, *Fructus iuſti, lignum vitæ.* Et Capite XV. lingua affabilis tollens diſſenſiones, iratoſq; animos placans, dicitur lignum vitæ; *Lingua*, inquit, *placabilis, lignum vitæ* Et Capite XI. adeptionem rei admodum deſiderabilis appellat lignum vitæ; *Spes*, inquit, *quæ differtur, affligit animam: lignum vitę, deſiderium veniens.* Et in vltimo Capite huius libri, cœleſtis & æterna Sāctorum fęlicitas per ſimilitudinem fructuum ligni vitæ deſcribitur illis verbis, *Oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ, ſplendidū tanquam cryſtallum, procedentem de ore Dei & Agni. In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitę afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, ac folia ligni ad ſanitatem Gentium.*

Quin plex ſignificatio my ca digni ta Loc° Pro cap. 3.

Cùm autem hoc in loco nomen Paradiſi, & nomen Ligni vitæ nō propriè, ſed figuratè & per ſimilitudinem quandam poſitum ſit, non poteſt hinc quiſpiam argumētari, aut Paradiſum illum terreſtrem etiam nunc exiſtere; qua de re copioſè nos diſſeruimus in Primo Tomo Commentariorum noſtrorum in Geneſim, in Libro tertio, & ſeptimo; aut animas Sanctorum poſt mortem, ante diem Iudicij non admitti in cœlum ad videndā Dei faciem, ſed ad Paradiſum terreſtrem deferri; atque inibi vſque ad extremi Iudicij diem detineri; de quo infrà dicturi ſumus, cùm ad ſextum Caput huius libri ventum fuerit.

Nota h Lector.

* *
*

OCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

ERS.8.

Et Angelo Eccleſiæ Smyrnæ ſcribe, &c.

Aureolus.

An iſte Smyrnēſis Epiſcopus fuerit B. Polycarpus. Lyranus.

30 QVæritur, quiſnam fuerit iſte Smyrnenſis Epiſcopus, ad quem hæc ſcripta eſt Epiſtola: Petrus Aureolus putat fuiſſe Beatum Polycarpum, virum ſanè apud Antiquos, tum eximia longiſſimæ vitæ ſanctimonia, tum glorioſiſſima martyrij morte celebratiſſimum. Hoc ipſum tradit etiam Lyranus, & addit, iſtam eſſe communem Doctorum opinionem; quam ego tamen apud Explanatorū libri huius (prçter Aureolum) neminem legere memini. Equidem circa iſtam quæſtionem quatuor eſſe video ſatis ꝓbata & confeſſa, vnum verò, vnde pendet maximè huius quæſtionis explicatio, eſſe dubiū atque incertum. Quæ videntur ſatis certa, nec in dubitationem vocanda, ſunt huiuſmodi: Vnum eſt Polycarpum fuiſſe auditorem & diſcipulū Beati Ioannis Apoſtoli, & ab eo factum eſſe Smyrnenſis Eccleſię Epiſcopū. Alterum eſt, Beatum Polycarpum obijſſe martyrium in anno Domini centeſimo ſexageſimonono, vt ex Euſebio colligi poteſt, & disertè docet Cardinalis Baronius in ſecundo Tomo Annalium in eo ipſo anno Domini centeſimo ſexageſimo nono.

Baronius.

Tertium eſt, Polycarpum conuerſum eſſe ad CHRISTVM Anno Domini octogeſimo tertio, & quindecim annis ante traditam Beato Ioanni Apocalypſim; eam nempe Ioannes accepit ſub finem principatus Domitiani, id autem eſt, circa annum Domini nonageſimum octauum, vt ſuprà oſtendimus in noſtris Prolegomenis. Quartum eſt, Polycarpum ſuperſtitem fuiſſe Beato Ioanni per annos ſexaginta octo, ipſe enim, vt dictum eſt, exceſſit anno Domini centeſimo ſexageſimo nono, Beatus autem Ioannes mortem obijt anno Domini centeſimo primo, vt ſupra dictum eſt.

Quòd autem Polycarpus factus ſit Chriſtianus anno Domini octogeſimo tertio, ex eo perſpicuè intelligitur, quod ipſemet Polycarpus palam dixit Præſidi, à quo damnatus eſt, & eo ipſo die, quo interfectus eſt, ſe Chriſto ſeruiſſe annis ſex & octoginta: Nam Præſidi vehementer ipſum vrgēti, vt Chriſtum abnegaret, atque in eum maledicta & conuitia diceret; reſpondens Polycarpus, Sex, inquit, & octoginta annis Chriſto iam inſeruiui, & nullo me vnquam affecit incommodo: quo modo igitur in Regem meum, qui vſque adhuc me ſeruauit incolumem, contumelioſus eſſe poſſum? Si Polycarpus igitur in anno centeſimo ſexageſimo nono, quo mortuus eſt, exegerat in Chriſtianiſmo & ſeruitute Chriſti octoginta ſex annos; conſequens eſt, ipſum eſſe factum Chriſtianum in anno Domini octogeſimo tertio. 31

Quod porrò diximus circa hāc quæſtionem eſſe dubium & incertum, id eſt huiuſmodi: Cùm Polycarpus factus ſit Chriſtianus quindecim annis ante traditam Beato Ioanni Apocalypſim, vt dudum diximus, & poſt traditam Apocalypſim, & reditum Beati Ioannis ab exilio, vixerit annis circiter ſeptuaginta; obſcurum eſt atque incompertum, vtrum factus ſit Epiſcopus Smyrnenſis ante Ioannis exilium, & ſcriptionem Apocalypſis, an poſt. Nam ſi antè factus eſt Epiſcopus, vera eſt ſententia, ipſum fuiſſe 32

fuiſſe Smyrnenſem Epiſcopum, ad quem Beatus Ioannes ſcripſit hanc Epiſtolam. Sin autem poſt reditum Ioannis ab exilio factus eſt Epiſcopus Smyrnæ, falſa vtique eſt iſta opinio, Ioannes enim ſcripſit Epiſtolam hanc ad Epiſcopum Smyrnenſem, qui tunc eam regebat Eccleſiã. Niſi quiſpiam fortaſſe dicere vellet, Ioannem ſpiritu prophetico ſcripſiſſe hanc Epiſtolam ad Polycarpum, non quidem tunc Epiſcopum Smyrnæ, ſed poſtea futurum quod eſſet dilectiſſimus eius diſcipulus, & in functione Epiſcopatus & in mortis perpeſſione glorioſiſſimus eſſet futurus. Iſtam certè de Polycarpo, quam dixi, opinionẽ, valdè adiuuat, quod quæ ſcribit Ioannes hoc loco de magna perſecutione & tribulatione futura in Eccleſia, & de odio & blaſphemijs Iudæorum in Epiſcopum Smyrnenſem, ea plane competunt in Eccleſiæ Smyrnenſis perſecutionem & tribulationem, factam tempore Polycarpi Epiſcopi eius Eccleſiæ, in qua perſecutione & alij plures Martyres occiſi ſunt, & ipſe interfectus eſt. Iudæos porrò fuiſſe Polycarpo & viuo, & mortuo infeſtiſſimos, licet intelligere ex Epiſtola, quæ à Smyrnenſi Eccleſia ſcripta eſt ad Eccleſias Ponti, quam refert Euſebius libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capite XIIII. Ea verò Epiſtola ſcripta eſt ab ijs qui Polycarpum nouerant familiariter, & martyrij atq; mortis eius ſpectatores fuerant.

Euſebius.

✝

NONA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et habebitis tribulationem diebus decem.

VERS.

33 QVEMADMODVM intelligendus ſit numerus iſte dierum decẽ ſatis obſcurũ fecit multiplex iſtorum verborũ interpretatio. Octo enim interpretationes ex libris huius Explanatoribus colligere licet, quas ego curſim hic percenſebo, atque diiudicabo. Prima Interpretatio docet Numero iſtorum decem dierum ſignificari omne tempus præſentis vitæ; quoad enim in hoc Mundo, & in hac mortali vita ſumus, & obſeruatione Decalogi obligamur: quaſi dicatur, Nolite quærere in bello præſentis vitæ requiem, quandiu contra tegmenta inimici ſiue aperta ſiue occulta, decẽ præceptis tanquã milites armamini: Neq; enim gaudij locus eſt vbi vita hominis tota tentatio eſt. Hæc eſt interpretatio Primaſij, Bedæ, Ruperti, Haymonis. etenim ſecundum iſtam interpretationem Beatus Ioannes ad Eccleſiam Smyrnenſem nihil iſtis verbis ſcriberet nouum, nihil ſingulare, nihilque ad iſtam Eccleſiam proprie pertinens: præſentem enim vitam omnium piorum hominum expoſitam eſſe perſecutionibus & afflictionibus, & res ipſa loquitur, idemque nos apertè docuit Apoſtolus, cum dixit, *Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patientur.*

Octo Interpretationes quid ſit habere tribulationem diebus decem.

Prima Interpretatio Primaſij, Bedæ, Haymonis, Ruperti.

Iob. 7.

2. ad Tim. 3.

Secunda interpretatio eſt Thomæ Anglici; verũ quia auctor eius

Secũda Interpretatio.

 fuiſſe

ymonis, Thomæ. glici.

fuiſſe videtur Haymo, referam hic eam proprijs eius verbis expoſitã. Poteſt, hic denarius numerus, inquit Haymo aliter etiam intelligi: Liquet enim, tribus potiſſimum tẽtationibus primum hominem in Paradiſo eſſe tentatum atque ſuperatum, Auaritia, Vana Gloria, & Cupiditate. His quoque tentationum modis Diabolum ſcimus ten taſſe ſecundum Adam, Chriſtum Dominum noſtrum, ſed ab eo eſſe ſuperatum. Contra has principales tentationes Eccleſia perpetuò dimicat. Septenarius porrò numerus præſens tempus deſignat, quod ſeptem diebus voluitur. Quia igitur trina iſta tentatio in præſenti vita deeſſe non poteſt, ipſa verò preſens vita per ſeptem dierum curricula voluitur, rectè decem dierũ numero principalis Eccleſiæ tentatio exprimitur: hac enim trina tentatione ſeptem diebus applicita denarius numerus adimpletur. Senſus igitur eſt, Quoad præſens vita finiatur, quæ per ſeptem dies circumagitur, contra diuerſas tentationes, quæ tamen in tribus maximè obtinent principatum, certamẽ habebitis. Sic Haymo. Sed in hanc interpretationem, quod in primã dixi, idem quoque dici poteſt; ſecundum prædictam expoſitionem, iſtud Beati Ioannis dictum non ꝓpriè ad Eccleſiam Smyrnenſem, ſed generaliter ad omnes Eccleſias & ad omnes iuſtos & pios viros pertinere. Et verò, vtramque ſupra dictam interpretationem non litteralem ſenſum continere, ſed myſticum, per ſe Lector intelliget. Tertia eſt Andreæ Cæſarienſis Archiepiſcopi, qui illud, *diebus decem*, poſitum exiſtimat pro eo, quod eſt exiguo & breui tempore. Sed enim, decem dici pro paucis, locutio eſt inuſitata in Sacris litteris: Quin potius contra res habet, frequens enim in Scriptura eſt, decem dici pro multis, & decies pro ſæpe, vt nos paulo infra oſtendemus.

ref. 3.

uib. 4.

Tertia Interpretatio. Andreas.

Quarta interpretatio, quæ memoratur à Beda, Haymone, Lyrano, & compluribus alijs, & quæ ſola Ioachimo placuiſſe videtur, eſt huiuſmodi, Per decem dies ſignificari decem generales Chriſtianorum perſecutiones, a Romanis Imperatoribus factas, à Nerone videlicet vſque ad Diocletianum. Verum hanc interpretationem illud ſatis infirmat; quod ex iſtis decem perſecutionibus, iam duæ, quo tẽpore hæc Ioannes ſcripſit, præterierant: prima ſcilicet ſub Nerone, & altera ſub Domitiano; & octo duntaxat reſtabant: quare non dixiſſet Ioannes, *Habebitis tribulationem diebus decem*, ſed dixiſſet, diebus octo. Quid, quod decem illæ perſecutiones non proprie ſpectabant ad Smyrnenſem Eccleſiam, ſed in communi ad omnes Eccleſias, omneſque Chriſtianos. 35

Quarta Interpretatio. Ioachimus Abbas.

Quinta interpretatio commemoratur hæc à Lyrano; Quia numerus denarius perfectus eſt, & perfectionem denotat; ideò per tribulationem decem dierum, ſignificari perfectam tribulationem id eſt, maximam, tam intenſiuè, quam extenſiue, ſicut loquimur in Scholis. Verum iſtiuſmodi locutio valde impropria eſt, atque inuſitata in Sacris litteris. Sexta interpretatio, quæ Lyrano præ ceteris placet, eſt, vt in hoc loco dies poſitus ſit pro anno, vt ſenſus ſit, tribulationem illam Smyrnenſis Eccleſiæ perſeueraturam decem annis: Diẽ porrò vſurpari pro anno in Scriptura, oſtendit vel vnus ille locus Ezechielis, vbi Deus hæc loquitur Ezechieli, *Aſſumes iniquitatem Iuda quadraginta diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi* Etenim non quia vno illo in loco Ezechielis nomẽ Diei poſitũ eſt ꝓ anno, licet in alijs Scripturæ locis ẽt Diei nomẽ itẽ vſurpari annũ ꝑſertim aũt cũ Dominus ipſe aperte indicauerit, ſe diẽ dixiſſe ꝓ anno, cũ ait, 36

Quinta Interpretatio.

Sexta Interpretatio Lyrani.

Ezech. 4

Diem

Digitized by Google

Diem pro anno dedi tibi. Quòd autem hic etiam dies ſit dictus pro anno, nec apertè indicatur, nec vllo modo ſignificatur. Septima interpretio eſt Ambroſij, quam Carthuſianus aſſignat Berēgando, qui Commētarios fecit in Apocalypſim minimè aſpernabiles: Putant iſti, cũ dicitur, tribulationem illam Smyrnenſem fore decem diebus, hoc ſignificari; licèt illa tribulatio futura eſſet diuturnior, eam tamen per decem dies fore acerbiſſimam & atrociſſimam. Sed quia hoc ſine vlla probabili ratione, & gratis tantùm dicitur, idcircò fidem non meretur.

Septima interpretatio Ambroſii.

35 Eſt octaua interpretatio, quam nos ceteris anteponimus, illud, *decem diebus*, dictum eſſe ſecundum phraſim Scripturæ non infrequentem pro multis diebus, ſiue multo tempore. Huiuſmodi enim locutionis multa ſunt & obuia in Sacris litteris exempla. In libro Geneſis cap. 31. Iacob dixit queribundus ſocero ſuo Laban, *Immutaſti mercedem meam decem vicibus*, id eſt, ſæpenumerò. In libro Numerorum, cap. 14. *Iam per decem vices*, inquit, *tentaſti me*, id eſt, ſæpius. In libro 1. Regum cap. 1. dixit Annæ matri Samuelis vir eius, *Nunquid non ego melior tibi ſum, quàm decem filij?* id eſt, quàm multi filij. Et Iob 19. *En decies*, inquit, *confunditis me*, id eſt, non ſemel, neque in vna tantùm re, ſed ſæpe, varijſque in rebus vultis me confundere. Et in libro Eccleſiaſtæ Capite ſeptimo, *Sapientia*, inquit, *confortat virum ſuper decem principes ciuitatis*, id eſt, Sapientia plus decoris atque præſidij viro tribuit, quam multi & magni principes ſuis opibus atque honoribus largiri poſſint. Ergo ſimiliter hoc loco dictum eſt, *Habebitis tribulationem diebus decem*, id eſt, non breuem, ſed longam, & multo manſuram tempore.

Octaua interpretatio, quæ præceteris placet Auctori.

Decem pro multis ſæpius vſurpatum in ſcriptura.

DECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.

VERS.

QVID ſit hoc loco Mors ſecũda, duplex interpretatio eſt, quarum vna eſt Victorini, Andreæ, Bedæ, Ioachimi, Lyrani, qui mortem ſecundam interpretantur æternam hominis damnationē ad perpetua Inferni ſupplicia: & vocatur mors ſecunda, comparatione mortis corporalis, quæ illam antecedit. Valde adiuuat hanc interpretationem illa Domini ſentētia, quam refert Matthæus capite decimo, *Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Hanc mortem ſecundam Scriptura declarare ſolet vocabulo Ignis æterni: Dominus etenim in extremo Iudicio pronuncians in peccatores æternæ mortis ſententiam, dicturus eſt illis, *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.* Hanc ego interpretationē longè veriſſimam eſſe cenſeo, maximèque loci huius germanam & propriam: Nempe, in hoc ipſo libro Apocalypſis Mors ſecunda deſcribitur per æternos Inferni cruciatus, ſic enim eſt capite vigeſimo, *Et Infernus & Mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis: hæc eſt Mors ſecunda. Et qui non eſt inuentus in libro Vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Et in capite 21. *Timidis*, inquit, *& incredulis, & execratis, et fornicatoribus, et idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorū erit in ſtagno ardēte igni & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.*

38 *Prima ſe[ntentia] Victorin[i], Andreæ, [Be]dæ, Lyra[ni] & Auct[o]ris.*

Quid [ſit] mors ſec[un]da.

Locus M[at]thæi c. 10

Matth. 2[5]

Haymo

39 Haymo hanc etiam interpretationem approbat, abſque eo tamé, quòd æternam animæ damnationem vocari putat mortem ſecundam non reſpectu mortis corporalis, ſed reſpectu mortis animæ, quæ fit per culpam & peccatũ: ſic enim ſcribit ſuper hoc loco Apocalypſis, In Scriptura tres mortes ſępe ponuntur; vna quidem peccati, altera carnis, tertia verò ſupplicii ęternę damnationis, quę mors hic ſecunda, non tertia nominatur, quia de ijs tantùm agitur, quę nocent homini, vt eſt mors peccati, & mors æterni ſupplicij, ad quarum comparationem quę vulgo appellatur mors corporis, mors ſimpliciter dicenda non eſt: vnde & Apoſtolus, ſecundùm mortem corporis mortuos, appellauit dormientes, ſcribens Theſſalonicenſibus, *Nolumus vos ignorare de dormientibus*. Et Dominus de Lazaro iam mortuo dixit Diſcipulis ſuis, *Lazarus amicus noſter dormit*. Mors itaque prima quę lędit, peccatum eſt; huic quę ſuccedit mors etiam lędẽs, nulla eſt alia, niſi ęterna damnatio: ideòque prętermiſſâ media quæ non lędit, id eſt, morte corporis, alia debuit vocari ſecunda, quæ poſt peccatum lædit. Ergo ſenſus iſtorum verborum eſt hic, *Qui vicerit*, tentamenta videlicet Diaboli, & incentiua carnis ſuæ, *non lędetur à morte ſecunda*, id eſt, Qui mortem peccati in hoc tempore animas necantem ſuperauerit, ad læſionem ſecundæ mortis, quæ poſt præſentem vitam, & corpora & animas ſine fine cruciat, non perueniet: hæc eſt illa mors, quæ ſemper occidit, & nunquam prorſus extinguitur. Sic Heymo.

mo. *mortem nominis ...dum ...turã.* *1 Theſſ.* *...1.11.*

40 Altera eſt interpretatio Ruperti & Alberti Magni, qui arbitrantur mortem ſecundam appellari hoc loco ipſum peccatum: Sicut enim per mortem corporalem ſeparatur anima à corpore, ita per peccatum mortale anima ſeparatur à Deo in ſacris Scripturis peccatum mors appellatur animæ, gratia verò vita eius, quò ſpectat illud Pauli: *Cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto*. Magnam porro ſimilitudinem, quæ eſt inter peccatum, & mortem corporalem, pulchrè oſtendit Albertus Magnus in hunc modum ſcribens, Peccatum rectè nominatur mors ad ſimilitudinem mortis corporalis: Sicut enim mors corporalis ſeparat animam à corpore, à diuitijs, ab amicis, & ab omni vſu ſenſuum: ita peccatum ſeparat mentem à Deo, ab Angelis & Sanctis, & diuitijs Spiritualibus, & à ſpiritualibus ſenſibus; habet enim Spiritus hominis iuſti & ſancti, etiã ſenſus omnes, proportione quadã reſpondẽtes ſenſibus corporalibus. In eo quoque cernitur magna ſimilitudo mortis ſpiritualis cum morte corporali, eius namque qui moriturus eſt, primò, corpus diſtemperatur; deinde infirmatur; tum moritur; poſtea effertur ad ſepulchrum; adhæc ſepelitur: poſt hæc lapide operitur; ad extremum, à vermibus conſumitur. Sic anima, cui ex peccato mors accidit, primò, diſtemperatur per inordinatas affectiones; infirmatur, per noxiam delectationem; moritur, per aſſenſum praui operis; effertur, cùm interior conſenſus exit in praui operis effectionem; ſepelitur, per conſuetudinem malè agendi; lapide operitur, per obdurationem mentis in malo; & vermibus atque ignibus gehennæ in fine conſumitur ſine fine. Sic Albertus.

...da ſententia Ruperti & Alberti Magni. *ad Rom. 6* *Similitud peccati et morte corporali ex Alberto.*

Rupertus ponit hanc dubitationem, Si mors animæ ex peccato, prior eſt quàm mors corporalis, vt patet in Adamo, & in omnibus ferè hominibus, qui prius peccant, quàm moriantur corporaliter, deberet profectò mors animæ ex peccato, vocari mors prima; & mors corporalis dici mors ſecunda: cùm tamen hoc loco mors quæ accidit ex peccato, vocetur mors ſecunda. 14 *Rupertus.*

Reſpon-

Google

Reſpondet Rupertus, mortem ex peccato dici ſecundam non ordine temporis, vel cauſalitatis, ſed quantùm ad notitiam & experimentum

G 3 hominum: Adam enim tunc verè agnouit ſe per peccatum in anima fuiſſe mortuum, cùm ſenſit obnoxium ſe morti corporali, & corpus ſuum reſolui, & ad interitum redigi; quod Deus præminatus ei fuerat, tanquam pœnam peccati ſui. Ita Rupertus, Cuius vera quidem eſt ſententia, ſed parum congrua & apta huic loco: hic enim per mortem ſecundam non intelligitur peccatū, ſed hominis poſt hanc vitam damnatio ad æterna inferni ſupplicia, vt ſupra dictum eſt.

VNDECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

S.12 *Et Angelo Pergami ſcribe, &c.*

De Sanctis Martyribus, Carpo, & Antipa.

42 HÆc eſt tertia Epiſtola, quam B. Ioannes ſcribere iuſſus eſt ad Epiſcopum Pergamenſis Eccleſiæ, quem Aureolus & Lyranus exiſtimant fuiſſe B. Carpum, qui regebat eo tempore illam Eccleſiam, atque inibi poſteà martyr factus eſt; & hoc aiunt iſti ab Euſebio tradi in libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. Verùm non ita eſt, vt dicunt iſti: ait quidem Euſebius eo loco, Carpum Pergami martyrem eſſe factum, ſed fuiſſe eum Pergami Epiſcopum non ait. Immò verò Romanum Martyrologium in decimotertio die Aprilis, in quo ſignat obitum Carpi, apertè dicit fuiſſe eum Thyatirenſem Epiſcopum, non autem Pergamenſem, quamuis Pergami martyr ſit factus.

Dicendum etiam nonnihil eſt de 43 glorioſo Chriſti martyre Antipa, cuius ſit mentio in hac ipſa Epiſtola in verſu 13. illis verbis: *In diebus illis Antipas teſtis meus fidelis* (ſupplendum eſt) extitit (vt monet Ambroſius) *qui occiſus eſt apud vos, vbi Satanas habitat.* Ex quibus verbis ſatis apparet, clariſſimum fuiſſe hunc Martyrem, vt quem in tanta aliorum martyrum multitudine, & ſolum nominare, & tam præclaro laudis teſtimonio commendare Deus voluerit. Andreas Cæſarienſis hæc de eo ſcribit, Quidam, Antipas nomine, fortiſſimus & conſtantiſſimus Chriſti martyr fuit, cuius ego martyrium olim legi. Fit autem hic peculiaris eius Martyris mentio, tum quò fidelium Pergamenſium in confeſſione nominis Chriſti virtus & conſtantia nota fiat omnibus: tum etiam quò perſecutorum, qui eadem in ciuitate verſabantur, immanem crudelitatem aduerſus fideles ob oculos nobis ponat. Simeō Metaphraſtes, qui decimā martyrio ſcripſit, ad extremam perueniſſe eum ſenectutem ait; & cùm res Chriſtiana ob ſæuiſſimam Domitiani perſecutionem magno eſſet in diſcrimine, ſæpiùs intrepidè in publicum prodijſſe, & captum, inter atroces crudelium tortorum minas interritum doctrinam et laudes Chriſti liberrimè conſtanterq; prædicaſſe: fuiſſe quoque magno Dæmonibus terrori, fateri coactis ſe ab illo fugari, & ſacrificijs ſuis priuari. A Præfecto vrbis captus, tractuſque ad Dianæ templum, & in bouem æneum multo igne candentem coniectus, vitam in gratiarum actione, precibuſque finiuit. Locus autem martyrij eius, in hodiernum vſque diem, miraculis claret, plurimorum ibi per inuocationem nominis eius & reliquiarum venera-

Antipas martyr.

Andreas.

Metaphra.

Epi fue- ſtus eſt

veneratīonem, morborum curatione facta. Hæc ſummatim ex Metaphraſte delibata hic ponere libuit.

Onuphrius

44 Onuphrius in ſuo Chronico Eccleſiaſtico facit Antipam martyrem in principatu Veſpaſiani; at Cardinalis Baronius in Primo Tomo Annalium in anno Domini nonageſimo tertio putat eum obijſſe martyrium ſub Domitiano, circa decimum imperij eius annum, quo concitata ab illo eſt contra Chriſtianos perſecutio: Et hoc ſimilius vero fit, idque ſignificatur his verbis, *In diebus illis Antipas occiſus eſt apud vos*, in eo videlicet tempore, quo atrox Domitiani perſecutio in Chriſtianos ſæuiebat, tum alibi, tum maximè in Aſia, in qua Antipas cum alijs plurimis occiſus eſt, & Ioannes ipſe captus in Aſia, ductuſque Romam, in feruens oleum demiſſus eſt, indeque relegatus in exilium. Beati Antipæ natalem diem in vndecimo die Aprilis notant Martyrologia. Videat Lector Romanum Martyrologium, & doctas in ipſum Illuſtriſſimi Baronij notas.

Baronius.

DVODECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 17

Vincenti dabo manna abſconditum.

Quid ſit manna abſconditum. *Victorinus.*

45 BOnam breuiter celebriorum libri huius Explanatorum varias horum verborum Interpretationes. Victorinus, Manna, inquit, abſconditum, immortalitas eſt. Primaſius ait, *Dabo ei manna abſconditum*, id eſt, Panem inuiſibilem, qui de cœlo deſcēdit, qui ideò factus eſt homo, vt panem Angelorum manducaret homo: cuius fuit figura illud in eremo manna, quod qui manducauerunt, ideo mortui à Domino perhibentur, quia increduli permanſerunt. Hoc autem abſconditum & ſpiritale manna, immortalitatem fidelibus pollicetur: Nam qui etiam illo corporali manna ſpiritaliter paſci potuerunt, eadem valuerunt immortalitate potiri, vt Moſes, Aaron, Ioſue, & ceteri. Eundem enim illi cibum ſpiritalem, docente Apoſtolo, manducauerunt: non enim obfuit manna viſibile ſpiritaliter vtentibus cibo illo corporeo; ſicut nec hominibus præſentis temporis proderit ſpiritale manna comedere, ſi illud indignè ſuſcipiant, quia iudicium ſibi manducant & bibunt. Andreas Cæſarienſis, Manna, inquit, abſconditum, eſt cœleſtis vitæ panis, qui noſtri cauſa de cœlo delapſus manducandum ſe nobis præbuit. Quin etiam æterna illa bona in cœlo repoſita Sanctis, Manna appellantur; vt quæ de cœlo veniant, nec niſi in cęlo hominibus plenè contingant. Rectè autem dicitur Manna abſconditum; Oculus enim non vidit, nec auris audiuit, nec mens humana comprehendit, quæ, & quanta in futuro æuo præparata ſunt iuſtis. Ambroſius, Legimus, ait, in Veteri Teſtamento, quòd populum Hebræum, quoad verſatus eſt in deſerto, Dominus cœleſti cibo, q̄d vocatum eſt Manna, pauit, vſquedū veniret ad Terram promiſſionis. Per Manna intelligi poteſt Dei Sapientia, quæ Chriſtus eſt: ipſe enim eſt Panis viuus, qui de cœlo deſcendit. Hoc pane aluntur omnes electi in deſerto, atque in itinere huius ſeculi poſiti, vſquedum venient ad Terram promiſſionis, id eſt, ad cœleſtem beatitudinem, à Deo promiſſam diligentibus ipſum. Abſcōditum autem ideò dicitur, quia Dei ſapientia ſuperbis abſconditur, & humilibus reuelatur; ſicut ipſe dixit in Euangelio, *Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terra, quia abſcondiſti*

Primaſius.

Ioa. *Exo.* *Pſa.* 1. C 1. Co *And* 1. Co *Eſa.* *Amb* *Exo* *Ioſu* *Ioa* *Ma*

ſcondiſti

Digitized by Google

ſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Beda ſic exponit: Qui carnis illecebras contempſerit, iure dulcedine panis inuiſibilis, qui de cœlo deſcendit, ſaturabitur. Iſtud mãna, inquit Haymo, quod hic promittitur fidelib⁹, nunc quidem accipitur per fidem, aliquando autem in veritate per ſpeciem percipietur; & quod nunc manet abſconditum, tunc erit illis manifeſtum. Qui itaque vicerit proprias cupiditates, & Dæmonum tẽtamenta, dabo illi manna abſconditum, id eſt, poſt finitos huius vitę labores, beatam mei ipſius contemplationem atque viſionem, vt nunc verè cum Pſalmiſta dicere poſſit, *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Manna etenim interpretatur, *Quid eſt hoc*? Nos autem non dicimus, Quid eſt hoc? niſi de re, quam antea nunquam vidimus. Noſtrum autem hoc diuinum manna nunc manet abſconditum, iuxta illud quod ex Iſaia dixit Apoſtolus, *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe*. Rupertus, Quid eſt, *Vincenti dabo manna abſconditum*? Vincere eſt hic doctrinam Balaam, de qua dudum locutus fuerat, id eſt, fornicationes, primum in ſemetipſo, per virtutẽ continentię deſtruere, deinde in alijs per virtutem ſciẽtię profligare. Qui autem ſic vicit, ille Sacramentum corporis & ſanguinis Domini dignè accipit, & munditiam corporis atque cordis cuſtodiens, panem verum, panem viuum, panem de cœlo miſſum, manna cum dulcedine mentis, & ſpirituali fructu percipit. Dicitur porrò manna abſconditum, quia in hoc Sacramento aliud oculis cernitur, & aliud fide intelligitur. Ricardus Sancti Victoris ſic interpretatur: Arcana Diuinitatis dicuntur manna propter ſuauitatem ac dulcedinem, qua Beati Deum videntes perfruuntur, iuxta illud, *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine*? Vocatur autem abſconditum, reſpectu pręſentis vitę, in qua Deum non vidit vnquam; &, vt Moſi dixit Deus, *Non videbit me homo, & viuet*. Sanctus Bernardus in Libro de Conuerſione ad Cleros Capite 21. Manna abſconditũ interpretatur inenarrabilem dulcedinem, quę à Sanctis, in rerum cœleſtium contemplatione, cui toto vacant affectu, percipitur.

(Left margin, partly cut off: …s. / …mo. / …m. 16. / …d. 56. / …r 2. / 64. / …rtius. / …ardus …ctoris. / …m. 35.)

(Right margin: Ioan 1. / Exod. 33. / S. Bernar.)

46 Ex ſupradictis aliorum Auctorum interpretationibus loci huius ſatis apparet, manna abſconditum figuratè dictum eſſe dupliciter; Vel ipſum ſcilicet Dominum Ieſum Chriſtum, qui & fidelibus ſuis in pręſenti vita ſeipſum in Sacramento dat inuiſibiliter guſtandum & manducandum, & poſt hanc vitam in cœlo ſeipſum Beatis videndum clarè, & iucundè fruendum exhibet. Vel per manna abſconditum ſignificantur cœleſtia bona, ęternęque fęlicitatis dulcedo, pro mercede laborum & benefactorum Sanctis promiſſa, & in cęlo reddenda; & hoc quidem poſterius congruentius huic loco, & probabilius videtur. Deſcribi enim videtur hoc loco ęterna fęlicitas, Sanctis promiſſa tanquam merces laborum, & bonorum operum 3. per tria mortalibus optatiſſima bona: Manna enim denotat inenarrabilem ęternę beatitudinis voluptatem & dulcedinem: Calculus candidus incomparabilem diuitiarum, id eſt, rerum pretioſarum copiam: Nomen autem nouum, ineſtimabilem famæ & gloriæ claritatem. Et iuxta hoc eſt illud, quod dixit Dauid, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*; & illud, *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo*.

Sũma omnium interpretationũ, & Auctoris ſententia.

Locus Pſalmi 35.

Sed cur iſtud Manna videatur abſconditum? Sic profectò eſt, maxima quęque Dei bona & dona Sanctis viris data vel promiſſa, omnibus, niſi ſolis ipſis, ignota sũt,

atque

Quæ Dei ſūt, eſſe abſcondita mortalib⁹, niſi quibus ab eo reuelata ſunt.
Eſa.45. Habac.3. Matth.11. infrà 13. Ad Coloſ.2
Ad Rom.2
Pſalm.44.

atque adeò etiam incredibilia. Licet hoc cernere & in Chriſti doctrina, & in gratia, & in gloria: Et ad comprobandum hoc, atq; illuſtrandum valent complures, quæ in Sacris litteris leguntur, atque illuſtres ſententiæ, cuiuſmodi ſunt illæ, *Verè tu es Deus abſconditus. Ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Vita veſtra, abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Abſconditus cordis homo. Qui in abſcondito Iudæus eſt: cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* Cùm igitur omnia ſanctorum hominum bona abſcondita ſint, & vt dixit Dauid, *Omnis gloria eius filiæ regis ab intus*, quid mirum eſt, ea bona ab illis, qui ea non habent, nec magnifieri, nec deſiderari, nec cognoſci?

DECIMATERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.

Exponuntur variæ horum verborum interpretationes ab alijs traditæ.

Victorinus.

47 VIctorinus pro calculo candido, legit gemmam albam; quam interpretatur adoptionem hominis in filium Dei: Nouum autem nomen, eſt nomen Chriſtiani, quo cultores Chriſti appellantur. Similia Victorino ſcribens Primaſius, Calculus, inquit, candidus, eſt adoptio in filium Dei. Nam calculus, eſt gemma pretioſa, quæ ad morem illius margaritæ, quam negociator inueniens, venditis omnibus comparauit, intelligenda proponitur. Alia deniq; tranſlatio, pro calculo candido, margaritam poſuit. Sic ille. Quanto autem in pretio circa illa tempora Beati Ioannis eſſent margaritæ, copioſè diſerteque oſtendit Plinius libro 9. cap. 35. Vnde peti multa poſſunt, quibus ſimilitudo illa Euangelica regni cælorum cum margarita, luculentè declarari queat. Omiſſis porrò cæteris, illa tantùm Plinij verba hic adſcribam: Dos, inquit, omnis margaritarum eſt in candore, magnitudine, orbe, læuore, ac pondere; haud promptis rebus, in tantum, vt nulli duo reperiantur indiſcreti: vnde nomen Vnionum Romanæ impoſuere deliciæ, nam id apud Græcos nō eſt, nec apud Barbaros quidem inuētores eius, aliud eſt, quam margarita.

Prima[ſius] *Matth* *Plinius præſtan[tia] marga[rita]rum.*

Beda.

Beda ſic interpretatur hunc lo- 48
cum: *Dabo illi calculum candidum*, id eſt, corpus in Baptiſmo candidatum, poſteà verò reſurrectionis gloria refulgens. *Et in calculo nomen nouum ſcriptum*, vt filij Dei nominemur, & ſimus. *Quod nemo ſcit, niſi qui accipit*, quia, *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt*, non enim hypocrita guſtat quàm ſuauis eſt Dominus. Eadem Bedæ ſcribit Rupertus, addēs prætereà, propterea dici nouum nomen, quia à nouo homine Chriſto, per ſanguinem eius redemptis, & dignè in ipſum credentibus datur, ſicut etiam Ioannes dixit, *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credūt in nomine eius.* Vetus autem nomen ex veteri homine nobis hæreditarium erat, vt diceremur ſcilicet, & eſſemus natura filij iræ. Huius porrò nominis ſcientiam, nō alienum extrinſecus documentum, ſed proprium intrinſecus efficit experimentum.

1. Ioan *1. Ioan.* *Pſal.* *Rupert* *Ioan.* *Ad E[ph]*

Digitized by Google

nientum. Inflati & tumidi ſciant, vt ſibi ſcire videntur, quantum volunt, ſiue quãtum poſſunt; huius tamen nominis ſcientiam conſequi non poſſunt: Scriptum enim eſt, *Hæc cogitauerunt & errauerunt: excæcauit enim illos malitia illorum, & neſcierunt Sacramenta Dei.*

49 Aretha, Calculum candidum interpretatur claritatem nominis, & famæ ſplendorem. Ait verò vſum eſſe Dominum ſimilitudine calculi candidi, quòd illo in tempore vſus illius calculi eſſet notus ijs qui in theatris & ſtadijs certabant, cuius certaminis victoribus tradebatur. Nomen autem nouum, quod alijs dicitur eſſe ignotum, eſt id quod prædictum fuit ab Iſaia illis verbis: *Et vocabunt eos Populus ſanctus, redempti à Domino.* Et paulò infrà: *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio, In quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Deo, Amen.* Haymo ait, iſtum calculum candidum eſſe lapidem pretioſum, qui a Latinis appellatur Carbunculus, eo quod in tenebris, tanquam carbo ignitus fulgeat: per hũc autem lapidem ipſe Chriſtus intelligitur, qui inter huius ſeculi tenebras refulſit, quando Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Eadem eſt Ansberti Interpretatio. Sed fallitur Haymo: nam pro calculo candido eſt hic Græcè ψῆφος, quæ vox apud Græcos non ſignificat lapidem pretioſum appellatum à Latinis Carbunculum, is enim ἄνθραξ dicitur Græce, ſed ſimpliciter calculum. Quanquam iſtam Haymonis interpretationem adiuuare videtur ſententia Beati Hieronymi, quam, vt præſenti diſputationi conuenientem, referam hoc loco.

50 B. Hieronymus in Epiſtola centeſima quadrageſima tertia, quam ſcripſit ad Damaſum Papam, explanans illa verba Iſaiæ cap. 6. *Et volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus, &c.* vbi pro illa voce *calculus*, apud Septuaginta Græcè eſt ἄνθραξ, Latinè carbo, ſiue carbunculus; hæc, inquam, verba explanans Hieronymus, Calculum candidum, nominatum in hoc loco Apocalypſis, interpretatur diuinũ ſermonem, qui eſt potentiſſimus, & prorſus inſuperabilis: Hęc ſunt Beati Hieronymi verba, in Hebræo p carbone, quem poſuerunt Septuaginta, legitur calculus, cæteris quoque Interpretibus ſuper hoc conſonantibus. Videtur autem mihi ſermo diuinus calculi appellatione ſignari: Sicut enim calculus genus eſt lapidis duriſſimi & rotundi, & omni poritate lęuiſſimi; ita ſermo Dei, qui neque Hæreticorum, neque omnium aduerſariorum poteſt contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium ſuum circumcidit, & Ioſue populum purgat à vitijs, & in Apocalypſi Dominus vincentibus pollicetur calculum cãdidum, & in eo ſcriptum nomen. Videntur autem Septuaginta, transferentes in hoc loco ἄνθρακα, idem ſenſiſſe quod cęteri, ἄνθραξ quippe, quem nos carbunculum interpretamur, genus eſt lapidis fulgidi atque nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum, ſiue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini ſermonis veritas, & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifeſta oſtenditur: *Eloquia enim Domini eloquia caſta, argentum igne probatum terra, purgatum ſeptuplum.* Et alibi: *Mandatum Domini lucidum, illuminans oculos.* Hactenus ex B. Hieronymo.

S. Hieronymus.

Exod. 4.

Ioſue 5.

Locus Pſ. 11.

Pſal. 18.

Ponam denique loci huius duas 51 Ambroſij interpretationes, quarũ priorem tradit his verbis, Per calculum, qui lapis paruus eſt, & à calcando appellatus, Euangeliũ Chriſti poſſumus accipere. Sicut enim Antiqui iſtiuſmodi calculorũ multitudinem ſibi congregabant, ad partiendos & diuidendos numeros: ita Doctores Eccleſiæ, multa

Ambroſius

verba

verba Euangelij congregant in cordibus ſuis, quorum obſcuritates, & ſpirituales intelligentias, atque vtilitates, dum auditoribus ſuis aperiunt, quaſi numeros ſuos diuidunt & partiuntur. Nomen verò nouum in calculo ſcriptum, eſt illud, a quo Ioannes exorſus eſt ſuum Euangelium, dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Hoc autem nomē nemo ſcit, niſi qui accipit, quia æternitatem, & omnipotentiam, & diuinitatem Filij, & æqualitatem eius cum Patre, nemo ſcire poteſt, niſi cui tradita fuerit Euangelij doctrina. Altera horum verborum interpretatio, quam tradit Ambroſius, eſt huiuſmodi; Poteſt, inquit, per calculum, nomenque in eo ſcriptum, beatitudo cęleſtis patriæ deſignari: vt per calculum ſignificetur cœleſtis patria; per nomen autem in calculo ſcriptum, beatitudo cœleſtis patriæ figuretur. Hoc igitur nomen nemo ſcit, niſi qui accipit: quia quanti ſit illa cœleſtis beatitudo, nemo ſcire valet, niſi qui ad cœleſtem patriam peruenire meruit, ſicut Iſaias dixit, *Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Hęc Ambroſius.

Ioan. 1.

Iſa. 64. Cor. 2.

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Super eiſdem verbis:

Explicatur Auctoris ſententia.

52 Vuat etiam me de iſto Calculo candido, & Nomine nouo nonnihil hoc loco dicere. Ac nomine quidem Calculi candidi non ſignificari hoc loco lapidem aliquem pretioſum, vel Margaritam, vt Primaſius putauit, vel Carbunculum, vt Haymo dixit, ſatis manifeſtum eſt, vt ſuprà diximus, vel ex ipſa propria ſignificatione vocis Græcæ, quæ hic ponitur. Calculorum autem apud Veteres ſextuplex fuit vſus. Primus quidem & antiquiſſimus eorum fuit vſus ad computandum: huc enim ſpectat vetus illud peruulgatumque prouerbium (Ad calculos reuocare) dictum in eos, qui nimio plus ſubtilem exigūt computationem, exactamque nimis ſubducere rationem volunt. Alter calculorum vſus fuit in iudicijs, ad ſignificandam abſolutionem vel condemnationem: abſolutio enim albo lapillo notabatur; atro autem, damnatio. Tertius calculorum vſus erat in Comitijs, & in ferendis ſuffragijs pro creatione magiſtratuum; nam cui fauebant & ſuffragabantur, eius nomine ſignatus calculus candidus dabatur. Quartus vſus fuit ad notandos dies lætos & fauſtos: nam quo die valdè lætum quippiam & proſperum eis contingebat, eum candido lapillo Veteres notare conſueuerant. Cuius originem conſuetudinis Plinius à Thracibus repetit in quarto capite libri ſeptimi, hunc in modum ſcribens; Thraciæ gens calculos colore diſtinctos pro experimento cuiuſque diei in vrnam condit, ac ſupremo die ſeparatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat. Quintus calculorum vſus, ſecundum Aretham, fuit in theatris atque certaminibus, vbi calculus candidus victori tradebatur, tanquam ſymbolum & victoriæ ab eo partæ, & præmij, quod ſtrenuè certando & vincendo promeritus fuerat. Sextum denique calculorum vſum Sixtus Senenſis in libro ſecundo Bibliothecæ ſanctæ in vocabulo (Calculus) commemorat, atq; hiſce verbis declarat; Conſtat etiā, apud veteres Ethnicos, Victoriarum dies publicis Faſtorū tabulis inſculptos, conſueuiſſe candido lapillo pnotari, quò clariùs a ceteris

diebus

diebus diſcernerentur. Ad quem morem alludens Zoenzonius poeta Chriſtianus, triumphalem Saluatoris noſtri diem celebrans, inter alia ſic ait.

„ *Hunc ſigna niueo quotannis Muſa lapillo.*

Atque hæc de multiplici calculorum candidorum apud Veteres vſu curſim dicta ſint.

53 Non eſt dubium, quin Dominus hoc loco nominans calculum candidum, Victoribus à ſe dandum, voluerit nos animum & cogitationem referre ad ſupradictos calculorum vſus, illo Beati Ioannis tempore ſatis frequentes, atque omnibus notos: Cum iſtis enim, præſertim verò cum ſecundo, & quarto, & quinto, atque ſexto calculorum vſu pulchram habet ceu analogiã & ſimilitudinem quandam æterna beatitudo, quæ poſt mortem datur a Deo Sanctis, Mundi, & Carnis, atque Diaboli victoribus. Exempli cauſa, Secundus calculorum vſus ſupra expoſitus apte poteſt applicari ad illud extremum & generale iudicium, in quo Chriſtus Dominus iudex omnium, lætiſſimam in Sanctos, tanquam abſolutionis ſententiam pronuntiabit, declarans eos verè iuſtos & benedictos, à Deo Patre ſuo, & dignos accipere regnum æternum. Quintus etiam calculorum vſus bellè quadrat ad cęleſtem Sanctorum felicitatem: hæc enim vocatur in Sacris litteris Corona iuſtitiæ, quæ redditur ſtrenuè in hac vita certantibus atque vincentibus, de qua ſcilicet Apoſtolus dixit, *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui; De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius* De ſexto autem calculorum vſu itidẽ dici poteſt. Nec verò cum quarto calculorum vſu non habet ſimilitudinem cęleſtis Sanctorum felicitas; poſt mortem enim Sanctorum victoriæ ac triumphi in cęlis celebrantur in die illo æternitatis feliciſſimo, in quo Sancti omnibus cumulati bonis, beati ſempiterno ęuo perfruuntur.

Quomodo æterna beatitudo ſimilitudinem habeat cũ ſupradictis calculorũ vſibus.

2. ad Tim.

54 Nomen porrò nouum interpretor, & dici, & eſſe filium Dei, &, quod eſt neceſſario conſequens, hæredem bonorum Dei, in quo eſt complexio bonorum omnium, & ſumma felicitatis humanæ. De hoc nomine dixit Beatus Ioannes, *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, & alio loco, quaſi admirabundus, ſimulque exultabundus dixit, *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. Chariſſime, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt* Quemadmodum autem virtutem & præſtantiam huius nominis, atque adeò bonorum cęleſtium, etiam doctiſſimus Theologus non cognoſcat, licet de eis acutè, docteque diſſerat; alius verò Theologiæ ignarus, ea benè cognoſcat & ſuauiter deguſtet, declarari poteſt ſimilitudine Solis, quem qui nunquam vidit, neque pulchritudinem eius, neque voluptatem & gaudium, quod ex eius aſpectu lucis capitur, æſtimare poteſt. Vera etenim illa eſt Philoſophorum ſententia, Deficiente ſenſu alicuius proprij ſenſibilis, neceſſe eſt, ſcientiam quoque illius ſenſibilis deficere.

Quid ſit nomen nouũ.

Ioan. 1.

Locus 1. Ioa cap. 3.

Sed Ambroſius ad hoc ipſum 55 declarandum atque comprobandum, aptiſſimam atque pulcherrimam affert ſimilitudinem. Declarans enim verba illa huius loci, *Quod nemo ſcit, niſi qui accipit*, hoc modo ſcribit: Sed dicet aliquis, Quomodo litteratus quiſpiam, & in diuinis Scripturis eruditus, myſterium nominis Chriſti neſcit, ſi diligat ſeculum, & voluptuosè viuat? Huic ego duorum hominum mel multum poſſidentium ſimilitudinem opponam: ex quibus vnus mel edere ſolitus erat;

Ambroſius pulchra ſimilitudo.

G alter

alter verò ab eius eſu quadam de cauſa, omnibus modis abſtinebat: vter iſtorum duorum videtur tibi mellis ſaporem melius cognouiſſe? Vtique reſpondebis mihi, quòd is qui mellis dulcedine perfrui ſolitus erat; & tamen, ſi vtroſque interrogaſſes de melle, cuius eſſet ſaporis, vterque dulciſſimum eſſe, ſine dubitatione vlla reſponderet. Sed poſterior diceret, quod ab alijs audierat; prior autem ille, quod expertus ipſe fuerat: illius lingua loqueretur, quod fauces ignorabant; huius autem, quod delectatio guſtus eum docuerat. Ille igitur, qui mel non ad comedendum, ſed ad emolumenta ſua exaggeranda poſſidebat, eos homines ſignificat, qui ex ſcientia diuinarum Scripturarum gloriam temporalem, pluſquàm æternam capeſſunt: Ille verò, qui mel poſſidebat, vt eius dulcedine frueretur aſſiduè, eos ſignificat, qui mandata Dei non pro gloria temporali, ſed pro Dei amore diſcere ſtudent, vt per eorum operationem ad gloriã æternam peruenire mereantur. Illis itaque mandata Dei, quamuis prædicentur, dulcia non ſunt, quia nõ dulcedinem cœleſtis patriæ, ſed dulcedinem terrenam, quæ generat amaritudinem, diligunt; his verò mandata Dei ſpes cœleſtis patriæ, dulcia facit; ſicut Propheta dixit, *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua; ſuper mel ori meo.* Illi ergo ſoli ſciunt nomen Dei qui cuſtodiunt mandata Dei: qui verò ſęculum diligunt, & vitijs ſeipſos mancipant, & deſideria carnis ſuæ perficiunt, hi neſciunt nomen Dei, quia timorem & amorem eius a mentibus ſuis abijciunt. Hactenus ex Ambroſio.

Lucus Pſalmi 118.

DECIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe.

VERS. 18.

HÆC eſt quarta 56
Epiſtola, quam B. Ioannes ſcripſit ad Epiſcopum Thyatirenſis Eccleſiæ. Duplex autẽ ſe offert nobis ſuper Verbis ſupradictis quæſtio: altera, num Eccleſia Thyatirenſis in tempore B. Ioannis iam eſſet fundata; altera verò eſt, An Epiſcopus iſtius Eccleſiæ, ad quem Ioannes ſcripſit hanc Epiſtolam, fuerit B. Irenæus & martyr, & Epiſcopus Lugdunenſis. Fuiſſe quoſdam, à quibus liber Apocalypſis repudiaretur, non modo tanquam Scriptura minime canonica & diuina, ſed etiam tanquã falſa & mendax, videre licet apud Epiphanium, vbi diſputat contra Hæreſim quinquageſimam primã: Aiebant.n. illi, nullam fuiſſe Thyatirenſem Eccleſiam tempore Beati Ioãnis, ſed multò poſt obitum eius fuiſſe conſtitutam. Quam calumniã diſcutiens Epiphanius, fatetur, tẽpore B. Ioannis nondũ fuiſſe Thyatirenſem Eccleſiam, ſed Ioannem prophetico ſpiritu præuidiſſe, eam multis poſt annis futuram, & deceptum iri a propheriſſis Cataphrygarum, Montani ſectatricibus, Priſcillam dico, & Maximillam, & Quintillam, quas hoc loco B. Ioannes deſignauit nomine Iezabelis; ſeruos Chriſti ſeducentis. Tradit autem Epiphanius, Eccleſiam Thyatirenſem ab erroribus Cataphrygarum ſuo tempore fuiſſe repurgatam.

An tẽp. B. Ioann. fuerit Eccl. ſia Tyatiſis Epiphani.

Sed.

57 Sed ego ęgrè admodum Epiphanio aſſentior: Non enim fit mihi veriſimile, cùm Beatus Ioannes in hac Epiſtola Thyatirenſem Epiſcopum alloquatur, partim laudans eũ de ijs, quæ antea egerat, & tũc agebat; partim vituperans & incuſans de ijs, quæ in Eccleſia ſua fieri patiebatur; non, inquam, fit mihi veriſimile, Ioannem ſcripſiſſe hæc nõ ad Epiſcopum, qui tũc viuebat, ſed ad eum, qui longo pòſt tempore victurus, & Thyatireſem Eccleſiam, multo poſt tempore fundandam, gubernaturus erat. Libentiùs igitur negauerim, Eccleſiam Thyatirenſem nullam tempore B. Ioannis fuiſſe: nullum enim ad id probandum affertur argumentum. Et fieri poteſt, vt tempore Beati Ioannis fuerit Eccleſia Thyatirenſis, ſed poſt eius obitum, vel ob graues & diuturnas perſecutiones, vel alias ob cauſas, diſſipata & inde ſublata fuerit, poſteà verò ibidem ſit reparata & inſtaurata, & Cataphrygarum erroribus infecta, & ab ijs Epiphanij tempore mundata ſit.

An Epiſcopus iſte Thyatirenſis fuerit B. Irenæus. Aureolus.

58 Altera quæſtio eſt, Quis fuerit Epiſcopus iſte Thyatirenſis ad quẽ Ioannes hanc ſcripſit Epiſtolam. Aureolus fuiſſe ait Beatum Irenæum & martyrem, & poſteà Epiſcopum Lugdunenſem factum. Aureoli verba ſunt hęc: Sciendum eſt, iſtum Epiſcopum Thyatirenſem fuiſſe Irenæum, qui fuit egregius Polycarpi diſcipulus, & præ cæteris excellentioris doctrinæ. Sicut enim Polycarpus exceſſit omnes diſcipulos Beati Ioannis; ita omnes Polycarpi diſcipulos exceſſit Irenæus. Fuit autem Irenæus primò Epiſcopus Thyatirenſis; deinde incenſus publicandæ Fidei zelo, per multas regiones diſcurrens, & docens, & ad Gallias vſque diſcurrẽs, Lugduni Archiepiſcopus reſedit, & ſedem illam fundauit, plurimoſque libros ſcripſit; ſicut videre licet in libro 4. & 5. & 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Hic martyrium obiuit Lugduni, ſub Imperatore Seuero, in quinta perſecutione, quæ ab eo contra Chriſtianos exercita eſt. Ac licèt Irenæus non fuerit contemporaneus Beati Ioannis; in Spiritu tamen prophetico Ioannes de ipſo & cum ipſo loquitur, tanquam tũc viuente, quod omnibus futuris Thyatirenſis Eccleſię Epiſcopis excellentior futurus eſſet. Hæc Aureolus.

Aureolus refellitur.

Sed iſta Aureoli ſententia nullam veri habet ſimilitudinem. Principiò fuiſſe Irenæum in Aſia, & auditorem ac diſcipulum Polycarpi; & tradit Euſebius, & ipſe ait: Fuiſſe autem eum Thyatirenſem Epiſcopum, à nullo eſt vnquam, niſi ab Aureolo proditum, nec vllum in Eccleſiaſticis hiſtorijs iſtius rei extat veſtigium. Deinde, Beatus Ioannes Apocalypſim ſcripſit circa annum Domini nonageſimum octauum, vt ſuprà oſtenſum eſt: Irenæus verò martyrio coronatus eſt circa ducenteſimum quartum Chriſti annum: id autem eſt, ſeptẽ & centum annis poſt Apocalypſim à Ioanne ſcriptam. Dicere porro, Ioannem ſcripſiſſe ad eum, non tunc viuentem, ſed vno pòſt futurum ſęculo, qui poteſt credere, credat. Adijce, quod non eſt credibile, Irenæum, virum nempe ſanctiſſimum, & Chriſtianæ diſciplinæ obſeruantiſſimum, ea fieri paſſurum fuiſſe in Eccleſia ſua, de quibus acriter Epiſcopum illum Thyatirenſem Ioannes accuſat. Lyranus quoque ſuper hoc loco Apocalypſis iſtam de Irenæo Aureoli, tacito tamen eius nomine, opinationem confutat. 59

†

DECIMASEXTA Diſputatio.

Super eiſdem verbis:

VERS.20. *Permittis mulierem Iezabel, quæ ſe propheten dicit, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.*

60 IEzabelis, quæ vxor fuit Achab Regis Iſrael, nota eſt hiſtoria ex tertio & quarto libro Regum. Cuius mulieris maximè fuit deteſtanda improbitas atque impietas: Non ſolùm enim cultrix ipſa fuit Idolorum, ſed eorum cultum inducere in populum Dei quoquo modo conata eſt. Deinde atrociſſimo inſectata eſt odio veros Dei Prophetas, præſertim autem Eliam, obnixè cupiens, illis de medio ſublatis, & veri Dei religionem abolere, & ſuorum Deorum cultum firmare, atque propagare. Adhæc, virum innocentem Naboth, ſumma circumuentum iniquitate necari iuſſit; quò agrum eius marito ſuo potiendum traderet.

3. Reg. 21.

Quænam fuerit iſta mulier quā Ioannes vocauit hic Iezabelem. Albertus.

Sed quænam fuit illa mulier in Eccleſia Thyatirenſis, quam Ioannes hoc loco Iezabelis nomine inſigniuit? Variant Explanatorum ſententiæ. Quidam dixerunt, eam fuiſſe illius Epiſcopi Thyatirenſis vxorem. Albertus quidem certè tradit in quibuſdam libris hunc locum ſic legi: *Permittis vxorem tuam Iezabel, &c.* Sed iſtius rei nulla eſt probatio, & Ioannes acriùs atque vehementiùs Epiſcopum illum reprehendiſſet. Alij putant, non vnam aliquam fuiſſe mulierem, ſed vniuerſam Pſeudapoſtolorum ſectam. Nonnulli arbitrantur, iſtis verbis propriè ſignificari ſectam & hæreſim Nicolaitarum, quam Interpretationem ſequitur Andreas: Nicolaitarum, inquit ille, hæreſis propter impiam impuramque laſciuiam, per tropum, hoc loco Iezabel appellatur. Pro hac interpretatione facit, quòd, quæ hoc loco illi Iezabeli tribuuntur, de fornicatione, & Idolothytorũ eſu, eadẽ ipſa Victorinus attribuit Nicolaitis. Nicolaitæ, ait Victorinus, erãt illo tẽpe homines ficti & peſtiferi, qui ſub noĩe Nicolai fecerunt ſibi hæreſim, vt delibatũ exorcizaretur, & ſic manducari poſſet: & quicumq; fornicatus eſſet, octauo poſt die pacẽ acciperet.

Andreas Cæſarienſis

Epiphan. Aureolus.

Epiphanius contra Hæreſim 61 quinquageſimam primam, & Aureolus hoc loco, referunt hoc ad hæreſim Cataphrygarum, id eſt, ad Montanum, qui ſe iactabat Paracletum eſſe, & ad eius mulieres, Priſcillam & Maximillam, quæ appellabantur Propheteſſæ. Iſtæ malo agitatæ ſpiritu, in ſimilitudinem vatum, tanquam à ſenſibus abſtractæ, dicebant multa quaſi prophetico afflatæ Spiritu, rectæ fidei, & Chriſtianę diſciplinæ planè contraria. De iſtius Hæreſis ortu & progreſſu legẽdus eſt Euſebius in quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Cardinalis Baronius in ſecundo Tomo Annalium in Anno Domini centeſimo ſeptuageſimotertio. etenim, duabus de cauſis non videtur Beatus Ioannes iſta dixiſſe hoc loco, de Cataphrygarum hęreſi; loquitur enim de hæreſi quæ tunc vigebat: Cataphrygarum autẽ hæreſis plus ſeptuaginta annis poſt Ioannis obitum excitata eſt. Et verò, iſtius hęreſis placitis minimè congruunt, quæ hic dixit Ioannes de fornicatione: illius enim ſectatores hæreſis, magnam ſimulabant caſtimoniam, prorſus adeò, vt etiam ſecundas nuptias; ſimiliter vt fornicationem, eſſe fugiendas docerent.

Euſebius. Baronius.

Auctoris ſententia.

Mihi procliuius creditu videtur, iſtam Iezabelem fuiſſe in ciuitate 62

iſta

iſta Thyatirenſi vnam quampiam mulierem, nobilitate, diuitijs, & potentia præpollentem: ſed hæreticæ, vt creditur, Nicolaitarum doctrinę ſectatricem, & acerrimam Catholicæ Fidei cultorum inſectatricem & hoſtem. Hæc mulier ſimulabat propheticum Spiritum, vt, quæ dicebat, ea diuino afflata Spiritu dicere videretur, quò plures de rudioribus & ad vitia propenſioribus decipere poſſet, perſuadens eis, nec fornicari, nec Idolothyta comedere, nefas atq; illicitum eſſe. Quod nos diximus de iſta muliere, idem ſenſit Ambroſius, hunc ipſum locum explanans: Hæc, inquit, mulier, quę Iezabeli impijſſimæ cōparat, ideo ſe prophetem mendaciter affirmabat, quò faciliùs, ſub Religionis nomine, falſam doctrinam in Dei populum introduceret, & ſicut illa Iezabel, Dei populum a cultura veri Dei ſeparare, & ad Idolorum venerationem traducere nitebatur; ita hæc mulier Thyatirenſis veros Chriſtianos à fide recta ſeparare per prauam doctrinam conabatur: Fornicatur enim anima, quæcumque à Dei creatoris ſui cultu recedit. Idolothytum autem vocat, quod Idolis erat immolatum: docebat enim mulier illa, nihil nocere Chriſtianis, ſi Idolis carnes immolatas comederent. Hęc Ambroſius. Ex cuius verbis intelligere licet, ipſum per fornicationem hoc loco dictam, non carnalem, ſed ſpiritualem, quæ fit per receſſum a veri Dei cultu rectaque fide, intellexiſſe: ſicut contrà, quæ hic vocantur Idolothyta, proprie accepiſſe. Idem quoque Beda & Rupertus de illa muliere Thyatirenſi tradunt.

Ambroſius

Beda.

Rupertus. 63 Sed Rupertus benè ponderans verba illa, *Quia permittis Iezabelem?* Quid, inquit, illum Epiſcopum volebat Deus agere, cui dicebat, *Quia permittis, &c* Volebat nimirū, vt ille Spiritum fortitudinis indueret, & zelo Domini ſpiritualiter illud faceret, quod Elias corporaliter fecit. Elias enim cùm redarguiſſet populum duas in partes claudicantem; & ſignis euidentibus effeciſſet, vt adorantes dicerent, *Dominus ipſe eſt Deus*, comprehendere iuſſit prophetas, ita vt ne vnus quidem ex illis effugeret, eoſque iuxta torrentē Cyſon interfecit. Hoc vir ſanctus, qualis erat Angelus ille Thyatirenſis Eccleſiæ, ſic debebat imitari, & facere, vt non ſola ſalute ſua contentus eſſet, quoniam Angelus erat, & ſecundùm hoc nomen, alijs qualiter ſoluentur, nunciare debebat: ſed & gladium verbi Dei accipiens, redargueret populum, eò quòd claudicet, hinc communicans corpori & ſanguini Chriſti, & inde iuxta doctrinam iſtius mulieris, fornicans, & Idolothyta manducans; cùm dicat Apoſtolus, *Non poteſtis participare menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum*. Iſtos ergo talia docentes teneat is, cui hæc ſcribuntur, tanquam prophetas Baal & Iezabelis, & gladio verbi Dei, quod eſt in ore eius, ſeparet ab Eccleſia, damnatos proprio iudicio, ne quis eis communicet, neque ſimul cum illis cibum ſumat, neque cuipiam illorum dicat Aue, neque in domum ſuam recipiat illum: ſic enim ſpiritualiter aget illud, quod gladio corporali egit Elias, cùm prophetas Baal occidit. Hæc Rupertus.

Locus 3. Reg. 18.

1. ad Cor. 10.

1. ad Cor.

Sed cur Beatus Ioannes perinde 64 Idolothytorum eſum reprehendit, quaſi crimen eſſet grauiſſimum? cùm ea res per ſe mala non ſit, quin etiam pro nihilo ducatur ab Apoſtolo: *De eſcis*, inquit, *quæ Idolis immolantur, ſcimus, quia nihil eſt Idolum in mundo*. An iſtud tam ſeuerè reprehenſum eſt a Beato Ioanne, propter ſcandalum peruenieus ad ſimplices & infirmos Chriſtianos, qui ea ratione facile perducebātur ad cultum Idolorum? aut comedebant illa idolothyta cōtra conſcientiā? nam cùm perſuaſum haberent, eſſe peccatum veſci Idolothytis, nihilo-

Locus 1. Cor 8. Cur Ioān. tantoperè eſū Idolothytorū reprehēder...

nihilominùs tamen veſcebantur : de quibus Apoſtolus ſupradicto loco loquens, *Sed non in omnibus*, inquit, *eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia vſque nunc Idoli, quaſi Idolothytum manducant: & conſcientia ipſorum cùm ſit infirma, polluitur: Videte autem ne fortè hęc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolo recumbentem, non ne conſcientia eius, cùm ſit infirma, ędificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus propter tuam conſcientiam, frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt?* Idem ſu-
14. per eadem reſcribēs ad Romanos, *Omnia*, inquit, *ſunt munda: ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat.* An Beatus Ioannes reprehendit talem eſum propter decretum & præceptum Apoſtolorum, factum in Concilio Ieroſolymitano, de non edendis Idolothytis, quo Gentes omnes ad fidem Chriſti conuerſas obligari voluerunt? Nar-
15. rat hoc Lucas in Capite XV. Hiſtoriæ ſuæ Apoſtolicæ: quietiam refert, Paulum & Barnabam, varias peragrando regiones, huius præcepti Apoſtolici obſeruationem commendaſſe omnibus Eccleſijs. Sed enim Aretha putat, nomen Idolothytorum hoc loco poſitum, non propriè, ſed figuratè accipiendum eſſe. ſic enim ſcribit, Per eſum eorum, quæ immolata ſunt Idolis, videtur alias quoque diuiſiones connectere, quæ & ipſæ pios inuadebant, qui ſanè tropus ſolet accidere: ſiquidem Nicolaitæ non proponebant edenda Idolothyta, ſed alia tamen habebant, quæ vel cogitare, extremæ ſit ac deteſtandæ fœditatis atque impietatis. Quæ autem illa ſint, dictum frequenter à nobis eſt, a Beato Epiphanio demonſtrari, ea in ſuo Panario.

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Vobis autem dico, & cæteris qui VERS.24
Thyatiræ eſtis Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudinem Satanæ, quemadmodùm dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus, tamen id quod habetis, tenete donec veniam.

Enarrantur variæ horum verborum interpretationes, ab auctoribus traditæ.

PRoxime antè locutus 65
eſt Dominus de Hæreticis ſeducentibus, & de ſeductis per illos: hæc autem verba loquitur Dominus ad ſimpliciores homines illius Eccleſię Thyatirenſis in hanc ſententiam: Quandoquidē, inquit, aduerſus homines adeò aſtutos & malignos, propter ſimplicitatē veſtram pugnare nō valetis, vtpote profundarū Satanę fraudum, vt ipſi aſſeritis, ignari: nō exigā a vobis verborū pugnam, ſed fidam tantùm, rectæ fidei & doctrinæ, quam accepiſtis, cuſtodiam: donec tandem vos iſtinc ad me aſſumpſero. Hæc eſt loci huius An- Andreas.
dreæ Cæſarienſis interpretatio.

Ambroſij autem explanatio eſt 66 Ambroſius
huiuſmodi: Quod iſtis verbis dicitur, id videtur mihi non ad doctrinam illius mulieris Iezabelis, ſed ad falſos Apoſtolos pertinere, qui docebant Gentibus ad Chriſtū cōuerſis neceſſariā eſſe carnalēm circumciſionem, & obſeruantiā legis Moſaicæ:

Moſaicæ ſecundum litteram. Et quia poſt Euangelium datum, obſeruantia veteris legis ſecundum litteram, nihil eſt aliud quam ſeruitus Diaboli; poſſumus per altitudinem Satanæ, ipſam legem carnaliter acceptam & obſeruatam intelligere. Ergo iſtorum verborum huiuſmodi eſt ſententia: Vobis dico, qui in fide perſtitiſtis; Quicumque non habent doctrinam hanc, id eſt, Qui non receperunt doctrinam illius peſſimæ mulieris, & qui non cognouerunt altitudinem Satanę, quemadmodum illi dicunt, id eſt, Qui legis Moſaicæ carnaliter intellectæ iugum non ſuſceperunt, quemadmodum falſi Apoſtoli docent neceſſario eſſe ſuſcipiendum; *Non mittam ſuper vos aliud pondus*. Id eſt, Qui permanſi-

15. ſtis in fide, & falſos Apoſtolos non recepiſtis, non onerabo vos obſeruantia Legis Moſaicæ, præter pauca illa quæ vobis Apoſtoli præceperunt, vt abſtineatis vos a fornicatione, & à ſuffocato, & ſanguine, & a comedendo ea, quæ Idolis ſunt immolata. *Verumtamen id quod habetis, tenete, donec veniam*. Hoc perinde eſt, ac ſi diceret, Quia paruuli eſtis, & lac vobis eſt opus, non autem ſolidus cibus, fidem rectam, quam didiciſtis, tenete donec veniam, vt inſpirationis meæ gratia ad altiora opera virtutum agenda vos prouocem & promoueam. Sic Ambroſius.

67 Eſt & alia complurium Auctorum interpretatio huius loci, vt Primaſij, Bedæ, Haymonis, Ioachimi, Ruperti, aliorumque; Hi altitudinem Satanæ hoc loco dictam interpretantur ſublimitatem eius, qua & in cęlo ſimilis eſſe Altiſſimo concupiuit; & de cęlo deiectus, in terris nihilominus eandem ſimilitudinem Dei ſuperbè affectans, ab hominibus, quos ipſe ſeduxit, exigit, vt in ſimulacris ſacrificia ſibi, tanquam Deo, faciant; & ipſe reſponſa illis reddit, editque oracula.

[Pri]maſius.
[Bed]a.
[Hay]mo.
[Rup]ertus.
[Ioac]himus
..., 14.

Hanc Satanæ altitudinem ſiue ſuperbiam fideles Thyatirenſes non cognouerant, id eſt, non approbauerant, quia nec ſacrificare Idolis, nec de ijs quæ fuerant Idolis immolata comedere voluerant.

Aliud verò pondus, quod dicit ſe non miſſurum ſuper eos, interpretatum iſti, obligationem ſeruandi legem veterem. *Et illud quod habetis tenete*, ſignificat, vt tenerent onus, & iugum legis Euangelicæ, quod acceperant, & erat leue & ſuaue, ſub quo iubet eos perſeuerare vſque in finem. Alij iſta ipſa verba ſic exponunt, Non patiar vos tentari ſupra id quod poteſtis. Alij ſic, Quia iſtos Hæreticos toleretis per metum magis, quàm per conſenſum, & ex infirmitate potiùs, quã ex malitia, non vos alijs pęnis affligam; ſatis enim malorum vobis eſt quod ab iſtis Hæreticis infeſtamini atque vexamini. 68

Matth. 11
2 ad Cor. 1

Non eſt prætermittenda hoc loco interpretatio Lyrani, quæ ita ſe habet; *Non cognouerunt altitudinem Satanæ*, Id eſt, Non approbauerunt ſuperbiam Ebionis & Cerinthi; qui ſuperbia elati, dogmatizauerunt contra reuerentiam perſonæ Chriſti, æternitatem & diuinitatem eius abnegantes, propter quod Beatus Ioannes in exordio ſui Euãgelij diuinitatem eius aſſeruit, vt dicitur in Libro illuſtrium virorum. *Quemadmodum dicunt: non mittam ſuper vos aliud pondus* Hic tangitur, ait Lyranus, vitatio alterius erroris, ſcilicet Pſeudapoſtolorum, qui dicebãt, ſimul cũ Euangelio neceſſariã eſſe obſeruationẽ legalium q̃ Beatus Petrus vocauit pondus ſiue onus importabile, vt dicit̃ Actorũ decimo quinto. Et idcirco Beatus Ioannes, vel potius Angelus apparens ei, & loquens in pſona Chriſti, ait, *Quemadmodum dicunt* (Pſeudapoſtoli videlicet) *Non mittam ſuper vos aliud pondus*, id eſt, obſeruationem legis, q̃ Pſeudapoſtoli dicunt vobis eſſe imponendam. *Tamen id* 69

Lyranus.

quod habetis, id eſt, veritatem euangelicam, per veros Apoſtolos vobis prædicatam, *Tenete donec veniam*, id eſt, Firmiſſimè cuſtodite vſque ad diem iudicij, in quo manifeſtabitur omnibus, qui fuerint veri & falſi prædicatores doctrinæ meæ, & qui veri ac falſi cultores ac ſectatores mei; & vtriſque, pro meritis eorum, condigna fiet retributio.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

Exponitur de ſupradictis Interpretationibus Auctoris iudicium.

70. EGo quoque de germana loci huius Interpretatione paucis aperiam quod ſentio. Ac primò quidem videntur mihi verba illa, *Altitudinem Satanæ*, ſiue, vt Græcè eſt, in plurali numero, *altitudines Satanæ*, quemadmodum legit hoc loco Beda, verba hæc commodè intelligi non poſſe de Superbia Diaboli, vt multi ſunt interpretati: Illa enim vox (altitudo) non ſignificat hoc loco ſublimitatem, vt per metaphoram accommodari queat ad ſignificandum ſuperbiam Diaboli, de quo
Iob 41. Iob dixit, *Omne ſublime videt, ipſe eſt Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.* Sed illa vox (altitudo) ſignificat hoc loco profunditatem. Latini enim altum vſurpant pro profundo, dicentes altum puteum, & altum mare, & Poeta dixit,

1. Æneidi *Manet alta mente repoſtum.*

Hoc autem patet ex Græco textu huius loci; in quo non eſt Græca vox ὕψος; propriè ſignificans ſublimitatem, ſed eſt vox βάθος, ſiue in plurali, τὰ βάθη, id eſt, profunditatem, ſiue profunditates. Hanc porrò vtramque vocem Græcam in eadem ſententia poſuit Apoſtolus ſcribens ad Epheſios in illis verbis, *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & ſublimitas, & profundum.* Eph. vbi pro illa voce (ſublimitas) Græcè eſt ὕψος; pro illa verò voce (profundum) Græcè eſt βάθος. Neque verò ſicut apud Latinos altitudo duplicē habet ſignificationem, & ſublimitatis & profunditatis, ita quoque apud Græcos, vel ὕψος, vel βάθος duplicem iſtam ſignificationem habet, ſed vnam tantùm. Ergo altitudo, ſiue altitudines Satanæ non ſignificant hoc loco ſublimitatem & ſuperbiam eius, ſed profunditates ipſius, id eſt, aſtutias, callidaque conſilia, occultas artes, & inſidioſas rationes decipiendi & perdendi homines.

71 Equidem primam horum verborum interpretationē ſupra expoſitā, quæ eſt Andreæ Cæſarieñſis, iudico ſimpliciſſimā & planiſſimā, & ſñiæ verborum B. Ioannis maximè inhærentem, & congruentiſſimam huic loco, atque ob has ipſas cauſas multò probabiliſſimā. Nec tamen mihi diſplicet eorum opinio, qui verba illa, *Altitudinem Satanæ, quemadmodùm dicunt*, referenda eſſe putāt ad Hæreticos illos Thyatirenſes, & illius mulieris Iezabelis ſectatores. Hi enim ſuam in vulgus iactātes & vēditātes ſapientiā, dogmata diſciplinæ ſuæ vocabāt altitudines, ſiue profunditates, quaſi doctrinam cōtinerent profundiſſimā, & omnibus, niſi ſolis ipſis, aut quos ipſi eam docere vellent, prorſus incomprehenſibilem. Adiuuat interpretationem hanc illud quod proximè adiungitur, *Quēadmodùm dicunt*, quibus verbis ſignificatur, illos doctrinæ ſuæ dogmata altitudines ſiue profunditates appellare conſueuiſſe. Non eſt tamen putandum, appellaſſe eos doctrinam ſuam altitudinem Satanæ: non enim videri eam volebant profectam eſſe à Satana, ſed a Deo. Beatus tamē Ioan-

hæſ, qui hæc in perſona Chriſti loquebatur, addidit nomen illud (Satanæ) quò ſignificaret dogmata illorum Hæreticorum, nec eſſe, nec appellari debere altitudines ſiue profunditates ſimpliciter & præciſe, ſed cum adiunctione (profunditates Satanę) id eſt, profundæ aſtutiæ ac malitiæ Diaboli conſilia & commenta, inſpirata miniſtris eius Hæreticis, ad deceptionem & perditionem hominum.

Hæreti doctri nã glo- pradi- ũ gra- à B. rio de us.

72 Morem autè Hæreticorum, doctrinam ſuam laudantium, tanquã profundam & admirabilem, & ipſis duntaxat à Deo patefactam, & alijs Catholicæ diſciplinæ ſectatoribus incognitam, graphicè depinxit Beatus Gregorius in libro 5. Moralium, cap. 18. explanans verba illa Iob capitis quarti, *Porrò ad me dictum eſt verbum abſconditum*. Verbũ abſcõditum, inquit Gregorius, audire ſe ſimulant Hæretici, vt audito rum mentibus quandam prædicationis ſuæ reuerentiam obducant: inde & latenter prædicant, quò eorum prędicatio tantò ſanctior, quãtò & occultior videatur. Communem autem ſcientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æſtimentur. Occulta vel noua ſemper exquirunt, quæ dũ alij neſciunt, apud imperitorum mentes ipſi de ſcientiæ ſingularitate gloriantur, & occultam eſſe doctrinam ſuã inſinuãt, & quò miſabiliorem oſtendant, latenter ſe hanc percepiſſe affirmãt: vnde apud Salomonem mulier Hæreticorum ſpeciem tenens dicit, *Aqua furtina dulciores ſunt, et panis abſconditus ſuauior* Videat cetera Lector, quæ inibi Beatus Gregorius ad hanc ſententiam piè diſertèque diſputat. Illorum porrò verborum, *Non mittam ſuper vos aliud pondus, &c.* probo interpretationem Ambroſij ſuprà commemoratam; ſed lubentius ſequor & amplector explanationem, quam ſuprà retulimus, Andreæ Cæſarienſis.

DECIMANONA Diſputatio.

Super illis verbis:

Vincenti dabo ſtellam matutinam.

VERS. 28.

ET aliâs ſępe verborũ 73 loco Andręas Cæſarięſis copioſam & doctam atque luculentam horum verborũ explanationẽ tradit his verbis: Aut ſtellam matutinam vocat eam hoc loco, de qua Eſaias dixit, *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris*? quam ſtellam ſub credentium pedibus proculcandam Dominus alicubi promiſit, & Romanis Paulus ſcribens ait, *Deus autem pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter*. Et Dauid figurata oratione hoc ipſum ſignificans, *Super aſpidem*, inquit, *& baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*. Aut in hoc loco de ea ſtella eſt ſermo, quam Beatus Petrus in cordibus fidelium, veluti Luciferũ naſci ſcribit; quæ nihil aliud eſt, quam lux quædam à Deo in ſuorũ fidelium corda dimanãs. Quinetiã Ioannes Baptiſta & Elias Luciferi nomine à quibuſdam appellantur, nec ſanè iniuria; Ioannes etenim priorem Solis iuſtitiæ ortum anteceſſit, Elias verò poſteriorem eiuſdem exortum & aduentum antegredietur. Horum ſocios, & conſortes, & gloriæ participes fore Dominus hoc loco promittit eos, qui ſtrenuè pugnando Diabolum vicerint. Neque mirum videri debet, ſi idem nomen ad res inter ſe diuerſas transferatur, cũm manifeſtum ſit ex Sacris litteris, & Chriſtum & Antichriſtum; alia tamen, &

Andreas. Quid ſit ſtella matutina.

Eſa.14.

Rom.vlt.

Pſal.90.

1.Pet.1.

& alia ratione, idem nomen ſortiri; vterque enim appellatur Leo, ſed ille ex tribu Iuda, hic autem ex Baſan. Dies quoque futuri ſæculi, in quo præſentis vitæ tenebræ diſcutientur finémque facient, & Angelus, qui diem illum annunciaturus eſt, Orientis vocabulo alicubi deſignantur: vterque enim iuſtitiæ Solem qui Sanctis apparebit, præſenſque vitæ huius obſcuritatē diſſipabit, antecedet. Cuius radijs vtinam etiam nos illuſtrari contingat, accedente huc bona Patris voluntate: cui cum Spiritu ſancto, ſit gloria in ſęcula ſęculorum, Amen. Hactenus ex Andrea Cæſarienſi.

Victorinus. 74 Victorinus Matutinam ſtellam interpretatur primam reſurrectionem: illa enim noctem fugat, & Solis lucem prænunciat, & diei facit initium. *Lyranus & Gagneius.* Lyranus Stellam matutinam vocari ait corpus glorioſum, claritatis dote præfulgens. Gagneius indicari putat claram diuinarū rerum intelligentiam, quam etiam Beatus Petrus vocabulo, & ſimilitudine Luciferi ſtellæ denotauit. *Ioachim.* Ioachimus Abbas, Stella, inquit, matutina proximam diei lucem, & Solis claritatem præcurrit. Quid autem in ſtella matutina deſignatur, niſi præſcientiæ donum, per quod intelliguntur inuiſibilia Dei, quæ aliquando clara luce viſuri & cognituri ſumus? Hanc ſpiritualē gratiam præfigurauit ſtella illa, quę *Matth. 2.* in Domini noſtri natiuitate apparuit: hæc enim primò quidem in Oriente, nouiſſimè autem in Occidēte Magis apparuit, quę & pergēs in ſuo motu, ante celebrat eos, quouſque veniret & ſtaret ſuprà vbi erat puer. *Ricardus.* Ricardus ſtellam matutinam interpretatur gloriam cœleſtem ſolius animę, quę poſt mortem Sanctis datur. Ea dicitur Stella, propter claritatem viſionis beatificę: vocatur Matutina, quia eſt inchoata, & non plenè conſummata claritas, ſicut erit poſt glorioſam corporum reſurrectionē: tunc enim excreſcet tanquam in claritatem Solis, ſicut dixit Christus, *Fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno Patris eorum.* *Matth.*

75 Sed illa, vt multorum, ita probabilis admodum eſt Interpretatio, Stellam matutinā appellari ipſum Chriſtum, qui ſuæ glorioſę claritatis manifeſtationem & viſionē promittit ſtrenuè certantibus in hoc Mundo & vincentibus. *Christus stella matutina dicitur.* Cur autē vocetur ſtella matutina, volo ex proprijs Auctorum verbis, quę hic ſubijciam, Lectorem cognoſcere. *Prim.* Primaſius, Stellam, inquit, matutinam & Chriſtum intelligi, & reſurrectionem primam conuenit accipi: quia & ille apparens errorum tenebras repulit, & reſurrectione adueniante, mundanę noctis tenebrę fugabuntur: Hęc enim ſtella, ſicut noctis finem, ita diei prębet initium. *Ambr. Luc. 24.* Ambroſius: *dabo illi ſtellam matutinā*, id eſt, meipſum: Chriſtus enim ſtella matutina eſt, de qua dicit Scriptura, *Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget homo de Iſrael, & percutiet duces Moab.* Dominus enim percuſſit duces Moab, quando omnes fabricatores errorum deſtruxit; Moab enim interpretatur (Ex patre:) & fabricatores mendaciorum atque errorum ex patre Diabolo ſunt; Ipſe enim, vt Dominus dixit, pater mendacij eſt. *Ioan. 8. B. Gr.*

76 Beatus Gregorius illa verba Iob capitis trigeſimi octaui, *Nunquid produces luciferum in tempore ſuo?* de Chriſto Domino interpretatur, eā que interpretationem confirmat ex Libro Apocalypſis, in quo vocatur Dominus ſtella matutina: Sic autem ſcribit Gregorius: Deus Pater Luciferum in tempore ſuo produxit, quia quando venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. *ad Gal.* Dei quippe Filius ex Virgine natus, tanquam Lucifer, inter tenebras noſtrę noctis apparuit; quia peccati obſcuritate fugata,

gata,

gata, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum autem ſe demonſtrauit, quia diluculo ex nocte reſurrexit, & fulgore ſui luminis mortalitatis noſtræ caliginem preſſit, Qui bene per Ioannem dicitur
22 ſtella ſplendida & matutina; viuus quippe apparens poſt mortem, matutina nobis ſtella factus eſt, quia, dum in ſemetipſo exemplum reſurrectionis nobis præbuit, quæ lux ſequatur, indicauit. Sic Gregorius. Beda, Chriſtus, inquit, eſt Stella matutina, qui tranſacta ſęculi nocte, lucem vitæ Sanctis promittit, & pandit æternæ. Rupertus: *Dabo illi Stellam matutinam*, id eſt, Pro labore, quo in præſenti vita, quaſi in nocte laborat, ſollicitus & peruigil in animarum ſibi commiſſarũ cuſtodia, manifeſtabo meipſum, qui ſum ſtella ſplendida & matutina.

77 Sed hanc ipſam explanationem pluribus verbis, & ſatis appoſitè, ſciteque tractat Haymo, hunc in modum ſcribens: Stellam matutinam, quantum ad litteram, appellat Luciferum, qui ortu ſuo vicinum Solis demonſtrat aduentum. Spiritualis verò ſtella matutina Chriſtus intelligitur, qui ſurgens a mortuis, tenebras huius ſęculi fugauit, & luce fidei totum repleuit Mundum, & fulgore ſui luminis illuminauit tenebras noſtræ mortalitatis. De hac ſtella Petrus fidelibus illa verba ſcripſit, *Donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris* Diuina porrò Scriptura, cũ ſtella matutina numero ſingulari dicitur, per hanc hominem Chriſtum ſignificat; Cùm verò plurali numero aſtra matutina memorantur, eo nomine deſignantur Angelici Spiritus, quò ſpectat illud Iob Capite trigeſimo octauo, *Cùm me laudarent aſtra matutina*. Cùm verò ſimpliciter ac ſine additamento, ſtellæ nominantur, Eccleſiæ Doctores nonnunquam exprimuntur; vnde eſt illud apud Danielem Capite duodecimo, *Qui docti fuerint, fulgebunt ſicut ſtella firmamenti.* Chriſtus itaque apparens viuus poſt mortem ſuam, matutina nobis ſtella factus eſt; quia dum in ſemetipſo exemplum noſtræ reſurrectionis præbuit, quæ lux ſequeretur, indicauit. Stellam ergo matutinam vincentibus daturum ſe promittit, id eſt, ſemetipſum, & gloriam futuræ reſurrectionis; quod tunc implebitur, quando qui in monumentis ſunt, audient vocem Filij Dei, & *Ioan. 5.* cõfiguratum corpori claritatis ſuę corpus humilitatis noſtræ reformabit: Mortalitatis etenim tenebris *Ad Philip. 3.* fulgente reſurrectione depreſſis, quaſi quidam Lucifer apparebit, qui perfectum æternitatis diem demonſtrabit. Hæc Haymo.

Auctoris ſententia.

In hanc ego interpretationem prono feror aſſenſu, non ſolùm quòd eam tot, tantiſque viris placuiſſe video, ſed eò maximè; quòd ipſemet Chriſtus appellauit ſe Stellam matutinam, ſicut in Capite vigeſimo ſecundo huius libri ſcriptum eſt illis verbis, *Ego ſum radix, & genus Dauid. Ego ſum Stella ſplendida & matutina.* Quas porrò ob cauſas Chriſtus Dominus ritè nominatus ſit Stella matutina, ex Interpretationibus ſuprà expoſitis Lectori manifeſtum eſſe poteſt.

CAPVT TERTIVM.

1 ET Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe: Hæc di-
cit, qui habet ſeptem Spiritus Dei, & ſeptem
ſtellas: Scio opera tua, quia nomen habes quòd
2 viuas, & mortuus es. * Eſto vigilans, &
confirma cetera, quæ moritura erant. Non
enim inuenio opera tua plena coram Deo
3 meo. * In mente ergo habe qualiter accepe-
ris, & audieris, & ſerua, & pœnitentiam
age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua
4 hora veniam ad te. * Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non in-
quinauerunt veſtimenta ſua; & ambulabunt mecum in albis, quia
5 digni ſunt. * Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non dele-
bo nomen eius de Libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre
6 meo, & coram Angelis eius. * Qui habet aurem, audiat quid Spiri-
7 tus dicat Eccleſijs. * Et Angelo Philadelphiæ ſcribe: Hæc dicit San-
ctus & Verus, qui hēt clauē Dauid: qui aperit, & nemo claudit, claudit:
8 & nemo aperit. * Scio opera tua, Ecce dedi coram te oſtium apertum,
quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti
9 verbum meum, & non negaſti nomen meum. * Ecce dabo de ſynago-
ga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur: Ecce
faciam illos vi veniant, & adorent ante pedes tuos: & ſcient quia ego
10 dilexi te, * quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meę, & ego ſeruabo
te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in Orbem uniuerſum tentare ha-
11 bitantes in terra. * Ecce uenio cito: tene quod habes, ut nemo acci-
12 piat coronam tuam. * Qui uicerit, faciam illum columnam in templo
Dei mei, & foras non egredietur amplius: & ſcribam ſuper eum nomen
Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouę Ieruſalem, quę deſcendit de
13 cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. * Qui habet aurem, audiat
14 quid Spiritus dicat Eccleſiis. * Et Angelo Laodicię Eccleſiæ ſcribe:

Hæc

Hæc dicit : Amen , teſtis fidelis , & uerus, qui eſt principium creatu-
15 *re Dei. * Scio opera tua: quia neque frigidus es , neque calidus: uti-*
16 *nam frigidus eſſes , aut calidus: * Sed quia tepidus es, & nec frigi-*
17 *dus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo: * Quia dicis: quòd*
diues ſum, & locupletatus , & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer,
18 *& miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. * Suadeo tibi emere*
à me aurum ignitum probatum ut locuples fias, & ueſtimentis albis in-
duaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inunge ocu-
19 *los tuos ut uideas . * Ego quos amo, arguo & caſtigo. Aemulare er-*
20 *go , & pœnitentiam age. * Ecce ſto ad oſtium , & pulſo: Si quis au-*
dierit uocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœ-
21 *nabo cum illo , & ipſe mecum. * Qui uicerit , dabo ei ſedere mecum*
in throno meo: ſicut & ego uici , & ſedi cum Patre meo in throno eius.
22 ** Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis .*

IN CA-

IN CAPVT TERTIVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES VIGINTINOVEM.

PRIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe.

1 *Quis fuer't Epiſcopus il Sardēſis.*

Aureolus.

HÆc eſt quinta, Epiſtola quæ ſcripta eſt à B. Ioanne ad Angelum, id eſt, Epiſcopū, Sardēſis Eccleſiæ. Hunc Epiſcopum putat Aureolus fuiſſe Beatum Melitonē, virum doctiſſimum, ac ſanctitatis nomine in Eccleſiaſticis Hiſtorijs ſatis celebrem. Quintam Epiſtolam, inquit Aureolus, ſcripſit Beatus Ioannes Melitoni Epiſcopo Sardenſi, hortando ipſum ad grauiter & ſtrenuè, ac perſeueranter operandum: vel potiùs ſub nomine illius alloquitur Eccleſiam illi ſubiectam; Conſtat enim ex libro quinto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite 13. (legi debet cap. 23.) Melitonem circa illa tempora fuiſſe Epiſcopū Sardenſem, & Beato martyrio coſummatum, in illa ciuitate requieſcere. Sic Aureolus. *Euſebius.*

Cuius opinionem (tacito tamē eius nomine) Lyranus ita confutat: Dicunt aliqui Expoſitores iſtū Epiſcopum Sardenſem fuiſſe Beatum Melitonem, qui tempore illo fuit Epiſcopus Sardenſis, & tandem in ea ciuitate martyrio coronatus eſt: Et ad hoc allegant Hiſtoriam Eccleſiaſticam ex libro quinto cap. 24. Sed, ſalua eorum reuerentia, hoc non dicitur illic: ſed illud tantùm, quòd fuerit Eunuchus propter regnum cælorum, 2

Aureolus confutatur a Lyranus.

caſtita-

Matth. 19.

caſtitatem conſeruando: & quòd plenus Spiritu Sancto in ciuitate illa Sardenſi requieſcat, expectans aduentum Domini. Et dato, quòd non ſolum fuerit ſanctus, ſed etiam martyr; hoc magis facit contra ipſos, quàm pro ipſis. Nã illud, quod de iſto Epiſcopo dixit Beatus Ioãnes, *Nomen habes quod viuas, & mortuus es*, non videtur de tam ſancto Epiſcopo & martyre verificari poſſe; neque etiam de populo ei ſubdito, quia culpa ſubditorum redundat in Prælatum: & tempore ſancti Prælati, ſolent in populo ei ſubdito vitia magis deuitari. Quocirca ſatius eſt dicere, quod iſte Sardenſis Epiſcopus non fuerit Melito, ſed alius, qui non fuit tantæ auctoritatis: & illo tempore frequenter Epiſcopi mutabantur.

Auctor is eſellit Au eolum.

3 Aureoli præterea ſententiam ratio temporum apertè refellit: Ioannes enim ſcripſit Epiſtolam hanc ad Epiſcopum Sardenſem qui tunc eam regebat Eccleſiam, vt indicãt verba ipſa, quibus in hac Epiſtola Ioannes agit cum iſto Epiſcopo, de nonnullis eum reprehendens: etenim ſanctum illum Melitonẽ ex hiſtorijs Eccleſiaſticis patet poſt obitum Beati Ioannis non minus ſeptuaginta annis floruiſſe. Videat Lector Cardinalem Baronium in ſecundo Tomo Annalium, in anno Domini centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, vbi de iſto Melitone copioſè differit. Martyrem porrò fuiſſe iſtum Melitonem, Aureolus quidem ait, ſed id nemo quiſquam veterum prodidit: quin etiam verba illa Polycratis peruetuſti ſcriptoris, quæ refert Euſebius in libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. iſti ſententiæ Aureoli refragantur. Sunt autem eiuſmodi: Quid attinet dicere de Sagari Epiſcopo & martyre, qui Laodiceæ mortem oppetijt? Quid porrò Beatum Papyrium & Melitonem Eunuchum recenſeam, qui Spiritus Sancti inſtinctu afflatus, totum vitæ ſuæ tempus piè ſanctèque exegit; qui Sardis tumulo conditus eſt expectans Chriſti è cęlo ad vniuerſam carnem viſitandam aduentũ, in quo ex mortuis & ipſe reſurget? Hæc Polycrates, referente Euſebio: cuius verbis non obſcurè ſignificatur, Melitonem non martyrio, ſed quieta morte, & in pace vitam finiuiſſe. Vocauit autem Polycrates Melitonem Eunuchum, non corporalem ſignificans Eunuchiſmum, ſed ſpiritualem, fuit enim de numero eorum Eunuchorum, qui ſicut Dominus noſter dixit, caſtrauerunt ſe propter regnũ cęlorum, caſtitatem perpetuo colens. Quocirca Sanctus Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & vbi agit de Polycrate, ſupradicta eius verba referens, nõ vocat Melitonem ſimpliciter Eunuchum, ſed in Spiritu ſancto Eunuchum.

aronius.

n Melito erit mar r.

olycrates

Quomodo dicatur Melito fuiſſe Eunuchus. Matth 19. S. Hieronymus.

SECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

Eſto uigilans & confirma cetera: quę moritura erant. VERS. 2.

HVNC locum Apocalypſis B. Gregorius explanauit in tertia parte Curæ Paſtoralis, in Admonitione XXXV. in hunc modum ſcribens; Admonendi ſunt qui inchoata bona minimè conſummant, vt cauta circumſpectione conſiderent: quòd, dum propoſita non perficiunt, etiam quæ fuerant cępta conuellunt. Si enim quod videtur gerendum, ſollicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat bene geſtum decreſcit. In hoc 4

S. Gregorius.

quippe

Digitized by Google

quippe mundo humana anima quaſi more nauis verſatur, contra ictū fluminis aſcendentis, quæ vno in loco conſiſtere non permittitur, ſed ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis manus operantis ad perfectionem non ſubleuat, ipſa operandi remiſſio, contra hoc quod operatum eſt, pugnat. Vnde per Salomonem dicitur, *Qui mollis & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis.* Qui enim cœpta bona diſtrictè non exequitur, diſſolutione negligentiæ manum diſſipantis imitatur. Hinc Sardis Eccleſiæ Angelo dicitur, *Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant: Nō enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.* Quoniam igitur opera eius coram Deo plena non fuerant inuenta, moritura reliqua etiam, quę erāt geſta, prædixit. Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur. Hæc Gregorius. Secundum Gregorium itaque confirmare cetera quæ moritura erant, non eſt aliud, niſi bona opera quæ inchoata ſunt non omittere, ſed proſequi quoad conſummentur; ſi enim omiſſa fuerint, indubiè moritura ſunt: bonū enim & meritum quod habere cęperant, omiſſione operantis, atque opere ipſo deficiente, prorſus amittent.

Locus Pro. cap. 18.

Andreas.

5 Non eſt diſſimilis Andreæ interpretatio exiſtimantis Beatum Ioānem, his verbis hortari Sardenſem Epiſcopum & Eccleſiam ad excutiendum ſocordiam atque ignauiā ne per deſidiam & torporem priora bona & bene geſta corrumpantur & pereant. Non enim, inquit, bonorum operum exordium coronat operarium, ſed abſolutio, & perfectio. Ambroſius refert hæc verba ad charitatem ex qua niſi proficiſcantur opera quæ facimus, ea ſunt apud Deum tanquam mortua, & quaſi pro nihilo, ſicut Apoſtolus dixit, etiam haberet omnem fidem, & ſcientiam, & propheticam, charitatem autem non haberet, nihil ſe eſſe: & quamuis diſtribueret in pauperes omnem ſubſtantiam ſuā, & corpus ſuum traderet igni, & charitatem tamen non haberet, nihil ea ſibi fuiſſe profutura. Ergo moritura ſunt opera, etiam quæ genere ſuo fuerint optima, niſi per charitatem viuificata & confirmata fuerint. Primaſius & Beda referunt ad paſtoralem gregis curam, quaſi diceretur Epiſcopo Sardenſi; Niſi vigilanter, & aſſiduè inſiſtas paſcendo, regendoque, ac tuendo gregi tuo, vt multi iam perierunt, ita reliqui perituri ſunt. Horum perſequens Lyranus veſtigia, ſic exponit hunc locum, *Nomen habens quod viuas*, apparentem videlicet ſanctitatem, ac famam apud homines: *Sed mortuus es*, ſpiritaliter nimirum propter occulta peccata, & coram Deo. *Eſto vigilans*, ad cognitionem defectuum tuorum & gregis tui. *Et confirma cetera*, verbo nempe, & exemplo ſubditum tibi populum a malo remouens, & in bono confirmans. *Quæ moritura erant* Populus enim facilè ad peccata delabitur, niſi exemplo & verbo Prælatorum ſuſtentetur.

Ambroſius

1. ad Cor. 13.

Primaſius Beda.

Lyranus.

6 Rupertus occultum peccatum, propter quod Epiſcopus ille Sardenſis mortuus eſſe dicitur coram Deo, conijcit fuiſſe peccatum aliquod carnale; ſic enim ſcribit: Secretum & occultum eſt peccatum eius, qui nomen habet quod viuat, immo ſi prius virtutis & ſanctitatis opinionem habuit, clareſcentibus poſtea operibus eius mortuis; opinionem illam & nomen amittit, & infamatur quod mortuus ſit. Ergo quo ad iſtum Epiſcopum, cuius peccatum tale erat, vt malo exemplo publicum non faceret Eccleſię ſcandalum, ſed intus male agens, foris, vbi illum pro officio prædicare oportebat, bonam retinebat opinionem, rectè priuatim dicitur, *Eſto*

Rupertus.

vigi-

vigilans, &c nec occultum eius peccatum publica correptione inuulgauit: ſed cum eo ſeruauit Dominus regulam illam Euangelicam, quam ipſemet præſcripſerat: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Licet porrò conijcere, quòd iſtius Epiſcopi, qui mortuus fuiſſe dicitur, mors fuerit peccatum carnis; Nam paulò infrà dicit ei Dominus, *Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, qui & ambulabis mecum in albis.* Et reuerà nonnunquam contingit, vt Sacerdos, ſiue, Epiſcopus, bonæ opinionis vir, ſecretò peccatũ aliquod carnis admittat, per quod mortuus ſit ſub nomine viuentis. Tali ergo dicitur, *Eſto vigilans, & confirma cetera qua moritura erant.* Eſto, inquit, vigilans, ſeruans illud Domini præceptum de cuſtodia caſtitatis, & frequenti bonorum operum effectione, *Sint*, inquit, *lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Et verò, cura hæc ſeruandæ caſtitatis, & recuperandæ ſalutis, aſſiduis vigilijs, & magna indiget ſollicitudine. Dicens autem, *Confirma cetera qua moritura erant*, ſatis indicauit etiam in iſto qui mortuus erat, nõ omnia fuiſſe mortua, ſed aliqua fuiſſe viua; viuebat enim in illo paſtorale officium prædicandi Verbum Dei, & miniſtrandi Sacramenta; viuebat erga illum plebis eius reuerentia & obedientia: Verùm hæc etiam moritura erant, id eſt, illi auferenda, ſi ipſo pœnitentiam non agente, Deus peccatum eius publicaret, & indignum eſſe tali munere, ac dignitate demonſtraret: tunc enim legali ſeueritate ab officio deponendus erat ſicut Ethnicus & publicanus. Hactenus ex Ruperto.

Locus Matthæi 18. — *Luc. 12.* — *Matth. 18.*

7 Mihi præ cæteris placet Primaſij ac Bedæ interpretatio, quam ſuprà commemorauimus; Dominus enim manifeſtè his verbis Sardenſem illum Epiſcopum arguit notabilis incuriæ ac negligentiæ circa gregem ſuum, qua factum iam fuerat, vt multi è grege eius periſſent, vel ſeducti ab Hæreticis, vel grauiſſimis criminibus obſtricti & corrupti. Prædicit autem fore alios etiam, qui nondum perierant, eſſe perituros, niſi vigilantior in poſterum, & attentior ipſe ſit ad gregem ſuum erudiendum, & corrigendum, tuendumque, atque in rectæ fidei, & Chriſtianæ morum diſciplinæ obſeruantia confirmandum.

Auctor. ſententia

TERTIA Diſputatio.

Expenditur Interpretatio quædam huius loci, quæ eſt apud Haymonem, & diſputatur an bona opera, facta in peccato mortali, viuificentur per ſubſequentem pœnitentiam.

DVAS loci huius Interpretationes tradit Haymo: quarum poſteriorem nos priori loco referemus; eſt autem ea huiuſmodi. Sunt multi, qui vitam ſuam ab omni crimine mundam ſeruant, & virtutes colunt, ſed humanam tamen laudem, & fauorem expetunt atque requirunt. Sed quia in cogitatione eorum recta nõ procedit intentio, prauum eſt opus omne quod inde ſequitur in executione. Per bonum itaque opus, quod exterius præcedit in publicum, viui, id eſt, boni & ſancti apud homines exiſtimantur: per prauam autem intentionem, quæ in eorum mente latet interius, mortui apud Deum, id eſt, peccatores cenſentur. Vnde ad iſtiuſmodi corrigendos pia in hoc loco admonitio adhibetur, cum dicitur, *Eſto vigilans, & confirma cetera qua moritura erant*, quaſi diceretur, Si 8

Haymo.

Digitized by Google

vis viuere, caue ne tuorum bonorum operum laudem ab hominibus requiras, ne intentionem operis elatio vitiet fauoris; Quocirca in Euangelio dicitur; *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus*.

Matth. 6

9 Altera eiuſdem Haymonis interpretatio ſic habet, Dicens hoc loco Dominus, *Non habes quod viuas, ſed mortuus es*; ſatis indicauit, iſtum partim habuiſſe occulta peccata, ob quæ mortuus eſſet coram Deo; partim exterius habuiſſe opera bona, ob quę nomen haberet quod viueret, id eſt, bonus & laudabilis ab hominibus exiſtimaretur. Iſti ergo dicitur, Ideo te putas viuere, quia nonnulla facis opera bona, cum peccatis interius ſis inquinatus: Sed opera bona te apud Deum commendare non poſſunt, ſi apud eum interiora peccata te reum faciant, teſtante Apoſtolo Iacobo, *Quicumque ſeruauerit totam legem, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus*. Ad eum itaque qui talis erat, benigna dirigitur exhortatio, cum dicitur ei, *Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant*, perinde quaſi diceretur. Si vis in illis quæ bene geſſiſti, viuere, ab ijs quæ male geſſiſti, per pœnitentiam euigila: quia ſi in his mortuus permanes, in illis nullatenus viues, dicente Pſalmiſta, *Declina à malo & fac bonum*. Si quis enim a peccati ſomno per pęnitentiæ lamentum perfectè euigilet, ne illa quidem, quæ cum mortuus eſſet, bene geſſit, poſt viuens, opera amittit, atque eo ipſo opera illa viuificat, quod ipſe a peccati ſomno euigilat. Sic Haymo.

Pſalm. 33

10 Arbitratur itaque Haymo, opera ex ſuo genere bona, quæ quis egit, cum mortuus eſſet, id eſt, cū eſſet in peccato mortali, ea opera per ſubſequentem pęnitentiam viuificari, atque ei prodeſſe: quod tamen eſſe falſum, & ratio demonſtrat, & Scholaſticorum Theologorum contra ſentientium auctoritate comprobatur. Sed quo facilius hoc intelligatur & credatur, ſcire conuenit, opera bona quæ quis facit dum eſt in peccato mortali, ea vocari a Theologis opera mortua; ſed alia tamen ratione, quam mortalia peccata vocantur opera mortua. Peccatum enim dicitur opus mortuum effectiue, quia eſt cauſa ſpiritualis mortis animæ, ſecundū illud Apoſtoli dictum, *Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*: huiuſmodi autem opera mortua, per ſubſequentem pęnitentiam, tantum abeſt vt viuificentur, vt contra potius deſtruantur atque deleantur. At verò opus bonum factum ſine charitate ab homine peccatore, mortuum dicitur priuatiue, quia caret vita ſpirituali, quæ prouenit a charitate, per quam anima viuit ſpiritualiter ex Deo & in Deo, ſicut ex anima naturaliter viuit corpus hominis. Hæc igitur opera bona, quæ quoniam facta non ſunt ex charitate, vocantur, vt diximus, mortua non poſſunt per ſubſequentem gratiam digna pęnitentia recuperatam viuificari, ita vt ſint Deo accepta, & condigna merita vitæ æternæ. Huius rei hanc licet rationem reddere: Si gratia ſubſequens opera illa mortua viuificaret, vel id præſtaret ſubſequens gratia efficiendo vt opera illa quæ non erant facta ex charitate, & ideò erant mortua, facta eſſent ex charitate, & ideo viua eſſent: Sed hoc impoſſibile eſt; nulla enim eſt potentia ad præteritum, nec fieri poteſt, vt quod factum non eſt ex charitate, ſit factum ex charitate, & quod eſt cōſequens, quod fuit opus mortuum, fieret poſteà opus viuum. Aut id pręſtaret ſubſequens gratia, efficiendo, vt opera illa facta prius in peccato lethali, & idcircò mortua, prorſus eadem numero fierent ab homine, qui recuperauit gratiam pœnitentia, fierent,

Ad Heb. 9

rent, inquam, ex charitate, ob idq; viuificarentur: Sed hoc etiam impoſſibile factum eſt; cùm enim opera illa facta ſine charitate iam tranſierint, & deſierint eſſe, non poſſunt eadem numero redire: quod enim ſemel corruptum eſt, idem numero regenerari non poteſt. Homo igitur, qui per pœnitentiam recuperauit gratiam, poteſt quidem ex charitate facere opera ſimilia eorum, quæ fecerat ſine charitate, cũ erat in peccato mortali; ſed eadem tamen numero facere nullo modo poteſt. Ad comprobandum hoc ipſum valet illa Beati Pauli ſentẽtia, qua affirmat, nec erogare bona ſua in pauperes, nec tradere igni corpus ſuum, quicquam ſibi profuturum, ſi charitatem non haberet: Si autem duo iſta opera commemorata ab Apoſtolo, quæ inter opera ex genere ſuo bona, ſunt præſtantiſſima, nihil profuiſſent illi ſine charitate; quantò minus reliqua bona opera prodeſſe poſſunt? Etenim ſi bona opera facta ſine charitate ab homine dum eſt in peccato mortali, poſteà cùm ille recuperat gratiã, viuificarentur, & digna fierent vita æterna; proculdubio opera bona facta ſine charitate, non, vt dixit Apoſtolus, nihil prodeſſent; ſed plurimum homini prodeſſent, vtpote quæ per dignam pęnitentiam viuificarentur, & mererentur vitam æternam.

Cor.

†

QARNTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Exponuntur duo ex hoc loco ducta, minimèque hic prætereunda documenta.

EX illis verbis, quæ dicta ſunt Sardenſi Epiſcopo, *Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant*, licèt colligere, prædeſtinationem multorum hominum Sanctorum cooperatione ita iuuari & compleri, vt ſine ea non fuiſſent illi qui prędeſtinati ſunt, æternam ſalutem & gloriam conſecuturi. Ecce, dicitur Sardenſi Epiſcopo, *Eſto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant.* Ergo, ſi vigilaret ille, atque confirmaret ſubditos ſuos, non erant illi perituri, ſed ſalui futuri: nec futuri eſſent ſalui, niſi eſſent prædeſtinati, ſoli enim prædeſtinati ſaluantur. Quòd ſi ille non vigilaret, neq; confirmaret ſuos, erant illi morituri, atque perituri. Pendebat igitur aliqua ex parte prædeſtinatio illorũ, quantum ad effectum ſaluationis ipſorum, à vigilantia & confirmatione Paſtoris eorum. Et hanc quidem doctrinam atque ſententiam firmare licet verbis Beati Gregorij ex octauo capite primi libri Dialogorum huc tranſpoſitis; ea verò ſunt huiuſmodi, Obtineri nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur: Nam ipſa quoque æterni regni prędeſtinatio ita eſt à Deo diſpoſita, vt ad hoc electi pro labore perueniãt, quatenus poſtulãdo mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuerit donare. 11

Prædeſtinationẽ iuuari & compleri ali. quãdo precib. & cooperatione hominum.

S. Gregorius.

Hoc etiam ex ſacra Scriptura oſtẽdi poteſt: Ad Abraham enim dixit Dominus, *In Iſaac vocabitur tibi ſemen*: Cui etiam dixit: *Patrem multarum gentium conſtitui te. Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & arenam maris*. Ex quo apertè conſtat, quòd Deus ſemen Abrahæ per Iſaac multiplicare prædeſtinauerat: & tamen ſcriptum eſt, *Deprecatus eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eò quòd eſſet ſterilis, & dedit conceptum Rebecca*. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Iſaac prædeſtinata fuerat, cur ſterilem cõiugem accepit, cui Deus per eius preces conceptum daret? ſed nimirum conſtat, quia prædeſtinatio precibus impletur, quandoquidem is, per quem Deus multiplicare ſemen Abrahæ prædeſtinauerat, oratione obtinuit. Hæc Sanctus Gregorius.

Gen. 17. 21 22.

Gen. 25.

12 Verùm meminiſſe Lectorẽ oportet eorum, quæ ſuper hac ipſa re diſputans Beatus Thomas docet in prima parte quæſt. 23. artic. 3. ait enim, in Prædeſtinatione duo eſſe conſideranda; quorum alterum eſt diuina præordinatio hominis ad vitam æternam; quæ cùm ſit æterna, non poteſt vllis precibus hominum iuuari, non enim poteſt quiſpiam vllo modo efficere, vt vel ipſe, vel alius fuerit ab æterno electus, & preordinatus à Deo ad vitam æternam. Alterum verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus, vt eſt hominis ſanctificatio, & glorificatio: & hac ratione per ſanctorum hominũ preces, & cooperationem iuuari & expleri poteſt prædeſtinatio. Prouidentia etenim, cuius pars eſt prædeſtinatio, ſic prouidet effectus, vt ad eos producendos etiam ordinet cauſas ſecundas, ſicut videre eſt in cauſis naturalibus. Quocirca ſub ordine prædeſtinationis non ſolum cadit effectus & finis, ſed etiam media & cauſæ ad eos conſequendos ordinate, inter quæ media ſunt Sanctorum preces & cooperatio. Neque verò Deus ad explendam prædeſtinationem, & prouidentiam ſuam vtitur cooperatione hominum & cauſarum ſecundarum propter indigentiam; ſed vt ſeruetur pulchritudo ordinis in rebus, & vt creaturis etiam poteſtatem & dignitatem cauſandi communicet. Quoniam verò cauſæ particulares & ſecundæ nõ poſſunt tranſgredi ordinem vniuerſalis & primæ cauſæ, ſed ipſum exequuntur: ex eo fit, vt prædeſtinatio per homines adiuuari poſſit, impediri autem nullo modo poſſit. Hactenus ex Beato Thoma.

S. Thomas.

Ad huius quoque loci Apocalypſis tractationem non ineptè, neque incommodè applicari poſſet illa Theologorum ſententia, Opera bona facta ex charitate, per ſubſequens peccatum mortale mortificari quidem, non prorſus tamen mori ac perire; ſed per ſubſequentẽ deinceps dignam pœnitentiam reuiuiſcere, quæ, niſi ſecuta eſſet digna pœnitentia, erant moritura. Quod ex hoc ipſo loco Apocalypſis licet etiam cognoſcere: Hortatur enim Dominus iſtum Epiſcopum, vt agat pœnitentiam & vigilet, *Pœnitentiam*, inquit, *age. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquam fur, & neſcis qua hora ueniam ad te*. Dicitur ergo illi; *Eſto uigilans*, expergiſcendo videlicet à peccati ſomno. *Et confirma cetera quæ moritura erant*. Bona enim opera quæ prius ex charitate feciſti, & ideò viua opera fuerunt, per ſubſequens peccatum tuum, ob quod es mortuus coram me, licèt nomen habeas quod viuas, hæc, inquã, opera mortificata ſunt, & plane moritura erunt, niſi tu dignam agendo pœnitentiam viuificaueris atque confirmaueris. 13

Opera bo[na] fa[cta] mortificata [reui]uiſcere [per] dign[am pœ]nitent[iam].

Verùm, dicet quiſpiam, Iſta opera bona tranſeunt & deſinunt eſſe; quomodo igitur poſtea per ſubſequentem pœnitentiam poſſunt viuificari, cùm tunc non exiſtant? Verùm ſcire conuenit, iſtiuſmodi opera 14

opera non eſſe viua, nec habere vim perducendi hominem ad vitam æternam ex eo ſolùm, quòd actu exiſtunt, ſed etiam poſtquam actu eſſe deſinunt, eandem vim habent; prout remanent in acceptatione diuina: Deus autem opera illa, etiam poſtquam ſunt per peccatum mortificata, quantum in ipſis eſt; approbat, & accepta habet ad vitam æternam, & Sancti de illis gaudent in cœlo. Quod autem & homini in peccatum lapſo, qui ea fecerat, non ſint tunc efficacia ducendi eum ad vitam æternam, accidit ex impedimento ſuperuenientis peccati, ob quod homo ille factus eſt indignus vita æterna: Sublato autem peccati per pœnitentiam impedimento, opera illa recuperãt efficaciam ſuam perducendi hominem ad vitam æternam; & hoc eſt, ea reuiuiſcere: & ex mortificatis fieri viua. De huiuſmodi operibus per peccatum mortificatis, & per pœnitentiam reuiuiſcentibus, de quibus egimus in hac, & in proximè ſuperiori Diſputatione, videat Lector Beatum Thomam in 3. parte quæſt. 89. art. 5. & 6.

QVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Non inuenio opera tua plena coram Deo meo.

RS.2.

dican- opera plena, inter- atio-

15 QVID eſt opera hominis nõ eſſe plena? Victorinus & Primaſius interpretatur eſſe ſicut arborem frõdoſam & floridam, ſed infructuoſam: talis enim eſt ſpecioſa Chriſtianæ Religionis ac diſciplinæ profeſſio, ſed ſterilis bonorum operum. Andreas ait ſignificari, nõ eſſe conſtantem, nec perſeuerantem in bene agendo. Ambroſius, facere quidem magna, & in ſpeciem præclara, ſed nõ ex charitate, & idcirco inania atque inutilia. Non erant, inquit Ambroſius, opera illius plena, ſed inania, quia non replebantur charitate: quapropter & quinque Virgines fatuæ à contubernio Sponſi cœleſtis repulſæ ſunt, quæ oleum charitatis in vaſis ſuis habere noluerunt. Haymo & Anſbertus, Opera, inquiunt, plena vocat, quæ licèt genere ſuo bona ſint, non tamen benè, nec recta intentione facta ſunt. Beda dici putat hoc de Epiſcopo, quem non ſatis eſt bonũ eſſe, ſed præterea oportet vigilantem & diligentem eſſe in paſcendo & regendo, tuendoque grege ſuo. Ibi plena, ait Rupertus, ſunt opera miniſterij ſancti, vbi ſalutarem habent effectum, & fiunt non ad iudicium, & condemnationem, ſed proſunt ad remiſſionem peccatorum. Cum hac autem plenitudine non fiunt ab eo, qui malè operando mortuus eſt. Haymo dicit non fuiſſe plena, quia nõ omnia opera eius erant bona: Nam erant bona multa, ſed pluribus alijs malis mixta & contaminata. Carthuſianus, Operari non plenè, eſt, inquit, negligenter & remiſsè, ac tepidè operari.

...rinus. ...naſius. ...reas.

Ambroſius *Matth. 25.* *Haymo, & Anſbertus.* *Beda.* *Rupertus.* *Haymonis altera interpretatio.* *Carthuſianus.*

Ioachimus explanãs verba hæc, Notandum, inquit, eſt, non dixiſſe Dominum iſti Epiſcopo, Non inuenio bonum in operibus tuis; vel, Non habes opera bona: ſed dixit ei, *Non inuenio opera tua plena coram Deo meo.* Hypocritæ enim habent opera, quæ oſtentant hominibus, ſed non habent opera plena, quæ probentur a Deo: habent lampades ornatas, ſed oleo ſinceritatis & charitatis vacuas. Sic plerumque teſta nucis vacua eſt pinguedine nuclei: ſic etiam malè lætæ ſegetis triſtis cumulus aliud ſe eſſe ſimulat, & aliud curioſè exploranti agricolæ demonſtrat. Et quia ſcriptum 16

Ioachimus *Matth. 25*

1. Reg. 16. eſt, *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Cum dixiſſet, *Non inuenio opera tua plena*, proximè adiecit, *Coram Deo meo.* Vnde & per Apoſtolum dicitur, 1. ad Cor. 10. *Qui gloriatur, in Domino glorietur: non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* Hinc etiam per ſemetipſum Dominus noſter quibuſdam qui ſe extollebant de vacuis, & vanis operibus, dixit, Luc. 16. *Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus, DEVS autem nouit corda veſtra: quia quod altum eſt hominibus, abominatio eſt apud Deum.* Verè nutrix amoris, & radix dilectionis eſt humilitas. O qui ſentiret in palato cordis ſui, qualis, & quantæ ſuauitatis ſit dicere *Deus meus.* Hoc quia primus Angelus dicere noluit; gaudia internæ iucunditatis ſuperbia deprauatus amiſit. Miro autem modo in vno horum nominum, quod eſt, Deus, oſtenditur inuocantis humilitas; in altero, quod eſt, *meus*, dilectionis demonſtratur integritas; neque enim vera eſſe poteſt charitas ſubditi, ſi careat radice humilitatis: Quoniam autem omnes hypocritæ humanam quærunt gloriam, & tantùm quiſque recedit à veritate, quantùm vicinior eſt mendacio; Idcircò arguens Dominus iſtum Epiſcopum, cuius opera non erant plena, id eſt, erant vana, & fucata, & aſpernanda, addidit protinus, *Coram Deo meo*, vt quam longè ab hoc vero bono receſſiſſet, vel tacita obiectione & correptione ſtimulatus ſentiret: Qui enim vult ex illis eſſe, de quibus dictum eſt, Pſalm. 32. *Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius*, non pro appetitu vanæ gloriæ operari debet quod bonum eſt, vt videatur ab hominibus, ſed vt æternam conſequatur hæreditaté, quod eſt videre ipſummet Deum. Ita Ioachimus.

Auctoris ſententia. 17 Ergo, ſecundùm varias interpretationes Auctorum ſuprà expoſitas, dicere poſſumus opus hominis appellari non plenum tripliciter, vel ſolide, vel intenſiuè, vel extenſiuè. Solidè, quia non eſt intus ſolidum, ſed inane, id eſt, vacuum, vel charitate, vt dixit Ambroſius, vel recta intentione, vt Ansbertus, vel ſinceritate, vt Victorinus & Primaſius: Intenſiuè, quia remiſsè ac tepidè fit, vt interpretatur Carthuſianus: Extenſiuè, vel quantùm ad tempus, quia non conſtanter & perſeueranter vſque ad finem benè agitur, vt dixit Andreas; vel quãtum ad vniuerſalitatem operum, quia non omnia ſunt bona, ſed bonis mala ſunt mixta, & inquinata, vt expoſuit Haymo: vel quantùm ad perſonas, quia bonum opus non extenditur vſque ad omnes, etiam inimicos, ſicut Chriſtiana charitas exigit: vel quantùm ad plenitudinem muneris & officij paſtoralis, quia non ſatis Prælato eſt bonum eſſe ſibi, ſed bonũ etiam alijs oportet eſſe, vt munus ſuum cum eorũ quos regit vtilitate obeat, atq; perficiat, vt locum hunc interpretatus eſt Beda.

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Sed habet pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

MAGNA laus paucorum, ait Primaſius, inter multos & inquinatos iugi virtutum nitore, immaculatos veſtibus permanere. 19
Ambroſius explanans hunc locũ,

Ecce,

Ecce,inquit,Paſtori negligenti præponuntur diſcipuli,vt ſancta eorum contemplatione atque imitatione proficeret. Sed mirum cur pauca nomina habere dicatur,& nō paucos homines: Sed hoc ad excellentiam magnam alicuius Sancti pertinet., cùm eum Deus nominatim
3. ſcire dicitur, ſicut Moyſi perfecto viro dixit, *Noui te ex nomine*, & Do-
10 minus in Euangelio ait, *Et proprias oues vocat nominatim,& educit eas.* Iſti ergo pauci,qui Dei ore laudari meruerunt, *non inquinauerunt veſtimenta ſua*, id eſt, munditiam, quam in Baptiſmo perceperunt, ſordibus vitiorum non inquinauerunt. Sic Ambroſius.

19 Scriptura itaque hoc loco, ſecūdùm Ambroſium, nomina dixit pro viris nominatis ac famoſis, qui ob eximias virtutes claraque facta,magni nominis & famæ erãt in Eccleſia. Enim verò magna virtus & laus iſtorum fuit,ſtolam innocentiæ per Baptiſmū acceptam,nullum poſteà mortiferi peccati fœditate inquinauiſſe. Similis phraſis ponitur in Capite primo Hiſtoriæ Apoſtolicæ; vbi Lucas ita ſcribit, *Erat turba nominum ſimul ferè centum viginti.* Dixi,*nominū*,quia Græcè eſt,τῶν ὀνομάτων. Putat Beda, & quidam alij,per nomina ſignificari Electos & Prædeſtinatos, ſcilicet horum duntaxat nomina ſcripta ſunt in cœlo, & in Libro vitæ.

Sicut igitur nemo magni eſt nominis, quòd homo eſt,ſed quia eximiè prudens, vel iuſtus, vel fortis, vel munificus eſt: ita nemo apud Deum nomen habet,quia Chriſtianus eſt,ſed quia innocens,& pietate præſtans, & ardens charitate, & in virtutibus perfectus eſt. Et quēadmodum vnuſquiſque hominum duplex habet nomen, alterum cōmune omnium hominum, propter humanæ naturæ communionem, quod eſt dici hominem; alterum verò propter ſingularem & indiuiduam naturam,& perſonæ proprietatem, vti eſt nomen Petri vel Pauli,quod clariorem facit cuiuſque hominis notitiam: Sic etiam commune iuſtorum hominum bonum,quę eſt charitas, dat iuſtis commune quoddam nomen, vt dicantur iuſti,& ſancti,& filij Dei;eximia verò quædam & excellens charitatis & gratiæ participatio,tanquam ſpeciale quoddam nomen tribuit homini apud Deum, vt is dicatur nominatim,vel ex nomine proprio notus,Deo charus, & apud Deum gratioſus,ſicut Moyſi,viro nimirū perfectiſſimo Deus dixit, *Noui te ex nomine.* Ergo ad egregiam Sardēſium laudem pertinet, quòd à Domino non homines appellati ſint,ſed nomina. Quanquam nos in Primo tomo noſtrarum ſelectarum Diſputationum in Diſputatione quadam ſuper Caput ſextum Exodi, copioſè oſtēdimus,phraſim eſſe peculiarem,& familiarē Scripturæ,vſurpare nomen alicuius rei pro illa re, q̄ eo nomine appellatur, idq; tam in in bonam,quam in malam partem. Exod 33.

Sed quid eſt illud, *Qui non inquinauerunt veſtimenta ſua*? Hoc Aretha ſic interpretatur, Veſtimenta,inquit, non inquinata, ſunt corpora Sanctorum: ſicut etiam Iacob, vaticinando de ſanguinolenta Chriſti paſſione, dixit; *Lauabit in vino ſtolam ſuam*, corpus eius ſignificās perfuſum ſanguine, quem pro ſalute hominum profudit. Et apud Eſaiam dicitur; *Quare rubra ſunt veſtimenta tua tanquam à calcato torculari.* Et de veſtimentis quidem ita dicere dignum eſt, vt mundiria eorum, puritatem corporis deſignet. Sic Aretha. Carthuſianus iſtiuſmodi veſtimenta tripliciter interpretatur: Primò veſtem innocentiæ in Baptiſmo acceptam, quam incontaminatam ſeruat, qui nullum poſteà facit, mortiferum peccatum: Deinde, virtutes infuſas, & dona Spiritus Sancti, quibus mens ornatur, & contra frigora vitiorum, & ardores 20

Quid ſit nō inquinari veſtimēta. Aretha.

Geneſ 49.

Eſa.63.

Carthuſianus.

res concupiſcentiarum protegitur Vnde charitas appellatur veſtis nuptialis, & operire multitudinem peccatorum: & de Sponſa dicitur; *Vidi Speioſam, cuius inaeſtimabilis odor erat in veſtimentis eius.* de quibus veſtimentis ipſamet dicit quaſi gloriabunda, *Gaudens gaudebo in Domino, quia induit me veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me* Hęc veſtimenta non inquinat, qui perpetuò ſe a mortiferis peccatis mundum ſeruat, & in virtutum officijs, ſanctiſque operibus perficiendis aſſiduus & feruens eſt. Veſtimenta etiam dicuntnr bona opera; vnde Sponſa, quæ ſe operibus tenebrarum exuerat, & vitiorum abiecerat veſtimenta, dicit in Canticis, *Exui tunicam meam, quomodo iterum induar illam?* Sed qui fieri poteſt, vt talia hominum veſtimenta nō ſint inquinata, cum Iſaias dixerit, *Facti ſumus vt immundi omnes nos, quaſi pānus menſtruatæ vniuerſa iuſtitia noſtra.* Verum reſpondere ad hoc licet, iuſtitiam humanam dici immundam comparatione iuſtitiæ & puritatis diuinæ: vnde Iob dixit, *Nullus iuſtificabitur homo compoſitus Deo.* Et item, *Quid eſt homo, vt immaculatus ſit, & iuſtus appareat natus de muliere?* Dupliciter autem poteſt quiſpiam veſtimenta ſua non inquinare; vel cū poſt Baptiſmū ſeu primam ſuā iuſtificationem, nullum poſtea, quo ad vixit, peccatum mortale fecerit quod pauciſſimis contingit: vel cū actu habet charitatem & gratiam, ſtudet ſeruire Deo in ſanctitate & iuſtitia cunctis diebus vitæ ſuæ: & hoc omnibus verè pœnitentibus atque proficientibus certum eſt conuenire. Hactenus ex Carthuſiano.

Matth. 22. Prou 10. 1. Pet 4. Eſa. 62. Cant. 5. Locus Eſaiæ 64. Iob. 9.

SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Qui vicerit, non delebo eum de libro uitæ.

MINVS videtur his verbis dici, quam ſignificetur; neque enim magnum videtur, qui vicerit mundum & carnem atque Diabolum, pro maxima ei mercede promitti, non deletum iri ipſum de libro vitæ: Quod ſi liber vitæ ſignificat æternam Dei prædeſtinationem ad cęleſtem Patriam, vt ferè interpretantur, & Patres & Theologi Scholaſtici, nemo hominum poteſt deleri, quia prædeſtinatio prorſus eſt immutabilis; ſi autem non eſt prædeſtinatus, nunquam fuit in libro vitæ ſcriptus, ob idque non poteſt ex eo libro deleri. etenim rem ipſam rectè ęſtimanti, maxima hæc videbitur merces: Non enim hoc in loco liber vitæ ſignificat librum æternæ prædeſtinationis, hominum ad æternam gloriā; ſed ſtatum hominis iuſti ſecundū præſentem eius iuſtitiam & gratiā: vt illorum verbum, *Non delebo eum de libro vitæ,* hic ſit ſenſus; Conſeruabo eum vſque ad finem, nec ſinam labi eum in mortale aliquod peccatum, quo iuſtitiam amittat. Hoc autem promittere, non eſt aliud, quā perſeuerantiæ donum polliceri; quo munere nil poteſt à Deo in hac vita optabilius & ſalutarius concedi: Ergo non deleri aliquem de libro vitæ, eſt, quantum ad effectum prædeſtinationis, qui eſt præſens gratia & iuſtitia, conſeruare illū, ne vſque ad finem vitæ ab ea excidat.

Ioa-

Ioachimus. 22. Ioachimus hunc locum enarrãs, Quid, inquit, eſt aliud, *Non delebo nomen eius de libro vitæ*, niſi quod quorunndam nomina Monachorum abrenuntiantium huic ſeculo, quæ in libro vitæ ſcripta eſſe videbantur, ob tepidæ ac remiſſæ conuerſationis damna, deleta ſunt de libro viuentium? Sic enim de quibuſdã ſcriptum eſt, *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur*. *Pſal. 66.* Deletur quippè de libro vitæ, & cum iuſtis non ſcribitur is, qui vocatus ad vitam, ad tempus quidem inter populos ſtare & florere videtur; ſed non perſeuerat, vt perueniat ad illud, quod dixit Petrus, *Satagite vt per bona opera certam vocationem voſtram faciatis*. *1. Pet. 1.* Quid enim in hoc loco per librum, niſi memoria illa Dei accipienda eſt, de qua dicitur, *Pſal. 111.* *In memoria æterna erit iuſtus*. Et bene quidem dicitur in æterna memoria fore iuſtos, quia illi, qui non perſeuerant vt perueniant ad veram iuſtitiam, quæ corrumpi non poteſt in temporali quidem memoria habe̾ri poſſunt, non autem in æterna; *Luc. 8.* quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Hæc ibi Ioachimus; vbi & alia ſubdit minime aſpernanda, quæ nos referre ſuperſedemus ſtudio breuitatis.

Quomodo poſſit quiſpiam deleri de libro vitæ. 28. Sed explicandum nobis eſt, quemadmodum Scriptura dicat deleri aliquos, & non deleri de libro vitæ. Nam cum liber vitæ, ſecundum Interpretationem Patrum atque Theologorum, denotet diuinã præſcientiam Prædeſtinatorum ad vitam æternam; hæc autem præſcientia Dei ſit prorſus immutabilis, fieri non poteſt, vt quiſquam vel de nouo ſcribatur in libro vitæ, in quo antea ſcriptus non fuerat, & aliquãdo ex eo libro deleatur. Quomodo igitur Dauid dixit, *Deleantur de libro viuentium*. *Pſal. 62.* Et Dominus ipſe hoc loco victoribus pro maxima mercede promiſit, *Et non delebo nomen eius de libro vitæ*? quaſi poſſet quiſquam ex eo libro deleri, ſiue ſcriptus in eo eſſet, ſiue non eſſet. Reſpondet Ambroſius ad hanc quæſtionem, dici aliquos deleri de libro vitæ non ſecundum veritatem, ſed ſecundũ exiſtimationem aliorum hominũ, qui putabant propter externa opera eorum illos eſſe ſanctos, & de numero Electorum & prædeſtinatorum, & ſcriptos in libro vitæ: ſed poſtea vel in hac vita, vel in die Iudicij cognoſcentes eorum peccata, & damnationem, plane agnouerunt, ipſos non fuiſſe ſcriptos in libro vitæ: atque ita ſecundum exiſtimationem, quam de illis habebant, quodammodo deleti ſunt de libro vitæ. Ambroſij verba explanantis hunc locum Apocalypſis ſunt huiuſmodi; Si librum vitæ præ deſtinationem vocat, quomodo de libro vitæ aliquis deleri poteſt, cũ Apoſtolus dicat; *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit; & quos iuſtificauit, hos & glorificauit*? *Ad Ro.* Niſi fortè ita intelligamus, Sunt multi, qui ab hominibus iuſti putantur, ſed in conſpectu Dei iniuſti exiſtunt. Ergo homines qui eos iuſtos eſſe putant, etiam in libro Dei eſſe ſcriptos exiſtimant. Sed in die Iudicij, cum facta Reproborum & Iuſtorum omnibus patebunt, hæc inſcriptio atque falſa ſuſpicio a mentibus eorum delebitur, cum eorum damnationem peccatis eorum redditam conſpexerint. Hæc Ambroſius.

Iuxta hanc interpretationem 24 Ambroſij eſt quod tradit Auguſtinus in Commentarijs ſuis in Pſalmos, enarrans verba illa Pſalmi ſexageſimi octaui, *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur*. *S. Auguſt.* Ait enim iſtos dici deleri de libro vitæ non reuera, ſed ſecundum opinionem, & ſpem ipſorum: cum autem poſtea videbunt ſe de numero eſſe Reproborum & Damnatorum, quodammodo deleti eſſe videbuntur de libro vitæ. Quo modo, inquit Auguſtinus, iſti deleri dicuntur de libro

vitæ,

vitæ, vbi nunqnam ſcripti ſunt? Sed hoc dictum eſt ſecúdùm ſpem ipſorum, qui ſe ibi ſcriptos eſſe putabant. Quid eſt igitur, *Deleantur de libro vitæ*: hoc nimirum, etiam ipſis conſtet, eos nunquam ſcriptos fuiſſe in libro vitæ. Cùm enim perducta fuerit damnatio eorum etiã ad cognitionem ipſorum, tunc delebuntur de libro viuentium, id eſt, non ibi ſe ſcriptos eſſe cognoſcent: nam hoc ipſum declarat verſus ille qui proximè ſequitur, *Et cum iuſtis non ſcribantur*. Dixi ergo, Deleantur ſecundùm ſpem eorum: ſecundùm autem iuſtitiam tuam dico, non ſcribantur, id eſt, appareat illis ipſos nunquam fuiſſe ſcriptos.

OCTAVA Diſputatio.

Diſcutitur ſupradictæ Interpretationis Ambroſii & Auguſtini confutatio, quam facit Beatus Thomas.

Thomas. 25 BEatus Thomas in Prima Parte quæſtione vigeſima quarta, articulo tertio ſupradictam Interpretationem Ambroſij & Auguſtini, tacitis eorum nominibus, videtur improbare: ſic enim ſcribit; Quidam dicunt quòd nullus de Libro vitæ poteſt deleri ſecundùm veritatem, poteſt tamen aliquis ſecundùm opinionem hominum. Eſt enim conſuetum in Scripturis, vt aliquid dicatur fieri, quando innoteſcit: & ſecundùm hoc aliqui dicuntur eſſe ſcripti in Libro vitæ, in quantum homines opinantur eos ſibi ſcriptos eſſe propter præſẽtem iuſtitiam quam in illis vident: ſed quando apparet vel in hoc ſæculo, vel in futuro, quod ab hac iuſtitia illi exciderunt, dicuntur inde deleri. Et ſic exponitur etiam in Gloſſa talis deletio ſuper illud Pſalmi ſexageſimi octaui, *Deleantur de Libro viuentium*. Sed quia non deleri de Libro vitæ, ponitur inter præmia Iuſtorum, ſecundùm illud Apocalypſis Capite tertio: *Quia vicerit, veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de Libro vitæ.* Quod autem Sanctis repromittitur, non eſt ſolùm in hominum opinione; ideò dicendum eſt, deleri vel non deleri de Libro vitæ, non ſolùm ad opinionem hominum eſſe referendum, ſed etiam quantùm ad rem ipſam. Hæc Beatus Thomas.

Etenim pro Ambroſio & Augu- 26 *Ambroſii & Auguſtini interpretationis defenſio.*
ſtino reſponderi poteſt illud, quod victoribus Dominus promiſit, dicens, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ,* nõ in ſola opinione hominum eſſe poſitum, ſed a Deo prouenire, & ad ingentem Sãctorum gloriam pertinere: plus enim illis verbis ſignificat Scriptura, quã dicit, quod aliàs etiam facere ſolet; Dicens enim, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ,* hoc ſignificat, Palam faciam & oſtendam omnibus, iſtos non eſſe extra beatam illam ſortem meorum Electorum atque Prædeſtinatorum, ſed eſſe è numero eorum quibus dicturus ſum, *Venite Benedicti Patris mei, poſſidete regnum quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi:* *Matth. 25* Huiuſmodi autem manifeſtatio fit à Deo vel in hac vita per Canonizationem ſanctorum hominum, quam facit Eccleſia declarando aliquem eſſe de numero cœleſtium ſanctorum, & ab omnibus publico cultu ac veneratione honorãdum. Sed eiuſmodi manifeſtatio multò erit illuſtrior, atque glorioſior in die iudicij, cùm Dominus Sanctorum virtutes ac benefacta patefaciet omnibus, eoſque ſegregatos à Reprobis ad dexteram ſuam collocabit, & filios Dei atque hæredes æternæ gloriæ pronunciabit. *Matth. 25* Tunc videlicet dicent de illis Reprobi,

Nos

Loc.ᵉ Sap. 5. *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.* Hęc porrò quam dixi, manifeſtatio, etiamſi notitiam, & exiſtimationem hominum attingit, potiſſimùm tamen a Deo procedit, & amplißimum Sanctorum honorem & gloriam continet. Huc ſpectat quod

1. ad Cor. 4. dixit Apoſtolus, *Nolite*, inquit, *ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium & tunc laus erit vnicuique à Deo.*

Rupertus. 27 Audiat Lector hæc ipſa quæ diximus, Rupertum hiſce verbis confirmantem. Dicens Dominus, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ*, minùs dixiſſe videtur, quàm habet veritas meriti, eo videlicet locutionis modo, qui Græcis dicitur *ταπείνωσις*, id eſt, humilitas orationis in re magna. Hoc etenim verè de illo dici poſſe videtur, qui poſt fornicationes & adulteria conuerſus pœnitentiam egit. Verùm quod hic minus dixerat, ſuppleuit mox magnificentiùs addendo illud quod proxime ſequitur, *Et confiteor nomen eius coram Deo meo, & coram Angelis eius.* Ibi ergo per negationem dicens, *Non delebo nomen eius qui vicerit de Libro vitæ*, ſimul etiam illum percutit, qui non vicerit; conſequitur enim vt deleam nomen eius de Libro vitæ. Rupertus.

NONA. Diſputatio.

Defenditur Beati Thomæ ſententia de modo quo aliqui dicuntur in Scriptura deleri de Libro vitæ à quibuſdam oppugnata.

28 SEd videamus quem in modum Beatus Thomas eo ipſo, quem dixi loco, intelligi velit id, quod nonnullibi ſignificatur in Scriptura, poſſe aliquos in Libro vitæ ſcribi, in quo antea ſcripti non fuerant; & qui in eo Libro fuerant ſcripti, ex eo poſſe deleri. Eſt, inquit Beatus Thomas, Liber vitæ conſcriptio ordinatorum ad vitam æternam: ad quam ordinatur aliquis dupliciter; vel ex diuina prædeſtinatione, & hæc ordinatio nũquam deficit; vel ex præſenti gratia, quicumque enim habet gratiam, hoc ipſo dignus eſt vita æterna. Sed huiuſmodi ordinatio interdum deficit; aliqui enim ordinati ſunt ex gratia quam habent ad habendam vitam æternam, à qua tamen deficiunt, quia in peccatum mortale lapſi gratiam amittunt, & in eo ſtatu moriuntur. Quicumque itaque ordinati ſunt ad vitam æternam ex diuina prædeſtinatione, propriè ac ſimpliciter cõſcripti ſunt in Libro vitæ, quia ſunt ibi ſcripti vt habituri vitam æternam in ſemetipſis, & iſti nunquam delentur de Libro vitæ. Sed illi, qui ſunt ordinati ad habendam vitam æternam, non ex prædeſtinatione diuina, ſed ſolùm ex præſenti gratia, dicuntur ſcripti in Libro vitæ, non ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, quia ſunt ibi ſcripti, vt habituri vitam æternam, S.Thom

nam, non in ſeipſa, ſed in ſua cauſa; & tales poſſunt deleri de Libro vitæ, ſic tamen intelligendo, vt deletio non referatur ad notitiam Dei, quaſi Deus priùs aliquid ſciat, & poſteà neſciat; ſed ad rem ſcitam, quia Deus ſcit aliquem priùs ordinari ad vitam æternam cùm habet gratiam, & poſtea non ordinari cùm excidit. Sicut autem poteſt aliquis de Libro vitæ deleri eo modo quo diximus, ita de nouo poteſt in Libro vitæ ſcribi, vel ſecundùm opinionem hominum, vel quia de nouo incipit habere ordinem ad vitam æternam per gratiam quam de nouo accipit. Hæc Beatus Thomas.

…iera con…tatio ſu…ddicta …inionis S. …oma.

29 Sed enim non admodùm placet noſtro Riberæ duplex hæc vſurpatio Libri vitæ quam tradit Sanctus Thomas. Ait enim, neque in ſacra Scriptura, neque a Patribus aliter vſurpari nomen Libri vitæ, quàm ea ratione, vt denotet diuinam præſcientiam hominum ordinatorum ad vitam æternam: Ergo ſicut præſcientia diuina nullo modo falli, ita nec ea ordinatio mutari vnquam poteſt. Huius certè rei manifeſtus adſtipulator & probator videtur eſſe Beatus Auguſtinus, qui Capite XV. libri XX. de Ciuitate Dei, quid ſit liber vitæ, declarat his verbis, Non Deum Liber iſte commemorat, ne obliuione fallatus; ſed prædeſtinationem ſignificat eorum quibus æterna dabitur vita: Neque enim neſcit eos Deus, & in hoc libro legit vt ſciat; ſed potiùs ipſa eius præſcientia de illis, quæ falli non poteſt, liber eſt vitæ, in quo illi ſcripti ſunt, id eſt, præcogniti. Sic Auguſtinus.

Auguſt.

30 Verùm contra iſtam Riberæ obiectionem facilis eſt Beati Thomæ ac prompta defenſio; Is enim fatetur, nomen Libri vitæ ſimpliciter ac proprie acceptum ſignificare tantùm ordinationem hominum ad vitam æternam ex diuina prædeſtinatione, quæ eſt omnino immutabilis: & ita nemo poteſt de nouo ſcribi in Libro vitæ, aut ex eo deleri. At verò nomen Libri vitæ minùs propriè & ſecundum quid acceptum denotat ordinationem hominum ad vitam æternam, non ex diuina prædeſtinatione, ſed tantùm ex præſenti iuſtitia, quæ de nouo haberi, & amitti poteſt: & ideò ſecundùm hanc ſignificationem Libri vitæ dicuntur aliqui de nouo in eo ſcribi, vel ex eo deleri. Cùm igitur ſacra Scriptura & Patres loquantur de Libro vitæ ſimpliciter & propriè accepto, mirum non eſt, ſi eum ſemper vſurpent ea ratione, vt ſignificat immutabilem ordinationem hominum ad vitam æternam ex diuina præſcientia & prædeſtinatione. Adducti porrò Theologi ſunt ad tradendum poſteriorem illam ſignificationem Libri vitæ, quòd per eam expeditum ac promptum videretur declarare, quemadmodũ aliqui de nouo ſcribi poſſent in Libro vitæ, aut ex eo deleri, quod tamen quibuſdam in locis diuina Scriptura ſignificare videtur, vt ſuprà oſtendimus. Verùm quid ſit Liber vitæ, & quemadmodum ex eo quis deleri poſſit, copioſè diſputauimus in libro 15. Commentariorum noſtrorum in Danielem ſuper illis verbis Capitis XII. *Saluabitur omnis, qui ſcriptus fuerit inuentus in Libro vitæ.* Et in ſecundo Tomo noſtro ſelectarum Diſputationum, in Epiſtolam ad Romanos, in quarta Diſputatione ſuper nonum Caput eius Epiſtolæ.

†

DECI-

DECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 7. *Et Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe:*

In iſte Epiſcopus fuerit Beatus Quadratus. Petrus Aureolus.

31 HÆc eſt Beati Ioannis ſexta Epiſtola ſcripta ad Epiſcopum Philadelphienſis Eccleſiæ; quem Epiſcopum arbitratur Petrus Aureolus fuiſſe Beatū Quadratum, virum & doctrina, & ſcriptis, & functionis Epiſcopalis laude, & ætatis antiquitate, & martyrij gloria in Eccleſiaſticis Hiſtorijs valdè celebratum. Sextam Epiſtolam, inquit Aureolus, ad Epiſcopū Philadelphienſem, & ad Eccleſiam ei ſubiectam ſcripſit Beatus Ioannes; in qua hortatur eum, & populum eius ad lōganimitatem, & perſeuerantiam: Fuit autem iſte Epiſcopus Quadratus, Doctor multū excellens, & ſub Adriano Imperatore defenſionem Fidei cōſcripſit, vt teſtatur Euſebius libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 3. quamobrē odioſus fuit Iudæis & blaſphemabatur ab eis, qui fidem Chriſti contra eorum vaniloquia ſtrenuè defendebat. Ioannes itaq; ſcribens iſti Epiſcopo & Eccleſiæ ipſius, primò Quadrati ponit commendationem, quantùm ad doctrinam, ei oſtium Scripturæ apertum, dicens: *Scio opera tua; ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere.* Deinde, laudat eius fidem, & in eius confeſſione ac profeſſione conſtantiam, cùm ait: *Seruaſti verbum meum & non negaſti nomen meum.* Tū promittit ei victoriam aduerſùs Iudæos ipſi valdè infenſos atq; infeſtos, dicens, *Ecce dabo de Synagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos; & ſcient quia ego dilexi te, quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum, tentare habitantes in terra.* Adhæc, hortatur eum ad longanimitatem & perſeuerantiam, verbis illis, *Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo coronam tuam accipiat.* Denique, perſeuerantiæ eius, ac victoriæ præmium exponit, dicens; *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, &c.* Hactenùs ex Aureolo.

Auctor iudiciū de ſupradicta opinione Aureoli.

Hanc de Quadrato Aureoli ſententiam referens Lyranus, tacito eius nomine, vocat cōmunem Doctorum expoſitionem, nec eam ipſe improbat. Eam certè ratio temporum nequaquam excludit: Quadratus etenim claruit in Eccleſia Chriſti circa annum Domini centeſimum vigeſimum quintum, id eſt, annis paulò ampliùs viginti quinque poſt conſcriptam a Beato Ioanne Apocalypſim. Adiuuare præterea videtur iſtam opinionem, quòd omnia quæ Ioannes iſti Epiſcopo ſcripſit in hac Epiſtola, pertinent ad magnam ėius laudem, vt ex eo intelligere liceat, fuiſſe eum id temporis apud Chriſtianos memoratiſſimum. Talem porrò virum fuiſſe Quadratum, vel ex paucis, quæ de eo ſcripſit Beatus Hieronymus, exiſtimare licet: In Epiſtola enim octogeſima quarta, quam Magno Oratori Romano ſcripſit, hæc de eo ait, Quadratus Apoſtolorum diſcipulus, & Athenienſis Pontifex Eccleſiæ, Adriano Principi Eleuſinæ ſacra inuiſenti, librum pro noſtra religione tradidit: & tantæ admirationi omnibus fuit; vt perſecutionē grauiſſimam illius excellens ſedaret ingenium. Idem de eodem in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ita ſcribit, Quadratus *S. Hieron.*

dratus Apoſtolorum diſcipulus, Publio Athenarum Epiſcopo ob fidem Chriſti martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur, & Eccleſiam grandi terrore diſperſam, fide & induſtria ſua congregat: Cumque Adrianus Imperator Athenis exegiſſet hyemem, inuiſens Elenſinam, & omnibus penè Græciæ ſacris initiatus dediſſet occaſionem ijs qui Chriſtianos oderant, abſque præcepto Imperatoris vexare Credentes; perrexit ei librum pro noſtra religione compoſitum, valde vtilem, plenumque rationis & fidei, & Apoſtolica doctrina dignũ; in quo & antiquitatem ſuæ ætatis oſtendens ait, plurimos à ſe viſos, qui à Domino varijs in Iudæa oppreſſi calamitatibus ſanati fuerant, & qui à mortuis reſurrexerant. Hæc de Quadrato Beatus Hieronymus. Euſebius prætereà ſcribit, eum prophetico Spiritu claruiſſe. (Euſebius.) Atque huiuſcemodi ſunt, quibus probari poſſet, Quadratum fuiſſe iſtum Philadelphienſem Epiſcopum, ad quem Beatus Ioannes ſextam hanc ſcripſit Epiſtolam. Etenim iſtam de Quadrato Aureoli opinationem illud apertè refellit, quòd Quadratũ fuiſſe Epiſcopum Athenienſis Eccleſiæ, apud Hieronymum, & alios veterum Scriptorum legimus; in cuius etiam Epiſcopatus functione, & in ea ipſa vrbe Athenarum, per martyrium glorioſam obiuit mortem. Fuiſſe verò eum Philadelphienſis Eccleſiæ Epiſcopum, in nullis Eccleſiaſticis Hiſtorijs eſt proditum, nec veterum Scriptorum vllus memoriæ tradidit; vt ex eo ſatis appareat, opinionem Aureoli haudquaquam eſſe probabilem.

†

VNDECIMA Diſputatio.

Quid ſit habere claues Dauid.

Super illis verbis: (VERS. 21)

Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.

Exponuntur aliorum Auctorum interpretationes.

QVid hoc loco ſignificet habere clauem Dauid, variæ ſunt Auctorũ Interpretationes, quas ego hic ſubtexã, appoſitis eorum proprijs & nominibus & verbis. Primaſius Clauem vocat regiam Chriſti poteſtatem: (Primaſius.) Dicitur autem clauis Dauid, ſiue quia de eius ſtirpe natus eſt Chriſtus, ſiue quia ipſe multa de Chriſto vaticinatus eſt: Chriſti autem diſpenſatione tanquam claue, Legis, & Prophetarum, & Pſalmorum arcana patuerunt, ipſomet teſtante Domino, *Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſis, & Prophetis, & Pſalmis de me.* (Lucæ 24.) *Ipſe aperit, & nemo claudit; & ipſe claudit, & nemo aperit.* Legis enim diuinæ ſecreta, ſolius Chriſti poteſtate panduntur fidelibus, & clauduntur incredulis: ſicut illo ſoluente nullus poteſt ligare; quo etiam ligante nullus abſoluit. Ambroſius, (Ambroſius.) In domum obſeratam, inquit, nullus niſi per clauem poteſt introire: Dicitur autem Filius Dei habere clauem Dauid, quia ipſe hominem

nemi aſſumpſit ex genere Dauid: homo autem Chriſtus Clauis appellatur, quia per eum reſerata ſunt omnia, & quæ Deus Dauidi; & quæ Dauid de Deo locutus eſt. Sed quid aperit, & quid claudit? Aperuit Chriſtus vetus Teſtamentum ad intelligendum diuina myſteria quæ in eo latebant, quam intelligentiam nemo claudere, id eſt, obſcurare ac deſtruere poterit: clauſit verò obſeruantiam litteræ legalis ſuperfluam, quam nullus aperire poterit. Aperuit etiam corda Gentilium ad percipiendam Euangelicam doctrinam & fidei gratiam, quæ nullus perſecutorum claudere poterit: clauſit atque deſtruxit culturam Idolorum, quam nullus perſecutor aperire potuit. Aperiet etiam Electis aditum regni cęleſtis, quem nulla vis Dæmonum claudere poterit: clauſit verò aditum iſtum Reprobis, quem nulla vis & poteſtas aperire eis poterit. Andreas Cæſarienſis. Dauidicæ, inquit, clauis appellatione eiuſdem regia potentia deſignatur, quandoquidem clauis inter poteſtatis ſymbola cenſeri ſolet, Clauis rurſum libri Pſalmorum, omniſque adeò prophetiæ Spiritus Sanctus eſt, per hunc enim omnes diuinarum rerum cognitionis theſauri aperiuntur. Et priorem quidem clauem accepit Chriſtus quà homo eſt, poſteriorem verò vt ſempiternus Deus naturaliter obtinet. Quia verò in vetuſtis quibuſdam exemplaribus pro illo *Clauem Dauid*, legitur *Clauem Inferni*, per Inferiorũ clauem, vitæ, mortiſque poteſtatem penes Chriſtum eſſe ſignificatur. His perſimilia, & propemodum eadem tradit: Aretha; additis tamen nonnullis, quæ viſa ſunt mihi eſſe hic commemoranda; ſic autem ſcribit, Clauem Dauid appellans, omnipotentem demonſtrat Chriſti virtutem, per quam etiam diuinæ ſapiẽtiæ theſauri aperiuntur. Clauem itaque Dauid vocat poteſtatem, qui enim habet poteſtatem claudendi & aperiendi domum, huic etiam cura domus commiſſa eſt. Licet hoc etiam diſcere ex Euangelio, dixit enim Dominus Petro, *Tibi dabo claues regni cælorum*, &c. quoniam autem clauis *Matth. 16.*
deſignat poteſtatem, dicens habere ſe clauem Dauid, hoc videlicet ſignificare voluit, quemadmodum Dauid rex ſuper carnalem Iſrael temporaliter regnauit, ita quoque ipſum ſuper Iſrael ſpiritualem regnaturum in æternum: quod affirmauit etiam Gabriel, dicens, *Dabit illi* Deus *ſedem Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* *Luc. 1.*
Quoniam igitur ſimilitudinem regni Dauid ferebat Chriſtus, meritò dictum eſt, *Qui habet clauem Dauid ad aperiendum, & claudendum*, aperire vocans iuſtificare, claudere autem, condẽnare; ſua namque potentia & iuſtificat bonos, & condemnat impios.

Rupertus ſic verba hæc inter- 34
pretatur Qui dixit, *Qui habet clauem Dauid*; poterat ſic dicere, Qui habet clauem omnium Prophetarum, & ad eorum intelligentiam quoſcumque vult intromittit: Sed voluit vnum Dauid pro vniuerſis Prophetis ponere, quod ille primus in ordine Prophetarum, Filij Dei, ſimulque Filij ſui myſteria & factis ſuis præfigurauit, & calamo præſcripſit, & pſalterio cecinit: tanta quippe ſunt in eius factis & dictis Sacramenta, vt cuicumque hæc reſerata fuerint, à ceterorum ſenſibus Prophetarum excluſus eſſe non poſſit: nam quia primus poſt Legem propheticam Scripturam edidit, omnis propheticus ſermo in eius nomine poteſt & debet ſub intelligi. Quænam autem eſt iſta clauis, niſi gratia Spiritus Sancti? Ipſe namque eſt illuminatio cordis, ipſe eſt declaratio ſermonum Dei, quæ illuminat, & intellectum dat paruulis. Vnde Apoſtolus di- *Pſalm. 118*

xit,

1. Ad Cor. 2 xit, *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum, Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Potentiam verò ſiue efficaciam huius clauis commendans, continuò ſubiungit, *Qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit.* Et hoc quidem indubitanter credere oportet, & credendo humiliter timere. Nam verè cui clauiger iſte per Spiritum intelligentiæ veritatem Dei, quę ſacris in Scripturis continetur, aperit, nemo illum claudit ſiue concludit mendacijs, & falſarum argumentationum artificijs. Semper enim habens oſtium apertum, intrò recurrit, & parata Scripturæ teſtimonia corripiens, tanquam bonus ſagittarius certa in hoſtem tela dirigit: Contra verò, cuicumque iſte clauſerit, vt verba veritatis intelligere non poſſit (quod cùm facit, iuſto vtique facit iudicio, verbi gratia, ne margaritas proiectas ante ſe, conculcét porci) nemo eſt qui intelligere poſſit, quantumlibet clamando, & docendo ſtrepitum deforis faciat. Haymo, Clauem Dauid, inquit, debemus intelligere incarnationē Chriſti, de ſtirpe enim Dauid ſecundùm carnem deſcendit: Oſtium autem quod iſta clauis aperit & claudit, ipſum intelligimus Dei atque hominum Mediatorem, per quem ad vitam æternam, quæ ipſe eſt, intramus, ipſo dicente, *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur,* &c. Sic enim ipſe clauis & oſtium dicitur: ſicut paſtor oſtiarius ſimul, & oſtium vocatur. Quare cùm clauis Dauid oſtium aperit, ſeipſum vtique aperit, qui eſt ſecundùm carnem natus, & paſſus, & à mortuis ſuſcitatus. Hoc autem oſtiū priùs clauſum omnibus fuit, exceptis Prophetis & ſanctis Patribus, qui per Spiritum Sanctum futurum eius cognouerunt aduentum: nunc autem omnibus in Chriſtum credentibus patefactum eſt, clauſum verò infidelibus manet. Iſtud oſtium nemo poteſt claudere ei, cui Chriſtus aperire voluerit; vnde legimus in Actibus Apoſtolorum, quod cùm cæſis Diſcipulis denuntiarent Iudæi, ne loquerentur in nomine Ieſu, protinus ipſo eorum os aperiente, nemo illud claudere poterat, vnde reſponderunt illi, *Non poſſumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.* Contra vero oſtium hoc Aſianis aperire tentauerunt Apoſtoli, ſed quia Chriſto claudente aperit, prohibuit eos Spiritus ſanctus, ne in Aſia loquerentur verbum; ſic enim ſcribit Lucas, *Cum veniſſent in Myſiam, tentauerunt ire in Bythyniam, & non permiſit eos Spiritus Ieſu.* Poſſumus etiam oſtium iſtud, quod aperit & claudit Dominus, intelligere ſacram Scripturam. Aperuit autem hoc oſtium, quando poſt reſurrectionem ſuam duobus diſcipulis in via ambulantibus aperuit ſenſum vt intelligerent Scripturas, atque in ſe adimpleta eſſe docuit, quæ ſcripta erant in Lege Moyſi, & in Prophetis, atque in Pſalmis.

Matth. 17 — Haymo. — Ioan. 10. — Ibidem. — Act. 4 — Act. 16 — Luc. 24

35 Sanctus Thomas in ſupplemento ad Tertiam Partem in quæſtione decima ſeptima, articulo primo, in reſponſione ad ſecundum, ait ſententiam hanc Apocalypſis, *Qui habet clauem Dauid,* &c. intelligi de clauſione, qua Chriſtus limbum clauſit, ne aliquis vltrà illuc deſcendat; & de apertione, qua Paradiſum aperuit, remoto per ſuam paſſionem impedimento introitus in ipſum, quod per Adā peccatum fuerat appoſitum. Idem etiā in reſponſione ad tertium ait, Clauem inferni, qua ipſe aperitur & clauditur, eſſe poteſtatem conferendi gratiam, per quā homini aperitur infernus, vt homo exeat à peccato, quod eſt porta inferni; clauditur verò infernus, præſeruando hominem ne vltrà in peccatum relabatur. Hæc autem auctoritas remittendi peccata, & conferendi gratiam, in Deo quidem eſt ſecundùm auctoritatem, S.Th.

tatem, in Chriſto homine ſecundum excellentiam, in Eccleſia ſecundum miniſterium. An verò idem ſit clauis Regni cœlorum, atque clauis Inferni, eodem in loco diſputat S.Thomas.

pra- ū in atio 36 Atque hæc quidem ſuper hoc Apocalypſis loco ab eius libri Explanatoribus prodita ſunt, quorum varias Interpretationes, à nobis hic commemoratas, penſitanti manifeſtum fit, eos Auctores, quod hic dicitur, Chriſtum habere clauem Dauid, tripliciter eſſe interpretatos. Quidam enim clauem Dauid interpretantur ſciētiam myſteriorum, quæ latent in ſacra Scriptura, prætertim verò in Pſalmis Dauidis, qui poſt Legem primus Propheta rū plurima Chriſti myſteria & factis, & dictis, & canticis mirabiliter præſignauit. Hanc ſcientiam Scripturarum cui non vult, non largitur, & hoc eſt claudere ei Scripturas. Simile cuius eſt id, quod in Euangelio dixit Dominus, *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* *b. 11* Abſcondere, eſt claudere; reuelare, eſt āperire. Alij nomine Clauis Dauid hoc loco ſignificari putauerunt regiam poteſtatem Dauidis, ſecundum hanc enim Dauid plurifariam Chriſti Domini noſtri poteſtatem atque imperium mirificè præfigurauit: Quamobrem Archangelus Gabriel de eo dixit, *Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum.* *1.* Quam etiam ob cauſam multa in Sacris litteris de poteſtate atque imperio Dauidis & Salomonis dicuntur, quæ non illis, niſi aliqua tantum ex parte, ſed Chriſto Domino, cuius illi præferebant figuram, plenè perfecteque conueniunt: quod apertè licet ex Pſalmo ſecundo, & ſeptuageſimo primo cognoſcere. Per huiuſmodi porrò clauem, id eſt, poteſtatem, Chriſtus quibus vult aperit, vel claudit domum, & regnum ſuum, quæ eſt Eccleſia fidelium in terris militans & Beatorum in cœlis triumphans. Aperit eis, quos in Eccleſiam ſuam admittit, dando eis fidem & remiſſionem peccatorum, aliaque dona gratiæ ſuæ; claudit eis quos non admittit in Eccleſiam, ſed iuſto ſuo iudicio relinquit eos in ſua infidelitate ac cęcitate. Nonnulli demum Clauem Dauid interpretati ſunt ipſummet Chriſtum, qua homo eſt, vel humanam eius naturā ex ſtirpe Dauid acceptam, ſecundum quam natus, ac cum hominibus conuerſatus eſt, & pro hominibus mortuus, & à mortuis excitatus, & ad cęlos eleuatus, & ad dexteram Dei Patris collocatus, Iudexque omnium conſtitutus eſt. Cur autem humana Chriſti natura Clauis appelletur, & quo modo per eam, & quibus aperiat vel claudat Chriſtus Dominus, benè declarauit Haymo in loci eius explanatione, quam nos paulò ſupra commemoraui mus.

†

DVODECIMA Diſputatio.

Ponitur Auctoris ipſius explanatio eorundem illorum verborum:

Qui habet Clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

37 IVVAT etiam me, quid ſentiam ipſe ſuper hoc celebri loco Apocalypſis, breuiter indicare Lectori, nec tam ſuperioribus diuerſa ſum dicturus, quam paulò diſtinctius expreſſiuſq; declaraturus id, quod propriè attingit germanam huius loci intelligentiam. Sciat igitur Lector, nomine Clauis præter propriam & vulgatem eius ſignificationem, duas res in diuina Scriptura, ſecundùm figuratam & myſticam locutionē, denotari; ſciētiam dico rerum abditarum & occultarum, quas non facile ſit à quoquam, niſi alio docente, intelligi, & inſignem quampiam poteſtatem faciendi aliquid. Prioris ſignificatio-
Locus Lucæ cap.11. nis exemplum habemus apud Lucam Capite vndecimo, in illis verbis Domini, *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis Clauem ſcientiæ; ipſi non introiſtis, & eos qui intrabant, prohibuiſtis*; quaſi diceret, Accepiſtis ſcientiam ſacrarum Scripturarum & myſteriorum Dei, vt & ipſi ea cognoſceretis, & alios doceretis: Per quam ſcientiam cognoſcere potuiſtis, me verum eſſe Meſſiam toties in diuinis Scripturis promiſſum & prædictum; ſed neque me voluiſtis cognoſcere ac recipere, & ab alijs cognoſci me ac recipi prohibuiſtis: quaſi claudentes eis veritatem Dei, quam aperire debueratis. Secundùm hanc porrò ſignificationem Clauis, complures arbitrantur dictum eſſe in hoc loco, Chriſtum habere Clauem Dauid, id eſt, ab eo eſſe veram & rectam diuinarum Scripturarum intelligentiam, quam dare homini, eſt aperire ei Scripturas; non dare autem, eſt claudere. Ex quo apparet, neminem poſſe diuinam Scripturam, ſicut oportet, intelligere, niſi Deum eius ſenſum atque intellectum flagrantiſſimè concupiſcēs Dauid, obnixè petebat à Deo illis verbis: *Da mihi intellectum & ſcru-*
tabor legem tuam. Et alibi: *Da mihi* *Pſal.11*
intellectum, vt diſcam mandata tua. *Ibidem.*
Et alio loco: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* quæ *Ibidem.* Dauidis verba quaſi mirabundus in Epiſtola ad Paulinum de inſtitutione Monachi commemorans Sanctus Hieronymus, Si ad myſteria, *S. Hier.*
inquit, diuinarum Scripturarum perſcrutanda & pernoſcenda tantus Propheta tenebras ignorantiæ ſuæ confitetur, qua nos putat paruulos ac penè lactantes inſcitiæ nocte circumdari? Enimuerò, ſicut diuina Scriptura non humano, ſed diuino Spiritu facta eſt; ita non eam alio, quam diuino Spiritu quiſpiam rectè atque vt oportet intelligere atque interpretari poteſt. *Omnis enim Prophetia Scripturæ*, ait Beatus Petrus, *propria interpreta-*
tione non fit. Non enim voluntate *2 Petr.*
humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Iſtam ergo huius loci Apocalypſis interpretationem, vt veriſſimam eſſe non negauerim, ita huic loco non admodum eſſe congruam aptamque dixerim, quod erit manifeſtum ex his quæ mox ſubijciam.

Poſterioris verò ſignificationis, 38
qua nomen Clauis ſignificat inſignem quampiam poteſtatem faciēdi aliquid, multa ſunt in Sacris exem-

exempla, & in primis illud apud Eſaiam Capite vigeſimoſecundo, vbi Dominus declarans poteſtatẽ, quam daturus erat ſeruo ſuo Eliachim, ait, *Dabo Clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat*. Sed hunc locum Eſaiæ ſeparatim proprieque tractaturi ſumus in ea, quæ hanc proximè ſequitur diſputatione.

Mat. Eodem ſpectat illud, quod apud Matthæum legimus dixiſſe Petro Dominum, *Tibi dabo Claues regni Cælorum: quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis; & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*. Magna profectò miraque homini data poteſtas aperiendi & claudendi cœlum, nec ſanè ad pluendum, vel non pluendum ſuper terram, qualis fuit Eliæ poteſtas; ſed ad introducendum homines in regnum cœlorum, vel ab eo excludendum. Hac item ſignificatione nomen Clauis in quatuor locis huius libri Apocalypſis vſurpatum eſt: Primùm in Capite primo, *Ego*, inquit, *Dominus habeo Claues Mortis & Inferni*. Deinde, in hoc tertio Capite, *Qui habet Clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Tum initio Capitis noni, *Vidi Stellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei Clauis putei abyſſi; & aperuit puteum abyſſi, &c.* Denique principio Capitis vigeſimi, *Et vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem Clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit Draconem, & Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satan, & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, &c.* Secundùm hanc itaque ſignificationem nomen Clauis poſitum eſt in illis verbis huius loci, *Qui habet clauem Dauid, &c.* Significatur enim iſtis verbis, Dominum habere ſummam & abſolutam in Eccleſia poteſtatem aperiendi eam quibus vult, & claudendi. Aperit eis, quos admittit in Eccleſiam ſuam, dando ipſis fidem & gratiam ſuam; claudit, quibus hæc non largitur, in ſua eos impietate ac cœcitate relinquens. Hanc porrò eſſe congruam loci huius interpretationẽ & intelligentiam, ſatis declarant verba illa quæ proximè ſequuntur, *Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo prohibere poteſt*. Quibus verbis iubet Dominus ſanctum illum Epiſcopum Philadelphienſem bono eſſe animo, nec timere ne ob graues & atroces perſecutiones, aliquos de ſuis fidelibus amittat; ſed ſperare potiùs fore, vt multi per eius merita, & orationem atque prædicationem, à ſua impietate conuerſi ad verum Deum, ingrediantur Eccleſiam. Habere enim vel dare oſtium apertum, vbi ſermo habetur de hominum conuerſione ad Deum, phraſis eſt Scripturæ ſignificans, magnam quandam occaſionem & opportunitatem & facilitatem & copiam conuerſionis hominum ad Deum; quod liquet vel ex vno illo loco prioris epiſtolæ ad Corinthios Capite decimoſexto. *Permanebo*, inquit Paulus, *Epheſi vſque ad Pentecoſten: oſtium enim mihi apertum eſt magnum & euidens*. quia multi videlicet per eius prædicationem ingreſſuri erant in Eccleſiam, & ad Societatem fidelium aggregandi.

17.

Huius autem ſententiæ, *Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit*, ſatis eſt affinis illa Iob in Capite duodecimo. 39 *Si deſtruxerit*, (Dominus Deus) *nemo eſt qui ædificet; ſi incluſerit hominem nemo eſt qui aperiat*. Cuius ſententiæ poſteriora illa verba, *Si incluſerit, nemo eſt qui aperiat*, explanans Beatus Gregorius libro vndecimo Moralium capite octauo. Omnis, inquit, homo per id quod malè agit, quid aliud ſibi, quam conſcientię ſuę carcerem

Locus Iob c.12.

S Gregor.

cerem facit, vt hunc animi reatus premat, etiam ſi nemo exterius accuſet? Qui cùm in malitiæ ſuæ cęcitate, Deo iudicante, relinquitur, quaſi intra ſemetipſum, trahit, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Rectè igitur dictum eſt; *Si incluſerit hominem, non eſt qui aperiat*. quia ſicut nemo reſiſtere poteſt largitati vocantis, ita nullus obuiare poteſt iuſtitiæ relinquentis. Includere autem Deum, eſt clauſis non aperire, ſicut obdurare dicitur hominem per iuſtitiam, cuius reprobum cor per gratiam non emollit. Includit atque hominem Deus, quem in ſuorum operum tenebris relinquit. Quaſi enim aperire hanc incluſionem voluit Iſaac primogenito ſuo Eſau, cùm eum fratri eius Iacob præponere benedicendo conatus eſt; ſed ipſe aperire non potuit, quem Deus omnipotens in ſuæ carcere malitiæ incluſerat.

DECIMATERTIA Diſputatio.

Explicatur ſimilis locus qui eſt apud Iſaiam, continens illa Domini verba.

Eſaiæ c.22 & verſ.22

Et dabo Clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; claudet, & non erit qui aperiat.

40 MAGNAM profectò cum hoc Iſaiæ loco habet cognationem locus Apocalypſis, quem in proximè antecedenti Diſputatione explicauimus, prorſus adeò, vt cum Dominus in hoc loco de ſe dixit, *Qui habet Clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit*, ad iſtum locum Eſaiæ reſpectum habuiſſe videatur, & ad perſonam Eliachim de quo ſermo illic habetur, qui multis rebus figuram CHRISTI minimè obſcuram geſſit. Narrauerat autem Eſaias proximè ante eum locum, quemadmodùm DEVS Somnam præpoſitum templi dignitate ac poteſtate, qua præcellebat, abdicauerit, eamque tranſtulerit in Eliachim: Hęc enim ſunt DEI verba, *Hæc dicit Dominus exercituum, Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Somnam præpoſitum templi, & dices ad eum*, & cætera, & paulò infra Somnam compellens, *Et erit*, inquit, *in illa die, Vocabo ſeruum meum filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo illum, & poteſtatem tuam dabo in manu eius, & erit quaſi paſtor habitantibus Ieruſalem, & domui Iuda*. Poſt hæc ſequuntur verba illa in titulo Diſputationis huius poſita, *Et clauem dabo domus Dauid ſuper humerum eius*, & cætera. Quibus verbis ſignificatur, habuiſſe Eliachim ſummam poteſtatem in domo Dauid: quam domum nonnulli interpretantur domum, & aulam regiam, in qua ſecundùm Regem fuerit Eliachim dignitate & poteſtate primus. Hebræi verò & Beatus Hieronymus, aliique domum Dauid intelligunt templum DEI, cuius præpoſitus, & Pontificia dignitate præditus fuerit Eliachim. Nam etſi templum fabricatum eſt à Salomone, primus omnium tamen Dauid conſilium fabricandi eius cepit, omniaque futuræ ædificationi neceſſaria comparauit, & perfeciſſet, niſi

niſi à Deo eſſet prohibitus: Nihilominus tamen omnem ipſe formam & rationem ædificij præſcripſit Salomoni,& materiam atque ſumptus perficiendo operi reliquit, vt mirum non ſit, appellari templum, Domum Dauid. Sed quò apertius intelligeretur, iſta verba dicta eſſe de Eliachim ea potiſſimũ ratione, vt is præfigurabat Chriſtum Dominum: Septuaginta Interpretes ex ſuo ſenſu nonnulla verba, quæ non ſunt in Hebræo, addiderunt, ita vertentes hunc locum, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, & aperiet, & non erit claudens: & claudet, & non eſt aperiens. Et dabo gloriam Dauid ei, & imperabit, & non erit contradicens.* Quid eſt, *Non erit contradicens?* Hoc declarans Procopius, Etſi, inquit, contradixit ei Iſrael, ſeruierunt ei tamen Gentes. Vnde quæ dixit per Prophetam Dauid, *Libera me à contradictionibus populi*, &, *Conſtitues me in caput Gentium*, &, *Populus quem nõ cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi*, &, *Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*,& Paulus de eo dixit: *Cum tradideris regnum Deo, & Patri, omnia ſubiecta erunt ei.*

Procopius. Pſalm. 17. Ibidem. Ibidem. Pſal. 109. ad Cor. 15.

Sed quid eſt, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius*, quid, inquam, eſt, dare ſuper humerum? Forerius ſanè quam diligens & accuratus Sacrarum litterarum Explanator, hunc in modum interpretatur, Magnas claues ſolent clauicularij ſuper humeros deferre Nec vero dubium eſſe debet viro Chriſtiano,& docto, Clauium nomine, immo tota hac periphraſi, poteſtatem deſignari; vbique enim claues poteſtatem declarant: Claues etenim deuicti populi deferunt victori: claues etiam tradunt magiſtratus eis quos in poſſeſſionem legitimę introducunt. Quapropter non erat cur noui Hæretici tenebras populo Dei offunderent, dum illum Euangelij locum, *Tibi dabo claues regni cœlorum*, eneruare volentes, perſuadere in doctis conantur, non ibi poteſtatem à Domino eſſe conceſſam, ſed ſcientiam; iuxta alium Euangelij locum; *Tuliſtis clauem ſciẽtia*, &c. Sed quid aliud eſt illud, *Quodcumque ligaueris, erit ligatum*: quam quod dicitur hoc loco, *Claudet, & non erit qui aperiat; aperiet, & non erit qui claudat?* nam & ligata Hebraiſmus nonnunquam appellat clauſa, & aperta vocat ſoluta. Ioannes quoque in Apocalypſi omnimodam Chriſti poteſtatem declarauit his ipſis verbis, *Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Et alio loco inducit Angelum habentem claues abyſſi, quod eſt habere poteſtatem illuc mittendi, & ibi claudendi. Hæc ille.

Quid ſit habere clauẽ ſuper humerum. Forerius. Matth. 16. Luca 11. Apoc. 3.

42 Adamus verò enarrans illud Eſaiæ dictum, *Factus eſt principatus ſuper humerum eius*, quid ſit illud, *ſuper humerum*, ita declarat, Phraſis eſt, inquit, Scripturæ, à Iudæorum more profecta, qua ſignificatur puerum illum futurum Principem, & Regem, & Imperatorem Deſumpta videtur hæc locutio ab ijs, qui virgas in humeris geſtabant, quæ Iudæis ſigna erant poteſtatis aut imperij. Sic in præcedentibus verbis dictum fuit, *Virgam humeri eius ſuperaſti*, id eſt, poteſtatem eius atque imperium: & apud Romanos faſces præferebantur, quibus ſignificabatur poteſtas & auctoritas publica: cuius poteſtatis & auctoritatis tempore Beati Pauli ſignum erat gladius, ſicut indicant illa eius verba ad Romanos Capite XIII. *Non ſine cauſa gladium portas.* Simili vſus eſt locutione Iſaias infra Capite vigeſimo ſecundo, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius.* Quanquam ibi iſta phraſi non ſolum ſignificatur poteſtas & poſſeſſio, ſed etiam poteſtatem imperij habere ad manũ & in promptu, vt quic-

Adamus. Eſa. 9. Locus Pauli ad Ro. 13.

quid velit, facilè exequi valeat. Hac itaque phraſi duo in Scriptura ſignificantur, interdum quidem poteſtas imperij, aliquando verò id, quod ad manum, & in humero eſt, vel ſuper humerũ eſſe dicitur; iuxta quam ſignificationem dictum eſt illud à Iob, Capite trigeſimo primo, *Et librum ſcribat ipſe, qui iudicat, vt in humero portem illum*, id eſt, vt circumferam illum, & ſit mihi quaſi Enchiridion & Manuale. Hæc Adamus.

us: Iob ite 31.

43 Etenim verò, Patres & antiqui Eccleſiæ Doctores iſtud Eſaiæ de Chriſto vaticinium de ſanctiſſima Cruce interpretati ſunt, quam Dominus Ieſus portauit humeris ſuis & per mortem in Cruce pro ſalute humani generis obitam, habere meruit imperium totius mundi, omnemque poteſtatem in cęlo & in terra, teſte Apoſtolo, qui de Chriſto dixit, *Factus eſt obediens vſq; ad mortẽ, mortẽ autẽ Crucis: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, Cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Et Dominus noſter loquens de morte quam ipſe ſublatus in crucem ſubiturus erat, *Et ego*, inquit, *ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* In hoc etiam Libro Apocalypſis Capite quinto ſcriptum eſt, *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem, & omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quę ſunt in mari*, &c.

1 Philip. — *ian 12.*

Audiat Lector Tertullianum; is enim in Libro aduerſus Iudæos, vbi diſputat, veteres illos Patriarchas figuram Crucis præmonſtraſſe, iſtum locum Iſaiæ tractans, ita ſcribit, Quis omninò regnum inſigne poteſtatis ſuę humero præfert, & non aut in capite diadema, aut in manu ſceptrum, aut aliqua proprietate vſus noua? Sed ſolus nouus Rex nouorum ſeculorum Chriſtus Ieſus nouam gloriam, & poteſtatem, & ſublimitatem ſuam in humero extulit, Crucem ſcilicet, vt ſecundum Dauidis propheciã, exinde Dominus regnaret. Hæc Tertullianus, qui eadẽ, atque iiſdem verbis ſcribit in libro tertio aduerſus Marcionem. Illa porrò verba, quæ citat Tertullianus, *Dominus regnauit à ligno*, deſumpta ſunt ex nonageſimo quinto Pſalmo, ſecundum antiquam tranſlationem Septuaginta Interpretum, vt argumentatur Iuſtinus martyr in eo ſermone quẽ habuit cum Tryphone Iudæo, oſtẽdens fuiſſe eum locum à Iudęis corruptum, expuncta & detracta vltima illa particula (à ligno.) Beatus certè Auguſtinus in enarratione Pſalmi nonageſimi quinti bis verba iſta citat ſimiliter, vt citantur à Tertulliano & Iuſtino.

Tertullianus. — *Pſalm. 95.* — *Locus Pſa. 95.* — *Iuſtinus martyr.*

Sed redeo ad illud, *Super humerum eius*, quod etiam Beatus Auguſtinus in Sermone ſeptuageſimo primo de Tempore, interpretatur de Cruce Domini; hæc enim ſunt eius verba, Quod Iſaac ipſe ſibi ad immolationem ſui, ligna humeris ſuis portauit, Chriſtum vtique Dominum pręfigurauit, qui ad locum paſſionis, crucem ſuam humeris ſuis geſtauit, ſecundum Iſaię prophetiam, *Et erit principatus eius ſuper humerum eius*, hunc enim Chriſti principatum ſuper humerũ ſuũ habuit, quando Crucem admirabili humilitate portauit. Non incongruè Crux Chriſti ſignificat principatum; nam per ipſam & diabolus vincitur, & totus mundus ad Chriſti notitiam atque gratiam reuocatur. Quod etiam nos Apoſtolus docuit, cùm de paſſione Domini loquens, *Factus eſt*, inquit, *obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis, Propter quod & Deus exaltau t illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen* 44

Gen. 22. — *Ad Philip. 2.*

DECI-

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 11 *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.*

45 QVID aliud his verbis ſignificatur, inquit Ambroſius, niſi Bonum quod habes vſque in finem vitæ tuæ tene, vt gloriam, quę tibi debetur, nullus ſine te poſſideat? Ex hoc loco argumentatur Primaſius, numerum Prædeſtinatorum eſſe prorſus immutabilem, vt nec minui, nec augeri queat: Hinc, ait Primaſius, numerum Electorũ, quos ſecundum propoſitum vocatos Apoſtolus memorat, ſtupenda prorſus conſideratione cognoſcimus, oſtendens huic numero nec addi quemquam poſſe nec minui; Quod etiam his verbis indicauit Beatus Ioannes dicens: Si Epiſcopus iſte propriam coronam amittat, fore, vt alius eam percepturus accedat. Vnde intelligitur nec aliũ poſſe ſuccedere, ſi, quod ille tenet, perſeueranti fide cuſtodiat. Sic etiã Iudæorum electio eſt fruſtrata, qui de ſtirpe Abrahæ gloriabantur, quibus Domini Præcurſor dixit, *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ,* vt certa promiſſio maneret ex munere, & gloriatio carnalis vacuaretur in genere. His cõ ſimilia in explanatione huius loci ſcribit Haymo, & Lyranus, & Sanctus Thomas, cuius verba paulo inſra referemus. Rupertus autem hunc locum Apocalypſis in ſuis Commentarijs explanans, Quid eſt, inquit, iſtud; *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam*? Hoc rem pe, Tu in humilitate firmo pede cõ ſiſte, ne moto pede corruas & corruendo coronam tibi præparatam amittas, & alius in locum tuum ſuccedens illam accipiat: quapropter Dauid rogabat Dominum, dicens; *Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt nõ moueantur veſtigia mea.* Et quidem hoc fieri non poteſt, vt perdat coronam quiſquam eorum quos Deus præſciuit, & ad coronam prædeſtinauit. Verumtamen & fieri poteſt & factum eſt, vt is coronam perderet, quem Deus ad coronam vocauit vocatione viſibili, ſiue quæ ab hominibus potuit videri: Nam, exẽpli gratia, Iudam Dominus ad coronam vocauit Apoſtolicam, quem tamen ad coronam non prædeſtinauit; quia corona indignum fore præſciuit, vnde & coronam eius, ſcilicet Apoſtolatus honorem, alius accepit, in locum eius ſuffecto Matthia: ſicut in Pſalmo 108. ſcriptum eſt, *Fiant dies eius pauci, & Epiſcopatum eius accipiat alter.* quod Beatus Petrus de Iuda interpretatus eſt. Nemo itaque, quãdiu certat, multum de corona cõfidat, quia ſi omnium præſcius Deus te in fine dignum corona fore ſcit, tu tamen neſcis.

46 Sed enim ad expreſſiorem atq; illuſtriorem loci huius interpretationem cõducunt, quæ Beatus Thomas hunc ipſum Apocalypſis locum tractans, ſcribit in prima parte quæſt. 23. art. 6. Diſputans enim an Prædeſtinatio ſit certa, cum ex hoc loco Apocalypſis argumentatus eſſet, non videri certam, quia corona quæ eſt prædeſtinationis effectus, poteſt amitti, & ab vno ad alium transferri, ſicut dicitur in hoc loco Apocalypſis; ad hoc ipſe reſpondens ait, Dupliciter dici coronam eſſe alicuius, Vno modo ex diuina prædeſtinatione, quod ſit is ab æterno prædeſtinatus à Deo ad coronam cęleſtem, & ſic nullus coronam ſuam amittit, dicente Auguſtino in libro de Bono perſeue-

Marginalia: *Ambroſius.* — *Primaſius. Certus & immutabilis numerus prædeſtinatorũ. Ad Ro. 8.* — *Matth. 3.* — *Haymo.* — *Rupertus.* — *Pſal. 17* — *Act. 1.* — *S. Thom.* — *Qui poſſi amittere* [*cor*]*onã glo*[*riam*] *quam ia*[*m*] *habent.* — *Auguſt.*

rantiæ capite 14. Prædeſtinationẽ eſſe præſcientiam & præparationem beneficiorum Dei qua certiſſimè liberantur, quicumque liberantur. Alio modo dicitur corona eſſe alicuius, non ex diuina prædeſtinatione, ſed ex merito gratiæ, quam ille habet; quod enim meremur, quodammodo noſtrum eſt. Sic autem quis poteſt amittere coronam, perdendo ſcilicet meritum ſuum propter lapſum in peccatum mortale. Alius verò coronam illam amiſſam dicitur accipere, eo quod in locum eius ſubrogatur; non enim permittit Deus aliquos cadere, quin alios in eorum locum erigat, ſecundum illud Iob cap. 34. *Conteret multos, & ſtare faciet alios pro eis*. Sicut in locum Angelorum cadentium ſubſtituti ſunt homines & in locum Iudæorum Gentiles. Præclarum huius rei exemplum habemus iu illis quadraginta Martyribus, quorum natalem Martyrij diem celebrat Eccleſia nono die Martij. Subſtitutus autem in ſtatũ gratiæ loco alterius etiam quãtum ad illud, coronam accipit illius cadentis, quod de bonis quæ alius fecerat, in æterna vita gaudebit; vbi quiſque gaudet de bonis operibus tam à ſe, quàm ab alio quolibet factis. Hactenus ex Sancto Thoma. Hortatur igitur his verbis Domini Epiſcopum illum ad conſtantiam & perſeuerãtiam in bonorum operum effectione, & cœleſtium bonorum cum alijs communicatione, Quemadmodum in Parabola illa de Talentis oſtendit Dominus Matthæi 25. qui enim talento accepto non fuerat vſus, nec quicquam lucratus, ablatum ei eſt, & traditum alij, qui talenta ſua magno lucro auxerat.

†

uomodo s accipit nam al ius.

us Iob 34.

atth. 25.

DECIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 12

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.

Primaſius

COLVMNA in fabricis ait Primaſius, & munimini congruit, & decori; Sic & mundi victores in Eccleſia eminent munere dignitatis, & portant alios officio charitatis. *Et foras*, inquit, *non exiet amplius*. Exierat iunior filius, id eſt, Chriſti cruore, reconciliatus atque redemptus, foras vltra non exijt, quippe quem introduxit Rex in cubiculum ſuum, quantiſcumque aut ſchiſmatum, aut perſecutionum arietibus quatiatur: Firmum enim firmamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc, *Cognouit Dominus qui ſunt eius*. Ricardus iſtud, *Faciam illum columnam in templo Dei mei*, ſic interpretatur, Efficiam vt inſtar columnæ ſit, in ſe firmus per fidem, rectus per æquitatem, erectus per intentionem, ſublimis per contemplationem, ſuſtentans alios verbo conſolationis, ſuffragio orationis, exemplo actionis. 47

Luc 15.

2. Tim 2.
Num 16.
Ricardus

Ambroſius

Ambroſius in explicatione huius loci, Poteſt, inquit, per templum Dei deſignari hoc loco Eccleſia in terris militans: per columnas autem, quæ ſuſtentant templum, Prædicatores ſignificantur; Paulus enim Petrum & Iacobum & Ioannem columnas appellauit, quod ſuper ipſos ædificata ſit Eccleſia, ſicut ipſe Dominus dixit Petro, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccle-* 48

Ad Gal

Matth 16

ſiam

ſtam meam. Sed quia proximè ſequitur, *Et foras non egredietur amplius*, videtur hæc ſententia non ad præſentem Eccleſiam, ſed ad cœleſtem pertinere: multi enim fuerunt, qui columnæ dicebantur Eccleſiæ, ſed propter prauam doctrinam ab Eccleſia Catholica exierunt, vt fuit Origenes, & quidam alij. Per Templum igitur cœleſtis habitatio, per Columnā verò vnuſquiſq; Electorum denotari poteſt. Ergo qui vicerit omnia tentamenta Diaboli, omneſque carnales voluptates, columna in templo Dei efficitur, id eſt, in cœleſti beatitudine, ſicut columna in loco in quo ſtatuitur, ſic ipſe firmiſſimam à Chriſto ſtabilitatem conſequetur, vt nunquam ab æterno cœli domicilio diuellatur, quemadmodum auulſus eſt diabolus qui à cœleſti beatitudine ſuperbiendo cecidit. Eſa.14.

49 Beatus etiam Gregorius in lib. 17. Moralium, c.11. huius loci Apocalypſis Interpretationē attingit: explanans enim verba illa Iob capitis vigeſimiſexti, *Columnæ cœli cōtremiſcunt, & pauent ad nutum eius*, ita ſcribit; Quid aliud columnas cęli, quàm vel ſanctos Angelos, vel ſummos Eccleſiæ Prædicatores appellat, ſuper quos videlicet in cęleſtibus creſcens vniuerſalis ſtructura fabricæ ſpiritualis ſurrexit, ſicut alio loco Scriptura teſtatur dicens, *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei*? Nam quiſquis in opere recta intentione firmatur, columna in ſtructura fabricæ ſpiritualis erigitur, vt in hoc tēplo quod eſt Eccleſia poſitus, & vtilitati ſit & decori: eos vero Iob columnas cęli vocat, quos Apoſtolus columnas vocat Eccleſię, dicens, *Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dexteras dederunt mihi.*

B. Gregorius. Apoc.3. Gal.2.

50 Ponam etiam hic interpretationem huius loci, quæ eſt apud Ioachimum Abbatem, minimè profectò aſpernandam: Columnam fieri in templo Dei primùm interpretatur de paſtoribus & rectoribus populi Dei, qui ſpirituali hominum ſaluti inuigilant; deinde verò, in vniuerſum de omnibus qui in Eccleſia Chriſti iuſtè, piè, ſanctèque conuerſantur: ſic enim ſcribit, Aptè & cōpetenter aſſimilatur columnę templi Domini, qui in ordine Paſtorum & Rectorum populi Dei eſt: Etenim columna, lapis eſt altus, & in modum cuiuſdam rectæ arboris ad ſuperiora eleuatus, ita vt non tam ea quæ infra ſunt, quàm ea quæ ſupra ſunt, reſpicere videatur: & quod eo maius eſt, ita per altitudinem & rectitudinem ſuam ſuperiora tangit, vt ſuperpoſitum tamen tectum infatigabiliter portet. Qui ergo pro dono gratiæ & merito patientię ſuę rectores animarum conſtituti ſunt, vt inter procelloſos tentationum turbines ſuperpoſitam ipſorum curæ ac regimini fabricam infatigabiliter portent, ſimilitudinem habent columnę marmoreæ, quæ multis tunſionibus expolitur; quod quantæ ſit dignitatis & gloriæ, vel ipſa materialis columnæ ſpecies manifeſtè demonſtrat. Talis columna fuiſſe noſcitur magnus ille propheta Eliſęus, qui ſic ſuperpoſitam ſibi fabricam patienter portauit, vt tamen, quod difficile multis eſt, in ſtudio & exercitio contemplationis detrimenta neſciret: Habuerat enim duplicem illum Spiritum Eliæ quem petierat, & ſollicitæ operationis circa res humanas, & tranquillæ diuinarum rerum contemplationis: rē planè difficilem, rarumque donum, nec multis conceſſum, vt meritò ei dixerit Elias: *Rem difficilem poſtulaſti*, nimirùm prouidere ſicut oportet fratribus per vitam actiuam, quod eſt columnam templi inferioribus incumbere atque inhærere; & cōtemplatiua dulcedine non priuari, quod eſt columnam ſuperiora aſpicere. Sed ad dixit Elias, *Si videris me cū ablatus fuero à te,* 4 Reg 2.

Ioachimus Abbas.

à te arit, quod periit. Neceſſum enim eſt, vt iugiter cœlum intueatur; & ſine intermiſſione memor ſit Domini ſui aſcendentis in altum, quicumque Prælatus ſeruorum Chriſti; niſi vult neutrius vitæ perfectione & profectu carere: vt in hoc incolatu ita corpore verſetur in terris, vt mente conuerſetur in cœlis. Generaliter autem omnis victor, ſiue Prælatus ſit, ſiue non, ab huius profeſſionis munere alienus non eſt; quia non minus frater pius & deuotus fabricæ ſpiritualis onus toleranter ſuſtentat, ſupponens humerū patientiæ ſuæ ad portanda ſcandala infirmorum; quàm is, qui ſuſcepta licèt oneroſa regiminis cura, ex occaſione temporalium rerum, obliuiſcitur nonnunquam eorum quæ Dei ſunt, & ad ſalutis ſuæ curam & profectum pertinent; ita vt in illud incidat, quod ſcriptum eſt in Canticis Canticorum, *Poſuerunt me cuſtodem in vineis; vineam meam non cuſtodiui*. Hactenus ex Ioachimo.

Locus Canticorum 1.

51 Sciat porrò Lector, octo potiſſimum res ab hominibus ſpectari ac laudari ſolere in columnis quæ ſtatuuntur in ædificijs, Rectitudinem, Altitudinem, Craſſitudinem, Firmitudinem, Rotunditatem, Læuorem, atque Colorem, & Materiam, ſi ex argento, vel auro, vel marmore, vel alio pretioſo lapide factæ ſint: ex iſtis autem oritur pulchritudo, & decor columnæ: ſimul etiam conuenientia quædam quæ eſſe debet inter altitudinem & craſſitudinem columnæ. Vſus verò columnarum in fabricis eſt vel ad ſuſtentandum, vel ad decorandum, vel ad vtrumque. Hæc autem omnia facile eſt ad fabricam ſpiritualem, vel Eccleſiæ, vel Animæ cuiuſque accommodare.

Auctoris interpretatio. Octo res laudari in columnis.

52 Templum autem, ſeu Domus Dei, eſt Eccleſia Chriſti, ſiue terreſtris, ſiue cœleſtis; ſic enim appellat eam Paulus, ſcribens ad Timotheum, *Vt ſcias*, inquit, *quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt in Eccleſia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis*. Et Salomon, *Sapientia*, inquit, *ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*. Dixit columnas ſeptem, pro eo, quod eſt multas. Columnæ autem Eccleſiæ ſunt, qui eam validè ſuſtentant, & exornant mirificè vita, doctrina, oratione, & paſſione. Tales fuere in primis Apoſtoli, deinde Sancti Paſtores, atque Doctores Eccleſiæ. Beda certè per inſignes in Eccleſia Chriſti viros, quos hoc loco Dominus appellat columnas, ſimiles eſſe ait duarum illarum columnarum, quas in porticu templi, multiplici artificio, miraque elegantia, & magnificentia fecit Salomon, quarum ſtructura pluribus verbis deſcribitur libro tertio Regum Capite ſeptimo. Quemadmodum autem illæ Salomonis columnæ, ſecundùm myſticam intelligentiam, eximios atq; illuſtres in Eccleſia Dei viros præſignarent, & quę nam rerum ſpiritualium myſteria continerent: noſter Blaſius Viegas in explanatione huius loci ſatis copioſè nec inſcitè declarauit.

1. ad Tim. 3.

Prouerb. 9.

Beda.

Blaſius Viegas.

†

DE-

DECIMASEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et ſcribam ſuper eum nomen ciuitatis nouæ Hieruſalem deſcendentis de cœlo: & nomen meum nouum.

Commemoratur multiplex iſtorum verborum interpretatio, quæ eſt apud Explanatores huius libri.

53 HÆc verba interpretans Ambroſius, Super electos, inquit, qui in cœleſtem patriam mittuntur, ſcribitur nomen Dei, quod eſt eſſe æternum, quia vnicuique Beatorum æternitas cum Deo in beata vita permanenti tribuitur. Scribitur etiam ſuper eos nomen Ieruſalem deſcendentis de cœlo; Noua Ieruſalem illa eſt cœleſtis, quæ non ex lapidibus, ſicut vetus Ieruſalem, ſed ex ſanctis hominibus quotidie ædificatur. Ieruſalem autem interpretatur Viſio pacis, id eſt, Viſio Dei. Nomen igitur Ieruſalem ſuper vnumquemque Electum ſcribitur, dum hoc vnicuique eorum conceditur, vt Deum ſine fine videre mereatur. Vel nomen Ieruſalem ſcribi ſuper Electos, eſt ipſos fieri Ieruſalē, in quibus Deus regnare dignetur in ſocietate Angelorum Beatorumque omnium, qui Ieruſalem cœleſtis vocantur. Sed mirum eſt, cur cœleſtis illa Ieruſalem deſcendere dicatur, cum ſciamus, Electos omnes à terris ad cœlos aſcendere, non autem de cœlis ad terrena deſcendere: Sed, Domino de cœlis ad redemptionem generis humani deſcendente, ſimul etiam Sani deſcenderunt, qui iam per prædeſtinationis gratiam ipſi coniuncti erant, quos per miſericordiam ſuam redimere veniebat. *Et nomen meum nouum*, videlicet vt vocetur filius Dei per gratiam adoptionis, ſicut ego ſum Filius Dei per naturam; Nam quòd ille homo Chriſtus eſſet Filius Dei per vnionem naturæ humanæ cum perſona Verbi, nouum fuit. Hactenùs ex Ambroſio.

Eadem hæc verba explanans 54 *Andreas.* Andreas Cæſarienſis, per nomen Dei & cœleſtis Ieruſalem intelligit claram notitiam gloriæ Dei & cœleſtis patriæ, vt eius pulchritudinem ſpiritualem oculis aſpiciens, ad eius amorem viſendique deſiderium exardeſcat. Dicitur verò Ieruſalem deſcendens de cœlo, quòd Dei & rerum diuinarum cognitio ab Angelis exorſa, certo quodam ordine ad homines vſque pertingat; per Chriſtum namque caput noſtrum hi & illi inter ſe inuicem apti ſunt.

Rupertus illud nomen, *Dei mei*, *Rupertus.* interpretatur nomen Patris; nomen verò Ieruſalem, nomen Matris, ſic enim appellat eam Paulus; *Quæ ſurſum eſt*, inquit, *Ieruſalem, libera eſt; quæ eſt mater noſtra.* *Ad Gal. 4.* Iſtis porrò verbis ſignificari ait Rupertus, qui fecerit voluntatem Dei, & fuerit victor aduerſus hoſtes viſibiles & inuiſibiles, amatum, & honoratum iri à Deo, perinde quaſi pater, & mater eius eſſet. Scribere autem nomen, idem eſt quod apertum & manifeſtum facere & manifeſtare, vt merita ſingulorum cenſeantur & iudicentur ab vniuerſis. Ac licèt hoc nomen Dei ſuperſcribendum ſit omnibus Electis, in quibus tamen nunc plus eſt charitatis, & qui inſigniores victores fuerint, maior tunc in illis eius nominis ſplendor apparebit.

His quoq; attexam Haymonis, 55 minime hic tacendam, loci huius inter-

interpretationem: Ea verò huiuſmodi eſt, Calamus quo nomen iſtud ſcribitur, gratia Spiritus Sancti intelligitur, per quam filij Dei efficimur: Ergo, *Scribam ſuper eum nomen Dei mei*, hoc ſignificat, Faciam illum filium Dei per gratiam adoptionis, ſicut ego ſum Filius Dei per naturam. Quòd autem id fiat per Spiritum Sanctum, teſtatur Apoſtolus dicens, *Miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem, Abba Pater.* & iterùm: *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Quod autem adiungitur, *Et nomen ciuitatis noua, Hieruſalem*, hanc ſententiam habet, Iſte victor per donum Spiritus ſancti cum ſanctis & Beatis in cœlo conſortium habere merebitur. Ieruſalem autem, quæ Viſio pacis interpretatur, de cœlo deſcendere perhibetur, in capite ſuo videlicet, id eſt, Chriſto, cui vnita eſt per fidem, ſicut alibi ſcriptum eſt, *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo.* vel certè eò dicitur deſcendere de cœlo, quòd quicquid habet in fide, in charitate, & in bonis operibus, totum cœlitus à Deo accepit, iuxta illud Beati Iacobi; *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* Vocatur noua Ieruſalem, quòd electi per lauacrum regenerationis & Spiritum dilectionis vetuſtate terreni hominis exſpoliati ſunt, & cœleſti nouitate veſtiti: Quamobrem Paulus dixit, *Exuentes veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum, qui renouatur in agnitionem Dei.* Et alibi: *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt noua omnia.* Deinde ſubiungitur, *Et nomen nouum*; id autem eſt, Vt à me, qui ex tempore vocor Chriſtus, & ipſe vocetur Chriſtianus, gratia ſcilicet Spiritus Sancti vnctus; De quo nomine dixit Eſaias, *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio*, id eſt, Chriſtianos: hinc certe dignitas nobis, hinc celſitudo prouenit, hinc reges, hinc ſacerdotes Deo efficimur. Sic Haymo.

Ad Gal. 4. — Ad Rom 8 — Ioan. 3. — Iacobi 1. — Ad Coloſ. 3 — 2. Cor. 5. — Eſa. 65. — Apo 6.

Non eſt profectò in præteritis re- 56
linquendum hoc loco, quemadmodùm hæc ipſa verba Ioachimus intellexerit, & in ſuis Commentarijs in Apocalypſim explanauerit. Arbitratur Ioachimus præcipuè verba hæc pertinere ad Paſtores & Rectores qui ſpiritualem curam animarum gerunt, & in Eccleſia Dei, vel in familijs & congregationibus religioſorum hominum. Iſti victores ſunt, cùm pro ſpirituali ſalute eorum quos regunt, omnium mundi voluptatum & honorum cupiditates vincunt, omnia aduerſa & mala perferunt atque ſuperant: hoc tantùm ſatagentes, vt ſalutem ſubditorum ſuorum comparent, ac promoueant, atque tueantur, & vel multos ad Chriſtum conuertant, vel iam conuerſos in gratia Chriſti conſeruẽt vſque in finem. Super iſtiuſmodi autem victores Chriſtus ſcribit nomen Dei ſui, quod eſt nomen Patris, iſto enim nomine frequenter appellatur à Paulo, & ipſe eſt verus, & ſummus Pater, & à quo omnis Paternitas in cœlis & in terra nominatur. Qua etiam de cauſa primarij Monachorum rectores moris eſt appellare Abbates, id eſt, Patres, & nomen Papæ, quod etiam ſignificat Patrem, tribui olim Epiſcopis ſolitum erat. Sed poſtea, ad frangendam & reprimendam Schiſmaticorum ſuperbiã, Gregorius VII. annis ab hinc triginta & quingentis ſtatuit, vt nemo id nominis vel ſibi aſſumere, vel alij cuipiam tribuere auderet: ſed eo nomine ſolus inſigniretur & appellaretur ſummus Pontifex Vicarius Chriſti in terris. Sed præſtat hic adſcribere Ioachimi verba: Habet, qui iſto modo victor eſt, inquit Ioachimus, ſcriptum ſuper ſe nomen Patris: cùm & ipſe pro reuerentia ſanctitatis Pater à ſubditis ſuis appellatur & honoratur, iuxta illud Apoſtoli: *Si decem*

Ioa — Ad — Nom pa. — 1. Ad

decem millia Pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos Patres; nam per Euangelium ego vos genui. Habet etiam nomen Matris, ſicut idem
Gal.4. Apoſtolus dixit, *Filioli mei quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in vobis.* Habet & nomen Sponſæ, cum per amoris ſuauitatem cœleſti Sponſo coniungitur. Et duo quidem hæc poſteriora nomina pertinent ad cœleſtem Ieruſalem, quæ
11. & Mater Electorum omnium & Sponſa Chriſti vocatur: & ad di-
Gal.4. ſtinctionem terrenæ Ieruſalem, quæ ſeruit cum filijs ſuis, & ſeneſcit, & antiquatur, & vetuſtate cōſumitur. Illa cœleſtis dicta eſt noua Ieruſalem, propter donum videlicet Spiritus Sancti, quod accepit à Domino, per quod datum ei eſt ſemper poſſe in nouitate permanere, ſicut in hoc ipſo libro infra ſcriptum eſt, *Hæc dicit qui ſedet in throno, Ecce noua facio omnia.* Similiter
4. & nomen Chriſti Ieſu nouū dicitur, ad differentiam nimirum veteris hominis, qui in nobis corrumpitur, hortante nos Apoſtolo, vt deponamus ſecundum priſtinā conuerſationem veterem hominem, & renouemur Spiritu mentis noſtræ, induentes nouum hominem qui ſecundum Deum creatus
4. eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis. Nomen autem nouum, eſt ipſum nomen Chriſti, à quo & nos Chriſtiani nominati ſumus, cum
m 8. renati in fonte Baptiſmatis Spiritum accipimus adoptionis, per quem facti ſumus filij & hæredes Dei, & cohæredes Chriſti. Scribit itaque Dominus Ieſus ſuper victorem nomen Patris, cum eum nomine iſto Patris appellari & honorari vult, ſicut magnus ille Patriarcha Abraham, cui dictum à
7. Deo eſt, *Patrem multarum gentium*
5. *conſtitui te.* Et hoc ipſum eſt apud viros religioſos, Patrem ipſorum appellari Abbatem, pro exemplo nimirum boni operis, quo ceteri inuitantur ad operādam iuſtitiam vnde & ſanctus Benedictus meruit appellari Abbas, id eſt, Pater, nec aliorum, quam qui eius ſequerentur veſtigia. Scribit etiam ſuper illum nomen Ieruſalem, cum aut, propter ſuauitatem amoris, quæ mentem excedit, Deo digna exi- 2.ad Cor.5.
ſtimatur anima eius, quæ vocetur Sponſa eius: aut propter ſtudium doctrinæ, quam ſeruat in corde ſuo, vt filios ſuos ſpirituali lacte nutriat, nominatur mater: quemadmodum cœleſtis illa Ieruſalem vocatur Sponſa & Mater Chriſti quidem Sponſa, eorum verò qui per Chriſtum ſanctificati & ſaluati ſunt, mater. Sed etiam nomen ſuum nouum ſcribit Chriſtus Dominus ſuper victorem, cum & ipſe Chriſtianus, & Chriſtus Domini appellari meretur, iuxta illud quod ſcriptum eſt, *Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis no-* Pſal. 104.
lite malignari. Ceterum quis eſt ille, qui inſcriptiones iſtas tam honorificas habere meretur? Ille videlicet, cui datum eſt intelligere Deū Patrem, & ita intelligere, vt eum verè credat eſſe Patrem, & vt tantum Patrem filiali amore diligat: ſupernā verò Ieruſalem amet ſicut matrem, propter gratiam, omnium bonorum matrem, quæ in illa eſt conſummata & inamiſſibilis, & propter eum, qui habitat in turribus eius, cuius etiam omnes Iuſti habitacula & templa eſſe dicuntur vnigenitum denique Dei Filium ſicut verum Sponſum, & fratrem ſuum diligat. Quid iſta triplici inſcriptione felicius?

Verū vna reſtat q̄ſtio, cur illa cœ- 57.
leſtis Ieruſalē de cœlo deſcēdere dicta ſit, cū nequaq̄ in cœlo, ſed in terris ortū habeat. Neq; enim hoc dictū eſt, propter Angelos de cœlo deſcēdentes ad varia in terris miniſteria obeūda in ſalutē Electorum: ſed hoc dictū eſt propter homines ſanctos de quorū futura beatitudine reuelatio hæc facta eſt B. Ioa. vt quā ta ſit dignitas hominis per Chriſtū

parta,

parta, omnes qui vocandi erant ad cœnam nuptiarum Agni, diligenter agnoſcerent, & ſcirent, quæ à

1. ad Cor. 2

Deo donata ſunt ipſis, & ſcientes currerent læti, valdè animati magnifica illa promiſſione Chriſti di-

Matth. 16

centis, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Dicta eſt ergo Ieruſalem

Iacobi 1.

deſcendere de cœlo a Deo, vel quia bona omnia quæ habuit, a Patre luminum venerunt: vel quia imitando Sponſum ſuum, ſemper ad ima ex humilitate deſcendit, contra ſuperbiam eius qui dixit, *In cœlum aſcendam*: vel quia ventura

Eſa. 14.
Zacha. 14

eſt cum ipſo Domino ad iudicium, ſicut ſcriptum eſt, *Ecce Dominus veniet, & omnes ſancti eius cum eo.* Et ali-

Pſal. 49.

bi, *Vocauit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum.* Hactenus ex Ioachimo.

Franciſcus Ribera ſocietatis Ieſu.

58 Placet mihi, ſi quæ alia, noſtri Riberæ interpretatio, eſt enim ſententiæ verborum ſatis inhærens & apta, ſatiſque probabilis: Is putat, illud, *Scribam ſuper eum nomen Dei mei*, propterea dictum eſſe, quòd homines in rebus pretioſis, ſibique valdè charis, & in quibus maximè gloriantur, nomen ſuum inſcribere ſolent, vt intelligatur eas res ipſorum eſſe proprias. Nomen itaque Dei ſuper victorem ſcribetur, quoniam ille peculiariter eius eſſe dicetur, & pręcipuè, atque eximie ab eo amabitur, & honorabitur, & in eo tanquam ſeruo egregiè fideli, & milite forti gloriabitur Dominus Deus. Scribetur etiam ſuper illum nomen Ieruſalem; quoniam ille donabitur ciuitate cœleſti, futurus cęli perpetuus incola, & ciuis Angelorum. Dicitur autem Ieruſalem noua, non in ſe, cùm ab initio Mundi fuerit, ſed reſpectu cognitionis hominum, quibus longiſſimo tempore ignota fuit, & per Euangelicam prædicationem præcipue innotuit. Ea porrò dicitur de cœlo deſcendere, quia cognitio cœleſtis patriæ, æternorumque bonorum & gaudiorum quę Iuſtis parata in cœlo ſunt, de cœlo reuelata eſt Mundo per Chriſtum Dominum, & Apoſtolos eius, alioſque Prædicatores Euangelij. Dominus certè prædicationem ſuam orſus eſt ab illis verbis, *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.* Nomen deniq; Chriſti nouum, etiam

Ma

ſuper victore ſcribendum, eſt nomen Ieſus: hoc enim fuit nomen proprium eius ab Angelo denunciatum, eique impoſitum in Circumciſione, cætera eius nomina

Luc

quodammodò complectens. Vocatur nouum, quia ei conuenit qua homo ex tempore factus eſt. Dicitur autem hoc nomen ſcribi ſuper

Non ſu.

victorem, quia is pręcipua quadam & eximia ratione dicitur eſſe ipſius Ieſu, & ſalutis æternæ, quam ipſe promeruit, & comparauit, excellenti quodam modo particeps erit. Sic ille.

Beatus Thomas in Tertia Parte 59 *B.Th*
in quæſtione trigeſima ſeptima articulo ſecundo, diſputans, vtrum nomen Ieſu conuenienter impoſitum ſit Domino in eius Circumciſione, ponit contra hoc aliquot obiectiones, inter quas prima eſt huiuſmodi: Apud Eſaiam Capite ſexageſimo ſecundo producitur illud de Chriſto: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit.* Sed nomen Ieſus non eſt nomen nouum, vtpotè pluribus in Vetere Teſtamento impoſitum; ergo videtur iſtud nomen non eſſe conuenienter Domino impoſitum. Ad hanc obiectionem ita reſpondet: Iis qui fuerunt ante Chriſtum, potuit nomen Ieſu, quod Saluatorem ſignificat, conuenire ſecundùm aliquam particularem & temporalem ſalutem, quam illi hominibus attulerunt: at verò ſecundùm rationem ſpiritualis, & vniuerſalis omnium hominum ſalutis, nomen Ieſu eſt proprium Chriſti Domini; & hac ratione prædictum eſt ipſum eſſe habiturum nomen nouum: Et in

corpore

corpore eiuſdem articuli docet Sanctus Thomas, alia omnia nomina, quibus prædictum eſt à Prophetis vocatum iri Chriſtum, in hoc nomine Ieſu contineri.

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit, Amen teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei.

66 HÆc eſt ſeptima & vltima Epiſtola, quam iuſſus eſt Beatus Ioannes ſcribere ad Epiſcopum Laodicenſis Eccleſiæ, quem arbitratur Petrus Aureolus fuiſſe Beatum Sagarem, qui martyrium Laodiceæ obiuit, quem Euſebius in Libro quinto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capite vigeſimo tertio Epiſcopum, martyrem laudat. Etenim, Lyranus dupliciter Aureoli ſententiam confutat: primùm enim, negat Sagarem fuiſſe Epiſcopum, ſed tantum ſacerdotem. Verùm in eo Lyranus fallitur, vt manifeſtum eſt ex ſupradicto Euſebij loco, & ex Cardinali Baronio in ſecundo Tomo Annalium in Anno Domini centeſimo ſeptuageſimo ſecundo. Deinde, idipſum Lyranus eo probat argumẽto, quòd iſte Epiſcopus à nulla re laudatur in hoc loco, immò multis in rebus vituperatur ac reprehenditur: Sagarim verò conſtat fuiſſe virum ſanctum & ab Antiquis laudatum: & hæc ratio ſatis firma & probabilis eſt. Cui accedit & illa, quòd Sagaris martyrio vitam finiuit circa annum Domini centeſimum ſeptuageſimum ſecundum, id autem eſt quinque & ſeptuaginta annis poſt ſcriptionem huius Apocalypſis: nõ eſt autem procliue creditu, eum tot annis perfunctum eſſe munere Epiſcopali, præſertim autem infeſtiſſimo illo perſecutionum tempore. Sed nos varias eorum Scripturæ verborum quę in titulo huius Diſputationis poſita ſunt, Interpretationes exponamus.

Andreas Cæſarienſis ea verba, 61 *Andreas.* explanat hoc modo, Fidelitatis voce Deitas Chriſti hoc loco denotatur: Et cùm dicitur, ipſum eſſe (Amen) ſignificatur hac phraſi, ipſiſſimam Diuinitatem ipſum eſſe per eſſentiam Vocatur autem Principium creaturæ, vel quia ipſe eſt primordialis & increata cauſa omnis creaturæ; aut quia abſolutum in omnes res productas principatum obtinet, quæ enim eſt hoc in loco Græca vox ἀρχὴ, vtramque habet ſignificationem, & principij, & principatus. Horum ſimilia ſuper hoc loco Primaſius ſcribit: *Primaſius.* Animaduertendum, inquit, exiſtimo, quod hoc loco Dominus (Amen) vocatur, Amen quippe interpretatum ſignificat idem quod verè, ſiue fideliter, vnde in hoc loco referendum eſt ad Diuinitatis eſſentiam, de qua Deus Moyſi dixit, *Sic dices filijs Iſrael, Qui eſt miſit me ad vos.* *Exod 3.* & item, *Ego ſum qui ſum.* *Ibidem.* Ille enim ſolus verè eſt, qui ſemper idem eſt. Illud autem quod ſequitur, *Principium creaturæ Dei*, ad myſterium pertinet incarnationis, & ad ſuſceptam à Filio Dei humanitatem noſtram; ad quem etiam intellectum conuenit intelligi quod ſcriptum eſt, *Dominus creauit me initium viarum ſuarum.* *Prou. 8.* Ipſe eſt alpha & omega, quoniam ipſe eſt initium, quod nulla creatura præcedit; ipſe eſt finis, cui nullus in regno ſuccedit. Nec diſſimile eſt, quod hic ſcribit Ambroſius, Amen, inquit, idem ſo-

mat quod verè ac fideliter, & eius ſignificatio declaratur per duo illa verba proximè ſequentia, *Teſtis fidelis & verus*. Vocatur porrò principium creaturæ, non quòd ipſe ſit creatura primatum tenens inter creaturas; ſed quòd ab ipſo omnis creatura facta eſt: Fecit enim omnia, ſicut architectus facit domum, ſi quis enim videns, interroget quisnam eam fecerit, ſine dubio reſpōdebitur ei, quòd artifex eam fecerit, qui priùs mente concepit eam, & poſteà ædificauit, neque enim domus ſibimet ipſa principium dare potuit.

Beda. Beda ſcribit eadem, atque Primaſius, vt non dubium ſit accepiſſe ipſum ab eo, & vtrumque mutuatum eſſe à Ticonio.

Ticonius.

62 *Rupertus.* Rupertus creaturam Dei hoc loco interpretatur nouū hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt: Creatura, inquit, Dei hoc loco non eſt aliud, niſi nouus homo, & ſpiritalis regeneratio & recreatio hominis bene operando in nouitate vitæ ambulantis, de quo ſcripſit Apoſtolus, *Ipſius ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Et alio loco dixit, huiuſmodi creaturam expectare reuelationem filiorum Dei, & ingemiſcere, ac parturire quoad liberetur a ſubiectione vanitatis, & ſeruitute corruptionis, & induat libertatem gloriæ filiorum Dei. Significatur autem iſtis verbis, totam regenerationem & renouationem ſpiritualem, & quicquid ſanctæ nouitatis habet quiſquam, vel habere ſibi videtur; non ſibi attribuere debere, ſed Chriſto, à quo eſt principium, & finis, & conſummatio huius creationis, qua nunc viuimus, qua de morte ad vitam tranſimus, qua de filijs iræ in filios gratiæ tranſlati ſumus, & ab operibus mortuis emundati, Deo viuenti ſeruimus. Hanc Ruperti explanationem præ cæteris approbat Ribera: Sed quia

Ad Eph. 2.
Ad Rom. 8.
1. Ioan.
Hebr. 9.

nec auctorem eius citat Rupertum, & ipſe videtur eam tanquam propriam ſuam tradere, veriſimile ſit, eum, cùm illa ſcripſit, non legiſſe Rupertum.

Secundum igitur ſuperiores Auctorum interpretationes, nomen Creaturæ hoc loco triplicem habere poteſt ſignificationem: Primùm enim poteſt ſignificare omnem Creaturam, tam corporalem quā ſpiritualem, ſecundùm eius, vt vocant, eſſe naturale; & ſecundùm hanc ſignificationem, Chriſtus, qua Deus eſt, verè dicitur eſſe principium omnis creaturæ, principium, inquam, efficiens, & exemplare, & finis omnium: nimirùm ipſe Verbum eſt Dei Patris, per quod facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Poteſt etiam nomen Creaturæ hoc loco propriè ſignificare hominem prædeſtinatum & electum ad vitam æternam: qua ſignificatione multi putant vſum eſſe Apoſtolum, cùm dixit, *Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat*, & infra, *Omnis creatura ingemiſcit, & parturit*, &c. & alio loco, dicens, *Ipſius ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Hac autem ratione Chriſtum dicunt principium creaturæ, & qua Deus & qua homo eſt: qua Deus, quia ſolius Dei eſt eligere, & prædeſtinare homines ad vitam æternam: qua homo, quia ipſe vt homo fuit primus omnium Prædeſtinatorum, & caput eorum, propter quem alij prædeſtinati ſunt; vt eſſent membra eius; & prædeſtinatio eius exemplar eſt prædeſtinationis omnium aliorum Prædeſtinatorum, & ipſe per paſſionem ſuam meruit Prædeſtinatis auxilia omnia & bona quibus illi efficaciter iuuantur ad conſequendum vltimum prędeſtinationis effectū, qui eſt vita æterna. Denique, nomen Creaturæ etiam hoc loco poteſt accipi pro ipſa creatione, & ſignificare ſpiritualem

63 *Au- ſpi- pe ſig- ne Cr*

Ioa

Al Ib

Al

tualem

Digitized by Google

tualem creationē hominis noui, qui ſecundum Deum creatur in iuſtitia & ſanctitate veritatis: & hæc ipſa creatio vocatur etiam regeneratio & renouatio Spiritus, ſicut Dauid dixit, *Cor mundum crea in me Deus, & Spiritū rectū innoua in viſceribus meis.* Iuxta hanc ſignificationē eſt quod dixit Apoſtolus, *In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura*, & illud quod B. Iacobus ait, *Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.* Hac itaq; ſignificatione Chriſtus dicitur principiū creaturæ, & quā eſt Deus, qui eſt principalis cauſa ſpiritualis creationis, omniſque ſanctitatis, & qua homo eſt, qui per mortem ſuam fuit cauſa eius meritoria, & vt efficiens inſtrumentum Diuinitatis coniunctum; Sanctiſſima enim Chriſti Humanitas organum fuit Diuinitatis ad omnium hominum perficiendam ſalutē potentiſſimum, quòd eſſet in perſona Verbi vnita Diuinitati.

Ad Ephe. 4. *Pſalm. 50.* *Ad Gal. 6.* *Epiſt. Iaco. 1.*

Arianos

64 Ariani porrò ſententiam hanc, qua Chriſtus dicitur principiū creaturæ Dei, peruersè interpretabantur, impiè retorquētes eam ad probādum, Chriſtum eſſe creaturam, ſed omnium tamen creaturarū primam, & duratione, quòd eſſet ante alias omnes creata, & dignitate, quòd & gratiæ, & gloriæ, omniſq; boni principatum inter creaturas teneret. Verùm ex plurimis & apertiſſimis diuinæ Scripturæ locis euidenter concluditur, Chriſtum veri Dei verum eſſe Filium, verumque Deum, Deo Patri conſubſtantialem, & coæternum, & per omnia æqualem. Non eſt autem huius loci in Arianos pugnare, atq; iſtud eorum proprium dogma diſputando confutare. Quemadmodum autem Chriſtus vere dictus ſit principium creaturę & ſecundum Diuinitatem ſuam, & ſecundum Humanitatem, paulo ſupra oſtendimus.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

Explicatur alius ſimilis locus, qui eſt in primo capite Epiſtolæ Beati Pauli ad Coloſſenſes verſu 15. illis verbis:

Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ.

IVXTA locum hunc 65 Apocalypſis eſt locus quem dixi Beati Pauli in Epiſtola ad Coloſſenſes; Sicut enim hoc loco Dominus vocat ſe Principium creaturę Dei, ita Paulus eo loci appellauit eum Primogenitum omnis creaturę. Viſum autem mihi eſt declarare hoc loco, quidnam ſit, Chriſtum eſſe primogenitum, & an id conueniat ei ſecundum Diuinitatem tantum, an tantum ſecundum Humanitatem eius, an vtraque prorſus ratione: de quo duplex eſt Auctorum ſententia.

Locus Epiſtolæ ad Coloſſ. cap. 1. copioſe tractatur.

Multi atque in primis clari doctrina viri illa Pauli verba de Chriſto ſecundum Diuinitatem eius interpretati ſunt, & admonuerunt, tria, quæ veram Chriſti Diuinitatem aperte oſtendunt, verbis illis ſignificari; cōſubſtantialitatem ſcilicet eius cum Patre, & æternitatem, & abſolutum eius Imperium in omnes creaturas. Dicitur enim Primogenitus, & non primo creatus, vel factus: genitus autem ſecundum ſubſtantiam ſimilis eſt genitori; & generatio in viuentibus fit ſecundum ſimilitudinem ſubſtantiæ quæ eſt in generante. Si aūt eſt primogenitus omnis creaturæ, ergo fuit ante omnes creaturas,

Prima interpretatio. Tria ex ſupradictis verbis duci Diuinitatis Chriſti argumenta.

nec per aliquam finitam duratiõne, ſed ex æternitate; Si enim, quia genitus eſt à Deo Patre, habet Deitatis ſubſtantiã, hæc autem ſine æternitate neque eſſe, neque intelligi poteſt; neceſſe eſt, ipſum eſſe æternum æternitate diuina, quæ nulli creaturæ poteſt conuenire. Iam verò, ſicut primogenitus Regis habet ius dominationis & imperij in omne Regnum, omneſq; ſubditos patris ſui; ita ſi Chriſtus eſt primogenitus Dei, Domini, & Regis omniũ rum, ipſe pariter etiam vt imperiũ habeat in omnia, quæ creata ſunt, neceſſe eſt.

In prædictæ interpretationis ſectatores.

66 Sed quinam ſunt iſtius, quam diximus, Pauli verborum interpretationis probatores atque ſectatores? *Ambroſ.* Ambroſius certè in Commentario eius loci, iſto modo refert, illam ſic interpretans, Primogenitum, inquit, vniuerſæ creaturę vocat Chriſtum, quia ante omnem creaturam genitus eſt Filius, non autem creatus, vel factus, vt eo loquendi modo ſecerneret natiuitatem Filij Dei à creaturæ factura: & vt hoc penitus clareſceret, ſubiecit, *Quia in ipſo condita ſunt omnia in cælo & in terra, viſibilia & inuiſibilia, &c.* *Chryſoſt. Theophyl. Theodoret.* Chryſoſtomus itidem, & Theophylactus, & Theodoretus ita locum illum explicant. Ponam hic verba Theodoreti, quæ mihi præcipuè digna commemorari viſa ſunt. Si vnigenitus, inquit, *Ioan. 1.* Dei eſt Chriſtus, vt in Euangelio dicitur, quomodo primogenitus eſt? Sed eſt primogenitus creaturæ, non quòd ſororem habeat creaturam, quomodo enim fieri poſſet, vt idem eſſet frater creaturæ atque opifex: ſed quia ante omnem creaturam genitus eſt. Opificem autem eum eſſe omnis creaturæ, apertè docet ſacra Scriptura. Vnde & Apoſtolus non vocauit eũ Primoceratum, ſed Primogenitum. Ita etiam dictus eſt Primogenitus ex mortuis, *ad Coloſ. 1* quia ex morte reſurrexit ad vitam immortalem. *ad Heb. 12* Paulus etiam Eccleſiam Sanctorum appellauit Eccleſiã primogenitorum, non quòd Sancti omnes fuerint primogeniti matrũ ſuarum, ſed quia ſecundùm legem maior primogenitis honor tribuebatur, appellatione iſta ſignificare voluit Sanctorum præſtantiam & honorem apud Deum. Quòd autem Chriſtus non ſit primogenitus creaturæ tanquam frater eius, *a* ſed tanquam effector & opifex, ea quæ proximè ſequuntur verba declarant, *Quoniam in ipſo*, inquit, *condita ſunt omnia.*

Eadem quoque iſtam Pauli verborum interpretationem reperire 67 *B. Auguſt.* eſt apud Auguſtinum in Capite 12. libri primi de Trinitate, vbi ſic ait, Secundùm formam Dei dictum eſt de Chriſto qui eſt Dei Patris ſapientia, *Prou. 8.* *Ante omnes colles generauit me*, id eſt, ante omnes altitudines creaturarum: Et, *Pſal. 109* *Ante Luciferum genui te*, id eſt, ante omnia tempora, & omnia temporalia. Secundum autem formam ſerui, de eo dictum eſt, *Prou. 8.* *Dominus creauit me in principio viarum ſuarum*; *Ioan. 14.* quia ſecundum formam Dei dixit, *Ego ſum veritas*, & ſecundùm formam ſerui, *Ego ſum via*. Nam quia ipſe eſt primogenitus ex mortuis, iter facit Eccleſiæ ſuæ ad regnum, & ad immortalitatem etiam corporis; & ideò creatus eſt in principio viarum Dei in opera eius. *Ioan. 1.* Secundùm formam Dei ipſe principium eſt qnod & loquitur nobis, *Gen. 1.* in quo principio creauit Deus cœlum & terram: Secundùm autem formam ſerui, *Pſal. 18.* ipſe Sponſus eſt procedens de thalamo ſuo. *ad Coloſ.* Secundum formam Dei, Primogenitus eſt omnis creaturæ, & ipſe ante omnes eſt, & omnia conſtant in illo: *Ibidem.* Secundùm formã ſerui, ipſe eſt caput corporis ſui, *Epheſ. 1.* quod eſt Eccleſia.

Beatus etiam Thomas verba iſta 68 *S. Thom.* Pauli de Chriſto ſecundum eius Diuinitatem interpretans, refert ea ad modum æternæ generationis Verbi ex fœcundiſſimo intellectu paterno,

paterno, ita ſcribens: Deus non in alio cognoſcit ſe & creaturas, ſed omnia cognoſcit in ſua eſſentia, ſicut in prima cauſa effectiua. Filius autem eſt conceptio intellectualis Dei, ſecundùm quod cognoſcit ſe, & omnem creaturam. In quantum igitur ſic Filius gignitur, videtur quoddam Verbum repræſentans omnem creaturam, & ipſum eſt principium omnis creaturæ: Si enim Filius ſic non gigneretur, ſolùm eſſet primogenitus Dei Patris, non autem creaturæ: Sed quia ita gignitur, vt diximus, tanquam principium ſcilicet omnis creaturæ, idcirco etiam primogenitus dicitur omnis creaturæ: cui & illud conſonat quod Eccleſiaſtici 24. ſcriptum eſt, *Ego ex ore Altiſſimi prodij primogenita ante omnem creaturam.*

Caietanus. 69 Similiter Caietanus iſtum ipſum Pauli locum enarrans Chriſtum eſſe Primogenitum omnis creaturæ, interpretatur de ipſo ſecundum eius Diuinitatem: Dicens, inquit, Paulus Chriſtum primogenitum omnis creaturæ, ipſum manifeſtè diſtinguit à creatura, quæ, vt vox eius ſonat, non genita, ſed creata & facta eſt. Quanta igitur differentia eſt inter creatum, & genitum, tanta eſt inter Filium, & Creaturam. Duplex autem ſenſus horum Pauli verborum eſſe poteſt; Alter ſenſus eſt, vt ſignificetur æternitas eius ex eo quòd eſt genitus ante omnem creaturam, per quod clarè excluditur error Arij ponentis Chriſtum primam creaturam: Alter ſenſus eſt, quòd Chriſtus ſit primogenitus poſſeſſiuè omnium creaturarum, ita vt per hoc deſcribatur vniuerſale eius dominium, quia eſt Dominus non Cœli, aut Terræ tantum, ſed vniuerſæ creaturæ. Quemadmodum enim primogenitus regni, eſt dominus regni, & primogenitus imperij, eſt dominus imperij; ita Chriſtus dicitur primogenitus omnis creaturæ, quia eſt genitus dominus omnis creaturæ: ius etenim primogeniti, eſt hæreditatis paternæ. Hæc Caietanus.

Ex ſupradictis igitur tot nobilium Scriptorum interpretationibus illorum Pauli verborum dilucescit, quemadmodùm intelligere oporteat Chriſtum, etiam qua Deus eſt, primogenitum eſſe omnis creaturæ.

70 Altera eſt ſententia eorum, qui primogenitum eſſe omnis creaturæ, interpretantur de Chriſto, ſecundùm eius Humanitatem: nam ſecundùm Diuinitatem Chriſtus eſt vnigenitus, non autem primogenitus; ſecundùm verò Humanitatem eſt primogenitus in multis fratribus. *Ad Heb. 2.* Hieronymus in commentario eius loci (ſi tamen Beatus Hieronymus illorum Commentariorum auctor fuit, qua de re nos multifariam in Secundo Tomo Selectarum Diſputationum ſuper Epiſtola Beati Pauli ad Romanos noſtram Lectori ſententiam indicarimus) ad hanc ſententiam explanat illa Pauli verba: Secundûm aſſumpti hominis, inquit, formam, Chriſtus omnis creaturæ dicitur primogenitus, non quidem tempore, ſed honore, ſecundùm illud, *Primogenitus meus Iſrael.* *Exod. 4.* Sed hanc ipſam pluribus verbis perſequitur interpretationem Anſelmus: *Anſelmus.* Secundùm, inquit, formam ſerui dictus eſt Primogenitus omnis creaturæ: nam ſecundùm formam Dei non eſt primogenitus, ſed vnigenitus, ſicut dixit Ioannes, *Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit*: *Ioan. 1.* Secundùm autem formam ſerui, ipſe eſt primogenitus in multis fratribus: *Ad Rom. 8.* in ſubſtantia Diuinitatis eſt vnigenitus, ſecundùm ſuſceptionem Humanitatis, eſt primogenitus in gratia. Primogenitus itaque dicitur omnis creaturę, quia ſicut qui eſt omnium fratrum primogenitus, primatum dignitatis

obtinet inter omnes ; ita Chriſti Humanitas primatum dignitatis & honoris obtinet inter oẽs creaturas, ita vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. Sic Anſelmus. Atque hæc ſunt ab alijs ſuper illo Pauli loco de Chriſti primogenitura omnis creaturæ, diſputata & litteris tradita. Reg.2.

DECIMANONA Diſputatio.

Explicatur Auctoris ſententia, ſuper eorundem illorum Pauli verborum interpretatione.

71 EQuidẽ arbitror, iſtud quod dictum eſt à Paulo, Chriſtum eſſe primogenitum omnis creaturæ, poſſe vtroq; modo, etiam ſecundùm ſenſum litteralem, intelligi, id eſt, tam ſecundùm eius Diuinitatem, quàm Humanitatem. Quemadmodum Chriſtus ſecundùm Diuinitatem ſuam ſit primogenitus omnis creaturæ, præcedente Diſputatione ſatis declaratum eſt, in prioris ſententiæ tractatu explicatuque. In eademque Diſputatione etiam oſtenſum eſt, ſecũdum interpretationem Hieronymi, & Anſelmi, quo modo Chriſtus ſecundum Humanitatem ſuam dicatur Primogenitus omnis creaturæ: Cùm enim ſanctiſſima illa Chriſti Humanitas & in ſcientia, & in potentia, & in gratia, & in gloria, & in omni benedictione ſpirituali & cœleſti exaltata ſit a Deo ſuper omnes creaturas, verè & congruè dicitur homo Chriſtus Primogenitus omnis creaturæ, non quidem tempore, ſed dignitate atque honore, bonorumque omnium exuperantia atque excellentia. Nam quia primogenitus filius, à patre ſuper alios omnes filios & amatur, & honoratur, & bonorum ſuorum hæres efficitur; eo factum eſt, vt qui aliquem ſuper omnes alios diligit, & honorat, & bonis ſuis donat, is dici ſoleat primogenitus illius: ſecundùm quam eius vocis ſignificationem Dominus dixit Moyſi, *Filius meus primogenitus Iſra.l:* & per Ieremiã, *Ephraim primogenitus meus.* Et Apoſtolus Sanctorum congregationem in cœlis vocauit Eccleſiam primitiuorum, ſiue primogenitorum. Exod. 4. Ierem. 31 Ad Heb. 1 Cùm igitur iſta Pauli verba & ad Diuinitatem & ad Humanitatem Chriſti, ſecundum ſignificationem eorum verborum in ſacra Scriptura vſitatam, aptè commodeque referri queant, non eſt profectò negandum, vtramque interpretationem non ſolùm eſſe verã & congruam, ſed etiam litteralem.

Nam etſi vocabulum Primogenitus ſiue genitus in Philoſophorum ſcholis vſurpari ſolitum, ſignificet generationem ſubſtantialem, per quam genitus fit conſubſtantialis generanti: In Sacris tamen litteris verbum Gignendi, non rarò tribuitur Deo reſpectu hominis, ad ſignificandum vel naturalem hominis productionem, vel ſpiritualem eius regenerationem. 72
Prioris ſignificationis exemplũ habes in illis verbis Cantici Moſis: *Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.* Poſteriori autem ſignificatione vſus eſt Iacobus Apoſtolus, cùm dixit, *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Locus Deut. 32. Iacobi 1. Et Paulus ad Philemonem ſcribens, ſeruum eius Oneſimum appellat filium ſuum chariſſimum, à ſe genitum dum erat in vinculis.

Poſſum ego hanc ſententiã confirmare Beati Auguſtini auctoritate, qui vtramq; interpretationem & approbauit, & Scriptis ſuis tradidit. Nam eius interpretationem de primogenitura Chriſti ſecun- 73
dùm

Digitized by Google

dùm eius Diuinitatem ſuprà ex primo eius libro de Trinitate commemorauimus in ea, quæ hanc proximè anteceſſit, Diſputatione, cùm priorem ſententiam exponeremus. Eius verò interpretationem de primogenitura Chriſti ſecundùm Humanitatem eius duobus in locis apud ipſum reperire licet: Prior locus eſt in Capite quarto libri eius contra Secundinum Manichæum, vbi ſic habet, Deus vnico Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, vt apud ſe Vnigenitum, ad nos Primogenitum faceret. Ex illo igitur, quia Vnigenitus eſt, non ex carne, nec ex ſanguine, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt. Ex illo autē, quod Primogenitus in Eccleſia tra tribus factus eſt, *Verbum caro factum eſt; & habitauit in nobis*. Alter locus eſt in Capite primo eius libri quem ſcripſit de Fide & Symbolo: vbi hæc ſunt eius verba, Secundùm id, quod Vnigenitus eſt, non habet fratres; ſecundùm autem quòd Primogenitus, fratres vocare dignatus eſt omnes, qui poſt eius primitias in gratia Dei naſcimur per adoptionem filiorum, ſicut Apoſtolica doctrina commendat Naturalis ergo Filius de ipſa Patris ſubſtantia natus eſt, idem exiſtens quod Pater, Deus de Deo, lumen de lumine, illuminans omnem venientem in hunc Mundum; Sed æternæ eius generationi adiungere etiam oportet temporalem diſpenſationem, quam ipſe gerere & miniſtrare nobis pro noſtra ſalute dignatus eſt: Nam ſecundùm id quod vnigenitus eſt Filius Dei, non poteſt dici quod fuit, vel erit, ſed tantùm quod eſt, ſicut ipſe dixit Moyſi, *Ego ſum qui ſum*.

I. August. ad Rom 8 — *Ioan. 1.* — *Ibidem.* — *Ioan. 1.* — *Exod. 3.*

✝

VIGESIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS

Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.

74 Peruulgata eſt ſententia hæc, & prouerbij loco celebrata, vimq; & robur veritatis ex ipſa natura habens. Potiones enim vel præfrigidæ, vel præferuidæ, quia vim habent valde contrahendi & conſtringendi ſtomachum, prorſus arcent vomitum: quem contra ciēt atq; irritant potiones tepidæ, quia laxant & reſoluunt ſtomachum, ex quo, propter quandam eorum quæ in ſtomacho ſunt agitationem & quaſi fluctuationem, appetitus vomitionis exiſtit.

75 Illud, *vtinam*, optantis eſſe videtur, ſed quo modo optabile eſt frigidum eſſe, cùm id ſit per ſe malum? Non eſt profectò per ſe optabile, ſed in comparatione duntaxat tepidi, quod eſt pernicioſius malū: minus enim malum cum maiori malo comparatū, vt Philoſophi & Theologi cēſent, induit velut quandam boni rationem. Illud porrò vocabulum (calidus) non ſignificat hoc loco vtcumque calidum, nam etiam tepidum eſt aliquo modo calidum; ſed ſignificat vehementer calidum ſiue feruidum, hoc enim ſignificat quæ hic eſt Græca vox ζεστός. Iam verò illud eſſe tepidum, non ſignificat medium quoddā imperfectè particeps caloris & frigoris, ſecundū conſiliū & propoſitum Domini in hoc loco; ſic enim ſignifi-

ſignificaretur, eum qui eſt imperfectè bonus, & imperfectè malus, eſſe peiorem eo, qui eſt perfectè malus, & nihil habet boni, quod perſpicuè falſum eſt. Hic igitur ſumitur tepidum ea ratione, vt eſt contrarium ſtomacho, concitans ipſum ad nauſeam & vomitum, & quantùm ad hoc, peius eſt frigido & feruido.

76 Sed quod genus hominum ſint iſti, quos Dominus hoc loco appellat tepidos, variæ ſunt Explanatorū libri huius, & aliorum qui ſuis in ſcriptis locum hūc Apocalypſis tractarunt, interpretationes quas ego hic recenſebo. *Prima torini.* Prima itaque interpretatio eſt Victorini, Tepidos eſſe ſimulatores vel diſſimulatores religionis, eam vel profitentes vel abnegantes, prout ſibi ſuiſque rebus conducere viderint: nimirum ſimiles eorum qui in hac ætate noſtra vulgò Politici appellantur, nec apertè Hæretici, nec apertè Catholici. *Secunda imaſij.* Secunda Interpretatio eſt Primaſij, Frigidos eſſe, qui nullas habēt diuitias quibus ſubuenire alijs poſſint: Feruidos eſſe, qui diuitias quas habent, benignè communicant cum egentibus: Tepidos verò eſſe diuites auaros atque immiſericordes erga pauperes. *Tertia uſdem.* Tertia Interpretatio eſt eiuſdem Primaſij: Nomen, inquit, Tepidorum poteſt hic ſignificare perſonam illorum, apud quos intra cubiculum Scripturæ ſacræ tractantur; foris autem, vtrum fideles ſint ignoratur: & fiducialiter ac tutè præſumentes, inueniuntur bonis operibus vacui: Quocirca neque tepidos, neque feruentes illos eſſe dicit, id eſt, neque incredulos, neq; fideles. Huius non diſſimilis eſt quarta *Quarta Ambroſii.* Interpretatio quæ eſt Ambroſij, Frigidos eſſe Infideles; Calidos eſſe Fideles, ſed feruentes in operando: Tepidos eſſe eos qui fidem habent, ſed benè operari negligunt, ſola fide contenti, per eam ſibi & iuſtitiam æternamque promittentes ſalutē. Ponam hic Ambroſij verba: Frigidus non erat iſte, quem Dominus hoc loco reprehendit, quia cū opera fidei non haberet, ſola tamen fide ſe iuſtū eſſe putabat. Calidus non erat, quia charitas illi deerat, ideò Dominus ei dixit, *Vtinam calidus aut frigidus eſſes*, id eſt, aut charitate ferueres, aut te peccatorem, ſicut es, exiſtimares, vt per timorē ignis æterni, & per pœnitentiam ad bona opera facienda compellereris. *Sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Aqua tepida ſi hauſta fuerit, faſtidium & nauſeam generat ſtomacho, & ideò per eam facilè quod in ſtomacho eſt, reijcitur. In os autem Domini tunc ingredimur, quando per Baptiſmum à peccatis omnibus emundati mēbra eius efficimur: Ergo ſi fidem, quæ per charitatem operatur, quā in Baptiſmo promiſimus, à charitate tepeſcentes, exercere in bonis operibus neglexerimus, ab ore Domini, tanquam quiddam nocuum, & faſtidioſum, & reprobum reijciemur, ſicut ipſe dixit de ſeipſo Diſcipulis ſuis, *Ego ſum vitis, vos palmites.* *Ioan.15* Et, *Pater meus agricola eſt, omnem palmitem non ferentem in me fructum, tollet eum, & in ignem mittet, & ardet.*

77 *Quinta Andreæ.* Quinta Interpretatio eſt Andreæ Cæſarienſis, quam ille tribuit Gregorio Theologo ita ſcribens: Qui omnino adhuc friget, hoc eſt, feruentis fidei expers eſt, ſpem facit vt eam aliquando conſequatur, atque ita ex frigido feruidus euadat. At verò qui per Baptiſmum Spiritu feruidus fuit, & poſtea per ignauiam intepuit, is profectò ſpē ſalutis ſibi ipſi quodammodò amputauit, fide nimirum, quam ante complexus videbatur, repudiata. Et in operibus quidem externis, quod eſt medium, non ſemper reſpuendū eſt, quaſi cum vitio ſit coniunctum: ſicut legitimum coniugiū, quod eſt medium inter virginitatis cuſtodiam, & vagam libidinē, nequaquam condemnandum eſt: at

at verò medium, id eſt, tepidus in fide, iure ab omnibus improbatur atque reijcitur.

Gre Sexta loci huius interpretatio numerari ea poteſt, quam Beatus Gregorius in tertia parte Curæ Paſtoralis in Admonitione XXV. tradit his verbis, Calidus eſt, qui bona ſtudia inchoat, & conſummat: frigidus eſt, qui conſummanda ne inchoat quidē. Et ſicut à frigore per teporē reditur ad frigus. Sed ſicut ante teporem frigus ſub ſpe eſt, vt aliquando veniat ad feruorem; ita tepor, qui à feruore defecit, in deſperatione eſt: Qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amittit; qui autem poſt conuerſionem tepeſcit, etiam ſpem quæ eſſe potuit de peccatore, ſubtraxit. Aut igitur frigidus ſit vt necdum conuerſus, de ſe ſpem conuerſionis præbeat, aut feruidus ſit, vt iam conuerſus in virtutibus inardeſcat, ne ſi tepidus ſit, euomatur, quia à feruore quem ab initio habuit, per torporem ad noxium frigus rediuit. Hæc Gregorius; Secundùm quem, tepidus appellatur qui à primo feruore conuerſionis, & conuerſationis paulatim tepeſcens, tandem reductus eſt ad frigus iniquitatis. Huc ſpectat illa Beati Petri
2. ſententia, *Meliùs erat illis non cognoſcere viam iuſtitia, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum erat ſancto mandato.*

78 Septima eſt Ansberti, Frigidos, eſſe ſæculares; Calidos, eſſe Monachos Spiritu feruentes, & in virtute perfectos; Tepidos, eſſe habitu tātùm & nomine atque habitatione Monachos, animo verò & conuerſatione planè ſæculares. Sed hanc ipsā Interpretationē ante Ansbertum copioſè ac luculentè tractauerat in Cōmentario huius loci Haymo: Sunt, inquit, qui opes terrenarum facultatum dimittunt, & ad miniſterium venientes, habitum Religionis aſſumunt; deinde torpentes, ſibi hoc ad ſalutem ſufficere poſſe credunt, quòd ſua dimiſerunt; quòd varia crimina, quæ ſæculares faciunt, ipſi ſub habitu Religionis conſtituti non admittunt. Atque idcirco dormiunt, & comedunt, atque bibunt, & ſecurè viuunt; cumque hoc faciunt, tepidi exiſtunt. Quibus meliùs fuerat in ſæculo manere, vbi & peccata ſua recognoſcerent, & aliquando per Dei miſericordiam compuncti, & veniam conſecuti, bonis operibus ſtuderent, quàm in monaſterio manentes à bonis operibus ceſſarent. Tepidus ex calido fieri ſolet & frigido, quia nonnulli ex frigore infidelitatis conuerſi ad iuſtitiæ feruorem non tranſeunt: alij autem ab ipſo iuſtitiæ calore quo priùs feruebant, ad priſtinum frigus iniquitatis animum actuſque reflectunt. Omnes autem experimur, frigidum & calidum facilè in corpus admitti, tepidū verò ab ipſo etiam ore reijci. Os Domini ſunt Prædicatores ſancti, Vnde Prophetæ dicere ſolebant, *Os Domini locutum eſt hoc.* Tanta enim erat in illis ſancti- Eſa. 25.
tas, vt in eorum cordibus habitaret Deus, & per eos, quaſi per os ſuum loqueretur. Os igitur Dei ſunt Prædicatores ſancti, per quorum miniſterium quotidie Deus in corpus ſuum, id eſt, in Eccleſiam admittit & calidos, id eſt, ferventes, dum per diuinam prædicationem meliores in dies efficiuntur, & frigidos, id eſt, infideles, quando per fidei prædicationem conuertuntur ad Chriſtum, & Sanctorum numero ſociantur: Tepidos autem, nolentes conuerti, quia illi Prædicatorum verba deſpiciunt, cùm in ſua ſecuritate torpeſcunt, Sancti viri exhortari deſiſtunt, & velut infructuoſam terram deſerunt, quoniam ad meliorem vitam reformari poſſe diffidunt: Facilius enim eſt quemlibet Paganum ad fidem Chriſti adducere, quàm talem aliquem à ſuo torpore ad Spiritus feruorem reuocare.

Octaua 79 Ruperti. Octaua Interpretatio eſt Ruperti, Tepidos eſſe, qui pro bonis à Deo acceptis non ei gratias agunt, ſed placentes ſibi, & præſidentes, ſuperbè inſoleſcunt: Itaque ſecundùm Rupertum Tepidi hoc loco nominantur homines ingrati, & ſuperbi, ob bona quæ habent.

Nona S. Bernardi. Nona Interpretatio eſt Sancti Bernardi Sermone tertio in Aſſumptione Beatę Marię, Calidos interpretantis viros amoris diuini igne flagrantes, & ad bona opera facienda promptos & alacres: Frigidos autem, eos qui ex ſuæ fragilitatis, ſuorumque peccatorum, & periculorum in quibus verſantur, conſideratione, triſtes atque humiles ſunt, & compunctionis aqua Diaboli tela ignita reſtinguunt. Tepidos verò eſſe, qui neutrum iſtorum habent. Hanc Bernardi Interpretationem Ioachimus Abbas & ſequitur, & paulò latiùs explicans, Calidus, inquit, eſt, qui gaudet in Domino pro eius erga ſe miſericordia: Frigidus eſt, qui triſtatur in ſe pro peccatis ſuis. Bene ergo lætatur, qui lætatur in Domino. benè triſtatur, qui ſe eſſe intelligit peregrinum; quis eſt autem magis peregrinus, quàm is, qui per mala opera, *Luca 15.* quæ fecit, longè diſceſſit à Deo ſuo, paſcens & cuſtodiens porcos in regione longinqua? Quando autem iſte benè triſtatur, niſi cùm ad ſe reuerſus dicit cum magno gemitu, *Ibidem.* *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo?* Et talis quidem triſtitia ſolet nonnunquam accidere eis, qui nondum conuerſi ſunt a vanitate ſæculi ad vitam religioſam: Hæc autem triſtitia etſi non ſatis fructuoſa eſt quoad gloriam ęternam, vtilis tamen eſt & accepta Domino quoad ſalutem animæ; quia licèt non eſt talis, vt mereatur coronam; talis eſt tamen, vt conducat ad veniam. Qui autem nec triſtis eſt ad pœnitentiam, nec lætus & alacer ad obſequium Dei, is vocatur hoc loco tepidus; & quia non eſt aptus ſaluti, euomitur ex ore Domini, id eſt, ex memoria Dei eijcitur, in qua ſunt iuſti, & ſeparatur à conſortio & ſocietate Sanctorum, vt in eos competat illud, *Deleantur de Libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.* *Pſal.* Qui ſi aliquando intus fuerunt per vocationem gratiæ, forás tamen eijciuntur propter inertiam vitæ. Sæpe iſti enumerant & magnificant bona opera exteriora quæ faciunt, quæ cùm in alijs non vident, illos ſteriles eſſe, ſe autem fertiles putant; & dupliciter ſunt reprehenſibiles, & quia non ſunt quod eſſe ſe putant, & quia vanè ac ſuperbè ſe iactant de eo quod verè non ſunt.

Deci... interp... ...nu. Decima Interpretatio eſt Lyrani, Frigidum eſſe, qui mala facere refugit metu pœnæ; Calidum eſſe, qui propter Dei amorem à malis abhorret, & feruet in bene operando: Tepidum verò, eſſe otioſum, & ſpiritali acidia & quaſi quodam languore Spiritus torpentem. Vndecima eſt Cœlij Pannonij, Tepidos eſſe, hypocritas, qui nec verè boni ſunt, nec apertè mali, & bene diſſimulant malitiam quam habẽt, & mendaciter ſimulant virtutes quas non habent, quod genus hominum & per ſe peſſimum eſt, multiſque pernicioſum, & vt in Euangelio legimus, ſæpius à Domino noſtro grauiſſimis & ſeueriſſimis verbis reprehenſum atque damnatum.

†

VIGE-

VIGESIMAPRIMA Diſputatio.

Exponitur duodecima eorundem illorum verborum Interpretatio, quæ præceteris Auctori videtur eſſe probanda.

81 DVodecima Interpretatio, quæ ſuperioribus videtur præferẽda, eſt huiuſmodi: Tepidum appellari hoc loco eũ qui, cùm reuera bonus non ſit, ipſe tamen ſe bonum eſſe ſibi penitus perſuadet, eòque ſuperbia tumet, & ſibi perplacet atque præfidit, & ſecurè viuit, quaſi nullius egens nihilque timens. Talis profectò erat iuſtitia Phariſæorum, quam & ſæpius & vehementer inſectatus eſt Dominus
18. noſter, vt in Euãgelio legimus. Talis erat illius Phariſæi, qui bona ſua iactans, & præ ſe ceteros, præcipuè autem publicanum, qui inibi aderat, contemnebat. Iuxta hoc videtur
9 Ioan eſſe, quod Ioannes in Euangelio refert Dominum de Phariſæis dixiſſe, *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cum ipſo erant, & dixerunt ei, Numquid & nos cæci ſumus? Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum; nunc verò dicitis, Quia videmus, Peccatum veſtrum manet.*

82 Voluiſſe autẽ Dominum in hoc loco Apocalypſis vocabulo Tepidi denotare idipſum quod diximus, apertè declarant verba illa quæ ipſe proxime adiecit: *Dicis quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu miſer es, & miſerabilis. &c.* quibus verbis indicatur, iſtum putaſſe iuſtum ſe, & ſanctũ, & fœlicem eſſe, cũ Dei iudicio eſſet omnis ſanctitatis & probitatis expers, & miſer, & miſerabilis. Ergo quos Dominus hic appellat frigidos, & tepidos, eos in ſupradicto Euangelij loco appellauit & non videntes; & videntes. Non videntes, quia & nõ videbant, & ſe non videre agnoſcebant, & iſtos Dominus ad videndũ adducebat, illuminatis per fidem eorum mentibus; Videntes aũt dixit, qui ſe videre putabant, & iactabãt, & illuminationem Chriſti oderant, cũ tamen reuera cœci eſſent, & in denſiſſimis errorum atq; vitiorum tenebris verſarentur, & ex malitia ſua, ad Chriſti prædicationem magis excęcarentur. Iſtiuſmodi tepidorum & videntium hominum genus eſt ferè inemendabile, vt nõ immeritò tales tepidi etiam valdè frigidis & peiores & inemendabiliores eſſe videantur.

Iuuat hic referre documentum quoddã a Ioachimo Abbate in hoc loco traditum, valdè conſiderãdũ & obſeruandum ijs pręcipuè qui relicto Sęculo, & monaſteriũ ingreſſi, in profeſſione religioſæ diſciplinæ ac vitæ quam fecerunt, tepidi ſunt, ea inquam tepiditate, quam Dominus in hoc loco tantoperè reprehendit. Notandum eſt, inquit Ioachimus, quòd etſi eſſe frigidum aut calidum aliquem, optare ſe Dominus oſtendit, cum dixit, *Vtinam eſſes frigidus aut calidus*, non ideò tamen licet tepido ad frigiditatem redire: Qui enim profeſſionem religioſæ vitæ facit, non licet ei ad curas Sęculi redire, nec reſpicere retro ad opera ſęcularia quæ ſpõte ſua reliquerat: bonum quippe fuiſſet illi manere vbi manebat, quàm de frigiditate Sęculi ad tepiditatem in Religionẽ venire: Verumtamen ex quo iam in Religionem venit, tepidum quidem manere damnabile eſt; redire ad Sęculi frigiditatem miſerum eſt; ad religioſæ autem vitæ perfectionem properare beatum eſt. Miro autem modo grauantur qui in Religioſæ vitæ ſtatu tepidi ſunt, & quaſi quibuſdam legum funibus ligantur 83 Ioachimus

gantur, vt nec ibi, vbi ſunt, ſtare tepidi audeant, nec redire ad vitam ſeculi permittantur: ſed velint nolint, aut omnino felices, aut omnino miſeri & inutiles ſint. Quod ſi forte non ex diuini timoris frigore iſtiuſmodi hominum conuerſio ad religioſum ſtatum facta eſt, ſicut nonnullis accidit, & nos in quibuſdam experti ſumus, ſed ex ſolo tentationis incurſu Religionis inſtituta arripuerunt; debent, qui huiuſmodi ſunt, hoc ipſum cum intelligunt, expaueſcere, & attendentes ſe non eſſe liberos a ſeruitute Dei, non mutato habitu mentem mutare, quaſi metuentes, ne non vocati a Domino habitum libertatis præripere præſumpſerint, ſed feſtinent atque inſtent orationibus, & hymnis, pulſent ianuam pietatis Dei, vt præſumptuoſa temeritas in deuotam ſeruiendi Deo voluntatem conuertatur, & ſuperabundet Dei gratia, vbi abundauit eorum iniquitas.

Rom. 5.

Et hoc quidem dictum ſit de illis qui nec Dei timore, nec amore ad religioſam Dei ſeruitutem tracti ſunt, ſed alicuius tentationis impulſu ventilati, & quaſi tempeſtate delati, magis vtique tentaturi Deū ſi propoſitum ſuum deſerant cum Hebræis, qui nolentes pergere ad terram promiſſionis, ſed in Ægyptum regredi volentes, in eremo ceciderunt: ac non potius fideliter agere, & ſtrenuè debellare cū Hebræis qui cum Ioſue, & Caleb tranſierunt Iordanem. Solet enim etiā in iſtis hominibus Omnipotens Deus aliquando diuitias ſuæ bonitatis oſtendere, & facere occultam vocationem, quæ putabatur eſſe tentatio. Illi porrò, qui bono impetu, & ſpiritu ducti ſunt ad ſeruitutem Dei, in eo præcipuè arguendi ſunt, ſi mutato habitu, non multo etiam magis mores mutent, ſi non de timoris ſeruitute ad charitatis tranſeant libertatem, ſine qua religioſa profeſſio quid aliud eſt, niſi vanæ ſanctitatis profeſſio? Charitas enim eſt ſumma virtus, & prima inter virtutes omnes; quam qui habet, nullius eget, omne cum ea bonum poſſidens. Sic Ioachimus.

Num. 13.
1. Cor. 10.
Ioſue 3. in fine.

VIGESIMASECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

VER

Dicis quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cęcus, & nudus.

DIVES & locupletatus 84
rectè dicitur, Ambroſius ait, qui omnibus virtutibus plenus vſque ad culmen perfectionis excreuit. Iſte autem Præſul Eccleſiæ Laodicenſis ſe omnibus virtutibus eſſe diuitem & locupletem æſtimabat, & nihil ſe ad ſalutem æternam acquirendam aliud agere oportere putabat; non recogitans illud quod dixit Iacobus Apoſtolus, Fidem ſine operibus mortuam eſſe: & ideo dixit ei Dominus, *Neſcis quia tu miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cæcus & nudus?* Miſerum enim dicimus qui vna cum paupertate & nuditate, aliqua etiam infirmitate premitur: Similiter & iſte Epiſcopus miſer dicitur, eo quod erat pauper virtutibus, & bonis operibus nudus, & animo vitijs ægro, & ad bona agenda infirmo.

Ambr
Iacobi

Andreas Cæſarienſis exiſtimat 85
iſtum Epiſcopum fuiſſe diuitiarum ſecularium amatorem & ſectatorem, atque earum diuitiarum fiducia, quaſi nullius indigētem, ſe beatum eſſe exiſtimaſſe: ſic enim ſcribit, Quemadmodum potius tepi-

Andr

dus

dus ijs qui eum ſumunt, ciere vomitum ſolet: ita ego te per verbum oris mei, velut execrabilem eſcam, in ſempiternum ſupplicium exſpuam: Nam diuitiarum ſpinis obſitus diuini Verbi ſemen in te præfocas: tuamque in rebus ſpiritualibus inopiam ignoras, neque interiorum oculorum tuorum cæcitatem curas, neque tuam a bonis operibus nuditatem conſideras. Sic ille. Sed veriſimilius fit, & aptius verborum contextui, Dominum hic de ſpiritali potius, quam de ſeculari paupertate atque opulentia ſermonem habere.

Grego- 86 Beatus quoque Gregorius in libro 30. Moralium cap. 1. ſuper illis verbis Iob capitis 41. *Et faciem eius præcedit egeſtas*; hunc ipſum commemorans locum Apocalypſis quem nunc tractamus, pulchrè diſputat de duplici paupertate ſiue egeſtate, altera Electorum hominum, altera verò Reproborum: Illi enim cũ ſe in exilio poſitos, & cęleſtis patrię æternas diuitias quibus ipſi carent cum animo ſuo reputent, in corde ſuo gemunt atque ſuſpirant, illarum cęleſtium diuitiarum deſiderio flagrantes. Contra vero Reprobi cęleſtes diuitias nihil curant ſolaſque mundi diuitias ardenter cõcupiſcunt, omnique ſtudio & cura conſectantur, quas ſi contigerit eis poſſidere, nullius ſe rei indigentes, & quaſi beatos exiſtimant, cum ipſi tamen ſint reuera pauperrimi atque miſerrimi. Gregorij verba hæc ſunt: Electi hoc in exilio poſiti memores diuitiarum cęleſtis patriæ, de quibus illud Apoſtolus dixit: *Vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis Dei, & quæ diuitia gloria hæreditatis eius in Sanctis*: pauperes ſe eſſe agnoſcunt & illas perpetuò delicias cœleſtes ſuſpirantes, in ſua gemunt ærumna paupertatis. Tali animo & ſenſu ſe Ieremias fuiſſe oſtendit, cum dixit, *Ego vir videns paupertatem meã in virga indignationis eius*. Tunc ſanè in virga indignationis eius perculſus eſt homo, cum ex Paradiſo pulſus, veras interni gaudij diuitias amiſit. Sed hanc paupertatem Reprobi cõſiderare neſciunt, quia dum ſequuntur ea quæ conſpiciũt, cogitare inuiſibilia negligunt, quæ perdiderunt: vnde egeſtas eorum propriè dicitur, quia dum replentur vitijs, virtutum diuitijs vacuantur: ſicut in Apocalypſi Prædicatori Laodicenſis Eccleſiæ dicitur, *Dicis quod diues ſum, & locuples, & nullius egeo: & neſcis quia tu es pauper, & cæcus, & nudus*. Quaſi diuitem ſe aſſerit, qui per arrogantiam ſanctitatis extollitur, ſed pauper eſt, quia virtutum diuitias non habet; & cęcus eſt, quia non videt paupertatē quam patitur, & nudus eſt, quia ſtolam gratiæ perdidit; & illud peius, quod nec ſe perdidiſſe cognoſcit. Sic Beatus Gregorius.

[margin: ...rētia ...rta- ...tiorũ ...iũ, at ...epro- ...n. ...iphes. ...Thre ...m 3.]

Ioachimus Abbas hæc ipſa verba Dòmini dicta in Epiſcopum illum Laodicenſem, qui ſe diuitem & nullius indigētem putabat, aptè conuenire ait in homines inuidos, eos præcipuè qui religioſæ diſciplinæ & perfectionis Euangelicæ profeſſi obſeruantiam, inuidiæ morbo laborant, & omnibus qui in eadem congregatione ſunt, ſuperiores, aut certè pares videri geſtiunt, inferiores autem haberi nullo modo ferunt. Naturale, inquit, eſt, inferiore, inuidere ſuperioribus, & oſtentare ſe coram alijs; ne illis eſſe impares videantur: qui cum ſe dicant eſſe quod non ſunt, erubeſcunt tamen agere quo modo ſunt, ne ſuã prodere videantur egeſtatem. Sed iſti qui profitebantur ſe primos eſſe, incipiunt cum rubore nouiſſimum locum tenere. Qui enim vult ad gradum altiorem aſcendere, vt prius deſcendat ad humiliora neceſſe eſt. Verum qui talem ſe dicit eſſe a principio, qualis futurus erat in fine; nonnè confuſio eſt illi declinare ſe ad vitam humilem, qui ſe paulò antè magnum eſſe fingebat? Sic, ſic inuidia mendacium oſten- 87 Ioachimus Lucæ 14.

oſtentationem, oſtentatio confuſionem: vbi au em confuſio, ibi triſtitia eſt. Et quia nemo volens confunditur, agit iſte quantùm poteſt ne confundatur, & laborat, vt lætus ſit, aut certè videatur. Sed nemo poteſt verè lætus eſſe, qui in ſe non habet, vnde queat iure lætari: quocirca ſimulat quod non eſt, & diſſimulat quod eſt, & in tantum inuidiæ comes indiuiduus eſt appetitus laudis & gloriæ, qui & ipſe non minus quàm inuidia, longè facit hominem a ſenſu ſuo, ita vt non ſolùm ſe eſſe dicat, verùm etiam exiſtimet ſe eſſe quod non eſt; vt cùm videt aliquem plus quã ſe honorari, non iuri & merito illius adſcribat cui honor impenditur; ſed ſibi cui non defertur æſtimet derogari, atque iniuriam fieri; ſicque fit, vt mens ſuperba & cœca ſemet ipſam ignorans, & honorem ſupra omnes cupiat & ambiat, & tamen vt poſſit ad honorem pertingere, laudari prius cum ceteris erubeſcat, omnino ſane diſſimilis illius Prophetæ & Regis, qui
Pſal.83. dicebat, *Elegit abiectus eſſe in domo Dei mei*. Nec iſti ſunt de numero illorum de quibus Pſalmiſta dixit,
Pſal. 114. *Cuſtodiens paruulos Dominus: humiliatus ſum, & liberauit me*: ſed de numero eorum de quibus dixit
1.Cor. 3. Apoſtolus, *Cùm ſint inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* Hactenus ex Ioachimo.

†

VIGESIMATERTIA Diſputatio.

Quemadmodum alij ſint interpretati verba illa Domini:

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ.

88

QVod in hoc loco vocatur aurum ignitum, multi interpretantur Sapientiam, ſiue eam quæ eſt vnũ de ſeptẽ donis Spiritus Sãcti, ſiue eã quę diuini Verbi & ſacrarũ Scripturarum ſcientiã cõtinet: Sic intelligunt Ambroſius, Andreas, B.Gregorius, & Primaſius. Alij nomine & ſimilitudine auri ſignificari putãt charitatem feruentem, vel ipſum Chriſtum igne paſſionis inflammatum. Audiat Lector quemadmodum Ambroſius interpretetur Sapientiam: Per aurum, inquit, *Am*
Sapientia intelligitur, ſicut ſcriptũ eſt, *Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore Sapientis*. Probatum dicitur, *Pro*
quia probatos & perfectos reddit Sapientia eos quos poſſidet; Aurum ignitum ideò vocatur, quia eorum mentes in quibus habitat Sapiẽtia, in Dei atque proximi amorem accendit. Et quia vera Sapientia ex diuinis Scripturis accreſcit, ſimiliter etiam ſacra eloquia Domini dicuntur *Pſ*
eloquia caſta, & argentum igne examinatum, & probatum terræ, & purgatum ſeptuplum. Caſta vocantur eloquia Dei, quia caſtas mẽtes à vitijs reddunt. Dicuntur etiã argentum igne examinatum, quia mentes fidelium igne charitatis ab omnibus

Digitized by Google

omnibus ſordibus purgatas examinant. Quòd autem ait (probatũ terræ) in Hebræo eſt (ſeparatum à terra.) Dicitur etiam ſeptuplum purgatum, propter ſeptẽ purgationes, quas diuina Scriptura in ſe cõtinet; ſeptem videlicet virtutes, quibus omnia vitia purgantur: quemadmodum gulæ vitium purgatur per abſtinentiam, libido per pudicitiam, odium, auaritia, inuidia, & alia multa per charitatem, & cetera vitia habent hoſtes ſuos, à quibus aut vincuntur, aut vincunt ea. Hæc Ambroſius.

89 Nec diſſimilis eſt Andreæ interpretatio: Si diteſcere, inquit, vis à me qui veras ſtabileſq; diuitias largior, feruẽti deſiderio ignitum aurum emitto, nempe ſacræ doctrinæ verbum igne exploratum ſplendidumque redditum. Per hoc enim cordi tuo eiuſmodi theſaurus continget, qui nec violari, nec eripi tibi poſſit; veſtierisque ſplendida virtutum ſtola, qua nuditas & turpitudo quam ex peccato contraxiſti, cõtegetur. Eodem ſpectat interpretatio Beati Gregorij (Greg.) qui lib. 4. Moralium cap. 35. ſuper illis verbis Iob capitis tertij, *Cum Principibus qui poſſident aurum, & domos ſuas replent argento*, commemorans hunc ipſum locum Apocalypſis, aurum ignitũ interpretatur Sapientiam ita ſcribens, Quid per aurum niſi Sapientiam debemus intelligere, de qua Salomon dixit, (Prou. 21.) *Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore Sapientis.* Aurum nempe Sapientiam eſſe vidit, quam vocauit theſaurum: rectè autem nomine auri ſapientia deſignatur, ſicut enim auro temporalia, ita per ſapiẽtiam bona æterna meremur. Si enim ſapientia non eſſet aurum, nequaquam Laodicenſi Eccleſiæ diceretur ab Angelo, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum:* Aurum quippe emimus, cùm accepturi ſapientiam, prius obedientiam præbemus: ad quem profectò contractum nos Sapiens quidam excitat, dicens, *Concupiſti ſapientiam, ſerua mandata, & Dominus præbebit illam tibi.* (Eccl. 1.) Sic Gregorius.

Etenim verò, quod hic appellatur aurum ignitum, 90 interpretatur Haymo (Haymo.) ipſum Chriſtum Dominũ igne paſſionis inflammatum, vbi feruens eius charitas mirabiliter commendata eſt, cùm pro ſuis etiã perſecutoribus & occiſoribus Deũ rogauit dicẽs, *Pater ignoſce illis.* (Luc. 23.) Cuilibet itaque fidelium ſub nomine iſtius Epiſcopi Laodicenſis dicitur *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum*, id autem eſt; Si vis abundare virtutibus, ſtude imitari patientiam & manſuetudinem, & charitatem, quam in ſua paſſione Chriſtus oſtendit, ſiue cum à Deo flagellaris, ſiue cum ab hominibus iniurias & damna pateris, vt & ipſe aurum fias incendio tribulationis decoctum atque probatum, iuxta illud Pſalmiſtæ, *Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum* (Pſalm. 65) Et iterum, *Tranſiuimus per ignem & aquam.* (Ibidem.) Poſſumus quoque per aurum igne probatum intelligere charitatem, quam qui habuerit, omnibus ditabitur virtutibus. Ipſa enim eſt radix omnium bonorum, & eſt igne probata virtus, qua per amorem Spiritus verè accenditur, & per eam homo purus fit, & probatus Deo. Hæc eſt veſtimentũ album, operiens multitudinem peccatorum, (Prou 10.) hæc virtutibus ornans & decorans animam: Alba porrò dicitur charitas, (1. Pet 4.) quia nec vllam ſecũ admixtam maculam nec duplicitatem habere poteſt.

His cõſona Rupertus 91 (Rupertus.) ſuper hoc loco ſcribit: Hoc tibi ſcire expedit, Dixit Laodicenſi Epiſcopo Dominus, Scito quod ego diues ſum, & quod in me ſunt omnes theſauri ſcientiæ abſconditi: tu autem pauper es; Si iſtud ſcis, eme a me aurum ſapientiæ ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operantẽ. Hoc autem aurum eme pretio piæ confeſſionis, & iugi

memoria propriæ fragilitatis, ſemper cogitando & conſiderando quid ex te ſis, & quid à Deo acceperis: ſic enim locuples fies, addita tibi gratia, & cæleſtibus auctus bonis; & veſtimentis albis induaris, non ex operibus tuis, ſed ex diuinæ gratia largitionis, Pſalmiſta dicente, *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.*
Pſalm. 31. *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Ita fiet, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ: quod ſanè nonnullis euenit, qui propter elationem mentis inciderunt in tentationem & confuſibilem corruptionem carnis. Huc item pertinent, quæ Ioachimus in explicatione huius loci ſcribit, Charitas, inquit, eſt ignis verus ex auro hoc ignito procedens, hoc eſt, ex ignito eloquio diuino, de quo dixit Pſalmiſta, *Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud.* (Ioachimus; Pſalm. 118)
Videtur enim aurum pertinere ad ſapientiam, ignis autem ad charitatem; vt quemadmodum ex radio Solis calorem ita de ſapientia intelligamus procedere charitatem. Hæc eſt enim aurum ignitum, & theſaurus deſiderabilis requieſcēs in ore ſapientis: hæc eſt præceptū Domini lucidum, illuminans oculos: hæc eſt veſtimentum operiens multitudinem peccatorum, Sapientiam dico, non Sæculi, quæ mentem ſuperbia inflat; ſed ſapiētiam quæ ex Deo eſt; quæ non poteſt inflare animam, quia coniunctam habet ſecum charitatem, quæ ædificat, omnemque inflationem ſuperbiæ diſſipat. (Prou. 21.; Pſalm. 18.; 1. ad Cor. 8; 1. Cor. 2; Ibidem; 1. Cor. 8.)

VIGESIMAQVARTA Diſputatio.

Quo pretio poſſit emi aurum charitatis & ſapientiæ.

CETERVM ſupradicti Auctores quæſtionē minimè leuem hoc in loco ſuſcitant ſuper illis verbis Domini, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*; Siue enim per aurum ignitum intelligatur diuina ſapientia, ſiue charitas, neutra profectò videtur emi poſſe: Sapientia enim nullo condigno pretio æſtimabilis eſt, teſtante hoc ipſum Beato Iob verbis illis, *Neſcit homo pretium eius.* Vbi pluribus commemoratis quæ prætioſiſſima videntur apud homines oſtendit, nullum eorum eſſe poſſe condignum pretiū ſapientiæ. Claritas porrò, cum ſit vel ipſa gratia gratum faciens, vel certè inſeparabilis eius comes, non poteſt vllo emi pretio, id eſt, nullo hominis condigno merito acquiri. Si enim gratia, vt argumentatur Apoſtolus; ergo non ex operibus; alioquin gratia non eſſet gratia, vt quæ propterea gratia nominetur, quia gratis datur. 92 (Ad Ro. 11)

Hanc quæſtionem ponit Ambroſius in Commentario huius loci, eamque in hunc modum explicat: Quærendum eſt, quo pretio ſapientia emi queat, cùm Iob dicat, *Non dabitur aurum obrizum*, id eſt, purū, *pro ea*, vel ſi quid aliud inter homines eſt auro pretioſius. Sed enim quo pretio emi queat ſapientia, idē Iob eo ipſo in loco manifeſtauit dicens, *Timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.* Non quod ille qui timet, perfectus ſit in ſapientia, cum Apoſtolus dicat, *Qui autem* 93 (Iob. 28.; Ibidem.; 1. Ioan. 4.)

autem timet, non eſt perfectus in charitate, ſed quod ſapientiam poſſidere iam incipiat qui pro ea pretium dare cœpit: Pretium autem eius eſt timor Domini, renuntiatio vitiorum compunctio cordis, lacrymæ, & opera miſericordiæ.

94 Ioachimus quoque eandem ponit quæſtionem atque diſſolnit ita ſcribens, Vtrumque donum, & ſapientiæ, & charitatis à Deo eſt, per eius gratiam datum gratis homini nec merito operum eius comparatum. Quomodo igitur, ſi hoc verū eſt, dicitur hic emi a Deo, quod enim emitur, iuſto pretio acquiritur? Sed non putabitur iniqua talis emptio, ſi ptij eius qualitas æſtimabitur. Quale ſit iſtud pretium, Beatus Ioannes in Euangelio ſuo iudicauit dicens, *Gratiam pro gratia dedit nobis.* Ecce, habes congruum pretium, quo iſtud donum emis, quod aliter emi non poteſt. Pro talento enim minoris gratiæ quod tibi creditum eſt, quodque bene conſeruatum quodammodo tuum proprium factum eſt; datur tibi amplior gratia quam non habebas vt fiat illud quod ſcriptum eſt, *Qui habet, plus habebit, & qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo.* Sic in Euangelio negociari iubemur, vt negociantibus nobis in accepta Verbi pecunia, fructus acceptæ gratiæ augeatur & creſcat: Verum hæc negociatio fit apud homines, illa verò quæ fit apud Deum, multo dignior & quæſtuoſior eſt. Sicut enim cum verbum Dei hominibus prædicamus, lucrum animarum apud illos acquirimus; ita cum per contemplationem mentē excedimus Deo, donum Spiritus ſancti abundantius promeremur: Totum tamen hoc per gratiam Dei fit, quia gratiam pro gratia dat nobis. Sic, ſic diſtrictus ille fœnerator, ſed pius, ſuadet quidem pauperi emere aurum a ſe non quidem proprijs opibus, ſed precibus, atque his etiam ab ipſo inſpiratis, ſciens vtique quia ſicut qui vendat iſta dona, alius, niſi ipſe, nullus eſt, ita emptionis pretium aliud eſſe non poteſt, niſi quod ab ipſo datum eſt.

Ioan. 1. *Lucæ 19.* *Matt. 25.* *ad Cor. 5* *Ioan. 1.*

95 *Thomas Anglus.* Vixit ante annos ducentos Thomas Anglus Ordinis Prædicatorū vir, vt ex omnibus eius ſcriptis exiſtimare licet, valde pius, & bene in Theologia Scholaſtica, & ſtudio ſacræ Scripturæ verſatus & doctus: Scripſit Commentaria in Geneſim, & in ſeptem Epiſtolas Catholicas, & in hunc Librum Apocalypſis, quę falſo inſcripta nomini Beati Thomæ Aquinatis vulgo feruntur, vt nos in Prolegomenis noſtris huius libri oſtendimus. Hic itaque in Commentario huius loci ad ſupradictam quæſtionem ita reſpondet, Neque gratia hominis meritis poteſt emi, quia, vt nomē eius ſonat, gratis datur: nec ſapientia vllo eſt pretio æſtimabilis, dicente Iob, *Neſcit homo pretium eius.* In hoc itaque loco verbum emptionis non proprie, ſed large accipitur: ſignificatur enim iſto verbo Emendi, quod magna debet homo facere, & multa de ſuo conferre, vt idoneus ſit a Deo accipere iſta dona. Sic ergo locutus eſt Dominus, vt excitaret hominem ad exercendam induſtriam liberi ſui arbitrij, per quam, iuuante ipſum Deo, idoneè diſponatur ad comparandum ſapientiam & charitatem quæ diſpoſitio velut quoddam pretium acquirendi iſta dona reputatur: Iuxta quem modum loquendi etiam intelligēdum eſt illud quod ſcriptum eſt Prouerbiorum 23. *Veritatem eme.* *Iob 28*

96 *Carthuſianus.* Dionyſius etiam Carthuſianus, & quæſtionem hanc & ſolutionem eius ſtrictim attigit: Nomine enim auri igniti poſſe intelligi exiſtimat & donum Sapientiæ diuinę & charitatis; hanc porrò hominem qui in peccato mortali eſt dici emere à Deo, non quidem propriè loquendo, iuſto atque condigno pretio dato

to pro ea; poſſe tamen aliquo modo emi dando pretium, ſi non condignum, aliquo tamen modo congruum & codecẽs: Peccator enim, ſicut primam gratiam, ita quoque primam charitatem mereri de condigno non poteſt; aliquo tamẽ modo mereri eam poteſt de congruo. Similiter donum Sapientiæ, ſecundum Iob, nullo corporali pretio auri, vel argenti, vel pretioſorum lapidum condigne æſtimari poteſt, affirmante hoc Salomone qui dixit, *Pretioſior eſt Sapientia cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari.* Poteſt ea tamen quodãmodo emi a Deo ſpirituali quodam pretio, per aſſiduas nempe & pias preces, per ardentia deſideria per opera iuſtitiæ, miſericordiæ, & pœnitentiæ, per voluntariam paupertatem, omnium terrenorum bonorum contemptum, per abnegationem propriæ voluntatis, & continuum ſtudium perfectionis Euangelicæ, atque imitationis Chriſti. Beatus Gregorius, & Rupertus et ſi quæſtionis huius mentionem no. fecerunt, indicarunt tamen quale ſit pretiũ, quo poſſit à Deo emi aurum Sapientiæ atque charitatis: Aurum ignitum (Gregorius inquit loco ſuperius citato) emimus à Deo, cum accepturi Sapientiam ab ipſo, prius ei obedientiam præbemus: Ad quem contractum faciendum quidam nos Sapiens excitat dicens, *Concupiſti ſapientiam, ſerua mandata & Dominus præbebit illam tibi.* Rupertus verò pretium quo iſtud aurum emitur, ait eſſe piam confeſſionem, & iugem memoriã propriæ fragilitatis & continuam conſiderationem, quid à ſe homo ſit, & quid acceperit à Deo.

Iob 28.

Prou. 8.

B. Gregorius.

Eccleſ. 1.

Sũma prædictarũ interpretationum, & de illis indiciũ Auctoris.

Satis igitur apparet ex varijs Interpretationibus ſupra relatis, qui locum hunc Apocalypſis tractarũt, eos per aurum ignitum intellexiſſe vel Sapientiam Dei, vel charitatem vel ipſum Chriſtum, quemadmodom autem iſtud aurum ematur à Deo, duobus modis explicuiſſe: Si enim intelligatur prima charitas, quæ vna cum prima gratia infunditur homini in prima eius iuſtificatione, hanc dixerunt non emi à Deo, propriè ſumpto vocabulo emptionis, quia non poteſt peccator dare pro ea iuſtum aliquod & condignum pretium, non enim poteſt mereri de condigno primam gratiam & charitatem. Si tamen verbum emendi amplè ſumatur, & pretium intelligatur non condignum, ſed congruum & condecens ſic dici poteſt gratia & charitas aliquo modo emi a Deo; quia licet hęc dentur gratis, quia non dantur ob condignum aliquod hominis meritum, ad ea ipſa tamen comparanda neceſſaria eſt hominis præparatio per motus fidei, & timoris, & pœnitentiæ facta, proueniens a libero hominis arbitrio, ſimulque ac præcipuè a Deo, per multiplex auxilium ſuum præueniente iuuanteque liberum hominis arbitrium. Altero modo aurũ ignitũ poteſt intelligi non quidẽ prima charitas ſed charitatis iã acceptæ incremẽtũ, & feruor, & perfectio: Huiuſmodi autem charitatem homo iam iuſtus propriè dicitur emere, id eſt, mereri à Deo: ex gratia enim q̃ habet, & faciens, & frequẽtans bona opera, de condigno meretur charitatis incrementum & perfectionẽ, ſecundum illud celebre Beati Auguſtini dictum: Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Et vtraque quidem Interpretatio vera eſt; ſed prior tamen huic loco aptior & congruentior eſt; Hæc enim verba Dominus dixit illi Epiſcopo Laodicenſi, quem fuiſſe tunc in peccato mortali, ſatis indicant verba illa Domini: *Neſcis quia miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus:* ergo ignitum aurum quod emere debebat à Domino, ſignificabat primam charitatem, cuius nullam ille partem habebat. Hæc ſunt itaque ab alijs Aucto-

S. Auguſt.

Auctoribus ſuper hoc loco Apocalypſis diſputata, quibus etiam nonnulla ex noſtro ſenſu & obſeruatione adijcere nobis viſum eſt.

VIGESIMAQVINTA Diſputatio.

Ponitur Auctoris explanatio eorundem illorum Domini verborum:

ERS.18 *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c.*

89 PRoximè ſuperioribus verbis indicauit Dominus Laodicēſem illum Epiſcopū triplici morbo ſeu malo ſpirituali fuiſſe obnoxium, Paupertatis, & Cęcitatis, & turpis ac probroſæ Nuditatis. Nũc aũt pius & miſericors Dominus, humanæq; ſalutis conſultiſſimus atq; amãtiſſimus; triplex tribus illis malis diſcutiendis penitusq; tollendis remedium offert efficaciſſimũ. Cõtra Paupertatem.n. pudendamque nuditatem ait, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat cõfuſio nuditatis tuæ.* Sanandæ verò cęcitati, illuminandisq; oculis conſulēns ait, *Et collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Verùm nobis verba illa, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*, diſtinctè per partes, & attentè conſideranda & penſitãda ſunt: Ac primò quidem ſuper illis verbis, *Suadeo tibi*, animaduertat Lector, quẽadmodum Deus interiori motione hominem qui iacet in peccatis, mouere ſoleat, vt à peccatis ſurgere, & ad quærendam, & comparandam Dei gratiam tendere velit: Hoc.n. Deus facit duobus modis, Vno modo per motionem atq; illuminationem intellectus, excitando cum ad conſiderandum peccati miſerrimũ ſtatum, & ſuggerendo ei rationes ſuaſorias, quibus perſuadeat ab eo ſtatu diſcedere: Oſtēdit enim intellectu maximè pudēdam peccati turpitudinem atq; fęditatem, & inæſtimabilia dãna, horrendumq; in peccato permanentis animæ periculũ. Ex aduerſo autẽ, eidem repræſentat in eius intellectu admirabilem decorem ac pulchritudinem & incõparabiles diuitias atq; vtilitates gratiæ Dei. Has porrò ſuaſorias rationes in poteſtate hominis eſt vel repellere a ſe, vel admittere & amplecti, diuinæ ſuaſioni & vocationi aſſentiēdo, & obediendo. Sed illud, à ſe ſolo facere; hoc autẽ, per ſuum quidem liberum arbitrium, ſed nõ niſi gratia Dei præuentum & adiutum, facere poteſt. Et ad hoc quidẽ genus interioris motionis Dei, quæ intellectum hominis attingit, pertinent illa Domini verba: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

Alter modus interioris motionis 99 diuinæ pertinet ad voluntatem hominis, quam Deus non ſolùm mouet, vt loquimur in Scholis, obiectiuè, per intellectum repræſentans ei quæ incitare eum poſſint ad odium peccati, & amorẽ & deſiderium iuſtitiæ & gratiæ Dei, non ſolum, inquam, hac ratione Deus voluntatẽ hominis mouet, verũ ẽt efficienter, inclinando ad bonum amandũ per inditam à ſe ipſi voluntati piã quandam affectionẽ & propēſionem ad bonum, quæ tamen talis eſt, vt eam homo per liberum ſuum arbitrium poſſit vel ſequi, vel non ſequi: Sed non ſequi, à ſolo eſt libero hominis arbitrio; ſequi vero, & à libero arbitrio eſt, ſimulq; ac præcipuè à Deo, qui ſpeciali auxilio ſuo præuenit, & adiuuit liberum arbitrium.

Quę autem hoc loco docuimus 100 de interiori motione qua Deus hominem peccatorem præuenit, vt eum à peccatis remoueat, & ad gratiam ſuam accipiēdam moueat atque promoueat; ea nos a B. Auguſtino didicimus, qui hac ipſa de re in libro de Spiritu & littera, c.34.

uplex modus, quo Deus mouet animũ hominis tũ per intellectum, tũ per voluntatẽ.

Præclara maximeq; obſeruandæ B. Auguſtini doctrina de modo, quo Deus mouet animum hominis

ſatis diſtinctè & luculētè differens ita ſcribit: Voluntas qua vult homo credere Deo, non ideò tantum tribuenda eſt diuino muneri, quòd ipſa ex libero arbitrio eſt, quod nobis à Deo naturaliter datum & concreatum eſt, verum etiam quia viſorum ſuaſionibus agit Deus vt velimus & vt credamus: Hoc autem facit Deus ſiue extrinſecus per Euāgelicas prædicationes & exhortationes, ſiue intrinſecus, vbi nemo habet in poteſtate quid ei veniat in mētem: ſed iſtiuſmodi viſis & ſuaſionibus diuinis conſentire & diſſentire propriæ voluntatis eſt. His ergo modis, quando Deus agit cum anima rationali, vt ei credat (neque enim credere poteſt quolibet ſuo libero arbitrio, ſi nulla ei adſit ſuaſio, vel vocatio, cui credat) profectò & ipſum velle credere, Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia eius præuenit nos: Cōſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, proprię voluntatis eſt. Quæ res non ſolum non infirmat illud quod dixit Apoſtolus, *Quid habes quod non accepiſti*, verùm etiam confirmat: accipere enim & habere anima non poteſt dona de quibus hoc audit, niſi conſentiēdo: ac per hoc, quid accipiat, & quid habebit, Dei eſt: accipere autem & habere vtique accipientis & habentis eſt. Hæc Beatus Auguſtinus.

Locus 1. ad Cor 4.

101 Sequitur illud in verbis Domini: *Emere à me aurum ignitum.* Quem admodū homo qui in peccatis eſt, poſſit emere a Deo aurum gratiæ & charitatis, cum hæc à Deo gratis ſine condigno aliquo pretio & merito hominis dentur, ſatis in præcedenti Diſputatione ſecundum varias Auctorum interpretationes declaratum eſt: ad ea verò quæ ibi dicta ſunt, addere in præſens nonnihil habeo. Sciat itaque Lector, duo iſta verba, *Emere, & Vendere*, eſſe (vt Scholaſtico verbo vtar) inter ſe correlatiua: quod enim emitur, ab aliquo id vendente emitur; & quod venditur, alicui hoc ipſum ementi venditur: quamobrem eadem vtriuſque verbi eſt ratio, vt & in vocabulo Emptionis, ſi propriè loquamur, intelligitur pretiū quo fiat: ita quoque in vocabulo Venditionis. Hebræum verbum *machar* Latinè ſonans vendere, nōnullibi etiam ſignificat, tradere: ſed primaria & propria eius ſignificatio eſt vendere, per quendam tamen eius ſignificationis deflexum, aliquando ſignificat etiam tradere. Studioſo itaque diuinarum litterarum vigilatè, attenteque conſiderandum eſt, quibus in locis propriè accipiendum ſit pro vendere, & quibus in locis impropriè accipiendum ſit pro eo quod eſt ſimpliciter tradere. Nonnunquam enim ſacra Scriptura Vendendi verbum vſurpat in ijs rebus in quibus nullum reperitur condignum pretium reſpondens venditioni, vt apud Eſaiam, *Gratis venundati eſtis*. Quomodo gratis, ſi venūdati? non enim propriè venditur aliquid niſi dato pretio; Sed venundati, dictum eſt non propriè, ſed pro eo quod eſt ſimpliciter traditi: in Pſalmo quadrageſimotertio, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio*, quia Deus Hebrços tanquam viliſſimum mancipium, abiecerat pro nihilo ducens, & addixerat ſeruituti impiorum hominum, qui tamen nullo pretio nulliſque meritis ſuis apud Deum dominationem populi Dei habere meruerant. Et in libro Iudicum ſcriptum eſt, *Vendidit eos* (Hebræos) *in manu inimicorum ſuorum*, quæ verba explanans Sanctus Auguſtinus in Quæſtionibus ſuis in libro Iudicum in quæſtione decimaſeptima, confirmat idipſum de impropria verbi huius (vendere) vſurpatione nonnullibi poſita in Sacris Litteris. Beati Auguſtini verba ſunt huiuſmodi: Quæri ſolet, cur dixerit, *Vendidit eos in manu inimicorum ſuorum*, tanquam intelligatur

De ſignificatione verborū Emere, & Vendere & per ſe, & pro in Scriptura vſurpatur.

Locus Eſ 52.

Locus Pſalmi 43.

Locus Iudicū, S. Aug

ligatur pretium aliquod ab inimicis datum eſſe Deo, vt traderet il-
43. lis populum Hebræum Similiter in Pſalmis legitur, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio.* Et apud Iſaiã, *Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini* Quare ergo dicuntur venditi, ſi gratis & ſine pretio traditi ſunt, & non potius dicuntur donati? An fortè Scripturarum locutio eſt, vt venditus, etiam qui donatur dici poſſit? Hic autem ſenſus eſt optimus in eo quo dictum eſt, *Gratis venundati eſtis:* & in illo etiã, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio,* quia illi quibus populum Hebræũ Deus tradiderat, impij erant, nec Deum piè colendo, Hebræos ſibi tradiã Deo meruerant, vt ipſorũ cultus Dei, tanquam pretium illius venditionis & traditionis eſſe videretur. Quod verò additum eſt, *Et ſine argento redimemini*, & non dixit (ſine pretio) non vacat myſte-
rio; ſignificatur enim pretium re-
1. demptionis humani generis, de quo Beatus Petrus dixit, *Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati* Sic Auguſtinus.

102 Emendi quoque verbum etſi propriè ſumptum ſignificat, perſoluto digno pretio aliquid ſibi acquirere, interdum tamen in diuina Scriptura ponitur in ijs rebus quæ ſine condigno pretio comparantur Huius vero vſurpationis perilluſtre occurrit exemplum in illis verbis
Iſa. Iſaiæ, *Venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac.* Vbi illud, *Sine argento, & abſque commutatione*, idem ſignificat, atque ſine vllo pretio. Sed quomodo emi dicitur, quod ſine pretio & gratis datur, emptio enim relationem habet ad pretium? Sed dictum eſt, *emite*, non proprie, ſed pro eo quod eſt accipite. Quanquam hæc verba altiorem habent intellectum: ſignificant enim doctrinam & gratiam Euangelicam, qua mentes Iuſtorum aluntur ad vitam æternã:

Et fortaſsè per vinum ſignificatur nutrimentum ſpirituale hominum perfectorum; per lac verò, eorum qui paruuli & teneri ſunt in ſeruitute Dei. Hæc autem gratia Euangelica datur homini ſine pretio, nõ quidem omninò, ſed ſine proprio eius pretio: datur tamen pretio, & merito ſanguinis Chriſti, de quo Paulus dixit, *Empti eſtis pretio magno Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.* Reſpectu itaque hominis qui iuſtificatur, datur iuſtitia gratis & ſine proprio eius pretio: reſpectu tamen Chriſti non datur gratis, ſed ob pretium atque meritum ſanguinis eius. Quocirca Paulus qui dixerat iuſtificari hominẽ gratis, continuò adiunxit, *In Chriſto Ieſu, quẽ dedit redemptionem pro peccatis.* Verum hac de re pluribus alio in loco diſſeruimus. Videat Lector in ſecundo Tomo Selectarum noſtrarum Diſputationum ſuper Epiſtolã Beati Pauli ad Romanos XIIII. Diſputationem in caput tertium eius Epiſtolæ. 1. ad Cor. 6 Ad Rom. 3.

Ceterum ſcire conuenit, etiã cum, emendi, verbum non propriè ſumitur, habere tamen latentem ſignificationem alicuius pretij, vel alicuius rei quæ ſimilitudinem habet pretij, per quam rem comparatur id quod emi dicitur. Talem certè ſignificationem & interpretationem verbum, emendi habere videtur apud Salomonem in illis verbis; *Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam.* Sapientia profectò, ſi propriè loquamur, nec vendi, nec emi dici poteſt. Quapropter LXX. Interpretes in tranſlatione eius loci pro verbo Emendi, poſuerunt verbum Poſſidendi, ſiue acquirendi, in hunc ſenſum vertentes locum illum, *Veritatem poſſide, ſiue acquire, & ſapientiam ne repudies, ſiue abijcias.* Plus tamen neſcio quid energiæ habet in eo loco verbum emendi, quod poſuit Latinus Interpres: Significare enim voluit Salomon 103 Loc. Prou. 23.

illis verbis nihil eſſe nobis debere ſapientia optabilius, & pretioſius, & carius, omniaque eſſe nobis facienda, & perferenda, etiam cum detrimento & iactura bonorum tẽporalium, dummodò tali labore & diſpendio ſapientiam cõparare poſſimus; nam & alibi ipſe anteà dixerat, *Melior eſt ſapientia cunctis pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari* & in libro Sapientiæ ſcriptum eſt, *Prætoſui ſapientiam regnis, & diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius, nec comparaui illi lapidem pretioſum, quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua.* Studioſus itaque cupidusque percipiendi ſapientiam, ſimilis eſſe debet illi Euangelico negociatori quærenti bonas margaritas, qui inuenta vna pretioſa margarita, vendidit omnia bona ſua, vt eam ſibi compararet. Ergo prima gratia, & iuſtitia, & charitas, quæ homini datur in prima eius iuſtificatione, licet detur ei gratis, id autem eſt, ſine condigno eius pretio & merito, non tamẽ omnino gratis: multiplex enim & laborioſa cooperatio hominis p̃cedens iuſtificationem, & præparatio eius per motus fidei, ſpei, dilectionis, pœnitentiæ, ac timoris, quæ p̃paratio eſt neceſſaria, vt animus hominis idoneus fiat ad capeſſendam iuſtificationis gratiam, hæc, inquam, tam operoſa hominis præparatio, ſimilitudinem quandam habet pretij & meriti, quod appellant Theologi meritum de congruo. Ad hanc itaque, quam diximus, ſignificationem atque intellectum referenda & dirigenda eſt in hoc loco Apocalypſis ſententia illa Domini, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

Pr ou. 8. — S. p. 7. — Ma. th. 13.

†

VIGESIMA SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et collyrio inunge oculos tuos vt uideas.

Collyrium vox Græca eſt, ſignificans medicamentum quoddam curandis oculorum morbis, præcipuè autẽ lippitudini cõducens, de quo eſt illud Horatij: 104

„ *Hic oculis ego nigra meis collyria lippus*

„ *Illinere.*

Super varijs autem collyriorum cõpoſitionibus ad diuerſos oculorum morbos accommodatis copioſè diſertèque Cornelius Celſus diſputat in libro 6. cap. 6.

Sed quid hoc loco Dominus nomine, ac ſimilitudine collyrij, & vnctionis oculorũ ſignificare voluit? Variæ ſunt auctorum Interpretationes. Prima eſt Victorini, Primaſij, Bedæ, & B. Gregorij, per vnctionem Collyrij obſeruantiam mandatorum Dei, & exercitationẽ hominis in bonis operibus ſignificari: Inunge oculos Collyrio, inquit Victorinus, vt quod per lectionẽ Scripturarum cognoſcis, huius etiam opus facere coneris. Monet nos his verbis Dominus, ait Primaſius, inclinandum eſſe cor noſtrum ad obſeruanda præcepta Dei, Præceptũ enim Domini lucidum, illuminans oculos. Beda quoque, Collyrio, inquit, oculos inungere, eſt per executionem boni operis, diuinæ Scripturæ intelligentiam promereri.

Verùm de lippitudine ſpirituali, & Collyrio ad eam ſanandam, luculenta extat Beati Gregorij in prima parte Curæ Paſtoralis, 105 capite

Hora. 1. Sat. 5. — Corn. Celſ. — Quid loco ſi[militu]dine collyrij [signifi]cetur, quæ [inter]pretationes. — Victo. Prim. Bed. B. G. — Pſal. — B. G. Lipp. ne ſpi. li.

capite vndecimo diſputatio: Lippus eſt, inquit Gregorius, cuius ingenium ad agnitionem veritatis emicat, ſed hoc tamen carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmatæ palpebræ craſſeſcunt; quæ quia crebra infuſione attenuantur, & acies pupillæ vitiatur: Sunt nõnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui videre recta ſubtiliter per ingeniũ poterant, ſed vſu prauorum actuũ caligant: Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur, *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Collyrio enim oculos inungimus vt videamus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis purgamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur; quoniam arrogantia ſapientiæ excæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt; albuginem verò habens nihil videt: quia ſi quis ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit ſin autem candorem ſibi vel iuſtitiæ, vel ſapientiæ attribuit, lucem à ſe ſupernæ cognitionis excludit, de quibus dixit Apoſtolus, *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Hactenus ex Beato Gregorio.

106 Secunda Interpretatio eſt Ambroſij, qui Collyrium interpretatur pœnitentiam & compunctionem cordis: Per Collyrium, inquit quod caliginem ab oculis detergit & lacrymas educit, pęnitentiam & compunctionem cordis intelligere debemus: Hæc namque caliginem ignorantiæ à mente noſtra diſcutit eiuſque oculos ad videndum quæ ſit retributio bonorum & pęna malorum, acuit. Hanc interpretationem ſecutus Thomas Anglus, duos eſſe ait animæ noſtræ oculos, alterum dextrum, quo æterna bona conſiderantur, vnde amor Dei accenditur in cordibus noſtris: alterum vero ſiniſtrum, quo æterna ſupplicia impiorum conſiderantur ex quo timor iuſtitiæ Dei excitatur, animum a peccatis deterrens. Et quemadmodum, inquit, Collyrium primo turpat oculum, & humorem ex eo malum fluere facit, & clarum ei viſum reddit: ita & cordis compunctio atque contritio prius turbat animum per triſtitiã & dolorem, & ſic noxium euacuat humorem peccati, cuius ſignum aliquando eſt reſolutio in lacrymas, per quod interni animæ oculi mundantur atque clareſcunt.

107 Tertia Interpretatio eſt Ruperti, per Collyrium intelligentis virtutem humilitatis: Collyrium, inquit, quo vitia & morbi oculorũ purgantur atque ſanantur, Humilitatis virtutẽ ſignificat: hæc enim paruulos adiuuat, vt ea quæ ſapientibus & prudentibus abſcondita ſunt diuinarum rerum myſteria, illis a Deo reuelentur. Rectè igitur Epiſcopo iſti Laodicenſi dicitur, *Collyrio inunge oculos tuos vt videas*, id eſt, cor tuum humilitate purifica, vt paupertatem tuam videas, & veras diuitias bonitatis Dei cognoſcas. Huius perſimile eſt quod alij quidam aiunt, verum oculorũ animæ Collyrium eſſe, infirmitatis, & fragilitatis propriæ cognitionem, & ſui ipſius contemptum & abiectionem, qui enim in ſe, tanquam ex ſe, nihil boni videt, nec eſſe ſentit, is profectò per talem humilitatis ſpiritum ſenſumque continuo ſpiritualem viſum recuperabit, quẽ per ſuperbiam perdidit. Atque hæc tertia interpretatio videtur admodum congruens huic loco: Epiſcopus enim ille Laodicenus valde pernicioſa ſui ipſius ignoratione laborabat: Cum enim eſſet reuera pauper, & nudus, & cœcus, ipſe tamen diuitem ſe, nulliuſque indigẽtem exiſtimabat.

Rupertus.

Matth. 11.

Andreas. Aretha. 108 Quarta Interpretatio eſt Andreę Cęſarienſis & Arethæ, qui per Collyrium interpretantur bonorũ terrenorum penuriam atque contemptum, & munerum deſpicientiam. Nam ſi, vt ſcriptum eſt, *Munera excæcant oculos prudentium*, Ergo contemptus munerum, & deſpiciẽtia bonorum terrenorum eos, ad videndum quod bonum & iuſtũ eſt, aperiet. Quinta Interpretatio eſt *Haymo.* Haymonis, nõ ea quidem ſimplex, ſed varias complexa huius loci explicationes: Per Collyrium, inquit, poſſumus intelligere vel mortificationem paſſionum, ſecundùm illud, *ad Rom 8.* *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. vel munditiam cordis, iuxta illud, *Beati mundo corde, quoniam* *Matth. 5.* *ipſi Deum videbunt*. vel imitationem Chriſti qui dixit, *Qui ſequitur me,* *Ioan. 8.* *non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. vel aſſiduam & piam legis diuinæ meditationem, ſcriptum *Pſal. 118.* enim eſt, *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis*. vel denique captiuitatem intellectus in obſequium fidei, ſcriptum enim eſt, *Niſi credideritis, non intel-* *Eſa. 28.* *ligetis*.

VIGESIMA SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS 19 *Ego quos amo, arguo & caſtigo.*

109 VIDETVR his verbis, inquit Rupertus, voluiſſe Domi- *Rupertus.* nus dicere illi Epiſcopo Laodicẽſi, Ea quæ tibi loquor arguens & caſtigans te, tãquam amãtis gratiam, & beneuolentiam ſuſcipe: Non enim eſt mos ſapientiæ, vt eum quem diligit quaſi filium, permittat iuueniliter extolli, & euaneſcere; ſed & amat, & ideò caſtigat, & laſciuientem coercet: & quem infantem lactauit, eum nimis verboſum atque inconſultum verberat, & virga percutit. Dum itaque caſtigo, dum quaſi clauis in altum confixis compungo, tunc profectò verius amo. Tale eſt hoc, quod iſti Epiſcopo dixit Dominus, ait Rupertus, ac ſi diceretur ei. Si te tanquã abiectum, & ſpurium, & indignum, atque reprobum iudicaſſem, patienter ad tempus ſuſtinerem iniquitates tuas, vt te cum ceteris reprobis vna ſententia condemnarem. Sed quia, ſicut Patriarcha Iacob Beniamin adoleſcentulũ in ſenectute ſua, *Gen.* ita & ego in ſenectute Mundi genitum, prærogatiua dilectionis præfero; non modò ſicut multos, quibus *Pſal.* iuraui in ira mea, ne intrarent in requiem meã, perire te non ſuſtineo, verùm etiã pro ardore mei erga te amoris imperfectũ te eſſe non ſino.

Haymo dicit Deum electos tra- 110 *Haym.* ctare more pij & prudentis patris duos filios habentis, quorum vnum quem diligit, & ſuorum bonorum hæredem relinquere ſtatuit, durè tractat, in ſeuera continet diſciplina, delinquentem grauiter increpat, nullum peccatum eius diſſimulat & impunitum dimittit, cibi, & potus, & veſtitus, aliorumq; commodorum & bonorum parciſſimũ ei concedit vſum. Alterum verò filium quem ſibi heredem non deſtinat, ſuæ ipſum voluntati permittit, comedendi & bibendi licentiam tribuit, ad ambulandum quandocumque, & vbicumque voluerit, libertatem concedit. Similiter facit Deus, Iuſtos multis & varijs tribulationibus affligens, vt poſteà in cęlis perpetuò requieſcant, & hæreditatem diuinæ benedictionis accipiant. Contra verò Reprobos in ſuis voluptatibus & delitijs voluntari permittit, iuxta illud, *Dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum*. *Pſ.* Ergo Reprobos qui nunc Mundi volu-

voluptatibus & oblectamẽtis gaudent, æterna manent ſupplicia: Iuſti autem qui nunc temporalibus atteruntur flagellis, ab æterno ſunt liberandi ſupplicio, & ad æterna gaudia transferendi: quia & vitulus qui occiſioni præparatur, liberius paſcuis ſaginari permittitur. Quinque autem modis, & ob quinque cauſas flagellantur homines à Deo: Aliquando ad augenda merita, vt Iob & Tobias: vel ad cuſtodiam humilitatis aliarumque virtutum, vt Paulus: vel ad peccatorũ præteritorum correptionem, ſicut paralytico dixit Dominus, *Ecce ſanus factus es, iam vide ne preces, ne deterius tibi aliquid contingat*. vel non ad emendationem, ſed ad maiorem punitionem tam in hoc Mundo, quam in futuro, vt Antiochus & Herodes, in quos illud competit: *Duplici contritione contere eos*. Vel ad maiorem gloriæ Dei manifeſtationem, vt mors Lazari, & cœcitas Cęci nati. Verùm electi, quocumque morbo flagellentur, meliores per ipſa flagella efficiuntur, Reprobi verò plerumque deteriores.

111 Huic Domini ſententiæ ſimilia ſunt quæ ſcribit Apoſtolus ad Hebræos 12. citans illud Salomonis: *Fili mi noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, caſtigat flagellat autem omnem filium quem recipit: Quis enim filius quem non corripit pater? Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulteri, & non filij eſtis. Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur nõ eſſe gaudij, ſed mœroris: poſteà autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eã reddet iuſtitiæ*. Huc etiam ſpectant complures aliæ, quæ ſunt in Libro Prouerbiorum, & in Eccleſiaſtico, ſententiæ de ſeuera patrum in filios ſuos animaduerſione. Mira porrò, q̃ in his verbis oſtenditur, Dei clementia, q̃ tanta ſuauitate reprehenſionem illius Epi Laodicenſis temperauit, declarans caſtigationẽ eius non ſolùm nõ eſſe odij, nec alienationis animi, ſed maximi potius amoris, & ſingularis cuiuſdam curæ ſalutis eius argumentum. Quinimò præcipua hominis commendatio apud Deum eſt, ab ipſo corripi & caſtigari. Quæ enim melior & efficacior commendatio, ait Bernardus in quodam ſermone ſuper illis verbis Apoſtoli, *Qui gloriatur, in Domino glorietur: Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem Deus commendat*, quàm diuinę erga nos teſtatio charitatis? Teſtimonium verò amoris eius nullum credibilius aut certius in hac vita eſt, quam quod deſiderabat Propheta dicens, *Corripiet me Iuſtus in miſericordia, & increpabit me*. Dum enim in occulto Spiritus veritatis ſuggerit quid deſit nobis, ſuperbiam, negligentiam, ingratitudinemque repellit, quo triplici vitio omne paulò minus Religioſorum hominũ genus periculoſè laborat, eò quod minus attenta cordis aure percipiant quid intus loquatur is, qui neminem palpat, Spiritus veritatis. Sic Bernardus.

S. Bernar.

Locus Pſ. 40.

Triplex ſpiritualis, & periculoſus Religioſorũ hominum morbus.

Rectè annotauit in hoc loco noſter Ribera, pro Latino verbo (arguo) quo hic vſus eſt Beatus Ioannes, propriè ſignificare idem quod conuincere, vt patet ex illis verbis Pauli, *Vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere*. Et in Capite 11. Epiſtolæ ad Hebræos dicitur *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*. ἔλεγχος, id eſt, conuictio: inde transfertur hoc verbum ad ſignificandum reprehendere, ita vt qui reprehenditur, conuincatur, vt negare non poſſit ſe culpabilem & pœna dignum eſſe. Quocirca in Euangelio Ioãnis ſcriptum eſt, eos qui malè agunt, non venire ad lucem, vt non arguantur opera eorum: & Apoſtolus Tito ſcripſit, *Peccantes coram omnibus argue, vt & ceteri timorem habeant*. 112

De ſignificatione verborum Arguo, & Caſtigo.

Locus Epiſtola ad Titum, c. 1.

Locus Epiſtola ad Hebr. c. 11.

Locus Ioã 3.

Cap. 1.

Pro illo autem verbo (caſtigo) Græcè eſt παιδεύω, proprie ad pueros pertinens, ſignificans ita caſtigare, vel pœna aliqua, vel tantùm verbis, vt per eam caſtigationem cautiores illi, atque prudentiores, melioreſque efficiantur.

VIGESIMA OCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 20. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.*

113 *Andreas.* ANDREAS Cæſarienſis Cappadociæ Epiſcopus, ſcriptor admodum, & in ſciẽtia Sacrarum litterarum doctus, hunc locum interpretans, Videtur, inquit, Dominus, his verbis hoc dicere illi Epiſcopo Laodicenſi: Mea præſentia nulli vim affert, cordis oſtium pulſo, ſponte aperienti ſuper ſalute ſua gratulor, illamque loco opiparæ cœnæ duco, ſiquidem his rebus præcipuè paſcor & delector, quibus homines Spiritum ſuũ ad vitam æternam alunt, famemque audiendi verbum Dei ſedant, atque erroris tenebras propulſant. Breuis eſt, ſed concinna huius loci apud Ambroſium interpretatio: *Ambroſius* Pulſat Dominus ad oſtium noſtrũ, Ambroſius inquit, cùm per Scripturam diuinam quotidie nos admonet, vt vitia relinquentes, ad bona opera facienda conuertamur. Vocẽ eius audimus, & ianuam ei aperimus, cùm eius monitis obtemperãtes vitia deteſtamur & abijcimus, & mandata eius tota mentis intentione ſuſcipimus & obſeruamus. Ad nos verè intrat Dominus, cum noſtris in virtutum cultura & bonorum operũ exercitatione profectibus gaudet: Cœnamus, cũ de ſpe cęleſtis gloriæ exultamus.

Non eſt prętereunda Ruperti horum Domini verborum explanatio: Iſtorum Domini verborum, inquit ille, ſenſus eſt huiuſmodi: Illud quod hactenus corripiens te dixi tibi, ſimile eſt homini ſtanti ad oſtium cuiuſpiam diuitis, & pulſanti, vt admiſſus & hoſpitio acceptus, cœnet cum illo de opibus & dapibus intus repoſitis: ſi admiſſus fuerit, celebratur conuiuium charitatis, neque enim minus quàm inter duos haberi poteſt. Ita enim tu, qui dicis quòd diues es, in conſcientia bona gloriaris: ſed ecce ſto & pulſo ad oſtium pectoris tui: admitte me, & habebis participem & ſocium gloriæ tuæ, vt non in te, ſed in me, diuitem te factum eſſe glorieris. Si audieris vocem meam, aperueris mihi ianuam, cuncta quæ geſſiſti & geris bona, Deo accepta referendo, & ad eius gloriam dirigẽdo, introibo ad te, & in pectore tuo, tanquam in domo amici habens fiduciam, familiariter verſabor: & nũc cœnabo tecum, id eſt, delectabor bonis conſcientiæ tuæ, poſtea verò, & tu cœnabis mecum, id eſt, poſt mortem, in cœlo æternis bonis & delitijs meis perfrueris.

Sed nos hanc Domini ſententiã, in qua multiplex doctrina Theologica continetur, paulò diſtinctius enucleatiuſque per partes declaremus. Quatuor his Domini verbis res præcipua conſideratione & obſeruatione dignæ ſignificantur. Ac primo quidem declaratur propenſiſſima & promptiſſima voluntas Dei ad benefaciendũ homini, quippe qui paratus ſemper & præſto eſt, non ſolum vt ad ſe venientem 114

reci-

recipiat, verum etiam vt hominem ipſum quærat, & prouocet, & inuitet, & alliciat; ſicut ipſe dixit per Prophetam, *Inuentus ſum à non quærentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant.* Et hoc ſignificatur his verbis: *Ego ſto ad oſtium.* Ex quo intelligitur ſufficiens Dei auxilium nulli mortalium denegari, ſed paratum eſſe omnibus.

Iſa. 61. Rom. 10.

Deinde conſiderandum eſt illud, *Et pulſo*, quo ſignificatur, cor hominis ob peccatū eſſe Deo clauſum; aperitur autem Deo, cum peccator ad vocem Dei vocantis attendit, & vocationi obſequitur, dicens cum Dauide, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem ad plebem ſuam.* Quanquam hoc ipſum quod eſt aperire cor ad vocationem Dei, etiam ab ipſo Deo eſt: legimus enim in Actis Apoſtolorum de quadam fęmina quæ prædicationem Pauli audiebat, Deum aperuiſſe cor eius, vt intenderet his quæ dicebantur a Paulo. Illud præterea *Et pulſo*, denotat præuenientem gratiam, qua prior Deus peccatorem præuenit, excitando ipſum, & ad ſe vocando: initium enim iuſtificationis & ſalutis hominum à Deo eſt, non ab homine. Huc ſpectat illud Dauidis, *Miſericordia eius præueniet me*, Et, *Domine, præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Et illud quod in Euangelio Ioannis capite ſexto ſcriptum eſt, Chriſtum Dominum Iudæis dixiſſe, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me traxerit eum.* Et infra, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.*

Pſal. 74. Locus Act. 16. Dei gratia præuenit hominem. Pſal. 58. Pſal. 12.

115 Pulſat autem Deus cor hominis, vt eum ad ſe conuertat, multis & varijs modis. Primo, per internam inſpirationē intellectus, & memoriæ, ac voluntatis; partim deterrendo eum à peccatis metu diuini Iudicij æternorumque ſuppliciorum partim fiducia clementiæ ac miſericordiæ ſuæ, & ſpe cæleſtium æternorumque bonorum ad ſe reuocans & inuitans, & alliciens. Secūdo, per lectiones ſacræ Scripturæ, aliorumve vtilium librorum. Tertiò, per externos diuini Verbi Prædicatores. Quarto, per alios homines, vel docendo, vel exhortando, vel corripiendo. Quinto, per exempla tam bonorum, quam malorum hominum, & per diuerſa Dei iudicia circa illos facta. Sexto, per collationem beneficiorum, ſicut in Euangelio legimus, multos à Chriſto à morbis incurabilibus, & à crudeliſſima Dæmonum vexatione liberatos credidiſſe in ipſum. Septimo, per res aduerſas, & per flagella tribulationum; qua ratione legimus, & Regem Iuda Manaſſem, & Babylonis atque Chaldæorum Regem Nabuchodonoſorem conuerſos eſſe. Octauo, per miracula, quibus homines plerumque mouentur ad credendum Deo, & agendum pęnitentiam: In Euangelio Ioannis capite 11. legimus, multos de Iudæis miraculo Lazari, qui iā quatriduo mortuus fuerat, ad vitam reuocati, credidiſſe in Chriſtum.

Deus octo modis pulſat cor hominis. 2. Paral. 33. Dan. 4.

Tertio loco penſitandum eſt 116 illud quod proximè ſubditur: *Si quis mihi aperuerit.* Iſtis enim verbis apertè demonſtratur humanæ voluntatis libertas ad vocationem Dei vel admittendam, vel reijciendam. Pulchrè Iob ſuis illis verbis, *Vocabis me, & ego reſpondebo tibi. Operi manuū tuarum porriges dexteram.* tria quæ ad rem præſentē pertinent, ſignificauit: Primo, præuenientē gratiam Dei & vocationē, dicens, *Vocabis me*, Deinde, aſſenſū hominis liberè obſequētis vocationi diuinæ, adiūgēs illud, *Et ego reſpondebo tibi.* Tū gratiā Dei adiuuantem & promouentem bona cogitatio, & voluntas, & propoſitū hominis adiuuatur & promouetur, vt ad iuſtificationis gratiæ conſecutionē perueniat. Atq; hæc ipſa q̄ diximus, conceptis ferme verbis docuerunt nos, & decreto ſuo confirmarunt Patres Cō-

Libertas humana voluntatis. Locus Iob cap. 14.

ınc. Tri. ı Decre- de Iuſti at. c. 5. cilij Tridentini, cuius Decreti verba ſunt huiuſmodi: Iuſtificationis exordiũ in adultis, à Dei per Chriſtum præueniente gratia ſumendum eſt, hoc eſt, ab eius vocatione: vt qui à Deo per peccata erant auerſi, per eius excitantem & adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando diſponantur: ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam & abijcere poteſt: neque tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam coram Deo libera ſuâ voluntate poſſit. Vnde in Sacris litteris cùm dicitur, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, libertatis noſtræ admonemur: cùm autem nos reſpondemus, *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur*, Dei gratia nos præueniri confitemur. (cha. 1.)

117 Reſtat quartum illud, præcipua ſcilicet dignum conſideratione: *Intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum*. Quibus verbis ſignificatur, quantum boni contingat ei qui viſitationem & vocationem Dei admittit, interiori animæ ſuæ hoſpitio eum recipiens, nempe, vt verè dicere ei poſſit, quod de Spiritu Sancto canit Eccleſia, *Conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium: In labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium.* & illud vſurpare, quod de diuina Sapientia ſcriptum eſt, *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*. Si hoſpitium Prophetarum, vt Eliæ & Eliſei, tam vtile fuit his qui eos receperunt; quid exiſtimare conuenit de Chriſti hoſpitio? Si ob trimeſtre hoſpitium Arcæ Dei in domo Obededonis, dicitur benedixiſſe Deus, & ipſum Obededonem, & omnem domum eius, id autem eſt, ipſum in corpore & anima & in omni genere bonorum externorum mire à Deo fuiſſe proſperatum; quàm copioſam putamus fore Dei benedictionem, quantamque bonorum ſpiritualium abundantiam eorum qui Dominum dignè in perpetuum cor dis ſui hoſpitium acceperint? (Quale ſit ſpitium Dei in cor- hominis; p. 7. Reg. 17. Reg. 4. Reg. 6.)

Intrabo ad illum, & cœnabo cum illo. Dupliciter Dominus intrat in cor hominis, Vno modo imperfectè per gratiam ſuam præuenientem, excitando eum, & illuminando, & vocando ad pœnitentiam, & adiuuando vt ritè præparet ſe ad capeſſendam iuſtificationis gratiam: & hoc facit per multiplex auxilium ſuum ſpeciale, variaſq; motiones interiores humanæ mentis atque voluntatis. Altero modo intrat Dominus in cor hominis perfectè per gratiam iuſtificãtem atque ſanctificantem, in hominis animo inhærentem & manentem: Hac enim ratione non ſolùm intrat Deus in animã hominis, ſed etiam in eo manere & habitare dicitur, ſicut dixit Dominus, *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum*. Et, *Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus*. Et dilectus Chriſti diſcipulus dixit, *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Hanc Chriſti manſionem in nobis ardenter deſiderare, & inſtanter ab eo petere debemus, dicentes cum illis duobus diſcipulis eius, *Mane nobiſcum Domine*. Super illis porrò verbis, *Et cœnabo cum illo, & ipſe mecum*, æſtimet Lector, quanti Deus faciat caſtas iuſtorum hominum cogitationes, ſancta deſideria, recta cõſilia, aſſiduas preces, pias lacrymas, & iuſta opera: his enim tãquam delicatiſſimis & ſuauiſſimis epulis paſcitur ipſe atque delectatur. Similitudine autem cœnæ & conuiuij ſignificatur mirè familiaris, & iucunda Chriſti cum Sanctis ſuis per internas eorum viſitationes, conuerſatio: Rectè igitur dixit Salomon, *Mens iuſti iuge conuiuium*. Hoc ipſum autem quod Dominus in hoc loco promiſit ſe facturum 118 (Duplex introitus Dei in cor hominis. Locus Ioã. 14. Ibidem. Luc. vlt. Prou. 15.)

factum ei qui ipſum receperit in cor ſuum, bene præfiguratum eſſe videtur per id quod legimus à Domino factum eſſe cum Zachæo publicano, & his verbis refertur à Beato Luca, *Suſpiciens Ieſus vidit illum, & dixit ad eum, Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit & excepit illum gaudens in domum ſuam: & ait Ieſus ad eum, Quia hodie ſalus huic domui facta eſt, &c.* Luca 19.

VIGESIMANONA Diſputatio.

Super illis verbis:

Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.

119 PEr thronum, inquit Andreas, Regnum cœleſte futurique Sæculi requies denotatur. Qui vicerit ergo Diabolum, ille mecum regnabit, meæque gloriæ & poteſtatis ac maieſtatis particeps erit: ſicut, quia ego vici, conſedi in throno Patris mei. Hoc autem dixit, qua homo eſt: neque enim qua Deus eſt, regnum cœleſte, quaſi virtutis præmium aliquando accepit, qui illud naturaliter ex omni æternitate poſſidet etiam Filius Dei factus homo, ſicut noſtra incommoda participauit, ita ſua bona ſibique debita nobiſcum communicauit. Ille reſurrexit à mortuis, in cœlum aſcendit, ſedetq; ad dexteram Dei Patris, futuruſque eſt hominum Iudex: eiſdem quoque honoribus & beneficijs ſeruos ſuos donabit. Neque verò ſolùm illi iudicaturi ſunt homines, vt Apoſtolis ſuis promiſit Dominus dicens, *Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael:* verùm etiam iudicaturi ſunt Angelos: *Neſcitis*, inquit Paulus, *quia Angelos iudicabimus?* Sic Andreas. Andreas. Locus Mathæi 19. 2. ad Cor.

Ambroſius verò hunc ipſum 120 locum ita explanat; Vicit Chriſtus Diabolum, vincunt eum quoque Sancti eius: ſed Chriſtus per ſemetipſum, Sancti verò non per ſeipſos, ſed per ipſum. Dedit Pater Filio, vt homo eſt, poteſtatem ſedendi in throno ipſius; dedit etiam Filius poteſtatem ſeruis ſuis, vt ſedeant in throno eius. Sed Chriſtus ſedet ad dexteram Dei, quia æqualis eſt Patri, ſicut dicit Pſalmiſta; *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis:* Sancti verò non ad dexteram Dei ſedere dicuntur, ſed ſuper ſedes ſuas, ſicut Dominus Apoſtolis dixit, *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim*. Sancti enim non naturaliter, vt Chriſtus, ſed per adoptionem ſunt filij, ideoque diuerſas ſedes ſortiuntur, ſecundùm meritorum diuerſitatem. Præſtet hoc nobis is, de quo loquimur, vt in earum ſedium diſtributione nos miſeri partem etiam habere mereamur. Sic Ambroſius. Ambroſ. Pſal. 109 Matth 19

Beatus Gregorius in Libro vi- 121 geſimo ſexto Moralium Capite vigemo ſexto, ſuper illis verbis Iob Capitis trigeſimi ſexti, *Non aufert à Iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum*, luculentè admodùm declarat, quemadmodùm Sãcti dicantur reges, & cum Chriſto conſeſſuri in Solio ſiue in Throno eius, hunc ipſum Apocalypſis locum commemorans, diſerteque tractans: Bene, inquit, Sancti viri, diuinæ Scripturæ teſtimonio reges appellantur, quia dominantes cunctis motibus carnis, modò luxuriæ appetitum frenant, modò æſtum auaritiæ temperant, modò gloriam elationis deprimunt, modò ſuggeſtionem liuoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt: Reges B. Gregor.

ergo

ergo ſunt, quia tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed dominando & regendo præeſſe nouerunt. Quoniam igitur à poteſtate huiuſmodi regiminis poſt mortem ad poteſtatem tranſeunt retributionis, rectè de illis Iob dixit, *Reges in ſolio collocat in perpetuum.* Semetipſos enim regendo fatigati ſunt: ſed in regni erectione, in ſolio in perpetuum collocantur, & eò illic accipiunt poteſtatem alios dignè iudicandi, quo hic neſciunt ſibimetipſis nequiter parcere. Hinc etiam Laodicenſi Eccleſię Dominus dixit, *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.* Vincens Dominus in throno cum Patre ſediſſe dicitur, quia poſt paſſionis certamina, poſt reſurrectionis palmā, clariùs, quòd ipſe poteſtate Patre eſſet æqualis, omnibus indicauit. Nobis autem in throno Filij ſedere, eſt ex eiuſdē Filij poteſta[illegible] alios iudicare. Nam quia iudicij principatum ex eius virtute percipimus, velut in throno eius reſidemus. Nec abhorret à vero, quod alibi dixit Dominus, ſuper duodecim thronos ſedentes

Matth. 19 Apoſtolos eſſe iudicaturos, hic verò dicitur, in throno ſuo eſſe ſeſſuros: per duodecim enim thronos vniuerſale iudicium] deſignatur, per thronum verò Chriſti ſingulare culmē iudiciariæ poteſtatis oſtenditur. Per vtrumque itaque idem ſignificatur, quia vniuerſale iudicium ex Chriſti Domini noſtri interuentione percipitur. Videat Lector eundem Beatum Gregorium in expoſitione ſua in primum Caput Regum, ſuper illis verbis: *Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigens pauperem, vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat.*

Haymo. 122 Haymo duas quæſtiunculas ſuper his Domini verbis breuiter tractat. Primò, inquit, quæritur, quomodo Sancti dicātur ſeſſuri in vno throno cum ipſo Chriſto, cùm in Euangelio Matthæi Capite XIX. Chriſtus ipſe dixerit, Apoſtolos ſeſſuros eſſe ſuper duodecim thronos ſiue ſedes; Immò verò paulò infra hoc ipſo libro dicuntur viginti quatuor Seniores ſedere ſuper viginti quatuor thronos; per quem numerum deſignantur omnes viri perfecti qui fuerunt tam in Veteri, quam in Nouo Teſtamento. Sed reſpondendum eſt, per vnum thronum, in quo ſeſſuri ſunt Sācti cum Chriſto, ſignificari iudiciariam poteſtatem, quæ principaliter eſt in Chriſto, & ab ipſo deriuatur, & communicatur cum Sanctis: Per duodecim verò thronos vel ſedes ſignificatur vniuerſalitas Sanctorum, qui iudicaturi ſunt, omnes ſcilicet qui perfectiorem vitam in terris coluerunt, & Chriſti, Apoſtolorumque perfectionem imitari ſtuduerunt. Et quia duodecim fuerunt Patriarchę in Veteri teſtamento, quibus proportione quadam reſpondent in Nouo Teſtamento duodecim Apoſtoli, ideo viſi ſunt viginti quatuor Seniores ſedere in viginti quatuor thronis; per quem numerum deſignantur omnes viri perfecti vtriuſque Teſtamenti.

123 Deinde quæritur, Cùm non omnes qui in hoc mundo vicerunt Diabolum, in iudicio ſeſſuri ſint cum Domino ad iudicandum, ſed tantùm perfectiores viri; quo modo Dominus in hoc loco dicat indefinitè, ac generaliter, *Qui vicerit dabo ei ſedere mecum in throno meo?* Sed ſciendum eſt, qui non fuerunt de perfectioribus viris, habebunt tunc, & exercebunt iudiciariā poteſtatem, ſi non in ſeipſis, ſaltem in Prælatis ſuis; Et qui per ſe non iudicabunt alios, iudicaturi tamē alios ſunt per ſuos Prælatos: tanta enim in Beatis omnibus charitas eſt, tanta que bonorum & gaudiorum inuicem cōmunicatio, vt quod quiſq; viderit in alio, quaſi ſuum deputet. Quemadmodum totum corpus hominis poteſtatem habet videndi

per

per oculos, audiendi per aures, odorandi per nares, loquendi per os, operandi per manus, & per pedes ambulandi: Nam etſi diſtincta ſunt membra quæ iſtas faciunt operationes; omnium tamen eſſe membrorum dicuntur, quia quod vnum membrum non habet in ſe, habet in alio membro. Sic Haymo.

124 At enim iſtas quæſtiones & difficultates Haymonis facile hoc in loco fuerit effugere, ſi modò per thronum, in quo ſeſſuri ſunt victores, intelligamus non poteſtatem iudiciariam, quam in extremo iudicio illi exercebunt, vt Haymo, & plures alij intellexerunt, ſed intelligamus cum Andræa Cæſarienſi Regnum Cœleſte, in quo Beatis eſt æterna lux, requies perfecta, gaudium indeficiens, & gloria ſempiterna: vt ſit iſtorum Domini verborum hic ſenſus, Qui vicerit in hoc mũdo, ſedebit mecum in throno meo, id eſt, in Regno Cœleſti perpetuam mecum habebit quietem, & gaudium, & gloriam, ſicut ego, qui vici Mundum, & Diabolũ, & Mortem, & Infernum, & malitiam Iudæorum, & infidelitatem Gentium, ſedeo cum Patre meo, æternorum ſcilicet Patris honorum, & gaudiorum, bonorumque omnium, ſuper omnes creaturas, quietam perpetuoque manſuram poſſeſſionem habens. Nec mirandum cuiquam accidat, quòd thronum Chriſti ac Dei, & Cœlum, & Cœleſte Regnum interpretati ſumus: Sic enim appellari ſolet in Scriptura; apud Eſaiam enim Capite vltimo dicit Dominus, *Cœlum ſedes mea eſt*, & apud Matthæum Capite quinto vetuit Dominus iurare nos per Cœlum, *Quia Thronus*, inquit, Dei eſt. Quòd autem per vnum illum Thronum in quo dicuntur hic ſeſſuri victores, non ſignificetur iudiciaria poteſtas quã illi exercebunt in extremo iudicio, ſatis argumenti ad id probandum eſſe poſſet quod apud Matthæum Capite X I X. apertè oſtendit Dominus, in illo iudicio diſtinctas fore ſedes, & thronos iudicantium à Throno ſuo, dicens,

Cœleſte Regnũ appellari Thronum Dei.

Cùm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. *Matth. 19*

†

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

1 POſthæc vidi: & ecce oſtium apertum in cælo,
& uox prima, quam audiui, tanquam tubæ
loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, &
2 oſtendam tibi quæ oportet fieri poſthæc. * Et
ſtatim fui in ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat
3 in cælo, & ſupra ſedem ſedens. * Et qui ſe-
debat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, &
ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis ſimilis
4 viſioni ſmaragdinæ. * Et in circuitu ſedis
ſedilia viginti quattuor: & ſuper thronos viginti quattuor ſeniores
ſedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ
5 aureæ. * Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua:
& ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus
6 Dei. * Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo:
7 & in medio ſedis quattuor animalia plena oculis antè & retrò. * Et
animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, &
tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſi-
8 mile aquilæ volanti. * Et quattuor animalia, ſingula eorum habe-
bant alas ſenas: & in circuitu, & intus plena ſunt oculis: & requiem
non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Do-
9 minus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. *
Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem
10 ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſæcula ſæculorum, * procidebant
viginti quattuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant vi-
uentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum
11 dicentes: * Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & ho-
norem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem
tuam erant, & creata ſunt.

Digitized by Google

IN CAPVT QVARTVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES VIGINTINOVEM.

Explicatur ſecunda Viſio, quæ fuit libri ſeptem ſigillis clauſi, & per Agnum reſolutis ſeptem illis ſigillis, aperti.

SVPERIORA quæ adhuc ſuper hoc libro Apocalypſis tractauimus, quaſi ludus iocuſque haberi poſſunt, ſed vt eſt obſcuritas, & grauitas, & amplitudo, & magnificentia ſex deinceps conſequentiũ Viſionum, quas interpretari pro earum dignitate, atque vt oportet, hoc opus, hic labor eſt. Ab hoc autem quarto Capitè, incipit Prophetia Beati Ioannis, & generalis, & rerum futurarum: generalis, quia ad omnem Eccleſiæ ſtatum, omnemque ipſius ætatẽ ab eius exordio vſque ad finem pertinet: Eſt verò rerum futurarum, quia comprehendit inſigniores & memorabiliores caſus euentuſque rerum tam proſperos, quam aduerſos in Eccleſia Chriſti futuros. Prima namque Viſio quæ in tribus præcedentibus Capitibus enarrata eſt, & particularis fuit, & rerum fermè tunc temporis præſentium, propriè ſcilicet ſpectans ad ſeptem Eccleſias Aſiæ, & ad ea quæ tunc in Eccleſijs illis agebantur: quamuis doctrina eius tam moralis, quam dogmatica ad vſum & vtilitatem totius Eccleſiæ accommodata ſit. Ab hoc igitur quarto Capite in finem vſque libri, ſex deſcribuntur Viſiones, ſex dico principales, & vt ſcholaſtico more loquar, totales. Partiales enim multo plures ſunt, nempè quælibet earum Viſionum multi-

plex

plex atque multiformis eſt, varias partes, quaſi varios comœdiæ actus continens. Prima itaque ſex conſequentium Viſionum, pertinens à Capite quarto, vſque ad octauum, eſt de Libro ſeptem ſigillis clauſo, ſolutiſque per Agnum ſigillis, aperto. Secunda Viſio, à Capite octauo vſque ad duodecimum, de ſeptenario numero Angelorum tubis canentium. Tertia, à Capite duodecimo, vſque ad decimumquintum, de Muliere amicta Sole, & de Dracone, duabuſque alijs beſtijs, altera ex mari, & altera ex terra aſcendentibus, & mulierem illam, eiuſque prolem inſectantibus. Quarta, à Capite decimoquinto, vſque ad decimumſeptimum, de ſeptem Angelis ferentibus ſeptem phialas, & de ſeptem plagis nouiſſimis, quibus percutienda eſt terra. Quinta, à Capite decimoſeptimo vſque ad vigeſimumprimum, de purpurata meretrice, & de beſtijs eius, & de illius, & harũ dãnatione, ob eamque damnationem de triumpho, & exultatione Sanctorum. Sexta & vltima Viſio, à Capite vigeſimoprimo, vſq; in finem Libri, de gloria & decore Eccleſiæ Chriſti poſt Iudicium, & generalem hominum Reſurrectionem, ſub ſimilitudine nuptiarũ Agni, & Sponſæ eius, & ſub figura Ciuitatis Ieruſalem admirabili pulchritudine, & magnificentia exornatæ, ac decoratæ.

†

PRIMA Diſputatio.

De quadruplici uia & ratione interpretandi ſex iſtas Viſiones, quæ apud Explanatores libri Apocalypſis reperitur.

QVatuor vias & rationes interpretãdi ſex ſubſequentes Viſiones animaduertere licet in Commentarijs eorum qui in explanatione libri huius verſati ſunt. 1 Prima ratio interpretandi eſt planè myſtica, id autem eſt, vel allegorica, vel anagogica, vel tropologica, vel ex tribus iſtis varie mixta: quã ferè tenuerũt Ticonius, Primaſius, Beda, Haymo, Rupertus, Ansbertus, Thomas Anglus, pluresq; alij: Secundùm huiuſmodi explanationem, prima ſex Viſionum ſequentium de Libro ſigillato & poſt aperto, refertur ad reſerationem & manifeſtationem omnium Chriſti myſteriorum, quæ in Veteri Teſtamento, ceu quibuſdam clauſa ſigillis, diuerſis rebus adumbrata & figurata, per paucis notuerunt; ea verò per aduentum Chriſti reſerata & in apertam hominum notitiã prolata ſunt. Secunda Viſio inducens ſeptem Angelos tubis canentes accommodatur ad eorum, quæ diximus, myſteriorum Chriſti publicationem atque prædicationem, quæ & omni tempore poſt Chriſti aduentum facta eſt, hodieque fit, & fiet in poſterum vſque ad extremum Mundi Sæculum. Tertia Viſio, quæ per mixtè multas habet imagines Mulieris & Filij eius, & Angelorum, & ex aduerſo Draconis, & Beſtiarum, & inter iſtos prælia, ſignificat permixtionem bonorum, & malorum in Eccleſia militan-

militante, eorumque perpetua inter ſe diſſidia, & inimicitias, & certamina. Quarta Viſio de ſeptem Angelis ferentibus ſeptem phialas iræ Dei, denotat, quemadmodum improbos atque impios homines, etiam in hac vita, Deus grauiter & notabiliter puniat. Quinta Viſio de damnatione Meretricis & beſtiarum eius, præſignat æternam impiorum,& malorum hominum punitionem in futuro ſeculo. Sexta & vltima Viſio de admirabili gloria & magnificentia nouæ ciuitatis Ieruſalem præfigurat feliciſſimam Sanctorum remunerationem & præmia in cœleſti patria. Hactenus de myſtica ratione interpretandi.

2 Sequentes porrò tres viæ ac rationes interpretandi ab Auctoribus earum putantur litterales: Eſt itaque ſecunda ratio interpretandi eorum qui ſeptem Viſiones in hoc libro deſcriptas referunt ad ſeptem ſtatus hominum qui perinſigniter floruerunt & claruerunt in Eccleſia Chriſti. Primum ſtatum appellant iſti Fundatiuum Eccleſiæ, per Apoſtolos videlicet & Diſcipulos Domini: ad quem ſtatum deſignandum pertinuit prima Viſio, quæ tribus primis huius libri Capitibus tractata eſt: Secundum ſtatum vocant Fecundatiuum & multiplicatiuum Eccleſiæ per Martyres: Tertium ſtatũ Illuminatiuũ Eccleſiæ p ſanctos Doctores: Quartũ, Perfectiuũ per Sanctarũ Virginũ & Monachorũ profeſſionẽ. Quintũ, Gubernatiuũ, & correctiuũ, atq; directiuũ per bonos Paſtores & Præſides Eccleſiarum. Sextum, Renouatiuum & inflammatiuum per ardentes verbi diuini prædicatores, & per flagrantiſſimos perfectionis Euangelicæ amatores, atque ſectatores: Deniquæ ſeptimum, Fruitiuum æternæ gloriæ ac felicitatis, qui eſt Eccleſiæ triumphantis. Ergo iſti Auctores primã Viſionẽ aſſignãt primo ſtatui, ſecundã ſecundo, tertiã tertio, & ita deinceps alias Viſiones applicant ad alios ſtatus. Verũ tamen ita vno ſtatui vnam Viſionẽ attribuunt, vt velint tamen in qualibet Viſione, præſertim autem in ijs quæ ſeptenario conſtant numero, vti eſt prima harum ſex Viſionũ, & ſecũda & tertia, & quinta, omnes ſupradictos ſeptẽ ſtatus adũbrari, & præfigurari. Sed quia principalius in vna Viſione vnus illorũ ſtatuũ, & in alia alius tractatur; idcirco vna Viſio huic potius ſtatui, quam illi aſſignatur. Hæc interpretandi ratio adeò placuit Ioachimo Abbati, Vbertino Caſalenſi, Seraphino Firmano, & quibuſdam alijs vt eã in explanandis his Viſionib. cõſtanter perpetuòque tenuerint. *Ioachimus. Vbertinus. Seraphinus*

Tertia via & ratio & ſecunda quæ putatur litteralis interpretandi has Viſiones fuit Petri Aureoli, Lyrani, & Ioannis Annij, & multi fariã, ipſius ẽt Dionyſiij Carthuſiani. Iſtis viſum eſt, B. Ioan. per iſtas ſex Viſiones præfiguraſſe ſex Eccleſiæ quaſi ætates, ab eius exordio vſque ad occaſum in terris, diſparib. tẽporũ ſpatijs inter ſe diſtinctas: & per q̃libet Viſionẽ præſignificari res aliquas maxime inſignes, & notabiles aliquando futuras in ea Eccleſiæ ætate quæ illi Viſioni reſpondet. Primã itaq; Viſionẽ iſtarũ ſex definiunt extenduntq; ab initio Eccleſiæ vſq; ad tẽpora Iuliani Apoſtatæ, annũ videlicet Domini trecenteſimũ ſexageſimũ quintũ: Et quia exordiũ Eccleſiæ fuiſſe dicitur in die Pentecoſtæ, & in anno Domini trigeſimo tertio, vel trigeſimo quarto; iſta prima ætas continet annos trecentos triginta duos: in qua ætate claruerũt & Apoſtoli, & Diſcipuli Domini, & Martyres, multiq; de antiquis Doctorib. Sanctiſq; Pontificib. & Rectorib. Eccleſiæ. Secũda Ætas reſpõdẽs ſecũdæ Viſioni, fuit à tempore Iuliani Apoſtatæ vſque ad Iuſtinianum, vel Mauritium Imperatorem, & vſque ad annum 3 *Aureolus. Lyranus. Annius. Carthuſianus.*

M Do-

Domini quingenteſimum octogeſimum, continens annos circiter ducentos viginti. Tertia Ætas reſpondens tertiæ Viſioni, ſecundùm iſtos fuit a principatu Mauritij vſque ad Imperatorem Conſtãtinum, quem excæcauit mater eius Hirene, vſq; ad annũ ſcilicet Domini octingenteſimum, continens annos ducẽtos viginti. Hoc temporis tractu Imperium tranſlatum eſt ad Carolum Magnum, & penes Germanos eſſe cœpit: quo etiam tempore Eccleſia paſſa eſt perſecutiones Draconis, id eſt, Coſroæ Regis Perſarum, & Beſtiæ, id eſt, Mahometicæ Sectæ, & Saracenorum. Quarta Ætas reſpõdens quartæ Viſioni, à tempore Caroli Magni extenditur vſq; ad Imperatorem Henricũ IV. id eſt, vſq; ad annum Domini milleſimum, & circiter quinquageſimum, continens annos ducentes quinquaginta: hoc autem tempore fuit Eccleſia ſub ſeptem plagis & phialis plenis iracundiæ Dei, ob multiplex ſchiſma, magnaque diſſidia in populo Dei. Alij Ætatem iſtam extendunt vſque ad fundationem Ordinum mendicantium, id eſt, vſque ad annum Domini circiter ducenteſimum & milleſimum. Nec deſunt qui vſque ad noſtra hæc tempora iſtam Ætatem Eccleſiæ protenderint. Quinta Ætas reſpondens quintæ Viſioni, à fine præcedentis producitur vſque ad aduentum Antichriſti, qui quando venturus ſit, quia incertum eſt, propterea nec tẽpus huius quintæ Ætatis certo aliquo poteſt annorum numero definiri. Sexta Ætas reſpondens ſextæ Viſioni, ab aduentu Antichriſti vſq; ad generale iudicium pertinet, & ſimiliter vt quinta Ætas, incertæ durationis eſt. Contra ſupradictas tres interpretandi rationes, ea quæ poſſunt obijci, quæ oſtendunt eas Interpretationes multis in rebus deficere, ſupra in Prolegomenis noſtris expoſuimus in tractatu octauæ Diſputationis.

Quarta & vltima ratio interpretandi has Viſiones videtur ſuperioribus eſſe probabilior, eamque nos plurimùm ſequemur: Equidem arbitror, quatuor potiſſimũ per iſtas Viſiones ſignificare Dominum voluiſſe: primò quidem multa de ijs quæ ſpectant ad ſeptem illos ſupradictos hominum ſtatus: deinde, inſigniores Eccleſiæ proſperitates & aduerſitates diuerſis temporibus futuras: tum, notabiliores memoratuq; digniores in ſingulis Eccleſiæ ætatibus, de quibus ſuprà dictũ eſt, res gerendas: denique, plura de nouiſſimis Mũdi temporibus, & de perſecutione Antichriſti; qua de re, quòd ea res grauiſſima erat, & quam haberi bene pręcognitam & præmeditatam in Eccleſia Chriſti, maximi erat momenti, propterea Beatus Ioannes & ſæpius in hoc libro, & multiformiter prophetauit. Ad hæc igitur quatuor, explanatorem iſtarum Viſionum vigilatè obſeruateq; ſpectare & attẽtiſſimum animum habere oportet, vt ſolerter, prudenterq; diſcernat, quæ res cuiq; viſioni aptè congruenterque reſpondeant. Hæc igitur pręfati, ad primæ Viſionis iſtarum ſex interpretationem accedamus. Quatuor autem ſequentibus Capitibus Viſio hæc deſcribitur, à quarto ſcilicet vſq; ad octauum: Et in quarto quidem Capite deſcribitur magnificentia & maieſtas Dei, qui apparuit Ioanni ad exhibẽdum ei hanc Viſionem. In quinto Capite exponitur materia ipſius Viſionis, ea verò eſt Liber ſeptem ſigillis clauſus, quem nullus præter Agnum aperire potuit. In ſexto & ſeptimo Capite enarrat, iſtius libri, p Agnũ reſolutis eius ſigillis, reſeratio ac apertio: & in vniuſcuiuſque ſigilli apertione diuerſę Viſiones exhibentur, diuerſarum rerum ſignificatrices.

SECVN-

SECVNDA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſuper ſedem ſedens; & qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis & ſardinis.

Est apud Andream Cæſarienſis Cappadociæ Archiepiſcopum, qui ante mille annos, doctrinæ & ſanctitatis laude claruit, horum verborum breuis illa quidem, ſed admodum concinna, ſcitaq; interpretatio, quam ego, ſi non proprijs eius verbis, ſed meis referre velim, multum profectò de grauitate eius atq; concinnitate detraxerim. Hæc itaq; ſunt Andreæ verba: Per hanc ſedem Chriſti requies in Sanctis deſignatur, ſiquidem in illis, velut in Throno quodam præſidet. Cæterum Patri, quem hoc loco viſum inducit, nullam omninò corpoream figuram affingit, vt in prima Viſione Filio affinxerat; verum pretioſis tantùm lapidibus illum comparat: Comparat illum quidem Iaſpidi, quòd is colore viridi exiſtat, ſuaque viriditate diuinæ naturæ ſymbolum præferat, hæc namque ſemper viret ac floret, vitamque & eſcam viuentibus omnibus præſtat: ſed & omne quoque terræ ſemen viridem herbam fundere ſolet. Aſſimilatur etiam hæc Sardio lapidi, ob terrorem quem hoſtibus incutere natus eſt: Aiunt namque Sardium feris & ſpectris terribilem videri: & per vim quam natura inſitam habet, ægra corpora ſanare ſolitum. Sane, vt magno Epiphanio placet, non modo tumoribus, ſi commodè adhibeatur, medetur, verùm etiam ferro illatis vulneribus. Hæc Andreas.

6 Sed nos ſupradicta Beati Ioannis verba ſigillatim expendamus, *Et ecce ſedes poſita erat in cœlo.* Per cœlum, inquit Ambroſius, Eccleſia deſignatur: Per ſedem in cœlo poſitam, corda Sanctorum in Eccleſia commorantium ſignificantur, in quibus Deus inhabitat & ſedet, ſicut dixit Apoſtolus, *Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* At verò, ſecundùm Bedam & Rupertum, ſedes ſignificat Eccleſiam vel militantem, vel triumphantem: Secundùm alios eſt immenſa celſitudo & maieſtas diuinæ naturæ ac felicitatis, in qua Deus ipſe ex omni æternitate reſidet atq; requieſcit. Ricardus iſtam Dei ſedem interpretatur ſanctos Angelos, & Eccleſiæ Doctores atque Paſtores, per quos Deus regit Eccleſiam. Iſta porrò ſeſſio denotat quandam, vt ita dicam, ſuperioritatem atq; dominationem, & inſuper auctoritatem, & quietẽ, ac tranquillitatem, quibus rebus opus eſt ad bene regendum, & iudicandum, & docendum; Eſt autem ſedere & dominorum, & iudicum, & docentium, & ſenum.

7 Sed quis erat ille quem Ioannes vidit ſuper iſtam ſedem ſedere? Ambroſius putat ea Viſione figuratum fuiſſe Chriſtum Dominum, & aptè aſſimilatum fuiſſe Iaſpidi lapidi & Sardio: Iaſpis enim, inquit, viridis eſt coloris, Sardius verò rubei: per viriditatem itaq; Iaſpidis, Diuinitas noſtri Saluatoris, Per ruborem autem Sardij, eius Humanitas deſignatur. Saluator enim noſter Iaſpidis viriditatem in ſe continet, quia ſecundùm Diuinitatem per omnia æqualis eſt Patri; habet item ruborem Sardij, quia ſecundùm Humanitatem homo perfectus exiſtit, ſicut ſcriptum eſt; Perfectus Deus & perfectus homo, ex anima rationali ſubſiſtens. Sic Ambroſius. Sed profectò illum in throno

Ambroſ.

1. ad Cor. 3.

Beda.
Rupertus.

Richardus

Quis fuerit is qui ſedebat in Throno.

Ambroſius

Ambroſius hoc loco citat Symbolum Athanaſii.

throno ſedentem figuram Dei Patris fuiſſe, patet ex eo quod paulo infra ducitur Chriſtus ſub ſpecie Agni occiſi, reſidens in medio throni, & quatuor animalium, & viginti quatuor ſeniorum. Poſſet etiam dici ſub figura illius ſedentis in throno deſignatam eſſe totam ſanctiſſimam Trinitatem, & Chriſtũ diſtinctè nominatum qua homo eſt, & vt ſecundum Humanitatem paſſus & mortuus eſt, ob idque ſub ſimilitudine agni occiſi. Non deſcribit Ioannes figuram, id eſt, faciem & habitum ſedentis in throno, ſicut Ezechiel deſcripſit Capite decimo, & Daniel Capite ſeptimo, ſed apparuiſſe illum in ſpecie humana eo Ioãnes infra Capite quinto non obſcurè ſignificauit, quod dexteram eius nominauit, dicens habuiſſe illum in dextera ſub librum.

Quatuor modis induci Deum in Scriptura ſedentem in Throno. Eſa. 6.

8. Quatuor porrò modis inducitur Deus in ſacra Scriptura ſedens in throno: primo, tanquam rex ſecundum regalem magnificentiam atque maieſtatem, vt apud Eſaiam: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, & plena erat domus à maieſtate eius*, &c. Deinde tanquam iudex ſecũdum iudiciariam grauitatem & ſeueritatem, vt apud Danielem, *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & Antiquus dierum ſedit*; &c. Tum tanquam docens & reuelans occultiſſima futurarũ rerum myſteria, vt apud Ioannem in hoc loco. Ac demum, tanquam vindicans abominanda hominum ſcelera, execrandamque impietatem, non ſolum corporalibus pœnis, ſed etiam ſpiritualibus, permittens, iuſtiſſimo iudicio ſuo, iſtiuſmodi peccatores in pernicioſiſſimos ipſis errores atque deceptiones detrudi; & in maiora in dies peccata demergi, atque in cęcitatem mẽtis & cordis obdurationem deuenire, hanc Dei permiſſionem merentibus atque exigentibus plurimis & maximis eorum peccatis.

Dan. 7.

Hac ratione vidit Michæas Propheta Deum paratum ad vindicandũ deteſtabilem impietatem regis Achab: *Vidi*, inquit, *Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cęli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris: & ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Iſrael*, &c.

TERTIA Diſputatio.

Quodnam myſterium lateat in eo, quod ſedens in throno dicitur habuiſſe ſpeciem & ſimilitudinem iaſpidis & ſardij.

HVIVS myſterij variæ ſunt apud explanatores libri huius interpretationes. Prima Interpretatio eſt bene vetus, & apprimè nobilium Scriptorum, vt Victorini, Primaſij, Bedæ, Ticonij, Ruperti, aliorumque exiſtimantium per duos iſtos lapides pretioſos Iaſpidem, & Sardium ſignificata eſſe duo mundi maximè generalia, & memorabilia iudicia, vnum per aquam tempore Noe factum, & ſignificatum per Iaſpidem, quaſi viriditate aquea prædium; alterum quod faciendum eſt in fine mundi, per ignem, inſinuatum hoc loco, per lapidem Sardium, rubri & quaſi ignei coloris. Ex vtroque autem iudicio ineuitabilis Dei iuſtitia, peccatoribus agnoſcenda, & tremenda eſt: perſuaſum enim ſibi certũque habere debent, nullum peccatum, quod ab homine quoquo modò fit, fore impunitum: Quapropter ſeueriſſimum Dei iudicium, quod effugere nullo modo poſſunt, perhorreſcentes peius morte, vel minimam Dei offenſam timere, cauereque debent.

Secun-

cunda In rpretatio. mbroſius nsbertus. aymo.

10 Secunda Interpretatio eſt Ambroſij, quam ſequitur Anſbertus, & eſt vna de duabus interpretationibus huius loci, quas tradit Haymo. Secundum iſtos Iaſpis figurat Diuinitatem Chriſti, Sardius Humanitatem, ſicut explicatum eſt ſupra commemoratis Ambroſij verbis. Sed quia iam oſtenſum eſt, per illum in throno ſedentem non fuiſſe figuratum Chriſtum Dominum, non videtur iſta explicatio apta & congruens huic loco. Tertia Interpretatio Ricardi & Alberti, qui per Iaſpidis viriditatem ſignificari aiunt immarceſcibilem æternæ felicitatis coronam Electis præparatam in cœlo: per Sardij autem ruborem, æterni ignis incendium & ſupplicium, quo in perpetuum puniendi ſunt Reprobi. Quarta Interpretatio Lyrani, quam memorat Carthuſianus, eſt huiuſmodi: Imaginariæ Prophetis diuinitus factæ apparitiones, factæ ſunt ſecundum congruentiam ad id quod per eiuſmodi imagines deſignatur & reuelatur: Deus autem hoc in loco apparuit, vt militantis Eccleſiæ prouidentiſſimus gubernator, ipſam nimirum conſolando & recreãdo in malis quæ patitur, quod ſignificat viriditas Iaſpidis; eandemque ardore charitatis inflammando ad feruentius in dies ſeruiendum ipſi, pluraque in dies & meliora faciendum opera ad maiorem Dei gloriam, & ſalutem hominum.

rtia Interpretatio. chardus. bertus.

uarta Interpretatio. ranus.

inta Interpretatio. ymo.

11 Quinta Interpretatio eſt Haymonis: Poſſumus, inquit, per hos duos lapides intelligere Eccleſiam Dei, quæ virorem Iaſpidis habet, in contemplatione Dei manens, atque idcirco omnia huius mundi iucunda & proſpera pro nihilo deputans, dum paſcuis æternæ Diuinitatis guſtandis inhæret: cui in Canticis dicitur, *Quæ habitas in hortis, amici auſcultant te: fac me audire vocem tuam.* Habet quoque Sardij lapidis ruborem, quoniam Electi, ne diuina extollantur viſione, fragilitatis humanæ ſubinde admonentur: vnde Ezechieli, qui frequentes habuit diuinas viſiones, frequenter dicitur: *Fili hominis*; quaſi ei diceretur: Etſi claritatem ſupernæ gratiæ frequenter aſpicis memor tamen eſſe debes quod homo es, & de propagine hominis peccatoris deſcendis, ideoque ex humana infirmitate rubræ terræ, ex qua formatus eſt Adam, originem habes.

ıt. 8.

Geneſ. 2.

Sexta Interpretatio eſt Petri Aureoli, qui, cum dicitur hoc loco, *Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, &c.* cœlum interpretatur Eccleſiam militantem, in qua ſingulariter in terris Deus reſidet, ceteris omnibus ſectis, & congregationibus reprobatis. Per ſedem verò in hoc cœlo poſitam deſignata eſt ſedes Romanæ Eccleſiæ, quæ eſt principalis, & caput in Eccleſia militante, & in qua tanquam in capite principaliter reſidet Deus. Habet verò ſimilitudinem pretioſorum lapidum, Iaſpidis, & Sardij, lapidum quidem, ob ſtabilitatem, & immobilitatem eius in fide & doctrina, in qua, Deo eam protegente, nunquam defecit, nec deficiet vnquam ſecundum illam promiſſionem Beato Petro factam: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sardius porrò & Iaſpis deſignant duplicem Eccleſiæ poteſtatem, & ſummam, & generaliſſimam, alteram ſoluendi peccata omnia, quod pertinet ad miſericordiam Dei, ſignificatam viriditate Iaſpidis, alteram verò ligandi, & retinendi, & puniendi peccata, adũbratã rubore Sardij lapidis. Et quia lapides iſti ſunt pretioſi, eo ipſo inſinuatum eſt, quicquid à ſede Romana procedit, vel tanquã gubernante, vel tanquam docente, vel tanquam iudicante, id magno in honore, pretioque in omni Eccleſia haberi oportere. 12

Sexta Interpretatio. Aureolus.

Lucæ 22.

Septima Interpretatio eſt Andreæ, à quo eam mutuatus eſt 13

ptima In·pretatio. ndreas. retha. Aretha, & quam nos initio ſuperioris Diſputationis retulimus. Hic ait, viriditatem Iaſpidis eſſe ſymbolum Diuinæ naturæ ſemper virentis atque florentis, & vniuerſis viuentibus eſcam & vitam largientis. Comparatur etiam Sardio lapidi, ob vim terrificam, ſimulque ſalutiferam, quam habere dicitur. Huic interpretationi, ſi non eadem perquam ſimilis tamen eſt, octaua

ctaua In·pretatio. bera. interpretatio, quæ noſtro Riberæ placet præ ceteris. Diuinam naturam ſimilem dici Iaſpidi, propter immarceſcibilem pulchritudinē: Et ſicut variarum regionum Iaſpides varios habent colores, vt Plinius docet libro 37. ita in Deo ſunt variæ perfectiones, quarū vnaquæque, cum ſeparatim & ſolitariè cōſideratur, pulcherrima apparet: & ſicut Iaſpis pulchrè & iucundè tranſlucet: ita Deus lux eſt, & natura ſua maximè viſibilis, & ipſum videntes inenarrabili replet iucunditate. Sardius ignei eſt coloris, & fèris dicitur eſſe terrificus: Ita Deus, licet ob pulchritudinem ſuæ naturæ, & miſericordiæ ſuauitatem, ſupra quam cogitari queat, amabilis eſt, nihilominus tamē ob ſeueritatem iuſtitiæ ſuæ aduerſus impios admodum terribilis atque formidabilis eſt.

Nona interpretatio. oachimus. 14 Nona Interpretatio eſt Ioachimi Abbatis, qui per tres pretioſos lapides hoc in loco à Beato Ioanne commemoratos, Iaſpidem, Sardium, & Smaragdum, adumbrari putat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis; per Iaſpidem quidem perſonam Patris; per Sardium perſonam Filij: per Smaragdum verò perſonam Spiritus ſancti: & hanc ſuam Interpretationem atque ſententiam ita declarat: Deſcribens, inquit, hoc loco Beatus Ioannes trium pretioſorum lapidum ſimilitudines, magnum nobis ſanctæ Trinitatis exhibet Sacramentum: Iaſpis enim viridis eſt coloris; rubri autem, & quaſi ſanguinei lapis Sardius: Smaragdus quoque & ipſe coloris eſt viridis, ſed exuperans tamen viriditatem Iaſpidis. Scimus autem quod viriditas eſt quaſi vita arborum & herbarum: Sanguis verò eſt vita animalium, areſcit enim membrum, quod ſanguine non vireſcit, vnde non immerito in Scriptura ſanguis animalium pro anima & vita reputatur. Nam etſi ſpiritus eſt qui viuificat corpus, videmus tamen ſine ſanguine manere ſpiritum vitalem non poſſe, & areſcere membra corporis in ijs quorum venæ ſanguinis inciduntur. *Geneſ. 9.* Herbæ porrò, & arbores ex aqua, quæ principalis liquor eſt, ſuam contrahunt viriditatem. In Iaſpidis itaque viriditate perſona deſignata eſt Dei Patris, quæ eſt principium in diuina Trinitate: vnde in enumeratione duodecim pretioſorum lapidum, quam infra Capite vigeſimo primo facit Beatus Ioannes, primo loco Iaſpis eſt commemoratus. In ſanguineo autem Sardij lapidis colore aptè deſignatur Filius Dei, qui voluit in fine ſeculorum homo fieri, & per ſui effuſionem ſanguinis mortiſque perpeſſionem genus humanum redimere; quamobrem apud Eſaiam dicitur habere rubra veſtimenta. *Eſa. 63.* In colore Smaragdi, qui præcip[..]æ & notabilis admodum, incundæque viriditatis eſt, illa ſanctæ Trinitatis denotatur perſona, quæ viuificans ſpiritus appellata eſt, quod per ipſam humana corpora, atque etiam corda viuificētur, dicente Apoſtolo, *Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem; ſecundus autem Adam in ſpiritum viuificantem.* *1. Cor 15.* Et alio loco, *Si Spiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum a mortuis, habitat in vobis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.* *Rom. 8.* Et in Symbolo Patrum dicitur, Credo in Spiritū ſanctum Dominum & viuificantem. *Ioan. 5.* Et quamuis etiam Chriſtus ipſe viuificet, ait enim ipſe de ſe: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat,*

eat, ita & Filius quos vult, viuificat: Propterea tamen nomen viuificantis appropriatur Spiritui ſancto, quia tunc veraciter viuificatur interior noſter homo, cum accipit Spiritus ſancti dona, & cum ipſo manet in æternum: Quæ enim vita interior eſſe poteſt eius animæ, quæ vacua eſt ſapientia, & intellectu, & conſilio & fortitudine, & ſcientia, & timore Domini, & quod maximum eſt donum, ipſa etiam charitate? Hæc autem dona lagitus eſt nobis Dominus per Spiritum ſuũ, teſtante hoc Beato Ioanne; *De Spiritu*, inquit, *ſuo dedit nobis.* Sic Ioachimus. *Ioan. 4.*

QVARTA Diſputatio.

Exponitur decima Interpretatio, quam ſuperioribus præfert Auctor.

Interpretatio. Duæ virtutes diuinæ Prouidentiæ Miſericordia & Iuſtitia.

35 DECIMA Interpretatio bellè videtur quadrare ad myſterium huius Viſionis; eo nãque potiſſimum Viſio hæc ſpectare ac dirigi videtur, vt in ea per varias ſimilitudines & imagines oſtendatur exactiſſima Dei prouidentia circa res humanas, præſertim verò Eccleſiam ſuam. Hæc autem Dei prouidentia duabus maximè virtutibus inſignita multifariam notificatur in ſacra Scriptura, Miſericordia ſcilicet & Iuſtitia: & plurimis vtriuſque virtuis in vtramque partem commemoratis exemplis traditiſque documentis, luculenter oſtenditur, quam ſit Dei prouidentia & ob ſuauitatem miſericordiæ amabilis, & ob ſeueritatem Iuſtitiæ terribilis & formirabilis, ſimulque ob vtrumque admiraailis atque venerabilis. Miſericordia vtitur Deus erga homines non ſolum iuſtos & innocentes, verum etiam peccatores, ſuorum tamen criminum pœnitentes, & ad clementiam vocauit & adduxit, & verè pœnitentibus miſericorditer peccata omnia remiſit, pretioſaque cœleſtis gratiæ ſuæ dona impertiuit: Miſericorditer etiam datam eis iuſtitiam vſque in finem conſeruauit. Contra vero Iuſtitiæ ſuæ ſeueritatem exercet aduerſus impios & peccatores impœnitentes, Dei quæ bonitate ac longanimitate ad ſecurius grauiuſque in dies peccandũ abutentes. Duas iſtas diuinæ Prouidentiæ virtutes Dauid in Pſalmo ſexageſimo primo pauciſſimis hiſce verbis indicauit: *Semel* inquit, *locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua.* Et in Pſalmo ſeptimo de Iuſtitia Dei ſic loquitur: *Deus index iuſtus, fortis, & patiens: niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit.* De Miſericordia verò ſic ait in Pſalmo centeſimo quadrageſimo quarto: *Miſerator & miſericors Dominus patiens, & multum miſericors, ſuauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Quinetiam ipſe rex Dauid duas iſtas diuinæ Prouidentiæ virtutes in adminiſtrando regno ſuo, & in regali prouidentia quam populi ſui habere debebat, pro virili ſtuduit imitari, idque confeſſus ipſe eſt in Pſalmo centeſimo, cuius initium eſt, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine* Nam de ſeueritate iuſtitiæ ſuæ aduerſus impios atque iniquos loquens, *In matutino*, inquit, *interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* De ſua verò erga bonos viros benignitate ait. *Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat.* Filius

Locus Pſalmi 61.

Locus Pſ. 7.

Locus Pſalmi 144.

lius etiam eius Salomon, tum per ſapientiam ſibi à Deo infuſam, tum longo regnandi vſu atque obſeruatione hoc ipſum bene doctus dixit, humana regna custodiri, & Regum thronos roborari atque firmari miſericordia & clementia, ſimulque veritate atque iuſtitia.

Prouerb. 20.

Quoniam igitur per hanc ſecundam Viſionem Beati Ioannis, in apertione libri ſeptem clauſi ſigillis, & in ſingulorum reſeratione ſigillorum multa oſtenduntur & dicuntur ad declarandam Dei prouidentiam adiutricem bonorum per miſericordiam, malorumque vltricem per iuſtitiam, idcirco in principio huius Viſionis inducitur Deus habens ſimilitudinem Iaſpidis & Sardij: Iaſpidis quidē quod eius iucunda viriditas, quaſi prætendat ſpem & fiduciam Diuinæ miſericordiæ: Sardij verò quod eius rubens & tanquam igneus color præſignet ardorem & ſeueritatem diuinæ Iuſtitiæ ad puniendum Impios.

QVINTA Diſputatio.

Super Iaſpide & Sardio qui in ſupradictis uerbis Beati Ioannis nominantur.

16 NON alienum inſtituto noſtro, neque iniucundum Lectori futurum nobis viſum eſt, ſi nonnulla in hoc loco de Iaſpide & Sardio memoratu minimè indigna, neque inutilia cognitu explicaremus, quæ ad Phyſicam eorum lapidum cognitionem, ſimulque myſticam, & Theologicam conſiderationem ſpectant. Iaſpis & Sardius, & qui proximè poſt nominatur Smaragdus, de numero ſunt illorum duodecim pretioſorum lapidum, qui erant in Rationali ſummi Pontificis Iudæorum, vt ſcriptum eſt in libro Exodi cap. 28 & quos Ezechiel cap. 28 ait fuiſſe in corona & diademate Regis Tyri, & ex quibus conſtabant duodecim fundamenta ſuper quibus conſtructam ciuitatem Ieruſalem cœleſtem vidit in Spiritu Beatus Ioannes, vt in hoc libro narrat ipſe Ca. 21. Meminit quoque horum lapidum, & nominatim Sapphiri & Iaſpidis Eſaias in Capite quinquageſimoquarto illis verbis: *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris, & ponam Iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos. & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles.* Origenes lib. 7. contra Celſum putat ex hoc Iſaiæ loco ſumpſiſſe Platonem ea quæ ſcripſit de terra beata, in Phędone, dicens, illic omnia nitere, & lapides ſplendere, vt Sapphiros & Iaſpides, & Gemmas.

Locus Iſa. cap. 54. Origenes. Plato.

Beatus Hieronymus ſuper iſtis verbis Iſaiæ pulchram de iſtiuſmodi lapidibus facit digreſſionem, ex qua nonnulla quæ ad rem noſtram faciunt, decerpta hic adſcribam. 17

De natura, inquit Hieronymus, duodecim lapidum atque gemmarum, non eſt huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi ſcripſerint, & Latinorum, ex quibus nunc duos tantum nominabo virum ſanctæ ac venerabilis memoriæ Epiſcopum Epiphanium, qui inſigne nobis ingenij & eruditionis ſuæ reliquit volumen, quod inſcripſit Περὶ λιθῶν, & Plinium Secundum, eundem apud Latinos & Oratorē, & Philoſophū qui in Opere pulcherrimo Naturalis Hiſtoriæ trigeſimūſeptimū librū qui extremus Operis eſt, lapidum atque gemmarum diſputatione complexus. Hi duodecim lapides ſcribuntur per ordinem in Exodo, & apud Ezechielem, id eſt,

S. Hieronymus.

Ezech.

ἐν τῷ λογείῳ, & in corona atque diademate principis Tyri. Et alijs quibuſdam interpoſitis, quæ extra rem noſtram ſunt, explanans ſanctus Hieronymus verba illa Eſaiæ: *Ponam in Iaſpide propugnacula tua:* de Iaſpide hunc in modum ſcribit: Propugnacula Ciuitatis Dominicæ Iaſpide roborantur; hi ſunt, qui poſſunt omnem altitudinem eleuantem ſe contra ſcientiam Dei, deſtruere atque conuincere, & mendacium ſubijcere veritati. Qui ergo in diſputando fortiſſimus eſt, & ſanctarum Scripturarum teſtimonijs roboratus, iſte propugnaculũ Eccleſiæ eſt. Iaſpidum porrò multa ſunt genera: alius enim eſt Smaragdi habens ſimilitudinem qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur Grammatias, quo omnia phantaſmata fugari autumant: alius viridior mari, & intus quaſi floridus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundiſſimis ſpecubus eius naſci referunt: Alium verò iuxta Iberos, & Hyrcanos, & mare Caſpium, & præcipuè iuxta lacum Neuſim reperiri: Eſt & alius Iaſpis niuis & ſpumæ marinorum fluctuum ſimilis, & clementer quaſi mixto rubore ſubrutilans. Hæc diximus, vt vniuerſas gratias ſpirituales in Eccleſiæ propugnaculis cognoſcamus, quas qui habuerit, & vanos timores fugat, & poteſt cum Sponſa dicere, *Patuelis meus candidus & rubicundus*: Et hactenus quidem verba ſunt Beati Hieronymi.

Ad Cor. 10.

Varietas Iaſpidum.

Cant. 5.

18 De multiplici Iaſpidis varietate Dioſcorides in libro quinto legendus eſt. Plinius etiam qui libro 37. de Iaſpide, præter alia, ſcribit hæc: Viret, & ſæpe tráſlucet Iaſpis, etiã ſi victa a multis, antiquitatis tamen gloriam retinens: Plurimæ ferunt eam gẽtes Smaragdo ſimilem Indi. Vidi ego Iaſpidem vndecim vnciarum, in quá erat effigies Neronis thoracata. Primæ dignitatis eſt, ſi habeat aliquid ſimile purpuræ; ſecundæ, ſi roſæ; tertiæ, ſi æmuletur Smaragdum; quę tranſuerſa lineæ alba media præcingitur, & hanc totus Oriẽs pro amuletis geſtat: Orientales omnium optimæ. Virtus Iaſpidis, ſecundùm Galenum in libro non ſimplicium medicamẽtorũ, eſt os vẽtriculi, ipſumq; ſtomachũ fouere, ac roborare. Quã virtutem tunc ineſſe Iaſpidi quidam dixerunt, cũ in eo effigies Draconis ſculpta fuerit: Sed hoc ridet Galenus, dicens, vſum ſe Iaſpide, ſine iſta Draconis effigie, ac nihilominus eam, q̃ diximus, virtutem, vſumq; habuiſſe.

Dioſcorides.

Plinius.

Medicatus Iaſpidis ex Galeno.

Cæterùm, quia vox Hebręa, quã Latinus Interpres, & Septuaginta tranſtulerunt in Iaſpidem, eſt Iahalom, ducta à verbo) halam) quod ſignificat frangere, & conterere, ex eo coniecturam fecerunt recentiores Hebræi, & de noſtris quidam nimio plus hebraizantes, iſtum lapidem non eſſe Iaſpidem, vt plerique arbitrantur, ſed eſſe Adamantem, lapidem nempe pretioſiſſimum & duriſſimum, vt qui alios frangat potiùs, quàm frangatur ab vllo. Audi Lector quid hac de re Aben-Eſdra doctiſſimus apud Rabbinos ſcriptum reliquerit in hanc ſentẽtiam. Magnus ſapiens Hiſpanus dicit, Iahalom eum eſſe lapidem qui vulgò dicitur Adamas, qui frangit omnes lapides, atque etiam bdellium perforat; deductum autem id nominis eſt à verbo (halam) quod ſignificat percutere & contundere, eſtque in principio eius nominis littera Iod adiectitia. Hæc ille. Sed quis obſecro inducat ſuum in animum credere, germanam iſtius vocis Hebrææ ſignificationem meliùs eſſe cognitam & perſpectam ab iſtis recentioribus Hebræis & hebraizantibus, quàm ab illis duobus & LXX. Interpretibus periti ſſimis Hebrææ linguæ, viriſque Sapientiſſimis, qui eam vocem nunquam in Adamantem, ſed in Iaſpidem trãſtulerunt. 19

In Rabbinos Hebræorum.

Abeneſdra

Sardius lapis Hebraice dicitur Odem, noïe ducto à verbo (Adam) 20

De lapide Sardio.

quod

quod ſignificat rubere, quòd ſit rubri admodùm coloris, idemque ſignificat vox (Zanca) qua vtitur Paraphraſtes Chaldaicus. Solinus & Plinius iſtum lapidem non Sardium appellant, ſed Sardam: nam quia primùm repertus eſt Sardibus, quæ eſt ciuitas in Aſia, inde nomen Sardæ traxit, Plinius ait, nullam fuiſſe apud Antiquos gemmam vſu frequentiorem ac celebriorem; eius quinque memorari ſpecies, laudatiſſimam omnium haberi Babylonicam, deinde Indicam, tum Arabicam, adhæc Ægyptiacam, vltimo loco Cypriam. In hoc lapide notatur differentia ſexus diſtinctione coloris; mares enim ardentiùs rubent, fœminæ craſſiùs nitent: denique omnium gemmarum Sarda, Plinio auctore, ſuffuſo humore tardiſſimè hebetatur, & oleo magis, quàm alio liquore, facilis eſt ſcalpturis, nec tenax ceræ, ob idque idonea ſigillis. Toſtadus ſuper vigeſimo octauo Capite Exodi ex Dioſcoridis ſententia ait, Sardium vim habere excitandi gaudia, depellendi timores, acuendi mentem, augendi audaciam, & reſiſtendi maleficijs. Albertus ait, eſſe in eo virtutem ſanandi hæmorrhoidas, & iram, rixaſque ſedandi, & prohibendi ſomnia horrifica, ſiſtendique fluxum ſanguinis. Verùm de iſtis lapidibus, quæ hactenùs dicta ſunt, ſatis in præſentiarum Lectori eſſe debet.

[margin:] ...tius Sar... lapidis. Thoſta... de, & Al... rto.

†

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et Iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ. VERS. 3.

IRis, quę Smaragdi colorem æmulabatur, (Andreas inquit locum hunc enarrans) varia & florida Cœleſtium virtutum & ordinum ornamenta, diuerſaque eorum munera & miniſteria adumbrat. Et quia præcipuum eorum munus & miniſterium circa res creatas deſtinatur, & confertur ad procurandam ſalutem Electorum, vt in Epiſtola ad Hebræos teſtatur Beatus Apoſtolus, idcircò, licèt Iris tricolor ſit, illa tamen Thronum Dei circumdans maximè referebat viriditatem, eamque Smaragdi. Quanquam tres colores Iridis non inſcitè aptari & accommodari poſſunt ad tres virtutes, quas beatis illis ſpiritibus aſſignat Sãctus Dionyſius, virtutem dico purgandi, & illuminandi, & perficiendi. 21

Andreas. Myſterium Iridis.

Ad Heb. 1.

Tres colores Iridis, tres virtutes Angelicorum Ordinum.

Sed communis eſt Explanatorum libri huius ſententia, ſimilitudine & myſterio Iridis, ſignificatam eſſe Dei miſericordiem, quæ omni ex parte, atque omni tempore circumdat eius ſedem, quæ eſt Eccleſia. Per Iridẽ, inquit Ambroſius, quæ in ſignum reconciliationis & pacificationis Dei cum hominibus data eſt Noe, congruè clementia & miſericordia Dei ſignificatur, quæ ſedem Dei, id eſt, Eccleſiam circumdat, hoc eſt, vndiq; ꝓtegit, & gubernat, & à viſibilibus atq; inuiſibilibus hoſtibus defendit; *In ipſo enim*, ſicut dixit Apoſtol⁹, *viuimus*,

Ambroſius. Geneſ. 8.

viuimus, mouemur, & ſumus. Sed & hoc quòd viriditas Smaragdi hebetatos oculos ſpectantium ipſum, & recreat, & reficit, & ad videndū acuit; bene conuenit etiam diuinæ miſericordię. Quando enim in peccatis iacemus, & ſcelera noſtra nos deprimunt, hebetatos mentis oculos habemus: Sed cum conſideramus miſericordiam Dei, qualiter meretrices, & latrones, omniumq; ſcelerum generibus depreſſos, etiā ipſos perſecutores ſuos, per pœnitentiam ad viam ſalutis reduxerit, recreamur animo, & fiduciam veniæ concipimus, & ad eum quem offenderamus, confugimus, vt per eius miſericordiam ab æterna morte liberemur. Quam Dei miſericordiam Pſalmiſta contemplans, nec eam verbis explicare valens, ipſum Deum miſericordiam ſuam vocauit, dicens, *Deus meus miſericordia mea*. Sic Ambroſius ſuper hoc loco.

22 Ergo miſericordiam Dei ſignificabat Iris ſedem Dei circumdans; quæ triplici conſtat ſubſtantia ſiue materia, vnde triplex color eius exiſtit, viridis, & ruber, & cœruleus; quo ſignificatur amplitudo miſericordiæ diuinæ erga homines, & erga Eccleſiam ſuam. Erga homines, quantum ad corpus, & animam, & ſpiritum: & quantum ad homines in ſtatu legis naturæ, & in ſtatu legis Moſaicæ, & in ſtatu legis Euangelicæ; & quantum ad bona hominum terrena, & humana, & diuina: & quantum ad eos qui ſunt in Cœlo, & in Terra, & in Inferno: & quantum ad tria maxima bona, Prædeſtinationē, Iuſtificationem, & Glorificationem hominum. Erga ipſam verò Eccleſiam miſericordiam ſuam tripliciter Deus exhibet: primò, quia non ſinit eam tētari ſupra virtutem eius, ſed facit cum tentatione prouentum: ſemperque ſuſcitat in ea viros ſanctos, & prudentes atque ſapientes, forteſque tanquam paſtores, & rectores, & doctores, atque defenſores; Deinde aſſiſtit ei, ne vnquam deficiat in ea recta fides, & ſincerū verbum Dei, & vt veras habeat ſemper Scripturas, veramque earum intelligentiam: adhæc, vt perpetuò in ea ſit legitimus Sacramentorum vſus, veruſque & purus Dei cultus.

Huius porrò loci minimè aſper- 23
nanda eſt Interpretatio quam Ticonius tradidit, vnde nimirum Primaſius, & Haymo, aliįque pleraque mutuati ſunt, quę ſuper hoc loco in Commentarijs ſuis ſcripta reliquerunt. Et ipſa quidem Ticonij Commentaria in Apocalypſim nunc non extant; verba tamen eius reperiet Lector in Homilia ſecunda illarum decem & octo Homiliarum in Apocalypſim, quæ Beati Auguſtini, tanquam auctoris earum, nomen præferunt, & in nono Tomo Operum eius continentur. In hunc itaque modum ille ſuper hoc ſcribit: Iris Græca & Latina lingua arcus vocatur qui in die pluuiæ apparere videtur: per hunc autem quid aliud niſi reconciliatio Mundi deſignatur, quæ per incarnati Verbi diſpenſationem facta cognoſcitur? Hoc certè, ſi ſolerter inſpicitur, effectus ipſius Iridis iudicare videtur: Arcus enim apparet, cum radijs ſolis imbrifera fuerit nnbes illuſtrata. Sole igitur nubem illuſtrante, Iris apparuit, quia cum (*Eſa. 19.*) Verbum Patris, quod candor eſt Lucis æternæ, & Sol iuſtitię, humanam ſuſcipiendo illuſtrauit naturam; ipſa Humanitatis ſuſceptio, (*Sap. 7.*) quę profectò nubes à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt Mundi, quæ congruè per nubem imbriferam ſignificetur. propter prædicationis & doctrinæ abundantiam quam in Mundum effudit. Congruenter quoque ad reconciliationem humani generis in Nouo Teſtamento arcus figuratè apparuiſſe deſcribitur a Beato Ioanne, Qui in Veteri etiam Teſtamento ideò in nubibus poſitus eſt a Domino, vt poſt inundationem diluuij pax terris

ris

ris reddita cognoſceretur, eiuſque viſione, quaſi memor Deus pacti ſui, nequaquam vltra aquarum immenſitate deleri terram pateretur. Huic autem nomini ſi vna in fine addatur littera, & pro Iris dicatur irini, hoc ipſum quod dicimus, aperte ſignificabit, nam Greco vocabulo *εἰρήνη*, pax appellatur. Hic porrò arcus cum ſit diuerſi coloris, reſpondeatque principaliter duobus, id eſt, aquæ & igni; per quod deſignatur Baptiſmus aquæ & Spiritus ſancti, vel iudicium factum iam per diluuium, & quod futurum eſt per ignem: hic tamen non immeritò viſioni Smaragdi comparatur, vt per eum, ſicut diximus, propitiationis diuturnitas oſtendatur: Smaragdus enim viridiſſimi coloris eſt, qui color naturæ diuinitatis ſymbolum habet, & diuinæ Miſericordiæ ſpem ac fiduciam præbet. Hactenus ille.

24 Quidam putant, quorum ſententiæ acceſſit noſter Ribera, illud, *Similis viſioni Smaragdinæ*, non ad Iridem referri debere; ſed ad ſedentem in throno, qui dicitur hoc loco ſecũdum ſpeciem in qua apparuit, fuiſſe ſimilis colori trium lapidum, Iaſpidis, Sardij, & Smaragdi. Illud autem quod de Iride dicitur, *Et Iris erat in circuitu ſedis*, fuiſſe interpoſitum, & legendum eſſe per parenthesim: vt recta & plana iſtorũ verborum conſtructio ſit eiuſmodi: *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis Iaſpidis, & Sardinis, & ſimilis viſioni Smaragdinæ: & Iris erat in circuitu ſedis*. Non enim rectè diceretur Iris eſſe ſimilis Smaragdo, quaſi tantùm viridis eſſet, cum ea tricolor ſit, & viridem, & rubrum, & cœruleum habens colorem. Sic iſti.

Franciſcus Ribera.

25 Sed enim, præterquam quod iſti ſuo arbitratu mutant rectam verborum Scripturæ conſtructionem & ordinationem quam fecit Beatus Ioannes qui hęc ſcripſit; aduerſantur etiam communi omnium fermè huius libri Explanatorum, tam Græcorum quàm Latinorum lectioni & interpretationi, quorum nullus illud, *Similis viſioni Smaragdinæ*, retulit ad ſedentem in throno, ſed omnes iſtud de Iride interpretati ſunt. Adijce, quòd iſtorum lectio & interpretatio ſententiam verborum Beati Ioannis reddit minimè probabilem: Quomodo enim ſedens in throno ſecundum ſpeciem coloris videri potuit ſimilis colori Iaſpidis & Smaragdi? vtriuſque enim lapidis color eſt viridis, ſed Iaſpidis viriditas dilutior & tenuior eſt, Smaragdi plenior, & viuidior, & amœnior: non poterit autem ſedens in throno ſecundũ ſpeciem videri & mediocrem habens viriditatem, ſimulque maxima nitens viriditate; præſertim autem cùm non dicatur fuiſſe in vna parte ſimilis Iaſpidi, & in alia parte ſimilis Smaragdo. His accedit, quòd ſi Beatus Ioannes illud, *Similis viſioni Smaragdinæ*, dixiſſet de ſedente in throno, ſic vtique ſcripſiſſet: *Et qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis Iaſpidis, & Sardij, & Smaragdi*: nec ſuperuacuè addidiſſet illud: *Similis viſioni Smaragdinæ*. Iam verò quod iſti obijciunt contra communem loci huius lectionem & interpretationem, perfacilem habet reſponſionem atque ſolutionem; Licèt enim naturalis Iris triplicem habeat colorem, nec viriditas ſit principalis, multoque alijs inſignior: illa tamen Iris quam in ſpiritu vidit Ioannes myſterij gratia, & ob myſticam ſignificationem, viſa eſt ſimilis virori Smaragdi, quòd in ea vel ſola eſſet viriditas, ſpeciem tamen & figuram habens arcus cœleſtis: vel certè quòd viriditas multò eſſet inſignior, & notabilior, & aſpectabilior alijs eiuſdem coloribus. Hoc nempe ſenſit Tyconius, vt ex verbis eius ſupra memoratis manifeſtum eſt: Et ad hanc ipſam ſententiam interpretans Lyranus illa verba, *Similis viſionem Smaragdinæ*, Smaragdus, inquit, eſt viridis coloris,

Digitized by Google

coloris, & hic eſt vnus de coloribus Iridis: Sed illa Iris imaginaria ſic apparuit, vt color eius viridis intenſior ceteris videretur, per qđ deſignabatur conſolatio Dei, ſuis Electis affutura, maximè verò in tribulationibus Eccleſiæ futuræ; eo quòd color viridis eſt conſolatiuus & confortatiuus ipſius Viſus.

SEPTIMA Diſputatio.

De Smaragdo, cuius ſpeciem coloris habebat Iris, quæ erat in circuitu ſedis Dei.

61 Qvemadmodum ſupra de Iaſpide & Sardio nonnulla ſtrictim attigimus; ita nunc de Smaragdo nónihil dicendum eſt. Ante alia verò libet hic referre quæ de eo lapide Solinus in ſuo Polyhiſtore ſcripſit his verbis: In Aſiatica Scythia terræ ſunt locupletes, inhabitabiles tamen: Nam cum auro & gemmis affluant, Gryphes tenent vniuerſa, alites ferociſſimæ, & vltra omnem rabiem ſæuientes: quarum immanitate obſſtente aduenis difficilis & rarus eſt acceſſus; viſos enim diſcerpunt, veluti geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Cũ his dimicant Arimaſpi, vt intercipiant lapides, quorum nõ aſpernabimur perſequi qualitates. Smaragdis hic locus patria eſt, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit. Nam licèt ſint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipuus tamen honor eſt Scythicis. Nihil his iucundus, nihil vtilius vident oculi. In primis virent vltra irrigua gramina, vltra amnicas herbas: deinde, obtutus fatigatos ſui coloris reficiunt lenitate: nam viſum quem alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant & exacuunt. Atque ob hanc cauſam placuit, vt non ſcalperetur, ne offenſum decus imaginum lacunis corrumperetur: quanquam qui verus eſt Smaragdus, difficulter vulnerari poteſt. Probatur hoc pacto, ſi aſpectum tranſmittat, ſi, cum globoſus ſit, proxima ſibi virore ſuo inficiat, aere repercuſſo; aut cum eſt concauus, ſpectantium facies æmuletur; ſi neque vmbra, neque lucernis, neque Sole mutetur. Qui vitioſi ſunt, intrinſecus quaſdam ſordes habent vel plumbo, vel capillamentis, vel etiam ſali ſimiles; lauanturque auſtero mero, ſed viridi proficiunt oleo. Hæc Solinus, qui, vt pleraque quibus illum ſuum Polyhiſtorem refarſit & ornauit, ſic etiam hæc fermè ad verbum à Plinio mutuatus eſt: nam quæ de Gryphibus ſcripſit, ex ſecundo Capite libri ſeptimi Plinij ſumpta ſunt; quæ autem de Smaragdo, ex quinto Capite libri trigeſimiſeptimi.

62 Vox Hebræa (barechet) quam Beatus Hieronymus, & LXX. Interpretes in Smaragdum tranſtulerunt, deriuata eſt à barach, quod ſignificat fulgurare ſeu fulgorem emittere: Quapropter ſecundum recentiores Hebræos & hebraizantes, ſignificat lapidem fulgurantẽ, ſiue radios in modũ fulgoris emittentem: ob idque Pagninus in Lexico ait eſſe Chryſolytum, qui aureum habet colorem, & ardentes inſtar fulguris, ſcintillas emittit: alij putant eſſe Carbunculum. Ego aſſentior potius Beato Hieronymo & LXX. Interpretibus, qui voce illa Hebræa Smaragdum ſignificari putauerunt: quinetiam Paraphraſtes Chaldæus Smaragdin appellauit.

An vox Smaragdi bene reſpondeat voci Hebrææ.

Pagninus.

Quidam, nec indocti, & huiuſmodi rerum minimè incurioſi putant habere Smaragdum principia ſua & originem ab ære: quòd eo indicio

indicio Smaragdus probetur, ſi affricatus Lydio lapidi reddat ęris colorem: hoc certè indicio mercatores Indici vti ſolent ne decipiatur. Smaragdus ponitur in hoc libro Capite vigeſimoprimo quartum fundamentum cœleſtis ciuitatis Ieruſalem, & apud Ezechielem Capite 28. vltimus lapis pretioſus numeratur in ornaméto Regis Tyri Smaragdus. Theophraſtus inter lapides pretioſos primam dignitatem tribuit Adamanti, ſecundam Margaritis Indicis & Arabicis, tertiam Smaragdo.

Theophraſtus.

Sex Smaragdi excellẽtia.

28 Multæ profectò, atque inſignes ſunt Smaragdi excellentiæ. Prima excellentia eius eſt in eximia viriditate qua ſuperat viriditatem herbarum & frondium, prorſus adeò, vt quælibet alia res viridis cũ Smaragdo compoſita & comparata, nõ videatur virere: ſua etiam viriditate proxima ſibi colorat; & in tantũ tenax eſt ſuæ viriditatis, vt neque in vmbra, neque in Sole, nec iuxta lucernas ſecundùm coloris aſpectũ mutetur. Altera excellentia Smaragdi eſt ĩ humani obtutus oblectatione; nullius enim coloris aſpectus oculis gratior eſt quam Smaragdi, nec eſt quicquam quod libentius auidiuſque intueamur: eius namque viriditas & implet oculos, nec ſatiat tamen, eorumque ex intentione ad alia laſſitudinem viridi lenitate demulcet ac recreat, & viſum ad ſui craſſitudinem facilitate translucida tranſmittit, & corpus eius, ſi politum fuerit, rerum imagines reddit. Nero certè gladiatorum pugnas Smaragdo ſpectabat. Tertia excellentia eſt in magnitudine: Theophraſtus prodidit, à Rege Babyloniæ ad Regem Aegypti miſſum eſſe Smaragdum quatuor cubitorum: & in delubro Iouis apud Aegyptios reperiri obeliſcum ex quatuor Smaragdis longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis, ex vna parte, quatuor cubitorum, ex altera, duorum. Appion Grammaticus tradidit memoriæ, fuiſſe in labyrintho Aegyptio Seraphim Coloſſæũ ex vno Smaragdo nouem cubitorum. Quarta excellentia in multiplici eius miraq; varietate: duodecim enim ſpecies numerantur; ſed Scythici omnium optimi; nullis enim nec maior eſt auſteritas, nec minus vitij, tantaq; duritia, vt ſcalptura vulnerari non queant. Quinta excellentia in medica virtute ac facultate aduerſus morbos: tradit enim Albertus, valere Smaragdum contra calculos veſicæ, contra lepram, contra canum morſus cum rabie aguntur, & in vniuerſum contra venena. Toſtadus ex Dioſcoridis ſententia, ait valere contra morbum caducum, & contra fluxum ſanguinis, & ſecundum aliquos, contra illuſiones phantaſticas, & deprauatam imaginandi facultatem.

Smaragdi ob magnitudinẽ memorabiles.

Theophraſtus.

Appion.

Sma... ad m... morb... virtu... Albe... Toſt...

Sexta Smaragdi excellentia petitur à multiplici eius ſignificatione myſtica: nam quæ de quinque Smaragdi excellentijs paulo ante diximus, ea, ſecundum myſticam interpretationem accepta, rerum ſpiritualiũ & cœleſtium multa & præclara ſuppeditant documenta, de quibus diſſeruerunt Sacrarum litterarum explanatores, cum alibi, tum præcipuè ſuper Caput 28. Exodi, & 28. Ezechielis, & Mihi ad præſens ſatis fuerit, myſticã Smaragdi ſignificationem, quã ſuper 21 Caput Apocalypſis Beda explicat, hoc in loco referre: Smaragdus, inquit, tantæ viriditatis eſt, vt etiam herbas virentes, frondeſque, & gemmas ſuperet omnes, inficiens circa ſe viriditate repercuſſum aerem: qui meritò & viridi proficit oleo, quamuis natura imbuatur. Cuius genera ſunt plurima, ſed nobiliores frigore Scythica ferunt. Smaragdus porrò ſignificat animas fide ſemper virentes, quæ quò magis aduerſitate Sęculi, ceu frigore Scythico, premuntur, eo magis hęreditatem immarceſcibilem, 29

De m... ſign... ne Sm... di.

Bed...

bilem, & æternam conſeruatam in Cœlo & mente concipere ſperando, & in proximos ſpargere ſatagunt prædicando: quæ etiam internæ pinguedine charitatis ad contemptum Mundi proficiunt. Natalis etiam Smaragdi locus, pulchrè congruit myſterio: eſt enim terra locuples, & auro gemmiſq; affluẽs, ſed deſerta, & inhabitabilis, propter Gryphes, feras videlicet volantes: Sunt enim quadrupedes, corpore quidem Leonibus, capite verò & alis ſimiles Aquilis. Cum iſtis dimicant Arimaſpi, vno tantũ oculo in media fronte inſignes; Mira cupiditate, & Smarágdos rapiẽtibus Arimaſpis, & feris cuſtodientibus, huiuſmodi deſertam terrã, virtutum theſauris abundantem adierat Pſalmiſta, cum dicebat, *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine*, id eſt, A Mundi ellecebris animum elongando ſubtraxi: In hac terra pretioſos theſauros & deſiderabiles inuenire ſe, cum delectabili quadam admiratione manifeſta dicens, *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te?* & cetera quæ ſequuntur vſque ad finem eius Pſalmi. Cõtra Gryphes autem ſpirituales ſemen diuini verbi, & virtutum gẽmas nobis præripere conantes, quique Sanctorum inuigilant, ſimplici per cęleſte deſiderium intentione, quaſi vno tantum oculo admirandi, vt gemmam fidei, ceterarũque theſauros virtutum inueſtigare, & effodere queant. Quò enim quæq; virtus ſublimior eſt, eo pauciores habet cultores, grauioresq; ab immũdis ſpiritibus perſecutiones patiuntur: Hi etenim velut Gryphes meritorũ deiectione terreſtres, ſed ſuperbæ mentis altitudine volucres; diuitias ſpiritales non ſibi ad vſum poſſidere, ſed hominibus auferre indefeſſo labore decertant. Hæc Beda.

OCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos, viginti quatuor ſeniores ſedentes, &c.

VERS. 4.

Qui fuerint illi viginti quatuor Seniores.

MIRE facit ad reuerẽtiam, & decorem, 3
atque maieſtatẽ Dei ſedẽtis in throno iſtorum Seniorum aſſeſſio & circumſeſſio. Legimus enim in Sacris litteris, iuſſu Dei non ſemel factum eſſe delectum ſeniorum ad populum gubernandum, erudiendumque, & iudicandum, conſilioque dirigendum: his enim quatuor ritè perficiendis muneribus, regendi, docendi, iudicandi, dandique conſilij, omnium maximè idonei aptique ſunt ſenes, ob ætatis reuerentiam, ob iudicij maturitatem, ob grauitatem morum, ob multam rerum humanarum experientiam, atque prudentiam, necnon ob perturbationum animi ſedationẽ mentiſque tranquillitatem.

Similis ætas ad quatuor potiſſimum ritè obeũda munera, maximè idonea.

Sed quinam fuere illi viginti quatuor Seniores circum thronũ Dei ſedentes? Variæ ſunt Explanatorum libri huius interpretationes. Prima Interpretatio eſt, Iſtorum viginti quatuor ſeniorum numero ſignificari viros ſapientiæ ac virtutum præſtantia maxime celebres, de ijs qui fuerunt ante Chriſti aduentum. Si autem vellet quiſpiam iſtos viginti quatuor ſeniores deligere

Qui fuerint illi 24 ſeniores. Prima Interpretatio.

gere ex omni ætate & ordine eorũ qui fuerunt ante Chriſtum, hos po tiſſimùm deligere poſſet: Ante diluuium duos, Abel & Noe: Enoch enim, quia nondum mortuus eſt, inter iſtos viginti quatuor numerandus non eſt: Poſt Diluuium tres Patriarchas, Abraham, Iſaac, & Iacob: Poſt hos, duos primos duces populi Hebræi, Moyſem & Ioſue: ex Iudicibus populi hos quatuor, Gedeonem, Iephte, Samſonem, & Samuelem: ex Regibus etiam quatuor, Dauidem, Ioſaphat, Ezechiã, & Ioſiam: ex Pontificibus, Aaron, Phinees, Ioiadam, & Ieſum filium Ioſedec: ex Prophetis, ob inſignem miraculorum potentiam, Eliſæum; Elias namque, etiam nunc viuere creditur: Ob prophetica verò vaticinia, populiq; eruditionem atque inſtructionem quatuor Prophetas, quos appellant Maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, et Danielem. Atque ex iſtis quos commemorauimus, & qui fuere maximè illuſtres inter eos qui præceſſerunt Chriſti aduentum, conſtat numerus illorum viginti quatuor Seniorum.

Viri maximè celebres ante Chriſti aduentum.

31 Hanc Interpretationem tradit Ambroſius; hoc tamẽ differt, quòd iſtos vigintiquatuor Seniores videtur facere poſteriores Moſe, qui primus fuiſſe creditur Scriptor ſacrorum librorum: putat enim Ambroſius, per illa vigintiquatuor ſedilia deſignari vigintiquatuor libros Veteris Teſtamenti, in quorum ſcilicet lectione ac meditatione Patres illi Veteris Teſtamenti ſedebant, id eſt, à laboribus, & curis Sæculi vacantes requieſcebant. Ponam hic Ambroſij verba, quæ ſunt huiuſmodi: Viginti quatuor Seniores in hoc libro aliquando Patres Veteris Teſtamenti, aliquando Noui, aliquando ſimul vtroſque ſignificant: ſed in hoc loco, Patres Veteris Teſtamenti deſignant: qui vigintiquatuor in ſedilibus ſediſſe dicuntur; quando autem ſedemus, à labore quieſcimus. Per viginti quatuor libri Veteris Teſtamenti figurantur, ſuper quibus ſediſſe dicuntur Seniores, quia Patres Veteris Teſtamenti à laboribus & curis huius Sæculi in lectione & meditatione diuinorum librorũ quodammodò quieſcebant. Sed quærendum nobis eſt, cùm illa Dei ſedes Eccleſiam ſignificauerit, vt ſuprà diximus, cur in circuitu illius ſedis ſedilia hæc diſpoſita eſſe dicantur. Sed in promptu reſponſio eſt: quicumque enim paterfamilias domũ ſuam à latronibus & inimicis tutam eſſe cupiens, eam vel muro, vel ſepe, vel pariete circumdat: ſimiliter Eccleſia & contra Hæreticos, & contra Paganos, qui fidem Chriſti deſtruere conantur, Veteris Teſtamenti librorum doctrinis & teſtimonijs muniuit: Cum enim ea quæ credit & colit, longè ante Chriſti aduentum fuiſſe prædicta oſtendit, iacula inimicorum, euertere Chriſti fidem cupientium, longè à ſe repellit. Illi porrò viginti quatuor Seniores amicti fuiſſe dicuntur veſtimentis albis, & aureas in capitibus ſuis geſtaſſe coronas. Per alba veſtimenta, vitæ puritas & innocentia, per coronas aureas, bona opera, eorumque in cœlis præmia deſignantur. Hæc Ambroſius. At B. Hieronymus in ſua præfatione in libros Regum dixit, viginti quatuor libros canonicos fuiſſe in Apocalypſi præfiguratos non per viginti quatuor Thronos, vt Ambroſius inquit, ſed per viginti quatuor Seniores.

Ambroſius

Altera eſt Interpretatio Andreæ Cæſarienſis Archiepiſcopi, quam, perpetuus eius ſectator, etiam tradit Arethas. Viginti quatuor Seniorum numerũ, inquit Andreas, quidam ex priſcis Interpretibus conſtituunt ex Abele & alijs viginti viris Veteris Teſtamenti, & alijs tribus viris Noui Teſtamenti, Ioanne Baptiſta, & Beato Petro ac Paulo. Sed an certum id ſit, an potius, 32

pro

pro vigintiquatuor Græcorum elementorum numero, rectiùs per hos accipiantur viginti quatuor qui exercitatione virtutum & cognitione rerum diuinarum præ cæteris excelluerũt, iudicium penes Lectorem eſto. Nobis eorum magis probatur opinio, qui de iſtis viginti quatuor, duodecim interpretati ſunt viros in Teſtamento Vetere, tũ virtute, tum ſapientia cæteris illuſtriores, quales fuerunt apud Hebræos duodecim Patriarchæ, duodecim tribuũ Hebræi populi quaſi principes & Capita. totidẽq; alios duodecim in Nouo Teſtamento heroes, quos non alios licet exiſtimare, quàm duodecim Apoſtolos, hos enim Dominus Ieſus futuros duodecim tribuum Iſrael iudices affirmauit. Candidæ autem Seniorum veſtes ſymbolum habebant puræ illorum vitæ, & perpetuæ feſtiuitatis, ſolidæque lætitiæ qua in cœlis perfruuntur. Coronæ porro aureæ in eorum capitibus, victoriæ aduerſus Dæmones non ſine magna animi fortitudine & conſtantia obtentæ ſunt indices. Sic Andreas.

Matth. 19.

33 Sed fortaſse non eſt planè certum, illos duodecim Patriarchas filios Iacob, eſſe omnes in cœlo; cùm legamus, Rubẽ, & Simeonem, & Leui fuiſſe à Iacob, prophetico ſpiritu diuinitùs afflatos grauiſſima maledictione percuſſos; & cùm Ioſeph quoſdam illorum de crimine peſſimo accuſauerit apud patrem ſuum; & inſignis fuerit eorum inuidia, & odium, & credulitas aduerſus innocentem fratrem ſuum Ioſeph. Sed vt concedamus omnes eſſe ſaluos & beatos in cœlis, negari tamen non poteſt, plures eorũ fuiſſe alijs compluribus Veteris Teſtamẽti viris meritorum & virtutum laude multò inferiores. At verò, ſi quis penſitet ea quæ de iſtis viginti quatuor Senioribus varijs in locis huius libri dicuntur, perſpicuè intelliget, eos fuiſſe tum ſanctitatis laude perinſignes, tum beatitudinis gloria excellentes.

Diſputatio ſuper ſanctitate 12. Patriarcharum populi Hebræi.
Geneſ. 49.
Suprà 37.

34 Ioachimus certè Abbas iſtã Andreæ pluriumque aliorum Interpretationem qua duodecim iſtorum viginti quatuor Seniorum arbitrantur fuiſſe duodecim Patriarchas filios Iacob, apertè confutat, ſuper hoc ipſo loco Apocalypſis ita ſcribens: Generalis opinio tenet, iſtos vigintiquatuor Seniores fuiſſe duodecim Patriarchas & totidem Apoſtolos, quorum illos filios Iacob ſecundùm carnem eſſe ſcimus, hos verò ſecundum ſpiritum primos Chriſti filios fuiſſe nouimus; & vtroſque Electorum Dei populorum, Iudæi ſcilicet & Chriſtiani principes fuiſſe conſtat. Et de Apoſtolis quidem, omni remota contradictione, iſtud conceditur, quia eorum vita ſimul & numerus cum auctoritate concordat: Vita, quia vſque ad mortem pro iuſtitia decertauerunt: numerus, quia duodecim a Domino ſunt electi: auctoritas, quia eos Dominus ſuper ſedes duodecim ſeſſuros eſſe & iudicaturos prædixit, *Sedebitis*, inquit, *& vos ſuper ſedes duod. cim, iudicantes duodecim tribus Iſrael*, vnde & Beatus ipſe Ioannes, vt ſe vnum de iſtis ſenioribus eſſe oſtenderet, ſignanter ſe in Epiſtolis ſuis ſeniorem cognominat. De illis autem Patriarchis filijs Iacob multa poſſunt opponi. Primò, quia innocentem fratrem ſuum per malitiam vendiderunt. Deinde, quia vbicumq; in Scriptura ſacra mentio fit de iſtis Patriarchis Teſtamenti Veteris, præter Ioſeph, aliorum nulla ponitur commendatio, quin etiam vituperatio, nam de venditione fratris, de inuidia, & odio culpantur. Innuit hoc ipſum B. Gregorius, qui in quadã ſuarũ Homiliarũ de Electis atq; reprobis verba faciens, ita ſcribit: Duos filios habuit primus homo, quorũ vnus electus eſt, Abel; alter, reprobus fuit, Cain. Tres filios Noe arca continuit, ſed

Ioan. hic
Matth. 19.
Gen. 37.
B. Gregor.
Gen. 4.

N eorum

ra 6. *ra 9.* *ra 16.et*

eorum duo ſunt Electi, Sem & Iaphet, tertius verò, maledictus & reprobus fuit, Cham. Abraham duos filios genuit, quorum vnus fuit electus, Iſaac, alter reprobatus, Iſmael Similiter Iſaac duos filios generauit, Iacob & Eſau, ſed ille fuit electus, hic autem reprobus. Duodecim filios habuit Iacob, ſed eorum vnus, Ioſeph, per innocentiam venditus eſt; alij vero per malitiam venditores fratris extiterunt. Sic Beatus Gregorius. Quoniam igitur iſtorum Patriarcharum numerus cum vitæ integritate atque innocentia non concordat, duodenarius eorum numerus non eſt ſufficiens cauſa recenſendi eos inter hos viginti quatuor Seniores, quos Beatus Ioannes tanta dignitate & gloria vidit in cęlis excellere. Hactenus ex Ioachimo.

N O N A Diſputatio.

Super eiſdem illis viginti quatuor Senioribus enarrantur aliæ duæ Interpretationes: vna Beati Gregorij, altera Ruperti.

Tertia Interpretatio. 35

TErtia Interpretatio eſt quam tradit Beatus Gregorius in quarto libro Expoſitionis ſuper nouũ Caput primi libri Regum, docens per iſtos viginti quatuor Seniores ſignificatos eſſe in Eccleſia Chriſti perfectos Euangelicæ doctrinæ prædicatores. Sic enim ſcribit hunc ipſum locum Apocalypſis obiter explanans: Seniores illi viginti quatuor, quos in cœlis circũ thronum Dei ſedentes vidit Beatus Ioannes in ſpiritu, quid aliud ſunt quam Sancti prædicatores, maturi ſenſu, & moribus graues? Qui profectò thronum Dei iuxtà poſitis ſedibus ambiunt, quia qui præ ceteris Conditorem diligunt, per altiſſimam contemplationem & conuerſationem ei viciniores requieſcunt; Iuxta ipſum ſedent per eius perfectam imitationem, per ardentem amorem, per intimam conuerſationem, & familiaritatẽ. Sedenim hæc interpretatio Beati Gregorij etſi veriſſima & pulcherrima eſt, videtur ea tamen pertinere ad ſenſum myſticum & allegoricum potius, quam ad hiſtoricum & litteralem, vt ex his quæ dicentur infra Lectori erit manifeſtum.

Quarta, Quinta & Sexta Interpretatio. Ticonius. Primaſius.

36 Tales etiam cenſeri debent aliæ tres loci huius Interpretationes, quarum vna eſt Ticonij & Primaſij per iſtos viginti quatuor Seniores deſignari vniuerſam Eccleſiam in ſuis Præpoſitis, & in ſubditis: ita vt per vnum duodenarium iſtorũ Seniorum deſignetur vniuerſitas Rectorum Eccleſiæ, ad ſimilitudinem duodecim Patriarcharum: per alterum vero duodenarium ſignificetur vniuerſitas ſubditorum qui ſunt in Eccleſia, ad ſimilitudinem duodecim tribuum populi Hebræi. Altera Interpretatio eſt Bedæ: Eccleſiam, inquit, quam propter ſocietatem fidei in vna ſede viderat, eandem nunc per geminũ teſtamentum de Patriarchis & Apoſtolis generatam, in viginti quatuor ſedibus cernit: Cernit autem eam ſedentem propter iudiciariam eius in Chriſto dignitatem; Sedebunt enim & iudicabunt vniuerſa membra, ſed in vno, & per vnum caput: nam quomodo poterunt Sancti in Iudicio ſedere, ſtantes ad dexteram Iudicis? Tertia Interpretatio eſt eiuſdem Bedæ, ſed quam ante ipſum tradidit Primaſius, per iſtos viginti quatuor Seniores ſignificari eos qui perfectionem operis, quæ ſenario numero commendatur, clara Euangelij prędicatione & obſeruatione conſummant,

Beda.

mari, nam quater ſex faciunt viginti quatuor.

Septima Interpretatio. Rupertus.

Septima Interpretatio eſt Ruperti: Nobis, inquit, videtur, ſedem iſtam quam circumdabant Seniores viginti quatuor, figuram fuiſſe regni Chriſti, in qua ſede Regia prius ſedit Dauid, vt qui perinſignem figuram prætulit Chriſti ex ipſo ſecundum carnem generandi: Vnde Archangelus Gabriel de Chriſto prædixit, *Dabit illi Deus ſedem Dauid Patris eius.* (*Lucæ 1.*) Et ſicut poſt Chriſtum ſucceſſerunt duodecim Iudices, id eſt, Apoſtoli: ita ante ſedem Dauid præceſſerunt duodecim Iudices, qui poſt Ioſue, & ante Regem Saul præfuerunt populo Hebræo: quorũ primus fuit Othoniel, vltimus verò Samuel. Iſti ſedem illam Dauid tempore præcedẽtes, quaſi ab anteriori parte ſedem illam in cęlo poſitam circumſedent. Alij verò Iudices, duodecim videlicet Apoſtoli, quibus dictum eſt, *Sedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael,* (*Matth. 19.*) filio Dauid Chriſto temporaliter ſuccedentes, circum ſedem illam, quaſi a poſteriori parte ſedent. Rectè autem iſti dicti ſunt Seniores, quia per maturitatem fidei ſuæ populum Dei iuueniliter laſciuientẽ coercuerunt. (*Cur dicti ſint Seniores.*) Nam illi Hebræorum Iudices & a ſeruitute hoſtium Hebræos liberabant, & ab Idololatria reuocantes in veri Dei cultu continebant: & ad ignoſcendũ eorum peccatis, flectebant Dei miſericordiã, vnde Liberatores & Saluatores appellati ſunt, vt legentib. librũ Iudicũ manifeſtũ eſt. Poſteriores verò Iudices, id eſt, Apoſtolos, verè Seniores fuiſſe, hoc eſt, Sapientes, notiſſimũ eſt: illi nempe vicerunt mundum, ſuperauerũt Diabolũ, & captiuũ peccati ac mortis populũ liberauerunt, & ſempiternæ vitę gloriã ſibi & quamplurimis alijs per Chriſti gratiã acquiſiuerũt. Quã ẽt ob cauſam inducuntur amicti veſtimentis albis, & coronis aureis redimiti. Hæc Rupertus. Ergo ſecundũ Rupertũ illorũ viginti quatuor Seniorũ numerus, quos Ioannes vidit in cœlo circum Dei thronũ ſedentes, conſtabat partim ex duodecim Iudicibus populi Hebræi, partim ex alijs duodecim Iudicib populi Chriſtiani, id eſt, Apoſtolis.

Animaduerſio Auctoris in ſententiam Ruperti.

Etenim, contra iſtud Ruperti dictum de illis Iudicibus populi Hebræi, quos mediam partem facit iſtorũ viginti quatuor Seniorũ, tria poſſent obijci: primo non eſſe omnino certum, omnes illos Iudices eſſe in cęlo: deinde, multorũ ex illis nullã inſignẽ virtutem, nullumque egregium facinus nobis eſſe notũ: tum, eos pluribus alijs veteris Teſtamenti viris pietatis, ſapientiæ, virtutũque præſtantia fuiſſe multò inferiores; ob idque non vider dignos qui inter illos viginti quatuor Seniores tanto in cęlis honore, ac dignitate, gloriaque fulgentes cenſeantur. 38

DECIMA Diſputatio.

Examinatur interpretatio Ioachimi.

Octaua interpretatio.

OCTAVA Interpretatio eſt Ioachimi Abbatis, quam ipſe tradit & declarat his ferme verbis: Iſtorum viginti quatuor Seniorum, interpretor partim fuiſſe duodecim Apoſtolos, quorum filij ſunt ſancti Martyres, qui pro Chriſti nomine paſſi ſunt à tempore ipſorum Apoſtolorum vſque nunc, & qui deinceps paſſuri ſunt vſque ad ſexti ſignaculi apertionem, & Antichriſti tempora: Ad horum enim Sanctorum Martyrum præfigurandũ 39

& præmonſtrandum ſtatum, hæc ſecunda Viſio Beati Ioannis præcipue ſpectat. Ceteros autem duodecim Seniores, eligendos eſſe puto ex Gentili populo, eo tempore quo venturus eſt Elias: ſicut duodecim Apoſtoli de Iudaico populo electi ſunt, eo ferme tempore quo venit

c. 1. Ioannes Baptiſta in Spiritu & virtute Eliæ vt quemadmodum per duodecim Apoſtolos & coadiutores eorum, vocatæ ſunt Gentes ad fidem Chriſti; ita per illos duodecim venturos in nouiſſimis temporibus intret ad fidem Chriſti vniuerſa multitudo filiorum Iſrael; &

atth. 20 i iſti vitiqua – r Senio prætel- it alios nes qui nt in cœ-

ſint reuera primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Sed nunquid iſti viginti quatuor Seniores omnibus alijs Electis, gratiæ & gloriæ præſtantia anteponendi ſunt? Minimè verò; Conſtat enim alios eſſe & gratia & gloria præſtantiores ipſis, vt Abraham, Iſaac, & Iacob, Patres Prophetarum, & Apoſtolorum omniumque credentium; & Da-

od. 23. uid, virum ſecundum cor Dei, cuius filius ſecundum carnem fuit Chriſtus, & Moſem, qui loquebatur cum Deo, tanquam amicus cũ

c. 1. amico ſuo; & Eliam, & Ioannem Baptiſtam, quorum ille præcurſurus eſt Chriſtum Iudicem, hic autem præcucurrit Redemptorem, digito eum præſentem indicans, quo non ſurrexit maior inter natos mulierum. Sciendum itaque eſt,

atth. 11. quod iuxta illud Saluatoris noſtri dictum: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, ſicut in Eccleſia militan

m. 14. te diuerſæ ſunt gratiæ gratis datæ, ſecundum quas nonnunquam aliqui ſunt inſigniores pluribus alijs viris ſanctis, qui tamen illis diuinæ gratiæ ac virtutum meritis longè ſuperiores ſunt: ita quoque in Eccleſia triũphante diuerſas eſſe glorias accidentales, & quaſi cæleſtes quaſdam prærogatiuas, quarum Deus alias alijs Beatis pro ſua volũtate ac ſapientia diſtribuit: Et hac ratione datum eſt iſtis viginti quatuor Senioribus, vt Beato Ioannĩ apparerent in cœlo ſedentes circum Dei thronum, amicti veſtimẽtis albis, & coronis aureis redimiti, ipſum quoque B. Ioan. multa quæ videbat, & non intelligebat, docẽtes. Denique addit Ioachimus, hãc ſuam interpretationẽ, prout facit duodecim iſtorũ Seniorũ ipſos Apoſtolos, eſſe planè verã atque indubitatam; prout aũt alteros duodecim illorum Seniorũ facit quoſdã viros ſanctos futuros in nouiſſimis mundi tẽporibus, virũ ſit intellectus, an opinio, ait ſe lectoris iudicio relinquere. Ex quo intelligitur Ioachimum hanc ſuam Interpretationem & ſententiam non firmo aſſenſu, plenaque aſſeueratione, ſed dubitanter ac timidè tenuiſſe, aut certè ſcriptis prodidiſſe.

Diſcutitur ſupradicta Interpretatio. Ioachimi.

Nec immeritò ſane Ioachimus 40 iſti ſuæ Interpretationi non valdè confidit, ea quippè nullum videtur firmum habere veritatis, aut etiã veriſimilitudinis fundamentũ: Nec enim vel ſacra Scriptura, vel Patrum auctoritate nititur, nec fulcitur ratione aliqua, vel coniectura probabili; cum id tamen quod dicit, ante ipſum, fuerit indictum atque inopinatũ. Ait, per duodecim iſtorũ Seniorũ numerum deſignari duodecim viros egregios fide ac virtutibus ex populo Gentili, qui venturi ſunt in nouiſſimo mundi tempore, & Iudæos conuerſuri ſunt ad fidem Chriſti. Dixit hoc Ioachimus, ſed nulla ratione probat, vt ſiat veriſimile, nec merũ videatur eſſe figmentum. Præſertim vero cũ iſti duodecim viri, ſiue plures alij iſto numero duodenario deſignati per quos putat conuerſum iri Iudæos ad Chriſtum aliquot millib. annorum, futuri ſint poſt id temporis quòd Beatus Ioannes illorũ viginti quatuor Seniorum viſionem habuit: Iſti autem Seniores, & iam vixerant in terris, & tunc beati erant in cœlo, vt ex ijs perſpicuum eſt, quæ de ipſis pluriſariã in hoc libro

In B. Ioan..es fuerit ..mus de nu..vero illorũ ..igintiqua..uor Senio..ũ, vt Ioa..chimus di..cit.

bro prodita ſunt. Illa quoque Ioachimi ſententia perſpicue falſa eſt, Beatum Ioannem fuiſſe vnum de illis viginti qnatuor Senioribus, & ad id ſignificandum ſolere ipſum appellare ſe in Epiſtolis Seniorem. Ioannes etenim tunc viuebat in terris; illi vero Seniores iam mortali vita defuncti, beatam in cœlis vitam degebant: & ad eorum ſignificandam æternæ felicitatis lætitiam, & gloriam, & in hoc quarto Capite, & in ſequenti quinto inducuntur amicti veſtimentis albis, & aureas coronas in capitibus ſuis geſtantes, & habentes cytharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum in terris viuentium, quas illi Deo in cœlis offerebant. Adijce, quòd non ſemel in hoc libro & Beatus Ioannes inducitur multarum rerum quas videbat, nec ſatis intelligebat, ſciſcitans ab iſtis Senioribus & diſcens intelligentiam: Non igitur Beatus Ioannes erat vnus de illis viginti quatuor Senioribus in cœlo circum Dei thronũ ſedentibus, tantaque dignitate & gloria fulgentibus.

VNDECIMA Diſputatio.

Super noua quadam, ſed ingenioſa, neque inerudita iſtorum viginti quatuor Seniorum Interpretatione, quam Petrus Aureolus, & Lyranus, & quidam alij tradiderunt.

..ureolus. ..yranus.

41 NOna Interpretatio à ſupradictis viris ſatis acute, nec inſcitè excogitata ſuper iſtis viginti quatuor Senioribus, eſt huiuſmodi: Cœlum, quod Ioannes vidit apertum; & in eo ſedem Dei poſitam, ſignificat Catholicã Eccleſiam mihi tantem, in qua Deus, cęteris omnibus ſectis & congregationibus reiectis, ſingulari modo reſidet ac pręſidet: & ad cuius Eccleſiæ proceſsũ in finem vſq; mundi acie mentis diuinitus illuſtrata, prænoſcendum, Spiritu prophetico ſublatus eſt Ioãnes. In iſto cœlo ſedes illa Dei poſita denotabat ſedem Romanã: quæ non ſolùm principalis eſt in omni Eccleſia, verùm etiam Eccleſiarum omnium caput, habens ſimilitudinem lapidum pretioſorum, ob inuiolabilem Fidei firmitatẽ, quam, Deo ipſam protegente, perpetuò integram atque incontaminatam cuſtodiuit. Iris ſedem circumdans, perpetuæ miſerationis & benignitatis Dei erga ſedem hãc Romanam deſignat gratiam. Viginti quatuor ſedilia, quæ circa iſtam ſedem erãt, præfigurabant vniuerſitatẽ Epiſcopaliũ ſediũ quę ſunt in Eccleſia per vniuerſum mũdum diffuſa: ſimulq; illi viginti quatuor Seniores figura gerebant omnium Epiſcoporum Eccleſiæ, in ſimilitudinem videlicet Sacerdotum Hebræorum, quos Dauid in viginti quatuor familias diſtribuit, vt per vices ſacerdotalia miniſteria in templo Dei obirent, vt legitur in vigeſimo quarto Capite prioris libri Paralipomenon.

Sedes Romana.

Quid Iris.

Quid ſedilia viginti quatuor & itidemq; Seniores.

Deinde, oſtenditur potentia & 42 magnificentia Dei, quantum ad influxum eius in Eccleſiam, tum luminis doctrinæ, tum virtutis miraculorũ, cùm dicitur, ex throno Dei proceſſiſſe fulgura, & voces, & tonitrua: influxum prætereà gratiæ, quantùm ad Sacramentum Confirmationis, in quo datur gratia ſeptiformis, ſignificata per ſeptem illas lampades, ſiue ſeptem Spiritus Dei: denique, influxum munditiæ ab omni peccato, ſignatum per mare vitreum ſimile cryſtallo, figuram videlicet Sacramenti Baptiſmi. Illa porro quatuor animalia quę vidit B. Ioannes in circuitu ſedis,

Quid fulgura, & tonitrua, & lampades, & mare vitreum.

 ſignifi-

id qua : r ani- lia cum is alis plena lis.

ſignificabant vel quatuor Euangeliſtas, maximè idoneos fideque dignos teſtes diuinæ Maieſtatis: vel quatuor ſedes Patriarchales, Antiochenam, Ieroſolymitanam, Alexandrinam, & Conſtantinopolitanam: Erant autem in circuitu ſedis Dei, quia iſti Patriarchatus à Romanæ ſedis gubernatione pendent: habebant ſenas alas, & plena erant oculis, ad denotandam plenitudinem doctrinæ & poteſtatis, concordem tamen ſedi Romanæ & ab ea pendentem. Iam verò perpetua, quæ memoratur in hoc loco, laudatio & gratiarum actio iſtorum quatuor animalium, & illorum viginti quatuor Seniorum, ſignificabat perpetuum fore in Eccleſia cultum Dei, & diuinæ laudis atque orationis exercitium per Horas canonicas die ac nocte celebrandum. Ex hac itaque Interpretatione dilucescit, B. Ioannem tanto antè Spiritu prophetico preuidiſſe & prędixiſſe pulcherrimam Eccleſiæ Chriſti diſpoſitionem & gubernationem olim futuram, quam nos iam diu impletam eſſe cernimus. Sic iſti.

Diſcutitur upradicta nterpreta- io.

34 Etenim, iſta viginti quatuor Senioribus interpretatio nonnullis de cauſis haudquaquam probabilis videtur. Primum enim, illi viginti quatuor Seniores inducuntur in hoc libro tanquam ſingulares quędam perſonæ viuentes & loquentes, & præcipuo quodam honore, ac dignitate, gloriaque in cœlo præcellentes: hoc autem ad Eccleſias Cathedrales, vt iſti dicunt, minimè accommodari poteſt. Deinde, inducuntur iſti Seniores tanquam vſque in finem mundi permanentes, & myſteriorum vſq; ad finem futurorum conſcij: hoc non quadrat in Eccleſias Græcas, rituq; ac magiſterio Græcorum in doctrina & Sacramentis cultuque Dei vtentes, quippe quæ iam pridem à recta fide defecerint, pluribus infectæ circa Fidem erroribus, & ab obedientia Romanæ ſedis alienatæ ac ſeparatæ, in ſchiſmatis malo verſantur. Adhæc iſti, quatuor illa animalia interpretantur principales quatuor in Eccleſia Patriarchatus, Hieroſolymitanum, Antiochenum, Alexandrinum, & Conſtantinopolitanum: Sed hæc interpretatio cum euentu, rebuſque ipſis minimè congruit. Iſta enim quatuor animalia inducuntur in hoc libro tanquam in cęlis beata, eximieque ac ſingulariter honorata, & cum Ioanne loquentia, atq; ei nonnulla myſteria quæ Ioannes non ſatis intelligebat, declarantia: hoc autem ad iſtos Patriarchatus, qui iam diu in ſchiſmatis & hæreſeos tenebris verſantur, aptari non poteſt. Denique, ratio temporum, iſtorum refellit opinionem & interpretationem. Beatus enim Ioannes vidit illa quatuor Animalia tanquam tunc in Cœlo manentia: iſti autem quatuor Patriarchatus multò poſt acceptam & ſcriptam a Ioanne Apocalypſin initium habuerunt: Sanè, Patriarchatus Conſtantinopolitanus aliquot Sęculis poſt Beati Ioannis exceſſum conſtitutus eſt.

DVODECIMA Diſputatio.

Explicatur Haymonis Interpretatio, quam ſequitur noſter Ribera.

HAymo in Commentarijs ſuis in Apocalypſin arbitratur, iſtos Seniores non fuiſſe duntaxat viginti quatuor ſed multò plures: & quod ſæpe fit in Scriptura, poſitum eſſe determinatum numerum pro indeterminato. Iſto enim numero viginti quatuor Seniorum denotari omnes viros tā Veteris quàm Noui Teſtamenti, perfectione virtutum ceteris inſigniores, atque præſtantiores.

tiores. Cur autem tanta multitudo iſtorum perfectorum hominum illo præcipuè numero viginti quatuor denotata ſit, duas reddunt rationes: Numerus enim viginti quatuor conſtat ex duobus duodenarijs; quorum alter deſignat perfectos viros Veteris Teſtamenti, propter honorem duodecim Patriarcharum, qui fuere illorum progenitores ſecūdū carnē: alter vero duodenarius deſignat viros perfectos Noui Teſtamenti, ob reuerentiam, & honorem duodecim Apoſtolorū, qui eorum fuere quaſi ſpirituales parentes, & Principes Eccleſiæ Chriſti. Deinde, Scriptura ad ſignificandam aliquarum rerum ſiue perſonarum vniuerſitatem, vel perfectionem, vtitur certis quibuſdam numeris, vt ſeptenario, denario, centenario, millenario: & inter iſtiuſmodi numeros cenſeri etiam debet duodenarius, quem Beatus Hieronymus ſub initium libri XVI. Commentariorum in Ezechielem appellat numerum plenæ, conſummatæque virtutis. Et Beatus Auguſtinus libro XX. de Ciuitate Dei, Cap. V. & ſuper primis verbis pſalmi LXXXVI Beatus etiam Gregorius lib. X. Moralium, Cap. XXXIX. aiunt, Duodenario numero ſignificari vniuerſitatem: & idcirco, cum dixit Dominus Apoſtolos futuros Iudices duodecim tribuū, duodenario numero Apoſtolorum ſignificatos eſſe omnes viros perfectos qui cum Chriſto & Apoſtolis iudicaturi ſunt alios: duodenario autem numero tribuum Iſrael, deſignatos eſſe omnes qui iudicandi ſunt. Et Haymo quidem hanc ſuam Interpretationem hoc in loco ſtrictim attingit; ſed eam ſupra, enarrans id quod eſt in fine tertij Capitis: *Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo:* expreſſius declarauit his verbis: Neminem moueat quod vnus thronus in hoc loco iudiciaria poteſtas intelligatur, cùm in Euangelio legamus duodecim fore ſedes, ſuper quas ſedentes Apoſtoli iudicaturi ſint alios, & in hoc libro legimus, viginti quatuor thronos, ſuper quos ſedebant viginti quatuor Seniores: Duodenarius enim bis ductus facit viginti quatuor, In quo numero comprehenduntur duodecim Patriarchæ, & omnes Patres perfectæ virtutis Veteris Teſtamenti, in altero autem duodenario comprehenduntur, Apoſtoli, omneſque viri perfectiores Teſtamēti. Dicitur itaque vnus thronus ſingulariter, propter vnā poteſtatem iudiciariam: dicuntur duodecim throni, propter perfectionem Electorum qui iudicaturi ſunt: Dicuntur etiam viginti quatuor throni, propter viros perfectos vtriuſque Teſtamenti qui cum Domino ad iudicandum venturi ſunt. Sic Haymo: cuius interpretationem, tacito eius tamen nomine ſecutus eſt noſter Ribera: vt mihi quidem fiat veriſimile, cum ſuper hoc loco ſcripſit, non legiſſe Haymonem; aut ſi anteà legerat, tunc certè ei Haymonis non veniſſe in mentem, non enim eum interpretationis quam ipſe cæteris antepoſuit, auctorem nominare prætermiſiſſet.

Ribera.

45 Hanc ego interpretationem & ſententiam etſi non prorſus improbo; eam tamen, quia mihi non animum explet, pleno aſſenſu approbare non poſſum. Cum enim iſti Seniores ſæpius in hoc libro inducantur, quatuor duntaxat & viginti numero definiti atque inſigniti, non video cur exiſtimare debeamus, ipſos non fuiſſe tantum viginti quatuor, ſed multo plures, & poſitum eſſe hic numerum definitum pro indefinito: Verba enim Sacræ Scripturæ, niſi quid plane obſtet, ſecundum propriam eorum ſignificationem accipienda & intelligenda ſunt; in hoc enim maximè ſenſus & interpretationis, quam vocant hiſtoricam & litteralem, ratio conſiſtit. Nihil autem obſtare vi-

Auctoris iudicium de ſupradicta interpretatione.

detur quo minùs iſti Seniores, ſicut dicuntur, ita reuera fuerunt, tantũ viginti quatuor. Nam duas contra hoc, quas noſter Ribera facit obie-ctiones, minimè arduũ fuerit dilue re. Ait, iſtos Seniores eſſe eos qui cũ Chriſto in extremo, generaliq; iudicio, iudicaturi ſunt alios; eos verò qui tunc iudicaturi ſunt, multò plu res fore quàm viginti quatuor, cõmunis eſt ſnĩa Theologorum arbitrantium, omnes qui fuerint in ter ris Euangelicæ perfectionis ſectato res, & Chriſti Apoſtolorumq; imitatores, eos cum Chriſto & Apoſto lis tunc futuros iudices aliorum. Quod etiam firmare licet auctoritate Beati Gregorij, qui in Capite trigeſimonono libri decimi Moralium, Omnes, inquit, qui ſtimulo di uini amoris excitati, hic poſſeſſa re liquerint; proculdubio illic culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebunt. Hæc obiectio ita diluitur: Equidem nõ inficior, iſtos Seniores fore tunc de numero eorum, qui iudicaturi ſunt; ſed nego, iſtos non fuiſſe tantùm viginti quatuor, qui B. Ioanni apparuerunt in hac viſione, nego, inquam, iſto numero ſignificatos eſ ſe viros perfectos, qui iudicaturi ſunt: Neque verò iſti Seniores in hac viſione inducuntur tanquam Iudices, ſed tanquam conſcij atque Interpretes myſteriorum diuinæ Prouidentiæ circa Eccleſiam, & cir ca ea quæ diuerſis in temporibus vſque in finem mundi & in Eccleſia, & in populo Dei, euentura erant Extremi autem iudicij Viſionem habuit poſtea Beatus Ioannes, eaque infra Capite vigeſimo diſtinctè diſerteque narratur: vbi tamen nulla iſtorum viginti quatuor Seniorum expreſſa fit mentio.

Soluuntur duæ obiectiones Riberæ.

S. Gregor.

46 Altera obiectio eſt huiuſmodi: Iſti Seniores Deum laudantes, eiq; gratias agentes, dixerunt verba illa quæ ſunt in Capite quinto, *Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius; quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione*, &c. Si ergo iſti Seniores erant ex omni populo & natione, non poterant eſſe tantùm viginti quatuor; ſed eos fuiſſe quamplurimos neceſ ſe eſt. Reſpondeo, Seniores non dixiſſe illud de ſe, prout erant in illo tantùm numero definito, ſed in perſona & nomine ſuo, dixiſſe illud de omnibus hominibus per Chriſtum redemptis, & ſanctificatis, atq; glorificatis: nam iſtud ipſum, quod Seniores dixerunt, etiam dixiſſe quatuor animalia, eodem ipſo in loco proditum eſt: Sic enim legimus in quinto Capite; *Et cùm aperuiſſet librum, quatuor Animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderũt coram Agno, & cantabant canticum nouum, dicentes, Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, &c.* Illa verò quatuor animalia, etiam ſecundùm Riberam, ſignificabant quatuor Euangeliſtas, quos ex vna fuiſſe Hebræorum gente notum eſt. His accedit, quòd iſti Seniores inducuntur in hoc libro, tanquam qui tunc in cœlo manerent, & ſingulari quodam inter cœlicolas honore ac dignitate gloriaque præcellentes: eorum verò perfectorum hominum, qui futuri ſunt in fine mundi iudices aliorum, quamplurimi tempore B. Ioannis nondum erãt nati: quin etiam, plurimi poſt hæc noſtra tempora, in conſequentibus vſq; ad finem mundi ætatibus atq; Seculis naſcituri ſunt, qui ad iſtum numerum Iudicum pertinebunt. Non igitur illa viginti quatuor ſimulacra vel effigies Seniorum quas in ſpiritu vidit B. Ioãnes, denotabant omnes viros perfectos omnium temporum, & qui fuerant ante Ioannem, & qui poſt eum futuri erant vſque ad finem mundi, ſed repræſentabãt certos quoſdam excellentes viros in cœlo manentes, numero viginti quatuor.

DECI-

DECIMATERTIA Diſputatio.

Auctoris ſententia indicatur.

47 QVAENAM igitur ſuper iſtis viginti quatuor Senioribꝰ eſt noſtra ſententia? Faciſius mihi ſanè in hac controuerſia ſuppetit dicere, quid non approbem, quàm, quod pro explorato, certoque habeam, affirmare. Illud tamen ſatis probabiliter dici poſſe exiſtimo, iſtos Seniores tot numero fuiſſe, quot fuiſſe dicuntur in hoc libro, id autem eſt, nec plures, nec pauciores quam viginti quatuor: neq; hoc noua eget probatione, cùm ſuper ea re paulò ſupra abunde diſputatum ſit. Velle autem propriè ac nominatim ſtatuere ac decernere, qui nam ex Sanctis ac Beatis qui tunc erant in cœlo, fuerint iſti viginti quatuor Seniores, inſcitæ potius vanitatis, & temeritatis fuerit, quàm ſolertis prudentiſque coniectationis & diuinationis. Si Lectorem tamen iuuat ex nobis ſuper ea re audire aliquid quod nonnullam veritatis, ſpeciem & ſimilitudinem habeat, equidem puto non improbabiliter dici poſſe, iſtos omnes viginti quatuor Seniores fuiſſe ex illis viris perfectis, & in Sacra Scriptura valde laudatis & celebratis, qui Domini noſtri præceſſerunt aduentũ. Tales porrò celebriores atque illuſtriores ceteris fuiſſe hos viginti quatuor, quos hic nominabo, nullus, opinor, in Sactis literis verſatus, inficias ibit, Abelem, Noe, Abrahã, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Melchiſedech, Iob, Moyſem, & Aaron, Ioſue, & Samuelem, & quatuor reges à pietate ac religione valde laudatos, Dauidem, Ioſaphat, Ezechiam, & Ioſiã, & ob multitudinem, atque magnitudinem Eliſeum, & de Prophetis qui vocantur maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem, & de Prophetis qui vocantur minores, Zachariam, qui plures habuit diuinas viſiones, & quaſdam ſimiles earum quas habuit & deſcripſit in hoc libro Beatus Ioannes. Supra dictis porrò viginti duobus annumerare conuenit duos alios qui fuerunt tanquam medij inter Vetus & Nouum Teſtamẽtum, Veteri quaſi finem imponentes, & initium Noui prætendentes, illum dico ſanctiſſimum Senem Simeonem, tantopere laudatum in Euangelio; & glorioſum Præcurſorem Domini Ioannem Baptiſtam, de quo Dominus ipſe dixit, *Prophetæ omnes & lex vſq; ad Ioannem prophetauerunt.* *Luca 2.* *Matth. 11*

48 Si cui autem ſimilius vero & cõgruentius videatur, iſtorum Seniorum partim fuiſſe ex Veteri Teſtamento, partim ex Nouo, licebit etiã non improbabiliter dicere, duodecim iſtorum Seniorum fuiſſe ex Veteri Teſtamento, & fuiſſe hos, Abelem, Noe, Abraham, Iſaac, Iacob, Moſem, Samuelẽ, Danielem, & quatuor Prophetas qui vocantur maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, Danielem; vel pro his duodecim, alios ex duodecim ſupra memoratis, vel omnes, vel eorum aliquos. Alteros verò duodecim ex Nouo Teſtamento, conſentaneum eſt putare non alios fuiſſe quã duodecim Apoſtolos; qui iam erant in cœlo eo tempore, quo Beatus Ioannes hanc in terris viſionem habuit. Et hanc quidem opinationẽ adiuuare videtur quod ſcriptum eſt infra decimoctauo Capite huius libri, vbi agitur de ſuprema euerſione ac deſolatione ciuitatis Babylonis, quo nomine ſignificatur congregatio omnium impiorum, & regnum in terris Diaboli, & Sectatorum eius;

eius: Ad gaudendum enim & exultandum ſuper hac re inter omnes cœlicolas præcipuè ac nominatim inuitantur prçſtantiſſimi viri & Veteris Teſtamenti, & Noui, Prophetas dico, & Apoſtolos, Hęc autem ſunt, eo loci verba Scripturæ, ***Exulta ſuper eam cœlum, & ſancti Apoſtoli, & Prophetæ, quoniam iudicabit Deus iudicium veſtrum de illa.***

Cõmemoratio eorum, quæ de iſtis ſeniorib in hoc libro ſcripta ſũt.

49 Viſum deniq: mihi eſt, pro clauſula huius Diſputationis, ponere hic tanquam in conſpectu Lectoris omnia quæ de iſtis Senioribus in hoc libro tradita ſunt, quò nimirũ facilius ei & præſtantia honoris, & dignitatis, gloriæque iſtorum Seniorum, & probabilitas eorum, quę de illis ſupra diſputauimus, diluceſcat. In hoc quarto Capite hæc de illis leguntur: ***Et in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor; & ſuper thronos, viginti quatuor Seniores ſedentes, circum amicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.*** & paulo infra: ***Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſæcula ſæculorũ, procidebant viginti quatuor Seniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes, Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt.*** In quinto Capite ſic eſt: ***Et ego flebam multum quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. Et vnus de Senioribus dixit mihi, Ne fleueris: ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio Seniorum, Agnum ſtantem tanquam occiſum, &c.*** & paulo infra, ***Et cum aperuiſſet librum, quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli cytharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: & cantabant canticum nouum dicentes, &c*** & in Capite ſeptimo, ***Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & Seniorum, & quatuor Animalium, & ceciderunt in conſpectu throni, in facies ſuas, &c.*** & paulo poſt, ***Et reſpondit vnus de Senioribus, & dixit mihi, Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni, &c.*** & in Capite decimoquarto, loquens de illis centum quadraginta quatuor millibus, quos Ioannes vidit in monte Sion corã Agno, habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis, ***Et cantabant***, inquit, ***quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor Animalia, & Seniores.***

DECIMA QVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VER

Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei.

ILlud de fulgoribus, & vocibus, & tonitruis ex throno procedentibus, poſitum eſt ad oſtendendam ſedentis Dei ſuper thronum maieſtatem, & ad incutiendum mortalibus terrorem, quò ſcilicet maiori reuerentia & veneratione diuini maieſtatem Numinis colant atque venerentur: Similiter etiam, cum Deus in montem Sina deſcendit daturus Hebræis legem, ſimilia eſſe facta legimus in Exodo; totus enim mons fumabat, & flammis ardebat, multaque & horrifica fulgura, & tonitrua facta ſunt. Quam- 50

Exodi 20.

obrem

obrem Hebræi ingeniti terrore percuſſi, ac propemodum exanimati rogabant Moſen, vt ipſe loqueretur eis, non autem Deus, cuius præſentiæ talia ſigna perhorreſcebant vt quæ mortem ſibi allatura putarent. Dauid etiam in Pſalmo 17. inducens Deum magna cum potentia venientem ad ſibi auxiliandum maximo in diſcrimine verſanti, profligandumque hoſtes ſuos, ſimilibus rebus eius deſcripſit aduentum: Nam inter alia dicit hæc, *Et intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam: grando, & carbones ignis. Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos*

ac. p Iſta fulgura & tonitrua declarans Andreas, Hinc quoque, inquit, planum fit, quam terribilem & formidabilem Deus ijs exhibere ſeſe ſoleat, qui illius patientia & manſuetudine abutuntur: Nam hominibus ſalute dignis, tonitrua iſthæc & fulgura lucem verius & voluptatem, quam terrorem afferent: Fulgura enim mentis illorum oculos lumine perfundent, tonitrua verò ſpiritales eorum aures perficient, & quadam ſuauitate afficient. Illud porro, *Voces & tonitrua*, ſiue, vt alia lectio habet, *Tonitrua, & voces*, dupliciter accipere licet: poſſumus enim intelligere tanquam vnam rem, vt illud, *Tonitrua & voces*, idem ſignificet quod tonitrua vocalia, & voces humanas proferentia: talia quippe tonitrua voces articulatas & humanas proferentia audiuiſſe Beatum Ioannem in hac ſua Apocalypſi, ipſemet affirmat & oſtendit in decimo Capite huius libri.

51 Sed plerique tamen Interpretum, per fulgura, & tonitrua, & voces interpretantur efficaciam verbi Dei, & potentiam miraculorum
oſius. & terrorem comminationum æterni ſupplicij; his enim tribus rebus præpollebat Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum prædicatio. Audi Lector Ambroſium, Per fulgura, inquit, ſignificantur miracula, quæ per Sanctos ſuos operatur Deus; per voces, prædicatio diuini verbi intelligitur; per tonitrua vero, terror Gehennæ ignis deſignatur: Sancti namque prædicatores, quos amore cœleſtis Patriæ reuocare à vitijs non queunt, eis tormenta æterna quæ impijs præparata ſunt, opponunt; vt quos blanditijs nequeunt, terroribus ſaltem compeſcant à vitijs. Sic ille. De verbi Dei efficacia luculentum habemus Beati Pauli teſtimonium, cuius in quarto Capite epiſtolę ad Hebræos hæc ſunt verba, *Viuus eſt Sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Illuſtre nobis etiam huius efficaciæ verbi Dei exemplum idem Paulus ſuppeditat: eo namque diſputante coram Felice Præſide de iuſtitia, &
caſtitate, & de iudició futuro, expa *Act. 24.*
uefactus & tremefactus eſt Felix. Beati quoque Petri prima concio, quam poſt acceptum Spiritum San-
ctum ad Iudæos habuit, adeo fuit *Act. 2.*
efficax, vt tria millia Iudæorum ad fidem Chriſti conuerterit De miraculis ſanctorum prædicatorum verbi Dei refertus eſt liber Beati Lucæ de Actibus Apoſtolorum, & nũc ſatis fuerit referre extrema illa verba Marci de Apoſtolis: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Sequuntur illa verba, *Et ſeptem* 52
lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei. Quorum communis eſt interpretatio, iſtis verbis ſignificari ſeptem dona Spiritus Sancti, quæ Iſaias vocauit Spiritus Dei. Dicuntur iſta dona lampades ardentes, quia per hæc dona Deus Eccleſiam & cognitione rerum diuinarum illuminat, æternorumque bonorum amore inflammat:

Quid ſignificent ſeptem lampades ardẽtes in conſpectu Dei. Eſa. 11.

Digitized by Google

mat: Dicuntur etiam in conſpectu Dei eſſe, quia non ſine his, nec niſi per hæc ad beatum Dei conſpectũ perueniri poteſt: vel quia Deus ea ad manum & in promptu habet, vt quibuſcumque voluerit, largiatur. Etenim, multò planior, expeditiorque atque probabilior eſt illa interpretatio, per ſeptem illos Spiritus ſignificari certos quoſdam Spiritus angelicos numero ſeptem, in executione diuinæ prouidentiæ præcipuos, & qui excellunt inter eos de
Pſal. 102. quibus dixit Dauid, *Benedicite Dominum omnes Angeli eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius. Benedicite Dominum omnes virtutes, miniſtri eius, qui facitis voluntatem eius.* Septem enim iſtorum Spirituum miniſterio præcipuè Deus vtitur in gubernatione Mundi, potiſſimum autem Eccleſiæ ſuæ. Hos congruè admodum & condignè dixit eſſe tã quam ſeptem lampades ardẽtes in conſpectu Dei, nam ſingulari quadam eximiaque ratione, & Dei cõſiliorum & arcanorum cognitione lucent: & amore iuſſa Dei exequẽdi, & miniſteria ſibi à Deo impoſita efficaciter perficiendi ardent; in quos nimirum bene quadrat quod Dauid in Pſalmo centeſimotertio dixit, *Qui facis Angelos tuos, ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem,* aptiſſimè videlicet ſimilitudine venti & ignis denotans Angelorum in explendis Dei miniſterijs velocitatem, ſimulque efficacitatem. Verum de iſtis ſeptẽ Spiritibus copioſè ſupra diſſeruimus in Diſputatione ſeptima ſuper primum Caput huius libri.
Andreas. Andreas Cæſarienſis vtramque ſupradictam ſeptem iſtorum Spirituũ interpretationem commemorat & commendat, ſuper hoc loco ita ſcribens: Per ſeptem hos Spiritus, aut ſeptem Angelos ceteris præſtantiores cum Irenæo accipere oportet, aut ſeptem viuifici illius Spiritus chariſmata, quorum mentionem fecit Iſaias, & vtraque
Cap. 11. quidem expoſitio ratione & auctoritate nititur.

DECIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum, ſimile cryſtallo.

MVLTAE ſunt horũ verborum interpretationes: ſed quæ, vt 53
maximè communis, ita peruetus eſt, Victorini ſcilicet, Tyconij, Primaſij, Bedæ, & qui hos deinde ſecuti ſunt, Haymonis, Ruperti, Ricardi, aliorumque. Ea eſt huiuſmodi: Per illud mare vitreum ſimile cryſtallo ſignificari Sacramentum Baptiſmi, in conſpectu ſedis: id eſt, in ipſa Eccleſia, tanquam limine poſitum, per quod neceſſario tranſeundum eſt omnibus ad thronum & conſpectum Dei accedere cupientibus. Baptiſmus autem dicitur mare, quòd omnibus populis & Gentibus ad ſalutem propoſitus eſt: Aquæ enim multæ in Sacris Litteris ſignificant populos multos, & more Scripturæ, ingens quęlibet congregatio aquarum, mare appellatur. Vel mare dicitur Baptiſmus ad ſimilitudinem Maris rubri, quod ſaluos tranſuexit Hebræos, demerſis in profundũ Aegyptijs: ſimiliter per Baptiſmum demerſis deletiſque peccatis animus hominis ſaluus euadit. Et hoc videtur conſonum ſententiæ Apoſtoli aientis, veteres illos Hebręos ductu nubis Mare rubrum tranſgreſſos, fuiſſe in figura per Moſen in nube & in mari baptizatos. Vel dictus eſt Baptiſmus mare, ad ſimilitudinem

Digitized by Google

g 7. l 21, tudinem Maris æneì à Salomone facti ſimilitudinem labij ænei, quod fecerat Moſes,& poſuerat in tabernaculo. In hoc autem mari ſiue labio æneo Sacerdotes exuti veſtes ſeculares ſeſe lauabant, & abſterſis ſordibus & maculis omnibus induebant veſtes Sacerdotales, vt ritè peragerent in templo diuini cultus miniſteria. Baptiſmus porrò cõparatur vitro, quod non aliud continet intus, quam quod foris cerni tur: ſic etiam Baptiſmus ſinceram exigit puramque fidem, & confeſſionem peccatorum; vt quod ore dicitur & promittitur in Baptiſmo, id etiam corde credatur, & opere còmplendum proponatur; *Corde enim creditur ad iuſtitiam*, vt dixit Apoſtolus, *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, Vel, ſecundum Richardum Sancti Victoris, Baptiſmus aſſimilatur vitro ob puritatem & claritatem, vel quia ob perſpicuitatem peruium eſt, & penetrabile, atque illuſtrabile, à radijs & luce Solis: In Baptiſmo enim mens hominis per ſinceram fidei & cognitionis rerum diuinarum claritatem ei diuino munere collatam illuminatur: quamobrem Græci Patres Baptiſmum appellauerunt φωτισμὸν, id eſt, illuminationem, vt videre licet apud Beatum Dionyſium in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, & Nazianzenum in Oratione de Baptiſmo Beatus etiam Paulus in Capite 6. Epiſtolæ ad Hebræos indicat, per Baptiſmum illuminari homines, & guſtare donum cœleſte & bonum Dei verbum, virtuteſq; ſeculi venturi, & participes fieri Spiritus Sancti. Sed quam Baptiſmus habet ſimilitudinem cryſtalli? Hanc nempè, quod gratia Baptiſmalis fragilitatem humanę conditionis, & inſtabilitatem noſtræ mentis valdè confirmat: quaſi ex mari tollens inſtabilitatem, & ex vitro fragilitatem, habenſque maris amplitudinem, perſpicuitatem vitri, & ſoliditatem, firmitatemque cryſtalli. Secundum Rupertum gratia baptiſmalis in hac vita eſt ſimilis vitro, partim ob ſuam claritatem, qua mentem clarificat; partim ob fragilitatem hominis in quo eſt: Dum enim in terris verſamur, cęleſtem iſtum theſaurum habemus in vaſis fictilibus, ob liberi arbitrij mutabilitatem in malum. At verò, poſt hanc vitam, gratia quam in terris accepimus, fit in cęlo conſummata, & vt ita dicam, inamiſſibilis: tunc ſanè ſimilis eſt cryſtallo ob maiorem claritatem, & ſoliditatem, atque firmitatem.

Baptiſ compa vitro cryſtal- / *Ro. 10.* / *Richardus.* / *Dionyſius. Areopagita Nazianze-* / *Hebr. 6* / *Rupertus.* / *2. ad Cor. 4*

54 Altera Interpretatio eſt, quam refert Dionyſius Carthuſianus, quorundam qui mare vitreũ ſimile cryſtallo interpretati ſunt Sacramentũ Pęnitentiæ, quod rectè vocatur mare, tum ob amaritudinẽ doloris de peccatis commiſſis; tum ob abundantiã aquæ lacrymarum quas generat perfecta penitentia; Dicitur vitrum, ob perſpicuitatem & claritatem, quæ eſſe debet in cõfeſſione peccatorum, ita vt animus pęnitentis fiat perſpicuus & perlucidus Confeſſario: Vel appellatur vitreũ, quod qui à peccati ſtatu per pęnitentiã translatus eſt ad ſtatum gratiæ, valde timere ſibi & cauere debet, ne ad priſtina peccata relabatur, memor & conſcius vitreæ fragilitatis ſuæ, partim natiuæ, partim ex præteritorum peccatorum habitu vſuque contractæ. Denique vocatur ſimile cryſtallo, tum ob ſoliditatem & firmitatẽ propoſiti nũquam in poſterum peccandi; tum ob claritatem & pulchritudinem gratiæ quæ per virtutem & Sacramentũ Pęnitentiæ comparatur.

2. Interp. Dionyſius Carthuſia.

55 Tertia Interpretatio eſt noſtri Riberæ: Ego, inquit, mare vitreum dici arbitror multitudinem hominum in terris viuentium, more Hebręorum videlicet, quamlibet congregationem aquarum mare appellantium, & in hoc libro Apocalypſis Capite XVII. aquæ ſuper quas ſede-

3. Interp. Ribera.

ſedebat illa meretrix, ſignificaſſe dicuntur multas gentes & populos. Dicitur autem mare vitreum non propriè quaſi condenſatum duratumque fuerit in naturam vitri; ſed figuratè tali Epitheto tranquillum, & perlucidum mare ſignificando. Multitudo itaque hominum in terris viuẽtium dicitur mare vitreum in conſpectu Dei, quòd hominum facta, & dicta, & cogitata, quantumuis abdita & occulta ſint, Deo tamen maxime perſpicua & clara ſunt: & ideò iuſtè omnes iudicaturus eſt, & redditurus vnicuique ſecundùm opera eius. Huc ſpectat illud Apoſtoli, *Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda, & aperta ſunt oculis eius.* Et illud Dauidis: *Et dixi, Forſitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Quia tenebræ non obſcurabantur à te, & nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.* Illud autem *Simile cryſtallo*, adiectum eſt amplificationis gratia, ad oſtendendum illud mare fuiſſe maximè perſpicuum & trãſlucidum, ſicut eſt cryſtallus magis quàm vitrum.

Ad Hebr. 4

Pſal. 138.

DECIMASEXTA Diſputatio.

Quemadmodùm iſtud mare vitreum ſimile cryſtallo interpretatus ſit Andreas Cæſarienſis, necnon & Ambroſius, & de ipſius auctoris ſententia.

4. Interp. Andreas.

56 ANdreas tres vel quatuor iſtius maris vitrei & ſimilis cryſtallo interpretationes commemorat: quarum prima eſt, per iſtud mare ſignificari immẽſam cœleſtium ciuium multitudinem, rerumque diuinarum ab omni labe munditiem, & ab omni errore vacuitatem, necnon & immutabilem futuræ vitæ tranquillitatem. Altera eſt quorundã aliorum interpretatio, ſignificari aquas illas cæleſtes ſupra firmamentum locatas, mortalibuſq; prorſus inacceſſas atq; incognitas, de quibus nimirum Pſalmiſta dixit, *Et aquæ omnes quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini*: vel ſignificari cryſtallinã cœli naturam, & cœleſtis illius pauimenti fulgorem ac perſpicuitatem. Eſt aliorum præterea interpretatio, Beatũ Ioannem in his verbis ſpectaſſe & alluſiſſe ad Propitiatorium ſuperimpoſitum Arcæ, ſuper quo Deus ſedere ac præſidere credebatur, edens inde Oracula, reddenſque reſponſa: Illud autem Propitiatorium erat totum ex auro puriſſimo, ob idque mirandum in modum fulgens ac reſplendens, & ad cryſtalli ſimilitudinem quaſi tranſlucidum.

5. Interp.

Pſal. 14

6. Interp.

Exodi 25. 26. 2. & Heb. 9.

Ambroſius ſic hũc locum interpretatur, Vetus, inquit, Teſtamentum ſignificatum fuit per mare æneum quod fecit Salomon, vt legitur in Capite ſeptimo libri tertij Regum, in quo mari æneo lauabantur Sacerdotes antequam accederent ad altare, & ad hoſtias offerendas, æris autem ſplendor quadã velut nigredine cito nubilaſ. Per mare itaq; illud æneum lex Moſis deſignata eſt, quæ fulgorem intelligentiæ ſpiritualis, ceu quadam litteræ nigredine obſcurat. Sicut autem æs ſi lima teratur, ſplendor eius apparet: ita & intelligentia ſpiritualis quæ litteræ ſuperficie obſcuratur in lege Moſis, ſi a fidelibus viris diligenter diſcutiatur, per gratiã Dei manifeſtatur. In hoc igitur mari æneo Sacerdotes lauabantur, quia per ſacrificia, & oblationes, & quaſdam alias obſeruationes legales, quædã peccata veteris populi delebantur. Per mare porrò vitreũ, & cryſtallo ſimile quod Ioannes vidit in conſpectu ſedis Dei, non incongruè Nouum Teſtamentum intelligi poteſt. 57

7. Inter Ambroſii

Et

Et quia hic tria nominantur, & mare, & vitrum, & cryſtallus, per mare hiſtorica diuinæ Scripturę ſententia ſignificatur; per vitrum, moralis ſenſus & intellectus denotatur; per cryſtallum ſpiritualis deſignatur intelligentia. Rectè autem per vitrum, ex quo ſpecula fiunt, doctrina moralis accipitur: ſicut enim homo quicquid turpe habet in facie, in ſpeculo deprehĕdere poteſt; ita & quicquid vitioſum eſt in animo, moralis doctrina patefacit. Per cryſtallum verò quæ clarior eſt omnibus gemmis, & quæ ſplendorem nonnunquam igneum etiam emittit ex ſe, ſpiritualis intelligentia inſinuatur: ea quippe obſcura quæ ſunt in diuinis Scripturis dilucidat, menteſque ſpiritualium hominum & illuminat, Deique ac rerum cœleſtium amore inflammat. Et hæc quidem Ambroſius.

58 Totam hanc Ambroſij interpretationem maris vitrei, & proximè ſequentem quatuor animaliũ, prorſus iiſdem verbis comprehenſam, Dionyſius Carthuſianus aſſignat cuidam Berengando, quem ipſe honoris gratia Venerabilem Patrĕ appellat: Nec hoc tantùm loco, ſed plurifariam in explanatione huius libri, multa quæ leguntur in Commĕtarijs Ambroſij, ad verbum iſti Berengando Carthuſianus attribuit: vt exiſtimare liceat, vel ipſum ea ex Ambroſij Commentarijs (tacito eius nomine) ad varbum in ſua Commentaria tranſtuliſſe, quod quia ſatis turpe videtur, ægrè poſſum inducere in animum vt credam; vel fortaſſe Commentaria in Apocalypſim, quæ nunc Ambroſij nomine prænotata feruntur, in ætate Carthuſiani ſub nomine iſtius Berengaudi euulgata ſunt. Sed hoc ego dixerim ſuſpicando, & quaſi diuinando potius quam affirmando.

Berengan-us.

59 Similiter Ambroſio locum hunc interpretatus eſt Ioachimus, cuius interpretatio mihi quidem hoc in loco viſa eſt commemorari non indigna. In mari vitreo, inquit, ſacrum deſignatur Scripturarum volumen, quod ideo manet in conſpectu ſedis Dei, id eſt, Eccleſiæ, vt in eo valeant Electi contemplari faciem animæ ſuæ, turpis ne ſit, an pulchra: deinde vt cognoſcere queant inuiſibilia Dei per ſpeculum, & in ænigmate, & quaſi per vitrum quoddam perſpicuum, In vitro enim & in aqua res videtur per imaginem eius. Bene autem mare iſtud dicitur vitreum, & ſimile cryſtallo, Vitrum enim perſpicuum eſt, Cryſtallus verò eſt congelata, & in duritiem lapidis ſolidata: Talia erant multa in lege Moſis ſecundum litteram intellecta, valdè dura, rigida, & terribilia. Vnde per Pſalmiſtam dictum eſt, *Mittit cryſtallum ſuum ſicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?* Quaſi enim buccellas cryſtallum ſuam Dominus miſit, quando illi populo carnali præcepta legis dedit valdè dura, & rigida, & quæ ſecundum nudam litteram intellecta videbantur importabilia. Sed quid ibi ſequitur, *Emittes verbum tuum, & liquefacies ea, flabit Spiritus tuus, & fluent aquæ?* Miſſus enim in Mundum Dei Filius pręcepta legis temperauit & molliuit, & declarando ea ſpiritaliter, & virtutem ſeruandi ea largiendo, mutauit quodammodo duram glaciem in liquorem, & quod portare fideles non poterant, miſſus à Chriſto Spiritus Sanctus facile portatu reddidit. Sic ille.

Ioachimus

Locus Pſ. 147.

60 Fit mihi ſatis veriſimile, per iſtud mare vitreum ſimile cryſtallo ſignificatam eſſe vniuerſam beatarum animarum in cœlo manentium multitudinem: In hac enim Viſione Beatus Ioannes vidit circũ ſedem Dei viginti quatuor Seniores, vidit quatuor animalia, vidit millia millium Angelorum qui erāt in circuitu Throni, & Seniorum, & Animalium: Conſentaneum autĕ fuit, vt reliqua omnis Cœlicolarũ multitudo ei oſtenderetur. Hæc autem

8. Interpretatio, quæ eſt ipſius Auctoris.

autem ei oſtenſa eſt ſub ſpecie & ſimilitudine Maris vitrei ſimilis cryſtallo: Per mare ſignificata eſt ampliſſima beatarum animarum multitudo: Mare vitreum ſignificat tranquillitatem vitæ quam illæ degunt in cœlis: per cryſtallum ſoliditas & firmitas gloriæ ac fęlicitatis quam in cęlo habent, & claritas cognitionis tam Dei, quam ipſarũ inter ſe: nam & clariſſime Deum cernunt, & ſeipſas vident, ita vt quę in ſingulis ſunt, manifeſta ſint omnium, tanquam proprijs ſuis, gaudent omnes: & quia omnes ſunt in præſentia Dei, & cernunt eum facie ad faciem, & beatiſſimo eius aſpectu ſemper fruuntur, idcirco dictum eſt, iſtud mare vitreum poſitum fuiſſe in conſpectu ſedis Dei.

Cor. 13. Ioan. 3.

61 Poſſet etiam dici, per iſtud mare ſignificatam eſſe Patriam cęleſtem & cœlum empyreum quod eſt habitaculum Beatorum: cuius maximam amplitudinem denotat ſimilitudo maris; tranquillitatem verò, & firmitatẽ, & claritatem eius loci, ſignificat vitrum ſimile cryſtallo. Et quia claritas eius loci non eſt à Sole, nec ab alia vlla re creata, ſed eum locum omnem Deus præſentia ſua vultuque clarificat, & illuſtrat, iccirco iſtud mare dicitur fuiſſe in conſpectu ſedis Dei. Hæc interpretatio non paruam ex eo capit fidem, quod ſcribit infra Capite 21. Beatus Ioannes oſtenſam ſibi fuiſſe in ſpiritu cœleſtem illam ciuitatem, cuius claritas erat tanquam claritas chryſtalli; & platea eius erat tanquam vitrum perlucidum, nec egebat illa ciuitas Sole, & Luna, vt luceant in ea, ſed claritas Dei illuminabat eam, & lucerna eius erat Agnus. †

. Interpr. uſdē Auoris.

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et in medio ſedis, & in circuitu ſedis quatuor Animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum, ſimile Leoni: & ſecundum animal, ſimile Vitulo: & tertium animal, habens faciem quaſi hominis: & quartum animal ſimile Aquilæ uolanti. Et quatuor animalia ſingula habebant alias zonas in circuitu, & intus plena ſunt oculis. VERS. 7. 8.

VISIO hæc quatuor Animalium quam habuit & narrat hoc loco Beatus Ioannes, quantum ad numerum, & figuras Animalium, & multitudinem oculorũ quibus erãt prædita, ſimilima eius Viſionis eſt quam habuit & deſcribit Ezechiel in Capite primo & decimo ſuæ Prophetiæ: Quantum verò ad numerum alarum quas habebant iſta Animalia, & quantum ad perpetuam Dei laudationẽ & gratiarum actionem, hæc Ioannis Viſio magnam habet ſimilitudinẽ admirandæ illius Viſionis Iſaiæ, quæ ab eo narratur in Capite ſexto. Quinque porrò Diſputationes ſuper iſtis Animalibus à nobis pertractandæ ſunt hoc loco: quarum prima erit de numero iſtorum Animalium; ſecunda, de figuris eorũ; tertia, quid iſta Animalia ſignificarent, & ſecundum hiſtoricam ſententiam, & ſecundum intelligentiam

gentiam myſticam; quarta, de oculis eorum; quinta, de alis.

62 Quod ad numerum iſtorum Animalium attinet; ſcire conuenit, & quatuor fuiſſe animalia, & vnum fuiſſe animal. Ezechiel quippe in toto Capite primo, & ſæpius in decimo, numero pluratiuo appellat iſta animalia, & pluries numero quaternario definit: idem tamen in Capite decimo de iſtis ipſis Animalibus loquens, ea bis vocat numero ſingulari, quaſi vnū eſſet animal, dicens, *Ipſum eſt animal quod vidiram iuxta fluuium Chobar:* & non multo poſt in eodem illo Capite, *Ipſum,* inquit, *eſt animal quod vidi ſubter Deum Iſrael iuxta fluuium Chobar; & intellexi quia Cherubim eſſent.* Etenim ſecundum numericam diſtinctionem, erant quatuor animalia inter ſe diſtincta & ſeparata; at verò ſecundum figuram, erat vnum animal, omnia enim erant vniformia, cum eorum vnumquodq; eſſet quadriforme.

63 Videtur quidem Eſaias duos tantum in illa ſua Viſione vidiſſe Seraphim, ait enim, *Seraphim ſtabant ſupra illud: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri:* & rurſus, *Clamabant alter ad alterum:* Sed enim, fuiſſe plures duobus ex eo licet exiſtimare, quòd pro eo quod habet Latina translatio, *Stabant ſuper illud* (ſolium Dei) Septuaginta Interpretes habent, *Stabant in circuitu illius:* Sicut etiam B. Ioannes hoc loco dixit, quatuor Animalia fuiſſe in circuitu ſedis Dei. Solium porrò Dei, ſecundum Eſaiam, & ſedes ſiue thronus Dei, ſecundū Ioannem, repræſentabant Arcam Dei quæ erat in Sanctuario: quemadmodum Cherubini Ezechielis, & Seraphini Iſaiæ, & Animalia Ioānis, repræſentabant Cherubinos qui erant in templo circum Arcam Dei: iſtos autem, poſt fabricatum a Salomone templum, quatuor fuiſſe, licet ex ſacra Scriptura intelligere: duos etenim Cherubinos Moſes Dei iuſſu fecerat ex ſolido auro, & poſuerat in tabernaculo circum Arcam Dei, de quibus ita ſcriptum eſt in Capite vigeſimoquinto Exodi, *Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi: vtrumque latus propitiatorij tegent, expandentes alas & operientes oraculum: reſpiciantque ſe mutuò verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt Arca. Inde præcipiam & loquar ad te ſupra propitiatorium ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper Arcam teſtimonij cuncta quæ mandabo per te filijs Iſrael.* Alios duos Cherubim adiunxit Salomon ex oliua factos, ſed vndique auro veſtitos, de quibus in tertio libro Regum Capite ſexto ſic eſt: *Fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, poſuitque Cherubim in medio templi interioris, qui extendebant alas ſuas; tangebant autem ala vna parietem, Et ala Cherub ſecundi tangebat parietem alterum, alæ autem altera in media parte templi ſe inuicem contingebant: texit quoque Cherubim auro.* De Cherubinis autem factis à Moſe videtur eſſe intelligendum illud quod in Capite octauo eiuſdem libri Regum ſcriptum eſt his verbis, *Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum in oraculum templi, in Sanctum ſanctorum ſubter alas Cherubim: ſiquidem Cherubim expandebant alas ſuper locum Arcæ, & protegebant Arcam & vectes eius deſuper.* Ergo iſti quatuor Cherubim arcæ latera claudebant, (quod duo tantum facere non potuiſſent) manibus ſuſtinentes propitiatorium ſuperſtans Arcæ, & expanſis in ſublime alis circa ipſum propitiatorium, velut ſolium quoddam figurabant, in quo Deus quaſi reſidens, reſponſa dabat & oracula.

ecus Iſa. ap. 6.

Sed qui fieri potuit quod ait Beatus Ioannes, iſta quatuor Animalia fuiſſe in medio ſedis, & in circuitu ſedis? neque enim ſimul & in medio ſedis, & in circuitu eius eſſe poterant. Nam quamuis & 64

apud Ticonium, & apud Andreã, & Aretham non legatur illud (in medio ſedis) ſed tantum (in circuitu ſedis) ferè tamen tam Græci, quàm Latini codices habent vtrũque. Noſter Ribera ſic interpretatur: Tria iſtorum Animalium fuiſſe in circuitu ſedis, quartum Animal, id eſt, Aquilam fuiſſe in medio ſedis, id eſt, intra ambitum ſedis, quaſi ſublimiter volitando ante faciem Sedentis in throno; ob idque Ioannem dixiſſe, quartum animal fuiſſe ſimile Aquilæ volanti. Illud quoque reſponderi poteſt, iſta Animalia non fuiſſe eodem tempore in circuitu, & in medio ſedis, ſed per interualla temporum, nunc ambiẽdo ſedem, & aliàs in medium ſedis ambitum procedendo.

...iera.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

De figuris iſtorum quatuor Animalium.

65 SECVNDO loco diſputandum eſt ſuper figuris iſtorum Animalium: Et Ioannes quidem ait, primum Animal fuiſſe ſimile Leoni, ſecundum Vitulo tertium habuiſſe faciem quaſi Hominis, quartum animal fuiſſe ſimile Aquilæ volanti; eandemque quadruplicem iſtorum animalium figuram deſcripſit Ezechiel. Sed quemadmodum iſtas figuras haberent illa quatuor animalia, triplex eſt imaginandi modus, triplexque Auctorum ſententia. Nonnulli, magno imaginationis errore, imaginati ſunt, quodlibet illorum quatuor Animalium habuiſſe quatuor capita, & quatuor facies, vnam Leonis, alteram Bouis, tertiam Hominis, & quartam Aquilæ: in quam ſentẽtiam propterea iſti adducti ſunt, quòd Ezechiel dixit, quatuor facies fuiſſe vnicuique illorum Animaliũ, & quatuor pennas. Verum iſtam eſſe falſam imaginationem, perſpicuum fit ex eo, quod ibi ſubiunxit Ezechiel dicens, quòd vnumquodque iſtorum animalium gradiebatur ante faciem ſuam: Si autem vnumquodque habuiſſet quatuor facies diuerſas, neceſſum fuiſſet, ipſum moueri ſimul ante omnes facies ſuas, & in diuerſas, atque etiã in contrarias partes, quod fieri natura non patitur. Quid autem per faciem intelligẽdum ſit, in eo quod Ezechiel dixit, quatuor facies fuiſſe in vnoquoque illorum animaliũ, paulo infra explicabimus. Videtur S. Iuſtinus Martyr in reſponſione ad 44. quæſtionem Orthodoxorum iſti ſententiæ fauere, iſta Animalia vocans quadrifrontia: verum de ſententia Iuſtini infrà dicturi ſumus.

Triplex modus imaginandi figuras illorum Animaliũ. Prim° imaginãdi modus.

Alij verò imaginantur, quod etiam in publicis picturis cernere licet, vnumquodque illorum Animalium vnam duntaxat habuiſſe figuram ex illis quatuor, ſed aliud aliam, verbi gratia, vnum Animal habebat figuram Leonis tantum, & alterum Bouis, & itidem alia duo: & hoc aperte videtur dicere Beatus Ioannes hoc loco, dicens, fuiſſe primum Animal ſimile Leoni, ſecundum Vitulo, tertium Homini, quartum Aquilæ. Etenim, licèt iſtud de quatuor Animalibus B. Ioannis aliquo modo dici poſſit; de Animalibus tamen Ezechielis dici non poteſt: Iſtam namque imaginationem prorſus excludunt verba illa Ezechielis, *Quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni*: idemque repetit in Capite decimo; Sicut igitur quodlibet illorum animalium habebat quatuor pennas, id eſt, alas, ita etiam habebat quatuor facies, & non vnam tantum faciẽ. 66

Secundus modus imaginandi.

Et

or. Et hoc ſenſu verba iſta Ezechielis interpretatus eſt Beatus Gregorius in tertia homilia in Ezechielem: Cùm enim docuiſſet, per iſta quatuor Animalia ſignificatos eſſe qua tuor Euangeliſtas, deinde, quemadmodum intelligi debeat quemlibet Euangeliſtam quatuor habere facies, pluribus verbis declarat, cuius verba hic adſcribenda eſſe non duximus, ſatis eſſe rati, & Gregorij ſententiam, & locum in quo verba eius legi poſſint, indicaſſe. Iudæorũ quoq; doctiſſimus Ioſephus in li. 3. Antiquitatum, Cap. 8. & in libro 8. *us.* Cap. 2. ait, ſpecies & formas Cherubinorum qui erant in Templo, & quos iſta Animalia ſignificabant, tales fuiſſe, quales nec mortalium quiſpiam vidit vnquam, nec ipſa vllo tempore aut loco natura procreauit: at ſecundùm imaginationem iſtorum qui faciũt vnum ſimile Boui, ſecundum Leoni, tertium Homini, quartum Aquilæ, figuræ illorum Animalium quæ ipſos repræſentabant templi Cherubinos, fuiſſent omnibus notiſſimæ ac vulgatiſſimæ.

us mo agi- ,quę r ſo- bat.

67 Putandum igitur eſt, quodlibet illorum animalium Ezechielis habuiſſe quatuor facies. Sed nomen faciei eo in loco non propriè ſignificat vultum & os, ſed amplè quamlibet ſpeciem & ſimilitudinẽ, ſiue id quod quia proprium eſt alicuius rei, vel perſonæ, ex eo res illa, vel perſona diſcretè ab alijs cognoſcit. Latini ſanè, eleganteſq; Scriptores faciẽ pro ſpecie & ſimilitudine vſurpare ſolent, qđ (vt alia nunc omittam) ſatis oſtendunt illa Saluſtij verba ex libro 2. Hiſtoriarum eius a nonnullis citata: Sardinia, inquit, eſt in mari Africo, facie veſtigij humani: Sardiniam dixit Saluſtius habere faciẽ veſtigij humani, pro eo quod eſt, habere ſpeciem quandam & ſimilitudinem veſtigij humani. Voluit igitur Ezechiel dicens, cuilibet illorum quatuor animalium fuiſſe *lius.* quatuor facies, ſignificare, quodlibet illorum habuiſſe ſimilitudinem quatuor Animalium, quantùm ad aliqua videlicet cuiuſque illorum propria. Vnumquodque enim habebat ſimilitudinem Hominis quantùm ad vultum, & manus, & crura, & rectitudinem corporis; habebat etiam ſimilitudinem Leonis, quantùm ad iubas ex pectore ac ceruice diffuſas atque pendentes; habebat ſimilitudinem Aquilæ, quantùm ad pennas ſiue alas; habebat ſimilitudinem Vituli vel Bouis, quantùm ad plantas pedum, habebat enim tanquam vngulas bifidas, quales nempe ſunt Boui.

Sed quid reſpondebimus ad id 68 quod ſupra attigimus, Beatum Ioannem hoc loco vnicuique iſtorum quatuor Animalium non quatuor figuras, ſed vnam tantùm aſſignare, ait enim, primum Animal fuiſſe ſimile Leoni, ſecundum Vitulo, tertium Homini, quartum Aquilæ? Reſpondebimus, Beatum Ioannem vnam cuilibet Animalium figuram tribuere, nõ quod alias tres non haberet, ſed quòd vna illa figura in eo inſignior & expreſſior eſſet quàm aliæ figuræ, & quàm illa ipſa figura eſſet in alijs tribus Animalibus; Exempli cauſa, ſimilitudo Leonis erat in vno illorum quatuor Animalium inſignior expreſſiorq; quàm ſimilitudo Bouis & Aquilę & Hominis & quàm illa figura Leonis eſſet in alijs tribus Animalibus, idemq; de alijs dicendum eſt. Hac igitur de cauſa Beatus Ioannes ab vna illa figura, quam vnumquodque Animal inſigniter expreſſèque præ alijs habebat, ipſum denominauit.

An vnumquodque eorũ quatuor Animaliũ] quæ vidit Ioãnes, habuerit vnã tãtũ faciẽ, an plures.

Niſi quempiam fortè iuuet dicere hanc Ioannis Viſionem nonnullis rebus diuerſam eſſe ab illa Viſione Ezechielis; primùm quòd hic vidit quodlibet illorum Animalium quadriforme, ille autem vniforme: deinde multitudinem oculorum

Ioannes aſſignat Animalibus, Ezechiel vero rotis attribuit: tum, alio ordine vidit Ioannes iſta. Animalia, quam Ezechiel; nam primum vidit Leonem, ſecundum Vitulum, tertium Hominem, quartum Aquilam. Ezechiel autem in prima Viſione illorum animalium vidit ea hoc ordine, Hominem, Leonem, Bouem, & Aquilam; In ſecunda vero eorundem Animalium Viſione quā narrat ipſe in Capite decimo, hoc ordine ea memorat, Vitulum, Hominem, Leonem, Aquilam.

Cur illa quatuor animalia ſub iſtis figuris potius quàm ſub alijs viſa ſint.

69. Ceterum, illud etiam hoc loco quæri dignum eſt, Cur illa quatuor Animalia haberent iſtas quatuor figuras potius quam alias. Sed exiſtimare licet, iſtis quatuor animalibus eſſe repræſentatos Cherubinos qui erant in Sanctuario circa Dei arcam; illi verò effigiabantur tanquam animalia nobiliſſima, & quicquid perfectionis eſt in animalibus, collectè exuperanterque continentia: Illa porrò quatuor animalia, in ſuo quodque genere principatum tenent, Leo etenim princeps eſt ferarum; Aquila volucrū; Bos, armentorum, tum ob magnitudinem corporis patientiamque laboris, tum ob multiplicem eius vſum, commoditatemque; Homo denique, rex vniuerſorum eſt animalium.

DECIMANONA Diſputatio.

Quid ſignificaret iſtud animal quadriforme, & quid in eo myſterij lateret.

1. Interpr. Ruperti.

70. Rupertus arbitratur, ſignificatū eſſe Chriſtum, & per quadruplicem figuram, principalia quatuor eius myſteria, quæ nulli Chriſtiano licet ignorare, Per faciem quidem Hominis, myſterium Incarnationis: per ſimilitudinem Vituli, myſteriū paſſionis & mortis: per Aquilam, myſterium aſcenſionis in cœlum: per Leonem, myſterium reſurrectionis: ſic enim prædixerat Iacob, *Catulus, inquit, leonis Iuda: ad prædam, fili mi, aſcendiſti: requiens accubuiſti vt leo, quis ſuſcitabit eum?* Andreas Cæſarienſis Leonem interpretatur regiam Chriſti dignitatem: Vitulum, Sacerdotium eius: Hominis faciem interpretatur veram in Chriſto naturam hnmanā, ſalutis noſtræ cauſa ſuſceptā: Aquilam demum interpretatur miſſionem Spiritus Sancti, quem Chriſtus de cœlis miſit in Diſcipulos ſuos. Hoc ipſum alij paulo ſecus: Per Aquilam, Chriſti Deitatem: per Hominem, eius Humanitatē: per Vitulum, Sacerdotium eius & hoſtiam quam Deo obtulit: per Leonem, Regalem eius potētiam: Chriſtus quippe, quia verus Deus fuit, verusque homo, pro peccatis omnium hominum cumulatiſſimè potuit ſatisfacere: quia verò Sacerdos fuit, & hoſtia, Deum noſtris offenſum peccatis potuit placatum & propitium nobis reddere: quoniam autē Rex fuit ſapientiſſimus, & humanæ ſalutis amantiſſimus, ſubiectum ſibi populum prudenter atque vtiliter regere potuit.

Gen. *2. In Andr.* *3. In*

71. Alij exiſtimarunt per iſtas quatuor figuras animalium ſignificatas eſſe quatuor proprietates Angelorum miniſtrantium & ſeruientium DEO: per Leonem, fortitudinem eorum & potentiam, eos quippe Dauid Pſalmo centeſimoſecundo, appellauit potentes virtute: per Bouem, eorum obedientiam & conſtantiam in peragendis Dei mandatis explendiſque miniſterijs. per faciem Hominis, eorum amorem & curam ſalutis hominum, vel eorum ſapientiam & prudentiam, cuius nempe ſolus omnium animalium homo. *4. In*

homo capax eſt: per Aquilam, ſublimitatem contemplationis rerũ diuinarum, vel eorum ad exequenda Dei iuſſa velocitatem atque pernicitatem, qua etiam de cauſa in cẽteſimo tertio Pſalmo & ventis, & flammæ ignis comparantur. Eſt prætereà quorundam Interpretatio, iſtas figuras animalium ad quatuor diuinæ Prouidentiæ proprietates referentium: Eſt enim diuina Prouidentia fortis, vt leo; velox & per omnia pertinens ac penetrans vt aquila; eſt ſuauis & amabilis, noſtræque fragilitati compatiens atque condeſcendens, vt homo; eſt demum, vt bos, patiens & longanimis in diſſimulandis peccatis hominũ, & in differenda eorum vindicta.

Aretha per iſtud animal quadriforme ſignificari ait, vel hominem Dei viſionis & fruitionis capacem, vel ipſum Mundum quem Deus à ſe conditum admirabili modo gubernat, ea ſcilicet ratione, vt ex quatuor elementis, Aere, Terra, Igne, & Aqua, vterque conſiſtit. Per Leonis enim veluti igneam ferociam & audaciam, ſignificatur potentia & efficacitas Ignis: per Bouem animal viliſſimum & commodiſſimum humanæ vitæ & in terræ laboribus exercitum, ſignificatur elementum Terræ: per Hominem ſignificatur Aer, ſiquidem homo cœleſtis & ſublimis creatura eſt propter mentis ſubtilitatem: per Aquilam deſignatur Aqua, genus quippe auium ex aquis primã habuit originem. Fertur & hæc iſtorum Animalium ſub nomine Gregorij Nazianzeni & Origenis Interpretatio, per iſtas quatuor figuras Animalium ſignificari quatuor Animæ humanæ vires ſiue facultates: per Hominem ſignificari vim rationalem; per Leonem, vim iraſcibilem: per Bouem, vim concupiſcibilem; per Aquilam ſupremã animæ vim dictam vulgo Mentem, rerum ſupernarum æternarumque contemplatricem, quam Paulus ſpiritum hominis appellare ſolet. Sanctus Ambroſius in libro tertio de Virginibus iſtorum Animalium ſignificationem ad quatuor refert virtutes Cardinales, per Leonem ſignificari dicens Fortitudinem; per Hominem Prudentiam per Bouem ſiue Vitulum Iuſtitiam quod bos, inquit Andreas, proprijs opibus laboribuſque contentus, ſibique ſufficiens ſit; per Aquilam denique, Temperantiam; ferunt enim, vt refert Andreas, temperantiam eſſe aquilis familiarem.

8. Interpre. S. Ambroſii.

73 Galfridus putat iſtud animal quadriforme figuram geſſiſſe boni Prælati in Eccleſia Chriſti, Is enim in reprehendendis & corrigendis magnis ſubditorum peccatis debet eſſe terribilis, vt leo; & vt bos, patiens & laborioſus, totuſque ſubditorum ſaluti incumbens & inſudans; debet eſſe vt homo, & prudentia, & benignitate ac miſericordia præditus; denique, vt aquila ſæpius euolare debet ad ſuperna deditus diuinarum rerum contemplationi, ibi diſcens quid docere populum ſuum, & quemadmodum regere debeat. Catina Syrus iſtam Viſionem refert ad populum Hebræum, dicens, per Hominem ſignificari vniuerſum populum ſuum, & quemadmodum regere debeat. Catina Syrus iſtam Viſionem refert ad populum Hebræũ dicens, per Leonem, Regale ſceptrum regiamque maieſtatem quę fuit in tribu Iuda; per Bouem, Sacerdotalem poteſtatem, atque dignitatem quæ fuit in tribu Leui; per Aquilam, ſublimem Dei vindictam ſuper impietatem Hebræi populi. Sed commodius diceretur, p Aquilam ſignificari donum miraculorum donũque prophetiæ, quo Deus populũ illũ mirificè ornauit atq; decorauit; miſit enim omnib. ferme ſeculis Prophetas, qui & prophetando, & miracula faciendo populum illum continerent in cultu veri Dei, ne ad Idololatriam de-

9. Interpre. Galfridi.

10. Interpr Catina Syri, in Ezechielem.

laberetur, vel iã lapſum reuocaret, eiuſque deprauatos mores ad diuinæ legis obſeruantiã reformaret.

11. Interp. Aureoli & Lyrani.

74 Petrus Aureolus & Nicolaus Lyranus per iſta quatuor Animalia ſignificatas eſſe aiũt quatuor primarias ſedes Patriarchales in Eccleſia: per Leonem quidem, Patriarchatum Ieroſolymitanum; per Bouem, Antiochenum; per Hominẽ: Alexandrinum; per Aquilam, Cõſtantinopolitanum.

12. Interp. Rabbi Dauid & Salomonis.

Rabbi Dauid & Rabbi Salomon iſtorum Animalium ſignificationem referunt ad quatuor illas celeberrimas Mundi Monarchias, vel Angelos eius præpoſitos, Aſſyriorum, Perſarũ, Græcorum, & Romanorum: vt per Leonem deſignata ſit ferocitas & crudelitas Aſſyriorum & Babyloniorum, præſertim verò aduerſus Iudæos; per Bouem, opulentia, & luxus Perſarum; per Aquilam, Græcorum ſublimitas ingenij, & doctrinarum, & ſapientiæ, atque eloquẽtiæ; per Hominem, Romanorum, & prudentia, & patientia, atque cõſtantia, & benignitas etiam in hoſtes a ſe debellatos & ſubiugatos, per quas virtutes tantum Imperiũ dominatumque, vt in priori Machabæorum libro ſcriptum eſt, obtinuerunt.

VIGESIMA Diſputatio.

Quemadmodum iſtorum Animalium viſionem interpretatus ſit Beatus Martyr Iuſtinus, & de communi ſententia Doctorum iſta quatuor Animalia ſanctos quatuor Euangeliſtas interpretantium.

13. Interp. S. Iuſtini.

75 BEATVS Iuſtinus, loco à nobis paulo ſupra commemorato, per iſtud Animal quadriforme duas res putat eſſe ſignificatas: primum enim, præmonſtratum fuiſſe ait miſerrimum horrendumque ſtatum regis Nabuchodonoſor, ſub cuius Imperio populus Iudæorũ captiuus tenebatur: Is enim rex ob nimiam elationem animi atque ſuperbiam transformatus quodammodo eſt in beſtiã; nam, vt de eo narrat Daniel, pili & capilli eius creuerunt in ſimilitudinem crinium leonis, & vngues etiã increuerũt & recuruati ſunt in modum vnguium aquilæ, & ipſe fœnũ comedebat quaſi bos; nec tamen interiorem hominis formam, id eſt, animam rationalem, neque naturam humanam amiſit. *D.* Deinde, eadem iſta Viſio Animalium valebat plurimum ad conſolationem captiuorum Iudæorum, erigendo in ſpẽ recuperandæ libertatis eorum animos. Nam in iſto Animal quadriformi coniunctio Leonis & Hominis, illius, ſæuiſſimi animalis, huius vero, manſueti, portendebat commutationem fore imperij ex Nabuchodonoſor ſeuo Iudæorum hoſte & oppreſſore, in Regem Cyrũ beneuolum Iudæis, & manſuetum *1. E* atque beneficium, qui eis captiuitate ſolutis, donatiſque libertate, *2.* poteſtatem fecit reuertendi in patriam. Similiter copulatio Bouis, quod eſt animal ſubiugale & ſeruile, & Aquilę, animalis liberi, nec ſeruituti hominũ addicti, ſignificabat Iudæos excuſſo captiuitatis iugo quod tunc ferebant, quaſi Aquilas liberè in patriam reuolaturos.

Sed præſtat, tanti viri, nobiliſſimæ Viſionis nouam & à ceteris diuerſam interpretationem afferentis, verba hoc loco legenda & penſitanda Lectori proponere. Ponit huiuſmodi quæſtionem, quæ inter quæſtiones Orthodoxorum eſt quadrageſima quarta: Quoniam multorum oculorum Animalium Viſionem viderũt Iſaias & Ezechiel, quæritur, vtrum eadem Viſio vtrique oſtenſa ſit, an verò alteri altera, & quid in ea Viſione præſignatum

gnatum

gnatum ſit. Huic quæſtioni Iuſtinus ita reſpondet: Per Viſionem Iſaiæ declaratum eſt myſterium Chriſti ſedentis in ſolio gloriæ, & eſu Sanctiſſimæ carnis ſuæ expiantis peccata per totum Orbem celebrantium Sanctã Trinitatem pari honore præditam, in cuius nomine baptizati & iuſtificati, ſpem participationis æternorum bono-
6. rum adepti ſunt. Carbo autem ignitus immundis prophetæ labijs purgandis admotus ſignificationẽ habebat Dominicæ carnis purgantis ab omni iniquitate conſcientiam eorum qui eam comedunt. In Ezechielis autem Viſione præmonſtrata ſunt, quæ Nabuchodonoſor, Regi Babylonis euentura erant, & ſolatio futura Hebræis Babylone exulantibus. Vidit autem Ezechiel quadrifrontia Animalia, ſimilitudinem habentia Hominis, Vituli, Aquilæ. Narrat verò Daniel de Nabuchodonoſor, quòd ei creuerint vngues vt aquilę, & pili leonis; & quòd herbas comederet tanquã vitulus, & quòd ei cor hominis datum fuerit. Hac præterea Viſione conſolatio data eſt Hebręis præ graui ſeruitute Babyloniorum preſſis, & de recuperanda libertate deſperantibus. Vt enim iſtam eis deſperationem Deus auferret, oſtendit Prophetæ in illo quadriformi animali coniunctionem manſueti & immanſueti animalis, id eſt, Hominis & Leonis, & item coniunctionẽ animalis ſubiugalis & ſeruilis, & animalis liberi, & nulli ſeruientis, id eſt, Bouis & Aquilæ. Per hoc autem declarauit, Regni feritatem commutatum iri in manſuetudinem, & triſte ſeruitutis iugum in lætitiam & gaudium adeptæ libertatis. Hactenus ex B. Iuſtino.

...terpr. eſt cõ... is Do... m. 76 Sed illa percelebris eſt iſtorum Animalium interpretatio, & communis omnium ferme doctorum tam veterum, quàm recentiorum, per iſta quatuor Animalia ſignificatos eſſe quatuor Euangeliſtas, quanquam quod animal cuius Euãgeliſtæ figuram proprie geſſerit, nõ vna eademque omnium eſt ſententia. Ego quatuor applicandi iſta Animalia ad quatuor Euangeliſtas modos reperio. Prima applicatio eſt Sancti Irenæi in Capite 11 lib. 3. aduerſus Hæreſes, Leonis ſimilitudinem applicantis ad Euangelium Ioannis; ſimilitudinem Hominis ad Matthæum; ſimilitudinem Vituli ad Lucam: ſimilitudinẽ Aquilę ad Marcũ. Secũda applicatio eſt communis, & ab antiquioribus, vt Ambroſius inquit, tradita, eam certè tradunt Hieronymus in primum Caput Ezechielis, & initio Commẽtariorum ſuorum in Matthæum, & Gregorius in Homilia 3 & 4. in Ezechielem, & hos plurimi deinde ſecuti ſunt: Aiunt iſti, per ſimilitudinem Hominis ſignificatum eſſe Euangelium Matthæi; per Leonem Euangelium Marci; per Bouem Euangelium Lucæ; per Aquilam Euangelium Ioannis. Tertia applicatio eſt Auguſtini in primo libro de Conſenſu Euangeliſtarum Capite ſexto, differens a præcedenti in Matthæo, & Marco; putat enim Euangelium Matthæi ſignificatum eſſe per ſimilitudinẽ Leonis, Marci verò Euangeliũ per ſimilitudinem Hominis. Quarta eſt applicatio quam in hoc loco refert Ambroſius, in eo tantum differens a præcedenti, quòd ſimilitudinem Vituli applicat ad Marcũ; Hominis verò ſimilitudinem ad Lucam. Quibus porrò quælibet iſtarum applicationum rationibus nitatur & probetur, videre poterit Lector apud Auctores earum ſupra commemoratos.

S. Irenæus.

VIGESIMAPRIMA Diſputatio.

Explicatur Auctoris ſententia de propria & primaria ſignificatione iſtorum quatuor Animalium.

77 EGO ſuperiores omnes iſtorum Animalium interpretationes veram & piam continere doctrinam atque ſententiam agnoſco & confiteor; videor mihi tamen non temerè dicturus, ſi plures earum interpretationum dixerim haud quaq̃ cõgruere cum eo quod de iſtis Animalibus ſcripſit in hoc libro Beatus Ioannes. Facit enim iſta Animalia tanquã naturas quaſdam intelligentes, & in cœlo manentes & beatas, & arcanorum diuinæ Prouidentiæ conſcias, & in perpetua Dei laudatione & gratiarum actione verſari; Ponerem hic verba Ioannis in eius rei confirmationem, ſed ea legi poſſunt in quarto, & quinto, & decimonono Capite huius libri. Ex his palã eſt, Animalia iſta repręſentaſſe vel quatuor Animas beatas in cœlo manẽtes, vel quatuor Angelos: neque enim Deum laudare, & Prouidentiæ eius ſecreta noſſe, & alijs reuelare, in vllam naturam cadere poſſunt præter Angelicam vel Humanam. Hinc igitur apparet, à primaria iſtorum Animalium ſignificatione multum abeſſe ſuperiores interpretationes, quæ ſignificationem iſtorum Animalium referebant ad Chriſti myſteria, vel poteſtates, & dignitates eius, vt prima, & ſecunda, & tertia intepretatio; vel ad proprietates diuinæ Prouidentiæ, vel ad quatuor Mundi elementa, vel ad quatuor vires & facultates Animæ humanæ; vel ad quatuor virtutes Cardinales, vt habet quinta, ſexta, ſeptima, & octaua interpretatio; vel ad dignitatem regalem, & ſacerdotalem, & propheticam populi Iſrael, vel ad quatuor Mundi Monarchias, vel ad miſerrimum ſtatum Regis Nabuchodonoſor, & cõſolationem captiuorum Hebræorum ob ſpem recuperandæ libertatis, vt tradit decima, & duodecima, & decimatertia interpretatio.

78 Vndecimam verò Interpretationem quam diximus eſſe Aureoli, & Lyrani, iſtorum Animalium ſignificationem referentiũ ad quatuor primarios in Eccleſia Patriarchatus, prorſus excludit B. Ioannes, inducens iſta animalia in cœlo manentia, & beata, & cum ipſo loquentia, eique nonnulla de myſterijs quæ videbat, declarantia; hoc autem ad iſtos Patriarchatus minimè accommodari poteſt. Ratio prætèrea temporum iſtam refellit interpretationem: vidit enim Beatus Ioannes iſta animalia tanquam tũc in cęlo manentia, quo tempore iſti Patriarchatus nondum conſtiterãt; Patriarchatus certè Conſtantinopolitanus aliquot ſęculis poſt exceſſum B. Ioannis conſtitutus eſt.

79 Quartam porrò Doctorum Interpretationem, iſtorum quatuor Animalium ſignificationem applicantium ad quatuor Euangeliſtas, licèt Viſio iſtorum Animaliũ quam habuit Ezechiel, poſſit admittere, eam tamen Viſio iſtorum quatuor Animalium quam habuit Ioãnes, & quæ in hoc loco narratur, videtur excludere: Ioannes etenim, vt ſupra non ſemel diximus, inducit iſta animalia tanquam in cœlo manentia, & beata, & à quibus ipſe multa diuinæ prouidentiæ myſteria doceretur: at quo tempore hęc Viſio facta eſt, Beatus Ioãnes, etiam tunc Viator, vitamque degens mortalem in terris verſabatur; non igitur ipſe vnus erat

ex illis quatuor Animalibus, nec, quod neceſſariò conſequens eſt, illa quatuor Animalia ſignificabant quatuor Euangeliſtas. Ad hoc reſpondens noſter Ribera, ait, Viſionem iſtam fuiſſe propheticam, & pertinuiſſe ad tempora proxima conſummationi Mundi & extremo Iudicio, & idcirco non id quod tũc erat, ſed quod multò poſt futurum erat, vidit tunc Ioannes, quemadmodum etiã vidit viginti quatuor Seniores qui repræſentabant plurimos multo poſt Ioannis tempora futuros. Sic ille. Cuius reſponſionẽ ego ad alia nunc properans nolo diſcutere, ſed lectori excutiẽdam diſcutiendamque relinquo. Ad illud certè Ribera non reſpondit, quod eſt tamen prævalidum cõtra iſtam interpretationem argumentum, Beatum Ioannem in ſexto Capite huius libri narrare, quatuor iſta Animalia ſecum eſſe locuta, & vnumquodque eorum ſeparatim loquens ſecum, demonſtraſſe ſibi notabile aliquod myſterium rerum futurarum: Vt autem quæ de tribus animalibus prioribus ſcribit nunc taceam, ponam hic quod de quarto Animali ſcribit in hæc verba, *Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti Animalis dicentis, Veni, & vide. Et ecce equus pallidus, &c.* Iſtud quartum animal Ioannes ſupra dixit fuiſſe aquilæ volanti ſimile, & ſecundùm iſtam communem interpretationem ſignificabat quartum & vltimum Euangeliſtam, id eſt, Ioannem, qui vltimus omnium ſcripſit Euangelium. Quomodo autem fieri potuit, vt quartũ animal, quod, ſecundùm iſtos, erat Ioannes Euangeliſta, loqueretur cum ipſo Ioanne, & doceret Ioannem myſteria, quæ Ioannes ipſe ignorabat?

Auctoris ſẽtia de iſto ũ quatuor nimalium primaria ſignificatione.

80 Quæ igitur eſt noſtra ſententia? hæc nempe: Per ſedem, ſiue Thronum Dei, quem circumſtabant iſta quatuor Animalia, repræſentata eſt & ſignificata Arca cum propitiatorio quæ erant in templo: quatuor verò Animalia ſignificabant quatuor Cherubinos templi, qui circumdabãt Arcam, & quatuor eius latera complebãt. Iſtis autem Cherubinis affingebantur figuræ quatuor illorum Animalium duas ob cauſas; Primum enim, illi Cherubini ſignificabant quatuor Cœleſtes Spiritus principales diuinæ Prouidentiæ adminiſtros in adminiſtratione mundi, præcipuè verò in gubernatione olim Synagogæ, nunc autem Eccleſiæ Chriſti; & vt ſignificaretur, iſtos eſſe maximè idoneos Dei prouidentiæ adminiſtros & executores, affingebatur eis ſimilitudo Leonis, ad declarandam eorum fortitudinem & potentiam; & Bouis, vt maxima eorum oſtenderetur obedientia & conſtantia in Dei ſeruitio; & Hominis, ad denotandam eorum prudentiam atq; ſapientiam, & amorem humani generis, ſalutiſque Electorum; denique, tribuebatur eis ſimilitudo Aquilę, vt per hoc intelligeretur maxima eorum velocitas & pernicitas ad mandata Dei exequenda obeundaque miniſteria. Altera cauſa cur iſtæ figuræ tribuebantur Cherubinis, fuit huiuſmodi: Cùm illi eſſent, vt diximus, principales Diuinę Prouidentiæ adminiſtri, per iſtas quatuor figuras Animaliũ ipſis affictas ſignificatæ ſunt quatuor proprietates diuinę Prouidentiæ, quæ eſt fortis, vt leo; per omnia permeans & penetrans, vt aquila; ſuauis & amabilis, humaniſq; neceſſitatibus iuuãdis accommodata, vt homo; denique, vt bos, patiens & longanimis, diu peccata hominum diſſimulando & vindictam differendo, vt longum illi temporis ſpatium habeant ad reſipiſcendum, & agendam pœnitentiam. Hæc quæ diximus, firmari ſimul atq; illuſtrari poſſent auctoritate B. Dionyſij ſimilia docentis nos in libro De Cœleſti Hierarchia Cap. vltimo, cuius verba referemus in Diſputatione 25.

VIGESIMASECVNDA Diſputatio.

De multitudine oculorum quibus illa quatuor Animalia erant prædita.

aria le-
o huius
ci.

IN hoc Capite quarto Apocalypſis & in verſu ſexto ſcriptum eſt, iſta Animalia fuiſſe plena oculis antè & retrò; & paulò infrà in verſu octauo dicitur, ea fuiſſe plena oculis in circuitu & intus, hanc enim lectionem habent Sixtiana Biblia, eamq; ante annos quadringentos habuit & ſecutus eſt hoc loco Rupertus. Alij tamen illud (in circuitu) iungunt non cum oculis, ſed cum eo quod proximè antecedit de alis illorum Animalium, *Singula eorum habebant ſenas alas in circuitu*: Et hic ſignatis duobus punctis, legunt deinde, quod proximè ſequitur, *Et intus plena ſunt oculis.* Victorinus & Primaſius aliam habent lectionem, huiuſmodi, *Plena ſunt oculis intus & foris.* Ezechiel hanc multitudinem oculorum non iſtis Animalibus aſſignat, vt Ioannes, ſed tribuit rotis eius currus ſiue quadrigę Dei quam ambiebant Animalia, idque licet videre apud illum in Capite primo, expreſſiuſque in Capite decimo, vbi loquens de rotis, *Et omne,* inquit, *corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis in circuitu earum.* Loquitur enim Propheta de rotis, quaſi de quibuſdam animalibus, & partes earum nominat ad ſimilitudinem partium animalium.

uid ſigni-
aret mul
ude ocu-
ũ in illis
nimali-
s.
Interpr.
mbroſius

82 Sed nos quid iſta multitudo oculorum quam vidit Beatus Ioannes ſignificet, commemorando varias Doctorum interpretationes inueſtigemus. Ambroſius ſuper oculis iſtorum Animalium diſputat hunc in modum: Sancti prædicatores, quorum Animalia illa figuram gerebant, oculos habent & antè & retrò, à dextris, & à ſiniſtris, intus, & foris, ſuperiùs, & inferiùs, & in circuitu. Oculos habent antè, quia ſupplicia Improborum & præmia Iuſtorum aſpicientes, auditoribus ſuis quid timere, & quid deſiderare debeant, oſtendunt. Retrò oculos habent, quia præcedentium Patrum virtutes & facta dum reſpiciunt, & ipſi in eorum imitatione proficiunt, & eorum doctrinam ac vitam ſuis auditoribus ſequendam atque imitandam proponunt: Vel retrò oculos habere dicuntur, quòd in eo laborant, ne in peccata quæ aliquando fecerunt, rurſus relabantur: eorumq; recordantur aſſiduè, tum humilitatis, tum cautionis cauſa. A ſiniſtris oculos habent, quia omnes Diaboli tentationes à ſuis mentibus repellunt. A dextris oculos habent, dum cauent, ne propter bona opera quæ faciunt, ſuperbè extollantur: ita vt nec aduerſis proſternantur, nec ſecundis inflentur. Inferiùs oculos habent, dum ſolicitè carnalia deſideria reſtinguere. Supernè oculos habent, cùm ad cęleſtem patriam toto mentis deſiderio anhelant. Intus oculos habent, quia vigilanter corda ſua à ſordidis cogitationibus & deſiderijs cuſtodiunt. Extra oculos habent, dum cauent ne vel ipſi re vlla offendant alios, neque ex alijs ſpiritualе aliquod detrimentum capiant ipſi. Hactenus ex Ambroſio.

Andreas Cæſarienſis multitudine iſtorum oculorum ſubindicari ait mirificam vim, qua cęleſtes beatique ſpiritus ad hauriendos diuinitatis radios pollent: Tanta enim intelligendi perfectione à Deo illuſtrantur, vt & illa videant quæ iam pridem antè ſunt facta, & illa etiam videant quæ olim futura ſunt. Sic Andreas. Tertia interpretatio 83

2. Interp.
Andreæ.

Interpr. Rupertus. pretatio Ruperti. Quid eſt, inquit Rupertus, animalia illa fuiſſe plena oculis & in circuitu, & intus? Per oculos quos habebant in circuitu, vita actiua; per oculos quos habebant intus, vita contemplatiua recte intelligitur. Qui enim actiuæ vitæ ſeruiunt, per multa eos circuire neceſſe eſt, ſicut Dominus dixit *Luca 10.* Marthæ, illam fuiſſe ſolicitam, & turbatam erga plurima: qui autem vacat contemplationi, intus eſt, cum Maria ſedens ad pedes Domini, & ſermonibus eius intentus. Similiter prædicatores Euangelij & Prælati Eccleſiæ pleni oculis, in circuitu & intus eſſe debent, vt tam in exteriori actione, quam in contemplatione interiori vſquequaque circumſpecti & prouidi ſint.

Interpr. 84 Qui legunt hoc loco, Animalia fuiſſe plena oculis intus & foris, ita lectionem iſtam interpretantur; oportere Doctores & Paſtores Eccleſiæ tam in exteriori & hiſtorico ſenſu Scripturæ doctos eſſe, quam in ſenſu interiori & ſpirituali eiuſdem Scripturæ perſpicaces & ſagaces eſſe: penitus etiam noſſe doctrinam Eccleſiaſticam, nec profanam ignorare: in diuinarum rerum cognitione toto ſtudio verſari, nec tamen humanarum rerum incurioſos & improuidos eſſe. Nos verò & conſequenter & conuenienter iis quæ ſupra diximus de primaria iſtorum animalium ſignificatione, arbitramur, iſta oculorum multitudine ſignificatam eſſe perfectam intelligendi omnia vim quā habent, & in vniuerſum omnes beati ſpiritus Angelici, & præcipuè quatuor illi beatiſſimi Angeli per iſta quatuor Animalia ſignificati ſūt, q. ſūt pricipales Diuinæ Prouidentiæ in Mundi adminiſtratione & gubernatione Eccleſiæ adminiſtri. *Interpr. Auctoris ſententia.* Ergo tota illa Animalia fuiſſe plena oculis, ſignificat, naturam Angelicam non ſecundùm vnam aliquam tantùm partem, ſed ſecundùm ſe totam eſſe intellectualem atque intelligentem, hac videlicet re differentem, multumque præſtantem humanæ naturæ, quæ plures & diuerſas cùm habeat facultates, ſecundùm vnam earum tantùm eſt intellectualis, nec ſemper eſt intelligens. Sed præter iſtam naturalem intelligendi vim qua pollent Angeli, habent ex dono gratiæ ſuperadditam diuinæ intelligentiæ lucem, per quam ſunt perſpicaciſſimi ad intelligendum obſcuriſſima & abditiſſima, & ad remotiſſima videndum.

VIGESIMATERTIA Diſputatio.

De alis iſtorum Animalium ſuper illis verbis:

Singula eorum habebant alas ſenas. **VERS. 8.**

Exponuntur aliorum Interpretationes.

De ſignificatione ſex alarū quibus vnumquodque illorum Animalium erat præditum, nonnullas Doctorum ſententias & interpretationes referemus, & ad extremum, noſtram ſententiam indicabimus. 85 Victorinus, quem omnium huius libri Explanatorum habemus vetuſtiſſimum, refert numerum iſtarum alarum, ad numerum viginti quatuor ſacrorum librorum Veteris Teſtamenti: Si enim ſenæ alæ cuiuſque illorum quatuor Animalium ſimul iungantur, numerum viginti quatuor efficiunt. Senæ igitur alæ teſtimonia ſunt Veteris Teſtamenti, Sicut enim animal ſine alis volare non poteſt, ita prædicatio Noui Teſtamenti *Prima Interpretatio. Victorinus.*

menti fidem non habet, niſi prænunciata in Vetere Teſtamento habeat teſtimonia, Sēper enim quod antea dictum eſt,eidem, cum poſtea factum eſt,indubiam fidem facit.Nec vero aliæ niſi ipſis hæreāt animalibus,vigere, aut etiam viuere poſſunt; ita quæ prædixerunt Prophetæ,niſi omnia in Chriſto cō ſummata eſſent, inanis tam illorum prædictio, quam noſtra foret prædicatio.Hoc tenens Eccleſia Catholica,per antè prædicta, & poſtea conſummata volat vt viuum animal.Hæreticis autem, qui prophetica reſpuunt teſtimonia, adſunt quidem animalia, ſed non volant, ſine alis enim ſunt.Iudæis vero,qui prophetica teſtimonia amplectuntur, ſed Noui Teſtamenti doctrinam non admittunt,alæ quidem adſunt,ſed non vigent neque viuunt;inanem quippe Prophetarum faciunt vaticinationem , prædicta cum factis minimè concordantes. Et hæc quidem ex Victorino.

lmbroſius ecūda Inrpretatio.

86 Hoc ipſum ſed paulò aliter tradidit Ambroſius;putat ille, per viginti quatuor ſedilia,& viginti quatuor alas iſtorum quatuor animalium,ſignificatos eſſe viginti quatuor libros ſacros Veteris Teſtamēti,ſed eos libros fuiſſe Hebræis quaſi ſedes,in quibus illi non procul à terra conquieſcebant,litterali duntaxat eorum ſenſu contenti,nec ſpiritualem eorum intelligentiam requirentes. Verum hæc ipſa ſedilia Patribus Noui Teſtamenti conuerſa ſunt in alas, quia Veteris Scripturæ libros ſpiritualiter intelligētes,per eorum doctrinam ad cœleſtia quotidie ſubleuantur,Hebræi itaque terrena ſapiebant & quærebant; Chriſtiani omnia terrena ſiue bona ſiue mala pro nihilo ducētes ſurſum volant, ſola expetentes æterna bona, ſolaque æterna mala metuentes , & quamuis corpore etiam nunc verſentur in terris , ſpiritualem, tamen conuerſationem habent in cœlis.

Alia eſt iſtarum alarum interpretatio,quam Haymo & Lyranus, & Carthuſianus in hanc fermè ſententiam tradunt: Alæ Sanctorum ſunt virtutes quibus alta conſcendunt.Quoniam itaque ſenarius numerus eſt perfectus,& per eum frequenter in Scriptura perfectio deſignatur,idcirco vnumquodque animal ſex alas habere dicitur,quia in cuiuſque Euangeliſtæ libro omnium virtutum perfectio edocetur & nouæ legis doctrina perfecta continetur. Præterea,ſex alæ ſignificāt ſextuplicem doctrinam, per quam Sancti ſpiritualiter volant,& aſcendendo ad cognitionem & contemplationem rerum diuinarum, & ad notitiam,& vſum,prudentiamque humanarum rerum deſcendendo. Prima doctrina eſt legis naturalis, & communiter indita notaque cūctis mortalibus:ſecunda eſt doctrina legis Moſaicæ:tertia eſt doctrina Prophetica:quarta eſt doctrina Euangelica:quinta eſt doctrina Apoſtolica in Apoſtolorum Epiſtolis explicata;ſexta eſt doctrina quæ in Generalium Conciliorum & Sūmorum Pontificum decretis continetur. Et apud Eſaiam quidem Seraphim,quæ illi apparuerant,& ſimiliter Animalia Beato Ioanni oſtenſa, ſex alis erant prædita ob eam videlicet cauſam, quod per Euangelicæ doctrinæ fidem atque obſeruantiam ad Angelicam perfectionem & beatitudinem, & ad Seraphicum caritatis ardorem , etiam homo terrenus & mortalis per Dei gratiam peruenire queat. 87

Ad Philip. 3.

Tertia Interpretatio. Haymo. Lyranus. Carthuſia.

Sex tuplex doctrinæ.

V I-

VIGESIMA QVARTA Diſputatio.

Explicatur de iſtarum alarum ſignificatione Auctoris ſententia.

88 NOs quoq; ſententiam noſtram de iſtarum alarum ſignificatione breuiter exponemus, reſpondẽtem ſcilicet atq; congruentem ijs quæ ſuprà de iſtorum Animalium figuris & oculis diximus. In Cherubinis qui erant in Templo, duæ tantùm cuiuſq; eorum alæ memorantur in Capite 25. Exodi, & in ſexto Capite libri tertij Regum. In Ezechiele quatuor tantùm cuilibet illorum Animalium pennæ ſiue alæ tribuuntur: at verò Seraphini Eſaiæ, & quatuor Animalia B. Ioannis ſenis alis vnumquodque præditum inducitur. Sed fortaſſe, ſi propriè loquamur, quatuor tantùm alas habebant ſingula, & Eſaias atq; Ioãnes etiam ipſa brachia atq; manus alarum vocabulo appellauerunt, quod brachia in homine ſimilitudinem habeant alarum quæ ſunt in auibus: nam & axilla vocatur, locus concauus ſubter hominis brachia pilos generans, & Plinius Cap. 40. lib. 11. ſcripſit, Elephantem habere mammas, non quidem in pectore, ſed citra, & in alis occultas. Cherubini porrò templi manibus ſuis ſuſtentabant propitiatorium, ſuperioribus alis expanſis & elatis ipſum circumtegebant, inferioribus verò alis demiſſis femora ſua pedeſq; velabant: Apud Eſaiam aũt Seraphini duabus alis ſiue manibus operiebãt faciem ſuam, duabus verò inferioribus alis tegebant pedes ſuos, dua bus aũt ſuperioribus alis volabant.

[margin: ...inius]

[margin: ...eclaratur ...yſterium ...x alarũ.]

89 Quoniam autem numerus ſenarius eſt perfectus numerus, & perfectionem aliquam eius rei cui applicatur, ſignificare ſolet; per ſenarium alarum numerum perfectam vim & potentiam volandi intelligere debemus: Per iſtam verò perfectam volandi potentiam, tria ſignificantur quæ ſunt communiter in omnibus beatis Angelis, Sed ea in illis quatuor Angelis primarijs diuinæ Prouidentiæ adminiſtris, de quibus ſupra ſæpius diximus, & qui per iſta quatuor Animalia repręſentati ſunt, ſingulari quadam & præcipua ratione ineſſe putandum eſt. Primùm itaq; perfecta volandi poteſtas per ſex alas indicata, ſymbolicè ſignificat incomparabilem agilitatem Angeli in motu locali ſecundùm omnes differentias poſitionum, ſiue ſurſum, ſiue deorſum, ſiue ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram, ſiue ad anteriora, ſiue ad poſteriora. Hæc ſanè Angeli ſecũdùm motum localem agilitas, longè ſuperat omnẽ aliam celeritatem motus, ſiue quæ eſt in volatu aquilæ, ſiue quę eſt in curſu atq; impetu vẽtorum, ſiue qua primum cœlum ab ortu mouetur ad occaſum. Deinde, per iſtam volandi potentiam ſignificatur ſublimiſſima Angelicæ mentis eleuatio ad contemplanda diuina, & ad percipiendas quaſdã Dei ſingulares eximiaſq; illuſtrationes, & reuelationes earum rerum quæ à cognitione omnium remotiſſimæ ſunt, & habent obſcuriſſimam atq; impenetrabilem ſine Dei reuelatione intelligentiam Denique, per iſtã volandi perfectam vim ſignificatur Angelorum promptiſſima expeditiſſimaque obedientia ad iuſſa & mandata Dei capeſſenda, & exactiſſima tum Dei mandatorum, tum etiam miniſteriorum quæ ipſis circa res humanas obeunda & perficienda ſunt, executio, eorumq; certiſſima, ſimulq; celerrima ad deſtinatum exitum finemq; perductio.

[margin: Agilita... Angelorũ ſecũdũ m... tum local...]

VIGESIMAQVINTA Diſputatio.

Commemoratur quid Beatus Dionyſius Areopagita de iſtorum animalium figuris, & alis, atque oculis ſenſerit, & ſcriptum reliquerit.

90 PLACVIT mihi, neque id opinior, Lectori diſplicebit, referre hoc loco, quaſi clauſulam eorum quæ de iſtis Animalibus, diſputata ſunt, verba quibus Beatus Dionyſius ſuam de iſtorum Animalium figuris, oculis, & alis grauiter vt ſolet, diuineque ſententiam expoſuit. ſuperioribus noſtris ſententijs maximè congruentem. Dionyſius itaque in Capite vltimo libri de cæleſti Hierarchia, de iſtorum quatuor Animalium figuris quæ Angelis attribuuntur diſputans, Legimus, inquit, etiam Beſtiarum figuras interdum Beatis Spiritibus affictas, quapropter earum quoque figurarum ſignificatio explicanda nobis eſt. Leonis faciem ſignare putamus in Angelis vim illam principalem, & robuſtam, & indomabilem, per quam occultiſſimo illi ineloquibilis Diuinitatis arcano ꝑ viribus ſimiles nituntur euadere, operti ſpiritualibus veſtigijs, & expedita illa atque ineffabili celeritate itineris ad diuini fulgoris ſecreta tendentis. Bouis autem imago fortitudinis & roboris præfert ſpeciem, quo ſcilicet Angeli ſpiritales ſulcos ſuſcipiendis cæleſtibus fœcundiſque imbribus ſcindunt: Forma item Bouis ſeruatricem illam atque inſuperabilem vim deſignat.

Quid leonis figura in Angelis ſignificet.

Quid figura bouis.

Quid figura aquilæ.

Effigies porrò Aquilæ regiam ſignificat dignitatem, motumque ad ſuperna tendentem, celeremque volatum, atque ad captandum neceſſarium reparandis viribus cibũ agilitatem, atque vigilantiam, & curſum, & celeritatem ſummam: Præterea verò ſingularem illam vim ſpeculandi, ac liberè, & directe, & in nullam partem inclinando, aciem luminum intendendi in radium illum vberrimum lucidiſſimæ Deitatis, quem ex ſe inſtar Solis emittit. De figura autem Hominis, in qua ſæpiſſime Angeli apparuerunt hominibus, antè ſcripſerat Dionyſius in eiuſdem libri Capite XV. his verbis: In humana forma deſcribuntur Angeli, quod mente vigeant homines, videndique vires habeant ad ſuperna tendentes ſublimique ore, & erecta ſint ſtatura, & per naturam ad imperandũ & regendum idonei: cumque ſenſu ac viribus, brutorum animaliũ comparatione minimum valeant, præſtanti tamen virtute animi, ac rationabilis ſcientiæ dominatu, & quod anima natura libera ſeruire vincique non poſſit, omnia ſuperant.

Quid figura hominis.

Deinde, in hoc ipſo loco Beatus Dionyſius agit non ſolum de oculis, verum etiam de naribus, & auribus, & guſtu, & tactu, quorũ ſenſuum & nomina, & figuræ beatis Spiritibus attribuuntur. Dicimus, Dionyſius inquit, oculis & viſu in Sanctis Angelis clariſſimam ſignari aciem, qua diuinis hauriendis luminibus inhiant. Simplicem præterea illam, & liquidam nihilque obluctantem, ſed motus celeritate conſtãtem, puramque, & patulam ſuſcipiendis abſque perturbatione vlla diuinæ claritatis fulgoribus qualitatem. Palpebras autem & ſupercilia, ſtatum illum ſignificare arbitramur quo diuinæ ſpeculationis ſenſus atque intelligentias, cæleſtes Spiritus cautiſſime ſeruant. Naribus porrò olfaciendi ac diiudicã-

Oculi, nares, aures, guſtus & tactus, in Angelis quid ſignificent.

di

dí vi prædítis, capacem eorum per ceptionem intelligere debemus, qua ſummam illam ſuauiſſimamque fragrantiam pro viribus admittunt Cetera verò quę huiuſmodi non ſunt, ſcite diiudicant, & penitus fugiunt. Aures ſignificant vim illam participandi, diuinamque participationem ſcitè ſuſcipiendi. Guſtus deſignat intelligibilis alimoniæ reſpectionem, & diuinorũ atque nutrientium liquorum admiſſionem. At verò tactu conſtantiam illam exprimi putamus, qua quod vtile, quodve noxium eſt, peritè diſcernunt.

92 Iam verò de alis cum quibus vi ſi ſunt Angeli, & Animalia ipſos ſignificantia, eo ipſo in loco hæc ſcribit: Sanctos Angelos, etiam alatos Theologia effingit; Alis quippe ſignatur celeritas alta conſcendens, & cęleſtis vitæ curſus, iter in anteriora ſemper & celſiora conſternens, &, quod ad ſuperiora ferantur, mortalibus atque infimis omnibus excepti. Sed enim, & alarum leuitas id in Sanctis Angelis indicat, quod terreni corporis ſarcina liberi, toti abſque vlla admixtione, vel pondere ad celſa ferantur. Idẽ Dionyſius anteà dixerat in Capite XIII. eiuſdem libri, per ſex alas illorum Seraphim Eſaiæ ſignificatam eſſe abſolutiſſimam ſummamque in Deum intentionem in primis, & medijs, & vltimis Intelligentijs. Et hæc quidem ex Beato Dionyſio.

alis ...rü.

†

VIGESIMASEXTA Diſputatio.

Exponitur Ioachimi Abbatis minimè aſpernanda, ſuper iſtis Animalibus Diſputatio.

IOACHIMVS tripartitam hoc loco facit 93 ſuper iſtis Animalibus diſputationem, ſatis profectò longam & parum ordinatam & diſtinctam, ſed piam tamen, & moralis ac ſpiritualis doctrinæ plenam, ideoque memoratu cognituque non indignam. Primum, diſputat de figuris iſtorum Animalium: deinde, de ſenis cuiuſque eorum alis: denique, de oculis quibus illa vndequaque plena fuiſſe di cuntur. Putat itaque per iſta quatuor Animalia figuratos eſſe quatuor Ordines hominum in Eccleſia percelebres Per Leonem qui eſt fortiſſimus beſtiarum ad nullius paueſcens occurſum, ſignificata eſt fortitudo fidei Apoſtolorum, qui tanquàm leones, nec Iudæorum, nec Gẽtium, nec totius mundi minas terroreſve, potentiamque timuerunt: ſed debellato mundo & ſub imperium Chriſti ſubiugato. glorioſè triumpharunt. Per Bouem, qui patientiſſimus eſt ad laborandum, & ad ferenda onera, ſolusque iſtorum quatuor Animaliũ in Sacrificijs offerri ſolitus, ſignificatur inuicta Martyrum patientia, qui propter Chriſtum ſeipſos immolauerunt. Per Hominem rationis capacem, & ſapientiæ, ſcientemque verum à falſo, bonumque à malo diſcernere, ſanctorum Eccleſiæ Doctorum Sapiẽtia deſignatur. Denique, per Aquilam velociſ ſimè & altiſſimè volantem, atque irreuerberatis ſolem oculis contuen-

Ioachimus

Quid per leonem. Prouerb. 30.

Quid per bouem.

Quid per hominem.

Quid per aquilam.

tuentem, ſignificatur ſacer ordo Sanctarum virginum & virorum Religioſorum ſtudentium contemplationi rerum cœleſtium, Euangelicamq; perfectionem æmulãtium, & vitam in terris angelicam potius quàm humanam colentium.

Quid ſex alæ ſingulorum animalium.

94 Sex porrò alas cuiuſque iſtorum Animalium Ioachimus ita explicat: Non eſt, inquit, dubium, quin ſex iſtorum animalium alæ ſimiliter intelligendæ ſint, vt ſex alæ Seraphim quæ vidit Eſaias, quarum duabus velabant pedes ſecundùm Eſaiam, & corpus ſecundùm Ezechielem. Iſtę autem duæ alæ ſignificabant duas virtutes, Pœnitentiæ & Miſericordiæ, per quas confuſio nuditatis noſtræ ſpiritualis, & turpitudo peccatorum velatur: *Pœnitemini*, dixit Beatus Petrus, *vt deleantur peccata veſtra*. Et Dominus noſter dixit, *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Duæ verò alæ quibus tegebant faciem, ſignificant duas alias virtutes, Humilitatis & Patientiæ, per quas Sãcti viri ſuarum virtutum, & benefactorum, meritorùmque humanam laudem & gloriam refugiunt, Deique ſolius teſtimonium requirunt, neque aliam, niſi à Deo promiſſam mercedem expetunt & ſperant. Reliquæ autem duæ alæ quibus volabant, duas virtutes Theologicas ſignificant, fidem, & ſpem: per fidem, ad contemplationem rerum diuinarum, æternorumque bonorum; per ſpem, ad eorundem bonorum ardentiſſimum deſiderium & amorem Sancti extolluntur. Ezechiel quatuor tantùm alas memorat, quia videlicet fides & ſpes in alijs quatuor ſupradictis virtutibus continentur, neque enim ſine fide ac ſpe quiſquam vere pœnitens, & miſericors, nec verè humilis, & patiens eſſe poteſt.

Act. 3. *Matth. 5.*

95 Eadem quoque Animalia oculis ante & retrò plena fuiſſe dicuntur: quia & carnalia deſideria prudenter deuitant, & opera iuſtitiæ quæ facienda ſunt, ab operibus tenebrarum ſapienter diſcernunt, & quamuis bona quæ retrò ſunt, & ab ipſis facta, per humilitatem Sancti non reſpiciant, ſed obliuiſcantur; mala tamen quæ fecerunt, ſubinde recordantur & reſpiciũt, tum ad plãgendum, tum ad cauendum. Habent oculos antè, quia conſiderantes quàm longa & ardua reſtet eis via, & qualia quantaque ſint futura & bonorum præmia, & malorum ſupplicia, ad anteriora ſemper ſeſe extendunt, magis in dies proficere in ſeruitute Dei ſtudentes atque conantes. Habent itaque oculos antè & retrò, quia & bonum ſemper deinceps facere cogitant, & culpas præteritas aſſiduis piiſque fletibus tergunt; ſicque a futuris malis cauent, vt etiam præteritis à ſe commiſſis peccatis veniam poſtulare nunquam deſinant.

Cæterùm alia lectio huius loci habet, iſta Animalia oculos habuiſſe in circuitu & intus; & vtraque profectò lectio, ſecundùm myſterium, vera eſt ſalubre admodùm præbens documentum. Aliud enim eſt, habere oculos antè & retrò, & aliud, oculos habere in circuitu & intus. Per illud enim deflentur commiſſa peccata, & ne committantur in poſterum cauetur: per hoc autem, ſpiritualia vitia quæ latent in animis noſtris diſcutiuntur, & ne occulti hoſtes qui ambulant in circuitu, (ſiquidem, vt Dauid dixit, *In circuitu impij ambulant*) vt incautos nos rapiant & deuorent, aditũ aliquem ad animũ noſtrũ incuſtoditũ reperiant, omni ſtudio, & vigilãtia, induſtriaq; cauetur. Per illud recogitantur præterita mala, & futura cauentur; per hoc bella ſpiritualia quæ perpetuò nobis imminent, exterius & interius detecta vitantur. De illo dixit Dauid, *Iniquitatẽ meam ego cognoſco & peccatum meum contra me eſt ſemper*: de hoc etiam idem Propheta dixit, *Delicta quis intelligit? ab oc-*

96

Pſ *Pſ* *Pſ*

ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Et Beatus Petrus dixit, *Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide.* Atque hæc eſt Ioachimi ſuper iſtis Animalibus prolixæ admodum diſputationis ſententia.

VIGESIMA SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

S. 8. ***Et requiem non habebant die ac nocte, dicentia Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, Qui erat, & Qui eſt, & Qui venturus eſt.***

AQVATVOR potiſſimum rebus myſtica iſta Animalia Deum laudant: primum, à duabus proprijs Dei perfectionibus, Omnipotentiam dico & Æternitatem, cum aiunt, *Dominus Deus omnipotens* &, *Qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt*, qua verborum circumlocutione denotatur æternitas: Deinde, laudant Deum ab eo quod ipſe eſt creator & conſeruator omnium, illis videlicet extremis huius Capitis verbis, *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.* Adhæc ob id ipſum prædicant, Deum digniſſimum eſſe laudari, & honorari, & glorificari ab omnibus, cum aiunt, *Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem.* Denique, vel eo nomine digniſſimum omni laude Deum prædicant, quod bonorum omnium quæ Sancti vel faciunt, vel merentur, ipſe principalis auctor, & cauſa ſit, eique bona omnia quæ habent & homines, & Angeli accepta ferri oporteat, Hoc enim ſignificat, Sanctos mittere coronas ſuas ante Thronum Dei.

Sed quid ſignificat illud, *Requiem non habebant die ac nocte?* Ambroſius & Ioachimus verba hæc referunt ad Sanctos qui verſantur in terris; & Ambroſius quidem duas eorum verborum affert interpretationes, quarum prior eſt hæc: Requies Reproborū vita præſens eſt, ſed poſt eam, ſequitur eos tribulatio quæ finem non habet: Contra vero, Iuſti in hac vita tribulantur, vt poſt eam poſſideant requiem æternam, dicente Apoſtolo, *Per multas tribulationes oportet nos introire in Regnum Dei.* Act. 14. Altera interpretatio quæ proprior vero eſt, ſic habet: Sancti requiem non habent, quia a laudibus Dei, & ab orationibus non ceſſant, dicente Domino, *Oportet ſemper orare, & non deficere,* Luc. 18. idemque Paulo atteſtante illis verbis, *Sine intermiſſione orate* 1. ad Th. 5 Ioachimus præterea illud, *Die ac nocte*, interpretatur ita vt ſignificet tam in rebus ſecundis, quam in aduerſis laudare Deum: Non enim, inquit, magnum eſt laudare Deum cum omnia proſpera nobis ſuccedunt; at verò in ſummis calamitatibus & ærumnis, & acerbiſſimis corporis doloribus nihilominus tamen laudes Dei celebrare, hoc ſane perfectæ virtutis argumentum & opus eſt, Hac nimirum ratione volebat Satan, vt Deus virtutis Iob periculum faceret: Iob 1 & 2 Et ſanè, facto periculo, maximè virtus eius enituit, maximis enim percuſſus, honorum omnium calamitatibus, grauiſſimiſque corporis doloribus conflictatus, tum maximè pietatem erga Deum colens, dicebat, *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus. Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum.* Et hæc dicta ſint

Qui fit cœlites nō habere requiē in laudando Deum. Ambroſius Ioachimus

ſecundùm interpretationem Ambroſij & Ioachimi.

99 Etenim vera Interpretatio & intelligentia huius loci eſt hæc Illa quatuor Animalia quæ ſignificabant quatuor illos Angelos de quibus multa diximus ſuprà, die ac nocte requiem non habebant, id eſt, nullo tempore ceſſabant laudare Deum, dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus; illud enim, *Die ac nocte*, ſecundùm phraſim Scripturæ, eandem vim habet atque Omni tempore & ſemper, quemadmodum dixit Dauid, *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Iam verò frequens eſt in Scriptura (verbum quieſcere) pro eo ſumi quod eſt (ceſſare) Sic enim interpretandum eſt quod dicitur in libro Geneſis, die ſeptimo requieuiſſe Deum ab omni opere quod patrauerat: non quòd Deus, quaſi labore feſſus, & requietis indigens, die ſeptimo quietem vllam cœperit, ſed quòd tunc ceſſauerit ab operando circa rerum creationem, cõſummato iam Mundi opificio. Hac item ſignificatione vſurparunt verbum (quieſco) etiam Latini, elegantesque Scriptores, quod manifeſtum poteſt eſſe Lectori ex verbis illis, quibus eſt vſus Q. Claudius Quadrigarius, perantiquus, apprimeque laudatus Romanorum Annalium Scriptor. Hic T. Manlij pugnam cum hoſte Gallo puriſſimè atque illuſtriſſimè (vtar Gellij verbis) ſimplicique & incompta antiquæ orationis ſuauitate deſcribens, inter alia ſic ait: [Maximè iam prælio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus, Gallus quidam proceſſit, & manu ſignificare cœpit vtrique vt quieſcerent pugnare: Pugnæ facta pauſa eſt.] In his verbis extremis, illud (vt quieſcerent pugnare) idem ſignificat, quod vt ceſſarent pugnare, nam hoc apertè declarat quod proximè ſequitur (Pugnæ facta pauſa eſt.)

Pſal. 33.

Geneſ. 2.

Gell. lib. 9. cap. 13.

100 Hæc porrò inceſſabilis laudatio Dei quemadmodum ſit in Eccleſia triumphanti, non eſt difficile intelligere, nulla quippè cauſa illic eſſe poteſt intermittendi laudationem Dei, tam in ipſa Beatorum vniuerſitate, quàm in ſingulis Beatis: Hoc etenim Beatorum omnium in cœlis opus eſt, hoc eſt illorum negotium, hoc otium, hoc officium, hæc occupatio, & hanc ob rem beati ſunt, quod Deum quem præſentem cernunt, perpetuò laudant, ſicut dixit Dauid, *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Perpetua quoq; Dei laudatio viget in Eccleſia militante, non ſimiliter tamen vt in triumphante; ſed quia omni hora diei in aliqua Eccleſia, vel congregatione fideliũ, alicubi celebrantur Dei laudes. Cũ enim Chriſti Eccleſia per vniuerſũ terrarum orbẽ diffuſa ſit, omnĩ hora diei eſt tẽpus opportunum & ſolidũ canẽdi Horas Canonicas, & celebrandi Miſsã in aliquo terræ loco.

Pſal. 8

Quemadmodum verò perpetua hæc Dei laudatio locum habeat etiam in ſingulis hominibus, ſecundùm illam Domini ſententiam; *Oportet ſemper orare*: Et illam Pauli; *Sine intermiſſione orate*: hunc in modum declarat Ambroſius: Ponamus ante oculos, inquit, duos homines, vnum doctum, aſſiduè orantem & pſallentem, & Miſſas celebrantem, vitijs tamen inquinatum & deditum. Alterũ verò idiotam, ſed fidelem tamen, Deumq; timentem & amantem, & Proximum diligentem, in proſperis humilem, in aduerſis patientem: Vter iſtorum hominum videtur tibi magis ſeruare illam Pauli ſententiam, *Sine intermiſſione orate*: Illéne qui aſſiduè orat, & nihilominus vitijs ſubiacet; an hic qui neſcit orare, à vitijs tamen mundus eſt, & operibus bonis deditus? Omnibus clarum eſt, huius innocentiam & bona opera exaudire magis Deum, quam illius qui vitijs ſordidus eſt, multas orationes & cantus. Ille itaque ſine intermiſſio- 101

Luc 1
1. Th
Pulch
milit
Ambr

termiſſione orat, qui congruis temporibus mente & lingua Deum deprecatur, & in bonis operibus aſſiduus eſt; Cuius etiam cum dormit, vel alijs humanæ vitæ neceſſarijs operibus occupatus eſt, opera bona effulgent in conſpectu Dei, & pro ipſo ſunt interceſſores apud Deum, ſicut Angelus dixit Cornelio, *Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei*. Hæc Ambroſius.

VIGESIMA OCTAVA Diſputatio.

Super venerendo illo Triſagio:

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens.

S. I.

102 De vera & germana ſignificatione illius vocis Sanctus, referam hoc loco doctam Ianſenij obſeruationem, proprijs eius verbis ex Commentarijs in quartum Caput Concordiæ Euangelicæ huc tranſpoſitis. Pro Latina, inquit, voce Sanctus, vox Hebræa ei reſpondens (cados) ſignificat propriè id quod ob ſuam puritatem à rebus profanis & immunditiam aliquam habentibus ſeparatum eſt: Quoniam autem ſoli Deo perfecta conuenit puritas, & ab omni vitio & labe mundities; idcirco ſolus ipſe dicitur propriè cados. Cumque integritati potiſſimum & virtuti reuerentia & honos debeatur, vox (cados) ſimul etiam includit ſignificationem reuerentiæ & honoris, indicans, Deum cui ea vox tribuitur, omni reuerentia, & honore, ac veneratione eſſe digniſſimũ. Huic voci Hebrææ Græca vox ἅγιος congruè aptèq; reſpondet: Qua voce ſignificari putat Beda (extra terram, vel ſine terra) vt ea vox compoſita ſit ex particula priuatiua α, & ex nomine γῆ, quod ſignificat Latinè terram. Sed quia priuatiua illa particula α, cùm ponitur in compoſitione, non aſpiratur, in voce autem ἅγιος aſpirationem habet; idcirco probabilius eſt, quod Græci arbitrantur, vocem ἅγιος deriuari à verbo ἅζομαι, quod Latine eſt, colo & veneror, vt ſit ἅγιος pro ἅζιος, & ſignificet eum qui ob integritatem & perfectionem virtutum ſit ab omnibus honorandus atque venerandus. Iam vero & Hebrææ, & Græcæ voci reſpondet aptè Latina vox (Sanctus) quæ à verbo (ſancire) deriuata eſt; Sancire autem, propriè loquendo, eſt confirmare aliquid ſanguine hoſtiæ, quemadmodum in faciendis, firmandiſque pactis fieri ſolebat: Quoniam verò, quæ ita erant confirmata, violari nefas & piaculum erat, ſanctum vocari cœptum eſt, quod inuiolatum, & incorruptum, & integrum eſt; quæ ſignificatio bene congruit cum ſignificatione vocis Hebrææ ſuprà expoſitæ. Hæc Ianſenius.

103 Sed quid ſibi vult trina illa vocis (Sanctus) vſurpatio? Ea profectò illuſtrem expreſſamque Trinitatis diuinarum Perſonarum in vna Deitate demonſtrationem habet; quaſi diceretur, Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus Sanctus, vnus Dominus Deus omnipotens. Ita ſanè iſtud Triſagion interpretati ſunt Patres tam Græci, quam Latini, quorum vnius duntaxat hoc loco, qui eſt quaſi aliorum Coryphæus, Beati Dionyſij verba referam ex Capite ſeptimo libri de Cœleſti Hierarchia: Beatiſſimi, inquit, Spiritus laudatiſsimam illam, & honoris, & reuerentiæ, ac ſacratioris intelligentiæ plenam clamantes emittunt vocem, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus*

Quid potiſſimùm denotet illud Triſagium

S. Dionyſ.

Eſai. 6.

Deus Sabaoth, plena eſt omnia terra gloria eius. Et quibuſdam interpoſitis ſubdit, à cœleſtibus illis Spiritibus laudari diuiniſſimam Monadem, atque in tribus Perſonis Vnitatem, quæ à ſummis illis Angeliciſque ſubſtantijs, vſque ad terræ nouiſſima, ineffabili benignitate pertingat, & quæ ſunt, omnia prouidentiæ ſuæ ratione moderetur, tanquam totius prouidentiæ ſingulare principiũ, & cauſa, omnia ſuper ſubſtantialiter, & inuiolabili modo comprehenſa continens Ita B. Dionyſius. B Epiphanius etiam hoc Triſagion de Diuina Trinitate & Vnitate interpretatus, in ſuo Ancorato ita ſcribit: Beata Seraphin, & ſancta illa, & ſpiritualia quatuor Animalia in cœlo clamant perpetuo ter dicentia Sãctus Non enim per duas voces glorificatio Dei in cęlis perficitur, neque per vnam, neque per quatuor, aut plures, ſed per tres voces, & has ſigillatim, & in ſingulari numero. Non enim dicunt, Sancti, Sancti, Sancti, ſed Sanctus, Sanctus, Sanctus: quo ſingulare celebre pronũcient, neque multitudinis numerum occultent: ſed ter dant ſanctificationem, vniformiter autem, & ſingulariter proferunt ſermonem, ne multitudinẽ Deorum nominent, vnus enim eſt Deus, Pater in Filio, & Filius in Patre cum Sancto Spiritu. Pater verus in ſubſtantia, & Filius verus in ſubſtantia, & Spiritus verus in ſubſtantia; tria exiſtentiã, vna Deitas, vna Eſſentia, vna glorificatio, vnus Deus. Sic Epiphanius.

Epiphanius

104 Sed enim, Ariani ſanctiſſimæ Trinitatis hoſtes negabant, trina illa vocis Sanctus, inclamatione ſignificatas eſſe tres diuinas hypoſtaſes in vna ſubſtantia Deitatis: ſed quia numerus ternarius denotat perfectionem, aiebant, per trinam illam ſanctitatis appellationem ſignificari infinitam perfectionẽ ſanctitatis quæ eſt in Deo, vt idem ſit dicere, Deus ſanctus, ſanctus, ſanctus, quod, Deus maximè atque infinite ſanctus, iuxta illud videlicet quod Poeta dixit,

In Arianos

Eſai. 6.

Oterque quaterque beati.

Virg. Aeneid.

Verum Arianos aperte confutat narratio Eſaiæ qui Deum cui Seraphim Triſagion acclamabant inducit hæc loquentem, *Et audiui,* inquit *vocem Domini dicentis, Quem mittam, & quis ibit nobis.* Illud, *Quem mittam,* Deitatis vnitatem demonſtrat; Illud verò, *Et quis ibit nobis,* pluralitatem in vna Deitate indicat Perſonarum.

Admonendus hoc loco eſt Lector, ex hoc Triſagio quod cantabant apud Eſaiam Seraphim, & apud Ioannem in hoc loco Apocalypſis, quatuor Animalia, tribus, additis illis vocibus (Deus, & Fortis, & Immortalis) adiectoque illo (Miſerere nobis) ductum, factumque eſſe illud à Græcis tantopere celebratum Triſagium, (Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus & Immortalis miſerere nobis.) De cuius Triſagij cęleſti & Angelica origine, & de Catholica verborum eius ſententia, & de malitioſa eorundem verborum deprauatione ab Hæreticis facta, deque ſumma eius Triſagij apud Catholicos reuerentia & veneratione, videat Lector Damaſcenum in Capite decimo libri tertij de Fide orthodoxa, & in Epiſtola quam de Triſagio ſcripſit ad Iordanum, videat etiam Felicem Papam in Epiſtola quam de eodem Triſagio ſcripſit ad Zenonem Imperatorem. Ampla etiã & honorifica huius Triſagij mentio fit in duobus Concilijs generalibus, in quarto quod fuit Chalcedonenſe; & in quinto quod fuit ſecundum Conſtantinopolitanum. 105

Leo 6.

Damaſcenus.

Felix pa.

VI-

VIGESIMANONA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 9. 10. 11.

Et cum darent illa Animalia gloriam & benedictionem ſedenti ſuper thronum, procidebant viginti quatuor Seniores ante ſedentem in throno, & adorabant Viuentem in ſęcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante ſedentem in throno dicentes, Dignus es Domine Deus noſter, accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

Ambroſij quæſtio, quomodo poſſit quiſpiam dare aliquid Deo.

Ioan. 15.

106 SVPER eo quod hic dicitur illa quatuor Animalia dediſſe gloriã, & honorem, & benedictionẽ Deo, ponit, Ambroſius quæſtionem huiuſcemodi: Quid poteſt aliquis dare Deo, aut quid ab vllo Deus accipere poteſt, cùm ipſe creauerit omnia, & ſine ipſo nihil facere homines poſſint, ipſomet dicente, *Sine me nihil poteſtis facere.* Si autem Sancti ſine Deo nihil poſſunt facere, quid ipſi poſſunt dare Deo? Sed quia hominum talis eſt natura, vt nihil boni a ſeipſis habere poſſint, niſi à Deo id accipiant qui eſt ſummè bonus & fons bonorum omnium; idcirco Deus dat id Sanctis, ob quod ipſe remunerare eos poſſit, Regnũ nãque cœlorum Deus promiſit Sanctis ea conditione vt pretiũ bonorũ operũ pro eo dent: Quoniã aũt hoc pretiũ Sancti non habent niſi à Deo accipiant, ipſe dat eis hoc pretiũ vt eo poſſint ipſi vitam æternam emere. Dãt itaque Sancti gloriam Deo, cùm quicquid boni faciunt, eo conſilio & ſtudio faciunt, vt glorificent Deum, ſicut Dominus ipſe dixit, *Vt videant, opera veſtra bona, & glorificent Patrẽ, veſtrum qui in cœlis eſt.* Et Ioannes Petrũ dixit glorificaturum fuiſſe morte ſua Deũ. Dant ẽt honorem Deo, cũ in omnib. quæ agunt, honorẽ Dei non aũt ſuum quærunt. Et quia Sancti cũ magna & mira faciunt, benedicuntur ab hominibus omnẽ iſtiuſmodi benedictionẽ hominũ referunt ipſi ad Deũ. Quantoperè aũt Sancti, pro virtutib. ſuis & bonis operib. refugerent accipere laudẽ & honorẽ ab hominibus, oſtendit liber Actuũ Apoſtolorum: Cũ enim ob ſanitatem redditã claudo, Iudæi mirabundi Petrũ & Ioãnem intuerentur, Petrus dixit, *Quid nos intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus ſuſcitauit Filium ſuum Ieſum, Et fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam.* Paulus quoque & Barnabas volentibus populis ob miracula quæ viderant, ſacrificare ipſis, ſcindentes veſtimenta ſua dixerunt, *Viri quid hæc facitis? & nos mortales ſumus ſimiles vobis homines.* Hæc Ambroſius.

Matth. 5. *Ioan. vlt.* *Act. 3.* *Act. 14.*

Quid ſit, Sãctos mittere coronas ſuas ante thronum Dei.

Sed videamus quid myſterij 107 habeat, quod illi viginti quatuor Seniores coronas aureas de capitib. ſuis depoſitas miſerunt ante thronum Dei. Hoc nempe ſignificabat Dei eſſe muneris & gratiæ quòd ſancti fortiter aduerſus hoſtes certauerint, & quod perſeuerãter certando vſque ad finem victoriæ ſuæ coronam cęleſtem obtinuerint: Deus enim, vt Paulus inquit, operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate; & Eſaias dixit, *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine.* Et Dauid ait, miſericordiam Dei præuenire & ſubſequi nos. Et illa quidem corona cę-

Ad Phil. 2. *Eſa. 26.* *Pſal. 22.* *Pſal. 58.*

Digitized by Google

cœleſtis, eſt corona iuſtitiæ, ſicut eam vocauit Paulus, quod iuſtè, tanquam merces reddatur meritis bonorum operum; eadem tamen appellatur corona miſericordiæ cõ teſtante hoc Propheta illis verbis: *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Quemadmodum autem vita æterna ſit in Sanctis & corona iuſtitiæ, ſimulque corona miſericordiæ, nos copioſa diſputatione tractauimus in ſecundo Tomo noſtrarum Selectarum Diſputationum in Epiſtolam ad Romanos in diſputatione nona ſuper ſextum eius Epiſtolæ Caput.

ad Tim.

Pſal. 102.

108 Beatus Gregorius libro 22. Moralium Capite 5. hunc locum Apocalypſis ſimiliter vt nos ſuprà, interpretatus eſt: Coronas, inquit, ante thronum Dei Sanctos mittere, eſt certaminum ſuorum victorias non ſibi ſed Deo tribuere: vt ad illum referant gloriam laudis, à quo ſe ſciunt vires accepiſſe certaminis. Per coronas, inquit Ambroſius, bona opera deſignantur: Mittu..t autem Sancti coronas ante thronum Dei, quia bonorum operum ſuorum laudem & gloriã non ſibi aſſumunt, ſed omninò referunt ad Deum, ſecundum illud præceptum Apoſtoli, *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Victorinus, per iſtud quod fecerũt illi viginti quatuor Seniores, ſignificatum eſſe putat, victorias omnium Sanctorum Veteris Teſtamenti ſubijci victoriæ Chriſti, & vt maximæ, & vt cauſæ omnium victoriarum. Victoria ſane Chriſti tres ob cauſas maxima fuit: Primũ enim, maximos hoſtes qui genus humanum dominatione ſua oppreſſum & captiuũ tenebant, ſuperauit; vicit enim malignitatem Mundi, & Diaboli potentiam euertit, Mortiſque deſtruxit imperium. Deinde, victoriam Chriſti quatuor maxima bona cõ ſecuta ſunt: quorum vnum fuit nominis Dei per vniuerſum mundum manifeſtatio, & glorificatio; alterum generis humani à ſeruitute peccati, & poteſtate Diaboli, reatuque mortis æternæ, redemptio & liberatio; tertium, intercluſi mortalibus aditus ad cœlum reſeratio; quartum ruinæ Angelorum reparatio. Fuit etiam victoria Chriſti aliarum omnium victoriarum quas fecerunt Sancti, cauſa non ſolum exemplaris, verum etiã efficiens; per hanc quippè datur Sanctis virtus, & cum hoſtibus fortiter, & perſeueranter pugnandi, & vincendi eos, & de victoria eorum in cœlis triumphandi, cœleſteſque atque æternas coronas conſequendi.

Grego-rius.

Ambroſius

2. ad Cor. 10.

Victorinus.

Victoria Chriſti, tres ob cauſas fuit maxima.

Cum extremis illis verbis huius Capitis, *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt,* bene congruunt & conſonant verba illa quæ ſunt in Capite XI. libri Sapientiæ, *Quomodo,* inquit, *poſſet aliquid permanere, niſi tu Deus voluiſſes, aut quod à te uocatum non eſſet, quomodo conſeruaretur.* Sed Ambroſius ſuper illis verbis: *Propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt:* hanc ponit quæſtiunculam: Si iam, inquit, erant, quomodo creata ſunt? Creatio namque non eſt, niſi eorum quæ non ſunt. Reſpondet ipſe: Erant, inquit, priuſquam crearentur, in poteſtate & voluntate Dei, creata verò ſunt eo tempore quo diſpoſuit Deus. Sed aduertat Lector, potentiam Dei vt creatiuam rerum dupliciter conſiderari poſſe: vno modo præcisè, & abſolutè, & ante decretum diuinæ voluntatis creandi res; & hac ratione non eſt verum dicere, res priuſquam crearentur, fuiſſe in potentia Dei creatiua propter voluntatem eius: non enim Deus potuit creare mundum, quia voluit creare illum; talis quippè creatiua potentia prior eſt, ſecundum naturæ vel rationis ordinem, quam decretum diuinæ voluntatis creandi Mundum. Altero modo potentia creatiua conſiderari poteſt, non vt 109

Ambroſ. quæſtio.

Duplex cõſideratio, potentia, creatiua, quæ eſt in Deo.

vt per ſe indifferens eſt ad creandum & non creandum, ſed vt per diuinam voluntatem determinata eſt ad creandum Mundum vnum, & non plures, tantum, & non maiorem nec minorem, & hoc tempore, & hoc modo atque ordine: Et ſic verum eſt dicere, creaturas priuſquam crearentur fuiſſe in potentia Dei creatiua propter voluntatem eius. Eſt autem illa potentia creatiua priori modo conſiderata, tanquam potentia rèmota; hæc vero coniuncta cum decreto diuinæ voluntatis creandi, eſt tanquam potentia proxima. Signanter porrò & conſulta opera Beatus Ioannes hoc loco Dei voluntatem facit creationis rerum omnium cauſam, vt indicaret feciſſe Deum omnia, nulla impulſum neceſſitate, ſed mera ſuæ voluntatis libertate, ſicut dixit etiam Dauid; *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo & in terra.* *Pſal.* 13.

CAPVT QVINTVM.

1 ET * vidi in dextera ſedentis ſuper thronum
librum ſcriptum intus & foris,ſignatum ſi
2 gillis ſeptem.* Et vidi angelum fortem,præ
dicantem voce magna: Quis eſt dignus
aperire librum, & ſoluere ſignacula eius?
3 * Et nemo poterat neque in cęlo,neque in
terra, neque ſubtus terram aperire librum
4 neque reſpicere illum. * Et ego flebam
5 multùm, quoniam nemo dignus inuentus
eſt aperire librum, nec videre eum.* Et vnus de ſenioribus dixit mihi:
Ne fleueris; ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire li-
6 brum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius.* Et vidi: & ecce in medio
throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum Agnum ſtantem
tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem; qui
7 ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram.* Et venit; & acce-
8 pit de dextera ſedentis in throno librum.* Et cum aperuiſſet librum,
quatuor animalia,& viginti quatuor ſeniores ceciderũt coram Agno,
habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum,
9 quæ ſunt orationes Sanctorum: * & cantabant canticum nouum, dicen
tes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius:
quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tri-
10 bu,& lingua, & populo, & natione: * Et feciſti nos Deo noſtro re-
11 gnum,& ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. * Et vidi,& au-
diui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium,&
12 ſeniorum: & erat numerus eorum millia millium. * dicentium voce
magna, Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & di-
uinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam,
13 & benedictionem: * Et omnem creaturam, quæ in cælo eſt,& ſuper
terram, & ſub terra, & quę ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audi-
ui dicentes. Sedenti in throno, & Agno: benedictio, & honor, & glo-
14 ria,& poteſtas in ſæcula ſæculorum. * Et quatuor animalia dice-
bant, Amen. Et viginti quatuor Seniores ceciderunt in facies ſuas
& adorauerunt viuentem in ſęcula ſæculorum.

INCA-

IN CAPVT QVINTVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES SEXDECIM.

DIXIMVS ſupra, enarratione huius ſecundæ, Viſionis à B. Ioanne traditam, eſſe tripertitã. In ſuperiori enim quarto Capite declarata eſt magnificentia huius Viſionis, deſcribendo maieſtatem Dei in throno ſedentis, atque eum thronum circumſtantium viginti quatuor Seniorum, & quatuor Animalium, perpetuò laudantium & glorificantium Deum. In hoc autẽ quinto Capite exponitur materia huius Viſionis: ea verò fuit liber qui erat in dextera Dei ſedentis in Throno, ſcriptus foris & intus, & ſignatus ſigillis ſeptem. In ſexto autem, & ſeptimo Capite, oſtenduntur myſteria rerum futurarum per librum illum præſignata; ita vt in reſolutione cuiuſque illorum ſeptem ſigillorum, nouum aliquod & inſigne myſterium oſtendatur.

PRIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et uidi in dextera ſedentis ſuper Thronum librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. VERS.

QVid liber iſte ſcriptus foris & intus & ſignatus ſeptem ſigillis ſignificauerit, obſcuriſſimũ habet intellectum, explicatumque per difficilem; quam ob cauſam variæ admodum iſtius libri excogitatæ ac litteris proditæ ſunt interpretationes: quas me hoc loco fideliter, ac diſtinctè, diligenterque Lectori exponere con uenit. Andreas Cæſarienſis duas attigit libri huius interpretationes. Per hunc librum, inquit, tenaciſſimam & ſapientiſſimam Dei memoriam accipimus, in qua, tanquam 1

1. Interp Andrea.

Pſal. 138

tanquam in libro quodam, omnes homines, ſecundùm Dauidem, deſcripti ſunt: operum etiam & iudiciorum Dei abyſſum inſcrutabilẽ. Libri huius intima, propter ſpiritum in eo incluſum, captu ſunt difficilia: Externa verò, ea ſcilicet quæ per litteram offeruntur, minori negocio capiuntur. Septem porrò ſigilla, certam libri huius fidem, nulliqúe mortalium ſatis perſpectam eius firmitatem ſignificant: aut eius ordinem & diſpoſitionem, qui diuini Spiritus profunda ſcrutatur; quæ omnia nulli omninò creaturæ nota eſſe poſſunt. Licet prætereà per iſtum librum ipſam in vniuerſum prophetiam intelligere quam Chriſtus Dominus in ſe adimpletam eſſe in Euangelio ſecundùm Lucam aſſerit. Sic Andreas. *Interpr.*

2 Sed communis fermè interpretatio & ſententia Explanatorum huius libri eſt, per iſtum librum ſignificatam eſſe ſacram Scripturam Veteris & Noui Teſtamenti. Hæc nimirùm eſt interpretatio Victorini, Ticonij, & B. Hieronymi in ſecundum & quadrageſimum quartum caput Ezechielis, Primaſij, Ambroſij, Bedæ, Haymonis, Ansberti, Anſelmi, Ruperti, Ricardi, Ioachimi, aliorumque. Sacra autem Scriptura, licèt multos in libros digeſta ſit, ſingulari tamen numero dicitur liber; tum quia vno Dei Spiritu vniuerſa eſt inſpirata & condita, tum propter ſummam inter ſe Veteris ac Noui Teſtamenti conſonantiam atque concordiam. Dicitur iſte liber in dextera Dei fuiſſe, ſicut etiam de lege diuina ſcriptum eſt, *In dextera eius ignea lex.* Dicitur liber ſcriptus fuiſſe intus, quantùm ad Nouum Teſtamentum; foris autem, quantùm ad Vetus: quia Vetus erat velamen & promiſſio Noui, & Nouum eſt reuelatio & adimpletio Veteris: vel foris, quantùm ad litteram; intus verò, quantùm ad ſpiritum: vel foris quantùm ad hiſtoriam; intus, quantùm ad allegoriam, & tropologiam, & anagogiam.

Interpr. Victorini, coniij. S. Hieron Primaſii, Bedæ, & aliorum.

Deuterono 33.

Iam verò ſeptem ſigilla ſignificant plenitudinem myſteriorum Chriſti, quę in ſacra Scriptura continentur, quæ niſi Chriſtus ipſe adueniens compleuiſſet, nemo intellexiſſet; quocirca Iudæi qui etiam nunc Meſſiam venturum expectant, licèt manibus verſent teranturque hunc librum, & oculis luſtrent, linguaque pronuncient ac celebrent, eum tamen haudquaquam intelligunt. Quin etiam interpretari eum volentes, valdè alienas, & ineptas, & abſurdas, atque impias, ridiculaſque effitiunt interpretationes. 3

Secundùm Primaſium & Bedam, ſeptenario numero ſigillorum ſignificatur multitudo vel etiã vniuerſitas difficultatum atq; obſcuritatum ſacrę Scripturę propter myſteria quæ in ea latent. At verò, ſecundùm Rupertum, ſignificantur ſeptem præcipua Chriſti myſteria, Incarnatio, Paſſio, Reſurrectio, Aſcenſio in Cœlum, Miſſio Spiritus Sancti, Vocatio Gentium, & ſecundus eius aduentus.

Nonnulli per iſtum librum ſimiliter ac ſupradicti Auctores, intelligunt ſacram Scripturam: Septem tamen eius libri ſigilla diuersè interpretantur. Aiunt enim, per iſta ſigilla eſſe ſignificata ſeptem genera rerum proprie ad Meſſiam pertinentium, quæ in ſacra Scriptura continentur. Primi generis fuerũt Prophetiæ de Generatione & Paſſione Meſſiæ. Secũdi generis fuerũt multiplices in veteri Teſtamento figuræ ipſius Meſſię, tam in Legalibus ceremonijs & ſacrificijs, quàm in quibuſdam inſignioribus perſonis, earumq; perſonarum factis memorabilibus. Tertij generis fuerũt diuinæ promiſſiones ingentium bonorum, in ſpeciem quidem, corporalium & temporalium, reuera tamen ſpiritualium æternarumque, quæ Meſſiæ tempore futura erant. 4 *4. Interpr.*

Septem genera rerũ ad Meſſiã pertinẽtiũ, & in veteri Scriptura latentium.

Quarti

Quarti generis fuit myſteriũ æternitatis & diuinitatis Meſſiæ, ſimulque Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis. Quinti generis fuit duplex Meſſiæ aduentus, prior in humilitate; poſterior in maieſtate. Sexti generis fuit Legis, & Sacerdotij Iudaici translatio in Legem & Sacerdotium Euangelicum. Septimi generis fuit repudiatio Synagogæ c populi Iudaici, & electio Eccleſiæ Gentium.

pr. 5 Quidam arbitrati ſunt, per iſtum librum eſſe ſignificatum maximum illud debitum, & damnum, atque reatum, quo Adam per ſuum peccatum & ſe, ſuamque poſteritatem, atque vniuerſum genus humanum obſtrinxit, ac perdidit, reuera (1.) cõtinens Væ & lamentationes amariſſimas, ſicut liber ille Ezechielis. Dicitur autem iſte liber fuiſſe ſcriptus intus & foris, quia genus humanum ob peccatum Adę vitiatum eſt & intus, quantum ad animam, & foris, quantum ad corpus & res externas. Erat porrò liber ſignatus ſigillis ſeptem, quia ob peccatũ Adæ facti ſumus ſeptem grauiſſimis malis obnoxij Primum malum fuit Iniuria & offenſa Dei: ſecundum, Pœna damni; i l eſt, amiſſum ius capeſſendæ hæreditatis cœleſtis: tertium, Reatus æternæ mortis: quartum, Neceſſitas corporaliter moriẽdi: quintum, Captiuitas ſub Diaboli poteſtate: ſextum, Natiua quædam obliquitas & auerſio ab incõmutabili & increato bono qui eſt Deus, & vehemens procliuitas & conuerſio ad bona creata & temporalia: ſeptimum denique fuit Concupiſcentiæ fomes, & rebellio carnis aduerſus Spiritum. Hæc verò mala nec omnia, nec ſingula vllus præter Chriſtum ſuperare ac delere potuit: Ea tamen omnia mala ſuperaſſe ac ſuſtuliſſe Chriſtum, ex doctrina Euangelica & Apoſtolica, præſertim autem ipſius Pauli, manifeſtum eſt.

ig. … iani … ma … cca

SECVNDA Diſputatio.

Commemorantur & ſancti Bernardi, aliorumque Interpretationes qui ſignificationem huius libri & ſeptem ſigillorum eius referunt ad Chriſtum Dominum noſtrum.

SAnctus Bernardus in ſermone primo de ſancto die Paſchæ locũ hunc Apocalypſis ſanè quàm pie & doctè, ac luculenter tractans hunc in modũ ſcribit: Liber iſte Chriſtus ipſe eſt. Quis autem aperire eum poſſet, cũ Ioannes Baptiſta ſe indignum eſſe eſſe profiteatur ſoluere corrigiam calceamenti eius? Venerat nimirũ ad nos calceata Maieſtas, Diuinitas incarnata; Venerat Dei Sapientia, ſed in libro clauſo vtique & ſignato: quod enim ligabat corrigia calceamenti, hoc ipſum claudebant ſignacula libri. Sed quæ fuere ſeptẽ illa ſignacula? Subdit eorum duas Bernardus interpretationes: Vel enim per illa ſignificabatur, Chriſtum fuiſſe perfectum hominem, cõpoſitum ſcilicet ex anima rationali tribus inſignita potentijs, Intellectus, Memoriæ, Voluntatis: & ex corpore, cuius quadrifaria ex elementis eſt compoſitio: Vel per iſta ſeptem ſigilla ſignificabantur ſeptẽ res in quibus maximè celabatur præſentia diuinæ Maieſtatis in humana carne, ita, vt non poſſet aperiri liber, & ſapientia quæ in eo latebat, agnoſci. Primũ ſigillum fuit Matris deſponſatio, qua partus virginis & conceptionis puritas ita vela- 6

6 & 7. Interpretatio. B. Bernard. Matth. 3.

Septem res, per quas Chriſti latens in carne diuinitas maximè occultabatur.

velaretur, vt hominis fabri filius fabricator hominis putaretur. Secundum ſigillum fuit infirmitas corporis, qua plorans, lactans, dormiens, ceteriſque ſubiacens infirmitatibus carnis, latentem intra hæc virtutẽ Diuinitatis continebat. Tertium ſigillum fuit ſignum circumciſionis, quam recepit quaſi peccati remedium & ægritudinis medicinam qui morbum omnem tollere venerat & peccatum. Quartum ſigillum fuit eius fuga in Aegyptum, nã fugiens irã Herodis Reguli nec Dei Filius agnoſci poterat, nec Rex cœli. *Matth. 4.* Quintum ſigillum fuit trina Diaboli tentatio in deſerto, in pinnaculo, & ſupra montem, per quas Dæmoni explorare cupienti vtrum Filius Dei eſſet, ita ſuam ipſe diuinitatem abſcondit, vt ille ſeductor pro certo haberet, illum eſſe purum hominem: & in tantam veſaniam ſuperbia cœca prorupit, vt iam diceret: *Si Filius Dei es, &, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Sextum ſignaculum fuit ſcandalum crucis, in qua pependit inter latrones, & cum iniquis reputatus eſt Dominus maieſtatis. Septimum ſigillum fuit ſepultura eius: nec ſanè vllum aliorum ſic obſtruxit, & ſic occultauit magnum illud pietatis Sacramentum; ſepulto nimirum Domino ſola reſtare deſperatio videbatur, adeò vt Diſcipuli eius dicerẽt, *Luc. 24.* *Et nos ſperabamus quòd ipſe eſſet redempturus Iſrael.* Quis non fleret in tempore illo clauſum arctius librũ, nec eſſe qui aperiret eum? Sed qui tanquam agnus occiſus fuerat, vt leo victor reſurrexit, & reſolutis ſigillis librum aperuit, declarans ea ſignacula vel operimenta fuiſſe voluntaria & non neceſſaria, nec fuiſſe conditionis, ſed dignationis. Hæc ſanctus Bernardus.

8. Interp. 7 Eſt alia quorundam Interpretatio, ſimilis quidem proximè ſuperiori quantum ad libri ſignificatum qui eſt Chriſtus, ſed quantum ad ſigillorum libri ſignificationem eſt diſſimilis. Eſt itaque ſecundũ iſtos, iſte liber ipſe Chriſtus: & eſt intus & foris ſcriptus, intus, quantum ad myſteria Diuinitatis, foris, quantũ ad myſteria Humanitatis, & vtraque myſteria ſunt incomprehenſibilia tam homini, quàm Angelo. Tria porrò ſigilla ſpectant ad Diuinitatem: & horum primum eſt illud arcanum impenetrabile, Cum ſit Deus perfectiſſimè vnus atque ſimpliciſſimus, nihilominus tamen ſimul cum iſta perfectiſſima vnitate & ſimplicitate, eſſe in Deo perſonã realiter producentem, & perſonam realiter productam, eaſque omnino idem eſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum omnem perfectionẽ. Secundum ſigillum Diuinitatis eſt, cum diuinæ perſonæ ſecundum aliquid realiter conueniant, & ſecundum aliquid realiter diſtinguantur, & cum nihil in Deo ſit quod non ſit perfectio, hoc tamen nihil diminuit de ſumma ſimplicitate Dei, nec vllam facit in eo compoſitionem. Tertiũ ſigillũ, cur ſecunda perſona diuina producta ſit vt filius, & nõ itidẽ tertiã perſona; cum vtraque perſona producatur a ſimili, & ſecundũ omnimodam naturæ ſimilitudinẽ. Quatuor reliqua ſigilla pertinẽt ad quatuor myſteria humanitatis Chriſti. Primum pertinet ad vnionem naturæ humanæ cum natura diuina in perſona Verbi: Secundum, ad generationẽ Chriſti ex matre Virgine ſine virili ſemine: Tertium, ad duplicem ſtatum eius dum fuit in terris, fuit enim ſecundùm partem ſuperiorem comprehenſor & beatus; ſecundum verò partem inferiorem viator & paſſibilis, nec vnus iſtorum ſtatuum re vlla perturbabat & impediebat alterum; Quartum ad inenarrabilem modũ exiſtendi in Sacramento Euchariſtiæ. B. Vincentius Ferrerius in Sermone 1. de Trinitate, hæc ſeptem ſigilla refert ad ſeptem maximas difficultates quæ ſunt in myſterio Trinitatis.

rpr. nsus us.

8 Seraphinus Firmanus iſtum librum interpretatur paſſionē Chriſti: qui ſcriptus fuit foris quantum ad paſſiones corporis, & intus, quantum ad paſſionem animæ, ſicut ipſe dixit, *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*. Septem ſigilla ſunt ſeptem ſecreta quæ latuerunt in paſſione Domini, hominum ſenſibus atque iudicijs omnino contraria: quorum ſecretorum ignoratio illius libri cognitionem reddit abſcōditam & incomprehenſibilem. Septem verò iſta ſecreta ſunt huiuſmodi: Primum, Summa (hominum iudicio) impotentia in Omnipotente: Secundum, Summa pœna & dolor in impaſſibili: Tertium, Summa ſtultitia (ſecundum exiſtimationem hominum) in diuina Sapientia: Quartum, Summa paupertas & inopia in Deo diuitiarum: Quintum, Summa ignominia in diuina gloria & maieſtate: Sextum, Summa derelictio Chriſti in Cruce pendentis à Deo Patre in vnione perfectiſſima cum ipſo: Septimum, Summa ſeueritas & quaſi crudelitas (vt putabatur) Dei Patris aduerſus Chriſtum tali morti eum tradentis, in ſummo tamen amore Patris erga Filium in ea ipſa mortis atrocitate. Hęc igitur quæ videntur humano iudicio incredibilia atque impoſſibilia, veriſſima tamen eſſe in Chriſti cruce & paſſione inuenta ſunt.

res, paſ- bri- tue- nor- iu- ror- tra-

TERTIA Diſputatio.

Refertur eiuſdem libri & ſigillorum eius interpretatio, à ſupradictis interpretationibus longè diuerſa, ſed eis, quod ad litteralem ſenſum attinet, probabilior quam Aureolus, & Lyranus, & Carthuſianus tradiderunt.

9 LIBER iſte, ait Petrus Aureolus, eſt liber Diuinæ præſcientiæ in qua tanquam deſcripta continētur futura omnia. Dicitur fuiſſe ſcriptus foris & intus, vt indicetur plenitudo Scripturæ & multitudo eorum quorum præſciētiam continebat liber. Et vt ſignificaretur magna eius libri obſcuratio, & rerum in eo contentarū occultatio, dicitur liber fuiſſe ſignatus ſigillis ſeptem. Sic ille. Sed hāc eius breuiſſimam interpretationē explicatius, & diſtinctius, expreſſiuſque tradens Lyranus, hunc in modum ſcribit: Liber iſte eſt Dei præſcientia, in qua omnia futura diſtinctè velut deſcripta continentur: Scientia verò Dei dupliciter conſiderari poteſt: vel vt extenditur ad omnia poſſibilia etiam quæ nunquam fuerunt neque vnquam erunt, quæ vocatur a Theologis ſcientia ſimplicis notitiæ vel intelligentiæ; vel conſideratur Dei ſcientia, vt reſpicit exiſtentiam rerū ſecundum quamlibet temporis differentiā, id eſt, res omnes & præteritas, & præſentes, & futuras; & huiuſmodi res ſunt in potētia Dei operatiua, & hęc vocatur ſciētia viſionis, quā Deus omnimodā tradidit Chriſto, & Chriſtus per Angelum tradidit

1. Interp. Aureolus.

Lyranus.

Duplex cōſideratio ſciētiæ Dei.

tradidit Ioanni, non quidem ex toto, ſed ex ea parte, qua reſpicit ea quæ in Eccleſia erant futura, & quę in Apocalypſi per diuerſas Viſiones ſignificata ſunt. Dei verò potentia eiuſmodi rerum effectiua metaphoricè appellatur dextera, quia nos per manum, maximè verò per dexteram, operamur: Quam ob rem liber continens notitiam eorũ quæ Deus facturus erat, vel fieri permiſſurus, dicitur fuiſſe in dextera Dei. Libri autem ſignatio, eſt occultatio diuinæ ſcientiæ reſpectu futurorum quæ facturus eſt Deus; quoad ipſe reuelet ea, vel quoad illa perducta ſint ad effectum. Septenarius numerus ſigillorum quibus liber ſignatus eſt, denotat, vt placet quibuſdam, vniuerſitatem obſcuritatum, & difficultatum latentium in diuina præſcientia futurorum, ita vt determinatus numerus ſit poſitus pro indeterminato. Sed quia paulo infra ſingillatim aperiuntur ſeptem iſta ſigilla, & in apertione cuiuslibet ſigilli, noua & diſtincta oſtenduntur portenta rerum futurarum, idcirco rectius dicetur, ſigilla illa non eſſe aliud niſi Dei voluntatem quæ arcana ſuæ præſcientiæ claudit & aperit quamdiu vult, & prout vult, & quibus vult. Septenaria igitur ſigillorum apertio, eſt ſeptenaria reuelatio Dei facta Ioanni per ſeptem imagines & ſimilitudines, ad ſignificandum ſeptem genera rerum quæ in diuerſis temporibus futura erant. Hæc Lyranus.

Carthuſianus. 10 Ad eandem fermè ſententiam, & librum & ſigilla eius Carthuſianus interpretatur: In volumine, inquit, Apocalypſis per varias viſiones & imagines ſignificatur multiplex Eccleſiæ ſtatus, & proceſſus ab eius ortu vſque ad finem in terris. Vidit igitur Ioannes in dextera Dei librum illum continentem ea quæ de futuris in Eccleſia ſiue proſperis, ſiue aduerſis reuelata ſunt Ioanni, & in hoc volumine ſcripta. Sicut etiam Ezechiel vidit librum qui continebat ea quæ volebat ei Deus reuelare, & quæ ab ipſo in illo ſuo prophetico volumine conſcripta & memoriæ prodita ſunt. Quòd autem liber ille quem vidit Ioannes erat intus & foris ſcriptus, id ſignificabat, librum illum fuiſſe multis & magnis refertum myſterijs, vel quòd quædã haberet clara, & quaſi foris expoſita, pleraque verò haberet recondita & perobſcura; vel quędam pertinentia ad præſentem Eccleſiam militantem, alia verò ad triumphantem. Obſignatio autem libri ſignificat, ea quæ in eo ſunt & & obſcuriſſima eſſe, & precioſiſſima, & certiſſimæ fidei atque auctoritatis; ob hæc enim tria & libri & aliæ res obſignari ſolent. Signatio itaque libri, eſt occultatio myſteriorum quæ in eo continentur: apertio verò libri eſt reuelatio eorum myſteriorum. De ſignificatione autem ſeptem ſigillorum in particulari cõmodius infra dicetur, vbi apertio ſigillorum enarratur. Illum porrò librum fuiſſe in dextera Dei, tria ſignificat, & res quæ in eo continentur, eſſe maximi pretij & momenti; & in ſolius Dei eſſe poteſtate & voluntate, ea res tradere vel non tradere; ac demum, eas res in potentia & prouidentia Dei eſſe, quippe qui vel facturus eas res ſit, vel fieri permiſſurus: vt intelligatur, omnia quæ fiunt, vel facienda ſunt, vel aliquando facta ſunt, à Dei voluntate vel effectiua, vel permiſſiua pendere. Et hæc quidem interpretatio. ... ris Carthuſiani ſententia eſt.

QVAR-

QVARTA Diſputatio.

Auctoris de ſupradictis Interpretationibus iudicium indicatur.

11 HÆC mihi vltima Interpretatio videtur non ſolùm ſuperioribus interpretationibus eſſe veriſimilior, verùm etiam planè vera & certa; quòd ea ſit tũ ijs quæ in hoc Capite dicit Beatus Ioannes deſcribendo Viſionem illius libri; tum etiam ijs quæ ſcribit in duobus proxime ſequẽtibus Capitibus apertionem ſingulorum ſigillorum enarrando. Liber itaque viſus à Beato Ioanne in dextera Dei, ſignificabat diuinam præſciẽtiam & prouidentiam rerum maximè inſignium & memorabiliũ, præcipuè deinceps circa Eccleſiã futurarum, tam aduerſarum, quã ſecundarum. Hæc autem præſcientia & prouidentia in ſolius Dei poteſtate ac voluntate eſt, & ſupra omnem creatæ naturæ facultatem: quam primò Chriſtus accepit à Patre, & per Angelum reuelauit Ioãni, eamque reuelationem ſcripto tradi voluit Eccleſiæ: Septem autem eius libri ſigilla ſignificabant maximam obſcuritatem & difficultatem circa ſeptem myſteria futurarum rerum quæ in apertione ſeptem illorum ſigillorum oſtenduntur. Et Chriſtus quidem per Angelum aperuit Ioanni ſigilla, non modo quantum ad figuras & imagines futurarũ ſignificatiuas, ſed etiam quantum ad ipſarum rerum figuratarum atque imaginatarum intelligentiam: nobis autẽ reuelationem ipſarum figurarum & imaginum ſcriptis comprehenſam prodi voluit, earum tamen ſignificationem & intellectum nõ manifeſtauit.

Confutatio aliarum interpretationum.

12 Alias porrò ſuperiores interpretationes quæ librum & ſignacula eius referunt vel ad ſacram Scripturam, & varias in ea latentes obſcuritates, & difficultates, vel ad Chriſtum & vitæ eius myſteria; vt non negauerim & veram, & piam, & theologicam continere doctrinam; ita non dubitanter dixerim, eas ad myſticum potius ſenſum, quam ad hiſtoricam & litteralem pertinere; nec ſatis cohærere & cõgruere cum ijs quæ dicit Beatus Ioannes, tam in deſcriptione huius Viſionis, quàm deinde in apertionis ſingulorum ſigillorum enarratione. Hoc ego duobus ad præſens declarabo & firmabo argumentis: Secundùm enim iſtas interpretationes non videtur illud eſſe verũ quod dixit Ioannes, Nullum eſſe inuentum neque in cœlo, neque in terra, qui librum aperire & ſignacula eius ſoluere poſſet. Veteris namque Teſtamenti prophetias intellexerunt Prophetæ qui à Deo eas acceperunt, & prædicauerunt alijs, & monumentis litterarum conſignatas tradiderunt poſteris: Et Dominus Ieſus poſt reſurrectionem ſuam Apoſtolis aperuit ſenſum, vt intelligerent Scripturas: *Luc. vlt.* & myſteria vitæ Chriſti cognita habuerunt Apoſtoli, Paulus enim in ſuis Epiſtolis pluriſariam gloriatur in Domino quòd profundiſſima myſteria ad Chriſtum & Eccleſiam eius pertinentia, & quæ prioribus generationibus fuerant abſcondita; & ſibi & alijs Apoſtolis reuelata & manifeſtata fuiſſent. Quòd ſi hæc in tempore huius Viſionis iam fuerant in terris nonnullis hominibus reuelata, quanto magis in cœlo Angelis & beatis hominibus qui ante huius Viſionis tempora in cœlis? Cũ igitur Ioannes dicat, eo tempore

quo

Digitized by Google

quo hanc ipſe Viſionem habuit, fuiſſe librum illum clauſum, nec eſſe tunc inuentum aliquem qui poſſet librum aperire, aut videre illum, id eſt, quæ in libro illo ſcripta erant legere & intelligere; ex eo manifeſtum fit, librum illum, & ſignacula eius, neque ad Scripturę obſcuritates & difficultates, neque ad myſteria vitæ Chriſti pertinuiſſe, ſecundùm litteralem & primarium ſenſum.

13 Alterum argumentum eidem rei fidem faciens eſt huiuſmodi: Supradictæ interpretationes minimè conueniunt neque congruunt cum apertione ſingulorum ſeptem ſigillorum quæ infrà Capite ſexto, & ſeptimo diſtinctè, ac ſingulatim, & ſubtiliter enarrantur. Namque in apertione cuiuslibet illorum ſigillorum nouũ ſemper aliquod oſtentum videtur, nouumque proditur myſterium præſignificans ferè non præterita, vt ſunt Scripturæ & vitæ Chriſti myſteria, ſed futura, etiam quę nouiſſimis temporibus, & proximè finem mundi ventura ſunt. Hoc autem ſecundùm alias interpretationes prænarratas ſuprà, quæ omnia referunt ad Scripturas vel Chriſti myſteria, conſiſtere non poteſt: Quòd autem Viſio hæc maxima in parte ad futura ſpectet, prædocuit Ioannem Angelus, vt ſupra initio quarti Capitis ſcriptum eſt, cum ei dixit, *Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri citò*, vel ſicut habet Græca lectio, *Quæ oportet fieri poſt hæc.*

†

QVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et uidi Angelum fortem prædicantem uoce magna; Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multùm, quia nemo inuentus eſt dignus aperire librum, nec uidere illum.

Etiam infrà Beatus Ioannes duorum Angelorum mentionem faciens, eos appellat Angelos fortes, ſicut initio decimi Capitis, *Et vidi*, inquit, *alium Angelum fortem deſcendentem de cælo.* Et in Capite 18. ita ſcriptum eſt, *Et ſuſtulit vnus Angelus fortis lapidem, quaſi molarem magnum, & miſit in mare.* Quęrunt Explanatores huius libri, quiſnam fuerit Angelus ille fortis quem in hac Viſione Beatus Ioannes vidit. Lyranus putat fuiſſe Gabrielem, quia nomen eius ſignificat fortitudinem Dei. Carthuſianus verò arbitratur, fuiſſe eundem illum Angelum per quem Deus omnia myſteria, in hoc libro deſcripta, reuelauit Beato Ioanni. Is enim fingebat in animo Ioannis imagines diuerſarum perſonarum cum ipſo loquentium, interdum quidem Angelorum, alias verò quatuor Animalium, aliquando verò 14

viginti

viginti quatuor Seniorum, nonnunquam etiam ipſius Chriſti: Niſi fortaſſe dictus ſit Angelus fortis, quia erat vnus ex Angelis primarijs, quibus præcipuè cuſtodia & cura hominum à Deo impoſita eſt. Hic autem Angelus clamabat voce magna, quò vehementius animum menteq; Ioan. aduerteret ad cõſiderãda myſteria ei demõſtrãda & quò ardentius eũ cupiditate noſcendi ea myſteria inflammaret.

uctor.

15 Ioachimus opinatur, Angelum illum fortem fuiſſe Ioannem Baptiſtam, qui & Angelus dictus eſt, & ſe dixit ipſe. *Venit fortior me, cuius ego non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius.* Vt enim in calceamento pes, ita in litera, ſpiritalis intelligentia latet; Ioannes itaque Angelus fortis erat, qui ad fortitudinem Dei prænuntiandam & digito demonſtrandam miſſus fuerat, qui ſe tamen imparem eſſe fatetur ſoluẽdæ corrigiæ calceamẽtorũ eius, id aũt eſt, aperiendo libro & ſoluendis ſignaculis eius, idem enim calceamẽti corrigia ligat, quod ſignaculis liber ſignatus claudit.

Ioachimus. Matth. 11. Matth. 3.

16 Rupertus (videtur autem quæ dicit hoc loco, mutuatus ab Ambroſio) Angelum illum fortem voce magna prædicantem, ſignificaſſe ait veterum Patrum expectationem & anhelans ardenſque deſiderium aduentus Meſſiæ, & myſteria eius completa videndi. *Multi Prophetæ & reges,* dixit Dominus diſcipulis ſuis, *voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Audierãt illi veteres Iuſti, & legerant de Filij Dei incarnatione, paſſione, reſurrectione, aſcenſione in cęlum, miſſione Spiritus Sancti, de vocatione Gentium, & de nouiſſimo Chriſti aduentu ad iudicandum Mundum. Legerant, inquam, hæc, & deſiderantes atque ſuſpirantes eorum adimpletionem clamabant, Quis erit dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? & nullum talem reperiebant, neque in cęlo inter Angelos, neque in terra inter Prophetas alióſve homines iuſtos, neque ſub terra inter ſanctos Patres qui erant in limbo, nullum, inquam, talem reperiebant in quo & per quem talia myſteria complerentur. Sic Rupertus. Satis profectò fuerat dixiſſe, nullum fuiſſe inuentum in cœlo dignum aperire librum, Si enim non erat in cęlo, multominus in terra vel ſub terra: ſed amplificandi gratia hoc addidit, ſignificare volens nullam prorſus creatam naturam fuiſſe dignam aperire librum. Et in eo quidem tempore quo facta hæc Viſio eſt, nullus iam erat ſub terra in limbo illorum veterum Patrum & Iuſtorum, quos ſcilicet omnes inde Chriſtus eduxerat, & ſecum aſcendens in cęlum in cœleſtem Patriam introduxerat.

Rupertus & Ambroſ.

Sequuntur illa verba: *Et ego flebam multũ, quia nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum.* 17 Inopinabile profectò eſt, &, vt vocant Græci, παράδοξον, quod explanans hæc verba ſcriptum reliquit Andreas. Ob id forſitan, inquit Andreas, tantopere flebat Ioannes, quod animo ſuo verſaret num fortè ipſa etiam Angelica natura in mortiferam ignorationem prolapſa eſſet. Sic ille. Verum abſit vt credamus tam craſſam Beato Ioanni dubitationem vel ſuſpicionem accidiſſe, cui nempe penitus cognitum, & omnino certum erat, nullam, ne leuem quidem culpam, nedum mortiferam in cęleſtes beatoſque Angelos cadere poſſe. Ergo Beatus Ioannes, cum bene intelligeret, præſtantiſſima cognituque digniſſima in eo libro contineri myſteria, partim dolore, quod nullus eum librum aperire potuiſſet partim flagrantiſſima cupiditate cognoſcendi ea myſteria, prorupit in fletum, non ſanè verũ fletũ, hæc enim omnia ĩ viſione imaginaria gerebant: ſed in illa extaſi & raptu ſpiritus videbatur ſibi flere.

Andreæ falſa opinio.

Q

re. De quo fletu loquens Rupertus, In illa, inq̃t, mirabili Viſione & mẽtis exceſſu, præ dulcedine rerum quas viderat, & multo magis quas cognoſcere cupiebat, flebat Ioannes, ſuoque fletu veterum Sanctorum deſiderium quàm fuiſſet flebile, in ſeipſo experiebatur: Sicut igitur Daniel, ita etiam Ioãnes vir deſideriorum appellari potuit. *An. 10.*

18 Super illis verbis, *Nemo inuentus eſt dignus aperire librum, nec videre eũ*, mouet Ambroſius quæſtionem huiuſmodi: Quo modo verum eſt, neminem videre potuiſſe librum illum, cum ipſe Ioannes dixerit, ſe librum illũ vidiſſe in dextera Dei, & vidiſſe ſcriptum intus & foris, & ſignatum ſeptem ſignaculis? Huic quæſtioni Ambroſius ita reſpondet, Antiquos Patres librum, id eſt Scripturam Veteris Teſtamenti vidiſſe quidem ſecundum litteram, ſed non vidiſſe ſecundum ſpiritalem intelligentiam in littera incluſam: quæ tamen intelligentia ſpiritualis potior multo eſt quam litteralis notitia. Sic Ambroſius. Sed enim hoc Ambroſij reſponſum, ſi præciſè & abſolutè accipiatur, nõ eſt verum: Prophetæ namque alijque viri diuinitus illuminati, & legis, & prophetiarum non ſolum litteralem & hiſtoricum ſenſum foris apparentem, ſed etiam interiorem intellectum, principaliter a Spiritu ſancto intentum, per ſpectum & cognitum habuerunt: Hac enim de cauſa de Moſe dixit Dominus, *Ille de me ſcripſit*. Adijce, quòd non ſolum de hominibus qui in terra ſunt, ſed etiam de Angelis qui ſunt in cœlo, dictum eſt, quod nullus videre poterat librum: quis autem dixerit, nullum Angelorum habuiſſe ſpiritualem & principalẽ intelligentiam ſacræ Scripturæ & myſteriorum eius, cum ea ipſa myſteria per Angelos Prophetis reuelata fuerint? Ergo *Videre librum*, hoc loco dictum eſt pro eo quod eſt videre, & cognoſcere myſteria quæ in eo libro continebantur; ſicut apud Danielem ſcriptum eſt, nullum potuiſſe legere ſcripturam illam in pariete exaratam, cum ea tamen eſſet vel Hebraicè, vel Chaldaicè ſcripta.

Quæſtio Ambroſij. — *Animadverſio in Ambroſij ſententiam* — *Ioan. 5.* — *Danielis 5*

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 5.

Et vnus de Senioribus dixit mihi, Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſignacula eius.

QVIDAM diuinare voluerunt quis fuerit ille vnus de Senioribus qui hæc locutus eſt Beato Ioãni; Et aliqui, referente Carthuſiano, dixerunt fuiſſe Matthæum Apoſtolum & Euangeliſtam, cuius extrema fermè Euangelij verba ſunt illa Chriſti Domini, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*, quæ poteſtas inſinuari videtur hoc loco. Sed hæc opinio non placet Lyrano, cui videtur probabilius, iſtum Seniorem fuiſſe Beatum Petrum pluribus ante Viſionis huius tempora annis martyrio coronatum, & in cœlo manentem. Sed, vt dixi hoc diuinare potius eſt quam probabile quippiam dicere. 19

Quis fuerit ille Senior. Carthuſianus.

Illis verbis, *Vicit leo de tribu Iuda*, proculdubio alluditur ad illud vaticinium Iacob de Iuda, *Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leana: quis ſuſcitabit eum?* Dicitur hoc loco præciſè, *Vicit*, vt denotaretur excellentia victoriæ CRISTI ſuper victorias omnium Sãctorum, Solus enim ipſe vicit, nec victus 20

Gen. 49

Ioan. 16.

ctus eſt vnquam, nec vinci potuit, de qua victoria ipſemet loquens, *Ego*, inquit, *vici mundum*, &, *Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras*, &, *Cum exaltatus fuero à terra, omnia tra ham ad meipſum* Verùm de victorię Chriſti excellentia pluribus verbis ſupra dictum eſt in Diſputatione XXIX. ſuper Caput quartum huius libri. Ponitur autem hoc loco verbum *Vicit*, intranſitiue, pro eo quod eſt præualuit, ſiue potens fuit, ad hoc, vt aperiret librum, & ſolueret ſignacula eius. Similiter ponitur idem verbum *Vinco*, in illis verbis Pſal. 50. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Comparatur porrò Chriſtus leoni propter eximiam fortitudinem, & aduerſus omnia impauidum animum, & propter regiam quandam inter cætera animalia dignitatem. Dæmon etiam comparatur leoni à Beato Petro, *Diabolus*, inquit, *tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret*, propter naturalem videlicet leonis voracitatem, & ferocitatem, & vim nocendi tam dentibus quam vnguibus.

1. Pet. 5.

Quomodo Chriſtus dicatur radix Dauid quatuor interpretationes.

1. Interpr. Andreas. Rupertus. Rom. 1.

21 Sed quid eſt illud *Radix Dauid*? Nam ſicut dixerat, fuiſſe eum de tribu Iuda, ita dicendum videbatur, ipſum eſſe ex radice Dauid, non autem quod ipſe eſſet radix Dauid. Reſpondet Andreas & Rupertus & complures alij, Chriſtũ, quantùm ad Humanitatem, fuiſſe ex radice Dauid: Factus enim eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem; quantum verò ad Diuinitatẽ fuiſſe eum radicem ipſius Dauid, id eſt, Creatorem & Dominum ipſius. Atque vtrumque hoc videtur indicaſſe Eſaias in Capite vndecimo, nam primo loco loquens de Meſſia ſecundum Humanitatem eius, *Egredietur*, inquit, *virga de radice Ieſſe.* Et paulò poſt de eodem Meſſia ſecundum Diuinitatem loquens ſubdit, *In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Sicùt igitur Dominus illis verbis Dauidis, *Dixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis*, argumentabatur contra Iudæos, Meſſiam non modo futurum fuiſſe filium Dauidis, ſed etiam Dominum eius, volens vtrique ſignificare, non tantum ipſum fore hominem, ſed etiam Deum, ita verè dicitur idem Meſſias fore & ex radice Dauidis, & radix ipſius Dauidis.

Matt. 22. Pſal. 109

2. Interp

Dici prætereà Chriſtus poteſt 22
radix Dauidis etiam ſecundum Humanitatem, non quidem generationis Dauidis, non enim Dauid ex Chriſto, ſed Chriſtus ex Dauide ſecundum carnem generatus eſt, ſed radix dicitur Dauid reſpectu eximiæ ſanctificationis eius, & exaltationis, atque glorificationis; Ob eam enim maximè cauſam Dauid tot tantiſque bonis & ſpiritualibus & corporalibus atque temporalibus ornatus à Deo & cumulatus eſt, quod ex eius ſtirpe præcipua quadam ratione generandus erat Meſſias, & ſpecialiter appellandus Filius Dauid. Poſſet item illa vox *Dauid*, ſumi adiectiuè, vt Chriſtus dictus ſit radix Dauid, pro (radix Dauidica) ſubintelligendo, vel (Gẽtium,) vel Eccleſiæ, vel (Electorũ) Omnino Beatus Ioannes paucis, hiſce verbis oſtendere voluit, Dominum noſtrum Ieſum fuiſſe verũ Meſſiam, qui ſcilicet prædictus fuerat à Iacob Patriarcha, & Regi ac Prophetę Dauidi promiſſus. Putat noſter Ribera Ioannem appellaſſe Meſſiam radicem Dauid ex more loquendi Hebræorum qui radicẽ vocant non ſolum eam quæ dicitur propriè radix, ſed ipſum etiam germen ex radice ſuccreſcens, & virgam ex ipſa radice prodeuntem: Nam in illis verbis Iſaiæ, *Egredietur virga de radice Ieſſe*, ipſe cum Hebræis virgam interpretatur Meſſiã radicem vero Ieſſe, ipſum Dauidem filium Ieſſe. Et apud eundem Eſaiam, *Aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti,*

Geneſ. 4

4. Interp. Ribera.

Eſa. 11.

Eſa. c. 53

Et Oſeæ 14. *Germinabit ſicut lilium, & erumpet radix eius ut Libani.* Chriſtus igitur radix Dauid dicitur, quia ex eius ſtirpe germinauit & prodijt: Infra quoque in vltimo Capite huius libri Dominus de ſeipſo dixit, *Ego ſum radix & genus Dauid.*

SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

ERS. 6. 7.

Et vidi Agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram.

Cur Agnus dicatur eſſe viſus à Ioanne tanquam occiſus.

ni erpr.

23 CVR Agnus dicatur hoc loco non ſimpliciter occiſus ſed tanquam occiſus, multæ ſunt multùmque differentes Explanatorum huius libri Interpretationes & ſententiæ Quidam aiunt illud, *tanquam occiſum*, idem ſignificare atque verè occiſum, illa enim particula *tanquam*, interdum in ſacris litteris ſignificat veritatē rei, & nō tantùm ſimilitudinē veritatis, vt videre eſt duobus in locis poſterioris Epiſtolæ ad Corinthios: Prior locus eſt in illis verbis Capitis tertij, *Nos verò reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu* Poſterior locutus eſt in verbis illis Capitis quinti, *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* Similem habet ſignificationem particula *quaſi*, vt in illis verbis, *Vidimus gloriā eius, gloriā quaſi vnigeniti à Patre.* Rupertus putat, ꝓpterea dictū eſſe tanquam occiſum, quia verè fuerat occiſus, licet tūc viuus eſſet, & vitam immortalem viueret: ſicut ipſemet ſupra dixit: *Fui mortuus & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum.*

Ioan. 1.

2. Interpr. Rupertus.

Apocalypſis. Capite 1.

Ambroſij, Haymonis, Ioachimi, 24 & Arethæ interpretatio eſt huiuſmodi: dictū eſſe tanquam occiſum & non ſimpliciter occiſū, ꝙ mors eius nō videatur cēſenda mors, ſed imago potius quædam mortis, propter breuiſſimū mortis eius ſtatū & celeritatē reſurrectionis: nā etſi vere mortuus eſt quātū ad ſeparationē animę eius a corpore, ſed non quantū ad corruptionē corporis, & diſſolutionē mēbrorū. Hāc interpretationē benè tractat Aretha ita ſcribēs: Quòd nō dicitur occiſus, ſed tāquā occiſus, ꝑ id ſignificatur quod in morte nō permanſerit, ſed cōfeſtim reſurrexerit, Vnde dicitur in Pſalmis, *Non dabis Sanctū tuū videre corruptionē*, non dixit, *Non dabis Sanctū tuū videre interitū*, qui eſt ſeparatio animę à corpore, Sic enim verè Chriſtū eſſe mortuū nemo Catholicus negauerit: Sed dixit, *Non dabis Sanctū tuū videre corruptionē*, quæ eſt humanorū mēbrorū diſſolutio, quā Chriſtus non ſenſit, celeri reſurrectione vim corruptionis ꝑueniēte: Siquidem ꝓbauit is qui ſcripſit naturalē hiſtoriā, dicens, corpora morientiū quæ ab igne conſumpta nō ſunt, tres dies ſuſtinere, naturali vita in eis agente; ac deinde corruptioni tradi.

3. Interpr. Ambroſiu. Haymo. Ioachimu. Aretha.

Pſal. 15.

4. Interpr. Andreas.

Andreas ſic interpretatur: Etſi 25 tūc viuebat Chriſtus, & vitā quidē immortalē, ſeruauit tamē in corpore inſignia paſſionis & mortis ſuæ, figurā dico foraminū clauorū in pedib. & manib. & lanceæ in latere, q̄ ſu s Diſcipulis poſt reſurrectionem & cernenda & palpanda exhibuit, eàq; ad memoriā ſempiternā tantę

Luca vlt. Ioan. 20.

victo-

Digitized by Google

victoriæ retinere voluit in cœlis, ſibi ad gloriam, nobis ad gratiam & fiduciam, inimicis ad perpetuũ conſcientiæ morſum, vt videant, & confundantur, iuxta illud Zachariæ Capite 12. *Videbunt in quem pupugerunt.*

5. Interpr. Petrus Aureolus. Lyranus.

26 Noua & acuta eſt Interpretatio Aureoli & Lyrani, qui illud *Tanquam occiſum*, interpretantur de Chriſto, ea ratione, vt eſt in Euchariſtia, vbi quotidie in Eccleſia immolatur, non quidem cruenta immolatione per necem eius & effuſionem ſanguinis, hæc enim ſemel in cruce facta eſt, teſtante Apoſtolo, *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur*: Sed incruenta immolatione offertur quotidie; & idcirco non dicitur hoc loco Agnus occiſus, ſed tanquam occiſus: Mors etenim Chriſti repræſentatur in Euchariſtia, & quantùm ad effectum, quia virtus & fructus paſſionis Chriſti largè communicatur nobis per Euchariſtiam; & quantùm ad ſignificationem, nam cùm in Sacrificio Miſſæ ſeparatim conſecratur panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti, per id ſignificatur effuſio ſanguinis ex corpore ipſius facta in paſſione, & conſequenter ſeparatio animæ à corpore per mortem. In Euchariſtia itaque repræſentatio fit paſſionis & mortis Chriſti quantùm ad tria, & quantùm ad effectum, & quantùm ad ſigna Sacramentalia, & quantùm ad verba quibus conſecratio peragitur. Sic iſti. Hæc interpretatio Aureoli & Lyrani, etſi vt ſuprà dixi, acuta eſt, veramque doctrinam continet, huic tamen loco videtur incongrua & aliena: non enim Chriſtus in hac Viſione oſtenſus eſt Beato Ioanni ſub eo modo, quo mirabiliter ipſe ſub Euchariſtæ Sacramento exiſtit, vt patet ex deſcriptione & enarratione huius Viſionis quam facit B. Ioannes. Ex ſupradictis itaque interpretationibus, ſecũda & quarta videntur probabiliores; probabiliſſima verò, vtpotè plena & abſoluta, ſi vna quæpiam ex iſtis duabus coniunctis conficiatur.

Ad Romanos 6.

Tribus modis in Sacrificio Miſſa repræſentari mortem Chriſti.

Authoris iudicium ſuprad. interpretationum.

OCTAVA Diſputatio.

Quid ſignificent illa ſeptem Agni cornua & ſeptem oculi.

27 Vidit Beatus Ioannes Chriſtũ ſub ſpecie Agni habẽtis ſeptem cornua ſeptemque oculos: cuius Viſionis ſatis videtur ſimilis illa Zachariæ Viſio Capite 3. & 4. ſeptem oculorum qui erant ſuper vno lapide, *Super lapidem*, inquit, *vnum ſeptem oculi ſunt: Septem autem oculi iſti Domini diſcurrunt in vniuerſam terram* Ergo quem Ioannes vidit tanquam agnum, quia pro ſalute humani generis immolatus fuerat: idem oſtenſus eſt Zachariæ tanquam lapis, lapis nempe tum fundamentalis, tum angularis ipſius Eccleſiæ: Et idem apud vtrumque Prophetam ſignificant ſeptem oculi, quos Ioannes vocat ſeptem Spiritus miſſos in vniuerſã terram, & Zacharias ait eos diſcurrere in omnẽ terram. Sed nos perquiramus ſignificationem euoluamuſque myſterium iſtorum ſeptem cornuum & oculorum.

28 Eſt plurimorum interpretatio, vt Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haymonis, Ansberti, Ruperti, & quod ad ſeptẽ oculos attinet, etiam Ambroſij & Ioachimi, eſt, inquam, communis fermè interpretatio, per vtrumque ſeptenarium tam cornuum quàm oculorum ſignificari ſeptiformẽ Spiritus Sãcti

1. Interpr. Primaſii, Andreas, Beda, Haymo, Rupertus, Ansberta

Q 3 virtutem

Digitized by Google

virtutem qua repletus eſt Chriſtus: eam porrò virtutem, propter excellentiam potentiæ ac fortitudinis, comparari cornubus in quibus eſt fortitudo animalium; propter illuminationis verò gratiam, aſſimilari oculis: Significatur itaque ſimilitudine iſta, vt interpretatur Rupertus, maxima fortitudo Agni ſimulque ſapientia, iuxta illud Iob Cap. 12. *Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia.* His autem contraria exterius videbantur, & ab hominibus iudicabantur in tempore paſſionis huius Agni.

Interpr. Ioachimus 29 Ioachimus ſeptem cornua interpretatur ſeptem Angelos Eccleſiarum, non illos qui præfuerunt ſeptem illis Eccleſijs Aſiæ, ſed alios qui per illos deſignati ſunt, vt ipſe ſuprà declarauit: Septem verò oculos interpretatur ſeptem dona Spiritus Sancti. Et dicuntur miſſi in omnem terram, quia effuſa ſunt in Eccleſiam Chriſti quæ vbique terrarum eſt. Et rectè qui librum aperit, ſeptem oculos habere dicitur, quòd ad ſingulorum ſigillorum apertionem, tanquam oculi ſinguli neceſſarij ſunt, vt ſecundùm proprietates ordinum dona connectantur gratiarum. Congruit namque, ſecundùm proprietatem quandam, fortitudo Prælatis, ſcientia Diaconis, intellectus Doctoribus, ſapientia Contemplatoribus, conſilium Conuentualibus, pietas eis qui in exercitio operum miſericordiæ verſantur, timor coniugio alligatis. Sic ille.

Interpr. Ambroſius 30 Ambroſius diſtinguit ſignificationem cornuum a ſignificatione oculorum: nam ſeptenarium numerum oculorum refert ad ſeptiformem Chriſti Spiritum; ſeptenarium verò numerum cornuum refert ad ſeptemplicem regni Chriſti ſtatum ab exordio mundi vſque ad eius finem; Diſtinguit enim quaſi ſeptem Mundi ætates in quibus & fuerũt, & ſunt, & futuri ſunt omnes Electi eius qui verè dicuntur & ſunt regnum & fortitudo Chriſti, quod metaphoricè in Scriptura ſignificari ſolet per cornua. Primum itaque cornu ſignificat Chriſti Regnum in Electis qui fuerunt ante Diluuium, vt Abel, Seth, Enoch, Noe. Secundum cornu ſignificat Electos qui poſt Diluuium & ante Legem fuerunt, vt Sem, Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, & Iob. Tertium cornu ſignificat Electos qui fuerunt ſub Lege, vt Moſen, Ioſue, Aaron, Samuelem, Dauidem. Quartum cornu ſignificat Regnum Chriſti in Prophetis & qnatuor maioribus, & duodecim minoribus. Quintum cornu denotat Chriſti Regnum in Iudæis qui per Euangelij prædicationem conuerſi ſunt ad Chriſtum, in quibus fuerunt Apoſtoli Chriſti, atque Apoſtolorum diſcipuli, pluresque alij. Sextum cornu ſignificat regnum Chriſti in Electis ex Gentiliſmo. Septimum cornu pertinet ad Electos qui nouiſſimo mundi tempore fortiter in Antichriſtum pugnaturi ſunt. De his ſeptem hominum ſtatibus ſeptemque mundi ætatibus ſuprà in explanatione primi Capitis latiùs diſſeruit Ambroſius. Hanc ipſam Ambroſij interpretationem Carthuſianus hoc loco aſſignat cuidam Doctori & huius libri explanatori quem ipſe nominat Berengandum, quod ſanè valet ad confirmandam coniecturam quam ſuprà fecimus, iſtos Ambroſij Commentarios in Apocalypſim publicatos eſſe ſuperioribus ſæculis ſub nomine iſtius Berengandi.

Quidam ita locum hunc interpretantur: In agno duo videntur eſſe defectus, nimia ſimplicitas ob quam à contrarijs cauere ſibi neſcit, & imbecillitas ob quam nocentibus reſiſtere nõ valet: At in agno qui Chriſtus eſt contraria omninò ſunt iſtis, perfecta ſcilicet fortitudo & potentia ſignificata per ſeptem cornua, & perfecta ſapientia 31 *4. Interpr.*

per

per ſeptẽ oculos deſignata. Et quia liber ille ſignatus erat ſeptem ſigillis, quibus clauſa & occulta tenebantur futura vſque in finem Mundi quæ a nullo ſciri, nedum effici poterant, Chriſtus habere dicitur perfectam ſcientiam & potentiam reſerandi ſigilla, & eorum omnium quæ in libro celabantur cognitionem & effectionem. Poſſet etiam dici, ſeptem Agni cornua ſignificare vniuerſalitatem & efficacitatem Chriſti potẽtiæ pertingentis ad omnia quæ in cœlo & in terra ſunt, ſicut ipſe dixit, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*. Vel ſeptem cornua ſignificant ſeptem Chriſti potentiæ Opera magna. Primum opus fuit victoria Diaboli: Secundum, victoria Mundi: Tertium, victoria Mortis: Quartũ, deſtructio peccati: Quintum, Inferni ſpoliatio: Sextum, in omnibus gentibus, & per vniuerſum Mundum non ſolum prædicatio, verum etiam perſuaſio ſuæ legis & doctrinæ hominum iudicijs atque cupiditatibus omnino contrariæ: Septimum & maximum potentiæ Chriſti opus fuit, Eccleſiæ ſuæ vbique terrarum fundatio, eiuſdemque perpetua conſeruatio contra omnem Mundi & Diaboli potentiam vſque in finem Mundi.

32 Carthuſianus ſeptem Agni cornua interpretatur omnium regum atque Regnorum poteſtates quæ ſunt in manu Chriſti, ſicut ait Eccleſia in quadam Oratione, (Deus, in cuius manu ſunt omnes poteſtates, & omnium Regnorum, &c.)
71. & Daniel de eo dixit, *Poteſtas eius poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Et in Pſalmis dicitur, *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei*. Quoniam autem per oculum deſignatur intellectus, poſſumus per ſeptem oculos intelligere vniuerſitatem Angelicarum mentium, quæ propter cognitionis eminentiam nominantur oculi. Angeli verò ad Eccleſiam cuſtodiendam & gubernandam mittuntur à Deo, ſicut indicauit Apoſtolus illis verbis, *Nonne omnes adminiſtratorij Spiritus ſunt, in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis*. *ad Heb 1.* Qui omnes ſunt in manu Chriſti ſicuti oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum. *Pſal. 122.*

NONA Diſputatio.

Super Auctoris ſententia.

De ſeptem Agni cornubus & oculis.

33 MEA hæc eſt ſententia. Contra ſupradictas Interpretationes quę ſeptem Agni cornua, & ſeptem oculos referunt ad perfectam ſcientiam & potentiam quæ in ipſo Chriſto eſt, facere videntur ea verba, quæ proximè adiecit Ioannes declarando quid illa cornua & oculi ſignificarent dicens, *Qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram:* hæc enim verba ægrè accommodari queunt ad potentiam & ſcientiam quæ eſt in ipſo Chriſto, Significant enim aliquid extra ipſum Chriſtum & ab eius poteſtate pendens, eique miniſtrans & ſeruiens, ab eoque miſſum ad peragendum aliquid in terra. Arbitror itaque, per ſeptem cornua & ſeptem oculos, ſeptem Spiritibus Angelicos ſignificari, qui ſunt diuinæ Prouidentiæ circa Mundi, præcipuę autem Eccleſiæ ſuæ gubernationem, adminiſtri, de quibus ſeptem Spiritibus nos *8. Interpr.*

copioſè diſſeruimus ſuper illis verbis primi Capitis huius libri, *Et à ſeptem Spiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt.* Iſti ſeptem Spiritus rectè vocantur Agni cornua, quia per eorum miniſterium Deus profligat & deſtruit omnes aduerſarias poteſtates, tam viſibiles, quàm inuiſibiles, per eos mira facit opera & miracula, tum in defenſionem & protectionem Iuſtorum, tum in depreſſionem atque punitionem impiorum. Propter hanc igitur eorum fortitudinem & potentiam in exequendis Chriſti iuſſis explendiſque miniſterijs ſuis rectè vocantur cornua, vnde iſtam eorum fortitudinem & potentiam Dauid prædicans, *Benedicite Dominum,* inquit, *omnes Angeli eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius.*

Pſal. 102.

Appellantur etiam iſti Spiritus, Chriſti oculi, quòd ſint eius adminiſtri vigilantiſſimi & perſpicaciſſimi ad cognoſcendum & voluntatem Dei, & quemadmodum iuſſa eius & mandata & miniſteria ſibi à Deo impoſita, perfectè ſint exequenda & explenda. Dupliciter enim ſolet aliquis oculus Principis appellari, vel quòd eum Princeps habet cariſſimum & vnicè dilectum, vel quod eius maxime conſilio, & prudentia, & induſtria Princeps vtitur in regendo Principatu, negotijſq; tractandis. Iuxta noſtram hanc interpretationem eſt loci huius explanatio quam habet noſter Ribera.

†

DECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum: Et cùm aperuiſſet librum, quatuor Animalia & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno.

34 HÆc omnia quæ narrantur hic, per imaginariam viſionem agebantur: Ioanes enim in illa ſua extaſi, raptuq; Spiritus iſta videre ſibi & audire videbatur, Angelo videlicet repræſentatrices iſtiuſmodi rerum imagines in animo eius fingente ac formante. Huius Viſionis quæ B. Ioanni accidit, ſatis videtur fuiſſe ſimilis ea quę facta eſt Danieli, & ab eo narrata eſt his verbis: *Aſpiciebam in Viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, & vſq; ad Antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eũ: Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient: poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.*

35 Per id autem quod hic dicitur, Chriſtum accepiſſe librum vt aperiret eum, ſignificatur, Chriſtum qua homo eſt, à Deo Patre accepiſſe ſcientiam omnium quæ futura ſunt, quam ob rē ipſemet teſtatus eſt illud quod refert Ioannes: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.* Et alio loco: *Pater diligit Filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Nec modò ſcientiam à Patre accepit, verùm etiam virtutem & poteſtatem illuminandi, regendi, & defen-

defendendi, atq; protegendi Eccleſiam atq; omnes ſuos Electos: quin etiam poteſtatem accepit communicandi quibus ipſe vellet ſcientiã futurorum, præcipuè eorum quæ circa Eccleſiam ventura erãt. Hãc porrò ſcientiam accepit Chriſtus a Patre non tunc primum cũ hanc Viſionem habuit Ioannes, ſed eo ipſo temporis puncto quo ipſe in vtero matris conceptus eſt: Ioanni tamen hæc per illam Viſionẽ tunc monſtrata ſunt, vt intelligeret, quã ſublimis & ſupernaturalis eſſet ea ſcientia, quam a Deo Patre Chriſtus accepiſſet, & per Angelum ipſi quoq; impertiuiſſet. Hoc enim ipſemet Ioães præfatus eſt in Exordio huius libri dicens, *Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis: & ſignificauit, mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, &c.*

[...]nbroſii eius q[...] tio.

36 Super illis verbis, *Et cùm aperuiſſet librum*, Ambroſius minimè leuem excitat quæſtionem: Quomodo, inquit, ante reſerationem ſigillorũ, quibus liber erat clauſus, & quæ poſteà eſſe facta dicitur infrà Capite ſexto, potuit liber aperiri? Reſpondet ipſe, ſpiritaliter hæc eſſe intelligenda. Prophetæ namque myſteria venturi Chriſti aliquando tectè per quaſdam figuras inſinuarunt, aliquando autem apertis verbis prædixerunt, quin etiam veteres illi Patriarchæ in ſuis actibus hæc ipſa præfigurarunt. Chriſtus itaque, cùm prædicta de ſe myſteria compleuit, librũ veteris Scripturæ aperuit: Cùm autem ſuorum myſteriorum & veterum prophetiarum ſenſum atque intellectum Doctoribus Eccleſiæ per inſpirationem Spiritus ſancti tribuit, tũc libri ſigilla reſignauit. Sic Ambroſius. Eandemq; ſolutionem tradit Rupertus paulò infrà ſuper illis verbis huius Capitis, *Dignus es Domine accipere librum & aperire, &c.* Sed enim iſta eius reſponſio, ſi aliquo modo valida eſt, valet certè dũtaxat quantùm ad ſignificationem rei geſtæ, non autem quantum ad veritatem ipſius Viſionis: neque enim Ioannes videre potuit librũ ſeptem clauſum ſigillis, priùs aperiri intactis ſigillis, & poſterius iſta ſigilla reſerari.

[...]nimad[...]io i ſen[...] iã Am[...]ij.

Germana quæſtionis ſolutio.

Vel igitur hoc factum eſt poſtea 37 cùm ipſa ſigilla reſerata ſunt, & hic prius commemoratur per Anticipationem, figuram ſanè non infrequentem in Sacris litteris; Vel ita liber erat compactus, vt etiam ſine reſeratione ſigillorum aperiri poſſet; Vel illud *aperuit*, dictum eſt pro (poteſtatem accepit aperiendi;) Vel primò totum librum vna cum ſigillis aperuit, & iterum eo clauſo poſtea eum aperuit ſingulatim omnia ſigilla reſerando. Neque illud Lector neſciat, variare in hoc loco Græcos atque Latinos Codices, Græci enim omnes habent hic, *cùm accepiſſet librum*, non autẽ, *cùm aperuiſſet librum*; & ſic legit Aretha: quanquam textus Andreæ, ſecundùm Latinam eius interpretationem à noſtro factam Peltano, habeat, *cùm aperuiſſet*. Latini Codices quos ſecuti ſunt Ambroſius & Beda, & poſteriores fermè omnes libri huius Explanatores habent, *cũ aperuiſſet*. Primaſius tamen multò iſtis antiquior, Scriptorq; Latinus, & hic legit, *cùm accepiſſet librum*; & paulò infrà: *Dignus es accipere librum*. Et ſecundùm hanc quidem lectionem nullus eſt ſupradictę quęſtioni locus. Secundùm alteram verò lectionem, quam nunc Latini Codices quos etiam nos ſequimur, conſtanter habent, ita quæſtioni reſpondendum eſt, vt paulo ſuprà reſponſum à nobis eſt.

Huius libri varietas lectionis.

Primaſius.

†

VNDE-

VNDECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 8. *Quatuor Animalia & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.*

38 VICTORINVS, Primaſius, Andreas, & Ambroſius iſta quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ſignificare aiunt Sanctos qui in terris ſunt Doctores, & rectores Eccleſiæ, populorumque fidelium Paſtores. Audiat Lector Ambroſii verba: Quod quatuor, inquit, Animalia, & Seniores ceciderunt coram Agno, ad Doctores Eccleſiæ pertinet: Quoties enim natiuitatem, paſſionem, & reſurrectionem Domini ad memoriam reducunt, & quibuſcumque modis hæc a ſanctis Patribus præfigurata, & à Prophetis prædicta ſunt, recolunt; & quoties hæc quæ in Euangelio obſcure poſita ſunt inueſtigare non deſinunt, toties eis liber ſignatus aperitur, Cadunt autem coram Agno, cum per meditationem diuinarum Scripturarum cõſiderantes immenſam Dei maieſtatem humiliant ſe in conſpectu Creatoris ſui, & quanto ſe per humilitatem magis deijciunt tanto amplius in amore Dei exardeſcunt, quia humiliatio quæ fit in conſpectu Dei; nutrix eſt amoris Dei. Hæc Ambroſius Sed iſta Interpretatio dupliciter confutari poſſet: tum quod ſatis oſtendimus ſupra, iſtos Seniores, & Animalia non repræſentare Sanctos qui ſunt in terra, ſed Beatos qui tunc erant in cœlis, Angelos dico, & beatas Sanctorum animas: tum etiam quod iſtimet Auctores paulo ſupra iſtos viginti quatuor Seniores & quatuor Animalia dixerunt ſignificare veteres Prophetas & Apoſtolos Chriſti, & Euangeliſtas, qui omnes (præter vnum Ioannem) in tempore huius Viſionis non erant in terris, ſed in cœlis beati manebant.

Ambroſius

Refellitur ſupradicta Interpretatio.

Ceterum videamus quid ſignificent citharæ & phialæ aureæ plenæ odoramentorum. Audreas hoc modo interpretatur. Citharæ, inquit, concinnam ſuaueque ſonantem Dei laudem, rerumque diuinarum celebrationem demonſtrant: thymiamata vero in phialis aureis bene olentia, ſignificant ſacrificiũ quod fideles per vitæ caſtimoniam & integritatem Deo offerunt; huc enim ſpectat illud Apoſtoli, *Chriſti bonus odor ſumus*: Phialæ autem, pias caſtaſque cogitationes deſignant, hinc namque bonorum operum fragrantia, & pura caſtaque precatio dimanare conſueuit. 39

Qid ſ[...] ficent [...] ra & [...] la.

Andr[...]

2.Cor[...]

Rupertus hæc ipſa ſic interpretatur: Citharæ, inquit, inſtrumenta laudum, pectora ſunt, fidelia, caſtaque corpora, cum plectro linguæ Dei laudes perſonantia. Citharis namque in quibus ligno chordæ tenduntur, corpora noſtra propter Chriſtum mortificata rectè comparantur, ſecundum illud Apoſtoli, *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram.* Habent etiam phialas, vaſcula ſcilicet ore lato patentia: hæc autem ſignificant corda fidelium, non anguſta, ſed per charitatem dilatata: Et illæ quidem phialæ erant plenæ odoramentorum, quia ampla cordis charitas efficit vt ſuauiſſimorum odoramentorum nomine honorentur orationes Sanctorum, ſicut Dauid etiam dixit, *Dirigatur oratio mea ſicut incen-*

Rupert[...]

3 Ad C[...]

Pſal.1[...]

cenſum in conſpectu tuo. Sic Rupertus: cui ſimillima ſuper hoc loco ſcribit Ambroſius. Sciat autem Lector, hoc de phialis aureis plenis odoramentorum, ſpectare ad phialas quæ erant in templo Iudaico ante altare incenſi, plenæ ſuauiſſimis & pretioſiſſimis odoramentis: quarum phialarum multitudo & materiæ præſtantia cognoſcitur ex primo Capite libri Eſdræ, vbi phialæ quæ in templo fuerant, numerantur triginta aureæ, & millæ argenteæ.

40 Ex illis porrò verbis, *Plenas odoramentorum quæ ſunt orationes Sanctorum*, manifeſtum fit, beatas Sanctorum animas in cælis exaudire orationes viuorum qui ſunt in terris, eaſque Deo offerre. Beatos quoque Angelos idem facere, ſatis dilucescit ex his quæ narrantur infra Capite octauo his verbis, *Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureū quod eſt ante thronum Dei, & aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo*. Nec ſolum qui in cœlis beati ſunt orant pro viuis, verum etiam Sanctos viros, qui ante Chriſti aduentum defuncti vita, manebant in limbo, legimus in ſacris litteris, oraſſe pro viuis; cuius rei ex vltimo Capite poſterioris libri Machabæorum duo nobis ſuppetunt exempla Iudas enim Machabæus vidit Sanctum virum Omniam; qui iam è viuis exceſſerat, & fuerat Summus Sacerdos, manus protendentem orare pro omni populo Iudæorum, & oſtendentem ipſi Ieremiam prophetam dixiſſe ei, *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo, et pro vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias propheta Dei.*

DVODECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et cantabant canticum nouum dicentes, Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, &c. VERS. 9. & 10.

41 CVR appellētur Canticum iſtud nouum declarans Victorinus Rectè, inquit, nouum dicitur, quia nouum fuit, Filium Dei hominem fieri, & crucis mortem ſubire; nouum fuit, ſua virtute à mortuis reſurgere; nouum, eum corpore in cœlum aſcendere; nouum, remiſſionem peccatorum per ipſius fidem hominibus dari; nouum, Sancto Spiritu cęlitus miſſo viſibiliter ſignari homines; nouum denique, accipere Sacerdotium Sacræ obſeruationis, & regnum expectare immēſæ repromiſſionis. Et ſanè Canticū meritò vocatur nouum, nam & ipſi Cantores noui erant, renouati nō ſolum per gratiam, ſed etiam per gloriam, & omnino exuti veterem hominem: Tota etiam Cantici materia erat noua; noua ſcilicet beneficia, noua miracula, noua Sacramenta, noua lex, nouum Teſtamentum, & noua per Chriſtum promiſſa hominibus data, Denique nouū dicitur quò diſtinguatur à veteribus canticis in Scriptura veteri cōſcriptis, quæ propter beneficia ferè temporalia & terrena in populum illum veterem collata, celebrabantur.

Victorinus. Cur nouū canticū appelletur.

Quale autē fuerit iſtud canticū, 42
decla-

declaratur mox cum ſubditur, *Dignus es Domine accipere librum,&c.* In quo cantico triplex & perilluſtre teſtimonium de Chriſti dignitate ponitur: Vnum eſt, quod Sancti tã ex Veteri quàm ex Nouo Teſtamẽto in cœlo manentes, & figurati per viginti quatuor Seniores, perhibent de Chriſto: Alterum eſt, quod reddit omnis exercitus Angelorum: Tertium, quod exhibet omnis creatura, etiam ratione carens: ad omnia iſta beneficium Chriſti permanauit. Homines etenim & Angeli per Chriſtum, qua Deus eſt, creati ſunt, & qua homo eſt, per eius mortem homines redempti ſunt, & Angeli cum hominibus pacificati, eorumque ruina ex hominibus Chriſti ſanguine ſaluatis reparata eſt; & numerus eorũ, ob caſum Angelorum qui peccarunt, diminutus, ſuffectis in locũ eorum qui ceciderunt, hominibus, ſuppletus eſt. Iam verò creaturæ irrationales, non ſolum per ipſum, qua eſt Verbum Dei, factę ſunt, ſed etiam per meritum paſſionis eius, futuram renouationem gloriæ filiorum Dei expectant, vt etiam ipſæ meliorem in ſtatum reformentur atque renouentur, glorificationis Sanctorum quodam modo participes, qua de re in octauo Capite Epiſtolæ ad Romanos præclarè diſputat Apoſtolus.

Ioan. 1.

Rom. 8.

43 Super illis verbis, *Dignus es Domine accipere librum,* Rupertus quęſtionem ponit huiuſmodi: Cùm iam ſupra dictũ fuerit quòd Agnus aperuiſſet librum, quo modo nunc dicitur, quòd dignus eſt accipere librum? Huic quęſtioni ſic ipſe reſpõdet: Chriſtus implendo ea quæ de ipſo præfigurata in Veteri Teſtamento, & prædicta, & promiſſa fuerant, librum aperuit: Idem verò dicitur dignus accipere & aperire librum, id autem eſt, ipſum eſſe dignum & potentem dare ſenſum & intellectum Scripturarum credentibus in ipſum. Moriẽdo igitur Scripturas adimpleuit, & ſic aperuit librum: reſurgendo autem Spiritum Sanctum dedit hominibus, per quẽ illi Scripturarum myſteria in Chriſto fuiſſe completa intelligerent: Et hac ratione deinde ſoluiſſe dicitur ſignacula libri, ideſt, myſteria olim obſcura, feciſſe aperta & manifeſta. Ita Rupertus. Animaduertit, opinor, Lector, hanc Ruperti quæſtionẽ atq; ſolutionem prorſus congruere cũ ea quam ſuprà ex Ambroſio retulim⁹ atq; cõfutauimus.

Ruperti quæſtio.

Ex illis porrò verbis, *Dignus es accipere librũ, & ſoluere ſignacula eius, quoniam occiſus es*, perſpicuè intelligitur, Chriſtum per mortem ſuam meruiſſe habere poteſtatem manifeſtandi quibuſcumq; vellet myſteria rerum futurarum, & ſpecialiter ad Eccleſiæ gubernationem pertinentia. Nam etſi omnia bona quæ Chriſtus vt homo habuit, & conuenientia & debita erant ob dignitatẽ diuinæ perſonæ in qua eius Humanitas erat cum Diuinitate coniuncta; nihilominus tamen in Scripturis legimus, quædã bona Chriſtum ſpecialiter meruiſſe per mortem ſuam, vt glorificationẽ ſui corporis, & exaltationem nominis, & fundationem atq; propagationem Eccleſiæ per vniuerſum Mundum, & dignitatem atque poteſtatem iudiciariam in omnes: & inter hæc numerari debet poteſtas aperiendi librum hunc, & ſoluendi ſignacula eius, id eſt, reuelandi rerum futurarum myſteria, quæ in eo libro recondita & occulta omnibus continebantur. Et hanc quidem poteſtatem reuelandi iſta myſteria, habuit Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis, ſed habuit ob meritum futuræ paſſionis ſuę, quod efficax fuit & in præteritum & in præſens, & in futurũ; Certè poſt reſurrectionem eius præcipuè manifeſtatum & notificatum hominibus eſt, talem ipſum accepiſſe à Deo Patre & habere poteſtatem. 44

Qua Chriſt morte mer rire lib illũ & uere ſi cula

DECI-

DECIMATERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et vidi,& audiui vocem Angelorum multorum in circuitu Throni, & Animalium, & Seniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium, &c.

45 QVia iſti Angeli dicuntur fuiſſe in circuitu Throni, qui ſignificabat Eccleſiam, & in circuitu Seniorum, per quos ſignificabantur inſigniores Sancti vtriuſq; Teſtamenti, ex eo coniecturam facit Ambroſius, iſtos Angelos fuiſſe Angelos cuſtodes, & tutelares, atque rectores tam ſingulorum hominum, quam Eccleſiarum, & populorum, atque regnorum. Quòd ſi Angelorum iſtorum multitudo eſt penè innumerabilis, deſignata per illos duos maximos numeros *millia millium*, cùm iſti tamen omnes ex vna ſint, eaque infima hierarchia; quantam exiſtimare conuenit eſſe ſuperiorum Angelorum multitudinem, cùm ex Beati Dionyſij ſententia, quantò ſuperior eſt Angelorum ordo & hierarchia, tantò ſit etiam numeroſior. Hoc explanans Beatus Thomas, Quemadmodum, inquit, ſubſtantiæ incorruptibiles corporeæ, qui ſunt cęli, ſe habent ſecundùm magnitudinem, vt quo ſuperiores ſunt, eo ſint etiam maiores ſecundùm molem; ita ſe habent ſubſtantiæ incorruptibiles incorporeæ, qui ſunt Angeli, ſecundùm multitudinem, vt quò ſuperiores & præſtantiores ſunt, eò ſint etiam plures ſecundùm multitudinem.

. Thomas 50 ar. 3. part.

46 Haymo ſcribit hoc loco, tot numero fore Beatos ex hominibus, quot numero Sancti Angeli remanſerunt in cœlis poſt lapſum malorum Angelorum: Sed Haymo ſumpſit hoc à Beato Gregorio, cuius in eandem ſententiam in Homilia XXXIV. in Euangelia hæc ſunt verba: Superna illa ciuitas ex Angelis & hominibus conſtat, ad quam tãtum credimus humanum genus aſcendere, quantos illic contigit electos Angelos remanſiſſe, ſicut ſcriptum eſt, *Statuit terminos Gentium ſecundùm numerum Angelorum Dei.* Ergo tanta eſſe in cœlum aſcenſura creditur multitudo hominum, quanta multitudo remanſit Angelorum. Ita Beatus Gregorius. Secundùm hanc ſententiam poſſet fortaſſe quiſpiam argumentari, multitudinem omnium hominum tam bonorum quàm malorum, maiorem eſſe multitudinè omnium Angelorum tam bonorum, quam malorum: Beati enim homines ſunt pares numero beatis Angelis ſecundùm Gregorium; Sed homines damnati multo plures ſunt quàm homines beati, *Multi enim vocati, pauci verò electi.* Contrà verò, mali Angeli pauciores ſunt bonis & B. Angelis, quod multi probare volunt ex eo quod Ioannes in Apocalypſi Capite 12 ſcripſit, Draconem, id eſt, Luciferum detraxiſſe de cœlo in terram tertiam partem ſtellarum, id eſt, Angelorum: Per hanc itaque argumentationem conficeretur, numerum omnium hominum multò eſſe maiorem numero omnium Angelorum.

Haymo. An homines beati pares numero futuri ſint beatis Angelis. S.Gregor.

Locus Deut. 32. ſecundum editionẽ 70 Interpretũ

Matth. 20

47 Sed vera creditur, & eſt probata à Theologis Beati Dionyſij ſententia, qui in 14. Capite libri de Cœleſti Hierarchia ſcriptum reliquit, Cœleſtium Spirituum multitudinem longè maiorem eſſe non hominum modò, verùm etiam omnium rerum ſenſibilium, & corporalium multitudine, atque omnem numerum mortalibus notum excedere;

Dionyſius de multitudine Angelorũ ſuper omnẽ multitudinem aliarum rerum.

Hæc

Hæc ſunt Dionyſij verba : Sancta Scriptura de Angelis loquens, millia millium eſſe dicit, & decies millies dena millia, ſupremos humanos numeros in ſeipſos multiplicans, & per hoc cœleſtium ſubſtantiarum ordines innumerabiles eſſe nobis apertis rationibus pandens: Sunt enim profectò plurimæ cœleſtium ſpirituum militiæ quæ mortalium noſtrorũ numerorum infirmum breuemq; modum longè tranſcendant, & à ſola ſua eminentiſſima & cœleſti intelligentia cognitæ ac definitæ ſunt. Ita Dionyſius. B. Auguſtinus in primo Capite libri 22. de Ciuitate Dei ſignificat, in cęleſti ciuitate, ruinam malorum Angelorum inſtauratum iri numeroſiori Electorum hominum ſupplemento; per hoc indicans, plures fore beatos homines, quam fuerunt mali Angeli qui de cœlo deiecti ſunt: Sic habent Auguſtini verba: Deus de mortali progenie meritò, iuſteq; damnatã, tantum populum per gratiam ſuam condidit, vt inde ſuppleat & inſtauret partem quæ lapſa eſt Angelorum; & ſic illa dilecta & ſuperna ciuitas non fraudetur ſuorum numero ciuiũ, quin etiam fortaſſe & vberiore lætetur.

S. Auguſt. Plures fore homines beatos, quã ſint mali Angeli.

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Super illis verbis :

VERS. 12

Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

Præclara Ruperti explicatio huius loci de ſeptẽ occiſi Agni laudũ p̃conijs.

48 Eſt ſanè quàm luculenta & amœna horum verborum tractatio & explicatio quã habet in hoc loco Rupertus : Septem numero, inquit, inſignia teſtificantes Angeli occiſo aſſignant Agno; virtutem, diuinitatem, ſapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem : & in hoc numero comprehendi intelligimus alia quæcumque in ſacris litteris eiuſdem Agni præconia commemorantur. Hæc porro quæ de Chriſto prænuntiata fuerant, legebant Iudæi, ſed indignum putabãt iſtis præconijs Ieſum quem ipſi occiderant, & quem per cõtemptum & opprobrium vocabant filium fabri: Sed contra, Cęleſtes Angeli teſtificantur, Hic Agnus, qui putabatur filius Ioſeph, qui vermis & non homo videbatur, qui crucifixus & occiſus eſt, hic ipſe Agnus dignus eſt vt iſta omnia laudum præconia & accipiat, & de ipſo prædicentur & celebrentur ab omnibus.

Dignus eſt itaque *Agnus qui occi-* 49
ſus eſt accipere virtutem, id eſt, potentiam per quam eijciantur Dæmones ex templis Gentium, & ex latebris ſimulacrorum vbi colebantur, & dabant reſponſa fallaciæ ſuæ, mentiendo ſe Deos eſſe: vt impleatur illud Pſalmi 46. *In uirtute brachij tui diſperſiſti inimicos tuos Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem*: Vt expulſis de cordibus Gentium falſis dijs, ipſe ſolus adoretur qui verus Deus eſt, vt fiat illud quod eſt in Pſalmo 45. *Regnabit Deus ſuper Gentes*; & vniuerſus terrarum orbis decantet, *Omnes Dij Gentium Dæmonia. Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere ſapientiam*: Vt neminem cultorum & ſeruorum eius ſeducere quiſpiam poſſit per Philoſophiã & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & nõ ſecundùm ipſum. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere fortitudinem* ſimul cum ſapientia : Vt quæ ſtulta ſunt mundi eligens confundat Sapientes, & infirma mundi eligens confundat fortia: & fiat illud quod ſcriptũ eſt apud Iob, *Perdam ſapientiam*

Pſalm. 9
Ad Coloſ
1. ad Co
Iob. 5.

tiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo: & quod cecinit Dauid in Pſal. 44. *Accingere gladio ſuper fœmur tuum potentiſſime: Sagytta tua acuta (populi ſub te cadent) in corda inimicorum regis.* Atque ita fiet, vt nec ſapientia Philoſophorum oculis Agni, nec fortitudo Regum, atque Imperatorũ cornubus Agni qui occiſus eſt officere aut reſiſtere queat, quò minùs ipſe Agnus qui occiſus eſt, habeatur Deus ſapiens & fortis, & audiant, & credant in eum omnes populi. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere honorem*: Vt corpora, & corda hominum quæ malignorum Spirituum, vitiorumque omnium prius fuerant receptacula, fiant agni, per ipſius gratiam, munda habitacula, & religioſa & veneranda templa, vt in his dignè colatur & honorificetur ipſe. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere gloriam*: Vt Gentes quæ bene viuendo honorant ipſum, etiam bene loquendo glorificent eum, nempe, ipſum prædicando Sanctum Sanctorum, meliorem Angelis, celſiorem cœlis, ſedentem ad dexteram Maieſtatis Dei,
Philip. 2. & ita in nomine eius omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & Infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus in gloria eſt Dei Patris. Denique, *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere benedictionem*: Vt ſciant omnes, in ipſo completum eſſe illud Dei promiſſum ad Abraham,
Gen. 22. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* Quamobrẽ benedicant illi omnes Sancti, nec ſibi, ſed illi tribuant, quod ſunt, & quicquid in ipſis boni eſt, gratias agentes Deo Patri per ipſum: vt omnes, & ſinguli canent illud Da-
Pſal. 115. uidis, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* & illud eiuſdem, *Benedicam Dominum in omni*
Pſal. 33. *tempore, ſemper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea: Audiant manſueti, & lætentur: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.* Hactenus ex Ruperto.

Hunc ipſum locum Apocalypſis 4. commemorans & declarans Beatus Gregorius in Capite quarto libri ſecundi Moralium, ita ſcribit: S.Gregor. Loquitur Deus ad Angelos Sanctos, eo ipſo quo eorum cordibus occulta ſua inuiſibilia oſtendit, vt quicquid agere debeant, in ipſa contemplatione veritatis legant: vt quædam velut præcepta vocis, ſint ipſa gaudia contemplationis, quaſi enim audientibus dicitur, quod videntibus inſpiratur. Loquuntur etiam Angeli ad Deum, ſicut in Apocalypſi Ioannis dicũt, Apoc. 5. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, &c.* Vox namque Angelorum eſt in laude Conditoris, ipſa admiratio intimæ contemplationis: Dixiſſe autem eſt, virtutis diuinæ miracula obſtupuiſſe; excitatus namque cum reuerentia motus cordis, magnus eſt ad aures incircumſcripti Spiritus clamor vocis; Quæ vox ſe quaſi per diſtincta verba explicat, dum ſeſe per innumeros motus admirationis format. Deus ergo Angelis loquitur, cũm eis voluntas eius intima videnda manifeſtatur: Angeli verò loquuntur Deo, cùm per hoc quod ſuper ſemetipſos reſpiciunt, in mo tum admirationis ſurgunt. Hæc Gregorius.

† †

DE.

Digitized by Google

DECIMA QVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 12 *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem.*

An Chriſtus per mortem ſuam dignus fuerit, & meruerit habere Diuinitatem.

50 Videntur hęc verba indicare, Chriſtum ante paſſionem ſuam nō habuiſſe Diuinitatē, ſed meruiſſe per ſuā paſſionem accipere & habere Diuinitatem, quod perſpicuè falſum eſt. Homo etenim ille Chriſtus ab initio generationis ſuę Deus fuit, nec per paſſionem meruit, vt Deus eſſet, immò verò efficacia virtutis & meriti paſſionis Chriſti ob eam cauſam fuit infinita, quòd paſſio fuit eius qui homo ſimul & Deus erat.

Diuerſitas lectionis Græca à Latina.

Verùm hanc quæſtionem ſiue dubitationem Græca lectio prorſus excludit: libri enim Græci pro illa voce *Diuinitatē*, habēt, *πλοῦτον*, id eſt, diuitias; ita legit Aretha, quanquam in textu Andreæ, quē Latinum fecit Peltanus, eſt *Diuinitatem*, non autem *diuitias*. Nec ſolùm Græci Codices habent pro, diuinitate, diuitias, verùm etiam ita quoque legunt duo antiquiſſimi huius libri Explanatores Latini, Ticonius in quarta homilia, & Primaſius in Commentario huius loci. Ribera ſuſpicatur, fortaſſe noſtrum etiam Latinum Interpretem reddidiſſe *diuitias*, ſed a librario feſtinanter atque incogitanter hunc locum deſcribente, pro *diuitias*, per errorem eſſe ſcriptum *diuinitas*, quod cùm non benè cohæreret cum illo verbo *accipere*, mutatum fuit in, *diuinitatem*. Sed nec ipſe in hac ſua ſuſpicione acquieſcit, & ea ſanè haudquaquam probabilis eſt; quippe cùm & omnes ferme Codices Latini conſtanter habeant, *diuinitatem*, & ita legant: omnes penè Latini tractatores huius loci. Conſiſtit ergo quæſtio quam ſuprà poſuimus, & lumen explicationis deſiderat.

Chriſtus non potu(it) (propriè lo quendo) me reri ſuā di uinitatem.

Plena & abſoluta quæſtionis ſu- 51
pra poſitæ ſolutio a duabus rebus pendet. Primum enim pro certo habendum eſt, Chriſtum (propriè loquendo) nec meruiſſe, nec mereri potuiſſe Diuinitatem: Chriſtus enim Diuinitatem habuit, & fuit Filius Dei ob vnionem naturæ humanæ ipſius cum natura diuina in perſona Verbi: Hāc verò vnionem homo ille Chriſtus nec meruit, nec mereri potuit. Non enim Chriſtus fuit prius homo purus, & ob merita bonæ vitæ meruit deinde accipere diuinitatem, & fieri Dei Filius; hæc quippe fuit hæreſis Photini, quam Catholica Eccleſia damnauit & anathematizauit, & docuit, illum hominem Chriſtum à principio ſuæ conceptionis verè fuiſſe Filium Dei, vtpote qui non habuerit aliam hypoſtaſim niſi Filij Dei, iuxta illud, quod Gabriel dixit B. Mariæ; *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Si ergo ab initio cōceptionis Chriſti facta in eo eſt vnio Humanitatis cum Diuinitate, inde neceſſariò conſequens eſt, vt omnis Chriſti operatio ſubſecuta fuerit vnionē, nec potuerit ipſe per vllam operationem ſuam mereri vnionem: vnde concluditur etiam nec mereri potuiſſe diuinitatem.

Luc. 1.

Ad hæc ipſa quæ diximus firmāda, ſimulque illuſtranda, valent ea 52
quæ Beatus Thomas de Chriſti merito ſcripſit. Quoniam, inquit, omnis nobilitas, & perfectio eſt Chriſto

S. Thom. 2. & 12.

Chriſto attribuenda: habere autem aliquid per meritum, dicit perfectionem in homine; conſequens eſt, vt Chriſtus per meritum habuerit illud quod alij homines habent per merita: vnde, nec gratiam, nec ſcientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatem ſibi Chriſtus meruit. Cùm enim meritum non ſit, niſi eius quod nondum habetur, neceſſum profectò fuiſſet, vt Chriſtus aliquando iſtis bonis caruiſſet, quibus tamen carere, magis diminuit Chriſti dignitatem, quàm augeat ratio meriti. Gloria tamen corporis eius, & exaltatio nominis apud alios, minus bonum eſt, quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis: & ideo Chriſtus meruit gloriam ſui corporis, & ea quæ pertinent ad exteriorem ipſius excellentiam. Videat Lector Angelicum Doctorem in Tertia Parte, in articulo 11. quæſtionis 2. & in 19. quæſtione eiuſdem Patris in articulo 3.

...utio q. ...nis.

53 Si Chriſtus igitur (proprie loquendo) nec meruit, nec mereri potuit accipere diuinitatem; quomodo Angeli in hoc ſuo Cantico dicunt, dignum fuiſſe Agnum qui occiſus fuerat accipere diuinitatem? Proculdubio illud *Dignus accipere dignitatem*, dictum eſt, pro: Dignus eſt, vt manifeſtetur omnibus, Chriſtum accepiſſe, & habere diuinitatem, & ob id laudetur, & glorificetur ab omnibus. Senſus itaque iſtorum verborum eſt hic: Dignus eſt Agnus vt ob mortem ſuam ab omnibus agnoſcatur, & credatur, & vt adoretur, & laudetur, atque glorificetur tanquam verus Deus infinitè potens, & ſapiens, diuinoque honore & gloria dignus: hoc enim eſt quod Apoſtolus dixit, Chriſtum, propter obedientiam ipſius vſque ad mortem crucis, fuiſſe à Deo exaltatum, & datum ei nomen quod eſt ſuper omne nomen, &c. Nobiſcum etiam conſentit Lyranus eundem in modum interpretans hunc locum: Habuit, inquit, ante paſſionem ſuam Chriſtus, & Sapientiam, & Diuinitatem, & Virtutem, non igitur per paſſionē ſuam meruit hæc accipere; Quocirca acceptio iſtorum quæ dicitur in hoc loco, ſumenda eſt pro manifeſtatione eorum bonorum: quod tamen etiam ad magnam Chriſti laudem pertinet.

...hilip. 2.

...ranus.

Habet prætereà dubitationem illud quod hic dicitur, Chriſtum ob ſuam mortem fuiſſe dignum, & meruiſſe accipere ab omnibus, honorem, & gloriam, & benedictionē; Quod enim quis meretur, propriū eſt eius bonum in ipſo manens; iſta verò extra Chriſtum ſunt, cùm ſint in alijs qui ea tribuunt Chriſto. Hanc ipſam dubitationem Beatus Thomas eo in loco paulò ſuprà cōmemorato, & poſuit & ſoluit: Manifeſtatio, inquit, excellentiæ Chriſti non eſt bonum eius, ſed eorum qui eum cognoſcunt: vnde pro præmio promittitur amatoribus Chriſti, quòd eis ipſe ſit ſe manifeſtaturus, ſecundùm illud Ioannis, *Si quis diligit me, diligetur a Patre, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Ergo Chriſtus non meruit manifeſtationem ſuæ excellentiæ. Huic obiectioni ſic ipſe reſpondet: Manifeſtatio excellentiæ Chriſti pertinet ad bonum eius ſecundùm eſſe quod habet in notitia aliorum, quamuis principaliùs pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoſcunt ſecundùm eſſe quod habent in ſeipſis: ſed etiam hoc ipſum refertur ad Chriſtum, in quantum ſunt illi membra eius.

S.Thomas

Ioan. 14.

†

DECIMASEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

RS.13 *Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & quæ ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo, omnes audiui dicentes, Sedenti in throno & Agno, Benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſæculorum.*

54 HOC eſt tertium teſtimonium, & præconium quod Deo Agno exhibetur ab omni creatura etiam irrationali: quod dictũ eſt per figuram ſatis frequentem in Scriptura quæ vocatur Proſopopœia, per quam rebus etiam ratione carentibus oratio, & laudatio, & benedictio attribuitur. Per illud *quæ in cœlo eſt*, non intelliguntur Angeli, de illorum enim teſtimonio & præconio iam paulò antè dictum eſt; ſed intelliguntur Sol, & Luna, & ſtellæ, & fortaſſe etiam virtutes cœlorum per quas tot & tam miri effectus à cęlis permanant ad res ſublunares. Creaturæ ſuper terram ſunt homines, & animalia terreſtria, & volatilia. *Et quæ ſunt in mari, & quæ in eo* Per mare intelligitur locus ipſe, & receptaculum tantæ molis aquarum; Per illud autem, *Et quæ ſunt in mari,* intelliguntur aquæ in eo receptaculo manentes, Per illud verò, *Et quæ in eo*, intelliguntur piſces & beſtiæ marinæ perpetui maris incolæ. Sic interpretatus eſt hunc locum Ambroſius.

Sed quomodo creatura quæ ſub terra eſt laudat Deum? Sub terra enim ſunt homines mortui, & Dæmones, quorũ non eſt laudare Deũ teſtante hoc Propheta, *Non eſt*, inquit, *in morte, qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* & alibi. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum* & apud Eſaiam, *Quoniam infernus non confitebitur tibi, neque mors laudabit te.* Reſpondeo, Dauidem & Ezechiam iſta dixiſſe de vocali laudatione & confeſſione Dei quæ fit coram alijs & vna cum alijs hominibus, etiam adhibitis inſtrumentis muſicis; & de hoc genere laudationis & confeſſionis Dei ſæpenumero in Pſalmis loquitur Dauid. Sub terra porrò ſunt animæ iuſtorum hominum ad tempus in Purgatorio detentæ expiationis gratia, quæ cùm Dei cognitionem & amorẽ habèant, & ſperent citò eũ videre, proculdubio ipsũ laudãt. Sunt præterea ſub terra; & ĩ inferno Dęmones & animę dãnatorũ hominũ Dicunt aũt Dæmones laudare Deũ nõ qa id faciãt, ſaltẽ voluntariè, ſed tũ, qa cognoſcũt Deũ eſſe digniſſimũ laudari & honorari ab omnib. tũ ẽt quia ſæpè coguntur Dei laudes corã hominib. confiteri, & prædicare; huc ſpectat illud Iacobi Apoſtoli dictum: *Tu credis quoniam vnus eſt Deus, bene facis, & Dæmones credunt & contremiſcunt.*

Declarantur tres ſequentes loci Scripturę.
Pſal. 6.
Pſal. 113
Eſa. 38.
Quæ ſint creaturę ſub terra & quomodo laudent Deum.
Locus Iacobi 2.

Perpulchram habet Rupertus horum verborum explicationem: In tribus, inquit, Canticis quæ memorantur in hoc loco, diuerſa indicatur ratio laudandi Agnum. Nam in primo Cantico quod eſt viginti quatuor Seniorũ, & quatuor Animalium, id eſt, Electorum hominũ dicunt illi, Agnum eſſe occiſum, & ſe ab illo fuiſſe redemptos. Cum enim genus humanum propter peccata primi parentis, & propria quę quiſque adiecit, in captiuitate Diaboli eſſet; redemptio eius ab iſta captiuitate fuit præcipuus paſſionis Chriſti fructus propriè pertinens, 56

Ruperti pulchrę tractatio huius loci.

ad

ad homines. In ſecundo Cantico quod eſt Angelorum, Angeli non dicunt Agno, *Quia redemiſti nos*. Cũ enim ipſi non peccaſſent, nulla egebant redemptione: laudant ipſi tamen etiam mortem Agni dicentes, *Quoniam occiſus eſt*. Nam etſi Angeli per mortem Agni nõ ſunt redempti, ſunt tamen reconciliati hominibus, & ex hominibus per Chriſtum redempti reparata eſt Angelorum ruina impletusq; numerus. Tertiò demum in Cantico quod eſt creaturarum irrationalium, neque mors Agni, nec redemptio earum memoratur, non enim Agnus occiſus eſt ob iſtiuſmodi creaturarum redemptionem, aut ob earum reparationem, atque inſtaurationẽ; ſed quia creatæ ſunt, Deo creatori omniũ laudes concinunt, non quidẽ rationali aut vocali cõfeſſione, ſed naturali quadam ſui ſtatus præſentatione. Quoniam verò hominum redemptio & Angelorum inſtauratio per ſolius Agni mortem facta eſt, ſola enim perſona Filij mortem paſſa eſt; natura autẽ creaturarum omnium, dicente Patre per Verbum, condita eſt, Omnia enim per Verbum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil; rectè homines & Angeli in ſua confeſſione ſolius Agni occiſionem, & mortem commemorant: Creaturæ autem irrationales & Sedentem in throno, id eſt Deum Patrem, & Agnũ occiſum, id eſt, Deum Filium collaudant.

57 Quatuor porrò in ſua cõfeſſione & laudatione Deo Patri, & Agno Filio eius attribuunt; benedictionẽ, honorem, gloriam, & poteſtatem æternam. Benedictionem quidem tribuunt, quia quædam ipſarum, animalia ſcilicet, benedictionem à Deo in exordio ſuæ creationis acceperunt, per quam, accepta fœcunditate propagationis, vſque ad hãc diem, in ſua quodq; ſpecie multiplicatum eſt, & deinceps multiplicabitur vſque ad finem Mundi, per quod ſpecies eorum perpetuò conſeruantur. Dant etiam iſtæ creaturæ honorem Deo tanquam Domino domus magnæ quam ipſæ condidit, tanta, tamque ſpecioſa, & vſquequaque diffuſa pulchritudine, fabricatori quippe domus honor in eadem domo debetur: hæc autem Mundi fabrica quaſi domus quædam Dei eſt, quam tanta creaturarum diuerſitas, tanquam familia quædam eius inhabitat. Dant præterea Deo gloriam, videlicet, vt pro tanto ædificio glorietur ipſe, & dicat, *Ego Deus creans cælos, & formans terram: quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera?* Eſa 40. Denique dant iſtæ creaturæ Deo poteſtatem æternam, vt cunctis euaneſcentibus Mundi huius poteſtatibus, ſolus qui ſedet in throno, & Agnus, omnis creaturæ ſuæ, vti decet, poteſtatem obtineat, & quidem ſempiternam, ſicut Danieli dictum de eo eſt, *Dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguę ſeruient ipſi: poteſtas eius poteſtas æterna quę non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur*. Dan 7. Hanc vero poteſtatem dat illi etiam creatura quæ ſub terra eſt Infernali carcere incluſa, non quidem voluntaria confeſſione, ſed coacta cõceſſione. Hęc ex Ruperto.

CAPVT SEXTVM.

1 ET * vidi quòd aperuiſſet Agnus unum de
ſeptem ſigillis, & audiui vnum de quatuor
animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui:
2 Veni, & vide. * Et vidi: & ecce equus al-
bus, & qui ſedebat ſuper illum habebat ar-
cum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens
vt vinceret. * Et cùm aperuiſſet ſigillum
ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens:
4 Veni, & vide. * Et exiuit alius equus ru-
fus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra,
5 & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. * Et cū
aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertiū animal, dicens: Veni & vide.
Et ecce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in ma
6 nu ſua. * Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicē-
tium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum,
7 & oleum ne læſeris. * Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vo-
8 cem quarti animalis dicentis: Veni, & vide. * Et ecce equus pallidus,
& qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & Infernus ſequebatur eū,
& data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ interficere gladio, fa-
9 me, & morte, & beſtijs terræ. * Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum:
vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbū Dei, & propter
10 teſtimonium quod habebant, * & clamabant voce magna, dicentes,
Vſquequo Domine (ſanctus & verus) non iudicas, & non vindicas ſan-
11 guinem noſtrum de ijs, qui habitant in terra? * Et datæ ſunt illis ſingulę
ſtolæ albæ: & dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum
donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi
12 ſunt ſicut & illi. * Et vidi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce ter-
ræ motus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus ci-
13 licinus: & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis: * & ſtellæ de cælo cecide-
runt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno mo
14 uetur. * Et cælum receſſit ſicut liber inuolutus. & omnis mons & inſu-
15 læ de locis ſuis motæ ſunt: * Et reges terræ, & principes, & tribuni, &
diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis
16 & in petris montium: * & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper
nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni:
17 * quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?

IN

IN CAPVT SEXTVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES TRIGINTAQVINQVE.

IN hoc ſexto Capite, & proximè ſequenti ſeptimo, & initio octaui enarrãt ſigillatim vniuſcuiuſq; illorum ſeptem ſigillorum apertio, & quid in cuiuſque illorum ſigillorum apertione oſtenſum fuerit Ioanni. Ea verò demõſtrantur per varias & obſcuras ſimilitudines, præcipuè autem per imagines quatuor equorum, albi, rufi, nigri, & pallidi. Has porrò imagines vidit in Spiritu Beatus Ioannes, & quid quæque portenderet, planè intellexit: nobis verò imaginum quidem deſcriptionem tradidit Ioannes; earum verò propriam ſignificationẽ minimè prodidit. Quamobrem cùm imagines illæ, per humani ingenij ſolertiam, ad varias res accommodari queãt; ex eo multæ multumque differentes iſtarum imaginum interpretationes extiterunt. Nos ſeptem vias & rationes interpretandi eas imagines à pluribus, magiſque probatis Auctoribus traditas hic exponemus; & iudicium noſtrum Lectori, vbi fuerit opus, indicabimus.

PRIMA Diſputatio.

Exponuntur quatuor rationes interpretandi hæc ſeptem ſigilla, quæ ſunt Victorini, Andreę, Bedæ, Ioachimi.

PRIMA ratio interpretandi apertionem 1
iſtorum ſigillorũ elicitur ex Victorini verbis, & paucis, & obſcuris. Scribit autem in hunc modum Victorinus: *Victorinus.* Reſignatio ſigillorũ eſt apertio Veteris Teſtamẽti: & per prædicatores prænuntiatio futurorum in nouiſſimis tẽporibus. Quę licèt prophetica Scriptura per ſingula dicat, omnibus tamẽ apertis ſigillis, ordinem ſuum habet prędicatio. Apertio primi ſigilli per equum albũ ſignificat efficacẽ prædicationẽ Euangelij ad vincendam infide-

infidelitatem hominum, quæ cœpta eſt poſt miſſionem Spiritus Sancti: cæteri tres equi bella, fames, & peſtes in Euangelio prædictas a Domino manifeſtè ſignificant. In quinto ſigillo exprimitur vehemens deſiderium Sanctorum propter Chriſtum occiſorum, de vindicta ſui ſanguinis, & de diuinę iuſtitiæ aduerſus occiſores ſuos demonſtratione, & de cõſummatione fęlicitatis ipſorum. Apertio ſexti ſigilli ad nouiſſima tempora, & ad perſecutionem Antichriſti pertinet. Poſthæc Victorinus, priuſquam declaret apertionem ſeptimi ſigilli, interponit multa quæ ſpectant ad decimum, & vndecimum, & duodecimum Caput huius libri: Poſtea verò redit ad ſeptimum ſigillum. In ſeptimo, inquit, ſigillo ſilentium in cœlo fit per ſemihoram, quæ initium eſt quietis æternæ: Sed partim intellexit; quia interruptio per ordinẽ eadem repetit: nam ſi eſſet iuge ſilentium, hic finis narrandi foret. Ita Victorinus.

Andreas. Aretha. 2 Secunda ratio interpretandi ſeptem ſigilla, eſt Andreæ, & Arethæ, conueniens cum prima, quæ eſt Victorini, in ſignificatione primi, quinti, ſexti, & ſeptimi ſigilli; differens autem in ſignificatione ſecundi, & tertij, & quarti ſigilli. Arbitrantur enim iſti, per apertionem primi ſigilli ſignificari præſtantiam virtutis Apoſtolorum, eorumque victorias: per apertionem ſecundi ſigilli denotari paſſiones Martyrum: per apertionem tertij ſigilli indicari infirmorum fideliũ a Chriſto defectionem: per apertionem quarti ſigilli deſignari flagella eorum qui ob animi mollitiem atque impatientiam fidem Chriſti abiecerunt: per apertionem quinti ſigilli repræſentari clamores Sanctorum pro conſummatione ſęculi, & generali iudicio, & glorioſa corporum reſurrectione: per apertionem ſexti ſigilli præmonſtrari perſecutiones Antichriſti: per apertionem denique ſeptimi ſigilli adumbrari finem huius Mundi, & expectationem Iudicij, & initium æternæ quietis. Sic Andreas & Aretha.

3 Tertia ratio interpretandi eſt Bedæ, quam etiam complures alij ſequuntur, conueniens cum ſuperiori Andreæ interpretatione in omnibus alijs ſigillis præterquam in tertio, & quarto, & ſeptimo. Putat enim Beda, per apertionem tertij ſigilli ſignificari multiplicẽ verſutiam & malitiam, & peſtilentem vim hypocritarum, falſorumque fratrum. Per apertionem autem quarti ſigilli deſignari fraudulentas, & malitioſas, & peſtiferas artes Hæreticorum oppugnandi catholicam fidem & doctrinam. Per apertionem ſeptimi ſigilli præſignari quietem Eccleſiæ poſt necẽ Antichriſti, & ante iudicium. *Beda.*

Quartam interpretandi rationem ſecutus eſt Ioachimus Abbas; ea verò conuenit cum Bedæ interpretatione præterquam in ſignificatione quarti & quinti ſigilli. Putat enim Ioachimus, per quarti ſigilli apertionem præſignificatas eſſe perſecutiones Mahometanorum & Saracenorum aduerſus Chriſtianos: per apertionem verò quinti ſigilli adumbratas eſſe perſecutiones quas paſſura erat Eccleſia Romana & Latina, præcipuè in Mauritania, & Hiſpania ab eiſdem Saracenis. *Ioach.*

†

Digitized by Google

SECVNDA Diſputatio.

Expenduntur aliæ duæ rationes interpretandi hæc ſigilla quæ ſunt apud Ambroſium & Rupertum.

4 QVinta ratio interpretandi hæc ſigilla, eſt Ambroſij; is autem exiſtimat, in iſtis ſeptẽ ſigillis contineri myſteria eorum, quę circa homines iuſtos & electos contigerunt & contingent ab exordio Mundi vſque ad finem eius. Electorum autem hominum conuerſatio in terris, in ſeptem Tempora, ſiue Mundi Ætates diuidi poteſt: Prima Aetas fuit in qua Electi fuerunt ante Diluuiũ; Secunda Aetas, in qua fuerunt Electi poſt Diluuiũ & ante Legẽ Moſis: Tertia Aetas, in qua fuerunt Electi ſub Lege, & ante Prophetas: Quarta Aetas, in qua fuerunt Electi tempore Prophetarum: Quinta Aetas, in qua fuerunt Electi ex Iudęis, qui Chriſti fidem & doctrinam Euangelicã acceperunt & dignè coluerũt: Sexta Aetas, in qua fuerunt & futuri ſunt Electi ex Gentibus vſque ad tempora Antichriſti: Septima Aetas, in qua futuri ſunt Electi in ipſo tempore Antichriſti, & ante iudiciũ. Ob hãc itaq; ſeptem Mũdi Aetatũ diſtinctionẽ, facta eſt ſeptẽ ſigillorum diſtinctio, quæ continẽt myſteria eorum quæ in ſeptem illis Aetatibus partim iam fuerant, partim futura erant. Nec aliud fuit aperiri ſigilla, quam declarari ea quæ in qualibet prædictarum Aetatum circa Electos contigerunt ante Chriſti aduentum, fuiſſe figuras futurorum, & quemadmodum ea ſint myſticè intelligenda, innoteſcere. Apertio igitur primorum quatuor ſigillorum, ad ea pertinet quæ per quatuor Mundi Aetates ante Chriſti aduentum euenerunt, id eſt, quæ ſpectant ad Vetus Teſtamentum. Apertio autem reliquorum trium ſigillorum pertinet ad Nouum Teſtamentum: Quinti quidem ſigilli apertio pertinet ad Martyres: Sexti, ad Iudæorum abiectionem, & Gentium electionem: Septimi, ad aduentum Antichriſti, qui cur ſeptimo loco ponatur, infrà declarabitur.

Cur autem per Viſionem quatuor equorum ſignificetur Vetus Teſtamentum, hæc eſt ratio: Equus per ſe animal eſt irrationale, ex parte verò equitis inſidentis, & regentis eum, quodammodo videtur rationalis: ſimiliter in Veteri Teſtamento multa, ſecundùm litteram, videntur irrationalia: at verò ſecundùm ſpiritalem intelligentiam accepta, nõ ſolùm rationalia, verùm etiam diuina eſſe comprobantur. Hæc Ambroſius.

5 Sed enim, iſti Ambroſianæ interpretationi illud valde obſtat; quod ſecundùm eam prima quatuor ſigilla eſſent de ijs rebus quæ multis ſæculis præceſſiſſent ætatẽ Ioannis: at verò quæ in hac Apocalypſi reuelata ſunt B. Ioanni, & ab eo conſcripta in hoc libro, non præceſſiſſe Ioannis ætatem, ex illis verbis manifeſtum eſt, quæ Ioanni dixit Dominus, *Scribe quæ vidiſti, & quæ futura ſunt.* Ex quo apparet, quæ reuelata ſunt Ioanni, & in hoc libro prodita, ea partim in ipſa ętate Ioannis fuiſſe, partim poſt eius ætatem futura fuiſſe. *Animaduerſio in ſupradictam Ambroſij interpretationem.*

6 Sexta interpretandi ratio quæ Ruperto placuit, eſt huiuſmodi: Septem ſigilla ſignificant ſeptem pręcipua Chriſti myſteria, Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem ad cœlum, Spiritus Sancti effuſionem, Gentium, dereli- *Rupertus.*

ſta Iudææ, vocationem, Vltimum & generale iudicium omnium cum ſeculi conſummatione. Hæc myſteria ante Chriſti aduentum erant quaſi obſignata & clauſa, id eſt, obſcuriſſima ad intelligendum: Aperuit ea Chriſtus, cùm ea impleuit, & quæ de ipſis prædicta fuerant à Prophetis, ad vnum omnia præſtitit atque perfecit. Et hanc ſigillorum apertionem oſtendit Chriſtus Ioanni, & Apoſtolis, cum eos docuit & illa fuiſſe de ipſo prædicta, & fuiſſe per ipſum atque in ipſo completa. Sic Rupertus. Verùm iſtiuſmodi explanationem Ruperti cum Viſione apertionis ſigillorum haudquaquam congruere, infra oſtendemus.

TERTIA Diſputatio.

Examinatur ſeptima ratio interpretandi hæc ſigilla, longè à ſuperioribus diuerſa, quam tradit Petrus Aureolus.

Septima interpretatio. Aureolus.

7 SEPTIMA Interpretatio eſt Petri Aureoli: hæc autem concordat cum ſecunda & tertia Interpretatione in primo ſigillo, Facit enim per apertionem primi ſigilli deſcribi ſtatum Eccleſiæ Apoſtolicum ſub Imperatoribus Tiberio, Caio, & Claudio; Sed in reliquis ſigillis à cunctis interpretationibus ſupra commemoratis plurimum differt; Nam in ſecundo ſigillo putat inſinuari ſtatum Eccleſiæ ſub Nerone vſque ad Titum Imperatorem: in tertio ſigillo ſtatum Eccleſiæ ſignificari ſub Tito: in quarto ſigillo, ſub Domitiano: in quinto, à Traiano vſque ad Diocletianum: in ſexto ſigillo deſignari atrociſſimã Chriſtianorum perſecutionem ſub ipſo Diocletiano: & hæc quidem narrantur in hoc ſexto Capite. In ſeptimo autem Capite ſignificatur ingens Eccleſiæ conſolatio ſub Magno Conſtantino, profligatis quatuor Angelis malis, id eſt, quatuor Tyrannis qui eo tempore Romanum Imperium inuaſerunt, & Chriſtianos magnopere vexarunt. In exordio Capitis octaui, & in apertione ſeptimi ſigilli dicitur factum eſſe ſilentium per dimidiam horam: per iſtud ſilentium Aureolus ſignificari ait perſecutionem Eccleſiæ ſub Iuliano Apoſtata, quæ perſecutio vocatur ſilentium, quod ea conſiſteret magis in prohibendo Chriſtianos à bonis exercitijs, quam in torquendo eos corporeis cruciatibus Dicitur autem duraſſe per dimidiam horam, vt ſignificaretur, breuiſſimam fore iſtam perſecutionem, ob celerem nempe Iuliani necem. Et hæc eſt ſumma prolixioris Aureoli diſputationis ſuper iſtis ſigillis.

8 Sed multa contra iſtam Aureoli interpretationem poſſunt afferri. Principio, vult ipſe reuelationem Beati Ioannis, & apertionem ſigillorum interpretari ſecundum proceſſum & ordinem temporis, vt quæ primo loco ſcripta ſunt in hoc libro, ea primo etiam tempore credantur eſſe facta, eodemque modo cetera deinceps, nec vult eadem ſæpius repeti, nec anticipari aliqua, nec poſtponi, Hoc autem nec eſt probabile, & in nonnullis huius libri locis perſpicue falſum eſt. Hic enim liber propheticus eſt, & ad ſimilitudinem & modum aliorum propheticorum librorum procedit in quibus libris propheticis ſæpe non ſeruatur ordo temporis, vt ſeruari ſolet in libris hiſtoricis, ſed frequentes ſunt anticipationes, & recapitulationes, ſubitæque tranſitiones ad diuerſa, & rurſus ad priora regreſſiones, denique, pluribus in locis

locis repetitiones, vt videre eſt in libris Prophetarum, præſertim vero quatuor maiorum. Deinde, quæ oſtenduntur & dicuntur in apertione ſecundi ſigilli & reliquorum ſigillorum, non aptè, nec congruè Aureolus applicat ad Imperatores Romanos, ſed hoc infra nos in ſingulorum enarratione ſigillorum commodius oſtendemus.

QVARTA Diſputatio.

Super apertione primi ſigilli, & ſuper illis verbis:

VERS. 1. & 2.

Et vidi quòd aperuiſſet Agnus vnum de ſeptem ſigillis: & vidi, & ecce, equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.

9 APERTIO primi ſigilli, & in ea mirabilis Viſio equi albi, & equitis arcum & coronam habentis, multas habet variaſque apud explanatores huius libri interpretationes, quas breuiter exponemus Lectori, ne quid eũ, ad iſtorum ſigillorum explicationem pertinens, lateat. Prima Interpretatio eſt Victorini; Poſtquam, inquit, aſcendit Dominus in cœlos, miſit Spiritum ſuum in Diſcipulos ſuos; Vnde prædicationis eorum verba, tanquam ſagyttæ, ad corda hominum pertingentes, vicerunt eorum incredulitatem: Corona autem ſuper caput, denotat quaſi regiam Apoſtolicorum prædicatorum dignitatem, & gloriam illis promiſſam in cœlo. Exiuit autem vincens ad vincendum, quia exierunt in vniuerſum mundum Apoſtoli prædicando Euangelium, ſicut eis man dauerat Dominus, *Euntes in vniuerſum mundum prædicate Euangelium;* & vicerunt, quia præualuerunt aduerſus Idololatriam, & infidelitatem quæ regnabat in mundo. Similia Victorino habet Ticonius in homilia quinta.

Victorinus. *Marc. 16.*

10 Secunda Interpretatio eſt Ambroſij: Primum, inquit, ſigillum aperuit Agnus, quando inſigniora quæ geſta ſunt ante Diluuium, Doctoribus Eccleſiæ, qualiter ſecundũ ſpiritalem intelligentiam accipienda ſint, per gratiam Spiritus ſancti patefecit, exempli cauſa, de Paradiſo terreſtri, de arboribus eius, de flumine in quatuor deinde fluuios diuiſo, de arbore vitæ, & ſcientiæ boni & mali, de Adam & Eua, de Abel innocentia, & ſacrificio, de fratricidio Cain & ſupplicio eius, de tranſlatione Henoc: In his enim omnibus magna ſunt rerum futurarum myſteria. Equus itaque albus deſignat Iuſtos qui fuerunt ante Diluuium, propter innocentiam dictos albos: Seſſor equi, Dominus eſt Sanctis ſuis præſidens, eoſque mouens ac regens: per arcum qui longè ſagyttas iacit & vulnerat, ſignificari poteſt vindicta Dei aduerſus primos parentes noſtros ob inobedientiæ peccatum, & aduerſus Caim fratricidam. Per coronã ſimiliter vt per equum, Iuſti figurantur. Exiuit autem vincẽs vt vinceret, cum ſtatuit omne genus improborum hominum delere per Diluuium. Sic Ambroſius, cuius confutationem petat Lector ex ſupradictis in Diſputatione ſecunda.

Ambroſi. *Geneſ. 2.* *Geneſ. 3.*

11 Tertia Interpretatio eſt Ruperti: is opinatus eſt, per ſeptem illius libri ſigilla eſſe ſignificata ſeptem Chriſti principalia myſteria, vt ſupra diximus in ſecunda Diſputatione ſuper hoc Caput. Quoniam aũt primum eorum myſteriorũ eſt Incarnatio Chriſti, arbitratur, eam

Rupertus.

eam ſignificari per apertionem primi ſigilli, vt non ſit aliud aperiri primum ſigillum, quàm demonſtrari, quæ de incarnatione Filij Dei in Veteri Teſtamento promiſſa, prædicta, & præfigurata fuerant, ea omnia fuiſſe iam in Chriſto completa & conſummata, vt ſunt illa oracula, *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Mulier circumdabit virum.* & alia id genus complura. Equus itaque albus cum ſuo ſeſſore ſignificat, ſecundum Rupertum, Humanitatem Chriſti iunctam cum Diuinitate; ſed multò ſanè arctiùs iunctam, quàm eſt equus ſuo cum ſeſſore: Homo etenim ex equo deſcendit, & ab eo diſcedit, ab Humanitate verò Chriſti nunquam diſiuncta & ſeparata eſt Diuinitas, etiam in illo mortis eius triduo quo ſeparata fuit caro eius ab anima, cum vtraque coniuncta manſit Diuinitas. Iſtum porrò equum Rupertus putat eſſe iumentum illud, ſuper quod miſericors ille Samaritanus hominem grauiſſimè vulneratum, & propè mortuum impoſuit, Chriſtus enim omnium peccata hominum in corpore ſuo pertulit. Albor equi, innocentiam & perfectam ab omni peccato munditiam tam corporis quàm animi ſignificat; Non enim eum mater in iniquitatibus concepit, vt fit in alijs hominibus, ſed ſuperueniente Spiritu ſancto repleta, & virtute Altiſſimi obumbrata ipſum concepit. Arcus è longinquo iaciens & feriens, ſignificat iudicium omnium quod facturus eſt Chriſtus; quod nondum fit, ſed propter ſalutem hominum, & ob complendum Electorum numerum, in extremũ differtur diẽ: Et arcum ille in manu habebat, quia Pater omnem iudicandi poteſtatem in manu Chriſti poſuit: Et quò pauciores eſſent quos tunc ille ſua damnatoria ſententia feriret, anteà pœnitentiam prædicauit, & peccatorum remiſſionem promiſit. Corona in capite eius poſita ſignificat ſanctam in duodecim Apoſtolis primitiuam Eccleſiam, ſecundùm illud, *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* In principio enim prædicationis Chriſti dedit ei Deus Pater chorum Apoſtolorum, quaſi coronam ex viuis & pretioſis lapidibus, vnde dicebat ipſe, *Pater ſancte, ſeruaui eos in nomine tuo quos dediſti mihi.* Sed quid illud ſignificat, *Exiuit vincens, vt vinceret?* Exiuit ſcilicet, tri[illegible]ſimo incipiente anno baptiza[illegible] ad prædicandum; atque in ip[illegible] exitu ſuo Diabolum triplici con[illegible], id eſt, tentatione peruicit: [illegible] vicit in ſe, vt poſteà eun[illegible] vinceret in nobis. Idcirco enim tentatus ipſe eſt, tentationeſque vicit, vt nobis compatiens, vincendi tentationes non modò exemplum, ſed etiam virtutem præberet. Et Rupertus quidem ſuper apertione primi ſigilli ad hæc fermè ſententiam diſputa[illegible].

Eſa. 7. & 11. | Ierem. 31. | Luca 10. | 2. Pet. 1. | Pſal. 50. | Luc. 1. | Ioan. 5. | Matth. | Pſal. 2[illegible] | Ioan. 1[illegible] | Luca 4. | Ibid.

12 Sed hanc Ruperti ſententiam & interpretationem, multò eſſe Ruperto antiquiorem, exiſtimare licet ex eo, quòd Andreas, qui prior fuit Ruperto annos prope ſexcentos, eam refert vt antiquam, & à Methodio, antiquo Scriptore, commemoratam, atque refutatam. Hęc ſunt Andreæ verba: Nonnulli & primi ſigilli, & aliorum conſequentium ſigillorum patefactionem ad incarnati Verbi œconomiam referunt: Primum quidem ſigillum, ad Chriſti ortum; ſecundum, ad Baptiſmum eius; tertium, ad miracula quæ poſt Baptiſmum ſuſceptum patrauit; quartum, ad iniuſtam coram Pilato accuſationem Iudæorum; quintum ad mortem Crucis; ſextum, ad ſepulturam; ſeptimum, ad deſcenſum ad inferos, inferorumque ſpoliationem. Sed nos libenter adſtipulamur ſententiæ Methodij, qui ſuper ea re hunc in modum ſcribit: Nulla neceſſitas cogit, vt hæc

Interpretationem R[uperti] a[b] alijs m[ultò] vetuſtio[ri]bus ipſo[s] traditã, à Meth[o]dio reſu[tatam] Andrea[s] | *Methodi[us]*

vt hæc ſigilla ad Chriſti myſteria pertinere arbitremur, ſiquidem incarnati Verbi myſteria multo ante Apocalypſim editam tempore impleta fuerant; Ioannes autem in hoc libro de rebus partim tunc præſentibus, partim deinceps futuris verba fecit, præcipuè autem quemadmodum rufus ille ignituſque Draco (Diabolus) per Chriſti potentiam ſubiugatus fuerit, expoſuit. Hactenus ex Andrea.

QVINTA Diſputatio.

Explicatur quarta Interpretatio, apertionem primi ſigilli referens ad primitiuam, & Apoſtolicam Chriſti Eccleſiam.

13 Est quarta Interpretatio multorum & præſtantium Virorum, multò ſanè quàm ſuperiores aptior atq; congruentior: per apertionem primi ſigilli deſignatum eſſe florentiſſimum primitiuæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſtatum: per equum verò album cum ſuo ſeſſore arcum & coronam habente ſignificatam eſſe maximam excellentemque Apoſtolorum virtutem & gloriam, qui Chriſto eos incitante, & adiuuante, regenteque, fidem Chriſtianam & doctrinam Euangelicam per vniuerſum terrarum orbem incredibili celeritate felicitateque prædicarunt, innumeris ad Chriſtum conuerſis gentibus, debellatoque ac profligato Diabolo qui per Idololatriam regnabat in mundo. Audiat Lector in hanc ſententiam breuem Andreæ interpretationem huius loci. *Andreas.* Primi ſigilli ſolutio, Andreas inquit, ad Apoſtolorum virtutē percommodè refertur: Hi namque Euangelij prædicationem velut arcum infractum contra Dæmones intenderunt, ſalutaribuſq; ſagyttis vulneratos ad Chriſtum adduxerunt: Coronam porrò Apoſtoli ob id ſortiti ſunt, quòd per veritatis arma ducem & magiſtrum erroris Diabolum deuicerunt, ſecundæque victoriæ ſpe, vſque ad violentam mortem nomen Domini profeſſi ſunt. Et idcirco hic dicitur quòd exiuit vincens vt vinceret: prima enim victoria Chriſti per Apoſtolos facta, Gentium fuit conuerſio: ſecunda autem victoria, voluntaria fuit eorum pro ſalute hominum & Chriſti gloria, multorum laborum & cruciatuum, ac denique mortis perpeſſio. Sic Andreas.

Eodem ſpectant quæ ſcribit Ticonius in Homilia quinta, & qui a Ticonio pleraque in explanatione libri Apocalypſis mutuatus eſt Primaſius. 14 *Ticonius.* *Primaſius.* Equus albus, inquit, poteſt in Apoſtolis, & in Apoſtolicis prædicatoribus veritatis intelligi; verè albis, id eſt, per Dei gratiam ſuper niuem dealbatis: Cuius equi ſeſſor fuit Chriſtus, cui per Habacuch prophetam dictum eſt, *Aſcendiſti ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſanitas* (vel vt alia habet lectio, *Quadriga tua ſaluatio*) *Locus Habac. 3.* Arcum tenebat, de quo per eundem Prophetam dictum eſt: *Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum.* *Ibid.* Eſt autem iſte arcus ſacra Scriptura, & verbum Dei; Sagyttæ autem per iſtum arcum iactæ ſunt diuinæ Scripturæ verba & ſententiæ, quibus corda hominum transfixa, cœleſtis fidei ac doctrinæ ſemina conceperunt, & fructus iuſtitiæ dignos æterna vita protulerūt. De iſtis nimirum ſagyttis illud fuerat olim prædictum, *Sagytta tua acuta, (populi ſub te cadent)* *Pſal. 44.* Corona aurea quam in capite habebat, vel regiam Chriſti dignitatem, & poteſtatem ſignificabat, vel glorioſam Apo-

Apoſtolis paratam in cœlis mercedem,nam & gratia, & meritis, & felicitatis gloria cæteris præſtiterunt Apoſtoli Hanc interpretandi viam & rationem Haymo etiam, & Ioachimus Abbas, Dionyſius Carthuſianus, alijque complures inſtiterunt.

Pulchra Thomæ Angli interpretatio. Cur Apoſtoli figurati ſint per equum. quatuor inſignes equi virtutes.

Sed enim enarratiùs quàm cæteri,& copioſiùs hanc ipſam interpretationem tractauit Thomas Anglus in Commentario huius loci,in hanc fermè ſententiam: Equus, in primitiua Eccleſia dicti ſunt Apoſtolici prædicatores quatuor ob virtutes & proprietates equi: primò propter eius alacritatem & ferociam in prælio,de qua ſcilicet illud eſt apud Iob: *Exultat audacter,& in occurſum pergit armatis.* Tales fuere Apoſtoli, intrepidè atque inuictè præliando contra omnes veritatis & iuſtitiæ aduerſarias poteſtates tam viſibiles quam inuiſibiles. Deinde propter officium portandi: Apoſtoli autem,ſicut etiam omnes Sancti viri,Chriſtum in ſeipſis portarunt, tum per bonam operationem,ſicut Paulus dixit: *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro:* tum per diuini nominis prędicationem, ſicut dixit Dominus de Paulo, *Vas electionis iſte eſt mihi, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſrael.* Tertiò,propter miram equi agilitatem,& velocitatem diſcurrendi in omnes partes; quanta verò fuerit velocitas Apoſtolorum in prædicando Euangelium,& prę dixerat Dauid illis verbis, *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum:* & prædicationis eorum effectus comprobauit; ſuo enim tempore vniuerſum terrarum orbem, prædicando Euangelium peragrarunt, atque illuſtrarunt. Quartò propter equi patientiam & obedientiam & omnimodam tractabilitatem, quam exhibet homini ſeſſori ſuo, Nam etſi animal eſt ambitioſum, & ſuperbum,& audax ac ferox,præſertim autem in prælio, admittit tamen ſeſſorem,patitur frena,& calcaria, & à ſeſſore ſuo quocumque libitum fuerit, moueri ſeac flecti ſinit. Tales prope modum fuere Apoſtoli,*Equis*, ait Beatus Iacobus, *frena in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Tales fuere Apoſtoli reſpectu Chriſti & Spiritus ſancti; vt in eos verè dici queat quod de illis ſuis myſticis Animalibus dixit Ezechiel, *Vbi erat impetus ſpiritus illuc gradiebantur.*

Iob 39. *1 ad Cor.6* *Act.9.* *Pſal.18.* *Locus Iacobi 3.* *Ezech.1.*

16 Iam verò illis proximè ſubſequentibus verbis, *Et qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret,* deſcribitur Chriſtus quadrupliciter: Primùm,vt ſeſſor equi ad eum mouendum & regendum, Chriſtus enim per gratiam ſuam mentibus hominum inſidens, quia ſcriptum eſt, *Anima iuſti ſedes eſt Sapientiæ*, incitat eas ad bonum, & refrenat à malo. Hæc autem ſeſſio fit media ſella,quæ eſt iuſtitia vitæ,ſecundùm illud, *Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ.* Huius ſeſſoris duo calcaria ſunt,Timor quo declinatur malum, & Amor quo perficitur bonum: Frenum eſt virtus prudentiæ ac diſcretionis. Secundò, Chriſtus deſcribitur vt armatus ad feriendum & vulnerãdum, id enim eſt, *Et arcum habebat:* Iſte autem arcus eſt diuina Scriptura, de qua tot procedunt ſagyttę quot verba & ſententiæ,itaque dici poſſet illud, *Arcum ſuum tetendit & parauit illum.* In arcu eſt & lignum durum,& chorda mollis quę flectit lignum; ſimiliter in ſacra Scriptura eſt Vetus Teſtamentum quod habet duritiem & rigorem, & eſt Nouum Teſtamentum quod eſt molle per gratiam,mitigans Veteris duritiam. Per iſtum arcum Chriſtus quoſdam ferit, & vulnerat ad mortem, per iuſtam infidelitatis atque iniquitatis eorum punitionem, alios vulnerat ad vitam,

Sap.7. Quid equi ſella, frenũ, & calcaria myſticè ſignificent *Pſal.88.* *Pſal 7.*

per

per miſericordem eorum conuerſionem,atque iuſtificationem. Tertio,Chriſtus deſcribitur vt coronatus,cùm dicitur, *Et data eſt ei corona*, quæ ſignificabat regiam eius ſuper omnes dignitatem atque poteſtatem. Quarto, deſcribitur vt qui iam cœperat vincere,& victoriam ſuam proſequebatur, hoc enim ſignificatur illis verbis, *Exiuit vincens vt vinceret*: Vincens in ſe Mundum,& Diabolum, & Mortem, vt ea etiam vinceret in ſuis fidelibus: Vincens in Iudæa, plurimis Iudæorum per ſe, & per Diſcipulos ſuos ad ipſum conuerſis; vt vinceret in Gentibus,innumeros pertrahens ad fidem ſuam. Et hæc fermè ſententia eſt prolixioris diſputationis ſuper hoc loco,Thomæ Angli.

SEXTA Diſputatio.

Exponitur Auctoris de primi ſigilli apertione ſententia.

17 Placet etiam mihi communis iſta Doctorum interpretatio, Viſionem equi albi quem vidit Ioannes in apertione primi ſigilli,referentium ad bellicoſiſſimum & victorioſiſſimum primitiuæ Eccleſiæ ſtatum, & ad maximè admirandam virtutem & fructum prædicationis Apoſtolorum. Ad cuius interpretationis maiorem explanationem & confirmationem libitum eſt ad ea quæ ex ſententia aliorum ſuprà attulimus, pauca quædam ex noſtro ſenſu atque obſeruatione hic adijcere. Hæc Viſio quatuor equorum, albi, rufi, nigri, & pallidi, quæ in apertione primi ſigilli facta eſt Beato Ioãni, magnam habet ſimilitudinem eius Viſionis quam in Veteri Teſtamento plus

cplicatur ſilitudo ius Viſio B. Ioan- cum Vi ne Zaariæ.

ſexcentis annis ante hanc Beati Ioannis Apocalypſim, habuit Zacharias Propheta, & deſcriptam reliquit in ſexto Capite ſuæ Prophetiæ. Vidit enim quatuor equorum quadrigas egredientes, in quarum prima erant equi rubri;in ſecũda,nigri;in tertia,albi; in quarta,varij & fortes. Zachariæ verba ex eo quem dixi loco hæc ſunt: *Et conuerſus ſum & leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: In quadriga prima equi rufi, & in quadriga ſecunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varij & fortes.* Quatuor iſtæ quadrigæ præfigurabant quatuor potentiſſima regna, ſub quorum imperio & iam tunc fuerant Iudæi,& poſtea futuri erant. Prima quadriga rubros habens equos ſignificabat Regnum Chaldæorum,& Babyloniorum, rubrũ propter crudelitatem & ſanguinolentam aduerſus Iudæos ſæuitiam. Secunda quadriga cuius nigri erãt equi, ſignificabat regnum Medorum atque Perſarum, nigrum videlicet ob atrox illud Aſſueri edictum mortis omnium Iudæorum triſtiſſimum nuncium præferens. Tertia quadriga alborum equorũ præſignabat Regnũ Macedonum & Græcorum, ſub ſpecie equorum alborum denotans lętas Iudæis fauſtaſq; victorias, quas aduerſus Antiochum aliosque reges Machabæi habuerunt. Quarta demum quadriga varijs ducta equis præmonſtrabat Imperium Romanorũ ſub ſpecie varij coloris equorum, ꝙ Imperatores Romani partim fuere clementes & benigni erga Iudæos,vt Iulius Cæſar,& Auguſtus, & Claudius:alij fuere crudeles, vt Caligula,Nero,Veſpaſianus, & Titus, & Adrianus. Videat Lector explicationem iſtius Viſionis Zachariæ apud Beatum Hieronymum, à quo nos pauca hæc mutuati ſumus.

Locus Zachariæ,c.6

Eſther 3.

Sicut

Digitized by Google

18 Sicut igitur quatuor illæ quadrigæ diuerſi colorum equorum præfigurabant quatuor illa regna quæ diximus, ita quatuor equi quos in apertione quatuor primorum ſigillorum vidit Beatus Ioannes, ſignificabant quatuor regna: equus albus florentiſſimũ Chriſti regnum in primitiua Eccleſia & tempore Apoſtolorum: equus rufus regnum Romanorum Imperatorum Paganorum crudeliter inſectantium Chriſtianos: equus niger, regnum barbararum gentium, vt Gothorum, Hunnorum, & Vvandalorum; vel regnum Diaboli in Hæreticis: equus pallidus, regnum Saracenorum & Mahometanorum; vel regnum Diaboli in hypocritis & falſis fratribus. Chriſti autem regnum in primitiua & Apoſtolica Eccleſia initium habuiſſe videtur in die Pentecoſtæ, tunc enim primùm lex & doctrina Euangelica per Apoſtolos magna libertate, & conſtantia, & ardore prædicari atque peruulgari cœpta eſt. Iſte porro Apoſtolicæ primitiuæ Eccleſiæ ſtatus centum in annos extenſus eſt; & hoc fuit primum Eccleſiæ ſæculum, aureum planè ſæculum. Huius ſæculi anno ſexageſimo quinto Viſionem hanc quatuor equorum habuit Beatus Ioannes: tunc igitur maiore illius ſæculi exacta parte, reſtabat minor quinque & triginta annos continens: in quo tempore mortuis iam Apoſtolis omnibus, illis ſuppares & verè Apoſtolici viri floruerunt Ignatius martyr, Dionyſius Areopagita, Clemens Romanus Pontifex, Polycarpus, aliique id temporis in Chriſti Eccleſia celeberrimi. Ex quo apparet, hanc Viſionem quæ ad ſtatum Apoſtolicum pertinet, magna ex parte ſpectaſſe iam præterita, aliqua tamen ex parte quæ futura erant præſignaſſe; Nam vt in principio huius libri ſcriptum eſt, Ioanni à Deo imperatum eſt vt ſcriberet in hoc libro, & quæ iam facta viderat ipſe, & quæ tunc agebantur, & quæ poſtea erant futura.

Cæterùm quanta celeritate, & 19
quanta libertate & conſtantia, quantoque Gentium conuerſionis ad Chriſtum prouentu Apoſtoli Euangelium Chriſti in vniuerſo terrarum orbe prædicauerint, perſpicuè intelligere licet ex iis quæ ſcribit Euſebius in libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ; Prædicatio, inquit, Euangelii ſub Tiberio, Caio, & Claudio, breui tempore peruagata eſt vniuerſum terrarum orbem, nullum à prædictis Imperatoribus impedimentum accipiens: Diuinæ enim prouidentia hoc Tiberii ſenſibus ingeſſit, vt comminaretur pœnam accuſatoribus Chriſtianorum, quò ſcilicet in exordio Euangelii ſermo diuinus vſquequaque percurreret, & repentè, quaſi lumen quoddam cœlitus oſtenſum, & tanquam radiis ſolis effulgens, totum orbem terrarum veritate ſuperni luminis colluſtraret: vt impleretur illa Dauidis de prædicatione Apoſtolorum prophetia; *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Itaque per omnes ciuitates & vicos, tanquam meſſis tempore frumenta ad areas, ſic in meſſe ſpirituali multitudo populorum conuerſorum ad Eccleſiam congregabatur. Ita Euſebius. Hunc igitur prædicationis Apoſtolicæ per omnem terræ orbem proceſſum feliciſſimumque ſucceſſum vidit Ioannes in myſtico illo libro diuinæ præſcientiæ futurorum contineri; & hoc ei primò & ante alia reuelatum eſt. Nã per equum album ſignificari intellexit exercitum Apoſtolorum & Diſcipulorum Chriſti ob velocitatem prædicationis, & ob vitæ ac doctrinæ candorem. Iſti equo inſidens Chriſtus erat, qui eorum mẽtibus inſidens eos mouebat & regebat vt opus erat, vel incitando, vel cohibendo & quaſi refrenando, & per eos debellando hoſtes ſuos.

Apoſtol. prædicationis velocitas atq. fælicitas. Euſebius.

Pſal. 18

ſuos. Arcus in manu eius, vis erat diuini Verbi, & denotabat efficaciam prædicationis & in ſuperabilis ſapientiæ & gratiæ Dei virtutem quam eis Chriſtus infundebat, ſicut ipſe promiſerat eis dicẽs,
c8 *Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui nõ poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri.* Quoniam autem Chriſtus in omni ferè mundo cognoſcendus, & adorandus atque venerandus erat tanquam Rex regum & Dominus dominantium, idcirco apparuit coronatus. Illud autem, *Exiuit vincens vt vinceret*, quidam putant phraſim eſſe Scripturæ ſimilem illius, *Veniens veniet, faciens faciet. germinans germinabit*: Quo ſignificatur certus, breuique futurus & perfectus rei prædictæ aut promiſſæ euentus: Chriſtus igitur vicit Diabolum, eumque fugientem, atque identidem bellum reparare ac renouare conantem per Apoſtolos ſuos aliòſque inſecutus eſt, omnique deinceps æuo vſque in Mundi finem inſequetur, ſicut ei
09. promiſſum eſſe à Deo Patre, docuit nos illis verbis, Dauid, *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, & alijs quæ deinceps ſequuntur vſque in finem eius Pſalmi. Quàm verò aptè congruenterque Apoſtoli comparati equo fuerint, facilè animaduertet qui reputabit cum animo ſuo, penſitabitq; verba illa Iob quæ de ingenijs, & moribus, atque virtutibus equorũ mira orationis copia, & quadam ceu poetica elegantia in Capite tri
Iob geſimo nono libri eius ſcripta ſunt: *Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas Gloria narium eius terror Terram vngula fodit, exultat audacter, in occurſum perg t armatis. Contemnit pauorem nec cedit gladio Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit Vah. Procul odoratur bellum, & exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.* Iſta quæ dicta ſunt à beato Iob de equo, per ſpiritualem eorum intelligentiam myſticàmque interpretationem ad Chriſti Apoſtolos bellè quadrant.

DE APERTIONE Secundi Sigilli.

SEPTIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum Animal dicens, Veni vide: *Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum datum eſt ei ut ſumeret pacem de terra, & ut inuicem ſe interficerent. Et datus eſt ei gladius magnus.* VERS 3. & 4.

VICTORINUS ſic interpretatur hunc locum: Equus roſeus (ſic enim ipſe appellat quem Latinus interpres vocauit rufum) & qui ſedebat ſuper eum habens gladium, bella ſunt futura, in Euangelio prædicta verbis illis Domini, *Surget gens contra gentem & regnum, & erunt terræ motus magni.* Hic eſt roſeus equus. Sic Victorinus. Putat itaque Victorinus per oſtentum illius equi & ſeſſoris quod vidit Ioannes in apertione ſecundi ſigilli, præſignata eſſe bella, & ſeditiones, aliaque grauiſſima mala quę prædixit Dominus ventura ante con-

1. Interpre. Victorinus. — *Luca 21.*

Digitized by Google

conſummationem ſæculi. Locus verò Euangelij cuius meminit Victorinus eſt apud Lucam in Capite vigeſimo primo, vbi refert verba illa Domini, *Surget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & peſtilentia, & fames, terroreſque de cœlo, & ſigna magna erunt.*

2. *Interpr.* *Ambroſius*

21 Secunda Interpretatio eſt Ambroſij arbitrantis, apertionem ſecundi ſigilli non eſſe aliud niſi declarationem eorum myſteriorum quæ adumbratè ſignificata & figurata ſunt in quibuſdam rebus inſignioribus quæ inter Diluuium & Legem Moſis contigerunt: Eiuſmodi autem res ille redigit ad quinque capita: primum eſt de Arca Noe, alterum, de immolatione Iſaac; tertium de diuerſa ſorte duorum geminorum Eſau & Iacob; quartũ, de admirabili illa Scala quam in ſomno vidit Iacob; quintum, de colluctatione Iacob cũ Angelo vſq; ad aurorã. Videat Lector apud ipſum Ambroſium quomodo verba Scripturæ huius loci ad illa quinq; conetur ipſe accõmodare: nam ego, quia iſtam Interpretationem longè remotam & alienam eſſe puto a conſilio & propoſito Dei qui myſteria hæc reuelauit Ioanni, & ab eo ſcribi voluit in hoc libro; idcirco nõ ſum in præſens de ea interpretatione plura verba facturꝰ.

3. *Interpr.* *Ticonius.* *Primaſius.* *Beda.*

22 Tertia Interpretatio eſt Ticonij, quam habet etiam Primaſius, & Beda paulò dilucidiùs & diſtinctiùs (Ticonij tamen tacito nomine) refert his verbis: *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicens, Veni, & vide.* Contrarium, inquit Beda, priori equitatui Ioãnes ſolerter attẽdere iubetur, vt ſicut de proſperis Eccleſiæ per equum album ſignificatis gaudium, ita de aduerſis equo rufo præſignatis cautelam ex præſcientia ſumat. *Et exiuit equus rufus* Contra victricem, vincentemq; Eccleſiam exijt equus rufus, id eſt, populus ſiniſter, & infidelis, & fidelis populi perſecutor ſæuiſſimus, & ex ſeſſore ſuo Diabolo ſanguinolentus; Legimus quidem apud Zachariam equum Domini rufum, ſed hic ſanguine ſuo rufus erat, ille autem alieno. *Et datum eſt ei pacem de terra ſumere*, pacem ſcilicet ſuam, id eſt, humanam, temporalem, & terrenam: Eccleſia namq; pacem habet æternam quam ei Chriſtus reliquit. *Et datus eſt ei gladius magnus*, ſiue in eos quos ipſe Diabolus præuaricatores Fidei faciens, ſpiritualiter occidit: ſiue in eos quos pro Chriſti nomine corporaliter occidendo martyres facit. De quo gladio Dominus dixit ad Iob, *Qui fecit eum, applicauit gladium eius*, id eſt, Ne tantùm ſanctos tentet, quantùm impius ille vellet; vel quòd ſuæ rabiei in ipſum vindicta redeat. Sic iſti. Secundùm quos equus rufus eſt populus Paganus hoſtis fidelis populi; ſeſſor autem iſtius equi eſt Diabolus incitans Paganos ad perſecutionem fidelium, & effuſionem ſanguinis eorum.

Zac

Iob

4. I *Hay*

Eodem planè ſpectat Haymonis Interpretatio, qui putat ſicut per equum album ſuprà ſignificatum eſt corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia a peccatis mundata, & ſuper niuem dealbata; ita per equum rufum intelligi debere omne corpus Diaboli, quod eſt multitudo reproborum omnium: Sicut enim Electi ſunt membra Chriſti, quorum ipſe caput eſt; ſic membra Diaboli ſunt Reprobi, quorum ipſe caput eſt. Equus itaque rufus corpus Diaboli eſt, peccatis Reproborum quaſi animarum cædibus cruentatum, vnde in hoc ipſo libro infra, Beſtia ſuper quam meretrix illa ſedebat, coccinea eſſe perhibetur. Permiſſu autem Dei datur Diabolo poteſtas tollendi pacem è terra, id eſt, de terrenis hominibus; nam quia iſti terrena bona immodicè concupiſcunt, & quoquo modo aſſequi cõtendunt, 23

pro-

Digitized by Google

propterea inter ſe diſcordant, & dimicant, & mutuis odijs atque cædibus ardent. Gladius quo ſeſſor iſtius equi armatus eſt, intelligitur mala perſuaſio, praua ſuggeſtio, iniqua deceptio: Hoc gladio dupliciter homines interficit Diabolus, aut per ſeipſum occultè ſuggerendo praua, aut per miniſtros ſuos apertè perſequendo Iuſtos, quos dupliciter iugulat, vel ſpiritualiter, ſeparando a Fide; vel corporali vita priuando. Et hæc eſt loci huius quarta Interpretatio quam habet Haymo, non admodùm diſſimilis tertiæ.

5 Interpr. Rupertus. 24 Quinta Interpretatio eſt Ruperti, apertionem ſecundi ſigilli referentis ad paſſionem & mortem Chriſti, ſecundùm videlicet myſterium illorum ſeptem myſteriorum, quæ putat ipſe ſignificata eſſe per iſta ſeptem ſigilla. Equus itaque rufus ſignificat Iudaicum populum à ſeſſore ſuo Diabolo inflammatum odio Chriſti, & ad necem ei inferendam incitatum, atque impulſum: Ergo ſecundi ſigilli apertio nihil aliud fuit, quàm demonſtratio eorum quæ fuerant in Veteri Teſtamento prædicta & præfigurata de paſſione & morte Chriſti, ea cùm Chriſtus patiendo & moriendo adimpleuit eſſe aperta ac patefacta, id eſt, facta intelligibilia omnibus, cum anteà & obſcura eſſent, & pauciſſimis nota. Prophetias de paſſione Chriſti reperiet Lector apud Dauidem Pſalmo 21. & 68. apud Eſaiam Cap. 53. apud Danielem Cap. 9. Inſignes præterea atque illuſtres fuere paſſionis Chriſti figuræ tum in perſonis, vt in Abel, Iſaac, Ioſeph, Samſone, Dauide, Ieremia: tum in ceremonijs legalibus, vt in Agno paſchali, in capro emiſſario, in ſerpente æneo. Equus igitur rufus eſt populus. Diaboli ſanguinolentus cuius ille ſeſſor & agitator eſt. Apud Zachariam Dominus ipſe figuratur per equum roſeum, ſicut hic in apertione primi ſigilli figuratus eſt per equum album; nam & propria munditia albus, & proprij ſanguinis effuſione roſeus eſt, quapropter de ipſo ſcriptum eſt in Canticis, *Dilectus meus candidus & rubicundus eſt.* *Cant. 5.* Verùm hoc loco equus rufus populus Diaboli eſt, iuſtorum ſanguine a ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ cruentus. *Matt. 23.* Et tunc exiuit, vt impleret mẽſuram homicidiorum ſuorum, iunctis ſibi Gentilibus & Pontio Pilato ad occidendum Dominum. Datum eſt illi pacem ſumere de terra, vt ſe homines interficerent: nam poſt necem, & propter necem Domini magna inter Iudæos diſſidia, factiones, ſeditiones, bella tam interna, denique atrociſſimæ calamitates, clades, & excidia extiterunt. Gladius magnus vel magna & longa eſt vindicta Iudæorum vſque ad finem mundi; vel perſecutio Electorum quæ perpetuatur vſque ad Antichriſtum. Hæc Rupertus; quæ vera ſanè ac pia ſunt, ſed huic loco incongrua & aliena, eademque ratione confutanda qua eius ſententiam de interpretatione apertionis primi ſigilli ſuprà confutauimus.

OCTAVA Diſputatio.

Exponitur & diſcutitur ſexta Interpretatio apertionis ſecundi ſigilli, quę eſt Aureoli & Lyrani.

SEXTA Interpretatio eſt Aureoli & Lyrani: hi per equũ rufum & ſeſſorem eius in apertione ſecundi ſigilli oſtenſum B. Ioanni putant, eſſe ſignificatam primã Chriſtiano- 25 *6 Interpre. Petrus Aureolus. Nicolaus de Lyra.*

Nero prim⁹ Romanorū Principum perſecutor Chriſtianorum.

ſuam perſecutionem apud Gentiles, quæ facta eſt ſub Nerone: hic enim primus Paganorum Principum, & Romanorum Imperatorum gladium diſtrinxit perſecutionis aduerſus Chriſtianos, duobus vno die occiſis Chriſtiani populi Ducibus & Principibus Petro & Paulo. Scitum profectò eſt quod de Nerone Tertullianus in Apologetico ſcripſit his verbis: Conſulite Commentarios veſtros, illic reperietis, primum Neronem in hãc Sectam tum maximè Romæ orientem, Cæſariano gladio ferociſſe: Sed nos tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur, qui enim ſcit illum, intelligere poteſt, non niſi aliquod bonum grande à Nerone damnatum.

Tertullianus

Equus itaque ille rufus ſignificauit Romanum Imperium, ſeſſor autem eius ipſum Neronem, vel equus rufus Neronem, ſeſſor autem ipſum Diabolum. Rufus erat ob multam humani ſanguinis effuſionem, tum Chriſtianorum, tum maximè ciuium Romanorum, quorum vix credi poteſt quantam Nero ſtragem fecerit, ne à ſuis quidem maximè neceſſarijs & ſanguine coniunctis temperans crudelitati, matre, vxore, fratre, præceptore crudeliter interemptis, vt mirum non ſit, eum quoque Chriſtiani ſanguinis fuiſſe ſitientem. Potuit etiam per rufum colorem Nero deſignari ob incendium Romanæ Vrbis maius & pernicioſius quàm antè vnquam fuerat, ipſo auctore & ſpectatore factum: cuius inuidiam à ſe volens transferre ad Chriſtianos Romanis tunc inuiſos, acerbiſſimis cruciatibus miſerandiſque ſupplicijs innocentes homines addixit, qui fuere nobiles primitiæ Romanorum Martyrum, triennio ante paſſionem Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli oblatæ Deo. Suſtulit autem Nero pacem è terra, quia Rempublicam vehementer perturbauit, & vexauit, & afflixit, totumque Orbem terrarum inquietauit; pro magno habens, multumque gaudens, quòd maximas clades mortalium feciſſet. Nec in eius principatu viris bonis & virtute præſtantibus pax & ſecuritas eſſe poterat, tanta erat multitudo delatorum hominum optime cuiuſque vitæ inſidiantiũ, necemque molientium, quòd iſtis delatoribus ingens gratia, præcipuus honos, copioſa merces parata eſſet apud Neronem. Et hæc dicta ſint ad maiorem ſententiæ Aureoli & Lyrani explicationem.

Sed hæc interpretatio propterea 26 non ſit veriſimilis nec fidem meretur, quòd iſti equi rufi ſignificationem ad vnius Neronis crudelitatem & odium aduerſus Chriſtianos reſtringant, cùm ea ad alios quoque Tyrannos & perſecutores Chriſtianorum æquè pertineat. Sicut enim iſti rufedinem ſiue ruborem illius equi interpretantur crudelitatem ſanguinariam Neronis aduerſus Chriſtianos; itidem nos interpretari poſſumus Domitiani, & Maximini, aliorumque perſecutorum Chriſtiani nominis crudelitatem, Omnes enim iſti ſimiliter propter effuſionem ſanguinis Chriſtianorum, rufi, id eſt, cruenti & ſanguinarij fuerunt. Immò verò multò veriùs id competit in Decium & Diocletianum Imperatores, in horum enim perſecutionibus Chriſtianorũ multo plus effuſum eſt Chriſtiani ſanguinis, quàm in perſecutione Neronis: abſurdum igitur eſt, ad vnum Neronem applicare, quod in alios vel æquè, vel multò etiam magis conueniat. His accedit, quòd, vt ſupra diximus, hæc Beati Ioannis Viſio quatuor equorum, perſimilis eſt Viſioni Zachariæ quatuor quadrigarum, in quarum prima erant equi rubri, in ſecunda nigri, in tertia albi, in quarta varij & fortes: Per quas quadrigas & quadriformem equorum colorem ſignificata

Aureoli & Lyrani interpretatio [...]

gnificata ſunt quatuor potentiſſima Regna & Monarchiæ, & Regum qui in eis futuri erant ingenia, & ſtudia, & mores, Sic tamen, vt per eiuſdem coloris equos præfigurarentur complures eiuſdem Regni futuri reges; Ad eundem igitur modum exiſtimare conuenit, omnes Imperatores Romanos qui Eccleſię Chriſti hoſtes cruenti & ſanguinarij Chriſtianorum perſecutores fuerunt, per eundem equum eſſe figuratos.

NONA Diſputatio.

Enarratur ſeptima Interpretatio, quę eſt Andreæ, eáque præ ceteris probatur Auctori.

27 AT mihi omnium maximè Andreæ Interpretatio & ſententia probatur. Cenſet Andreas, ſicut per primum illum equum album ſignificatus eſt florentiſſimus, & fęliciſſimus Apoſtolorum ſtatus; ita per hunc equum rufum eſſe ſignificatum ſecundū Eccleſiæ ſtatum Apoſtolico proximè ſuccedentem, qui fuit Sanctorum Martyrum: Hi namque per diuerſa temporum interualla, & in varijs Romanorum Imperatorum perſecutionibus, pro Chriſti confeſſione acerbiſſimos corporis cruciatus paſſi, denique ſanguinem etiam ſuum vitámque profuderunt. Audiat Lector Andream, optimum ſanè libri Apocalypſis, non ſolùm huius loci, explanatorem. Secundum, inquit, Animal quod aperto ſecundo ſigillo locutum eſt Beato Ioanni, vitulum dici exiſtimo. Hoc autem ſacras Beatorum Martyrum hoſtias deſignat; ſicut primum Animal Ioanni locutum in apertione ſigilli, ſignificans Apoſtolorum inuictā fortitudinem, fuit Leo. Ergo per apertionem ſecundi ſigilli, ſecundam ab Apoſtolis ſucceſſionem, quæ per Martyres conſtituta eſt, interpretamur: In hac enim Eccleſiæ ætate dilatata iam Euangelij prædicatione, Mundi huius pax diſſoluta, hominumque natura cōtra ſeipſam quodammodò diuiſa eſt, huc namque pertinet illud Domini, *Non veni pacem mittere, ſed gladium*; per quem Martyrum hoſtiæ mactatæ, & in cœleſti ara oblatæ Deo ſunt. Porrò equus rufus aut effuſi Martyrum ſanguinis ſymbolum eſt, aut inflammatum charitate affectum eorum ſignificat: nimirum illi flagrantes Chriſti amore mortem pro illo non ſolùm conſtāter, ſed etiam gaudenter oppetiuerunt. Cùm autem dicitur, ſeſſori eius equi datam eſſe poteſtatē tollendi pacem de terra, ponitur nobis ante oculos ſapientiſſima Dei permiſſio, hæc vna enim eſt, quæ fidos Dei ſeruos per tentationes probari & explorari ſinit. Hactenus fuerunt Andreæ verba.

Equidem cum Andrea lubēter 28 *Auctoris ſententia.* conſentio: arbitror enim, ſimilitudine illius equi rufi & ſeſſoris eius habentis gladium magnum, & poteſtatem tollendi pacem è terra; ſignificatas eſſe atrociſſimas perſecutiones, & crudeliſſimas cædes Sanctorum Martyrum; ſed illas pręcipue decem memoratiſſimas perſecutiones Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus factas. *Romanorū Imperatorum decem perſecutiones populi Chriſtiani.* Quarum prima fuit ſub Nerone; ſecunda ſub Domitiano; tertia ſub Traiano; quarta ſub Antonino Vero & Philoſopho; quinta ſub Seuero Septimio; ſexta ſub Maximino; ſeptima ſub Decio; octaua ſub Aureliano; nona ſub Valeriano; decima ſub Diocletiano & Maximiano. Equus itaque rufus ſignificat

populum Paganum qui Sanctos Martyres ad tormẽta & cædes trahebat, ideòque tum odio eorum, tum cæde, rufus & cruentus deſcribitur. Hanc Martyrum ſanguinolentam, & multiplici tormentorũ acerbitate ſupra quàm credi queat crudelem perſecutionem graphicè admodùm deſcribit Eccleſia illis verbis:

In hymnis plurimorũ, martyrum, ad Veſperas & Matutinum.

Hi pro te furias, atque ferocia
Calcarunt hominũ ſæuàque verbera.
Ceſſit his lacerans fortiter vngula,
Nec carpſit penetralia
Cæduntur gladijs more bidentium.

Et alio in loco.

Traduntur igni Martyres.
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſæuis vngulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur.

Seſſor iſtius equi rufi incitans eum in Chriſtianorum necem fuit Diabolus; vel fuere Imperatores Romani & Pagani qui Eccleſiam, & Populum Chriſtianum crudeliter inſectati, maiorem in modum vexauerunt & afflixerunt: Iſti enim indulgentes odio & crudelitati Pagani populi aduerſus Chriſtianos, eos quæri, comprehendi, & varijs, exquiſitiſque tormentis immaniter necari iuſſerunt. Dicitur porrò datus fuiſſe ſeſſori equi gladius magnus, id eſt, poteſtas maxima, quæ Dei permiſſu Imperatorib. Romanis data eſt in Chriſtianos: Sed illi tanta Imperiali poteſtate in Chriſtianos immaniter abuſi ſunt. Gladij autem magnitudo ſignificat quintuplicem magnitudinẽ illius perſecutionis: Fuit enim magna quantum ad tempus ſiue durationem, durauit enim licèt non continua, à Nerone vſque ad Diocletianum, per annos circiter quinquaginta & ducentos: Fuit etiam magna quantum ad loca, per omnes enim prouincias, & regna, & ciuitates, & oppida perſecutio iſta graſſata eſt: Fuit item magna quantum ad perſonas, in omne videlicet genus hominum promiſcuè ſæuitum eſt, nullo prorſus habito reſpectu neque ſexus, neque ætatis; neque conditionis, neque vllius neceſſitudinis atque cognationis: Adhæc magna fuit ob magnitudinem, & multitudinem & atrocitatem tormentorum: Magna demùm fuit ob exitialem perſecutionis effectum, nam per vim tormentorum vel animam impiè ſeparabat à Deo, vel crudeliter eam ſeparabat à corpore. Illud autem, *Pacem ſumere de terra,* ſignificat id quod Dominus futurum prædixerat illis verbis, *Non veni pacem mittere in terram ſed gladium.* Et rurſus, *Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium, & filij parentes, & morte afficient eos.* Videat Lector explanationem huius loci quam habet Ioachimus Abbas minimè profectò aſpernandam, & cum ea interpretatione quam nos approbauimus, plerèq; congruentem.

†

M.
M.

DE

DE APERTIONE Tertij Sigilli.

DECIMA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 5. 6. *Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium Animal dicens, Ueni, & vide. Et ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor Animalium dicentem, Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læſeris.*

Recenſentur horum verborum interpretationes, Victorini, Ambroſij, Andreæ, Ruperti & Haymonis.

Interpre. Victorinus. 29 VARIÆ admodũ ſunt horum verborum interpretationes. Victorini Interpretatio eſt huiuſmodi: Equus niger, famem futuram ſignificat, ait enim Dominus in Euangelio, *Erunt fames per loca.* (*Luca 21.*) Propriè autem hoc pertinet ad tempora Antichriſti, quia tunc magna fames eſt ventura, qua lædentur omnes Statera in manu, libra examinis eſt, in qua ſingulorum merita oſtendentur: Illud autem, *vinum & oleum ne læſeris*, hoc ſignificat, Spiritualem hominem ne plagis percuſſeris; Et hic eſt equus niger. Ita Victorinus.

2 Interpr. Ambroſi. Ambroſius tertij ſigilli apertionem refert ad viros iuſtos & Electos, qui à tempore Moſis & ſub lege fuerunt vſque ad tempora Prophetarum, In quo temporis tractu multa & permira contigerunt; exempli gratia, In apparitione Dei in rubo, in decem plagis Ægyptiorum, in tranſitu Hebræorum per mare Rubrum, & per fluuium Iordanem, in quadragenaria eorum (*Exod. 3.*) peregrinatione in Deſerto, in expugnatione atque poſſeſſione Terræ promiſſionis, in principatu Ioſue, Gedeonis, & Samſonis: Hæc omnia, dicit Ambroſius, myſtice intelligenda eſſe. Quin etiam ipſa legis Moſaicæ præcepta referta ſunt myſticis ſignificationibus eorum quæ futura erant in Chriſto & in eius Eccleſia. Talium itaque rerum myſticam intelligentiam Ambroſius tertij ſigilli apertione ſignificatam, eſſe arbitratur. Quemadmodum vero Ambroſius verba huius loci ad iſtam ſuam Interpretationem applicet, quærat Lector apud ipſum, nam quia nos Interpretationem ſeptem, ſigillorum quam ille tradit minime probabilem eſſe cenſemus, idcirco noluimus in referendis omnibus quæ ſuper ea re ſatis prolixe ſcribit, tempus & orationem perdere.

30 *3 Interpre. Andreas.* Secundum Andream Cæſarienſem, ſolutio tertij ſigilli ſignificat eorum, qui ob infirmitatem fidei, & mollitiem animi prolapſi ſunt, a Chriſto defectionem. Quocirca ad hoc etiam inſinuandum dicitur, tertium Animal in apertione tertij ſigilli locutum eſſe Ioanni; Supra verò in quarto Capite tertiũ Animal deſcriptum eſt habens faciem quaſi hominis, Homo autem ob voluntatis libertatem & infirmitatẽ carnis facilè mutatur, &

deficit, & prolabitur in peccatum, eòque mitiorem quoque pœnam promereri videtur. Per equum itaque nigrum denotatur luctus & mœror qui viris iuſtis, vt credibile eſt, accidit propter eos, qui ſuppliciorum immanitate victi, à Chriſto deſciuerunt. Per ſtateram ſignificatur examen quod eorum animas explorabit, qui ob lubricitatem mentis, & incoſtantiam animi, vel propter inanem gloriam, ſiue corporis imbecillitatem, fidem Chriſti abiecerunt.

Tritici porrò chœnicem ſiue bilibrem denario vno æſtimare, per tropum, vt quidam putant, illorum ſtatum inſinuat qui legitimè certauerunt, impreſſamque ſibi à Deo imaginem accuratè cuſtodiuerunt. Tres autem hordei chœnices tantidem fieri illorum conditionem exprimit qui pecudum more ignaui cùm perſecutorum furori anteà ceſſiſſent, poſteà ſui lapſus ſeriò pœnitentes, imaginem Dei peccatorum ſordibus antè conſpurcatam, lacrymis abluerunt. Quando autem iubetur, ne vinum & oleũ lædatur, illud ſeriò iniungitur, ne per turbam medicina Chriſti euertatur, aut per fraudem & impoſturam infirmetur, vtpotè quæ ſit efficax ſanandi eos qui in latrones inciderunt, à quibus ſpoliati & vulnerati ſunt. Illud quoque ſignificatur, per mortem intercipere nõ licere eos qui per Dei longanimitatem & patientiam poſt lapſum denuò ſurrecturi, decúſque priſtinum recuperaturi ſunt. Vt igitur nos quoque Deum benignum clementemque animarum noſtrarum medicum experiamur, fratribus noſtris errantibus benignos, clementèſque nos exhibere decet, obiurgationis vinum, commiſerationis oleo miſcentes, ne nimia ſeueritate quod claudum mutilúmve fuerit diſtorqueamus potius quàm ſanemus. Sic Andreas.

Rupertus ſolutionem tertij ſigilli refert ad myſterium Dominicæ reſurrectionis quam Iudęi ſupprimere conati ſunt ſubornatis magna pecunia cuſtodibus ſepulcri, vt dicerent, dormientibus ipſis corpus Domini ſublatum fuiſſe ab eius Diſcipulis; tantùmque valuit mendacium hoc, vt de eo Matthæus ita ſcribat, *Diuulgatum fuit verbum hoc apud Iudæos vſque in hodiernum diem.* Ob hanc itaque cauſam odio Chriſti gloriæ obtenebrati & obcœcati, aptè ſignificati ſunt per equum nigrum. Seſſor iſtius equi Diabolus fuit, mendax & mendacij pater qui Iudæos impulit vt tali mendacio confictio reſurrectionem Domini ſupprimere conarentur, appenſa cuſtodibus ſepulcri pecunia, vt hoc diuulgarent, quod hic aptè ſignificatur per ſtateram quã ſeſſor equi in manu habebat: Idem fecerat Diabolus paulo ante per Iudam, qui pro triginta argenteis ſanguinem Chriſti vendidit Iudæis; Vnde ſubiungitur, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario.* Computemus libras, quot ſcilicet obtingant triginta argenteis ſiue denarijs; nam hinc patet, octo libras duobus denarijs reſpondere. Ergo triginta denarijs obueuient libræ centum viginti; tot nimirum in principio fuerunt credentes in Chriſtum, quos ipſe aſcendẽs in cęlum reliquit in terris. Illis porrò verbis, *Vinum & oleum ne læſeris,* hoc ſignificatur, Etſi tu Diabole multitudinem Iudæorum infidelium læſiſti diuulgato mendacio de mea reſurrectione, non tamen conceditur tibi lædere fideles meos, quorum numerus etſi nunc eſt perexiguus, eo tamen numero ſignificantur omnes qui per verbum iſtorum credituri ſunt: Quicquid igitur fiat, aut tu facias de iſtis Iudæis ob ſuam falſitatem & mendacium nigris, hos tamen fideles meos decipere ac lædere non conceditur tibi. Figuratè verò ac my-

4. Interpr. Rupertus.

Matth. 2.

Ioan. 8.

Matth. 2.

Act. 1.

myſticè per vinum & oleum ſignificatur geminum Spiritus ſancti
Ioan. 20. donum: Nam per oleum ſignificatur poteſtas remittendi peccata quam poſt reſurrectionem ſuam Dominus Diſcipulis dedit; per vinum ſignatur exuberantia gratiæ Spiritus ſancti quę data eſt die Pétecoſtes, per quam illi centum viginti fideles facti ſunt & diſerti, & audaces, & conſtantes, & ferven-
Act 2. tes ad prædicandum, ita vt muſto pleni vulgò dicerentur.

5. Interpr. Haymo. Haymo, ſicut per equum rubrũ ſuprà dixerat ſignificari omne corpus Diaboli, ſiue vniuerſitatem Reproborum quorum crudelitas rufedine equi denotatur; ita hoc loco ait, eandem Reproborum vniuerſitatem ſignificari per equum nigrum, non quantùm ad ſæuitiam & crudelitatem eorum ſed quantùm ad fœditatem vitiorum, errorùmque tenebras quę per equi nigredinem inſinuantur. Seſſor huius equi Diabolus eſt, qui rectè dicitur habere ſtateram in manù ſua, Mercatores enim habere ſolent ſtateram, vt quæ vendunt & emunt, appendant: Sed Diabolus peſſimus eſt mercator dans vilia vt auferat pretioſa; Diaboli ſtatera eſt peruerſa ſuaſio eius promittentis temporalia vt adi-
Geneſ. 3. mat æterna; ſicut Adamo dedit pomum & totum in poſteris eius accepit mundum. Per triticum, & hordeũ, & vinũ, & oleũ Eccleſia ſignificatur ſecundum varios eius gradus: Vocabulo itaque tritici
B. Ignatius ſpecialiter, intelligere licet paſtores & rectores populi fidelis, viroſque perfectos, qui inſtar tritici moluntur tribulationibus præſentis vitæ, & coquuntur igne paſſionis, quò fiant panis optimus & Deo gratiſſimus, ſicut
Ioan. 12. de ſe dixit Beatus Ignatius, Frumentum ego ſum Chriſti, beſtiarum dentibus molar vt panis efficiar Deo: & Dominus ipſe aſſimilauit ſe grano frumenti. Dicitur *bilibris tritici*, vt ſignificetur Eccleſia ex duobus populis collecta, vel ob duplex Teſtamentum, vel ob geminum præceptum charitatis. Trilibris autem hordei deſignat plebem & populum fidelem ſanctæ Trinitatis fide ornatum, & per verbum Dei, & vſum Sacramentorum, & obſeruantiam diuinæ legis, denario qui mercedem ſignificat æternæ vitæ donandum. Ergo per triticum ſignificantur in Eccleſia Rectores, & Doctores populi: per hordeum indocta, ſed fidelis plebs Chriſti, vel ſtatus hominũ pęnitentium: per vinum & oleum viri perfecti in vita contemplatiua vel in actiua, vel in vtraque permixtè, ſed præcipuè deſignantur homines Religioſi, qui omninò renunciantes ſęculo, ſeruituti Dei ſolemnibus votis obſtricti ſe penitus addixerunt. Sic Haymo. Equidem ſupradictas quinque Interpretationes minime approbo: Nã Rupertus & Ambroſius hanc Viſionem referunt ad res multò ante ipſam præteritas, & ipſi Ioanni atque Eccleſiæ notiſſimas, cùm ea tamen Viſio præcipuè ad res futuras & ignotas pertineat. Andreas verò & Victorinus & Haymo verba Scripturæ huius loci ſatis incongruè atque incommodè ad ſuas interpretationes explicant; quędã etiam durè ac violentè detorquent.

†

VNDECIMA Diſputatio.

Examinatur Interpretatio apertionis tertij ſigilli, in ſpeciē magis quam reuera probabilis, ab Aureolo & Lyrano tradita.

Interpr. reolus. ranus.

PVTANT iſti, per oſtentum equi nigri viſum à Ioanne in apertione tertij ſigilli, ſignificatam eſſe ſupremam calamitatem, & exitium, & deſolationem quæ Iudæis contigit ſub Tito Romani exercitus Imperatore, in vltionem videlicet impijſſimæ cædis Chriſti, & ob plurima & maxima quibus Eccleſiam Chriſti afflixerunt malà.

Equus niger ſignificabat Romanum exercitum quem Titus duxit aduerſus Iudæos, nam equus bellici roboris atque vigoris ſymbolum eſt: niger verò appellatur ab effectu, ſicut dicitur Sol calidus, & atra ſine pallida mors; Nigredo enim equi iudicium erat ingentium malorum & calamitatum quibus Iudæi conflictati & contriti ſunt à Romanis: quarum magnitudo & immanitas prorſus incredibilis videretur, niſi eam memoriæ proditam haberemus, teſtatamque à Ioſepho qui magna eius belli pars fuit. *ſephus.* Is verò in libris de Bello Iudaico inter alia ſcribit, eo bello partim fame, partim gladio interijſſe vndecies centena millia Iudæorum: captiuorum autem per omne belli tempus ad ſeptem & nonaginta mille fuiſſe numerum. Seſſor iſtius equi Titus fuit Romanum regens exercitum: nam cùm pater eius Veſpaſianus qui bellum contra Iudæos gerere cœperat, electus fuiſſet Romanorum Imperator, curam eius belli, conficiendi Tito filio demandata ipſe Romani Imperij arcem debellaturus Vitellium, contendit.

Statera quam ſeſſor illius equi dicitur in manu habuiſſe, ſignificabat diuinam iuſtitiā, quā Titus, etſi non mente, ipſo tamen opere, & factis executus eſt. Decreto enim voluntatis ac iuſtitiæ diuinæ factū eſt, vt exercitus Romanus Iudæos omnes qui erant in Iudæa, partim internecione deleret, partim abſtractos in ſeruitutem, totum per orbē terrarum diſſiparet, in Chriſti mortis videlicet vltionem atque vindictam. Hoc autem multis antè ſæculis non obſcurè futurum prænuntiauerat Daniel: id ipſum vero Dominus noſter apertè prędixerat verbis illis, quæ refert Lucas Cap. 19. *Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram poſternēt te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.* Idem Lucas Capite 21. refert illa Domini verba ſuper eadem re; *Cùm videritis circumdari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius.* Et paulò infra: *Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ieruſalem calcabitur à Gentibus.* Licèt igitur Romani bellum illud ſuſceperint & geſſerint nō ad vindicandā Chriſti mortē, ſed ad puniendā Iudæorū cōtra Romanū Imperiūrebellionē; Deus tamen occulto, & ipſis ignoto animorum inſtinctu atq; incitatu eos impulit ad id bellum gerendum, eoſque in eo bello proſperauit, nimirum eorum miniſterio & opera vſus ad vlciſcendam Chriſti necem: Similiter enim antiquitus ad caſtigandos Iudæos vſus eſt ope-

Daniel. 9 Locus Lucę 19. & 21.

opera & miniſterio Regis Aſſyriorum Salmanaſar, & regis Chaldęorum Nabuchodonoſor, vt videre eſt apud Eſaiam & Ezechielē. Quo circa ſignatè in hoc loco dictū eſt, ſeſſorem illius equi habuiſſe ſtateram non in mēte, ſed in manu ſua, quia diuinæ iuſtitiæ vindictam nō exequebatur mēte ſua, id eſt, ſciēs & volens id agere, quod per eum Deus fieri volebat; ſed in manu tan tùm habebat ſtaterā, quia etſi nec ſciens, nec volens, ipſo tamen opere factoq́; diuinæ voluntatis & iuſtitiæ decretum exequebatur.

Per bilibrē porrò tritici vno denario conſtantem ſignificabatur, ad tantam Iudæos abiectionem ac vilitatem atque contemptum eſſe deuenturos, vt nobiliores ipſorum, qui tritici ſimilitudine figurantur, decem vno denario vendendi eſſent: Libra enim vna denotat numerum quinq; Iudæorum, propter quinque libros Moyſi ab omnibus Iudæis receptos tanquam ſacros. De ignobilioribus autem Iudæis, qui per hordeum ſignificantur, triginta vno denario venundādi erāt: Hoc autem ne de ſuo ſenſu dixiſſe aut finxiſſe videretur Lyranus, Scriptorem eius rei laudat Hugonem quendam qui ſcripſit de fine belli Romanorum aduerſus Iudæos, affirmantem, Romanos deniq; multa cæde Iudęorum ſatiatos feſſoſq́; quæſiuiſſe mercatores quibus captiua mancipia diuenderent: Sed quia plurimi erant venales, pauci vero inueniebantur emptores, non defuiſſe, ait, qui triginta mancipia vno emerent denario: vt ſicut illi Dominum emerant à Iuda triginta denarijs, ita contrario modo triginta ipſorum vno denario venderentur. Quòd autem noluit Dominus lædi vinum & oleum, id pertinet ad conſeruationem Chriſtianorum id temporis habitātium in Iudæa, qui priuſquàm ingruerent ſupradicta mala, diuino monitu, Ieroſolymis omniq; ex Iudæa decedentes, in Vrbem nomine Pellam, quæ trans Iordanem erat in regno Agrippæ regis confœderati Romanis, conceſſerunt. Rectè autem Chriſtiani per vinum & oleum ſignificantur: per vinum quidem, ob feruorē charitatis exuberantiamq; ſpiritualis gaudij primitiuæ Eccleſiæ, per oleū verò propter lenitatem & manſuetudinem, effuſionemque benignitatis per elemoſynas & opera miſericordiæ. Et huiuſmodi quidem eſt interpretatio huius loci quæ Lyrano & Aureolo maximè placuit.

34 Etenim, nec pauca, nec inualida ad iſtam refellendam interpretationem ſuppetunt argumenta. Illud namque Ieroſolymitanum excidium multis iam annis hanc Beati Ioannis Viſionem præceſſerat, eratq; notiſſimum omnibus, & toto fermè terrarum Orbe vulgatiſſimum: at Viſio hæc prophetica rerum fuit ignotarum & futurarum. Deinde, per tres iſtos poſteriores equos ſignificatæ ſunt variæ perſecutiones & afflictiones fidelium diuerſis futuræ in temporibus: Titus autem Imperator non fuit inſectator Chriſtianorum, nec bellum illud ſuſcepit cōtra Chriſtianos, ſed contra Iudæos Romano Imperio rebelles: immo verò tot tantaq; mala quæ Iudæis ex eo bello contigerunt, non attigerunt Chriſtianos extra Iudæam tempore illius belli innoxiè commorantes. Adhæc, quē ad finem, quamque ob vilitatem hæc Viſio, ſecundùm iſtorum interpretationem, data fuiſſet B. Ioanni? non ſanè ad docendum eum, quod ignorabat, quippe qui eam rem optimè nouerat: non in vſum Eccleſiæ, cui videlicet ea res tum ex profanis Auctoribus, præſertim autem Ioſepho eius belli diligentiſſimo & probatiſſimo Scriptore, tum ex Eccleſiaſticis Scriptoribus pernotuerat.

Refutatio ſupradictæ interpretationis.

DVO-

DVODECIMA Diſputatio.

Enarrantur aliæ duæ ſuper tertij ſigilli apertione Interpretationes quæ ſuperioribus videntur eſſe probabiliores.

35 TIconius, & Primaſius, & Beda myſterium tertij ſigilli interpretantur de falſis fratribus, præcipuè autē de hypocritis qui ſub doloſa ſanctitatis imagine, & fallaci pietatis obtentu vel ſibi lucrum & honorem captant, vel etiam alijs ſpiritualem perniciem exitiumque comparant, de quibus ſcilicet Dominus dixit, ***Attendite vobis, à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces***, Rectè autem hypocritæ dicuntur habere ſtateram in manu ſua; ſimulantes enim magnum iuſtitiæ zelum, aliorum dicta, & facta exigunt, & examinant velut ad trutinam perfectę iuſtitię, quicquid enim iuſto conuenit Iudici, etiam iſti veri tranſgreſſores, ſed callidi tamen ſimulatores iuſtitiæ ſibi arrogant & vſurpant. In tritico & hordeo Sancta Chriſti Eccleſia eſt intelligenda, in qua ſunt perfectiores, tritico ſimiles, & imperfectiores, ſimiles hordeo, vel per triticum Præpoſiti Eccleſiæ, per hordeum ſubiecti eis populi ſignificantur. Non eſt minus quid vna bilibris quam tres bilibres, quia in Chriſti Eccleſia eadem eſt & in ſingularitate. Deitatis & in Trinitate Perſonarum fidei ac religionis perfectio. Idem quoque pretium eſt tritici & hordei, cum illud tamē præſtabilius ſit quàm hoc: licèt enim in Eccleſia ſint alij maioris meriti alijs, omnes tamen eodem dominici ſanguinis redempti ſunt pretio, & remunerandi ſunt denatio vitæ æternæ, quæ inter multas & varias manſiones, quæ ſunt in domo Patris, communis eſt omnium. Nā etſi propter differentiam meritorum alius ibi alio poſſit eſſe ſublimior, præmioque maiori ditatus; nullus tamen ibi eſt alio longæuior, vbi vna eſt immortalitas ſingulis, eademque æternitas permanet vniuerſis. In vini & olei ſimilitudine vim Sacramentorum prohibet violari, Sacram dico Vnctionem, pretioſumque Cruorem, Vnde legitur apud Zachariam Cap. nono, *Quid bonum eius, & quid pulchrum eius, niſi frumentum Electorum, & vinum germinans Virgines.* Dauid etiam dixit, *Vt vinum lætificet cor hominis, & exhilaret faciem in oleo.* His fermè verbis eam quam diximus interpretationem Primaſius explicat.

Interpr. Ticonius Primaſius. Beda.

Matth. 7.

Ioan. 14

Locus Zachariæ 9

Pſal. 103

36 Idem putandum eſt ſenſiſſe Bedam, qui apertionem tertij ſigilli, de falſis fratribus interpretatur, quorum peſſimi & nocētiſſimi ſunt Hypocritæ: Equus niger, ait Beda, falſorum caterua eſt fratrum, qui ſtateram rectę profeſſionis habent, ſed fratres & ſocios ſuos lædūt per opera tenebrarum: Dum enim auditur vox de medio Animalium dicens, *Ne læſeris*, ſatis oſtenditur, illic eſſe qui lædat. Ergo quod iſta voce dicitur, tale eſt, Caue ne tuo exemplo peſſimo fratrem tuū ſcandalizes, pro quo Chriſtus mortuus eſt, & qui ſacri ſanguinis atque Chriſmatis portat inſignia; Siue enim perfecti virtutibus & meritis viri, ſiue minimi quique in Eccleſia, fide tamen Trinitatis imbuti, omnes pretio domini ſanguinis ſunt redempti. Nec immeritò bilibri & non ſimplici libra & fidei, & operum perfectio Chriſtiana exprimitur, cùm ea vtrumque habeat, & in geminę charitatis radice conſiſtat. Hæc Beda.

Beda.

ad Rom.

Eſt

37 Eſt denique alia interpretatio huius loci, myſterium tertij ſigilli referens ad Hæreticos & Hæreſiarchas, vt fuere olim Arius, Pelagius, Neſtorius, & in hac memoria noſtra Lutherus & Caluinus. Hanc interpretationem præ cæteris approbarunt Ioachimus Abbas, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, & de recentioribus libri huius Explanatoribus Gagneius & noſter Ribera, qui ad hanc interpretationem verba Scripturæ huius loci ſic accommodant: Tertium Animal quod in apertione tertij ſigilli locutum eſt Ioanni, formam habens hominis, Matthæus Apoſtolus & Euangeliſta fuit, cui Humanitatis Chriſti deſcriptio attribuitur; quo Animali tertius ordo vel ſtatus in Eccleſia, qui eſt Prædicatorum & Doctorum, pro Catholica fide aduerſus Hæreticos acerrimè propugnantium ſignificatur. Equus niger, occultam Hæreticorum ceu quibuſdam vmbris & tenebris ſimulationum obfuſcatam, &, ne agnoſcatur, palliatam, indicat. Cernens enim Diabolus nihil ſe in perſecutione ac cæde Martyrum profeciſſe, ſed vno occiſo multa millia repullulaſſe, aliam nocendi Eccleſiæ viam inſtitit, nouos aduerſus eam hoſtes ſuſcitando Hæreticos, aptiſſimè per equum nigrum præfiguratos, quippe qui veræ fidei lumine priuati, nonniſi in tenebris errorum ambulare & verſari poſſunt. Iſtius equi ſeſſor, ſecundùm aliquos, eſt Hæreſiarcha cuius alij doctrinam & dogmata ſectantur; ſecundùm alios, eſt ipſe Diabolus pater & magiſter Hæreticorum. Statera quam habet in manu, ipſa eſt Sacra Scriptura quæ veriſſima eſt regula ad quam tam in fide quàm in moribus examinare ac librare ſe veros Chriſtianos oportet. Dicitur autem habuiſſe ſtateram in manu ſua, quia Hæretici ſacris Scripturis non ſecundùm Eccleſiæ ſenſum & interpretationem Patrum, ſed pro ſuo arbitrio & libidine vtuntur, huc illuc detorquentes, & quaſi verſatilem, & ad quodcumque voluerint flexibilem in manu ſua Scripturam habentes.

Quæ autem dicuntur de bilibri tritici, & de triplici bilibri hordei, & de vino, & oleo, putant omnino figuratè accipienda eſſe. Triticum quod humano cibatui conuenientius & ſuauius eſt quam hordeum, ſignificat Nouum Teſtamentum & legem Euangelicam, cuius auctor Chriſtus, quaſi granum frumenti miſſum in terram, et mortuum, maximum per mortem ſuam mundo fructum attulit. Rectè autem bilibri tritici comparatur, quia ſumma Euangelij, & Noui Teſtamenti in Fidei potiſſimum, & Dilectionis præcepto continetur. Hordeum quod aſperius & inſuauius eſt ad edendum, & cibatui ſeruit animalium, legem Moſaicam & Vetus Teſtamentum deſignat, quod oneribus conſtabat propemodum intolerandis. Et quia vetus Scriptura tripartita eſt, partim videlicet legalis, & partim hiſtorica, & partim prophetica, congruè aſſimilatur triplici bilibri hordei. Denarius porro qui perfectus eſt numerus, omnibus ſcilicet numeris ſimplicibus conſtans, denotat perfectionem Fidei, per hanc nempe tam bilibris tritici, quàm tres bilibres hordei emuntur, id autem eſt, veram Scripturarum tam Noui Teſtamenti quam Veteris intelligentiam nonniſi denario Fidei comparari, iuxta illud Eſaiæ dictum, *Niſi credideritis non intelligetis*. Hæretici itaque qui ſacras Scripturas mutilant, & peruertunt, & in manu ſua habent, proprio eas arbitrio, non autem Eccleſiæ iudicio interpretantes, quia denarium perfectæ fidei non habent, veram earum cognitionem habere non poſſunt. Iam verò vinum & oleum dicuntur per tropum, Prædicatores & 38

Ioan. 12.

Act. 15.

Eſaiæ 28.

Docto-

Doctores Eccleſiæ, dum palàm iniquè viuentes acriter ſeuereq; reprehendunt, tanquam vini acrimoniam habentes; olei autem mollitiem & lenitatem habent, dum puſillanimes conſolantur, & per ignorantiam & infirmitatem peccantes in ſpiritu lenitatis corripiunt & corrigunt. In medio igitur quatuor Animalium, id eſt, in communi conſenſu quatuor Euangeliſtarum, & Catholicorum prædicatorum atque doctorum, auditur illa vox conſolatoria dicens, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne laſeris*. quaſi diceret, Nolite vos fideles timere, quamuis crudelitati perſecutorum Paganorum impietatē ſuccedere videatis Hæreticorum, non enim lædere vos poterunt, nec ſpiritualem Scripturarum cibum vobis corrumpere, ſi firmiter ac perſeueranter denarium perfectæ fidei quo vera illarum intelligentia comparatur, retinueritis. Sic iſti eam quam diximus interpretationem enarrant.

DECIMATERTIA Diſputatio.

Omnium maximè probatur Auctori proximè dicta Interpretatio, eaque pleniùs enucleatiuſque ab eo declaratur.

39 DVas ob cauſas placet mihi præ cæteris proximè ſuperior Interpretatio; tum quòd ad eam verba Scripturæ huius loci congruè commodeque applicari & aptari queant, tum quòd ea Interpretatio magnam habeat cohærentiam atque connexionem cum Interpretatione ſecundi ſigilli quā ſupra nos approbauimus: vt ſicut per ſecundum ſigillum ſignificata eſt perſecutio Principum Paganorum, & ſtatus Beatorum Martyrum: ita per hoc tertium ſigillum ſignificata fuerit perſecutio Hæreticorum, & ſtatus ſanctorum Eccleſiæ Rectorum & Doctorum, hic enim paruo interuallo ſucceſſit illi. Perſecutio etenim Chriſtianorum a Romanis Imperatoribus facta, propè ad principatum Magni Conſtantini peruenit, atque in eo ipſo tempore hæreſis orta eſt Arianorum, qui atrociſſimi fuere Catholicorum hoſtes, & diu multumque Catholicam Eccleſiam diuexauerunt: Aduerſus iſtos in eodem illo ſæculo ſuſcitauit Deus fortiſſimos Catholicæ doctrinæ propugnatores, clariſſimoſque Doctores Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Hilarium, Ambroſium, alioſque.

Sed nos verba Scripturæ huius loci per partes explanemus atque perpendamus. *Equus niger*. Benè profectò per equum nigrum præfigurati ſunt Hæretici: Equus nempe animal eſt velox, pugnax, audax, ambitioſum, libidinoſum, & ſine intellectu, ſcriptum quippe de eo eſt, *Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus*. Promittunt Hæretici ſectatoribus ſuis & certam veritatis cognitionem, firmamque ſalutis ſpem & fiduciam, ſed vtrumque mendaciter fallaciterque promittunt, cùm in eos verè illud dici queat, *Fallax equus ad ſalutem*: Nigredo inter omnes colores maximè recedit a claritate lucis, ſimiliter Hæretici à luce veræ fidei, veræque iuſtitiæ & ſanctitatis longiſſimè abſunt. Sunt itaque Hæretici nigri, quòd mentem animumque errorum tenebris obſcuratum habent, ad quos benè congruit dictum illud Nahum prophetæ, *Facies omnium eorum ſicut nigredo ollæ*.

Curl ci ſi equi

Pſal

Nahi

Sequitur illud: *Et habebat ſtate-* 40
ram

odo iba te- ma

ram in manu ſua. Statera in manu Hæreticorum eſt ſimulata eorum iuſtitia, & fallax diuinarum Scripturarum interpretatio: vſurpant frequenter Hæretici teſtimonia ſacræ Scripturæ, doloſè proponunt, falsò peruersèque interpretantur, quin etiam germanos ſeſe eius interpretes iactitant & venditant, ad eius ſolius normam & præſcriptū viuere ſe, ac ſapere, & docere quæ docent, & facere quæ faciunt, profitentur. Et ſicut ſtatera ponderamus an quod emere volumus, iuſti ſit ponderis, dignúmque pretio quod pro eo penditur; ita Hæretici callidè pertentant & explorant eos quos ſibi volunt adiungere, vtrum graues ſint, an leues; ſolidi, an vani & futiles; prudentes, an ſimplices, firmi & ſtabiles, an inconſtantes & ad quodlibet mobiles atque flexibiles; ſtudioſi ne ſobrietatis & continentiæ, an voluptatum amatores; denique timentes Deum, an libertatis & nouitatis cupidi & ſectatores. Ariani dialecticam & philoſophicam doctrinam, Pelagiani humanæ rationis & iudicij dictamen quaſi ſtateram tenebant, qua myſteria Fidei & dogmata Chriſtianę diſciplinæ pōderare, examinare, dijudicare volebant. Alij pro ſtatera habuerunt proprium animi ſui inſtinctum & ſenſum, ad hunc exigentes & examinantes omnia quæcumque vel approbabant, vel reijciebant. Talis itaque eſt Hæreticorum ſtatera in quam ſcilicet verè dici poſſit illud Oſeæ, *Chanaan, in manu eius ſtatera doloſa*; verèque dictum eſt ab Iſidoro primo in libro de ſummo Bono, occaſionem per quam fit hæreſis obſcuritatem eſſe diuinarum Scripturarum; ob quam Hæretici in earum ſcrutatione caligantes, aliter quàm res ſe habeat, intelligunt, & intelligere debere pertinaciter contendunt.

la- ma eti-

41 Circa illa verba, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario*. Sciat Lector, pro eo quod Latinus interpres dixit hoc loco, *Bilibris tritici, & tres bilibres hordei*, Græcè legi *chœnix tritici, & tres chœnices hordei*. Qualis autem & quanta ſit menſura Chœnicis, accurate declarat in libro ſecundo de Menſuris Agricola, diligentiſſimus iſtiuſmodi rerū Scriptor, ex quo illud colligitur, Chœnicem menſuram eſſe aridorum, & continere viginti ſeptem vncias, id autem eſt, duas libras, ſuperque quartam librę partem; idēque traditur a Polluce, & Suida, eoſque ſecuto Alciato. A qua menſura proximè abeſt bilibris, quo nomine vti maluit Latinus Interpres quàm vocabulo Græco chœnicis vulgo Latinis ignoto. Erat autē chœnix menſura cibi vno homini in diem vnum ſufficiens, & aſſignari ſolita. Sed quid ſignificatur iſtis verbis, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario*? Victorinus & Arethas putauerunt ſignificari magnam famem futurā, præcipuè verò in nouiſſimis tempo ribus, & circa aduentum Antichriſti, de qua ſcilicet fame Dominus in Euangelio loquens de extremis illis temporibus dixit, *Erunt fames per loca*. Etenim fames illa de qua loquitur Dominus, maxima futura eſt, ſicut mala omnia illius temporis: non eſt autem cenſenda magna fames, in qua nec triticum deeſt, nec hordeum, paulò licèt ſolito carius; vinum autē & oleum prorſus illæſa ſunt. Magna ſanè atroxque fames in ſuperioribus temporibus, & poſt Apocalypſim a Beato Ioanne conſcriptam, ſæpius fuit: nam in anno ab ortu Domini quadringēteſimo quinquageſimo octauo tanta per Italiam fames deſæuijt, vt matres comederent carnes filiorum ſuorum: & in anno Domini quingenteſimo trigeſimo nono, præ fame homines propria membra comediſſe traditum eſt memoriæ: & anno Dñi ſeptingēteſimo, totos tres annos circa fames per

Quale genus menſuræ ſit Chœnix.

Agricola.

Pollux. Suidas. Alciatus.

Victorinus & Arethas.

Matthæus Palmerius & Martinus Polonus in ſuis Chronicis.

Digitized by Google

per Italiam graſſata eſt. Non igitur illis verbis Scripturæ deſignata eſt fames quæ in nouiſſimis temporibus futura eſt maxima, cùm hæc Scripturæ verba non magnam,ſed ſatis tolerabilem inſinuent famem.

42 Quænã igitur eſt germana iſtorum Scripturę verborum de bilibri tritici, & triplici bilibri hordei ſententia? Proculdubio iſta verba non propriè,ſed figuratè ac myſticè accipienda ſunt: Licet autem ea ſatis congruenter & commodè ſic intelligere,atque interpretari. Per triticum ſignificantur in Eccleſia Chriſti viri perfecti vel perfectionis ſtatus, vt ſunt Antiſtites Eccleſiæ, vel perfectione virtutis & doctrinæ,vt ſunt Prædicatores,ac Doctores. Per hordeum verò denotatur plebs Chriſtiana indocta & ſimplex,ſed fidelis,& pia, & in obſeruantia Catholicæ diſciplinę,& obedientia Eccleſiæ Catholicæ permanens. Bilibris tritici denotat viros, quos diximus in Eccleſia perfectos duabus rebus, doctrinæ ac virtutum præſtantia inſigniores alijs eſſe oportere,vt gregem ſuum contra inſidias & incurſus Hæreticorum conſeruare queant illæſum. Vel duplex libra ſignificat duplicem iuſtitiam qua pollere debent Antiſtites Eccleſiæ: quarum altera eſt (vt ita loquar) coerciua & punitiua aduerſus Hæreticos, eorum audaciam & conatus coercens, atque compeſcens, atque etiam,ſi queat,ſeuerè puniens. In hoc opere & negocio ſtrenuè laborantes, denique recipient denarium, qui laborantibus in vinea, ſecundùm parabolam Euangelicam, pro diurni laboris peracti mercede redditur; id verò ſignificat vitam æternam, quæ bonorum operum & laborum merces eſt. Per hordeum porrò ſignificatur plebs fidelis,quæ Prælatis Eccleſię, viriſq; perfectis in ſtudio,cultuque virtutum & doctrinæ, inferior eſt, ſicut hordeum & bonitate, & hominum æſtimatione ac pretio vilius eſt tritico. Ternarius bilibriũ hordei denotat, tribus potiſſimùm præſidijs fidelem plebem aduerſus Hæreticos munitam tutamque fore: primùm, frequenter audiendo verbum Dei à Catholicis Prædicatoribus, Hæreticorum verò congreſſus & ſermones tanquam peſtem fugiendo: deinde,frequenter digneque Sacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſumendo: tum diligenti obſeruantia legis Dei, aſſiduaque bonorum operum exercitatione. Sed quia tres bilibres hordei faciunt ſex libras hordei, aduertere hic conuenit,numerum ſenarium in Scriptura ſæpe applicari ad opera & labores, ſeptenarium verò ad ceſſationem laborum & quietem: Legimus, Deum in creatione Mundi ſex diebus opera omnia perfeciſſe, ſeptimo autem die requieuiſſe; iuſſiſſe item Hebræos ſex diebus operari, & ſeptimo quieſcere; Hebræum quoque ſeruum ſex annis ſeruire, ſeptimo anno libertate donari. Et huc videtur applicari poſſe illud Iob, *In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum.* Cùm itaque numerus ſenarius ſignificet interdum labores præſentis vitæ vſque in finem, ſex libræ hordei ſignificabunt Catholicæ plebis bona opera pioſque labores vſque in finem: vt ſit hic ſenſus, Si fidelis populus tria illa quæ diximus, perſeueranter vſque in finem perfecerit,non modo nullum ab Hęreticis capiet detrimentum,verùm etiam ipſe quoque denarium,id eſt,ęternam vitam, ſuæ in bono perſeuerantiæ mercedem accipiet.

Quid ſignificet bilibris tritici.

Quid ſit denarius. Matth. 20.

43 Reſtant illa verba, *Vinũ & oleum ne læſeris*: quorum verborum interpretatio quam tradunt quidam,nõ videtur aſpernanda. Aiunt iſti, per vinum & oleum ſignificari homines in Eccleſia Dei, qui medij ſunt inter Prælatos Eccleſiæ, & ipſam

ſam

Qu... ſice... bili... dei.

Tri... xim... ple... tho... uer... reſi... nita... tui...

Vſu... ri ſe... in S... ra. Gen. Exo... & 1...

Leu...

Per... & ol... gnifi... cund... quei... relig... homi...

Digitized by Google

ſam plebem, & Chriſtianos ſęculares, hi autem ſunt viri religioſi qui renunciantes mundo, ſe totos, ſolennibus votis obſtrictos, perpetuo Dei obſequio & ſeruituti addixerunt. Congruè autem iſti aſſimilantur vino propter deuotionis feruorem, & iucundiſſimam Dei contemplationem; ſunt etiam ſimiles olei propter pietatis pinguedinem, & manſueti animi lenitatem. Et quamuis illa Dei prohibitio, *Ne læſeris*, de tritico etiam & hordeo intelligi debeat; ſpecialiter tamen ſit de vino & oleo, id eſt, vt diximus, de viris religioſis: Illi nempe remotiores ſunt a periculis, & contra Hæreticorum inſidias, & fraudes, atque inſultus, multis validiſſque præſidijs præmuniti: id verò habent tum ratione ſtatus religioſi qui munitior & tutior eſt; tum ob ſingularem quandam Dei curam & protectionem ſub qua religioſi homines viuunt, in eos namque præcipuè conueniunt verba illa Pſalmi nonageſimi, *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur*: & cætera quæ deinceps in eo Pſalmo ſequuntur, & ad religioſos viros optimè quadrant. Sic iſti.

44 Sed illa eſt horum verborum aptior & ſolidior, ob idque probabilior interpretatio, per vinum figuratè ſignificari verbum Dei & doctrinam ſacrarum Scripturarum, per oleum autem diuinam & ſalutarem vim Sacramentorum. Vinum corporaliter calefacit, roborat, exhilarat, & alacres & animoſos facit: hæc ipſa ſpiritualiter facere in animis noſtris verbum Dei & doctrinam ſacræ Scripturæ docet plurifariam ipſa Scriptura, præcipuè autem in Pſalmo xviij. & cxviij. Olei etiam multæ ſunt ad vſus humanæ vitæ commoditates, valet enim ad curationem vulnerum & morborum, ad condimentum ciborum, ad corroborationem virium, in ijs præcipuè qui decertaturi ſunt, vt olim in athletis, & ad vnctionem & conſecrationem Regum & Sacerdotum: Similia horum ſpiritualiter pręſtat nobis Deus per Sacramenta ritè, digneque accepta. Ergo iſtorum verborum hæc eſt germana Interpretatio & ſententia: Quantacumque ſit Hæreticorum audacia, & ferocia, & potentia, & doctrina, & eloquentia, & aſtutia, atque malitia, quamuis illi mille habeant nocendi artes, & vehementer Eccleſiam Catholicam perturbare, vexare, conflictare videantur; nunquam illi tamen vinum & oleum lædere potuerunt aut poterunt vnquam, id eſt, nunquam Eccleſiæ Catholicæ veritatem & integritatem, ſincerumque intellectum, & cultum, atque vſum ſacrarum Scripturarum, & diuinorum Sacramentorum auferre poterunt. Atque hoc ſanè veriſſimum eſſe, ſuperiorum omnium temporum memoria, & experientia comprobatur: Cùm enim ab exordio naſcentis Eccleſię tot ac tantæ fuerint hæreſes, ſemper tamē huiuſmodi vinum & oleum ab Hęreticis illæſum, & inuiolatum, atq; illibatum in Eccleſia Catholica permanſit.

†

DE APERTIONE quarti ſigilli.

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS. 7. & 8. ***Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti Animalis dicentis, Veni, & vide: Et ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & Infernus ſequebatur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ interficere gladio, fame, & morte, & beſtijs terræ.***

45 *1. Interpr.* *Victorinus.* QVID ſignificetur apertione huius quarti ſigilli, breuiſſimè Victorinus indicauit, referens quæ dicuntur hoc loco ad grauiſſimas calamitates & ingentia mala quæ in ſupremis Mundi temporibus ventura eſſe prænuntiauit Dominus dicens in Euangelio, *Matth. 24. Luc. 21.* futuras tunc peſtilentias & mortalitates magnas. Cùm autem dicit, *Et Infernus ſequebatur eum*, hoc ſignificat, Infernus tunc expectabit deuorationem animarum multarum impiarum. Sic Victorinus.

2. Interpr. *Primaſius.* 46 Primaſius locum hunc latiùs quidem, ſed obſcuriùs tamen tractat: Ait eſſe quatuor partes Mundi, vnam Dei, qui ſunt Iuſti; alteram Diaboli, & hanc triplicem, Gentilium ſcilicet, & Hæreticorum ſiue ſchiſmaticorum, & Falſorum fratrum; Et hæ tres partes Diaboli perpetuò contra illam quartam partem quæ Dei eſt, pugnant: in quam partem quartam dicitur hoc loco data eſſe poteſtas ſeſſori quarti equi, interficiendi gladio, fame, morte, & beſtijs terræ, id eſt, per huiuſmodi flagella & mala Eccleſiam Dei vexandi. Hoc etiam aduertere licet ex numero equorum qui viſi ſunt à Ioanne, nam contra vnum eundemque bonum qui albo equo inſidebat, ex aduerſo tres malos oppoſuit, ſcilicet, cum gladio rufum, cum ſtatera nigrum, tertium autem mortis ſigno pallentem; Gladio bellum, nigro famem, pallore denuntians mortem. Et cùm ſingulis alijs plagas ſingulas aſſignaret, huic quarto attribuit omnia plagarum genera, addens inſuper plagam beſtiarum. Dubium autem eſſe poſſet, vtrùm iſtas plagas propriè vt ſonant verba, an figuratè ac myſticè intelligere oporteat. Nam & gladius, & fames, & Mors, & Infernus, & beſtiæ tam corporaliter, quàm ſpiritualiter in Scripturis accipiuntur: claret tamen, bonum illum primum equum album, cui tres malos equos ex aduerſo oppoſuit, iſtiuſmodi omnibus viſibilibus plagis temporaliter exerceri, Sed quia prohibuit lædi vinum & oleum, apertè demonſtrauit, Eccleſiam vſque ad finem ſæculi malorum perſecutione non poſſe perire, quam enim mali contra bonos mouent perſecutionem, hâc Deus ſummè bonus ad ſuorum redigens vtilitatem, opportunitatem eis præbet ſpiritualium triumphorum. Hæc Primaſius: ſecundùm quem, ea quæ dicuntur hoc loco, referuntur ad flagella & mala corporalia quibus Eccleſia Chriſti & iuſti ſanctique homines, Dei permiſſu, ab impijs & iniquis hominibus vexantur & conflictantur ad exercitium & probationem fidei & virtutum.

Ambroſius apertionem quarti 47
ſigilli

Digitized by Google

ſigilli refert ad quartam Ætatem Electorum quæ fuit in Veteri Teſtamento tempore Prophetarum, hi namque myſteria Chriſti & aperto ſermone, & opertè velateque per varias figuras prædixerũt atque præmonſtrarunt. Tunc igitur Dominus quartum ſigillum aperuit, cùm propheticorum oraculorum intelligentiam Doctoribus Eccleſiæ præbuit. Nec ſolum vaticinia, ſed etiam facta Prophetarũ myſticam & ſpiritualem habent intelligentiam, vt illud ſingulare certamen Dauidis cum Goliath gigante Philiſtæo, vt quotidianus Eliæ paſtus per coruum, vt mundatio Nahaman a lepra per lotionẽ eius in Iordane, eiuſque lepræ trãſlatio in Giezi miniſtrum Eliſei. Multa præterea ſatis prolixè tractat Ambroſius ad maiorem huius Interpretationis ſuæ declarationẽ, q nos conſultò referre hic pter mittimus, nã & hanc eius interpretationẽ, & alias eiuſdẽ interptationes ſuperiorum triũ ſigillorũ eſſe huic Viſioni B Ioan. admodùm incongruas & alienas exiſtimamus.

Reg 17. Reg. 17. Reg. 5. c 4.

Interpretio. ...da.

48 Beda, quæ in apertione quarti ſigilli oſtenſa ſunt Ioanni, ea interpretatur de Hæreticis: Quorum nomen verè mors eſt, nam etſi omnes qui grauiter peccant, mortui Deo ſunt, ideòque tale peccatum vocatur mortale ſiue mortiferum; hoc tamen in Hæreticos præcipua quadam ratione conuenit: Si enim Iuſtus ex fide viuit, vt inquit Scriptura, Hæreticus autem veram fidem amiſit, & falſam fidem non ſolum habet ipſe, ſed etiam mortifera perſuaſione aliorum mentibus inſerere conatur, quis neget hæreticum hominem ritè nominari mortem? Atque ob id ipſum pallidus inducitur, quòd pallor morientium color eſt, item inuidiæ & odij ſignum quo Hæretici aduerſus Catholicam Eccleſiã pallent in animis ſuis, & liuent, atque tabeſcunt. Sequitur eos Infernus, quia perditorũ poſt ſe rapiũt cateruam: Diabolus enim & miniſtri eius Hæretici, & Mors, & Infernus appellantur, quod multis ſint cauſa mortis & demerſionis in infernum. Illud autem, *Data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terra*, clarè apparet in magno illo Hæreſiarcha Ario, cuius veſana hæreſis in Alexandria Ægypti orta, indèque prodiens & per quatuor partes terræ peruadens, ad Gallicum vſque peruenit Oceanum, omnibus quatuor iſtis flagellis Eccleſiã Catholicam affligens. Sic fermè Beda. Rupertus autem licet apertionẽ quarti ſigilli referat ad impletionem & manifeſtationẽ prophetiarum quę in Vetere Teſtamẽto nõ erant de quarto myſterio Chriſti, id eſt, de aſcẽſione eius in cœlum; verba tamen Scripturæ huius loci ſigillatim de Hæreticis, ſimiliter vt Beda interpretatur. Sed nos in proxima ſuperiori Diſputatione concluſimus, Hæreticorum ingenia, & ſtudia, & mores, & malitiæ machinamenta, & mala quæ ab eis Catholicæ Eccleſiæ acciderunt, in apertione tertij ſigilli fuiſſe præſignata.

Habac. 2. Rupertus.

Eſt alia huius loci apud Thomam Anglum, & Dionyſium Carthuſianum, & Gagneium Interptatio. Iſti, quæ i apertione quarti ſigilli oſtẽſa ſunt B. Ioan. ea interpretanẽ de Hypocritis, quorũ vniuerſitas in quolibet ætate ſignificatur per equũ pallidũ: Per externũ enim corporis pallorẽ ſimulant & mentiũẽ interiorẽ continentiã, & deuotionẽ, atq; ſanctimoniã, de quib. nẽpe in Euang. Dominus dixit; *Exterminant enim facies ſuas vt pareant hominibus ieiunantes.* Seſſor iſtius equi eſt Diabolus, vel aliqs q quolibet in loco vel ætate eſt quaſi princeps & dux iſtorũ hypocritarũ: Et quia iſte impia ſimulatione pietatis, & virtutum, & ipſe mortuus eſt intus, & alios ad mortẽ trahit plurimos, idcirco nomẽ Mortis 49

5. Interpre. Thomas Anglus. Dionyſius Carthuſianus. Gagneius.

Matth. 6.

Digitized by Google

ei tribuitur. Infernus autem ſequitur eum, quia multi Diaboli habitatores Inferni, ſubſequuntur iſtos incitando eos, & dirigendo, & promouendo ad malum: & quia plurimos vbique locorum æternæ perditionis reos faciunt, nuſquam enim iſtud genus hominum deeſt, & vbique periculum eſt a falſis fratribus ſecundùm illud Prophetæ *Michea 7.* dictum, *Vir fratrem ſuum venatur ad mortem*; propterea dicitur data illis poteſtas ſuper quatuor partes terræ. Permiſſum verò illis eſt interficere gladio, id eſt, ſermone venenato, ſicut Propheta dixit, *Gladius ſub labijs eorum.* *Et fame*, id eſt, priuatione alimoniæ verbi Dei, vel Sacra- *Pſal. 58.* mentorum. *Et morte*, id eſt, quibuſcumque alijs generibus mortis, ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis. Denique, per beſtias terræ intelligere licet brutas cupiditates quibus alios mancipant, vel feriunt aduerſus bonos Tyrannorum rabiem. Sic iſti hunc locum interpretantur.

6. Interpretatio. Haymo. 50 Haymo per iſtos tres equos poſteriores, rufum & nigrum, & pallidum præfiguratam eſſe putat vniuerſitatem omnium reproborum: per rufum quidem, crudelitatē eorum; per nigrum, obſcurationem cordis, errorúmque tenebras; per pallidum, interiorem animæ eorū mortem & ſupplicia æternæ mortis quib. deſtinati ſunt. Seſſor equi Diabolus eſt, qui rectè Mors nominatur, *Sap. 2.* *Inuidia enim Diaboli mors introiuit in orbem terrarum*: qui ſedet ſuper pallidos, id eſt, opera mortis habentes, quique non ſolum ipſi ſunt mortui, ſed alios quoque mor- *Prou. 27.* titradere ſtudent, vnde ſubditur, *Et Infernus ſequebatur eum.* Sicut enim Infernus nunquam dicit, *Sufficit*, ſed ad recipiendas animas ſinum ſuum laxat; Sic iſti cor ſuum dilatant ad ambienda terrena bona, nec tantum acquirere poſſunt quantum ipſi concupiſcunt: Sequūtur itaque Diabolum, qui eſt caput omnis malitiæ, vnde ſcriptum eſt, *Imitantur eum qui ſunt ex parte eius.* *Sap. 2.* Auctor igitur mortis Diabolus contra viuos, id eſt, Iuſtos & Sanctos viros pugnaturus ſedet ſuper equū pallidum, quia per miniſterium Reproborum quos iam ipſe ſpiritaliter occidit, vitam Electorum extinguere conatur. *Data eſt ei poteſtas ſuper quatuor partes terræ*, Orientalem ſcilicet, & Occidentalem, Septentrionalem item atque Meridionalem, quia vbique terrarum & locorum Diabolus per ſe, perque miniſtros ſuos, omnes malitiæ ſuæ artes aduerſus bonos exercet. Poſſumus etiam quatuor terrę partes per myſticam intelligentiam accipere pro quatuor terrenorū hominum generibus qui ſunt hoſtes Eccleſiæ & bonorum hominum, Paganos dico, & Iudæos, & Hæreticos, & falſos Chriſtianos. Interficit porrò Diabolus quoſcumque poteſt quatuor modis, vel gladio prauæ ſuggeſtionis & perſuaſionis vel fame, id eſt, ſubtractione verbi Dei, & Sacramentorùm; vel morte ſcilicet interiori & ſpirituali; vel per beſtias terræ, id eſt, per homines ſæuitia efferatos, & ferina crudelitate prǣditos, quales fuere olim aduerſus Chriſtianos Nero, Domitianus, Decius, Diocletianus, aliique. Sanè, Apoſtolus in primo Capite Epiſtolæ quam ſcripſit ad Titum, Cretenſes appellauit malas beſtias. Hactenus ex Haymone.

DI-

DECIMA QVINTA Diſputatio.

Exponuntur aliæ tres Interpretationes apertionis quarti ſigilli.

Interpretatio. Aureolus. Lyranus.

51 AVREOLVS & Lyranus exiſtimant in apertione quarti ſigilli deſignatam eſſe ſecundam perſecutionem Chriſtianorum factam à Domitiano Romanorum Imperatore, in qua & ipſe Ioannes in dolium feruentis olei miſſus eſt, & in Patmos inſulā relegatus. Domitianus autem primo quidem principatu ſuo ſimulauit clementiam, & iuſtitiam, & probitatem; Sed quia ſimulatio virtutis diuturna eſſe non poteſt, mox in tantam erupit ſcelerum immanitatem, vt peſtilentiorne fuerit Princeps, quam Nero incertum fecerit. Congruè verò Domitianus comparatur equo pallido, vel propter pallorem inuidiæ ipſius & odij præſtantium virorum; vel quia fuiſſe illi perpetuum quendam oris pallorem, maligni animi indicem teſtéque, in veteribus Romanæ hiſtoriæ monumentis proditum eſt: Vel equus pallidus ſignificat Romanū populum & Senatum quorum ille maximam fecit cædem prorſus adeò, vt etiam qui ſuperſtites erāt, in ſummo tamen animi pauore angoreque viuerent; pallor autem & morientibus, & vehementer timētibus accidere ſolet.

52 Huius equi ſeſſor Domitianus fuit qui per quindecim totos annos Romano potitus eſt Imperio. Cui aptè nomen Mortis imponitur, tum quod mortis ſupplicio quamplurimos affecerit, tū quod etiam ipſe vitam ab alijs occiſus, violenta morte amiſit. Infernus autem ſequebatur eum, quia crudelitas eius non humana, ſed infernalis & diabolica videbatur, aut quia, tanquam furijs inferni, ad tantam ſæuitiæ immanitatem videbatur incitari atque inflammari. Dicitur porrò data ei poteſtas ſuper quatuor partes terræ, quod in has omnes tunc dilatatum eſſet Romanum Imperiū, & quòd plurimos ipſe in illis quatuor terræ partibus multifariam occidiſſet, tā de Chriſtianis quam de Romanis. Vſus autem eſt quadruplici genere tormentorum, gladio ſcilicet, & fame, & morte, id eſt, varijs generibus mortis, vel per demerſionē in profundum aquarū, vel per cōbuſtionem ignis, vel per lapidationem; interfecit etiam per beſtias terræ, iubens in publicis ſpectaculis Sanctos Martyres beſtijs obijci dilaniandos. Sic iſti.

Noſter Ribera huius quarti ſigilli myſterium interpretatur de tertia Chriſtianorum perſecutione facta ſub Traiano Romanorū Imperatore paulò poſt Beati Ioannis exceſſum. Hāc verò fuiſſe atrociſſimam & funeſtiſſimam, licet intelligere ex illis Euſebij verbis quę ſunt in Capite trigeſimo ſecundo libri tertij Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: Perſecutionum, inquit, pondus vrgebat Eccleſiam, & tam immenſæ cateruæ Martyrū quotidie iugulabantur, vt Plinius Secūdus qui tūc prouinciam adminiſtrabat, multitudine interēptorū permotus, referret ad Imperatorem Traianū, ꝙ innumera hominū millia quotidie obtrūcarentur. Equus itaq; pallidus pfigurauit Traianū atq; eius adminiſtros executoreſq; crudelitatis in Chriſtianos, qui ferro & fame & beſtijs ꝗ plurimos Chriſtianos occiderūt; pallor enim familiaris morientiū, & pauentiū, atq; fameſcētiū color eſt. Data verò ſeſſori equi fuit poteſtas ſuper quatuor par- 53

2. Interpr. Ribera.

Euſebius.

partes terræ, id eſt, perſequendi & occidēdi Chriſtianos qui per iſtas quatuor partes terræ ſparſi degebant. Et ad hanc perſecutionem Ribera pertinere exiſtimat illa Domini verba dicta Angelo Philadelphiæ, & ſupra in Capite tertio ſcripta, *Ego ſeruabo te ab horâ tētationis quę ventura eſt in orbē vniuerſum, tentare habitantes in terra.* Illud porrò, *Et infernus ſequebatur eum*, ſignificat æterna inferni ſupplicia quæ manebant Traianum & crudelitatis eius executores aduerſus Chriſtianos: Expectabat, inquit Victorinus, infernus deuorationem animarum multarum impiarum: huius ſimile eſt illud Eſaiæ, *Dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termino, & deſcendent fortes eius, & populus eius, ſublimes glorioſique eius ad Eum.* Et Ribera quidem ad hanc fermè ſententiam interpretatur hunc locū.

Interpre. Andreas.

54 Andreas verò Cæſarienſis opinatur, per ea quæ oſtenſa ſunt in Apertione quarti Sigilli, præfiguratam eſſe calamitoſiſſimā & miſerrimam temporum conditionem, quæ futura erat Maximiano & Diocletiano Romanum Imperiū obtinentibus, ſub quibus, etiam ſuperiorum omnium crudeliſſima perſecutio Chriſtianorū facta eſt: Andreæ verba ſunt huiuſmodi; Quartum animal locutum Ioannis in apertione quarti ſigilli fuit Aquila, quæ vbi perſpicaciſſimis oculis prædam ſupernè deſpectauit, maxima ſtatim celeritate ad eam rapiendam è ſublimi deuolat. Hoc autem ſignificat clades, plagaſque omnes non aliunde venire quàm à ſupernis, Deus namque iuſta ira & indignatione prouocatus mittit illas, partim quidē, vt iuſtos & ſanctos viros ab impijs afflictatos & vexatos vlciſcatur; partim autem vt ipſos impios per eas plagas puniat. Quod verò dicitur de equo pallido & ſeſſore eius, & de pediſſequo eius inferno & de quatuor flagellis quibus datum illi eſt percutere omnem terram, cum calamitoſo rerum ſtatu qui fuit imperantibus Maximiano & Diocletiano valde congruit: Cū enim Imperatore Maximiano in ipſo perſecutionis Chriſtianorum æſtu peſtis ſimul & fames crudeliter graſſarentur, tanta hominū multitudo, vt ſcribit Euſebius capite octauo libri noni hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, interijt, vt cadauera ſepulturæ tradi vix poſſent, etiamſi Chriſtiani per id temporis curam maximam ſepeliendis mortuis impenderent; erroreque ſeductos magna humanitate tractantes, ad veritatis lucem reducere niterentur. Addit præterea idem Auctor, non paucos ab Armenijs qui eo ipſo tempore contra Romanos inſurrexerant, contrucidatos occubuiſſe, caneſque in cadauera interfectorum immaniter ſæuiſſe; prorſus adeò vt qui à clade ſuperfuerant, ad inſectandos & occidendos canes ſe totos conuerterent, veriti ſcilicet ne poſt ſuum exceſſum, canum ventres viua ſuorum corporū ſepulchra fierent. Fit etiam credibile, agreſtes quoque feras cadauerum paſſim iacentium copia excitatas & allectas, eiuſdem cum canibus paſtus fuiſſe participes: Quin, noſtra etiam ætate, quædam horum ſimilia vſu veniſſe nouimus. Hæc Andreas.

Euſebius

Confutatio trium proximè ſuperiorum interpretationum.

55 Sedenim, trib. iſtis proximè cōmemoratis interpretationib. refellendis vnum illud in comune ſufficit argumentū, ſupra oſtenſū eſſe a nobis cū Apertionis ſecundi ſigilli myſteriū exponeremus, omnes illas decē Chriſtianorū perſecutiones a Paganis Imperatorib. Romanis factas, à Nerone videlicet vſq; ad Diocletianū, in apertione ſecūdi ſigilli per equū rufum & ſeſſorē eius fuiſſe pſiguratas. Illā porro interpretationē Aureoli & Lyrani, myſteriū quarti ſigilli referentiū ad ſecundā perſecutionē factā ſub Domi-

Domitiano, propriè confutat ratio temporum: Hæc enim Viſio Beati Ioannis propheticam habebat præmonſtrationem, & prædictionem futurarum ignotarumq; rerum, non autem commemorationem rerum præteritarum & notiſſimarum; quo tempore autem hanc Viſionem habuit Ioannes, habuit verò eam in extremo principatu Domitiani, perſecutio Chriſtianorum ſub eo Principe vel finita, vel certè iam proximè finem erat; eratque & ipſi Ioanni & Eccleſiæ notiſſima, non igitur ad eam referre conuenit hanc Viſionem Ioannis.

DECIMASEXTA Diſputatio.

Explicatur vltima Interpretatio Apertionis quarti ſigilli, quæ eſt de Maomete & eius Secta.

56 *10. Interp.* *Ioachimus Abba.* Extremo loco referenda eſt Interpretatio quarti ſigilli ſanè quàm probabilis, a Ioachimo Abbate tradita, & Seraphino Firmano, & Cœlio Pannonio: Iſti, quæ oſtenſa ſunt in quarti ſigilli apertione, interpretati ſunt de Maomete pſeudopropheta, & peſtilentiſſima eius Secta. Per equi pallorem, ait Ioachimus, ſignificatur animi liuor, & inuidia, atque odiũ, earum quippe affectionum externus oris pallor index eſſe ſolet: Iſtiuſmodi ergo colore ſignificatur genus hominum inuidia & odio tabeſcentium, & ſummæ nequitiæ ac malitiæ. Huius porrò quarti ſigilli apertio tunc in Eccleſia Chriſti completa eſt, cùm gens Agarenorum qui ſe nominare Saracenos maluerunt, quaſi de vagina ſuæ habitationis educta, plurimas in Syria, & Aſia, & Græcia Eccleſias deuaſtauit. Equus igitur pallidus Secta eſt Maometana, quæ apud Danielem comparatur quartæ beſtiæ quæ dentibus & vnguibus ferreis armata, comedens, & comminués, & reliqua pedibus ſuis conculcans erat. Huius equi ſeſſor cui nomen erat Mors, auctor eius Sectæ fuit Maometes, quippe innumerabilium ferme hominum & corporalis & ſpiritualis mortis cauſa fuit. Infernus qui ſequebatur eum, aliquis fuiſſe putandus eſt ſubſequentis Sectæ Hæreſiarcha, ex Maometana tamen Secta pullulantis & exortæ: & fortaſſe fuit is qui vulgò dicitur Meſes Mutus, qui in Africa & in Mauritania per ſuos ſucceſſores magna cum potentia regnat. Hæc Ioachimus.

Sed hanc ipſam interpretationẽ 57 *Seraphinus Firmanus* pleniùs & diſtinctiùs, ſimulq; apti⁹ atq; cõmodiùs tractãs Seraphinus Firmanus in breui quadam explanatione libri Apocalypſis quam ſermone Italico fecit, in hanc ſcribit ſententiã: In quarta Eccleſiæ Ætate Secta Maometana extitit, & idcirco in apertione quarti ſigilli viſus eſt equus pallidus, id eſt, populus Saracenus, priuatus vigore fidei, & ſpiritaliter eneruis. Seſſor equi fuit Maometes princeps Saraceni populi, & Sectæ ipſius auctor, Qui ſibi nõ credentes & aduerſantes, corporali gladio interimebat; credẽtes verò ſibi & obtẽperantes peiori morte, id eſt, ſpirituali occidebat, Congruè igitur nomen eius dicitur fuiſſe Mors. Sequebatur autem eum Infernus, quòd Maometana Secta puretur eſſe perduratura vſque ad aduentum Antichriſti, qui propter profundiſſimam errorum & vitiorum abyſſum, & malitiæ barathrum ritè nominatur Infernus. Tanta porrò Maometanæ Sectæ cognatio & congruentia eſt cum futura Antichriſti diſciplina, vt nõnulli ſunt opinati, ipsũ Maome

tem verum fuiſſe Antichriſtum, de quo infrà Beatus Ioannes multa prædicit horrenda execrandaque: Sed iſti confuderunt ſextum ſigillum cum hoc quarto, nam in apertione ſexti ſigilli agitur de Antichriſto. Quemadmodum porrò in Ætate quarta Eccleſiæ Maometes eiuſque Secta viam, & ſedem præparauit Antichriſto, ita côueniens fuit, vt in quinta Ætate in qua nos ſumus, exiſteret inſignis aliquis proximus præcurſor Antichriſti, qui peſſimis diſſeminandis erroribus quaſi viam præſternat & præmuniat venturo Antichriſto; Hunc autem præcurſorem Antichriſti hic ipſe Auctor paulò infrà interpretatur Lutherum vel Caluinum. Illud autem quod hic dicitur, datam ei fuiſſe poteſtatem ſuper quatuor partes terræ, in Sectam Maometanam competere, adeò manifeſtum eſt vt probatione nô egeat, cum Sectam Maometanam per omnes terræ partes eſſe proſeminatam & prolatam, meridiana luce clarius ſit: cuius dilatationi ac potentiæ magnum ſine dubio incrementum dedit multiplex, & diuturna perturbatio Eccleſiæ Chriſti propter varias hæreſes & ſchiſmata, maxima verò debilitatio potentiæ bellicæ Chriſtianorum ob inteſtina Principum inter ſe diffidia atque bella.

Quomodo ſecta Maometana poteſtatē habuerit ſuper quatuor partes terræ. Cœlius Pānonius.

58 Cœlius Pannonius hoc in loco appoſitis exemplis ſucceſſorum Maometis declarat quemadmodû per eos Secta Maometana in quatuor iſtis terræ partibus ſedem poſuerit, imperiumque obtinuerit: Poſt mortem, inquit, Maometis qui Syriam & Arabiam bello inuaſerat & ſubiugauerat, Abdalla Motaliph cum parte exercitus venit in Occidentalem regionem, occupauitque Africam & Hiſpaniam, deſtruens Eccleſias Chriſtianorum, omneſque compellens ad Sectæ Maometanæ ſuſceptionem. Ex alia vero parte Iomar gener Maometis Dux ab vniuerſis declaratus & conſtitutus eſt: is peruaſit omnes prouincias Orientales vſq; ad Indum fluuium, cogens obſeruari ab omnibus legem Maometis, Eccleſijs Chriſtianorum vel euerſis, vel in Meſquitas conuerſis. Iam verò circa annum Domini milleſimû ducenteſimum & duodecimum ſurrexerunt Tartari, & ſubiecerunt ſibi plures Indiæ regiones, & totam Scythiam vſq; ad Tanaim, & Boryſthenem fluuios, & quidquid eſt vſque ad fines Rutheniæ: iſti verò etiam Sectam Maometanam ſuſceperunt, & regiones Septentrionales vexauerunt. De Meridionali parte nihil attinet dicere, cùm ea primùm ab his Maometanis occupata ſit, & in Africa meridionali atque in Ægypto etiam nunc vigeat & regnet. Patet igitur, poteſtatem datam fuiſſe Maometi & ſectatoribus eius ſuper quatuor partes terræ interficiendi gladio corporali: *Et fame,* tum corporali, tū etiam ſpirituali: nam apud ipſos interdictum eſt Chriſtianis prædicatione auditioneque verbi Dei & Chriſtianæ doctrinæ. *Et morte*, id eſt, per mortiferas afflictiones & vexationes, & cruciatus captiuorum Chriſtianorum. *Et beſtijs terræ*, ſæpenumero Chriſtianos in contemptum & vindictam eorum, leonibus & vrſis dilaniandos obijciendo, vel ad laborioſiſſimam & ærumnoſiſſimam domeſticarum beſtiarum vt ſunt equi, muli, aſini, cameli, boues, oues, curam & ſeruitutem Chriſtianos cogendo.

†

Digitized by Google

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Declaratur, cur Auctor proximam ſuperiorem Interpretationem Apertionis quarti ſigilli de Maomete & Secta eius præferat cæteris.

95 CVR ego Interpretationem quam proximè commemoraui, anteferam cęteris, maximèque probabilem eſſe cēſeam, paucis indicabo Lectori. Mihi ſanè fit admodum veriſimile, perſecutionem, quam populus Chriſtianus à populo Maometano diu multumque paſſurus erat, fuiſſe in hac Apocalypſi Beato Ioanni reuelatam: Nam ſi alia minoris momenti, minùſque memorabilia, quòd ea pertinerent ad inſignē aliquam Eccleſię vel proſperitatē vel aduerſitatē, manifeſtata ſunt Beato Ioanni; quantò eſt creditu procliuius, præmonſtratam ei fuiſſe hanc Maometicam perſecutionem, quæ alias omnes ſuperiores quatuor modis longe ſuperauit: Primum enim, exceſſit illas diuturnitate tēporis, iā enim annos prope mille adhuc perdurauit, atque etiamnum durat & viget. Deinde, amplitudine imperij & potentiæ Maometanorum perſecutorum qui maximā Orbis terrarum partē ſuæ dominationi ſubiugatam obtinuerunt, hodieq; tenent. Tum, atroci & implacabili odio Chriſtianorum, cum quibus tanto tempore tum de religione, tum de imperio pugnaciſſimè decertarunt. Ac demùm multitudine grauitateque cladium, & calamitatum, malorumq; quibus Chriſtianum populum plurifariam maiorem in modum afflixerunt: Nam & innumerabiles homines impiè renunciantes Chriſto ad impuriſſimæ Sectæ ſuæ cultum pertraxerunt, gentemque Chriſtianam plurimis & ampliſſimis regnis atque prouincijs ſpoliauerunt. Quis igitur non facilè credat, hanc talem & tātam perſecutionem Chriſtianorum a Maometanis factam, fuiſſe in his Viſionibus reuelatam Beato Ioanni? Si autem ea reuelata eſt Beato Ioanni, eſt valde conſentaneum exiſtimare, præſignificatam fuiſſe in apertione huius quarti ſigilli, id enim ſeries & ordo ſuperiorum Viſionum depoſcere videtur. In Apertione enim ſecundi ſigilli per equum rufum prænuntiata eſt perſecutio Chriſtianorum in primis Eccleſiæ temporibus facta à Paganis Imperatoribus Romanis: Deinde, in Apertione tertij ſigilli per equum nigrum præſignata fuit perſecutio Eccleſiæ facta ab Hæreticis, maximè verò ab Arianis, quæ quidem paruo temporis ſpatio ſubſecuta eſt primam illam perſecutionem Paganorum: Perſecutioni verò hæreticorum Arianorum paruo interuallo ſucceſſit & Sarracenorum & Maometanorum perſecutio; nam circa annum Domini trigeſimum & ſexcenteſimū, iam deficiente atque exoleſcente Arianorum hæreſi, magnus ille pſeudopropheta Maometes extitit: Erat igitur valde conueniens, vt poſt apertionem tertij ſigilli in qua perſecutio Hæreticorum præfigurata eſt, hæc perſecutio Maometica in Apertione quarti ſigilli Beato Ioanni, & per eum Eccleſiæ reuelaretur.

ta-
ctã
iun
ir-
cõ-
ęſi-
eſ-
er-
iar

Quemadmodum porrò verba Scripturæ huius loci ad hanc noſtram interpretationem congrue commodèque applicari & aptari queant, & in proxime antecedenti Diſputatione ſecundùm expoſitionem Seraphini Firmani dictum eſt,

Applicatio verborum Scriptura ad Maometanam Sectam & perſecutionē.

eſt, noſque hoc loco, alijs quibuſdam additis, oſtendemus. Equus pallidus bellè repræſentat Maometanam Sectam, tum quia equus animal eſt audax, ferox, bellicoſum; & huius Sectæ homines audaces, feroces, bellicoſi fuerunt: Hæc enim Secta per vim bellicam à primo introducta eſt, poſteaque armis dilatata, roborata, & conſeruata eſt. Tum etiam quia hæc Secta planè irrationalis, &, vt ita dicam, ſenſualis, & beſtialis, & voluptuaria eſt; Scriptura verò equi ſimilitudine vti ſolet ad ſignificandum homines inſipienter, & laſciuè, & libidinosè viuentes, in quodam enim loco ſcriptum eſt, *Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus*: & alio in loco, *Equi amatores & emiſſarij in fœminas facti ſunt, vnuſquiſq; ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Pallor autem morientibus & vehementer pauentibus accidere ſolet; Maometani vero & Saraceni cædibus hominum, mundum, animoſque mortalium nimio pauore ac terrore impleuerunt. Iſtius equi Seſſor pſeudopropheta Maometes fuit, qui congruè admodum nomine Mortis inſignitus eſt, nam & ipſe per ſe, multoque magis per ſectatores ſuos innumerabilium mortis hominum, corporalis pariter atque ſpiritualis cauſa fuit: Omninò Secta hæc peſtifera, exitialis, mortifera fuit humano generi. Iſtum porrò equum & ſeſſorem eius Infernus ſequebatur; quia ſicut Infernus, ſecundùm Salomonem, inſatiabilis, atque inexplebilis eſt, ita Maometani nullis dominationis certis finibus contenti, ſemper in dies maiorem potentiam, ampliuſq; imperium affectarunt, & comparare voluerunt. Vel ſequebatur Infernus Maometem, quia videbatur totus concurriſſe Infernus & diabolica potentia ad eum adiuuandum, promouẽdum, & proſperandum: Vel quia nulla vnquam fuit Secta, quæ tot hominum damnationis æternæ, ac detruſionis ad Infernum vbique terrarum, cauſa fuerit. Quomodo autem Maometi, & ſucceſſoribus eius data fuerit poteſtas ſuper quatuor partes terræ, ſatis declaratum eſt in proxima ſuperiori Diſputatione ſecundùm Interpretationem Cœlij Pannonij. Illis denique verbis, *Interficere gladio, fame, morte, & beſtijs terræ*, ſignificantur præcipua genera flagellorum quibus Deus & olim puniebat impios & rebelles ſibi Iudæos, hodieque Chriſtianos populos diuinæ legis tranſgreſſores, grauiſſimiſque ſceleribus mancipatos caſtigare ac punire ſolet. Huiuſmodi quatuor flagella Deus per Ezechielem vocat quatuor iræ ac vindictæ ſuæ iudicia peſſima, id eſt, calamitoſiſſima & nocentiſſima hominibus, Sic enim ait, *Si quatuor iudicia mea peſſima, gladium, & famem, & beſtias malas, & peſtilentiam immiſero in Ieruſalem, vt interficiam de ea hominem & pecus.* Vbi aduertere Lectorem volumus, Ezechielem vocaſſe peſtilentiam, quam Beatus Ioannes hoc loco nomine Mortis ſignificauit, Interdum enim nomen mortis ponitur in Scriptura pro peſtilentia, quòd maximè ſit mortifera, plurimorumque hominum & populorum miſeranda mortis, & in breuiſſimo tempore, cauſa, Sic in libro Exodi & alibi ſumitur. Quomodo autem iſtiuſmodi flagellis Maometani Chriſtianos perculſerint, in ea quę hanc proximè anteceſſit Diſputatione declaratum eſt.

Pſal. 31.

Ierem. 5.

Prouerb. 27. & 30.

Lev. chi

DE

DE APERTIONE Quinti ſigilli.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

Super illis verbis:

9. *Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas Interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes, Vſquequò Domine Sanctus & Verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de ijs qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & illi.*

Exponuntur tres horum verborum Interpretationes, Victorini, Andreæ, & Ambroſij.

61 HIC Locus, ſi quis alius in Scriptura, per obſcurus, ſimulque apud Doctores celeberrimus eſt, ſed ab eis tamen maxima Interpretationum varietate tractatus. Conuenit igitur, etiam nos cum diligentia & cura in eo explicando verſari, expoſitis primùm mùm fideliter aliorum Interpretationibus, noſtraque ad extremū indicata ſententia.

Hanc Beati Ioannis Viſionem in Apertione quinti ſigilli factam, & verbis ſuprà in huius Diſputationis titulo poſitis ab eo deſcriptam, Victorinus hunc in modum interpretatur: Vidit Beatus Ioannes animas occiſorum ſub ara, id eſt, ſub terra: ara enim, & cœlum, & terra dicitur: Sicut ſecundùm Legem erat duplex ara, vna intrinſecus, aurea, & altera extrinſecus, ærea, vel terrea. Quemadmodum igitur cœlum intelligitur ara aurea quæ erat interior, & in quam Sacerdotes qui chriſma habebant, tantùm intrabant; ſic & ara ærea intelligitur terra, ſub qua eſt Infernus: & inde remota pœnis & ignibus regio, & requies Sanctorum, in qua videtur illi quidem ab Impijs, & audiuntur, ſed ad eos tamen tranſmeare non poſſunt: Et hic eſt ſinus Abrahæ de quo loquitur Dominus in parabola Euangelica de Lazaro & Diuite. Hos igitur Sanctos expetere vindictam corporis & ſanguinis ſui, voluit nos cognoſcere, qui omnia videt Deus. Sed quia in nouiſſimo tempore Sanctorum remuneratio perpetua, & Impiorum ventura eſt damnatio, dictum eſt, vt aliquandiu expectarent, & pro corporis ſui ſolatio acceperunt ſtolas albas, id eſt, donū Spiritus ſancti. Hæc Victorinus: in cuius verbis animaduertere licet, ſecundùm ipſum animas Sanctorum poſt mortem, & vſque ad diē Iudicij manere in ſubterraneo quo dā loco prorſus innoxio & quieto, quē vocatū eſſe putat ſinū Abrahę.

1. Interpr. Victorinus.

Quid altare ſiue ara.

Quale receptaculum animarum ſanctorum poſt mortē.

Lucæ 16.

Quid ſtola alba.

62 Andreæ Cęſarienſis Interpretatio huius loci eſt huiuſmodi: Solutio quinti ſigilli, Sanctorū vita defunctorum clamores ad Deum pro Mūdi conſummatione proponit. Qui aūt ſint iſti S. Martyres, duplex eſt Eccleſiæ Doctorum ſententia: quidā enim referunt in antiquos Martyres Veteris Teſtamēti, vt Prophetas, & alios: Sed recentiorum Eccleſiæ Doctorum ſententia eſt, quæ dicuntur hoc loco, non præteritorum com-

2. Interpr. Andreas.

Quorum Martyrum fuerint animæ illa.

commemorationem, ſed præmonſtrationem & prædictionem futurorum continere; & idcirco in eos conuenire qui poſt huius Reuelationis tempus futuri erant Martyres propter Chriſtum. Expetunt autem illi vindictam ſuorum perſecutorum, cupientes ſcilicet vt vel pœnitentes ad Deum conuertantur, vel impœnitentes per generalem Mundi conſummationem excidantur, ne Iuſti ad iniquitatem extendant manus ſuas, ſecundum illud quod in Pſalmis ſcriptum eſt,

Pſal. 124.

Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem Iuſtorum, vt non extendant Iuſti ad iniquitatem manus ſuas. Nam etſi plures Impiorum iam dudum iram Dei experti ſunt, illorũ tamen reliquiæ flagellis adhuc egēt quibus aut conuertantur, aut condignè meritis ſuis plectantur. Cũ autem, datis albis ſtolis, dicitur illis, vt expectent modicum, ſatis declaratur, petitionem vindictę in Sãctis, non eſſe aliud niſi deſiderium conſummationis ſęculi, quam tamen expectare iubentur vſque ad complementum fratrum ſuorum, ne ante illos conſummentur, vt ſcripſit Paulus ad Hebræos xj.

Quid ſit ſãctos petere vindictam.

Quid ſtola alba.

Candor ſtolarum ſignificat ſplendorem virtutum quæ perilluſtres in illis fuerunt, quo ſplendore iam nunc vndique ſunt circumfuſi, etiamſi iſtorum bonorum hæreditatem necdum adepti ſunt. Spe igitur illorũ bonorum quæ ſpiritualibus ipſi oculis contemplantur, ab omni interea craſſitudine excuti meritò lætantur, & in Abrahæ ſinu pacatè requieſcere feruntur. Multorum etenim Sanctorum eſt ſententia, vnũquemlibet eorum qui virtutis cultores fuerunt, locum factis ſuis dignum poſt hanc vitam ſortiri, ex quo de gloria ſibi præparata certam facere queat coniecturam. Sic Andreas; qui, vt etiam ſupra Victorinus, multique Veterum, putauit, animas Sanctorum poſt mortem non videre Deum ante diem Iudicij, qua de re nos paulò infrà diſſeremus.

Vbi poſt mortẽ quieſcãt animæ Sanctorum ante diem Iudicij.

63 Quinti ſigilli apertio, inquit Ambroſius, ad Martyres pertinet. Tunc autem ipſum aperuit Chriſtus, quando ea quæ per parabolas, & per quaſdam figuras de Martyrum perſecutione, & glorificatione dixerat, Doctoribus Eccleſiæ manifeſtauit. Aperuit etiam quintum ſigillum, quando Martyribus cœleſtem gloriam eis promiſſam contulit, eoſque in mundo apud homines clarificauit.

3. Inte[r]tatio. Ambr.

Quid a[ra].

Altare Dei, ſub quo vidit Ioannes animas Sanctorum, Chriſtus eſt, ſub quo quieſcunt vt capiti ſuppoſita membra, eique per eius gratiæ & gloriæ participationem copulãtur. Mouet autem quæſtionem Ambroſius ſuper illis verbis, *Vſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum?* Cum Scriptura prohibeat malum pro malo reddere, & Dominus in Euangelio dixerit, *Diligite inimicos veſtros, & benefacite ijs qui oderunt vos* quomodo Sancti in cœlo conſtituti vltionem de inimicis ſuis expetunt? Hanc quæſtionem ita ſoluit Ambroſius: Sancti diem vltimum deſiderant in quo plenam & conſummatam ſuorum laborum mercedem, glorificatis etiam corporibus ſuis, accepturi ſunt.

Quo[modo] Sãcti p[etant] vindict[am]. Ad Ro[m.] 12. Matt. 5

Hũc enim diem deſiderandum fuiſſe Diſcipulis, oſtendit Dominus illis verbis, *Cum videritis hæc fieri, reſpicite, & leuate capita veſtra quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Et in Oratione dominica petitur, *Adueniat regnum tuum.* Verum quia in die Iudicij ſimul cum glorificatione Sanctorum, erit damnatio æterna Impiorum per quam luent pęnas æternas pro ijs quæ contra Sanctos fecerunt; idcirco Sancti diem Domini ſiue iudicium deſiderantes, expetere dicuntur vltionem inimicorum ſuorum. Nec aduerſatur huic ſententiæ dictum illud Amos prophetæ, *Væ deſiderantibus Diem Domini.* Nã Amos non loquitur de Sanctis,

Luca[e] 21

Matth. 6

Locus Amos 5.

Digitized by Google

ctis, ſed de peccatoribus & impijs qui deſiderare dicuntur diem Domini, in quo fiet æterna eorum dãnatio, non quidem in ſe, non enim eſt illis vllo modo deſiderabilis, ſed in cauſa eius, quæ ſunt peccata: amant enim perſeueranter & ſectãtur peccata quæ merentur illam damnationem.

ngu *7ue* *ola*

64 Sed quid eſt, Datas eſſe animabus Sanctorum ſingulas ſtolas albas? Stola alba gloria eſt ſanctarũ animarum, quæ ſingulas nunc ſtolas poſſident, quia corporibus in terra quieſcentibus, ipſæ tantùm ſtola cęleſtis gloriæ & felicitatis ornãtùr; binas verò ſtolas tunc accipiẽt cum poſt reſurrectionem animæ vna cum corporibus gloriam cęleſtis patriæ ſine fine poſſidebunt. Tempus porrò modicum quo expectare iubentur, quoad numerus fratrum ſuorum compleatur, ſignificat tempus vſque ad diem Iudicij, modicum ſanè in comparatione futuri poſt Iudicium temporis, vel potius æternitatis: non veniet autem dies Iudicij, vſque dum impleatur omnis numerus Electorũ. Sed ponit Ambroſius hanc quæſtionem. Cur ſolæ animæ Martyrũ dicantur ſub altari eſſe, & ſtolas albas accepiſſe, cùm omnes Electorum animæ ſub iſto altari quieſcant, & ſimiles ſtolas albas habeant? Reſpondet Ambroſius animas interfectorum vocari hoc loco non ſolùm animas Martyrum, ſed omnium Iuſtorum; omnes enim Iuſti mortui fuerunt Mundo, vt viuerẽt Deo, ſicut dixit Apoſtolus, *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*; & alio loco, *Omnes, qui piè viuere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur*. Hactenus ex Ambroſio.

' ſit im 'ex- onis rum um.

imas ltari fuiſſe Mar , ſed m ïs rum. lo 3

Tim.

†

DECIMA NONA Diſputatio.

Recenſentur ſex aliæ loci huius Interpretationes, Sancti Gregorij, Auguſtini, Bedæ, Haymonis, Ricardi, & Dionyſii Carthuſiani.

BEATVS Gregorius 64 *4 Interpretatio. S. Gregorius.*
ſuper illis verbis Dei ad Satanam, quæ sũt in primo Capite libri Iob, *Numquid conſideraſti ſeruum meũ Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, &c.* hunc locum Apocalypſis luculenter tractat ita ſcribens, Quid eſt animas Sanctorum vindictam à Deo petere, niſi diem extremi Iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporũ deſiderare? Magnus quippe ſanctarum animarum clamor, magnum eſt earum deſiderium, earùmque verba, ipſa ſunt earum deſideria: Si enim deſiderium Sanctorum non eſſet ſermo eorum apud Deum, non vtique Propheta dixiſſet, *Deſiderium cordis eorum audiuit auris tua.* Sed cùm Sanctorum animæ ſic in ſinu interni ſecreti Deo inhæreant, vt inhærendo requieſcant; quo modo dicuntur petere aut deſiderare vindictam, quas & voluntatem Dei, & ea quæ futura ſunt certum eſt non ignorare: Verum nihil illæ deſiderant, quod ab eius voluntate quam cernunt, diſcordat: Sed ab ipſo petunt, quod eum facere velle nouerunt, de ipſo enim bibunt, quod ab ipſo ſitiunt, &, modo nobis adhuc incomprehenſibili, in eo quod petendo eſuriunt, præſciendo ſatiantur. Diſcordarent illæ potius

Quid ſit clamor animarum ad Deum, & quid petitio vindictæ.

Pſalm. 9.

tius

Quid ſit, Deum reſpondere animabus vt expectēt collectionē fratrum ſuorum.

tiis à voluntate conditoris, ſi quæ vident Deum velle non peterent: eique minùs inhærerent, ſi dare volentem, deſiderio pigriore pulſarent. Deſiderantibus verò animabus reſpondere, vt quieſcant ad modicum tempus, eſt, inter ardorem deſiderij, ex ipſa præſcientia conſolationis ſolatium aſpirare: vt & animarum vox ſit hoc quod amātes deſiderant; & reſpondens Dei ſermo ſit hoc quod eas retributionis certitudine inter deſideria confirmat. Reſpondere itaque eis vt collectionem fratrum ſuorum expectent, eſt, mentibus earum libenter expectandi moras infundere, vt cùm carnis reſurrectionem expetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur. Hæc ſanctus Gregorius: cuius magna pars Interpretationis huius loci Apocalypſis ex vndecimo Sermone de Sanctis Beati Auguſtini fermè ad verbum ſumpta eſt; quod ex ijs quæ hic proximè ſubijciam, fiet Lectori manifeſtum.

5 Interpr. S. Auguſt.

65 Sanctus Auguſtinus in eo quo dixi Sermone copioſam verborum Scripturæ huius loci, doctamque habet explanationem. Putat autem Auguſtinus, propterea dictum eſſe, viſas eſſe Ioanni ſub altari animas Sanctorum Martyrum, quòd vetus ſit Eccleſiæ conſuetudo, ſuper Martyrum ſepulturis, in quibus eorum condita ſunt corpora, erigere altaria in quibus veneranda Corporis & ſanguinis Chriſti myſteria in Sacrificio Miſſæ celebrari ſolēne fuit. Quia igitur ſub altaribus quieſcebant corpora ſanctorum Martyrū, idcirco oſtenſæ ſunt Ioanni eorum animæ ſub altari. Auguſtini verba ex illo Sermone hæc ſunt: Rectè ſub altari Sanctorum animæ requieſcunt, quia ſuper altare Corpus Domini offertur. Quid reuerentius, quid honorabilius dici poteſt, quā ſub illa ara requieſcere Sanctos, in qua Deo ſacrificium celebratur, in qua offeruntur hoſtiæ, in qua Dominus ipſe Sacerdos eſt, de quo ſcriptum fuit, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Conuenienter itaque, & quaſi pro bono conſortio ibi ſepultura Martyribus decreta eſt, vbi mors Domini quotidie celebratur, ſicut Paulus dixit, *Quotieſcumque hæc feceritis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat;* vt qui propter mortem eius mortui fuerunt, ſub Sacramenti eius myſterio requieſcant, & illic occiſis tumulus conſtituatur, vbi occiſionis dominicæ commemoratio celebratur; & quos cum Chriſto vnius paſſionis cauſa deuinxerat, vnius etiam loci religio copularet. Legimus plures Iuſtorū Abrahæ ſinu refoueri, & alios Paradiſi amœnitate lætari; ſed honorabiliùs Martyres ibi requieſcunt, vbi & hoſtia Chriſtus eſt & Sacerdos, ſcilicet vt propitiationem de oblatione hoſtiæ conſequantur, & benedictionem æterni Sacerdotis accipiant. Super eo autem quòd Ioannes audiuit, animas Sanctorum cum clamore magno vindictam petere ſuorum perſecutorum, oritur quæſtio, Cum Dominus in Euangelio iuſſerit diligere inimicos, & orare pro perſequentibus, quo modo Sancti iam cum Deo manentes orent pro vindicta ſuorum inimicorum? Sed ſciendum eſt, Sanctos in conſpectu Dei conſiſtentes videre voluntatē illius, & ab eo petere, quod ipſum facere velle nouerunt, & de ipſo bibere, quod de ipſo ſitiunt. Vindictam porrò de inimicis ſuis expetunt ex charitate, & hoc duobus modis; vt ſcilicet qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, conuertantur à malo ad bonum: qui autem, præſciente Deo, damnandi ſunt, moriantur, & peccare deſiſtant, vt per hoc minorem pœnam in Inferno habeant, vbi vnuſquiſque ſecundùm qualitatem operum ſuorum etiam pœnarum magnitudinem ſuſtinebit. Expetentes verò Sancti vindictam de inimicis, optant,

Cur animæ Sanctorum Martyrum viſæ ſint ſub altari.

Pſal

1. *a*
11.

Man

Qu Sācti ritat vindi ſuoru ſequ

venire

uid ſtola lbe, & cur ngulę.

venire diem extremi Iudicij, & reſurrectionem ſuorum corporum præſtolantur. Per ſingulas autem ſtolas albas illis datas intelligere oportet mercedem Baptiſmi, præmium martyrij, mercedem æternorum bonorum, & gaudium cœleſtis patriæ. Habent Sancti ante reſurrectionẽ ſingulas ſtolas, quia in ſola anima adhuc æterna beatitudine perfruuntur; poſt reſurrectionem autem accepturi ſunt binas ſtolas, quando receptis corporibus, immutabiles erũt in anima, & incorruptibiles in corpore. Dicere porrò illis, vt expectent modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum eorum, eſt inſpiratio Dei qua mentibus eorum deſiderantibus finem Iudicij immittitur virtus patientiæ, vt patienter ferant omnia, expectantes complementum numeri aliorum Sanctorum qui ſimiliter pro Chriſto in terra occidendi ſunt, & cum ipſis in cœlo regnaturi: vt qui deſiderant recipere ſua corpora, gaudeant de numero colligendorum fratrum ſuorum. Tali ſcilicet modo loquitur Deus Sanctis ſuis, qualiter paterfamilias habens multos filios, ſingulisque de agro reuertentibus, & rogantibus eum vt cibum ipſis tribuat, reſpondet, Refectio quidem veſtra parata eſt, ſed expectate fratres veſtros, vt cùm in vnum poſiti fueritis, omnes in commune comedatis & epulemini gaudentes. Dicit autem fratres eorum eſſe interficiendos, vel aperto videlicet martyrio, vel occulto. Hactenus verba fuerunt Beati Auguſtini.

Quid ſit dicere animas vt expectent collectionem fratrũ ſuorũ.

Pulchra ſimilitudo.

Interpr. Beda. Scopus huius viſionis.

66 Beda ſic explicat hunc locum Apocalypſis: Quia per trium proximè ſuperiorum Sigillorum apertionem ſignificauerat Deus Eccleſiam multiplici perſecutione conflictatum iri, nunc oſtendit gloriam animarum poſt pœnas quas in corporibus ſuis paſſæ fuerant. Vidi, inquit, animas ſub altari, id eſt, in ſecretario laudis æternæ: Ara enim aurea, & interiùs poſita, & prope dominici corporis arcam, non, vt exterior ara Iudaici templi, carnem & ſanguinem animalium ſacrificans, ſed ſola offert Domino thymiamata laudis: & qui nunc exhibent corpora ſua hoſtiam viuentem Deo, tunc diruptis carnis ſuæ vinculis ſacrificabunt illi hoſtiam laudis. Poteſt autẽ per hyperbaton id eſſe dictum, vt non ſub ara viderit Sanctos poſitos, ſed viderit eos occiſos ſub ara, id eſt, ſub teſtificatione nominis Chriſti, quemadmodum de Machabæis dictum eſt, *Sub teſtamento Dei ceciderunt*. De clamore autem animarum ad Deum, & petitione vindictæ, & de ſtolis albis, & reſponſione Dei ad ipſas, eadem ſcribit hoc loco Beda ijs quæ Auguſtinus & Gregorius tradiderunt, quorum nos verba paulò ſuprà retulimus.

Quid altare.

67 Haymo declarans quid ſignificet altare ſub quo animas Martyrum vidit Beatus Ioannes, ita ſcribit, Duo erant in templo Iudaico altaria: vnum erat opertum ære, & in atrio, & ſub dio, vbi animalium ſacrificia cremabantur: Alterum erat interius, & ante Velum tegẽs Sancta ſanctorum, & veſtitum auro, in quo tantùm ſanguis ponebatur, & thymiama incendebatur; Sciſſo autem per Chriſti mortem Velo, Arca coniuncta eſt Altari aureo, nullo diſcernente velamento. Per altare autem æreum, carnalis Iudæorum populus legem illã tantùm carnaliter intelligens & obſeruans figuratur: Per aureum altare, perfecti viri illius populi ſpiritaliter legem intelligentes & ſeruantes deſignantur. Vnde Dauid bene ſciẽs, adulterij & homicidij crimẽ ſuũ non poſſe ſacrificijs illis legalibus expiari, dicebat, *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis*: moxque ſubiungit, *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpi-*

7. Interpr. Haymo. De duplici altari in templo Iudaico.

Matth. 27

Pſalm. 5

Digitized by Google

deſpicier. Huius itaque altaris aurei mentio fit in hoc loco Apocalypſis. Eſt porrò Chriſtus Dominus & Sacerdos, & hoſtia, & altare: Sacerdos, quia per illum munera noſtra ad Deum Patrem dirigimus, vnde Sacerdotes, ſe per Chriſtum exaudiri optantes, in nomine ipſius orationes ſuas finiunt dicentes, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Eſt quoque Chriſtus altare, quia per ipſum, & in ipſo noſtra ſacrificia offerenda ſunt Deo, vt ei ſint grata & accepta. Eſt item hoſtia, quia ſemel obtulit ſeipſum Deo Patri in ara Crucis, & quotidie in Eccleſia idem ipſe offertur, ſed incruenta oblatione. Sancti etiam ſunt altare, quia ſunt capiti ſuo Chriſto coniuncti: Sunt & ſub altari, quia nō illi per omnia coæquātur, ſed virtutis eius participes ſunt ſecundùm menſuram donationis eius. Sic Haymo: nam quæ deinceps ſcribit de clamore ſanctarum animarum ad Deum, de petitione vindictæ, de ſtolis albis, & de reſponſione Dei ad ipſas, prorſus eadem ſunt quæ tradidit Beatus Auguſtinus, cuius verba ſupra commemorauimus.

3. Interpr. Ricardus. *Quid altare.*

68 Altare Dei, ait Ricardus, Chriſtus eſt, ſuper eum namque per fidem & orationem offerimus bona quæcumque cogitamus, loquimur, operamur. Sub hoc altari ſunt animæ Sanctorum, quia ſe Chriſto per humilitatem ſubmittunt, & per ipſum à Patre Iudicium & vindictam ex amore iuſtitiæ requirunt. Dicuntur autem iſti Sancti fuiſſe interfecti propter verbum Dei, & teſtimonium quod habebant, id eſt, propter præceptum Dei quod in ſe implebant, & ob teſtificationem Fidei quam alijs prædicabant. Clamabant voce magna, id eſt, magno voto & deſiderio expetebant. Appellant Deum (Verum, & Sanctum) Sanctum, in ſemetipſo: Verum in ſuo promiſſo: Sanctum, odiendo iniquitatem; Verum implendo prædicta, & promiſſa præſtando. Inquiunt, *non iudicas & vindicas?* Iudicas, malos, vt meriti ſunt, puniendo. *Sanguinem noſtrum*, id eſt, paſſiones & mortem noſtram. *Ab his qui habitant in terra*, non ſolùm per corporalem habitationem, ſed multò magis per inordinatum amorem & cupiditatem rerum terrenarum. *Et dictum eſt illis vt requieſcerent.* Per acceptam ſcilicet iam animæ beatitudinem. *Et expectarent*, glorificandi corporis promiſſionē. *Donec impleatur numerus fratrum*, Id eſt, Martyrum & Confeſſorum. *Qui interficiendi ſunt*, vel à Tyrannis morte corporali, vel per præſentium laborum & tribulationum tolerantiam. Impletio autem numeri fratrum, eſt Prædeſtinatorum plena & perfecta remuneratio, quorum certus a Deo definitus eſt numerus omninò complendus. Ita Ricardus.

Dionyſius Carthuſianus illud, 69 *9. Interp. Carthuſianus.*
Sub altari, ita interpretatur, vel, ſicut Beda, in ſecretario laudis æternæ, quod eſt ſublime altare triumphantis Eccleſiæ: Vel ſub Chriſti cuſtodia & protectione, iuxta illud, *Iuſtorum animę in manu Dei ſunt.* Petunt autem Iuſti vindictam zelo Iuſtitiæ, non ex odio appetitu vltionis: Et hoc licet, ſicut Dominus oſtendit apud Lucam dicens, *Deus non facit vindictam ſeruorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte; Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Iſta porrò Sanctarum animarum oratio ad Deum fuit exaudita, quia non petierunt vindictam inimicorum niſi prout placebat Deo. Ex eo autem quòd acceperunt ſingulas ſtolas albas, apparet, Sanctos ante generalem reſurrectionem beatificari, ſecundum animam, & expectare tantùm glorificationem ſuorum corporum. Hinc etiam manifeſtum fit, ſtultam fuiſſe hæreſim quorundam dicentium, Impios in die Iudicij

Quid eſt ſub altari. *Sap. 3.* *Quomodo ſancti petant vindictam.* *Luc. 8.*

Refellitur ex hoc loco duplex error.

dicij precibus Sanctorum eſſe ſalnandos, cùm ex hoc loco Apocalypſis, & ex loco Euangelij Lucæ ſuprà citato pateat, Sanctos optare & petere à Deo vindictam Impiorum: quod etiam confirmatur illis verbis prophetæ Dauidis quæ ſunt in Pſalmo cxlviij. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis: Exaltationes Dei in gutture eorũ, & gladij ancipites in manibus eorum, Ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant iudicium conſcriptum: Gloria hæc eſt omnibus Sanctis eius.* Ita Carthuſianus.

Locus Pſalmi 148.

Thomas Anglus. Cur dilata ſpes glorificationis corporum non affligat Beatas animas. Prou. 13.

Thomas Anglus ponit hanc dubitationem: Si deſiderium Sanctarum animarum differtur vſque ad finem Mundi, quomodo illæ non inde affligentur, cùm Salomon dixerit, *Spes quæ differtur, affligit animam.* Reſpondet, poſſe dupliciter deſiderari vt aliquid fiat: aut vt fiat ſtatim & quamprimùm, & ſic dilatio affligit expectantem: aut vt fiat opportuno tempore, & ita ex dilatione non accidit afflictio, manet tamen deſiderij continuatio. Quin etiam ipſa dilatio eſt grata, nam ex dilatione id quod deſideratur poſteà iucundius accidet deſideranti: Habebunt autem Sancti in die Iudicij ſupremum gaudij cumulum ex conſummatione ſuæ gloriæ, ex plena ſocietate cœleſtis curiæ, & ex complacentia diuinæ iuſtitiæ in Reproborum punitione.

†

VIGESIMA Diſputatio.

Diſcutiuntur tres aliæ Interpretationes, Ruperti, & Ioachimi, atque Lyrani.

10. Interp. Rupertus

APertio quinti ſigilli, ſecundùm Rupertum, declaratio fuit eorum quæ in Veteri Teſtamento prædicta fuerant de miſſione Spiritus Sancti in Chriſti Diſcipulos, vt illud Ioelis vaticinium, *Effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, &c.* Quod vaticinium Beatus Petrus de miſſione Spiritus Sancti in Chriſti Diſcipulos interpretatus eſt. Animæ porrò Interfectorum clamantium vindictam, ſunt animæ omnium eorum Iuſtorum quos Hebræi, ſectatores Cain, occiderunt, a ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ quem occiderunt inter templum & altare, ſicut illis exprobrauit Dominus. Viſæ autem ſunt animæ ſub altari, quia primus illorum Abel propter Sacrificium Deo placitum ab inuidente fratre interfectus eſt; & ille Zacharias occiſus eſt inter templum & altare. Rupertus porrò noua quadam interpretatione per illum Zachariã contendit non eſſe intelligendum illum iſtius nominis filium Ioiadæ Pontificis, non enim ille fuit vltimus eorum quos Iudæi occiderunt in templo, cùm poſt illum plures de Iuſtis & Veteris & Noui Teſtamenti interfecerint. Putat itaque, per illum Zachariam intelligi debere

Ioel 2.

Act. 2.

Quorum Martyrum fuerint illæ animæ ſub altari. Matth. 23.

Geneſ. 4.

Noua Ruperti opinio, Zachariã occiſum inter tẽplum & altare fuiſſe B. Iacobum Apoſtolũ dictum fratrem Domini.

bere Beatum Iacobum fratrem Domini, primumque Ieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopum, a Iudæis occiſum proximè ante Ieroſolymitanum excidium factum à Tito Imperatore, Ob cuius Iacobi necem Ioſephus ait tantam illam calamitatem Iudæis contigiſſe. Sic Rupertus.

Refutatio ſententia Ruperti.

71 Sed in eius Interpretatione duo eſſe videntur correctione digna: Primum, animas Martyrum ſub altari viſas Beato Ioanni, interpretatur Martyres duntaxat Veteris Teſtamenti; at Viſio hæc Ioannis futura potiùs præmonſtrat, quàm præterita commemorat; Et cùm multò plures fuerint; multoque illuſtriores Noui Teſtamenti Martyres, eorumque cædes multo atrociores & crudeliores, non eſt credibile, illos tantùm eſſe viſos & auditos à Ioanne poſtulantes vindictam ſui ſanguinis & mortis, hos autem eſſe prætermiſſos. Deinde, illum Zachariam filium Barachiæ, fuiſſe Beatum Iacobum Apoſtolum, non minùs improbabilis quã noua eſt opinatio, eam quippe tria manifeſtè refellunt: primùm Iacobus nuſquam appellatus eſt Zacharias, nec filius Barachiæ, ſed Alphæi dictus eſt: Deinde, non eſt occiſus inter templum & altare, ſed extra templum præcipitatus: Dominus etiam noſter manifeſtè locutus eſt de Iuſtis qui ante ipſum occiſi fuerant à Iudæis, non autem de his qui poſteà erant occidendi; Iacobus autem multis annis poſt mortem Domini interfectus eſt. Reſponſionem verò ad rationem qua Rupertus ſuam iſtam firmat opinionem, quærat Lector apud Caietanum, & Ianſennium, & Ioannem à Louanio ſuper illo Matthæi loco ſupra citato.

11 Interp. Ioachimus.

72 Ioachimus Abbas Apertionem quinti ſigilli refert ad quintam Eccleſiæ Ætatem, in qua dicit ipſe ſe tunc fuiſſe, & quidem in eius Ætatis extremitate; Cùm is tamen annis circiter ab hinc quadringentis vixerit. Seraphinus autem Firmanus qui hoc ſeculo noſtro fuit, non dubitauit dicere, iam inſtare finem huius quintæ Ætatis, & in proximo eſſe ſextam Ætatem in qua venturus eſt Antichriſtus. Ioachimus itaque ait, altare Dei ſub quo erant animæ interfectorum, intelligi debere Romanam Eccleſiam quæ valde confortata in Domino, valde floruit in hoc quinto tempore apud Latinos: Nam licèt ab exordio ſuo clara fuerit, in omni tamen tempore quo Imperatores Conſtantinopolitani Romanũ Imperium tenuerunt, tam ipſi quã Epiſcopi Conſtantinopolitani claritatem quam Romana Eccleſia à Chriſto accepit obſcurare, ac ſubuertere non ratione, ſed tyrannica violentia conati ſunt. Vt autem primæ Eccleſię perſecutio concitata eſt in Iudæa, & ſecunda Romæ, & tertia in Græcia, quarta verò in Arabia; ſic in hac quinta Ætate perſecutio quinta orta eſt in Mauritania & in Hiſpanijs: fuerunt enim ibi, & hodie ſunt reliquiæ Chriſtianorum ſub fide ac protectione Romanæ Eccleſiæ, quorum plurimi à Sarracenis occiſi magna triſtitia & dolore vicinos fideles populos affecerunt. Quin etiam, nuper allatum nobis eſt, Mezelmuthũ Principem Sarracenorũ plurimos Chriſtianorum quos ſub ditione habebat, in odium nominis Chriſtiani occidiſſe, quos coronæ Martyrij non fuiſſe expertes putandũ eſt. Sic Ioachimus.

Seraphinus Firmanus.

Quid altare Dei.

Sed quamuis omnis iſte numerus Chriſtianorum interfectorum a Saracenis in illa Ætate Ioachimi quamlibet magnus fuerit, is tamen perquam exiguus cenſeri poteſt, pro vt fuit numerus eorum qui in vna duntaxat perſecutione Diocletiani & Maximiani intra viginti annos, quacumque patebat Imperium Romanum, crudeliſſimè occiſi ſunt. Nulla igitur ratio erat 73

Refellitur Ioachimus.

in

vt in quinta Ætate potiùs quàm in ſecunda Ætate Eccleſiæ induceretur clamor Martyrum poſtulantium vindictam ſuorum perſecutorum; cùm in ſecunda Ætate Eccleſiæ per illas decem Romanorũ Imperatorum perſecutiones multò plures Chriſtianorum, multoque maiori tormentorum acerbitate, atrocitate, crudelitate interfecti ſint.

12. Interpretatio. Lyranus. Aureolus.

74 Lyranus omnem huius quinti Sigilli apertionis interpretationẽ ad verbum mutuatus eſt à Petro Aureolo. Iſti huius quinti Sigilli apertionem interpretantur de innumerabilium Chriſtianorum cæde quæ facta eſt per ſeptem perſecutiones à ſeptem Imperatoribus Romanis contra Chriſtianos concitatas, id eſt, poſt Domitiani perſecutionem vſque ad perſecutionẽ Diocletiani: Nam poſt perſecutionem Domitiani, prima fuit Traiani; ſecunda, Antonini; tertia, Seueri; quarta, Maximi, ſiue Maximini; quinta, Decij; ſexta, Valeriani; ſeptima, Aureliani: & has perſecutiones ſecuta eſt vltima quæ fuit Diocletiani & Maximiani. Ac licet inter iſtos Imperatores ſupradictarum ſeptem perſecutionum auctores, multi alij fuerint intermedij ſub quibus etiam occidebantur Chriſtiani, illis tamen Imperatoribus præcipuè aſſignantur ſupradictæ perſecutiones, quod illi ex profeſſo edicta contra Chriſtianos fecerint, vel iam facta renouauerint ſub alijs autem Imperatorib. occidebantur Chriſtiani propter edicta priorum, cùm ea non reuocarẽtur a poſterioribus. Temporibus igitur iſtorum Imperatorum non erant Eccleſiæ in publico, nec altaria ſtabilia, ſed in cryptis & locis ſubterraneis Chriſtiani orabant & ſacra celebrabant. Propter diuturnitatem itaque perſecutionum mirabantur fideles, cur diuina Iuſtitia tandiu differret vindictam tantæ cædis ſuorum Martyrum. Dicuntur porrò Animæ fuiſſe ſub altari, ratione corporum Sanctorum Martyrum quæ ſepeliebantur in cryptis, & ſuper eorum ſepulturas vel ſuper eorum Reliquias erigebantur altaria, & in his Miſſæ celebrabantur; Dicitur enim, Felicem Papam huius nominis Primum inſtituiſſe, vt ſupra memorias & ſepulcra Martyrum Miſſæ celebrarentur. Clamor verò Sanctorum Martyrum poſtulantium a Deo vindictam, non eſt aliud niſi manifeſtatio coram Deo malitiæ Tyrannorum meritò puniendæ, & declaratio innocentiæ Sanctorum Martyrum meritò remunerãdæ: Quemadmodum Dominus dixit Cain, *Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Id eſt, declarat malitiam tuam puniri à me debere in mortis eius vindictam Et Aureoli quidem atque Lyrani loci huius interpretatio eſt huiuſmodi.

Quid ſit animas fuiſſe ſub altari.

Quid Clamor animarũ petentiũ vindictam.

Locus Gen. 4.

Confutatio Interpretationis Aureoli & Lyrani.

Etenim, nulla ratio idonea & 75 probabilis afferri poteſt, cur in hac Viſione inductæ ſint animæ clamantes & poſtulantes vindictã eorum duntaxat Martyrum qui paſſi fuerant in illis ſeptem ſupradictis, perſecutionibus; omiſſis innumerabilib. & nobiliſſimis Martyribus occiſis in alijs tribus perſecutionibus ſub Nerone, & Domitiano, ac Diocletiano, cum horum eadem ſit atque illorum conditio, eademque ratio expetendi vindictam; & reſponſum Dei de expectando complemento fratrum ſuorum, & quod dicitur de ſingulis ſtolis albis quæ datæ ſunt illis, æquè pertineat ad animas horum Martyrum atque ad animas illorum.

†

VIGESIMAPRIMA Diſputatio.

Expenditur loci huius Interpretatio quæ eſt apud Sanctum Bernardum.

S. Interp. S. Bern. 76

SAnctus Bernardus in Sermone quarto de Feſto omnium Sanctorum ait, ante deſcenſum Chriſti ad inferos, Sanctarum animarum receptaculum poſt hāc vitam fuiſſe in Inferno, in loco quidem tenebroſo, ſed quieto tamen, & pœnarum ac dolorum vacuo, qui dictus eſt Sinus Abrahæ. Nam Iob de ſeipſo dixit, *Antequam vadam in locum tenebrarum & opertum mortis caligine.* & item, *Quis mihi tribuat vt in Inferno protegas me?* Quamuis verò tam Sanctorum, quàm Impiorum animæ in Inferno eſſent, erant tamen inibi magno locorum interuallo ſeparatæ, &, vt in Euangelio dicitur, chaos magnū firmatū erat inter eos; Erant enim Sancti in loco quietis & refrigerij, & omnino expertes pœnarū quibus cruciabantur Impij. Hunc igitur locum obſcurum quidem, ſed quietum, Dominus apud Lucam vocauit Sinum Abrahæ, quod ibi in fide & expectatione Saluatoris requieſcerent: Fides enim Abrahę vſque adeò probata & approbata eſt, vt primus ipſe futuræ incarnationis Chriſti meruerit accipere promiſſionem. Et hic quidem fuit Sanctarum animarum poſt hanc vitam ſtatus ante Chriſti aduentum. At verò poſt aſcenſionem Chriſti ad cœlum, receptaculum Sanctarum animarum poſt hanc vitam non iam in Inferno, ſed in cœlo eſt; non in tenebris, ſed in luce; non in ſinu Abrahæ, ſed ſub altari Dei: teſtatur enim Beatus Ioannes in Apocalypſi vidiſſe ſe animas Sanctorum ſub altare Dei. Quòd ſi præſens quoque Sanctorum requies alicubi vel ab aliquibus nominatur Sinus Abrahæ, id ex dictis Domini in Euangelio inoleuit, & per quandam ſimilitudinē accipiendum eſt; ſiquidem non incongruè fideles Sancti qui ſunt veri filij Abrahæ, poſt hanc vitam in paternum ſinum recipi dicuntur, quòd ad eius conſortium quietis & felicitatis ex hoc ſæculo tranſeant. Altare porrò Dei ſub quo animæ Sanctorum quieſcunt, ego, inquit Bernardus, Corpus & Humanitatem Chriſti Domini interpretor, iuxta illam eius ſentētiam, *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ:* Sanctorum itaque animæ feliciter requieſcunt ſub Chriſti Humanitate, in quā ſcilicet etiam Angeli deſiderant proſpicere, donec veniat tempus, in quo non iam ſub altari erunt, ſed exaltabuntur ſuper altare, non vtique prælatione, ſed viſione & contemplatione; Tunc enim Dominus oſtendet ſe Sanctis, non tantùm in forma Serui in qua ſimilis eſt illis, ſed in forma Dei in qua æqualis eſt Patri: Oſtendet ſimul etiam Patrem & Spiritum Sanctum, ſine qua viſione nihil ſufficeret nobis, tunc enim videbimus eum ſicuti eſt. Tripliciter enim in illa pfecta Beatitudine fruemur Deo: primò, videntes illum in omnibus creaturis: deinde, videntes & habentes ipſum in nobiſmetipſis: ac demum, quod his iucundius & beatius eſt, ipſam videntes in ſemetip ſa Trinitatem, & gloriam eius ſine vllo ænigmate mundo corde contēplantes, in quo eſt vita æterna & perfecta felicitas: nam priora duo sūt velut cortex tritici; hoc autem tertium eſt tanquam medulla tritici & adeps frumenti qua cœleſtis illa Ieruſalē plenè ſatiatur. Et hæc eſt

Locus Sanctarū Animarū poſt mortem, & ante et poſt Aſcenſionē Domini ad Cœlum.

Locus Iob 10. & 14.

Locus Lucæ 16.

Quod ſit altare ſub quo S. Ioannes vidit animas Sanctorum.

Matth. 24

Ad Phil. 2.

1. Ioan. 3.

Beati tripliciter fruuntur Deo.

Digitized by Google

quidem in eo quo dixi loco ſcribit Sanctus Bernardus.

77 Ex ſupradictis Bernardi verbis ſatis apparet, ipſum eſſe opinatū, poſt hanc vitam animas Sanctorū ſtatim recepi in cœlum, & iucundiſſimo frui conſpectu ſanctiſſimæ Humanitatis Chriſti, & hoc eſſe, illas quieſcere ſub altari Dei, ante diem vero Iudicij non admitti eas ad beatificam diuinæ Eſſentiæ viſionem. Et hoc ipſum ſignificauerat idem Bernardus in præcedenti Sermone tertio de Feſto omnium Sanctorum ſcribens, datas eſſe ſingulas ſtolas animabus Sanctorum: prima enim ſtola datur eis ſtatim poſt mortem, & eſt ea quam diximus, requies & fælicitas: altera ſtola dabitur eis poſt reſurrectionem, & erit immortalitas & gloria corporum. Clamant porrò animæ Sāctorum, expetentes à Deo vindictam, non ex propriæ vltionis zelo, ſed ex deſiderio reſurrectionis & glorificationis corporum ſuorum quam vſque in diem iudicij differendam eſſe non dubitant. Sine qua glorificatione corporum nec earum compleri lætitia, nec perfici gloria, nec conſummari beatitudo poterit: adeò enim vehemens in eis eſt deſiderium naturale corporum ſuorum, vt non ſinat eas toto affectu liberè pergere in Deum, & contrahat quodammodò, & rugam faciat, dum eas ad hoc deſiderandum inclinat. Et Sancti quidem in terris nec ſine ruga, nec ſine macula ſunt; Sed in cœlis nunc ſine omni macula ſunt, non tamen ſine ruga: poſt diem autem Iudicij & ſine ruga, & ſine macula erunt. Idem etiam Bernardus in præcedenti Sermone ſecundo de eodem Feſto affirmat, animas Sanctorum exutas corporibus protinus admitti ad requiem & lætitiam, non tamen ad plenam gloriam regni. Ex quo intelligitur, Sanctum Bernardum propenſum fuiſſe ad ſententiam multorum veterum Doctorum & Patrum qui negarunt Sanctorum animas ante diem Iudicij, clara & beatifica Dei viſione frui; quam eorum ſententiam nos paulo infrà diſcutiemus.

Illud autem quod Bernardus dixit, animas Sanctorum naturali & ſummo deſiderio recipiendi corpora ſua, retardari quodammodo & impediri, ne tota affectione in Deum ferantur, ſumpſit à Beato Auguſtino qui id ipſum affirmat in Capite 35. libri 12. de Geneſi ad litteram ita ſcribens, Si quem autem monet, quid opus ſit Spiritibus defunctorum corpora ſua in reſurrectione recipere, ſi poteſt eis etiā ſine corporibus ſumma illa beatitudo præberi: ſciat, minimè dubitandum eſſe, & raptam à ſenſibus carnis mentem hominis, & poſt mortem ipſam, carne depoſita trāſcenſis etiam ſimilitudinibus corporalium rerum, nō ſic videre poſſe incommutabilem Dei ſubſtantiam, vt vident Sancti & beati Angeli, ſiue alia quapiam latentiore cauſa, ſiue ideò, quia ineſt ei naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi; quo appetitu retardatur quodammodò ne tota intentione pergat in illud ſummum cœlum, id eſt, in viſionem diuinæ Eſſentiæ, quandiu non ſubeſt corpus cuius adminiſtratione appetitus ille conquieſcat. Sic Auguſtinus. 78

Sed quia hæc Auguſtini verba nonnullam habet difficultatem, docet nos Beatus Thomas quemadmodum ea bonam in partem accipienda & interpretanda ſint. Nam in prima ſecundæ quæſt. 4. art. 5. ponit quarto loco ex ſupradictis Auguſtini verbis huiuſmodi quandā obiectionem; Operatio fælicitatis in qua conſiſtit beatitudo, nullo modo eſſe debet impedita, vt Ariſtoteles ait in libro decimo Ethicorū; Sed operatio animæ ſeparatæ eſt impedita, quia, ſecundùm Auguſtinum, ineſt ei naturalis appetitus adminiſtrandi corpus, retardans 79

S. Auguſt.

D. Thom.

Quomodò anima Beata ob appetitum ſuorum corporum impediantur ne tota intentione ferantur in Deum.

quodammodo eam ne tota intentione pergat in illud ſummum cælum, id eſt, in viſionem Eſſentiæ diuinæ; ergo anima ſine corpore nõ poteſt eſſe beata. Ad hanc obiectionem Angelicus Doctor ita reſpondet: Dupliciter impediri aliquid poteſt ab alio; vel per modum contrarietatis, ſicut frigus impedit actionem caloris; & tale impedimẽtum operationis repugnat felicitati. Altero modo aliquid impeditur ab alio per modum cuiuſdam defectus, quia ſcilicet res impedita non habet quicquid ad omnimodam eius perfectionem requiritur; & tale impedimentum operationis non repugnat ſimpliciter felicitati, ſed tantum omnimodæ perfectioni ipſius. Et ita ſeparatio animæ a corpore dicitur animam retardare ne tota intentione tendat in viſionem Eſſentiæ diuinæ; appetit enim anima ſic frui Deo, vt ea quoque fruitio deriuetur ad corpus per redundantiam, ſicut eſt poſſibile: & ideo quandiu ipſa fruitur Deo ſine corpore, appetitus eius ſic in eo quieſcit, vt tamen adhuc ad participationem eius fruitionis vellet corpus ſuum pertingere. Similiter quod Auguſtinus dixit, animas in cælo non videre Deum ſicut vident Angeli Beati, Beatus Thomas ait non id eſſe intelligendum ſecundum inæqualitatem quantitatis; nam etiam nunc aliquæ animæ beatæ aſſumptæ ad ſuperiores Ordines Angelorum clarius vident Deum quam inferiores Angeli: ſed id eſſe intelligendum ſecundum inæqualitatẽ proportionis, quia Angeli etiã infimi, habent omnem beatitudinis ſuæ perfectionem quam ſunt habituri; non ſic autem animæ ſeparatæ Sanctorum, vt quibus deeſt ante reſurrectionem perfectio & glorificatio ſuorum corporum. Hactenus ex B. Thoma.

VIGESIMASECVNDA Diſputatio.

Explicatur Auctoris ſententia, ſuper apertione Quinti Sigilli.

QVÆ in Apertione, 8 quinti Sigilli à Beato Ioanne viſa & audita, & hoc in loco deſcripta ſunt, ea nobis per partes diſtinctè, enucleateque declaranda ſunt partim breuiter commemorando quæ in ſuperiorum Interpretationum expoſitione dicta ſunt; partim nonnullas etiam noſtras quaſdam commentationes & obſeruationes exponendo, quò dilucidiorem, atque pleniorem, exactiorẽque obſcuriſſimi loci huius interpretationem Lectori tradamus.

Quæ Marty illæ fu animæ pertus.

Vidi ſubtus altare animas interfectorum. Quorum Martyrum illæ fuerint animæ, variæ ſunt opiniones. Rupertus exiſtimat, eſſe Martyres occiſos à Iudæis, ab Abel iuſto, vſque ad Zachariã filium Barachiæ quem ipſe opinatur fuiſſe B. Iacobum Apoſtolum, vulgò dictũ fratrem Domini; primumque Ieroſolymitanum Epiſcopũ. Ioachimus exiſtimat ſignificari eos qui in quinta Eccleſiæ Ætate in cuius extremitate dicit ſe tunc fuiſſe, occiſi ſunt à Saracenis, cum alibi, tũ maximè in Mauritania & in Hiſpania. Aureolus & Lyranus arbitrãtur deſignari Martyres factos in ſeptẽ perſecutionib. Romanorum Imperatorũ, à Domitiano videlicet vſque ad Diocletianũ. Sed communior & probabilior eſt ſententia, ſignificari oẽs Martyres ſuprà deſignatos in Apertione ſecũdi & tertij & quarti Sigilli; id autẽ eſt, Mar-

Ioachi

Aureo & Ly nus.

Digitized by Google

Martyres factos in decem illis perſecutionibus Romanorum Imperatorum, & in perſecutione Hæreticorum, & in perſecutione Saracenorum ſiue Maometanorum.

alta- ; opi vete va- cepta Sācta ima- mor ante dicij. nes.

81 *Subtus altare*. Quid iſtud Altare ſignificet, variè admodum declaratur. Nam qui putarunt Sanctorum animas nō videre faciem Dei ante diem Iudicij, ſed manere in quibuſdam locis valde quietis & iucundis, exiſtimarunt iſtiuſmodi loca eſſe ſignificata vocabulo altaris; de iſtis verò locis & receptaculis animarum poſt mortem quinq; ſunt opiniones. Prima eſt Origenis in libro ſecundo Periarchon, animas Sanctorum poſt mortem primùm duci ad loca quædam terreſtria, vbi expoliantur & doceantur multa quæ neſciebant: exinde, eas deferri ad loca quædam aerea, & ibi perdiſcere maiora quædam & ſubliniora: denique, ſupra cœlum, euehi, & ad ipſum Chriſtum perduci, & ibi perfectè rerū omnium cauſas videre. Secunda opinio eſt Victorini, eſſe loca quædam ſubterranea, quantùm ad quietem & amœnitatem, ſimilia eorum quæ finxerūt Poetæ de campis Elyſijs. Tertia opinio eſt Irenæi in libro quinto, & Tertulliani in quarto libro contra Marcionem, & in extremis Capitibus libri de Anima, eſſe Paradiſum terreſtrem in quo credunt eſſe Henoch & Eliam. Quarta opinio eſt Andreæ, eſſe diuerſa loca pro voluntate Dei & diuerſitate meritorum. Quinta eſt Bernardi, eſſe ſupra cœlum, & in viſione atque contemplatione Humanitatis Chriſti.

inus. us. llia. eas Cę ſis. rdus

ſit al ſub ni ani lo in- tatio; oſius, io, rdus.

82 At verò eorum qui cenſent animas Sanctorum ab omni peccato mundas poſt mortem ſtatim videre faciem Dei, quid ſit altare ſub quo manent Animæ, octo ſunt interpretationes Prima eſt Ambroſij, Haymonis, & Ricardi, per Altare ſignificari ipſum Chriſtum ſub quo tanquam membra ſub capite, eius gloriæ ac felicitatis participatione gaudent. Secunda & tertia Interpretatio eſt Primaſij & Bedæ, per Altare ſignificari vel ſecretum illud & penetrale cœleſte vbi Sancti incenſum laudis perpetuò offerunt Deo; vel teſtificationem nominis Chriſti pro qua Sancti libenter mortem oppetiuerunt, ob idque Martyres ritè nominati ſunt. Quarta eſt Ruperti, vocabulo Altaris alludi ad altare Abelis qui propter Sacrificium in eo factum occiſus eſt à Cain; & ad altare iuxta quod occiſus eſt Zacharias filius Barachiæ qui, vt ait Dominus, occiſus eſt inter templum & altare. Quinta eſt Ioachimi, per Altare deſignari Romanam Eccleſiam, ſub cuius fide & obedientia plurimi Chriſtianorum in quinta Ætate occiſi ſunt à Saracenis in Mauritania & Hiſpania. Sexta eſt Aureoli & Lyrani, quam etiam innuit Beatus Auguſtinus, in eo loco quem ſupra retulimus in Diſputatione 9. num. 65. Altaris appellatione inſinuari veterem Eccleſiæ conſuetudinem erigendi altaria & Miſſas celebrandi ſuper martyrum Sepulturas vel Reliquias. Septima eſt Dionyſij Carthuſiani, manere animas ſub altari, idem eſſe quod manere eas ſub tutiſſima Dei protectione, & ſecuriſſima eius tutela, ſecundùm illud, *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illas tormentum mortis* Et videtur alludi ad tabernaculum & altare templi Iudaici quod erat tutiſſimum aſylum refugientibus ad ipſum, vt patet de Adonia & Ioab ex tertio libro Regum.

Primaſius Beda. Rupertus. Geneſ 4. Matth 23. Ioachimus. S. Auguſt. Aureolus Lyranus. Carthuſia. Sap. 3.

Octaua Interpretatio quæ nobis maximè placet, huiuſmodi eſt: Templum illud Iudaicum fuiſſe figuram Eccleſiæ; Quantùm ad atrium quidem exterius in quo erat altare holocauſtorum, & mactabantur animalia, fuiſſe figuram Eccleſiæ militantis: quantùm verò

Auctor.

ad interius Sanctuarium vbi erat incenſi & Sancta Sanctorum, figuram fuiſſe triumphantis Eccleſiæ. Vidit igitur Beatus Ioannes Sanctos Martyres quantùm ad corpora quidem in Eccleſia militãte ſub altari holocauſtorum propter eorum paſſiones & cædes; quantùm verò ad eorum animas poſt mortẽ, in Eccleſia triumphanti ſub altari incenſi, id eſt, in cœlo hoſtias perpetuæ laudis immolantes Deo, & indutos prima ſtola beatitudinis animæ, certiſſima ſpe ſecundam ſtolam glorificationis ſuorum corporum, conſummatæque fęlicitatis expectantes.

ad Rom. 12. Matth. 5.

Quomodo animæ beatæ expetãt vindictam ſuorũ perſecutorum, quatuor interpretationes.

83 *Vſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra?* Quo modo Sanctę animæ in cœlis expetunt vindictam inimicorum ſuorum, cùm Dominus in Euangelio, & Paulus in Epiſtolis ſuis iubeant nos diligere inimicos noſtros, & orare pro perſequentibus nos? Soluitur hoc varijs modis: Primò, Sancti ea petunt vindictam inimicorum non per ſe ac primò, ſed ex conſequenti; expetunt enim vt deſtruatur omnino regnũ peccati, & adueniat ſuper omnes regnum Dei, Sed quia hæc nõ fient ſine extremã Impiorum vindicta, idcirco eam vindictam dicũtur ipſi expetere. Altera ſolutio eſt Beati Auguſtini & Gregorij: Expetunt Sancti vindictam per ſe, quia cernentes Dei voluntatem, vident eum velle facere iſtam vindictam, & ideò cupiunt vt talis voluntas Dei impleatur, & de tali impletione gaudent, quòd ea vindicta maximè pertineat ad diuinæ iuſtitiæ glorificationem. Tertia ſolutio eſt eiuſdem Auguſtini & Haymonis: Sanctos petere vindictam ex caritate: tum vt per talem vindictam corporalem qui ex illis perſecutoribus ſuis prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, quamprimùm conuertantur ad Dominum; tum etiã, vt qui reprobi ſunt, & deſtinati æternis ſupplicijs, ocyùs tollantur è medio, ne plus noceant alijs, & maiora ſibi ipſi mereantur & coaceruent ſupplicia. Quarta ſolutio Aureoli & Lyrani: Sanctorum petitionem vindictæ non eſſe aliud niſi manifeſtationem coram Deo malitiæ Tyrannorum meritis pœnis à Deo puniendæ, & declarationem innocentię ac pietatis Sanctorum condignis in cœlo præmijs à Deo remunerandæ. Illud porrò eſt obſeruandum, aliquando Sanctos petere à Deo veniam pro ſuis perſecutoribus, & hoc frequentius eſt; interdum etiam petere vindictam, vt videre eſt apud Ieremiam, & apud Dauidem in Pſalmis: & vtraque petitio iuſta eſt; Deoque grata, illa enim fit ardore charitatis; hæc zelo iuſtitiæ: & illa procedit ex communi doctrina Chriſti; hæc autem ferè non prouenit niſi ex ſingulari quodam impulſu Dei, & inſtinctu Spiritus Sancti.

S Auguſt. Haymo.

Aureol. Lyran.

Notã

Et data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ. 84

Quid albæ.

Qui negant Sanctorũ animas poſt mortem videre faciem Dei ante diem Iudicij, hi per ſtolas albas ſignificari putant ſtatum animarum Sanctarũm poſt mortem plenum munditiæ ac puritatis, & plenum ſecuritatis ac quietis, quin etiam plenum gaudij & lætitiæ ex certiſſima ſpe futuræ beatitudinis ſuæ poſt diem Iudicij, ſicut ex ſententia Bernardi & Andreæ ſuprà expoſuimus. Qui verò cenſent, Sanctorum animas omnis expertes culpæ poſt mortem ſtatim videre faciem Dei, hi per ſingulas ſtolas albas deſignari aiunt gloriam animę ex beatifica Dei viſione, & inenarrabilem lætitiam ex illa viſione prouenientem, & ex ſpe futuræ gloriæ corporum, & futuræ omnium Electorum collectionis & ſocietatis in cœlo. Hæc autem gloria quã nunc habent animæ beatæ, poſt diem Iudicij, & reſurrectionem corporum creſcet tripliciter, non quidem

Glo... ma... die... creſ... plici...

quidem ſubſtantialiter, (vt loquimur in Scholis) ſed accidentaliter, & extenſiuè: Primò, ex redundantia animarum in corpora; deinde, ex complacentia diuinæ iuſtitię in punitione Impiorum; tum, ex plenitudine curiæ cœleſtis, & ſocietatis cœleſtium ciuium; & hoc tribus de cauſis, Primùm, ob mutuam communicationem gaudiorum & bonorum, propter perfectam amicitiam quæ eſt inter ciues cœleſtes: Deinde, ob Dei gloriam in tot Beatis multiplicatam, & clarificatam, ſecundùm illud Apoſtoli loquentis de glorificatione Dei in die Iudicij, *Cùm venerit glorificari in Sanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt*. Adhæc, ob varias ſingulorum Sanctorum excellentes virtutes & præclara merita: Denique, ob ſingularem quãdam Dei circa ſingulos, & admirabilem prouidẽtiam per varias vias Electos ſuos, cùm eſſent in terris, mirabiliter dirigendo, & perducendo ad vitam æternam: Nam ſi nunc mire nos delectat audire vel legere eximias virtutes, & egregia facta, & varios miroſque caſus & euentus illuſtrium virorum; quantò magis hoc in cœlis Beatos delectabit?

…etatem …ctorũ in …afferre …ulis Sã …triplicẽ …dendi …ſam. …s ſecũ …d Theſ …nicen. 1.

85. *Et dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec compleantur conſerui eorum*. Cur Deus perfectam Impiorum punitionem differat vſque ad diem Iudicij, plures cauſas licet adferre. Primò, quia nondum vſquequaque eorum cõpleta eſt malitia, ſicut Dominus Abrahæ dixit de Amorrhæis, *Nondum completa ſunt iniquitates eorum*. Deinde, vt compleatur numerus Electorum qui ab Impijs interficiendi vel affligendi ſunt vſque ad diem Iudicij, ſicut in hoc loco Apocalypſis ſcriptum eſt. Præterea, ob conuerſionem peccatorum quibus longanimitas Dei extendit tẽpus ad reſipiſcendum, & agendam pœnitentiam. Quò ſpectat illud Eſaiæ, *Expectat Deus vt miſereatur veſtri, & ideò exaltabitur parcens vobis*. Et illud Beati Petri, *Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti*. Adhęc, quò illuſtrior, & venerabilior, & amabilior appareat & bonitas & benignitas Dei erga peccatores, tandiu eos patientis, & varijs modis ad pœnitentiam, & ſalutem adducere volentis, ſecundùm illud Pauli, *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Poſtremò, vt manifeſtior omnibus fiat malitia peccatorum, tanta Dei benignitate abutentium, & iuſtiſſima eorum appareat vindicta, iuxta illud Apoſtoli, *Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die Iræ, & reuelationis iuſti Iudicij Dei*. Eodemque ſpectat illud quod in hoc libro Apocalypſis Capite 16. ita ſcriptum eſt, *Iuſtus es Domine, quia hęc iudicaſti, quia ſanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem dediſti eis bibere, digni enim ſunt. Et audiui alterum dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens vera & iuſta iudicia tua*.

…res cau… …b quas …debi… impio… puni… …m diſ… … …15.

Locus Eſa. 30. & 2. Pet c. 3.

ad Rom. 2.

Ibidem.

Nec verò quia ſpes quæ differtur, vt ait Salomon, affligit animã, propterea beatas animas ob dilationem vindictæ ſuorum perſecutorum, & glorificationis corporum ſuorum vllo affici dolore, vel afflictione putandum eſt. Dupliciter enim, ſicut etiam ſupra dictum eſt, fieri poteſt vt quiſpiam vehementer cupiat fieri aliquid; vel citò & quamprimùm, & ita dilatio eius affligit expectantem: vel fieri tempore opportuno ſecundùm Dei voluntatem & prouidentiam pręfinito; & ſic ex dilatione non accidit afflictio, manet tamen deſiderij continuatio; Quin etiam ipſamet dilatio eſt gratia deſideranti & expectanti, cùm per dilationem id 86

Locus Prouerb. 13.

V 4 quod

Quomodo numerus Electorum certus ſit apud Deũ, & non idẽ reproborũ.

quod deſideratur & expectatur, iucundius poſteà exiſtet.

87 Iam verò quod hic dicitur, expectandum eſſe beatis animabus vſq; ad diem Iudicij, donec videlicet compleatur numerus Electorum, id profectò valde adiuuat firmatquę ſententiam Beati Auguſtini & Scholaſticorum Theologorum qui aiunt, certiſſimum eſſe Deo numerum Electorum & Prædeſtinatorum, nec vllo modo diminui eum, vel augeri poſſe. Auguſtini verba ex 13. Capite libri de Correptione & Gratia hæc ſunt: Prædeſtinatorum in regnum Dei ita certus eſt numerus, vt nec addatur eis quiſquam, nec minuatur ex eis. Iſtam numeri Electorum certitudinem ſignificat Ioannes Baptiſta dicens, *Facite fructum dignum pœnitentiæ, & nolite dicere apud voſmetipſos, Patrem habemus Abraham: potēs eſt enim Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ:* Oſtendens iſtis verbis ſic illos eſſe amputandos, ſi fructum non fecerint, vt non deſit tamen numerus promiſſus Abrahæ: Sed apertiùs demonſtratur hoc in Apocalypſi illis verbis: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Si enim alius non eſt accepturus coronam niſi alius perdiderit, certus proculdubio eſt numerus Electorum. Sic Auguſtinus. Nec ſolum Electorum numerus certus Deo eſſe dicitur ratione cognitionis & præſcientiæ diuinæ, hoc enim modo etiam Reproborum atque omnium rerum certiſſimus eſt Deo numerus; Sed præterea certus eſſe dicitur ratione cuiuſdam electionis & definitionis diuinæ, de quo ita ſcribit Beatus Thomas in Prima Parte quæſt. 23. art. 7. Certus Deo dicitur numerus Prędeſtinatorum non ſolùm ratione cognitionis, quia ſcilicet ſcit quot ſint ſaluandi, ſic enim Deo certus eſt numerus guttarum aquæ, & arenæ maris: ſed ratione Electionis & definitionis cuiuſdam. Et paulò infrà, Certus, inquit, Deo eſt numerus Prædeſtinatorum, non ſolùm per modum cognitionis, ſed etiam per modum principalis cuiuſdam præfinitionis, Non ſic autem omnino eſt de numero Reproborum qui videntur eſſe præordinati à Deo in bonum Electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Poſt hæc ſubdit varias Auctorum opiniones de quantitate numeri Electorum, quibus poſthabitis, ſic denique ait, Sed melius dicitur quòd ſoli Deo eſt cognitus numerus Electorum in ſuperna fęlicitate locandus. Ita B. Thomas.

S. Auguſt. *Locus Matth. 3.* *Apoc. 3.* *S. Thomas.* *ad Ro*

VIGESIMATERTIA Diſputatio.

Breuiter exponitur, & diſcutitur ſententia eorum qui putarunt animas Sanctorum poſt mortem non habere beatificam Dei viſionem vſque ad diem Iudicij.

88 Ex ijs quæ in ſuperiorum Interpretationum huius loci Apocalypſis tractatione commemorata ſunt, manifeſtum Lectori eſſe poteſt, ſententiam fuiſſe multorum veterum Scriptorum, animas Sanctorum poſt mortem non videre faciem Dei ante diem Iudicij: hoc enim ſenſiſſe Irenæum, Origenem, Tertullianum, Victorinum, Andream Cæſarienſem, nec ab ea ſententia videri Sanctum Bernardum abhorruiſſe, ſupra oſtenſum eſt. De cuius ſententiæ veritate, ſiue falſitate non eſt hic copioſè differendi locus; diſputarunt autem ea de re diligenter & accuratè cùm alij, tum ſuper omnes Illuſtriſſimus & doctiſſimus Cardinalis Bellarminus in principio ſeptimæ ſuæ Controuerſiæ.

Nec

Nec verò eius ſententiæ diiudicatio obſcura cuiquam nunc vel ambigua eſſe poteſt, cùm in Eccleſia Catholica iam pridem ea ſententia damnata fuerit auctoritate decretoque tum duorum Generalium Conciliorum, Florentini in vltima ſeſſione, in Decreto de Vnione Latinorum & Græcorum & Concilij Tridentini in ſeſſione vigeſima quinta; tũ duorum ſummorum Pontificum, Innocentij Tertij cap. Apoſtolica, extra. De Preſbytero non baptizato, & Benedicti Papæ huius nominis Duodecimi in extrauaganti quæ incipit, Benedictus Deus, quam totam refert Alphonſus à Caſtro lib. 3. aduerſus Hæreſes in vocabulo (Beatitudo.)

Concilium Florentinũ & Tridentinum. Innocẽtius 3 & Benedictus 12.

89 Eam quoque ſententiam manifeſtè refellunt (vt plura Scripturæ loca in præſens afferre ſuperſedeã) verba illa quæ Dominus dixit latroni, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Vocabulo enim Paradiſi ſignificatur beatifica diuinæ eſſentiæ viſio, qualem ſcilicet habẽt in cœlis Angeli beati. Nõ enim audiendi ſunt quidam Veterum, qui nomen Paradiſi in illis verbis terreſtrem Paradiſum in quo Adam eſt a Deo collocatus, interpretati ſunt; Chriſtus enim eo die pòſt mortem ſuã non fuit in Paradiſo terreſtri, ſed ſecundum corpus fuit in ſepulcro ſecundum animam verò apud Inferos & in Limbo Patrum, ibique manſit triduo, nec ſupra terram aſcendit niſi tertio die cum a mortuis reſurrexit immortalis. Hoc autem euidenter probatur illis Domini verbis quæ refert Matthæus Cap. XII. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Vocat cor terræ, profundiſſimam terræ partem quę circa eius cẽtrum eſt, vbi creditur Infernum eſſe, & fuiſſe olim Limbum Patrum.

Locus Lucæ 23. *Gen. 2.* *Locus Matthæi ca. 12*

90 Et verò, nulla ſatis idonea & probabilis cauſa oſtendi poteſt, quæ Sanctorum animas remoretur & retardet à beatifica Dei viſione, non ſanè aliqua earum culpa, ponimus enim animas illas eſſe vacuas ab omni culpa, non impedimentum clauſæ cœleſtis ianuæ, hoc enim impedimentũ per Chriſti mortem & aſcenſionem ad cælum omnino ſublatum eſt, nec demum ſeparatio animæ à corpore, non enim ad beatificam Dei viſionem anima indiget corpore, nã viſio illa non fit per phantaſmata, vel per mentis reflexionem ad phãtaſmata, qui eſt naturalis modus intelligendi animæ humanæ dum eſt in corpore; viſio enim illa beatifica exuperat naturalem intellectus noſtri & facultatem, & modũ intelligendi. Nec eſt conſentaneũ rationi, Sanctorum animas poſt mortem tanto tempore detineri ſine adeptione cœleſtis præmij quod condignè meruerunt, detineri, inquam, ſine vllo lucro maioris meriti, ſic enim eſſent extra viam, nec tamen eſſent in termino. Non igitur, vt diximus, iſtius ſententiæ veritas vel falſitas hoc loco in examen vocanda eſt, ſed nobis duntaxat reſpondendum eſt ad nonnulla diuinæ Scripturæ teſtimonia, nonnullaſque rationes quibus iſta ſententia probari ſolet.

†

VIGESIMA QVARTA Diſputatio.

Explicantur duo Sacræ Scripturæ teſtimonia, duæque rationes ſoluuntur quibus ſupradicta ſententia probari poſſet.

91 DVo ſunt potiora & firmiora diuinę Scripturæ teſtimonia quæ iſtam ſententiam adiuuare, ac probabilem facere videri poſſent. Primum teſtimonium ex hoc loco Apocalypſis petitum eſt, vbi dicitur, Beatum Ioannem vidiſſe animas Sanctorum Martyrum manere ſub altari: quo ſignificatur eas non in clariſſima luce cœleſtis gloriæ nec in beatifico Dei conſpectu eſſe, ſed manere in loco quodam abſcondito, & obſcuro, quieto tamen, omnique pœna & moleſtia vacuo. Ad hoc ita reſpondemus: quid ſit animas Sanctorum manere ſub altari, ſuprà in vigeſima ſecunda Diſputatione ſatis ſuperque declarauimus, ſecundùm varias, & probabiles Auctorum Interpretationes, quarum nulla tamen iſti ſétentiæ aliquatenus fauet. Videat Lector quæ ibi dicta ſunt, nam ea repetere hoc loco, ſuperuacaneum duxi. Vnum hoc tamen nunc addam, iſtas ipſas animas quas Ioannes vidit ſub altari, quibus datæ ſunt ſtolæ albæ, infra Capite ſeptimo dicitur idem Ioannes vidiſſe ante Thronum Dei, & in conſpectu eius, ſic enim ibi ſcriptum eſt: *Et dixit mihi vnus de Senioribus, Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi tu ſcis. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni: ideò ſunt ante Thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in Throno habitabit ſuper illos, &c.* Suprà etiam Capite quarto & quinto ſcripſit Ioannes, vidiſſe ſe viginti quatuor Seniores (qui repræſentabant Animas beatas inſigniorum Sanctorum tam Veteris quam Noui Teſtamenti, vt ibi declaratum à nobis eſt) ſedentes in Thronis circum Dei ſedem, & in conſpectu Dei & Agni manentes.

Alterū Scripturæ teſtimonium 92 ductum eſt ex illis Beati Pauli verbis quæ ſunt in Capite vndecimo Epiſtolæ ad Hebræos, *Et hi omnes*, inquit, *teſtimonio Fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur*: quibus verbis apertè indicari videtur, animas illorum veterum Sanctorum vſque ad tempora B. Pauli non accepiſſe promiſſionem cœleſtis gloriæ, nec accepturas eam vſque ad vltimam Sanctorum conſummationem quæ fiet in die Iudicij per reſurrectionem corporum, & completam animarum atque corporum glorificationem. Sed nos ad locum iſtum reſpondemus, duplicem eſſe iſtorum Pauli verborum interpretationé, neutramque iſti ſententię vllo modo ſuffragari. Poteſt enim intelligi, Apoſtolum loqui de repromiſſione conſummatæ felicitatis humanæ per glorificationem non ſolū animæ, ſed etiam corporis, quæ quidem conſummatio felicitatis non continget Sanctis ante diem Iudicij. Poteſt etiam intelligi, Apoſtolum loqui de promiſſione beatificæ viſionis Dei, & de Sanctis Veteris Teſtamenti qui eam non ſunt conſecuti ante Chriſti aduentum, & mortem, nec ante Sanctos Noui Teſtamenti. Vtramque hanc interpretationem refert ſuper illo loco Pauli Beatus Thomas, Auguſtinus tamen in Epiſtola 99. quam ſcripſit ad Euodium, ſequitur priorem

Locus Epi. ad Hebræos Cap. 11.

S. Thomas. S. Auguſt. Locus Matthæi 27.

rem interpretationem: Cui Interpretationi nihil ſanè officit quod à B. Matthæo ſcriptum eſt, multa corpora Sanctorum ſurrexiſſe è monumentis, & apparuiſſe multis iſtos verò quidam putarunt ſurrexiſſe ad vitam immortalem; Sed nobis placet magis ſententia B. Auguſtini in ſupradicta Epiſtola 99. & Sancti Thomæ in Tertia Parte Queſt. 53. artic. 3. qui cenſent illos non ſurrexiſſe ad vitam immortalem, ſed vt iterum, poſt factam de Chriſto teſtificationem, morerentur; ad eum ſcilicet modum illi reſurrexerunt, quo modo etiam Lazarus reſurrexit, ſicut ait Beatus Hieronymus ſuper illo loco Matthæi. Et quamuis illi reſurrexiſſent ad vitam immortalem, paucorum tamen ſpeciale priuilegium, generali non derogat legi, ſecundùm quam illo in loco Apoſtolus loquitur, quemadmodum etiam ſcribit S. Thomas in explanatione ſupradicti loci Epiſtolæ ad Hebræos.

Ioan. 11.

93 Duæ item ſunt rationes, quæ videri poſſent nonnullam iſti ſententiæ fidem facere, quarum prior eſt hæc. Anima noſtra non meretur niſi dum eſt in corpore, tẽpus enim merendi eſt in præſenti vita, cùm anima viuificat & regit corpus, ſecundùm illud Beati Pauli, *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis pro vt geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Sicut ergo anima non meretur ſine corpore, ita nec præmium etiam meritorum ſuorum accipere debet ſine corpore: ex quo ſequitur, vt anima ſeparata a corpore non habeat beatificam Dei viſionẽ quæ eſt præmium meritorum eius, ante reſurrectionem corporis: Sed nos reſpondemus, diuerſam eſſe rationem merendi & præmium accipiendi, quantũ ad hoc quod eſt animam eſſe in corpore vel extra corpus. Anima quippe indiget corpore ad merendum duas ob cauſas: tum quia mereri eſt viatorũ, via autem hominis definita eſt & determinata a Deo præſenti vita, extra quam non eſt ampliùs merendi tẽpus: tum etiam, quia multò maxima, ac præſtantiſſima pars meritorum hominis eſſe non poſſet ſine corpore, vt patet in martyrio, in virginitate, in renuntiatione mundi, omniumque bonorum temporalium, in abſtinẽtia & ieiunijs, & in multiplici corporis afflictione, in exercendis miſericordiæ operibus, & alijs huiuſmodi. At verò, ad percipiendum præmium quod eſt beatifica Dei viſio, anima non eget corpore, illa enim viſio non fit per reflexionem Intellectus ad Phantaſmata, quemadmodum mens noſtra intelligit dum eſt in corpore; ſed fit per lumen gloriæ, & eleuationem humani intellectus ſupra naturalem eius facultatem & modum intelligendi.

Locus 2. ad Corint. c. 5.

Cur anima egeat corpore ad merendũ & non ad præmiũ accipiendũ.

Poſterior ratio eſt huiuſmodi: Beatifica Dei viſio, cùm ſit perfecta hominis beatitudo, omninò explet, &, vt ita loquar, quietat appetitũ animæ: Sed aĩa ſeparata à corpore naturalẽ hẽt appetitũ recipiẽdi corpus, qui nec expleri, nec quieſcere põt niſi recepto rurſus corpore, quod fiet in reſurrectione: Ergo aĩa dũ eſt ſeparata à corpore, non habet beatificã Dei viſionẽ. Reſpõdeo, animam ſeparatam à corpore duplicẽ hẽre appetitũ, alterũ quidẽ primarium & principalem, videndi ſcilicet Deum, in quo principalis, &, vt ita dicã, ſubſtantialis beatitudo eius conſiſtit; & per hanc viſionem Dei principalis appetitus eius omnino expletur. Habet quoque anima ſeparata alterum appetitum, videlicet viuificandi & regẽdi corpus, qui non explebitur niſi poſt reſurrectionem. Cur autem iſta dilatio non inquietet nec affligat animam, tres cauſæ ſatis probabiles reddi poſſunt. Primùm quòd anima ſeparata certiſſimã habeat ſpem opportuno tempore recipiendi corpus. Deinde, quòd habeat volunta- 94

An viſ[...] beatifica anima ſep[...]rata expleat om[...]no appetitum eius.

Dilatio g[...]rificationi[...] corporum cur non a[...]fligat an[...]mas ſepa[...]tas & be[...]tasque ſ[...] & appeti[...] habent r[...]piendi ſ[...] corpora.

luntatem omninò conformem voluntati Dei, videt autem Deum vel le dilationem fieri vſque ad diem Iudicij. Denique, ſcit ex iſta dilatio ne iucundiorem ſibi, & glorioſiorem futuram receptionem corporis: nam in communi Sanctorum omnium, quæ ſimul fiet, glorificatione, & gaudio, illuſtrior erit gloria, cumulatiuſque gaudium ſingulorum.

DE APERTIONE Sexti ſigilli.

DECIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis:

VERS V 12. vſque in finem Capitis.

Et vidi, cùm aperuiſſet Sigillum ſextum: Et ecce terræmotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cęlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno mouetur, & cœlum receſſit ſicut liber inuolutus, & omnis mons & inſulę de locis ſuis motę ſunt, & reges terrę, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium, & dicunt montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare.

Prima Interpretatio horum verborum quam tradunt Ambroſius & Rupertus, exponitur, & refellitur.

APERTIONEM ſexti ſigilli, quantum ad prodigia & calamitates quæ commemorãtur ſupradictis verbis Scripturę, referũt Ambroſius & Rupertus ad Iudaici populi reprobationem, & abiectionem, & punitionem, excidiumque & deſolationem regni Iudaici factam à Tito Imperatore Romanorum; quæ mala Iudæi ob impiam Chriſti Domini necem, & ob perſecutionem Chriſtianorum, iuſtiſſimo Dei iudicio perpeſſi ſunt. Quæ autem deinde narrantur in proximè ſequenti Capite ſeptimo, ea referunt iſti Auctores ad lætiſſimam & glorioſiſſimam electionem & vocationem Gentium ad fidem Chriſti Tunc igitur Dominus (ſecundum iſtos) ſextum aperuit Sigillũ, quando quæ de Iudæorum futuris calamitatibus vel per parabolas, vel apertis verbis prædixerat, & opere ipſo compleuit, ipſarumque rerum euentu comprobauit. Verba autem huius Scripturæ ſic interpretantur.

Prima Interpretatio.

Ambroſiu. & Rupertus.

Terra motus factus eſt magnus. Tũc 95 videlicet, quando gens Iudæorum à Romanis vaſtata eſt, & ſuis ex ſedibus exterminata, id enim figuratè per terręmotum hoc loco ſignificatur. *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilcinus* Populus enim Iudaicus qui ob cognitionẽ & cultum veri Dei, & obſeruantiam legis diuinæ tanquam Sol in mundo refulgebat, factus eſt cunctis mortalibus deſpicabilis, & exoſus ob enormitates ſcelerum ſuorum, diuina

Quid terræmotus.

Quid Sol niger, vt ſaccus cilicinus.

ruina vltione eos perſequente; ſacco etenim pœnitentes operiuntur, vt oſtendant ſe peccatores eſſe; Sol itaque nigredinem ſacci dicitur induiſſe, quia cunctis gentibus Iudæorum ſcelera patuerunt.

Quid ſoler ſanguineus Luna.

Et luna tota facta eſt ſicut ſanguis. Luna figurat Iudaicam Synagogam, quæ ſanguinis ſpeciem habere viſa eſt, quia omnibus claruit, Iudæos ob impiam ſanguinis Chriſti & ſeruorum eius effuſionem, tot tantiſque malis & miſerijs fuiſſe percuſſos, & punitos: & prorſus eis contigiſſe quod ſibimet ipſi imprecati ſunt cum dixerunt contra Dominum, *Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.* Quantùm porrò Sol ille Iudaicus denigratus fuerit, calamitates, quas illi paſſi ſunt & multitudine, & magnitudine propemodum incredibiles, quarũ referti ſunt libri Ioſephi de Bello Iudaico, euidenter oſtendunt. Eſt autem iſtiuſmodi denigratio Solis Iudaici præſignata per tenebras illas, & obſcurationem Solis factam ſuper vniuerſam terram, quando verus Sol Iuſtitiæ per ſummam Iudæorum impietatem & crudelitatem ſupplicio crucis occiſus eſt.

Matth. 27. — *Ibidem.*

Quid ſtellarum de cœlo Ca-

96 *Et ſtellę de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno mouetur.* Per ſtellas quæ ceciderunt, vel Principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſæi, & Seniores, qui erant tanquam luminaria cęli in illo populo Iudaico, deſignantur; vel tota ipſa gens Iudaica, & poſteritas Abrahæ quæ in Scriptura comparatur ſtellis: Promiſerat enim Deus Abrahæ, ſemen eius multiplicatum iri tanquam ſtellas cęli: quod ante quingentos poſt eam promiſſionem annos completum eſſe, oſtendit Moſes dicens Hebræis mox intraturis terram Promiſſionis, *Multiplicauit vos Dominus ſicut ſtellas cœli.* Similis metaphoræ vſum ad idem ſignificandum reperiet Lector apud Danielem Capite octauo. Stellæ porrò in modum groſſorum ficus ceciderunt in terram, quia qui per ſcientiam legis velut ſtellæ in populo fulgebant, hos par calamitas & pęna concluſit atque ceteram multitudinem. Congrua verò ſimilitudo eſt de groſſis fici caducis, nam primi qui que Iudæorum in Chriſtum credentes quaſi groſſi ficus, id eſt, immaturi fructus, agitati vento inuidiæ Gentium quas gratiæ Euangelicæ participes fieri ægrè ferebant ceciderunt de cęlo, id eſt, deciderunt à Chriſti fide & gratia, quam ſine obſeruantia Legis Moſaicæ ſaluandis hominibus ſufficientem eſſe negabant.

Geneſ. 15. & 22. — *Deut. 1.*

Quid receſſus cœli, tanquam libri inuoluti.

Et cęlum receſſit ſicut liber inuolutus 97
Per cęlum ſignificatur diuina doctrina Veteris Teſtamenti: quando autem liber inuoluitur, Scriptura eius intuentibus abſconditur: Similiter etiam ſpiritualis intelligentia Veteris Teſtamenti, per quam Chriſtus demonſtratur & agnoſcitur, ablata eſt Iudæis, & data eſt Gentib. in Chriſtũ credentib. ſicut prædixerat illis Dominus dicens, *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.* Et hic eſt liber ſignatus de quo nunc agit, inquit Rupertus, quẽ Agnus accepit a dextera Dei, & aperuit; non ſanè Iudæis qui velamen habẽt ſuper cor ſuũ, nec faciẽ Moyſi niſi velatã aſpicere poſſunt; ſed nobis in ipſũ credẽtib. librũ aperuit qui ſublato velamine, & reuelata facie gloriã Domini contẽplamur.

Matth. 21. — *2 ad Cor. 3*

Quid montes & inſulæ.

Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis mota ſunt: & reges terrę, & principes, & tribuni, & c abſconderunt ſe in ſpelancis & in petris montium Quia terra Iudæorũ montoſa erat, ꝑ montes intelligi poſſunt qui in editis locis habitabãt, ꝑ inſulas verò, qui in cãpeſtrib. & planis locis degebãt. Motꝭ aũt dicuntur locis ſuis, quoniã qui ſtragi & cladi Iudæorũ ab hoſtib. factæ ſuperfuerant, proprijs ſedib. exterminati, & in captiuitatẽ abducti

ſunt. Per diuerſa verò hominum genera hic commemorata intelligere debemus tam eos qui inter Iudæos, vel potentia, vel dignitate, vel diuitijs, vel alia quapiam excellentia ſiue Sacerdotali, ſiue ſęculari eminebant, quam alios minoris cõditionis, & inferiores iſtis. Qualiter porrò iſti ſeſe in ſpeluncis &

Ioachimus

petris montium abſconderint, diſertè narrat Ioſephus in libris à ſe ſcriptis de Bello Iudaico. Tanta enim fuit tunc Iudæorum afflictio & miſeria, vt cum fame diuturna tabeſcentes conſumerentur, & ab hoſtibus exterius, multòque magis à prædonibus & ſicarijs qui erant intra ciuitatem, affligerentur, abſconderent ſe in puteis, & in cloacis, alijſque abditis terræ locis, cupientes mori vt prolixam miſeriam compendio mortis terminarent. Ioſephus certè qui dux in eo bello fuit aduerſus Romanos, ſcribit in Capite 14. libri tertij de Bello Iudaico, ſe poſt excidium vrbis Iotapatæ, medios hoſtes tranſgreſſum, ſaltu demiſiſſe ſe in puteum, cui ampliſſima erat a latere ſpelunca; & ibi aliquandiu latitaſſe cũ alijs quadraginta inſignibus viris: ſed per cuiuſdam mulieris, quæ cũ ipſis fuerat proditionem, inuentũ & captum eſſe à Romanis. Illud autem, *Abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium.* poteſt etiam ita intelligi vt ſignificetur Iudæos Maiorum ſuorum, Patriarchas dico, & Prophetas, confiſos patrocinio, aliquod eius calamitatis quam patiebantur, effugium inuenturos ſe apud Deum ſperaſſe; Sed falſo id putabant, fruſtrà que ſperabãt. Illi etenim ipſi Maiores eorum tũc eos non defendebant apud Deum ſep contra, eos acriter accuſabant ſicut Dominus dixit illis, *Eſt qui*

Ioan 5.

accuſat vos Moyſes in quo vos ſperatis.

99 *Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni.* Scientes Iudæi ſe talia & tanta mala perpeti pro plurimis maximiſque ſceleribus ſuis, grauioraque manere ipſos Inferni ſupplicia, optabant opprimi ſe obruique à montibus, ſub quibus deliteſcebant, & abſcondi ab ira Agni quem offenſum à ſe inexpiabili ſcelere putabant. Hoc ſanè prædixerat Dominus Hieroſolymitis mulieribus necem eius plangentibus atque lamentantibus, ſicut Lucas refert illis verbis, *Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete & ſuper filios veſtros Quoniam ecce, venient dies in quibus dicent, Beatę ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quę non lactauerunt Tūc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus, Operite nos, quia ſi in viridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet?*

Locus Luca 23.

Et interpretatio quidem huius loci Apocalypſis quam tradunt Ambroſius & Rupertus, & quam nos diſtinctè, ac dilucidè pleneque retulimus, huiuſmodi eſt.

Sed iſta profectò Interpreta- 1
tio tribus de cauſis haudquaquam probabilis eſt. Illud enim excidiũ Ieroſolymitanum a Veſpaſiano & Tito Romanorum Imperatoribus factum, aliquot iam annis ante hãc Viſionem Beati Ioannis euenerat eratque totum per orbem terrarum peruulgatum, cunctiſque notiſſimum, nihil igitur opus erat, ipſum per nouam hanc Viſionem Ioanni & Eccleſiæ notificari. Deinde, in fine huius Capitis ſcriptũ eſt, homines quibus mala hic commemorata contigerunt, agnouiſſe ea mala ſibi accidiſſe ob Agni contra ipſos iram & vindictam: at Iudæi calamitates & mala illius excidij Ieroſolymitani non putarũt ſibi accidiſſe in vindictam & pœnam impiæ necis quam Domino noſtro intulerant, ſed ob ſeditiones, & rebellionem quam fecerãt aduerſus Romanos. Adhæc, iſti Auctores non pauca verba Scripturæ huius loci ſatis incongruè ac durè interpretantur, vt ea quo-

Confutati ſupradict interpreti nis.

quo

quo modo, etiam violenter detorqueant & trahant ad iſtam ſuam interpretationem & ſententiam; & hoc manifeſtum erit Lectori ſuprà expoſitam eorum interpretationem conſideranti & penſitanti.

VIGESIMASEXTA Diſputatio.

Enarratur atque confutatur ſecunda Interpretatio huius loci quæ eſt Aureoli & Lyrani, & tertia Interpretatio quæ eſt Arethæ.

101 QVÆ narrantur in Apertione huius ſexti Sigilli, ea Petrus Aureolus & Lyranus referunt ad decimam & vltimam perſecutionem Chriſtianorum factam ſub Imperatoribus Romanorum Diocletiano & Maximiano, ſuperiorum omnium atrociſſimam; per quam vbique terrarum Chriſtiani quærebantur ad necem, euertebantur Eccleſiæ, libri ſacri comburebantur, & intra triginta dies, centum ſeptuaginta millia hominum promiſcui ſexus neci data ſunt, præmiſſis tamen exquiſitiſſimis cruciatibus. Quin etiam Marcellinus Papa immanitate tormẽtorum deterritus thus accendit Idolis, ſed mox facti perquam pœnitens, vltrò ſeſe ad mortem pro Chriſti fide obtulit: Hæc itaque perſecutio figurata eſt hoc loco per apertionem ſexti Sigilli.

102 Tunc ſanè magnns terræ motus factus eſt, propter euerſiones Eccleſiarum & proſcriptiones innocentium, innumeraſque cædes hominum: tunc Sol, id eſt, Chriſtus, factus eſt niger, id eſt, fuit in odio & in opprobrio hominum infidelium: tunc Luna, id eſt Eccleſia, ob tantam vbique terrarum cædem Chriſtianorum, facta eſt tota ſicut ſanguis: tunc ſtellæ ceciderunt de cœlo, quia complures qui vel doctrina, vel exiſtimatione Sanctitatis lucebant inter Chriſtianos, aut metu, aut impatientia tormentorum, deſerta Chriſti fide lapſi ſunt in Idololatriam. Et ſicut ficus perdit groſſos ſuos, cum à vento magno agitatur; ita Eccleſia violentiſſimo illo perſecutionis vento multos fidelium perdidit. Cælum receſſit ſicut liber inuolutus, quia libri ſacri comburebantur paſſim, quotquot, & vbicumque inueniebantur: & quia prædicatio verbi Dei, & miniſteria cultus diuini, nonniſi abditis & occultis in locis fieri poterant. *Omnis mons & inſula de locis ſuis mota ſunt,* quia Eccleſiæ Chriſti, & congregationes fidelium, vbicumque locorum, ſiue in arduis montibus, ſiue in remotis inſulis, ſiue in alijs deſertis, abſtruſis & inacceſſis locis, funditus excidebantur. Et quia de numero fidelium iam tunc erant aliqui Reges, & Principes, & magiſtratibus perfuncti, & diuites, ac nobiles, iſti omnes id temporis abſcondebant ſe in ſpeluncis, ſi quo modo tantam perſecutionis rabiẽ effugere poſſent. Mirabantur porrò homines iram Dei & Chriſti aduerſus fideles ſuos, quòd eos tam ſæuâ ac diuturna perſecutione vexari & afflictari pateretur.

Illud denique, *dicunt montibus* 103
& petris, Cadite ſuper nos, ita licet interpretari, vt per montes & petras intelligantur Sancti, qui iam tunc erant in cœlis; montes videlicet ritè nominati, propter cœleſtis eorũ in bono gloriæ ſublimitatẽ; petræ verò, propter cõfirmationẽ eorum

rum in bono, & ſoliditatem, ac firmitatem; æternæ ipſorum felicitatis. Horum Sanctorum patrocinium, & auxilium implorabant fideles in illa crudeli perſecutione poſiti dicentes, *Cadite ſuper nos*, id eſt, Protegite & iuuate nos orationibus veſtris apud Deum, vt ipſe ceſſare faciat perſecutionis ſuorũ fidelium atrocitatem, cuncta illis nocitura repellens, & quæ illis erant profutura concedens.

Refutatio Interpretationis Aureoli & Lyrani.

104 Et huius quidem ſexti Sigilli apertionem ita vt dixi, Aureolus & Lyranus interpretati ſunt. Sed contra iſtam eorum interpretationem idem hoc loco dicendum eſt, quod ſupra diximus contra interpretationem ſuperiorum Sigillorum ab iſtis traditam: Cenſent enim iſti, decem illas perſecutiones Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus factas, per diuerſa Sigilla eſſe præfiguratas; Exempli gratia, in apertione ſecundi Sigilli præfiguratam eſſe primam perſecutionem: in apertione tertij Sigilli, ſecundam perſecutionem; in apertione quarti Sigilli, tertiam perſecutionem; in apertione quinti Sigilli, ſex deinde ſubſequentes perſecutiones; denique, in apertione ſexti Sigilli præfiguratam eſſe decimam & vltimam perſecutionem Chriſtianorum ſub Maximiano & Diocletiano Etenim, nos ſupra in explanatione Apertionis ſecundi Sigilli oſtendimus, omnes illas decem perſecutiones in Apertione vnius Sigilli, videlicet ſecundi, eſſe præfiguratas per vnum illum equum rufum; per alia verò Sigilla eſſe præſignatas inſignes quaſdam alias futuras Eccleſiæ Chriſti, ac populi Chriſtiani perſecutiones, vt Hæreticorum & Saracenorum, ſiue Maometanorum. Eſt præterea ſanè quàm incôgrua, & dura, minimeque probabilis, quam iſti tradunt, interpretatio illorum verborum, *Dicunt montibus, cadite ſuper nos.* Aiunt enim Chriſtianos in illa Diocletiani perſecutione vehementer afflictatos, ac vexatos, iſtis verbis implorare patrocinium & auxilium Sanctorum qui erant in cœlis, quos nomine montium & petrarum ſignificant; & orare & eos vt cadant ſuper ipſos, id eſt, vt ſuis apud Deũ orationibus protegant ipſos, & à tot tantiſque malis liberent, in quibus tunc verſabantur. Sed profecto, illud, *Cadite ſuper nos*, interpretari. Protegite & defendite nos, nimis aſpera eſt interpretatio, continens locutionem valde nouam & in diuinis litteris inſolentem.

3. In[terpre]tatio [Are]tha.

Tertia Interpretatio Apertionis ſexti Sigilli, eſt Arethæ: 105 is autem portenta calamitatum & miſeriarum quæ narrantur hoc loco, interpretatur de prodigijs & miraculis in paſſione & morte Chriſti Domini factis. Et ſane quædam eorum quæ hic commemorantur, vt de terræ motu, & de nigrore Solis, & Lunæ ſanguinolento colore, perſimilia ſunt illis. Arethæ verba ſunt huiuſmodi: Sexti Sigilli ſolutio non eſt aliud niſi crux & mors Domini noſtri, vnde ſecuta eſt cunctis optanda reſurrectio. Per terræmotum magnum, & nigrorem Solis, & Lunæ cruorem, manifeſtè nobis hæc Viſio deſcribit ſigna in paſſione & morte Chriſti facta, motum ſcilicet & conquaſſationem terræ, & Solis tenebras, & Lunæ totius mutationem in ſanguinem. Signatè vero, accurateque dictum eſt, quod tota Luna facta ſit ſicut ſanguis; cùm enim in morte Domini eſſet decimaquinta Luna, & in plenilunio, & ex diametro diſtaret à Sole, quomodo fieri potuit vt Solem, repentino ſuo ad eum aduentu obſcuraret, & in medio die conſtituta, talis appareret? Vnde etiam Dionyſius Areopagita id retulit ad diuinum miraculum, non enim id contigit iuxta affectiones in corporibus cœleſtibus fieri ſolitas. Hęc Aretha.

Mat

Digitized by Google

tha; Cuius interpretationem illud facit improbabilem, quod hæc B. Ioannis Viſio eſt prophetica, præſgnans videlicet res futuras, & ignotas; at miracula illa, quæ in paſſione Domini contigerunt, plus ſexaginta annis ante Viſionem hanc Beati Ioannis facta fuerant, & erant & notiſſima omnibus, vt nihil opus eſſet nouam fieri Viſionẽ & Reuelationem per quam ea notificarentur Ioanni vel Eccleſiæ, cum multo antè ab Euangeliſtis fuiſſent litteris & memoriæ prodita. Deinde, ad iſtam Arethæ interpretationem minimè congruit quod hic dicitur, Reges, & Principes, & Tribunos, & diuites, & fortes, & liberos, & ſeruos abſcondiſſe ſe in ſpeluncis & petris montium, & dixiſſe montibus, *Cadite ſuper nos*, & collibus, *Operite nos*. Illud enim factum eſſe in paſſione Domini nuſquam legitur.

VIGESIMASEPTIMA Diſputatio.

Explicatur quarta Interpretatio apertionis ſexti Sigilli quæ plurimorum eſt Auctorum, & videtur ſuperioribus Interpretationibus eſſe preferenda.

106 QVARTA Interpretatio Apertionis ſexti Sigilli multo ſane quam tres ſuperiores probabilior, eſt Victorini, Ticonij, Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haymonis, Ioachimi, aliorumque complurium. Iſti cenſent prodigia & calamitates præſignatas in Apertione ſexti Sigilli, pertinere ad nouiſſimi temporis perſecutionẽ Chriſtianorum proximè Antichriſti aduentum futuram, aliarum omnium vt poſtremam, ſic atrociſſimam; erit enim tunc, ſicut dixit Dominus in Euangelio, & Daniel prædixerat Capite XII. talis & tãta tribulatio, qualis & quanta nec fuit ab exordio Mundi vſque adhuc, nec poſtea eſt futura vſque ad illud tempus. Propterea verò mala nouiſſimorum temporum prænuntiata ſunt, vt fideles dudum ante de iſtis malis præmoniti, tunc ingruentibus illis, animum minimè deſpõdeant: mala quippe præuiſa & præmeditata minùs grauia & moleſta eſſe ſolent, præſertim verò ſi breuia ſint futura, & in ampliſſima & perpetua bona ſint cõmutanda. Indicat præterea etiam ſexti Sigilli apertio, ſupremam Impiorum vindictam, & Dei atque Agni aduerſus ipſos iuſtiſſimam & implacabilem iram in conſummatione Mundi cunctis manifeſtandam.

Matth. 24.

Secundum hanc igitur ſexti 107 Sigilli explanationem quemadmodum verba Scripturæ huius loci ſint intelligenda, & ad iſtam Interpretationem accommodanda, cognoſcet Lector ex luculenta expoſitione huius loci, quæ eſt apud Cæſarienſem Andream, quam ille his fermè verbis tradit: Etſi nõ deſunt qui omnia quæ in Apertione ſexti Sigilli oſtenſa ſunt B. Ioanni, ad Hieroſolymorum obſidionẽ & euerſionem, quæ à Tito facta eſt pertinere putent, eoque referant ſingula quæ hic dicuntur, ea per tropum exponentes, nobis tamen probabilius fit, ab aliarum perſecutionum tempore tranſitum hoc loco fieri ad tempus aduentus Antichriſti, in quo clades & perſecutiones, de quibus hic ſermo eſt, incident. Illa porrò mala quanta nũquã antea viſa vel audita ſunt, eo fine prædicta videntur, vt minus tũc ingruentia perturbent, & lædant, ſi multò antè præuiſa & præmeditata ſint

Andreas.

Quid Terra motus.
Aggai c. 2.
Ad Heb. 12.
Pſal. 67.
Quid nigror ſolis et cruor lunæ & ſtellarũ caſus.

Per terremotum ſacræ Litteræ ſignificare ſolent rerum mutationẽ: ſicut Dominus dixit, *Adhuc ſemel, & ego mouebo terram:* quę verba Paulus ad rerum mobilium tranſlationem refert. Hebræorum quoque profectio ex Ægypto vocatur terrę motus. *Terra,* inquit Dauid, *mota eſt, etenim cœli diſtillauerunt.* Nigrorem Solis, & Lunæ cruorem Beatus Cyrillus interpretatus eſt obſcuritatem mentis, & cœcitatem cordis eorum, quos Dominus ad iudicium aduenies, in ira ſua comprehendet. Stellarum caſus denotat eos qui Mundi luminaria putabantur, ſuppliciorum terrore fractos victòſque, à fide in perfidiam defecturos: Stellarum etiam cadentium ſimilitudine vſus eſt Daniel Capite octauo: & Dominus hoc ipſum apertis verbis nos docens, præmonuit tantam id temporis fore omnium afflictionem, vt inducantur in errorem (ſi fieri poteſt) etiam Electi: Et fortaſſe hoc ipſum quoque ſignificat ſimilitudo ficus, quæ fructus ſuos imperfectos, vento aliquo vehementius exagitata, in terram deijcere ſolet: tales nimirum ſunt, qui tentationum igne nec dum ſatis excocti neque caritatis ardore ad dulcedinem perducti, facilè grauium tẽtationũ quaſi ventis diuexati, gratia & fide Chriſti excidunt. Vocabulũ porrò ficus & in bonã & in malam partem vſurpare ſolent ſacræ Litteræ, & vtrãque vſurpationẽ ſimul vno in loco videre licet apud Ieremiam, Cap. 24. vbi loquitur de duobus bonarũ, & malarũ ficuum calathis: Separatim autẽ in malam partem accipitur ficus quã maledictione ſua Chriſtus damnauit; in bonã autem partem, huius fit mentio in Canticis, *Ficus protulit groſſos ſuos.*

Matth. 24.
Ficus Ierem. 24.
Matth. 21.
Cant. 2.

Quid receſſus cœli tanquam libri inuoluti.

108 Cœlum verò inſtar libri conuolutum recedere, vel indicat, incertum fore ſecundũ Chriſti aduentũ: liber quippe ſubitò & abſque vllo ſtrepitu aperitur: vel ſignificat, virtutes cœleſtes, dum eos qui fide Chriſti excidunt, ex commiſeratione lugent, moleſtam quandam veluti ægritudinem animi præ ſe laturas: Illud præterea inſinuatur, non omninò cœlum eſſe interiturum, vt ſecundùm ſubſtantiam aboleatur, ſed tantũm velut quandam inuolutionem ſubeundo, in meliorẽ ſtatum eſſe commutandum, ſicut etiam tradit Irenæus in libro V. Reprehenſionũ falſi nominis ſciẽtiæ, idipſum vetuſtiorum etiam Auctorum probans aſſertione. Nec illud non eſt hoc loco indicandum Lectori, Beatum Ioannẽ ſuam hoc loco orationem antiquæ Hebræorum conſuetudini accommodaſſe; Hebręi namque loco librorũ quorũ apud nos eſt vſus, inuolutis quibuſdã chartis vtebantur, quam euolutio & explicatio non afferebat illis chartis interitũ, ſed rerum quæ in illis continebantur manifeſtationem. Similiter in illo die Iudicij, cęleſtis corporis explicatio ſignificat bonorum quæ Sanctis in cœlo repoſita ſunt, manifeſtationẽ. Quid igitur, cœlum tanquam librum inuolutum recedere ſignificet, ſecundùm quatuor ſupradictas expoſitiones, oſtenſum eſt.

B. Ire... Marty...
Vetus ... ſuetu... breor. ... ſcribe... libros

Quod autẽ hic dicitur de mon- 190
tibus & inſulis loco ſuo motis, intelligere licet ex ijs quę Dominus Apoſtolis ipſum interrogantibus de Ieroſolymorum euerſione, ſœculiq; conſummatione pro captu eorum prædixit futura: quorũ multa in Veſpaſiani obſidione contigerunt Iudęis, vt refert Ioſephus: ſub Mundi tamen finem, & Antichriſti aduentum multò plura ſeuioraque mala, totum, vt ita dicam, orbem terrarum opprimẽt. Tunc enim tam mundana potentia, vel Eccleſiaſtica dignitate cęteris præcellentes, ob idque montes appellati: quã fidelium Eccleſię per metaphoram hoc loco inſulæ nominantę, vt itidẽ nominantur ab Iſaia, ſedes ſuas deſerent, deque loco ad locũ, propter

Q... monte... inſul... cis ſu... mota

Anti-

Antichriſti perſecutionis immanitatem ſubinde ſeſe transferent. Reges terræ hic appellantur, quorum ſtudiū, et dominium circa terrā præcipuè occupatur, nihil habens cum cœlo commune; quod illis conuenit cum cœteris hominibus terrenis, cuiuſcumque fuerint conditionis. Hi omnes ſub ſpeluncis & mōtibus abdi cupient potiùs quā irā Agni, & flagella experiri quæ in Antichriſti aduentu, iuſto Dei permiſſu, ex fame bello, peſte, alijſque plagis orta, inſtar denſiſſimi & concitatiſſimi imbris, miſeros illos obruent. Aut certè tanto illi terrore cōcutiētur propter præparata ipſis ſupplicia Inferni nullū habitura finē, ſceleribus eorū merita, debitāque, & irreuocabili Iudicis ſētētia ipſis cōſtituta. Hactenus Interpretationē huius loci Apocalypſis ab Andrea traditam diſtinctè, ac dilucidè retulimus.

eta. us lo ndū ſuū dam t.

110 Primaſius etiam & Beda, à quibus nec Haymo, nec Ioachimus, nec plures alij diſcrepant, Apertione huius ſexti Sigilli de Antichriſti perſecutione, nouiſſimāque Mūdi tribulatione intelligentes, verba Scripturę huius ſic fermè interpretantur. Sexto Sigillo aperto, nouiſſima Mundi perſecutio denuntiatur: & ſicut Domino in ſexta feria crucifixo contigit Mundum tenebris horreſcere & pauorē concuti; ita & tunc fiet. Sol nigreſcet, id eſt, Chriſti vel operta potentia, vel doctrina ad tempus obſcurata, vel à defeſſione erit velata, cū miniſtri Antichriſti in ſeruos Chriſti graſſari ſinentur. Tunc Luna tota fiet quaſi ſanguis, id eſt, Eccleſia ſolito ampliùs ſanguinē pro Chriſto fundet, nō vno, vel paucis in locis tantùm. ſed totum fermè per orbē terrarum. Qui autem inſtar ſtellarum in ſpeciem fulgebunt in Eccleſia, vento nouiſſimę illius perſecutionis impulſi, terreni fuiſſe probabūtur: quorū opera congruè groſſis, immaturis, videlicet & inutilibus ficiſ fructibus comparantur. Et ſicut liber inuolutus, myſteria quidem intus, ſed foris non apparentia cōtinet; ita tunc Eccleſia ſuis tantùm cognita, perſecutiones diſcretè vitans recedet, vt ab extraneis, abdita non videatur.

Cœlum ſicut liber inuolutus.

Diuerſa porro, pro diuerſitate 111 officiorum aut virium, memorans Eccleſię mēbra in montibus & inſulis, & in regibus, & Principibus, alijsque, indicat nullum ab illo turbine perſecutionis fore alienū: ſed modus tamen non erit perſimilis; in bonis nimirum fugiendo pręcauens, in malis vero cedēs obſequēdo Cumque tunc infirmiores pręcellentium in Eccleſia virorum roborari exemplis, conſilijs muniri, protegi meritis, precibus obumbrari ſe quęrent, quaſi ipſos ſuper ſe montes per affectum compaſſionis cadere precantur, ſicut in Pſalmo ſcriptum eſt, *Montes exceſſi ceruis, & petra refugium herinacijs*. Cupiunt autem abſcondi à facie ſedētis ſuper thronum, & ab ira Agni, vt eos ſcilicet, non reprobos ſed in fide in fide ſtabiles, & bonis ornatos operibus venturis inueniat Iudex, ipſorum peccatis, interceſſu Sāctorum & Dei miſeratione opertis. Quod ſi terrę motum magnum (de quo dicitur hoc loco) referamus, ſecundùm litteram, ad diem Iudicij, non eſt mirum, ſi Reges, & Principes terreni eo tempore pauidi & perterriti, Sanctorum, velut montium refugia quęrant: quemadmodum in Diuite purpurato, & in paupere Lazaro factum eſſe legimus in Euangelio. Et quarta quidem Interpretatio huius loci Apocalypſis, quę plurimorum eſt Doctorum, ita ſe habet.

Quid ſit illud mōtes cadite ſuper nos.

Pſalm. 103

gre- an- tia. idē

Lucę 16.

†

VIGESIMAOCTAVA Diſputatio.

Declaratur Auctoris ſuper Apertione ſexti Sigilli ſententia.

212 Mihi ſit admodum veriſimile, ne dicã certum, quæ hoc loco de Apertione ſexti Sigilli a Beato Ioanne ſcripta ſunt, ea pertinere ad vltimam Eccleſiæ ſub Antichriſto perſecutionem; & ad nouiſſimam hominum tribulationem proximè ante ſecũdum Chriſti aduentum & conſummationem Mundi, futuram. Hoc autem dupliciter, etiam cuiuis minime contumaci, neque contentioſo facilè perſuaderi poterit. In tractatu enim ſuperiorum Diſputationũ, in quibus de admirabili hac Viſione libri ſepteni Sigillis ſignati, & de Apertione priorum quinque Sigillorum diſſeruimus, non ſemel dictum eſt principale Dei conſilium in tradendo huiuſmodi Viſionem, fuiſſe, per iſtum librum, & per Apertionem Sigillorũ eius præmonſtrare ac prænunciare Ioanni, & per eum Eccleſiæ ſuæ varias inſignéſq; admodùm Eccleſiæ, ac populi ſui perſecutiones ac tribulationes diuerſis in temporibus futuras vſque in finem Mũdi, Inter perſecutiones autem, & tribulationes Eccleſiæ, & populi Dei, omnium maxima erit ſub Antichriſto, & ſub finem Mũdi, vt Dominus ipſe nos docuit in Euangelio. Matth 24. Nullo itaque modo eſt putandũ eam fuiſſe prætermiſſam in hac Viſione ſeptem Sigillorum. Cùm ita quæ priores tribulationes & perſecutiones præſignatæ fuerint in apertione priorum Sigillorum, ratio ipſa, & ſeries, & conſequẽtia Viſionis exigit, vt nouiſſimi tẽporis perſecutio præſignificata fuerit in apertione ſexti Sigilli, nã quæ de Apertione ſexti Sigilli ſcripſit Ioannes hoc loco, apertè oſtẽduut maximã quandam tribulationem & horribiliorem omnibus ſuprà oſtenſis tribulationibus in Apertione priorum Sigillorum.

Deinde, quæ dicuntur hoc loco eſſe oſtenſa Beato Ioãni in apertione ſexti Sigilli, ea ſimillima, ſed verius dixerim, prorſus eadẽ ſunt illis quæ de maxima hominũ tribulatione in nouiſſimis Mundi temporibus futura Dominum prædixiſſe referunt Matthæus & Lucas. 213 Apud Lucam Dominus dixit, *Erũt terræmotus magni per loca.* hoc ipſum M. dicens Ioannes in hoc loco, *Ecce terræmotus magnus factus eſt.* Apud Lu Lucam ait, *Erunt ſigna in Sole, & Luna.* Signa dixit, id eſt, prodigia & portenta mortalibus triſtiſſima, maximeque horrẽda, quæ, qualia eſſent futura, apertius retulit Matthæus dicens, *Sol obſcurabitur, & Luna nõ dabit lumen ſuũ, & ſtellæ cadent de cælo.* Sed hoc ipſum expreſſius etiã Ioannes declarauit hoc loco, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno mouetur.* Quod autẽ ſubdit Ioannes *Cœlũ receſſit quaſi liber inuolutus*, fortaſſe illud ipſum eſt, quod Dominus dixerat, *Et virtutes cœlorum cõmouebuntur.* Apud Ioannẽ homines præ afflictione tũc præſentiũ malorũ metuq; futurorum, abſcondunt ſe in ſpeluncis, & petris montium, quorũ ſuper ipſos caſu & ruina opprimi ſe cupiũt; huius rei cauſã indicat Lucas dicẽs, *Et in terris preſſura gentiũ pre cõfuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcẽtibus hominibus præ timore, & expectatione que ſuperueniẽt vniuerſo orbi.* Apud Ioannem homines dicunt montibus & petris, *Cadite ſuper nos, & abſcondite nos ab ira Agni, quoniam aduenit dies magnus iræ eius.* Cur autem iſti hoc dicturi ſint indicauit Dominus apud Matthæi

thæum dicens, *Tūc apparebit ſignum Filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute magna, & maieſtate: & mittet Angelos ſuos cum tuba et voce magna.* Denique apud Ioannem homines illi dicunt, *Et quis poterit ſtare,* in illo ſcilicet die iræ Agni. Sed apud Lucam Dominus docuit nos, quemadmodum poſſimus tunc ſtare, dicens, *Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quę ventura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.* Maneat igitur, ſitque perſuaſum Lectori, quæ in hoc loco de Apertione ſexti Sigilli dicuntur, ea ſpectare ad vltimam Eccleſiæ ſub Antichriſto perſecutionem, & nouiſſimam hominum tribulationem proximè futuram ante ſecundum Domini aduentū, & conſummationem ſæculi.

114 Sed illud perarduam habet in hoc loco quæſtionem, quemadmodum iſta prodigia in Sole, & Luna & ſtellis tunc futura intelligere oporteat. Nam de intellectu eorum quatuor ſunt Doctorum ſententiæ: Prima eſt, iſta non ſimpliciter, & reuera, ſed per comparationem quandam tantùm intelligi debere. Secunda, eſſe accipienda non ſecundum litteralem ſenſum ſed ſecundum allegoricum & myſticum. Tertia, eſſe accipienda tanquàm figurate, & per hyperbolem dicta. Quarta denique, eſſe accipiēda omnino ſecundum ſenſum litteralem, & vt ipſa verba ſonant. Has quatuor iſtorum prodigiorū Interpretationes, & Doctorum ſententias, in tribus proximè ſequentibus Diſputationibus enarrare atque examinare viſum nobis eſt.

VIGESIMANONA Diſputatio.

Exponitur, & perpenditur prima Interpretatio ex quatuor proximè commemoratis, eorum prodigiorum quæ ſub finem Mundi in cęlo futura eſſe dicuntur.

PRIMA Interpretatio eſt duorum illuſtrium Eccleſię Doctorum, Chryſoſtomi & Hieronymi, qui de cœleſtibus iſtis prodigijs duo tradunt; Aiunt enim, ea non præceſſura eſſe ſecūdū Domini aduētū, ſed futura eo ipſo tēpore quo Dominus ad iudicādum de cœlo veniet cum inenarrabili maieſtatis claritate. Deinde arbitrantur, Solem & Lunam dici a Domino tunc obſcuratum iri, non diminutione ſui luminis, ſed quia præ nimia luce & ſplendore aduenientis Domini quaſi obſcurata, non apparebunt oculis mortaliū; quemadmodū in die, quia ob multo maiorē lucē Solis ſtellæ nō apparent, dicunt vulgò ſtellæ obſcurari a Sole. Ergo per obſcurationē Solis & Lunæ, ſecūdū iſtos Doctores, nō aliud ſignificat niſi exuperantia lucis & claritatis q̄ feret ſecū Dominus ad iudicandū veniēs in cuius pſentia, cęli & aſtrorū lux non apparebit, & quaſi offuſcata videbitur. 115

Chryſoſtomi ſuper hac re verba ex homilia 77. in Matthęū hæc sūt: *Sol tunc obtenebrabitur*, non quia deſtruetur, ſed quia à Luce aduentus Chriſti ſuperabitur; *Et virtutes cælorum commouebuntur*, id eſt cęleſtes Spiritus cōmouebuntur, cum tantam rerum fieri mutationem proſpicient: Nam ſi quādo facta ſunt *S. Chryſ ſtom.*

 aſtra,

Digitized by Google

aſtra, adeò miraculum illud exhorruerunt, vt de eo dictum ſit; *Quando factę ſunt ſtellę, me omnes Angeli mei laudauerunt:* multò magis tunc mirabuntur, cum videbunt vniuerſa commutari, & omnes homines Dei tribunali aſſiſtere, & à cunctis exactam omnis eorum vitæ rationem exigi: Tunc Crux Chriſti Sole fulgentior videbitur, obſcurabitur enim Sol, Crux antè apparebit, quod fieri non poſſet, niſi radios Solis ſplendor Crucis ſuperaret. Hæc Chryſoſtomus, quem ſequuntur Euthymius & Theophylactus. Ad eandem quoque ſententiam B. Hieronymus in XXIIII. Caput Matthæi illam Solis & Lunæ futuram obſcurationem interpretatur ita ſcribens: Sol & Luna obſcurabuntur, non diminutione luminis, cum apud Iſaiam ſcriptum ſit, tunc lucem Solis futuram ſeptuplo maiorem quam nunc eſt; & lucem Lunæ tantam fore tunc, quanta nunc eſt lux Solis; ſed quia ad comparationem veræ Lucis aduenientis Domini omnia viſui tenebroſa apparebũt. Si itaque Sol qui nunc per totum Orbem rutilat, & luna quæ ſecũdum eſt luminare, & ſtellæ omnes quæ in ſolatium noctis accenſæ ſunt; ſi omnes etiam cœlorum virtutes, quas Angelorum multitudines intelligimus, commouebuntur in aduentu Chriſti, & quaſi in tenebras reputabuntur; decutiatur ſupercilium eorum qui ſe ſanctos arbitrantes, præſentiam venturi Iudicis non formidant. Sic B. Hieronymus. Neque Hilarij ſuper illo Matthæi loco de obſcuratione Solis & Lunæ diuerſa eſt ſententia.

Iob 38. — *S. Hierony.* — *Eſai 30.* — *S. Hilarius*

Refutatio prima interpretationis. Lucæ 21.

116 Sed hæc Interpretatio dupliciter refelli poteſt. Prodigia enim illa cœleſtia non in ipſo tempore aduentus Domini futura, ſed præceſſura aduentum eius, ſatis indicauit Lucas ſcribens, homines eius temporis viſis prodigijs illis in cęlo, & audito frementis maris horrifico ſonitu, fore vt areſcant præ timore & expectatione ingentiũ malorum quæ præuident ſuperuentura eſſe vniuerſo Mundo. Cum igitur apparebunt illa prodigia in cęlo, nondum erit Chriſti aduentus, necdum aderunt extrema Mũdi mala. Non itaque obſcuratio illa Solis fiet ob præſentem claritatẽ aduenientis Chriſti. Hoc etiam indicat illud Ioelis de iſtiuſmodi prodigijs vaticinium, ad quod videtur ſpectaſſe & Dominus in Euangelio, & Ioannes hoc loco: *Sol,* inquit, *conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Beda ſane, animaduertens, opinor, hanc noſtram obiectionem, & nihilominus tueri volens ſupradictam interpretationem Hieronymi & Chryſoſtomi, ait, Matthæum & Lucam de diuerſis prodigijs cœleſtibus locutos eſſe, nam quod dixit Matthæus, *Sol obſcurabitur*, id fiet eo ipſo tempore quo Dominus adueniet; quod aũt dixit Lucas, *Erunt ſigna in Sole & Luna*; id eueniet ante Domini aduentum, eritque tanquam prænuncium aduentus eius. Sed hoc reſponſũm haudquaquã probabile eſt; nimio enim apertius eſt quam vt negari queat, vtrũque Euangeliſtam de iiſdem prodigijs in cœlo futuris loqui.

Ioelis ca. — *Beda.*

117 Deinde, ſupradicti Doctores putant, dici, tunc Solem & Lunam obſcuratum iri, non per amiſſionẽ vel diminutionem ſuæ lucis, ſed quia ob ingentem claritatem aduenientis Chriſti, eorũ lux non apparebit mortalibus, ob idque iudicabuntur ab illis obſcurata, & luce ſua priuata. Etenim, multò plus ſignificare voluit Dominus, quam quod iſti dicunt: iſta enim prædixit Dominus futura tanquam maxima prodigia, & quæ maximum hominib. id tẽporis pauorem horroremque allatura ſint: at minorẽ lucem non apparere in præſentia ma-

maioris lucis, non eſt inuiſitatum, nec prodigioſum, nec horrificum hominibus; ſed eſt vſitatiſſimum, & quotidianum, & naturale; vidémus enim quotidie, orto Sole, abſcondi nobis lucem ſtellarum. Præterea, Dominus manifeſtè diſtinguit caſum ſtellarum de cęlo ab obſcuratione Solis & Lunæ, aliud enim eſt, Solem obſcurari, & Lunam non dare lumen ſuum, & aliud eſt, ſtellas de cœlo cadere; Secundum autem illorum Doctorū interpretationē per iſta tria prorſus idem ſignificatur, nimirum quod lux Solis & Lunæ ac ſtellarum tunc non apparebit in præſentia Lucis Chriſti. Nec ſane, iſtorum interpretatio commodè aptari poteſt ad verba Beati Ioannis hoc loco aientis, fore tunc vt Sol nigreſcat tanquam ſaccus cilicinus, quod profectò multo plus eſt quam lucem eius non apparere mortalibus: Ait etiam, quod tunc Luna fiet tota ſanguinolēta, quod etiam multo plus eſt quam lucem Lunæ non videri ab hominibus.

TRIGESIMA Diſputatio.

Excutitur ſecunda Interpretatio quæ eſt multorum, exiſtimantium, iſta prodigia cœleſtia non eſſe accipienda propriè, ſed myſticè intelligenda eſſe.

118 EST plurimorum ſententia, illa prodigia Solis, & Lunæ, & ſtellarum ſub finē Mundi futura, quæ Dominus in Euangelio prædixit, & in Apertione ſexti Sigilli oſtenſa ſunt Beato Ioanni, non eſſe intelligenda ſecūdum ſenſum litteralem quem verba ipſa præſeferunt, tanquam futura ſint corporalia & ſenſibilia; ſed eſſe accipienda ſecundum myſticū & allegoricum ſenſum, & interpretanda eſſe de Eccleſia & fidelibus. Et hac quidem ratione interpretatos eſſe iſtiuſmodi prodigia Victorinum, Ticonium, Primaſiū, Andream, Bedam, Haymonem, compluresque alios, ſupra oſtendimus in Diſputatione XXVII. vbi myſticas eorum prodigiorum ſignificationes & interpretationes ab iſtis Auctoribus traditas retulimus: ex quo loco licet cognoſcere quiſnam ſingulorum iſtorum prodigiorum ſit myſticus ſenſus & intellectus.

Victorinus, Ticonius, Primaſius, Andreas, Beda. Haymo.

Beatus certè Auguſtinus in 119
Epiſtola LXXX. quam ſcripſit ad Heſychium, quæ in Euangelio prædicta ſunt a Domino de obſcuratiōne Solis & Lunæ, de caſu ſtellarū, & de commotione Virtutum cœleſtium, ea putat intelligi debere complenda in Eccleſia Chriſti per atrociſſimam perſecutionem ab Antichriſto exritandam. Per Solem igitur & Lunam myſtice intelligenda eſt Eccleſia, de qua videlicet dicitur in Canticis, *Pulchra vt Luna, electa vt Sol:* vt per obſcurationem Solis & Lunæ ſignificetur, Eccleſiam ſic tunc obſcuratum iri vt non ſit apparitura, impijs eius perſecutoribus vltra modum in eam ſæuientibus. Stellæ cadentes, & virtutes cœlorum commoræ ſignificant multos fidelium qui ſtellarum inſtar fulgere gratia videbātur in Eccleſia, Illi perſecutioni ceſſuros, atque caſuros, alios item qui tanquam firmiſſimæ columnæ erant, commotum & tremefactū iri. Ad hanc interpretationem & ſententiam Beatus Auguſtinus ea maximè adductus eſt ratione, quod iſtiuſmodi prodigia Solis, & Lunæ, & ſtellarum, ſi corporalia & ſenſibilia intelligantur, ſæpius & ante primum Chriſti aduētum, & poſtea vſque ad hæc noſtra tempora contigerunt. Talia igitur prodigia

Interpretatio B. Aug.

Cant 6.

Digitized by Google

gia toties antè facta & viſa ; non poſſent eſſe proprium, & certũ, & indubitabile ſignũ aduentus Chriſti ad iudicium: & cũ nõ eſſent noua nec inuſitata, aut nullum , aut certè non magnum pauorem & terrorem mortalibus afferrent. Auguſtini verba ex ea quam dixi epiſtola ſunt huiuſmodi: Hæc, inquit prodigia in Eccleſia melius exiſtimo intelligi: ne Dominus , appropinquante ſecundo aduentu ſuo, ea pro magno prædixiſſe videatur, quæ huic Mundo & ante primum eius aduentũ cõſueuerãt euenire, & irrideamur ab eis qui hæc, quæ velut nouiſſima, & omniũ maxima pertimeſcimus & horreſcimus, in hiſtorijs Gentium & ſæpius, & multo maiora contigiſſe legerunt. Sic ille.

Diſcutitur ſupradicta interpretatio.

120 Sed profectò iſta prodigia intelligi debere corporaliter & viſibiliter in ipſo Sole, & Luna, & ſtellis, & non ſolum myſticè in Eccleſia & fidelibus, probari hunc in modum poteſt. Qui quærunt in explanatione ſacræ Scripturæ germanum, & proprium, & litterale eius ſenſum, eos oportet ante omnia ſpectare ac ſequi propriam & vulgarem ſignificationem verborum , quibus vtitur Scriptura: ex propria enim ſignificatione verborũ elicitur verus & proprius ſenſus litteralis, alioquin nullum habere proprium & certum litteralẽ ſenſum poſſemus: Si enim a propria ſignificatione vocabulorum diſcedimus, & ſequimur myſticas eorum ſignificationes atque intelligentias, in multos admodũ, varioſque ſenſus myſticos qui ex eiſdẽ Scripturæ verbis myſticè interpretatis excudi, & effingi poſſunt, incidemus. Sẽper itaq; indagantib. propriũ & litteralẽ ſenſũ ſpectãda eſt propria ſignificatio verborũ: niſi fortè ex verbis propriè ſumptis aliquid ſequeretur abſurdi, repugnãs videlicet aut veritati, aut pietati, aut honeſtati; tunc enim ratio ipſa cogit nos ſentire, verba illa nõ proprie, ſed figuratè dicta eſſe. Cũ igitur ex eo q̃ iſta prodigia in Sole, & Luna, & ſtellis ſub finẽ Mũdi futura ſint corporaliter & viſibiliter nihil ſequat abſurdũ, nihil repugnans veritati aut pietati, arbitrarĩ profectò conuenit, talia ea futura qualia ſignificantur verbis propriè acceptis quib. ea pdixit Dominus.

Valde obſeruãdum Tractatori Sacrarum litterarum documentum.

Nec ſanè, operoſũ fuerit di- 121
luere quod cõtra hoc obiecit B. Augu. Ait enim, iſta prodigia corporaliter & viſibiliter ſæpius antea eſſe facta & viſa, & ideò talia non eſſent propriũ, & certũ, & indubitatum ſignũ ſecundi aduentus Domini. Ad hoc enim reſponderi poteſt, iſta prodigia ſub finem Mundi futura, multò maiora, & inſigniora, & terribiliora futura, quã vllo tẽpore antea euenerint, ita vt talia & tãta nũq̃ antea fuerint facta, & viſa. Et verò, ſi obiectio iſta eſſet valida, nihilominus vrgeret ac premeret interpretationem B. Augu. Maxima enim perſecutio & tribulatio Eccleſiæ, & pturbatio fideliũ q̃ ſub finẽ Mũdi futura dicit, ſæpius et in ſuperiorib. tẽporib. facta eſt, cũ alias, tũ maximè in illis decẽ perſecutionib. Eccleſiæ ac fideliũ q̃ à Paganis Imperatorib. Romanorũ factæ ſunt. Sed q̃a nulla fuit talis & tãta, qualis futura eſt ſub finẽ Mũdi, idcirco hæc erit certũ ſignũ ſecundi aduẽtus Domini. Quod igĩ de tribulatione Eccleſię & fideliũ diximus, & proculdubio dicturus eſſet Beatus Auguſtinus, idem ipſum de illis in cœlo prodigijs tunc corporaliter & viſibiliter futuris dicendum eſt.

Deinde, B. Auguſtinus q̃ dixit 122
Dominus de obſcuratione Solis & Lunæ, & de caſu ſtellarũ, & de cõmotione virtutũ cœlorũ, putat nõ eſſe accipiendũ propriè, vt verba ſonant, ſed eſſe interpretandum myſticè de Eccleſia quæ eſt tanquam Sol & Luna, & tunc obſcurabitur, id eſt, ob maximam perſecu-

ſecu-

ſecutionem & tribulationem abſcondet & occultabit ſe; multique inſtar ſtellarum in populo Dei fulgentes, cedent perſecutioni, & ex Chriſti gratia & fide cadent in infidelitatem. Etenim, Matthæus & Lucas prodigia illa Solis, & Lunæ, & ſtellarum, & perſecutionem Eccleſiæ & fidelium, tanquam duas res inter ſed diuerſas, quarum altera in cœlo, & altera in terris futura ſit, diſtinctè narrant. Matthæus enim de maxima tribulatione & perturbatione in Eccleſia & fidelibus tūc futura hæc ſcribit; *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & odio eritis omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc ſcandalizabuntur multi: & multi pſeudopropheta ſurgent, & ſeducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio Mundi vſque modò, neque fiet Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro Surgent etiam tunc pſeudochriſti, & pſeudopropheta, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam Electi.* Ecce, Matthæus ita deſcripſit maximam illam perſecutionem, & tribulationem, & perturbationem, de qua loquitur Auguſtinus, in Eccleſia & fidelibus ſub finem Mūdi futuram. Sed præter hanc, eſſe futura prodigia in Sole, & Luna, & ſtellis, manifeſte declarat ſubiungens hæc verba: *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtella cadent de cœlo, & virtutes cælorum commouebuntur.* Ex quibus verbis liquidò apparet, præter maximam illam tribulationem Eccleſię, & fidelium tunc futuram, etiam in cœlo futura prodigia Solis, & Lunæ, & ſtellarum. Idem quoque oſtendunt
121. verba Lucæ ita ſcribentis, *Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis; & in terris preſſura gentium.* Diſtinctè igitur narrat & quæ in cœlo futura ſunt, & quæ in terris. Immo commotionem & mutationem tunc futuram in cœlis, indicat præcipuam fore cauſam maximi pauoris & terroris hominum in terris, qui prodigia illa cœleſtia putabunt eſſe ſignum ingentium malorum imminentium quæ ipſis ſuperuentura ſunt; Sic enim ait Lucas, *Areſcentibus hominibus pre timore, & expectatione qua ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cælorum commouebuntur.* Cōmotio itaque & turbatio in cœlis tunc futura, ingentis hominum timoris & terroris cauſa erit. Non igitur videtur negari poſſe, quæ dicuntur de obſcuratione Solis & Lunæ, & caſu ſtellarum, ea viſibiliter, & vt verba ſonant, in iſtis aſtris eſſe futura.

TRIGESIMA PRIMA Diſputatio.

Examinatur tertia Interpretatio iſtorum prodigiorum cæleſtium, quæ eſt quorundam exiſtimantium, iſta prodigia non tanquam verè & propriè futura ſint, ſed tanquam dicta metaphoricè & per hyperbolem, eſſe intelligenda & interpretanda.

Dionyſius Carthuſianus.

DIonyſius Carthuſianus, & 123
quidam alij opinantur, quod Beatus Ioannes in hoc loco Apocalypſis dixit fore vt Sol nigreſcat tanquam ſaccus cilicinus, & Luna tota fiat quaſi ſanguis, & ſtellæ cadant de cœlo, & cœlum ipſum ceu liber inuolutus recedat, hoc, inquam, non eſſe accipiendum tanquam propriè dictum, & ſecundùm eum ſenſum quem faciunt verba propriè ſumpta; ſed intelligi oportere tanquam figuratè, ac metaphoricè, & per hyperbolem dictum more videlicet

Prophe-

Mos locutionis Propheticæ.

Prophetarum, quem ſecutus eſt Beatus Ioannes in Apocalypſi qui eſt liber propheticus. Prophetis etenim in more eſt, quò magnitudinem calamitatis & malorum quę denuntiant hominibus, expreſſiùs declarent, vehementiùs ea exaggerare, & dicere, luminaria cœli tunc perturbatum, & mutatum iri: Hominibus enim maximo pauore correptis, & in altiſſimum deiectis & defixis mœrorem, videntur cœleſtia ſidera quaſi non lucere; non enim lucent eis ad ſolatium, quinimò fugiunt illi & oderunt lucem; & quæ priùs eis iucunda erant, tũc amara ſunt, & inuiſa, auerſantibus illis & abominantibus omnia quibus antea maiorem in modum oblectabantur. Huius propheticæ conſuetudinis, & modi loquendi multa ſunt apud ipſos Prophetas exempla: Iſaias Cap. 13. vaticinando excidium Babylonis, *Ecce*, inquit, *dies Domini veniet crudelis, & indignationis ac furoris plenus, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cœli non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo.* Et apud Ieremiam Capite quarto, *Aſpexi terram, & ecce vacua erat, & nihili; & cœlos, & non erat lux in eis. Vidi montes, & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati ſunt.* Ezechiel quoque Capite 32. maximam Ægypti regi calamitatem venturam prænuntians, *Operiam*, inquit, *cùm extinctus fueris* (Pharaonem alloquitur Regem Ægypti) *cœlos, nigreſcere faciam ſtellas eius, Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum. Omnia luminaria cœli mœrere faciam ſuper te, & dabo tenebras ſuper terram tuam, dicit Dominus.* Horum ſimilia ſcribit etiam Ioel Capite 2. *A facie eius*, inquit, *contremuit terra, & moti ſunt cœli, Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* His verbis Ioel exaggerat hyperbolicè magnitudinem calamitatis & malorum quæ Iudæis ventura erant ab exercitu Chaldæorum.

Nec ſolùm in malis denuntian- 124
dis, ſed etiam in prædicendis ampliſſimis bonis quæ futura ſunt, iſtiuſmodi locutione hyperbolica vti ſolent Prophetæ. Cùm enim ingens aliquod gaudium, maximamque proſperitatem, & feliciſſimam rerum mutationem, quam Spiritu prophetico præcognitam, Dei nomine promittunt hominibus, vehementiùs exaggerare volunt, dicere ſolent fore, tunc vt cœli lætentur & exultent, & ſolito ſplendidiùs luceant ſidera, & lux Solis ac Lunæ notabiliter augeatur. Ad hunc ſenſum & intellectum pertinent verba illa quæ ſunt apud Eſaiam Capite 30. *Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum: in die, qua alligauerit Dominus vulnera populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit.* Huc etiam ſpectat quod Prophetæ ſolent promittere, tunc fore, vt Deus creet nouos cœlos, & nouam terram, & vetera tranſeant, & noua ſint omnia: Quo genere locutionis figuratè ſignificatur feliciſſimam eſſe futuram rerum omnium commutationem; vt magnitudine bonorum obruenda ſint priora mala, tantamque fore, tamque paratam Dei protectionem, & benignitatem, & largitionem bonorum quæ pleniſſima manu effundet, vt nulla re indigere videri poſſint. Hac ratione Deus per Eſaiam denuntians futuram ſub venturo Meſſia myſticæ Hieruſalem felicitatem, *Non erit*, inquit, *ampliùs tibi Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te; ſed erit tibi Deus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltrà Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui.* Similiter idem Iſaias Capite 34. exaggerans vltionem hoſtium populi Dei, præcipuè verò Idumæorum,

Cap. 60.

rum, quam facturus erat Deus ad erectionem & conſolationem Iudæorum, ita loquitur: *Tabeſcet omnis militia cœlorum, & complicabuntur ſicut liber cœli, & defluet ſicut folium de vinea aut de ficu.*

125 Hac igitur figurata & hyperbolica locutione perquàm familiari Prophetis, putant iſti Auctores huius tertiæ Interpretationis vſum eſſe Beatum Ioannem hoc loco, cùm dixit fore vt Sol nigreſcat tãquam ſaccus cilicinus, & tota Luna fiat quaſi ſanguis, & ſtellæ cadant de cœlo, & ipſum cœlum quaſi liber inuolutus recedat; ſignificare videlicet huiuſmodi oratione hyperbolica volens, tantam fore tunc multitudinem, & grauitatem calamitatum & malorum quibus obruentur atque opprimentur homines, tantumque pauorem eorum, terroremque, & anguſtiam, ac dolorem, vt videantur ipſis & aſtra, & cœli commoueri & perturbari, ſuoque lumine ac virtute priuari.

...ſutatio ...aliſ opi...nis.

126 Sed quòd prodigia illa cœleſtia a Prophetis prædicta, cùm maximas calamitates venturas hominibus denuntiabant, non verè contigerint, ſicut eorum verbis ſignificabatur; ex eo concludere non licet, etiam prodigia cœleſtia quæ Dominus in Euangelio, & Ioannes hoc loco dixerunt ſub finem Mundi ventura, non verè ac viſibiliter futura; ſed quod de illis dicitur, id non propriè, ſed figuratè dictum eſſe. Nam, vt annotauit Ianſennius ſuper 123. Capite ſuæ Concordiæ Euangelicæ, cùm inſigniores illæ à Prophetis prædictæ Dei vltiones, quales de Babylonijs, Ægyptijs, Iudæis, alijſque gentibus aliquando ſumptæ ſunt, tanquam ſpecimen quoddam fuerint ſupremæ atque omnium maximæ vltionis omnium Impiorum, quæ futura eſt in die Iudicij; mirum videri non debet, ſi vltiones illæ à Prophetis deſcriptæ ſint per ea prodigia quæ in ſupremo Iudicij die reuera euentura ſunt. Nam etſi talia in illis non euenerint, per ea tamen quæ illis euenerunt, præfigurata ſunt: & homines qui calamitates illas à Prophetis prænuntiatas perpeſſi ſunt, non minori pauore, anguſtia, dolore, animique perturbatione & confuſione affecti ſunt; quàm ſi prodigia illa verè facta, & ab eis viſa fuiſſent. Voluit etenim Dominus per illas inſignes aliquarum gentium vltiones à Prophetis deſcriptas admonere nos extremæ vltionis omnium Impiorum in die Iudicij futuræ, in qua verè prodigia illa cœleſtia talia euenient, qualia ſunt Domini, & Beati Ioannis verbis ſignificata. Quapropter cùm apud Prophetas de inſigni vltione alicuius gentis agitur, generalis fit ſermo, & tranſitus quidam fit ab illius vltionis deſcriptione ad preſignificationem vltimæ ac generalis ſuperuenturæ Impijs in die Iudicij vltionis. Hoc autem animaduertere licet apud Eſaiam Capite XIII. vbi cùm Propheta prædixiſſet deſcripturum ſe onus Babylonis, generaliter tamen loquens, *Ecce*, inquit, *dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque; ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea*; & poſt hæc ſubiungit, *Et viſitabo ſuper orbis mala; & contra Impios iniquitatem eorum, &c.*

...unius

His præterea nos addimus, 127
quòd illa prodigia cœleſtia à Prophetis prædicta, non eſſent propriè, ſicuti verba eorum ſonabant, intelligenda, euentus ipſe oſtendit: In aduentu enim illarum calamitatum quas illi venturas hominibus denuntiabant, prodigia illa in cœlo non ſunt facta nec viſa ab illis hominibus; quamobrem ratio ipſa cogit nos ſentire ac dicere, quæ de illis prodigijs fuerant prædicta, nõ ſecundùm propriam verborum ſignificationem & ſenſum, ſed tanquam dicta figuratè & per hyperbolem fuiſſe inteligenda. At verò, prodi-

prodigia quæ in Sole, & Luna, & ſtellis, ſecundùm prædictionem Domini, & hanc Viſionem Beati Ioannis, ſub finem Mundi ventura ſunt, ratio ipſa ſuadet credere, ea verè ac viſibiliter, & vt verbis ipſis ſignificatur, eſſe futura. Nam cùm tunc futura ſit conſummatio Mundi, omniaque vel interitura ſint, vel in alium ſtatum, & in aliam (vt Pauli verbo vtar) figuram commutanda; tunc enim plantæ & animalia ſic interitura ſunt, vt non ſint amplius futura; elemẽta verò in aliam diſpoſitionem, & quaſi faciem commutabũtur; ipſi etiam cœli & aſtra motu ſuo priuabuntur, & influxu virtutum ſuarum in res ſublunares ad earum vel generationem, vel corruptionem: Cùm tanta, inquam, futura ſit rerum omnium commutatio, nec incredibile cuiquam, nec mirum videri debet, ſi prodigia illa cœleſtia de quibus Dominus & Beatus Ioannes locuti ſunt, verè fiant in cœlo tanquam prænuntia futuræ illius maximæ commutationis rerum omnium, & conſummationis Mundi. *1. ad Cor. 7*

128 Huc etiam ſpectant quæ ſcribit B. Gregorius in Homilia XXXV. in Euangelia ſuper illis ſignis conſummationis Mundi prædictis à Domino, & deſcriptis à Beato Luca Capite XXI ſic enim ait, Dominus ac redemptor noſter perituri Mundi præcurrentia mala denuntiat, vt eo minùs perturbent venientia, quò fuerint præſcita: Minùs enim iacula feriunt quæ præuidentur, & nos tolerabiliùs Mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per præſcientiæ clypeum munimur. Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ ſubſequentur; & ideo poſt bella & ſeditiones non ſtatim finis, quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant ſine fine nuntiare. Quoniam igitur omnia conſummanda ſunt, ante conſummationem omnia perturbantur; & qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur, vt impleatur quod dictum eſt, *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos.* *S. Gregor.* *Sap.*

TRIGESIMASECVNDA Diſputatio.

Enarratur quarta Interpretatio, quæ prioribus antefertur, ſecundùm quam prodigia illa cœleſtia ſub finem Mundi verè futura eſſe in cœlo & aſtris oſtenditur.

ET pluribus alijs viris doctis placet, mihique perplacet, quæ Dominus de prodigijs illis cœleſtibus ſub finem Mundi futuris prædixit, & hoc loco ſcripſit B. Ioannes, ea propriè ita vt ſignificant verba, intelligi oportere, vereque ac viſibiliter in cœlo futura. Hoc ſanè conficitur, & manifeſtè concluditur ex confutatione à nobis facta trium ſuperiorum interpretationum. Si enim quod dicitur de obſcuratione Solis & Lunæ, non eſt accipiendum tanquam ſolùm per comparationem cum claritate & ſplendore ſecundi aduentus Domini dictum, vt habet prima Interpretatio: nec tantùm eſt myſticè interpretandum de Eccleſia Chriſti & fidelibus eius cultoribus, vt ſecunda Interpretatio tradit: neque intelligi debet quaſi tantummodò dictum per figuratam quandam & hyperbolicam locutionem, vt in tertia Interpretatione continetur: Reſtat profectò vt id propriè, ſicut verba ipſa ſonant, intelligere oporteat, & cre- 129

Digitized by Google

dere, iſta prodigia verè futura eſſe in cœlo & aſtris. Ad huius etiam rei confirmationem ſatis valet id quod Beatus Petrus in poſterioris Epiſtolæ Capite tertio de conſummatione Mundi ſcriptum reliquit his verbis: *Aduenies autem dies Domini vt fur, in quo cœli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentū diei Domini, per quem cœli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos verò cœlos, & nouam terram ſecundum promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat.*

...us I. Petr. 3.

130 Sed à nobis declarandum ſigillatim eſt, quemadmodum propriè ſecundum litteralem ſenſum intelligere oporteat quæ de futuris prodigijs in Sole, & Luna, & ſtellis dicta ſunt. De Sole quidem Dominus dixit, *Sol obſcurabitur*, Ioannes autem dixit, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus.* Vbi Lector aduertat, Dominum in Euangelio de iſtis prodigijs loquentem ſemper vſum eſſe verbis futuri temporis; dixit enim, *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur.* Prænuntiabat enim Dominus iſta prodigia vt reuera ſub finem Mundi futura erant. At verò Beatus Ioannes in hoc loco de eiſdem prodigijs, licèt alijs verbis, loquens, vſus eſt verbis præteriti temporis dicens, *Sol factus eſt niger, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ ceciderũt de cœlo ſuper terrã & cœlum receſſit ſicut liber inuolutus.* Ioannes enim iſta prodigia deſcripſit ea ratione vt oſtenſa ei fuerãt in Spiritu & extaſi: per viſionem enim imaginariam repræſentatus eſt ei Sol niger, & tanquam cilicino ſacco opertus; & Luna quaſi ſuffuſa colore ſanguineo, & ſtellæ de cœlo cadentes. Ioan. itaque videbat in Spiritu iſta tanquam iam facta; ſed ea viſio portendebat id quod futurũ erat ſub finem Mundi, & à Domino prædictum fuerat in Euangelio.

...Lect.

131 Sed enim, quo modo, & qua ex cauſa Sol obſcurandus ſit, non vna eſt omnium ſentẽtia. Origenes in tractatu illius loci Matthæi toties à nobis ſupra commemorati, putat, ex maximo illo incendio quo Mũdus eſt conflagraturus, exhalatum iri tantam in ſublime, & vſquequaque per aerem denſiſſimi ac nigerrimi fumi copiam, vt ea Solis lucẽ obſcuratura ſit, eiuſque aſpectum mortalib. adẽptura. Caietanus, Quod, inquit, dictum eſt, *Sol obſcurabitur*, non intelligo id futurum per ſuppoſitionẽ Lunæ ſub ipſum, vt in Eclipſi Solis fieri conſueuit; ſed per miraculoſã quandã obſcurationẽ. Sic ille. Sed nec indicauit ipſe, qualis iſta futura ſit miraculoſa Solis obſcuratio, & poſſet iſta fieri per Solis perfectã Eclipſim, præter ordinẽ tamen & modũ naturalem motuũ cœleſtiũ factã, ſic enim miraculoſa eſſet, ſicut fuit in paſſione Domini noſtri. Noſter Maldonatus illum Matthæi locum explanans, Mihi, inquit, videtur non opinione hominũ, neque vlliuſrei oppoſitu, ſed verè obſcurandus eſſe Sol. Primum, quia ſic obſcuratus eſt in morte Domini, & ſimiliter in ſecundo eius aduentu obſcuratum iri, ſatis eſt credibile. Deinde, quia Solẽ alia quauis ratione obſcurari, non eſt quid magnum, & inſigne, & inuſitatum, quale ſcilicet Chriſtus ſignificare voluit: vt ipſo ad Iudicium veniente, Sol ipſe atque omnes ſtellæ contremiſcant, & quaſi metu perculſæ ſplendorem ſuum retrahant; quemadmodum homines timore perterriti ſanguinem & calorem in intima retrahere ſolent, & extrinſecus expalleſcere; hac enim ratione obſcuratus eſt Sol patiẽte Chriſto, quaſi moriente Deo exhorreſcẽs.

Quomodo obſcurandus ſit Sol.
Origenes.
Caietanus
Matth. 27.
Maldonatus.

Ribera.

131 Noſter etiam Ribera interpretans verba illa Ioannis quæ ſunt in hoc loco, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus.* Hoc ipſum, inquit, eſt, quod Dominus dixit in Euangelio Matthæi, & Ioel vaticinatus fuerat Capite ſecundo: *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sol igitur factus niger, id eſt obſcurus, & tenebroſus, maxima denſitate nubium ei obtenta, & lucem eius abſcondente & obſcurante, ob idque videbitur tanquam ſacco cilicino ex nigris ſetis contexto opertus. Iſta vero obſcuratio portendet, finitum iri omninò lucem Impiorum, id eſt, eorum gaudia, & proſperitatem.

Auctoris ſententia. Quatuor modis fieri poterit Solis obſcuratio quæ futura eſt ante diem Iudicij.

133 Ego de iſta Solis obſcuratione ita ſentio. Quatuor modis ea Solis obſcuratio miraculoſè fieri poterit: vel per ipſius Solis Eclipſin, præter ordinem tamen naturalem, modumque cœleſtium motuum factam, ſicut in morte Domini noſtri contigit: vel per priuationem luminis Solis, adempta luce qua Sol ipſe lucet: vel non quidem adempta Soli luce, ſed ſuſpenſa eius illuminatione qua res alias longè lateque illuminat, ſicut in Babylonico igne Deus prohibuit & ſuſpendit actum vrendi tres illos iuuenes Hebræos: vel demum per maximam craſſorum & nigrorum vaporum atque nubium copiam & conſtipationem quæ operiet faciem cœli, auferetque hominibus aſpectum Solis. Sed enim, ſi per illud quod dixit Beatus Ioannes, quòd *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus*, intelligere oportet, tunc Solem viſum iri quidem ab hominibus, non tamen clarum & lucidum, ſed obſcurum, & quaſi nigrum, ſi hoc, inquam intelligatur, nequaquam profectò illa Solis obſcuratio ſecundùm tres poſteriores modos proximè dictos fieri poterit; nam ſecundùm eos non modò Sol non videbitur obſcurus & niger, ſed neque vllo modo videri poſſet ab hominibus. Si enim fiat priuatio totius lucis Solis, aut omninò ſuſpendatur illuminatio eius qua illuminat alia, aut ob nimiam vaporum & nubium conſtipationem penitus operiatur facies cœli & Solis, nulla profectò ratione Sol videri poſſet ab hominibus: Non igitur, vt ait Ioannes, videretur obſcurus & niger, tali ſcilicet nigrore qualis eſt ſacci cilicini. Reſtaret igitur ſolus primus modus, quo fiat iſta Solis obſcuratio, per Eccliſim videlicet ipſius Solis, ita vt ſupra dictum eſt. Dici tamen poſſet, in ſecundo modo non eſſe intelligendum, ademptum iri omnem lucem Soli, ſed tantum lucis, vt relicta ei lux faciat eum viſibilem quidem hominibus, ſed quia diminutum & imperfectum eſt lumen, repræſentet Solem hominibus obſcurum, & quaſi nigrum. Idem quoque dicatur de tertio modo, in quo ſuſpenſio illuminationis non ex toto fiat, ſed in tantum, vt Solem & relinquat viſibilem, ſed obſcurum tamen, & quaſi nigrum oſtendat. Similiter dicatur de quarto modo, vt illa denſarum & nigrarum nubium conſtipatio non tanta ſit futura, vt omnino tollatur aſpectus Solis, ſed vt per eam aliquo modo videatur Sol, & videatur tanquam obſcurus & niger.

Sequitur ſecundum prodigium 134
cœleſte quod fiet in Luna; de quo Dominus ait, *Et Luna non dabit lumen ſuum*; quibus verbis ſignificatur, ait Caietanus, quòd Luna habens lumen ſuum, non dabit illud: vt intelligamus, quòd non loquitur de Eclipſi Lunæ, ſed de miraculo quod tunc fiet in Luna: quia in Eclipſi Luna priuatur lumine, hic autem non dicitur quòd Luna non habebit lumen, ſed quòd non dabit lumen ſuum. Sic ille. Significat autem Caietanus, fore vt tunc Luna, per miraculoſam ſuſpenſionem illuminationis ſuæ, non det lumen

Exp… ſecu… prod… cæleſ… turu… Lun… Caie…

Digitized by Google

ſumen ſuum alijs rebus. Beatus verò Ioannes eadem de re loquens, ait, *Et Luna tota facta eſt ſicut ſanguis,* quod etiam multò antè prædixerat Ioel: *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem* Ergo tunc Luna non dabit lumen ſuum, ſuum dico, quod naturaliter dare ſolet, liquidum ſcilicet, ſincerum, & clarum; tunc autem erit diminutum, & imperfectum, & in ſpecie ſimile rubori ſanguinis, qualem vtique colorem in ſua Eclipſi Luna referre ſolet; Iſte porrò color ſanguineus Lunæ portendet Impijs inſtantem eis miſerrimam mortem eorum, æternaque ſupplicia.

TRIGESIMATERTIA Diſputatio.

De tertio prodigio cæleſti ſub finem Mundi futuro, id autem eſt, quomodo intelligendum ſit, ſtellas cœli tunc caſuras de cœlo.

135 TErtium prodigium cœleſte fiet in ſtellis, de quo Dominus dixit, *Et ſtellæ cadent de cœlo*: idemque dixit hoc loco Beatus Ioannes, niſi quod vſus eſt verbo non futuri, ſed præteriti temporis; ob eam, quam paulò ſuprà expoſui, cauſam; ait enim, *Et ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram*. Sed quia difficile eſt intelligere, & arduum, rectè ac probabiliter declarare; quemadmodum ſtellæ in cœlo infixæ, atque adeò ipſius cœli partes continuæ cadere queant de cœlo in terram, idcirco variæ admodum ſuper ea re Doctorum opiniones extiterunt. Origenes ſuper illo Matthæi loco Platonizat hac in re, ait enim, propterea dici ſtellas de cœlo caſuras, quia lumen ſuum amittent, & quod in eis terreſtre fuerat, decidet in terram; quod ſanè iuxta Platonis doctrinam in Timæo traditam dictum eſt, conſtantis ex quatuor Elementis & cœlos & aſtra. B. Hieronymus putat intelligi debere eodem modo caſuras eſſe ſtellas, quo modo obſcurabitur Sol: nam quia ſtellæ ob nimiam claritatem & ſplendorem aduentus Domini ad iudicium nullo modo apparebunt hominibus, videbuntur quaſi non eſſent in cœlo. Ianſennius propterea exiſtimat dici ſtellas de cœlo caſuras, quia tunc retrahentes lucem ſuam, non videbuntur, & putabuntur non eſſe ampliùs in cœlo, ſed cecidiſſe de cœlo. Hanc interpretationem accepit Ianſennius à Caietano, cuius ſuper illo Matthæi loco hæc ſunt verba: Quod dr, *Et ſtellæ cadent de cœlo*; contextus ipſe, & coniunctio ſtellarum cum Sole & Luna, cogit nos intelligere, Dominum loquutum eſſe de veris ſtellis quæ ſunt in cœlo: Sed ego caſum earum intelligo eſſe caſum non à loco, ſed à lucendo; ita quòd ſicut Sol obſcurabitur, & Luna non illuminabit; ita & ſtellæ non lucebunt nobis, & hoc metaphoricè vocatur cadere de cœlo: Ex eo enim quòd ſemotis nubibus non videbuntur ſtellæ, videbuntur non eſſe ampliùs in cœlo, & hoc per metaphoram ſecundùm fulgere ſuum, eſt cadere de cœlo.

Variæ opiniones de Caſu ſtellarum è cœlo.

Origenes.

S.Hieron.

Iãſennius.

Caietanus.

Franciſcus Ribera ſuper hoc 136 loco Apocalypſis declarans quemadmodum ſtellæ de cœlo caſuræ ſint, Non reuera, inquit, ſtellæ de cœlo cadent, id enim fieri non poteſt; ſed quia nubibus obſcurato cœlo abſcondentur ſtellæ cœleſtes, & exhalationes ignitæ ſtellis ſimiles demittentur in terram, ita

Ribera.

vt.

Digitized by Google

vt hominibus, ſtellæ de cœlo cadere videantur. Etenim, nulla ſuperiorum Interpretationum placet noſtro Maldonato; & quod Ribera dixit, fieri non poſſe vt veræ ſtellæ de cœlo cadant, hoc ipſe non ſolùm fieri poſſe, ſed etiam tunc verè factum iri arbitratur. Audiat Lector eius verba ſuper illo Matthæi loco: Quidam, inquit, ex recentioribus, præſertim Theologis, non veras ſtellas, ſed eas quas vocant crinitas, in aere generatas, dicunt caſuras Multorum opinio eſt, non verè caſuras, ſed fore vt quia tunc non lucebunt, cecidiſſe de cœlo videantur. quod ego nullo modo perſuadere mihi poſſum; dixiſſet enim de ſtellis, ſicut dixerat de Sole & Luna, quòd obſcurabuntur, vel quod non dabunt lumen ſuum; Cùm autem diſtinctè, & propriè de illis dixerit, quòd cadent de cœlo, maius profectò aliquid ſignificare voluit. Itaque Chryſoſtomo & Euthymio qui veras ſtellas caſuras putant, libenter aſſentior: magis enim Chriſto id affirmanti, quam Ariſtoteli fieri poſſe id neganti, credendum eſſe arbitror.

Maldon.

Diſcutitur Maldonati ſententia.

137 Sed profectò iſta Maldonati ſententia, ſecundùm communem Philoſophorum, & Mathematicorum, nec non etiam Theologorum. Scholaſticorum doctrinam, videtur admodùm improbabilis; eam nempe multa quæ perabſurda ſunt, neceſſariò manifeſteque conſequuntur. Cùm enim ſtella ſit pars cœli in quo eſt, cum alijs eiuſdem cœli partibus continua, eo tantùm differens ab illis, quòd denſior pars eſt, confertam habens lucem qua lucet ipſa, & illuminat alia; vt ſtella cadat de cœlo, neceſſum eſt diſcindi compaginem & continuationem cœli, vt ſtella ab alijs partibus quibus continuatur, ſeparata cadat de ſuo loco deorſum. Quanquam cùm ipſa cœli natura nihil prorſus habeat grauitatis, vt neceſſaria ratione in primo libro de Cœlo concluſit Ariſtoteles, etiam ſi ſtella ſeparata eſſet à ſuo cœlo, ſuopte tamen nutu non caderet deorſum in terram, ſed illuc deferenda eſſet ab Angelis. Neceſſarium præterea foret, vt omnes ſeptem inferiores Orbes cœleſtes in quibus ſunt ſeptem Planetæ, diſrumperentur, vt per eos ſtella de octauo cœlo cadens in terram, tranſire poſſet. Quid, quòd ex tanta multitudine ſtellarum quæ ſunt in octauo cœlo, quælibet earum viſu notabilis multò maior eſt quàm tota terra, immo earum quindecim ſtellarum quæ vocantur primæ magnitudinis, vnaquæque centies & ſepties maior eſt quàm tota terra: quomodo igitur omnes ſtellæ cadent ſuper terram, cùm vna ſola tanto maior ſit quàm tota terra? Non itaque ſuper terram caderent ſtellæ, ſed aliæ ſuper alias. Nec ſolùm terra non caperet ſtellas cadentes, ſed ne vniuerſum quidem hoc ſpatium quod eſt intra omnem cœli ambitum, continens quatuor elementa, & quæcunque conflata ſunt ex elementis, cadentes ex octauo cœlo ſtellas capere poſſet. Si quis autem hæc de cœlis & aſtris Philoſophorum, & Mathematicorum, atque Theologorum dogmata pro nihilo ducat, & perfricta fronte abneget, cum iſto equidem mihi me pugnauerim; placet enim mihi dictum illud Philoſophi, Stultum eſt attendere quid quiſque dicat.

Quæ igitur eſt noſtra de iſto 138 ſtellarum è cœlo caſu ſententia? Mihi ſanè communis Doctorum loci huius interpretatio ſit admodùm veriſimilis, maximèque probabilis. Puto enim, quod à Domino dictum eſt de cœlis è cœlo caſuris, non de vero caſu ſtellarum quæ in cœlo propriè dicto ſunt, eſſe intelligendum. Primò, quia hoc ipſum habet, vt dixi, communis Doctorum ſententia. Deinde, quia non eſt neceſſarium ad veritatem ſententiæ Domini tuẽdam, illa eius verba de

Sen

vero

vero caſu ſtellarum cœleſtium interpretari, Tum, quia poſito vero caſu de cœlo ſtellarum cœleſtiũ, multa ſequi videntur, ſecundum receptam Philoſophorum, & Theologorum doctrinam, maximè improbabilia & abſurda, quorum nõ nulla paulo ſuprà curſim attigimus. Dictũ igitur Domini verè licet intelligere, commodéque interpretari de ſtellis in ſuprema aeris regione generatis, & quantùm ad lumen, & quantùm ad figuram, nõ paruã cœleſtium verarùmque ſtellarum ſimilitudinẽ habentib. Huiuſmodi verò ſtellæ ſub finem Mundi multò plures erunt, multòque maiores, quam antea vnquam fuerant & inſolita, & prodigioſa multitudine, & magnitudine, & ſpecie, ac motu, caſuque in terrã, ingenti admiratione ſimulque pauore, ac terrore mortaliũ oculos & animos implebũt. Iſtæ porrò ſtellæ dicũtur caſuræ tũc de cœlo, tũ quia veris tũc ſtellis i cęlo nõ lucẽtibus videbũtur hominibus de cęlo proprie dicto ex tinctis earũ luminibus, cecidiſſe; tũ quia cadẽt de ſuprema regione aeris, cui nomẽ cęli ſæpe in ſacris Literis tribuitur. Solet enim diuina Scriptura de vniuerſo hoc ſpatio à terra vſque ad octauum cęlum ex păſo ita loqui, quaſi id totũ eſſet vnũ cõtinuũ corpus, idque omne vocabulo cęli appellare: Quod etſi pluribus ex locis Scripturę oſtendi poteſt, vnus tamen ad preſens Scripturæ locus ſatis erit In illo nobili Cantico, quod vocatur Trium
Daniel. 3. puerorũ, nomen cęli ponitur indiſtinctè & pro corpore æthereo in quo ſunt veræ ſtellæ, & pro corpore aereo i quo generatur pluuię, & aues volitant: dicitur enim ibi, *Benedicite Sol & Luna Domino, Benedicite ſtellæ cœli Dominò*, vbi nomẽ cęli poſitũ eſt pro cœlo propriè dicto, in quo ſcilicet Sol, & Luna, & veræ ſtellæ ſunt. Dicitur etiam, *Benedicite aquæ omnes quę ſuper cœlos ſunt Domino.* Et item, *Benedicite omnes volucres cœli Domino.* In his autem duobus locis manifeſtè ſumptum eſt nomen cęli pro ſpatio hoc aereo, in quo pluuię generãtur, & volant aues.

Secundùm igitur morem lo- 139
quendi ſacræ Scripturę, in hoc vniuerſo ſpatio à terra vſque ad octauum cęlum, diſtinguũtur quatuor partes. De infima parte intelligitur quod ſæpe dicitur, volucres cęli: de media parte illud quod dicitur, aquas eſſe in cęlo, & ſuper cęlũ de ſuperiori parte, quę eſt ſuprema regio aeris, & in qua generatur ex halationes ignitæ multiformiter figuratę, intelligere oportet quod dicitur. ſtellas de cęlo caſuras: in ſuprema verò parte iſtius ſpatij locata ſunt aſtra, vt ſeptem Planetæ, & vniuerſa illa multitudo ſtellarum quæ fixæ manent in octauo cælo. Et Sic intelligendum eſt quod dicitur Solem, & Lunam, & ſtellas lucere in cęlo Apparet itaque ex his quæ dicta ſunt, & quomodo ſtellæ caſuræ ſint de cęlo, & cur iſtiuſmodi caſus tunc maxime prodigioſus & terrificus hominibus futurus ſit. Illud denique ſciat Lector, eius quod Beatus Ioannes hoc loco dixit, ſtellas de cęlo cecidiſſe in terram, ſicut arbor ficus à magno vento agitata groſſos ſuos emittit in terram, ſimi-
limũ eſſe quod Eſaias multo ante Iſai c. 34.
prædixerat: *Omnis*, inquit, *cœlorum militia* (eo nomine Scriptura multitudinem, & diſpoſitionem ſtellarum cęleſtium appellare ſolet) *Omnis*, inquam, *cęlorum militia defluet, ſicut defluit folium de vinea & deficu.*

†

TRIGESIMAQVARTA Diſputatio.

De quarto prodigio cœleſti, ſiue de eo quod Dominus dixit,

Virtutes cœlorum commouebuntur. Matth. 24.

140 QVartum prodigium cœleſte ſub finem Mũdi futurum, fiet in Virtutibus cœlorum, de quo dixit Dominus, *Et virtutes cœlorum commouebũtur.* Pro quo Beatus Ioannes hoc loco quartum etiã prodigium cœleſte recenſẽs dixit, *Et cœlum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Sed eſt valdè obſcurũ, & perdifficilę ad intelligendum, quid ſint iſtæ virtutes cœlorum, & qualis earum futura ſit commotio. Beatus Chryſoſtomus & ſanctus Hieronymus, pluresque alij ſuper iſtis Domini verbis quæ ſunt apud Matthæum Capite 24. Virtutes cęlorum interpretantur Spiritus cœleſtes & angelicos, quos aiũt in fine Mundi cõmouẽdos eſſe, id, eſt vidẽtes tot & tanta prodigia, tantamque rerum omnium in Mundo commutationẽ fieri, ingenti afficiẽdos eſſe admiratione, ſimulque quodã velut horrore concutiendos ob conſiderationem tantæ ſeueritatis diuinæ iuſtitiæ, quanta manifeſtè tunc aduerſus Impiòs oſtendetur. Ad quod nonnulli applicant verba illa, Iob, *Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius.* Beatus Thomas in Quarto Libro ſententiarum Diſtinct. 48. hanc interpretationem ſecutus, eamque diſtinctiùs & dilucidiùs explanans, ait, nomen Virtutum cœleſtium dupliciter, ſecundum doctrinam Beati Dionyſij in capite vndecimo libri de cœleſti Hierarchia, vſurpari ſolere; vel communiter & indifferenter pro cunctis Spiritibus cœleſtibus vel ſpeciatim pro quodam Ordine Angelorum, cui nomen Virtutum propriè tribuitur, & ſecũdùm Dionyſium, inter tres Ordines ſecundę Hierarchiæ eſt medius; ſecundùm verò Beatum Gregorium in Homilia XXXIIII. in Euangelia, eſt ſupremus Ordo infimę Hierarchiæ; Vtroque autem modo nomen Virtutum intelligi poteſt in illis verbis Domini, *Et virtutes cœlorum commouebuntur.* Si priori modo accipiatur nomen Virtutis ſignificatur, illis verbis, omnes Angelos tunc commotum iri præ ingenti ſcilicet admiratione tantę nouitatis, quanta in Mundo tũnc fiet. Sin autem poſteriori modo ſumatur pro ſpeciali quodam Ordine Angelorum, qui propriè vocantur Virtutes, quoniam iſti Ordini angelico attribuitur, ſecũdũm Gregoriũ loco ſupra citato, miracula facere quę circa finem Mundi & plura, & maiora fient, idcirco tunc maximè dicuntur iſtæ Virtutes commouendę, ad plura & maiora ſolito videlicet miracula facienda. Vel quia iſtarum Virtutum munus eſt, mouere orbes cœleſtes, per quorũ motum & lumẽ producuntur quę ſunt in hoc inferiori Mundo, vnde etiã nominantur Virtutes cœlorũ. Virtutes igitur iſtę cœlorum ſub finem Mũdi cõmouebuntur, quia cœli quos mouent, ab effectu, & influxu ſuo in res inferiores vacabũt & ipſæ Virtutes cœleſtes à cœlorũ motione ceſſabunt; quemadmodũ etiam Angeli quibus hominum cuſtodia à Deo eſt demandata, tunc à cuſtodia hominum ceſſabunt.

Et hæc quidem eſt iſtorum Au- 141
ctorum ſententia: quæ mihi tamen

Quid ſint virtutes cœlorum.
Hieronymus.
S. Chryſoſtomus.

An virtutes Cœlorũ ſint ipſi cœleſtes Spiritus.

Locus Iob 26.
S. Tomas.
S. Dioniſius Areop.

Non pr tur ſupr dicta ſen tia de v tutibus lorum.

Digitized by Google

men tribus de cauſis non videtur eſſe probabilis. Dominus enim locutus eſt in Euangelio de futuris ſub Mundi finem prodigijs cęleſtibus quæ manifeſta & conſpicua erunt hominibus, & ideò maximũ pauorem & timorem eis incutiẽt: iſta verò Angelorum commotio, ſiue admiratio, erit hominibus ignota, nõ eorum modo viſum, ſed etiam latens intelligentiam. Deinde, hoc etiam ipſum confirmatur
Luca 21. eo, ꝙ Beatus Lucas cauſam facit futuræ tunc trepidationis & anguſtiæ hominum iſtam cõmotionem Virtutum cœlorum, ait enim fore vt areſcant homines prę timore & anxia expectatione malorum quæ ſuperuentura ſibi timent, & pro cauſa huius ſubdit, *Nam virtutes cœlorum commouebuntur.* Ad hæc in Cã
Dan. 3. tico Trium puerorum aperte diſtinguuntur Virtutes à Spiritibus angelicis: primùm enim dicitur: *Benedicite Angeli Domini Domino*; & pòſt ſubditur, *Benedicite omnes virtutes Domini Domino*.

Euſebius. 142 Euſebius citatus à Beato Thoma ſuper Lucam, Virtutes cœlorum interpretatus eſt ianuas cęli, quas apertum iri ait in die Iudicij, Chriſto nimirum è cœlo ad faciendum iudicium deſcendente, & peracto iudicio, in cœlum cum Beatis omnibus redeunte. Sed ego non video, quam habeant conuenientiam Virtutes cęlorum cum ianuis cęlorum: præſertim autem, cùm, propriè loquendo, nullas habeat cęlum ianuas, eſt namque corpus vndequaque continuum & ſolidum: ſed Deum recipere & admittere homines ſanctos ad cęleſtem patriam, & ſocietatem cęleſtium Angelorum, & ad beatificam ſuæ Deitatis viſionem, hoc, inquam, per metaphoram dicitur Deum aperire ianuas cęli. Adijce quòd iſtarum ianuarum cęli apertio fieret in ipſo Chriſti deceſu ad Iudicium: at commotio Virtutum cęlorum, ſicut alia etiam prodigia cœleſtia, vt ex verbis Lucæ patet: Luca 21.
aliquantiſper Domini è cœlo deſcenſum ad Iudicium antecedet.

Ianſennius in 123. Capite ſuæ 143 Iãſennius
Concordiæ Euangelicæ putat Virtutes cœlorum, ſecundùm loquendi modum ſacrę Scripturę, non eſſe aliud quam ipſa cœli aſtra, quæ in Sacris litteris & militia cœli, & virtutes cœli vocantur, vt animaduertere licet in illis verbis Dauidis, *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum*. Pſalm. 32
(An virtutes cœlorum ſint ipſa cœli aſtra.)
Quod igitur paulò antè ſpeciatim & diſtinctè de Sole, & Luna, & Stellis dixerat, idem ipſum generatim dixit his verbis, *Et virtutes cœlorum commouebuntur.* Homines itaq; videntes tunc, virtutes cœlorũ, id eſt cęli aſtra commoueri, id eſt, a ſolito ſuo ſtatu deturbari, vt Sol obcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de cœlo, Huiuſmodi, inquam, commotionem, & perturbationem cęleſtium aſtrorum videntes, maiori quàm credi poſſit, mœrore, & pauore, & animi anguſtia, doloreq; corripientur. Ita ferme Ianſennius: cuius tamen interpretatio mihi tribus de cauſis nõ probatur. Primùm, quia nimio apertius eſt, quam negari queat, Dominum quatuor diuerſa prodigia cęleſtia, tanquam diuerſa, diſtinctè prædixiſſe futura: nam primo loco dixit, *Sol obſcurabitur*. Secundo loco, *Luna non dabit lumen ſuum.* Tertio loco, *Stellę cadent de cęlo*. Quarto demum loco, *Virtutes cœlorum commouebuntur*. Deinde, Si virtutes cęlorũ ſunt ipſa cęli aſtra, cùm apertè iam dixiſſet prodigia futura in aſtris, incongruum profectò videtur idipſum indiſtinctè & obſcurè dicere voluiſſe, præſertim verò cùm id, quod proximè antè dixerat, *Stellæ cadent de cœlo*, multò plus, multoque admirabilius, & horribilius ſit, quam commoueri virtutes cęlorũ. His accedit, quòd ſacra Scriptura pluribus locis diſtinguit Virtutes ab aſtris: & tan-

quam res inter ſe diuerſas diſtinctè cõmemorat, vt in Pſalmo 148. in illis verbis, *Laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eum Sol & Luna: Laudate eum Stellæ cœli & lumen.* Et in Cantico Trium puerorum, *Benedicite omnes Virtutes Domini Domino; Benedicite Sol & Luna Domino: Benedicite Stellę Cœli Domino.*

Dan. 3.

Haſſelius. 144 Ioannes Haſſelius Louanienſis Commentarium ſcripſit explanationis Euangelij ſecundùm Matthæum, in quo iſtorum verborum, *Virtutes cœlorum commouebuntur*, nouam quandam affert interpretationem, non eam quidem affeueranter tradens, ſed quaſi conſiderandam & penſitandam Lectori proponens. Poſſet, inquit, etiam inquiri, vtrùm nomine Virtutum cęlorum intelligi queât baſes, ſiue axes, vel fulcra, vel columnæ cęlorum: quæ ideo dicantur commoueri, quia vel in die Iudicij, vel paulò ante, ita turbabitur & obtenebrabitur cęlum, vt videatur quodammodò nutare, & complicari, vt idẽ ſit virtutem cęli commoueri, atq; illud quod dixit Ioannes in Apocalypſi Capite ſexto, & ante ipſum Eſaias Capite 34. Cęlos ſicut librum complicatum iri, omnemque militiam eorum defluxuram ſicut defluit folium de vinea & de ficu. Sic ille. Sed quod Haſſelius aſſeueranter dicere non eſt auſus, id veriſſimum eſſe putans, magna tradidit affeueratione noſter Maldonatus, qui poſt Haſſelium Cõmentaria ſcripſit in Matthæum; Ego, inquit, ſemper exiſtimaui, Virtutes cęlorum vocari hoc loco, quod Iob Cap. 22. alia metaphora Cardines cęli appellat, & ſicut dicuntur Cardines terræ in primo libro Regum Cap. 2. & in libro Prouerbiorum Cap. 8. & queadmodum Iob Cap. 36. dixit Cardines maris. Huiuſmodi porrò metaphoris nihil aliud ſignificatur, quàm firmamentum & robur, quod etiam ipſum Virtutis nomen declarat. Docet itaque Chriſtus Cardines ipſos, & quaſi fundamenta cęlorum prę timore commouenda eſſe: ſicut etiã Beatus Petrus dixit in Capite tertio ſecundæ epiſtolæ, cęlos ipſos magno tunc impetu eſſe tranſituros; quòd non eſt aliud, niſi quod Dominus dixit hoc loco, *Virtutes cœlorum commouebuntur.* Sic ille.

An virtutes cœlorũ ſint Columnæ ſiue baſes, ſiue cardines cœli.

Maldonatus.

Sed profectò, vbicumq; diuina 145 Scriptura iſtas virtutes vel præcisè, vel cum adiũctione cęlorum nominat, longè aliud quippiam, multoq; ſublimius dicere ac ſignificare videtur, quàm quod ab iſtis di: Conſideret Lector ea Scripturę loca quorum nos paulò antè nonnulla commemorauimus. Enim verò, quæ dicuntur de baſibus, & cardinibus, & columnis cęli, ea proculdubio non propriè, ſed ꝑ metaphoram de cęlo dicta ſunt, neq; enim reuera ſunt talia in cęlo, qualia verbis iſtis ſignificant: dicuntur enim de cęlo per analogiam quandã ad eas res quæ iſta verè habent, & in iſtis nituntur atq; firmantur. Equidem non crediderim cùm Eccleſia canit, *Maieſtatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Poteſtates, Cœli cœlorumque Virtutes, ac beata Seraphim ſocia exultatione concelebrant*; per Virtutes cęlorum intelligi dẽre iſtas metaphoricas baſes, vel cardines, vel columnas cęli.

Titelmanus Virtutes cęlorum 146 interpretatur efficacias & influentias cęlorum in hæc inferiora: quę Virtutes propterea dicuntur commouendæ eſſe in conſummatione ſæculi, quia cęli poſt diem Iudicij non operabuntur in Mundum hunc inferiorem, ſicut antea ſolebant. Hoc Titelmanus ſumpſiſſe videtur a Caietano qui ante eum Commentaria edidit in Euangelia. Explanans enim Caietanus illa Domini verba quæ ſunt apud Matthæum Cap. 24. *Et virtutes cœlorum commouebuntur.* Per Virtutes, inquit, cęlorum, intelligo vires ſiue poteſtates corporum cęleſtium.

Titelmanus. An virtutes Cœlorũ ſint potentia actiua cœlorũ, & quę vulgò appellãtur influentię cœlorum.

Caietanus.

Digitized by Google

ſium, Non enim dicitur præcisè (Virtutes) ſed cum adiunctione, *Virtutes cælorum*. Mutabuntur autem iſtæ Virtutes, quia potentiæ actiuæ cœleſtium corporum à ſolitis priùs actionibus ceſſabunt. Et hoc ſanè cognatum, & conſequens eſt mutationibus antè dictis circa Solem & Lunam, & ſtellas, quæ à ſolitis priùs actionibus ſuis tunc impedientur. Ita Caietanus.

Auctoris ſententia de Virtutibus cœlorum.

147 Placet mihi hæc Interpretatio: Sed neque illa Beati Thomæ quam paulò ſuprà retuli, interpretatio diſplicet; Virtutes cœlorum dici Angelos motores cœlorum, quorum proprium eſt munus & miniſterium eis à Deo iniunctum, mouere orbes cœleſtes, & per eorum motum Mundum hunc inferiorem & ſublunarem conſeruare ac regere. Dicuntur autem iſti Angeli Virtutes, vel quia ſunt ex ſecundo Ordine ſecūdæ Hierarchiæ Angelorum, qui nomine Virtutum appellantur; vel quia ſunt Virtutes & poteſtates motrices cœlorum, & gubernatrices rerū ſublunarium. Huiuſmodi porrò Virtutes in conſummatione ſæculi commouebuntur, quia remouebuntur & ceſſabunt à miniſterio mouendi cœlos, quod exercuerant ab initio Mundi vſque ad illud tempus. Et quanquam iſta commotio, ſiue remotio & ceſſatio Angelorum à miniſterio mouendi cœlos, non erit ipſa per ſe manifeſta hominibus illius temporis; ex effectu tamen eius cognitio erit ab eis: Videbunt enim cœlos & aſtra manere prorſus immota, neque ſentient in rebus inferioribus ſolitos priùs influxus & operationes cœlorum; erit autem hoc eis maximè prodigioſum & terrificum, & maximorum quæ ſuperuentura ipſis ſint malorum ſignum.

TRIGESIMAQVINTA Diſputatio.

Super illis verbis Beati Ioannis, quæ ſunt in hoc loco Apocalypſis.

Et cælum receſſit ſicut liber inuolutus.

HOc eſt quartū prodigium cœleſte Beato Ioanni oſtenſum in Apertione ſexti Sigilli. Nam primum prodigium cœleſte fuit illud, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus*. Secundum fuit illud, *Luna tota facta eſt ſicut ſanguis*. Tertium fuit illud, *Stellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram*. Quartum fuit id quod comprehenſum eſt iis verbis quæ diximus, *Et cœlum receſſit ſicut liber inuolutus*. Hoc ipſum porrò Iſaias prædixerat futurum, Capite 34. illis verbis: *Cœli ſicut liber complicabuntur*. Sed quo meliùs germana iſtorum verborū ſnia Lectori pernoteſcat, primò, declaranda eſt ratio iſtius ſimilitudinis ex inuolutione vel complicatione libri dictæ: deinde, quid per iſtiuſmodi ſimilitudinem in cœlo ſignificetur, & à nobis intelligi debeat, explicandum eſt. 148

Andreas.

Andreas Cæſarienſis Cappadociæ Archiepiſcopus paucis verbis rationem iſtius ſimilitudinis indicauit: Arbitror, inquit, Apoſtolum Ioannem Veterum conſuetudini orationem ſuam accommodaſſe: ſiquidem Hebræi loco librorum, quorū apud nos eſt vſus, inuolutis quibuſdam chartis vtebantur, quarū euolutio vel explicatio non afferebat illis interitum aut extinctionē, ſed rerum quæ in illis

deſcriptæ continebantur manife-
ſtationem. Sic ille. Sed veterem iſtã
Hebræorum in libris conſuetudi-
nem pluribus verbis expoſuit Six-
tus Senenſis in libro 2. Bibliothecæ
ſanctæ ſub illo titulo, Liber Iruolu
tus, in hanc ſententiam: Apud He
bræos antiquitus libri diuerſa for
ma ſcribi ſolebant, quam nunc ſcri
buntur libri apud nos. Habebãt e-
nim vnum duntaxat folium ſiue
membranam oblõgam, quæ circa
cylindrum ſiue axem ligneum cir-
cumplicabatur inſtar lineæ telæ ra
dio textorio circumuolutæ. Vide-
bantur autem eiuſmodi libri non-
nullã referre cœlorum ſimilitudi-
nem & imaginem; Sicut enim li
gneum illum axem qui erat in me
dio voluminis, complures ipſius
mẽbranæ ceu ſpiræ altera ſuper al-
terã ambiebãt & circumdabant; i-
ta terram hanc quę medium totius
Vniuerſi quaſi axis obtinet, cœle-
ſtes orbes alter ſuper alterum col-
locari in orbem circumplectuntur
Sic ille.

[Sixtus Se-nenſis. Quid ſigni-ficet ſimili-tudo libri in-uoluti.]

149 Sequitur vt declaremus quid
iſtiuſmodi complicatio libri ſigni-
ficet in cœlo, & quid per eam in-
telligi debeat. Beatus Martyr Iuſti-
nus in Reſponſione ad quæſtionẽ
Orthodoxorum nonageſimã quar
tam propoſitam ſibi de ſententia il
lorum verborum Eſaiæ, *Cœli ſicut
liber complicabuntur*: ſic ait: Quem-
admodum cœli creationem diuinę
litteræ per ſimilitudinem aliquan-
do cunferũt cum pellis extenſione
dicentes, *Qui extendit cœlum ſicut pel
lem*: interdum autem cum firmato
fumo, vt apud Iſaiam Cap. 51. iux-
ta LXX. Interpretes, *Cælum ceu fu-
mus firmatum eſt*. nõnunquam cum
rotunditate cameræ, vt apud Iſaiã
Ca. 40. ſecundum LXX. interpretes
Qui extendit cœlum ſicut cameram. Ex
aduerſo autẽ cęli diſſolutionem per
ſimilitudinem quandam cõparant
cum alijs rebus, vt apud Iſaiam
Cap. 34. cum libri complicatione;
Cœli, inquit, *ſicut liber complicabuntur*
& apud Dauidem Pſalmo 101. cum
veſtimẽti iam veteraſcentis cõmu
tatione, *Opera*, inquit. *manuum ma-
rum ſunt cœli ipſi peribunt, tu autem per
manes & omnes ſicut veſtimentum vete
raſcent, & ſicut opertoriũ mutabis eos.
& mutabuntur* Ita Iuſtinus. Sanctus
Hieronymus explanans illa verba
Eſaiæ, *Cœli complicabuntur ſicut liber*;
Conſiderandum eſt, inquit, quòd
non dicat propheta interituros eſ-
ſe cęlos, ſed eſſe complicandos quẽ
admodum liber cõplicari ſolet, vt
poſtquam omnia peccata aperta &
relecta fuerint, complicentur qui
prius aperti fuerant, vt nequaquã
vltrã ſcribantur in eis delicta mul
torum; in diuina enim Scriptura
dicũtur cœli annuntiare iuſtitiam
Dei, & reuelare iram eius, & pro-
bare ac teſtificari hominũ ſcelera.
Andreas Cæſarienſis videtur il-
la verba Ioannis, *Cœlum receſ- 150
ſit ſicut liber inuolutus*, ita intellexiſſe
quaſi illud verbum *receſſit*, idem ſi-
gnificet atque (explicatum & aper
tum eſt) quaſi receſſerit à priori
complicatione & occultatione re-
rum quas continebat. Sic enim
ſcribit: Libri euolutio & explicatio
non affert ei interitum, ſed rerum
quæ in eo deſcriptę continentur,
manifeſtationem: Quapropter cœ
leſtis quoque corporis explicatio
æternorũ bonorum quæ Sanctis
in cęlo repoſita ſunt, patefactionẽ
ſignificat. B. Thomas & Nicolaus
de Lyra, Complicabuntur, inquiũt
cęli tanquam liber, quia non exer-
cebunt vltrà Ethnici aſtromantiã
ſuam, nec diuinare audebunt ex
aſtris euentus hominum quaſi le-
gerent in ſideribus deſcriptos
futurarũ rerum caſus & euentus.
Dionyſius Carthuſianus ſic inter-
pretatur: Complicabitur cęlum in
die Iudicij, quia nulli patebit vltra
introitus in regnum cęlorum, ſed
ianua cęli clauſa erit in perpe-
tuum. Franciſcus Forerius, & alij
quidam omninò volunt verba iſta
Eſaiæ, & Beati Ioannis de cęlo-
rum

[S. Iuſtinus. Quid ſigni-ficet cõpli-catio cœ-lorum quaſi libri. — Pſalm. 103. — S. Hierony-mus. — Pſal. 21. Ad Ro. 1. — Andreas. — B. Thomas Lyranus — Dionyſius Carthuſ. — Forerius.]

rum inſtar libri complicatione, orationem eſſe hyperbolicam, qua illi exaggerare voluerunt magnitudinem iræ ac vindictæ Dei aduerſus eas gentes de quibus loquebantur, ingentemque eorum hominum triſtitiam, anguſtiam, & afflictionem animi & corporis: quibus præ animi perturbatione, & anxietate, & oppreſſione videbuntur cœleſtia lumina extingui, & ſtellæ de cœlo cadere, & ipſum cœlum inſtar libri complicatum recedere.

mi in- ntatio placet bri.

151 Videtur mihi ſatis congruè, & appoſitè & accuratè interpretatus eſſe locum illum Eſaiæ, & hunc locũ Apocalypſis Adamus Sasbout: Senſus, inquit, iſtorum verborum Iſaiæ & Ioannis eſt huiuſmodi: *Complicabuntur ſicut liber, cœli*, id eſt, deſinet notus hic cœlorum vſus, non aliter quàm libro vti deſinimus, cùm ipſum complicamus ſiue claudimus. Verbum autem Hebraicum (galal) quod in illo Iſaiæ loco Interpres Latinus vertit (complicabuntur) ſignificat aliquid cõuoluendo ſiue complicando amouere & tollere è loco in quo erat, ſicut cùm vſi ſumus libro, iubemus eum remoueri & tolli. Et hoc ſine dubio ſignificauit Beatus Ioannes dicens, *Cœlum receſſit*, nam ad verbum eſt (remotum eſt cœlum,) in voce ſcilicet paſſiua. Conducit etiam ad iſtorum verborum intelligentiam illud quod in Pſalmo 101. de cœlis a Beato Dauide ſcriptum eſt, *Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*. Nã pro verbo illo (mutabis) LXX. Interpretes vſi ſunt eodem verbo Græco quod eſt apud eos in illo Iſaiæ loco, & à noſtro Interprete Latinè redditum eſt per verbum complicare. Poſſet itaque locus ille Pſalmi ſic etiam commodè interpretari (Et ſicut opertoriũ conuolues, ſiue complicabis eos.) Significat enim Dauid iſtis verbis idem ipſum in cœlis futurum per ſimilitudinem veſtimenti, quod Iſaias & Ioannes per libri ſimilitudinem dixerunt: & ſenſus eſt, Nũc quidem expandis cœlos in vſus mortalium; ſed in fine Mundi nullus erit cœlorum vſus ſicut anteà fuerat, tunc eos quaſi conuolues & complicabis: quemadmodum veſtimentum euoluimus, cùm eo vti volumus; ſed poſtquam vſi eo ſumus, complicamus ipſum, & in alium locum reponimus. Sic ille. Quoniam igitur obſcuratis cœli luminaribus, vt anteà dictum erat, cœlum recedet ab aſpectu mortalium, quin etiam ab influxu & vſu quem hominibus cunctiſq; rebus ſublunaribus exhibebat, idcirco Beatus Ioannes dixit, *Et cœlum receſſit*. Hoc autem ſimilitudine libri declarans adiecit, *Sicut liber inuolutus*: quemadmodum enim in libro cùm euoluitur & explicatur, quæ in eo ſcripta ſunt videri & legi poſſunt; cùm autem conuoluitur & complicatur, nihil in eo legi & videri poteſt: ita quia tunc quæ in cœlo ſunt, videri non poterunt, aſtris omnibus obſcuratis quæ ſunt in cœlo quaſi litteræ quædam & tanquam Scriptura per quam multa cognoſcuntur & prænoſcuntur ab hominibus; idcirco, ſanè quam congruè & appoſitè dicitur cœlum receſſiſſe ſiue complicatum eſſe ſicut liber conuoluitur vel complicatur.

u Pſal 101.

Digitized by Google

CAPVT SEPTIMVM.

1 Poſthæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper
quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uẽ
tos ne flarent ſuper terram, neque ſuper ma-
2 re, neque in vllam arborem. * Et vidi al-
terum Angelum aſcendentem ab ortu Solis,
habentem ſignum Dei viui: & clamauit vo
ce magna quatuor Angelis, quibus datum
3 eſt nocere terræ, & mari, * dicens: Nolite
nocere terræ, & mari, neq; arboribus, quoad-
4 uſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. * Et audiui nu-
merum ſignatorum, centum quadraginta quatuor millia ſignati, ex om-
5 ni tribu filiorum Iſrael. * Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati: Ex
tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu Gad duodecim millia
6 ſignati: * Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex tribu Nephtali
duodecim millia ſignati: Ex tribu Manaſſe duodecim millia ſigna-
7 ti. * Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati: Ex tribu Leui duode-
8 cim millia ſignati: Ex tribu Iſſachar duodecim millia ſignati: * Ex
tribu Zabulon duodecim millia ſignati: Ex tribu Ioſeph duodecim mil-
9 lia ſignati: Ex tribu Beniamin duodecim millia ſignati. * Poſt hæc
vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gen
tibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante Thronum, & in
10 conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: * &
clamabant voce magna dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper
11 Thronum, & Agno. * Et omnes Angeli ſtabant in circuitu Throni,
& Seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt ante Thronum in
12 facies ſuas, & adorauerunt Deum, * dicentes, Amen. Benedictio, &
claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitu-
13 do Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. * Et reſpondit vnus de
Senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt?
14 & vnde venerunt? * Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mi-
hi: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas
15 ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni. * Ideo ſunt ante Thro-
num Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: Et qui ſedet in
16 Throno habitabit ſuper illos. * Et non eſurient, neque ſitient am-
17 plius, nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus: * quoniam Agnus,
qui in medio Throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes
aquarum, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

Digitized by Google

IN CAPVT SEPTIMVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES SEXDECIM.

PRIMA Diſputatio.

Quiſnam ſcopus ſit eius Viſionis quæ narratur in hoc ſeptimo Capite: Et quæ in ea Viſione Beato Ioanni oſtenſa ſunt, quid propriè ſignificauerint.

1 Quo potiſſimũ ſpectét, quę in hoc capite manifeſtata in Spiritu eſſe B. Ioanni ſcriptum eſt variæ ſunt Explanatorum huius libri ſẽtētiæ. Ambroſius exiſtimat per apertionem ſexti ſigilli duo eſſe præſignata Primò enim per ea quę in fine ſexti Capitis ſcripta ſunt, præſignata eſt abiectio & reprobatio Iudæorũ & mala quæ ipſis ob eorũ perfidiam atque impietatem contigerunt. Deinde, per ea quę commemorantur in hoc ſeptimo Capite, ſecũdùm Ambroſium, ſignificata eſt lætiſſima & feliciſſima Gentiũ ad finem Chriſti conuerſio, & numeroſiſſima in Dei Eccleſiam congregatio, & mira electorum hominum ex Gentiliſmo & magnificatio in terris, & in cœlis glorificatio.

broſius

2 Aureolus & Lyranus quoniam myſterium ſexti ſigilli, vt nos ſuprà retulimus, interpretati ſunt de ſæuiſſima Chriſtianorũ perſecutione facta ſub Imperatore Diocletiano, de qua nimirum eſſe putant intelligenda quæ paulò ſuprà in extrema ſexti Capitis parte ſcripta ſunt; conſequenter nunc ea quæ tradũtur in hoc ſeptimo Capite interpretantur de ijs quæ conſecuta ſunt, poſtquã Imperio ſeſe Diocletianus abdicauit, vltro priuatã eligens vitam. Tunc enim magna Eccleſiæ Dei pax, & tranquillitas, multiplexque vtilitas contigit, Conſtantino Magno ad Romanũm Imperium aſſumpto; & ab eo debellatis atque profligatis quatuor Tyrannis, & Chriſtiani nominis hoſtibus, qui varijs in locis Imperium inuaſerant, & in hoc ſeptimò Capite nomine quattuor Angelorum flatum ventorum prohibentium deſignantur.

Aureolus, & Lyranus

Ter-

Primaſius. Haymo. Anſbertus Anſelmus. Richardus

3 Tertia de Scopo huius viſionis ſententia multorum eſt, vt Primaſij, Haymonis, Anſberti, Anſelmi, & Richardi: Iſti quæ dicuntur in hoc Capite ſeptimo ea referũt ad tempus primi aduentus Domini noſtri, & ſalutiferæ prædicationis Euangelij per totum mundum. Ante hoc tempus, omnes terræ Reges, cunctaque regna terrena in hoc loco inſinuata per quatuor angulos terræ, & per quatuor Angelos in iſtis quatuor angulis reſidentes, in maximis errorum tenebris, omniumque vitiorum ſordibus verſabantur, & inſtigantibus Dæmonibus, quorum erant Imperio mancipati, fidem & pietatem, id eſt, veri Dei cognitionem: cultumque non ſolum à ſe repellebant, ſed etiam omni ſtudio, conatuque oppugnabant.

Primaſius.

Sed enim, quia obijci poterat, videri ſatis incongruum & creditu difficile, Beatum Ioannem cum paulo ante in ſexti ſigilli apertione locutus eſſet de nouiſſima Fidelium perſecutione ſub Antichriſto futura, repente nunc ad primum Domini aduentum reſiluiſſe: idcirco huic obiectioni Primaſius occurrit ita ſcribens, Aduertẽdum eſt locutionis Genus quod huic libro Apocalypſis Spiritus Sanctus inuoluit: vſque ad ſextũ enim ſigillum ordinem cuſtodiuit; & prætermiſſo paulisper ſeptimo ſigillo, ea quæ ante dixerat, nunc in ſeptimo Capite recapitulat: & duas intexens narrationes, quaſi ordinem ſecutus, ſeptimo ſigillo concludit. Sed ipſa hæc recapitulatio non vbique fit eodem modo, ſed variè, & pro locorum varietate intelligenda eſt. Aliquando enim ab origine diſpenſationis Chriſti ſiue ab Incarnatione eius; aliquando à paſſione eius; aliquando à medio tempore; aliquando à perſecutione Eccleſiæ recapitulat. Nunc igitur deſcripto ſexto ſigillo, Beatus Ioannes in illis quæ ſcribit hoc ſeptimo Capite, redit ad originem, id eſt, ad tempora primi aduentus Domini, de illis breuiter, aliterque dicturus. Sic Primaſius. Et hoc ipſum documentum, à Primaſio ſcilicet mutuatum etiam tradit Anſbertus.

Sed contra iſtas tres de ſcopo huius Viſionis Auctorum ſententias idē hoc loco dici poteſt, quod ſupra dixi inſuper caput ſextum Apocalypſis Diſputatione XXV. & XXVI. cum de myſterio apertionis ſexti ſigilli diſputaremus. Nimirum, hæc Viſio ſigillorum quam Beatus Ioannes habuit, nõ fuit rerum præteritarum tanquã hiſtorica quædam commemoratio, ſed fuit prophetica rerum futurarum præſignatio atque prænunciatio: ea verò ad quæ Auctores primæ & tertiæ ſententiæ applicant & accommodant quæ narrantur in hoc ſeptimo Capite, iam fuerant præterita & facta, quando Sanctus Ioannes hanc Viſionē habuit, & in Eccleſia pernotuerant, vt ad ea manifeſtanda Ioanni, & notificanda Eccleſiæ Chriſti noua Viſione ac Reuelatione opus non eſſet. Sententia porrò Aureoli & Lyrani, myſterium ſexti ſigilli de perſecutione Chriſtianorum ſub Imperatore Diocletiano facta interpretantium, in ſuperiori Diſputatione XXVI. ſuper Caput ſextum a nobis eſt confutata; Ex quo liquet, ea quæ traduntur in hoc ſeptimo Capite, non eſſe ad pacem & lætitiam quæ Chriſti Eccleſiæ contigit poſt Diocletianum, & Conſtantino Magno ad Imperium aſſumpto, referenda. 4

Rej[...] triu[...] ſen[...] num

Quarta ſententia tribus proximis ſuperioribus multo probabilior eſt Andreæ Cæſarienſis, & Bedæ, cui etiam Dionyſius Carthuſianus & Ribera adhæſerũt. Iſti quæ narrantur in hoc ſeptimo Capite, referunt ad conſolationem, & lætitiam, quam Eccleſia Chriſti magnam eſt habitura poſt atrociſſimam 5

And[...] Beda Car[...] nus Rib[...]

mam

niam Antichriſti perſecutionem; & ad numeroſam multitudinem Electorum tunc futuram tam ex Iudæis, quàm ex Gentibus. Quemadmodum in ſuperioribus ſigillis, ait Beda, poſt multiformes Eccleſiæ conflictus, Beatus Ioannes triumphantium gaudia vidit animarum; ſic etiam nunc regnum Antichriſti & perſecutionem eius quæ ſecutura ſit Eccleſiæ victoria probat exemplo principalium quatuor regnorum terræ quæ iam diu Eccleſiæ ceſſerunt; Grandes enim cauſæ grandioribus neceſſe eſt confirmentur argumentis. Sic Beda. Sed ego Bedam ſatis miror: cùm enim de Scopo huius Viſionis rectè ſenſiſſet & ſcripſiſſet, deinde tamen, in explanatione verborum Scripturæ huius ſeptimi Capitis, ad opinionem eorum relabitur qui hęc ad tempus primi aduentus Domini retulerunt. Idem ſenſit de Scopo huius Viſionis Andreas Cæſarienſis, ita enim ſcribit: Etſi quidam referunt hæc ad calamitates & mala quæ a Romanis in excidio Ieroſolymitano perpeſſi ſunt Iudæi; exiſtimant enim per quatuor illos Angelos de quibus initio huius ſeptimi Capitis dicitur, effectum eſſe vt Iudæi nec terra, nec mari diuinam iram impendentemque eis cladem euitare potuerint: multo tamen rectius, & congruentius eſt, ad Antichriſti aduentum, & perſecutionem hęc referre. Tunc enim ſæuiſſima illa tempeſtas furibundè in vniuerſa terra deſæuiet, quamobrem ſuper quatuor terræ angulos ſtetiſſe narratur. Sic ille.

6 In eadem quoque ſum ego ſententia. Neque enim dubium eſſe poteſt, quin ea quæ memorantur in hoc ſeptimo Capite, pertineat ad myſterium ſexti ſigilli, quod ſupra Beatus Ioannes in extrema parte ſexti Capitis deſcribere orſus eſt. Nam enarratis omnibus quæ in Viſione deſcripta in hoc ſeptimo Capite continentur, Beatus Ioannes initio proximè ſequẽtis capitis octaui expoſuit apertionem ſeptimi ſigilli ita ſcribens: *Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi media hora* Myſterium etenim ſexti ſigilli præſignabat & mala, & bona in nouiſſimis Mundi temporibus, & in conſummatione ſeculi euentura hominibus & malis, & bonis: ac de malis quidem & calamitatibus quæ tunc improbis, atque impijs hominibus contingent, ſupra dictum eſt in extrema parte ſexti Capitis; de bonis autem, quæ tunc accident viris a Deo electis & prædeſtinatis, agitur in hoc ſeptimo Capite. Ergo, quia in ſexto ſigillo præſignata fuerat generalis & maxima omnium tribulatio ſub Antichriſto & ſub finem Mundi futura, ne putaretur ea Sanctis & Electis nocitura eſſe, conſequenter demonſtratum eſt Beato Ioanni in ea Viſione quæ narratur in hoc ſeptimo Capite, quemadmodum Deus tunc mirabili modo ſeruaturus ſit Electos ſuos, & quantus eorum tunc ex Iudæis & Gentibus futurus ſit prouentus.

SECVNDA Diſputatio.

De quatuor Angelis prohibentibus ventos flare ſuper terram

Super illis verbis:

VERS. 1. *Poſthæc, vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angelos terræ, tenentes quatuor ventos terræ ne flarent, ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem.*

7 De iſtis quatuor Angelis ſtatibus ſuper quatuor angulos terræ, & cohibentibus flatū ventorum, quid alij explanatores huius libri ſenſerint, & in Commentarijs ſuis ſcriptum reliquerint, & quid nobis videatur eſſe probabilius, breuiter exponemus Lectori.

Prima Interpretatio Ambroſius Prima Interpretatio eſt Ambroſij, qui putat, per quatuor iſtos Angelos Romanum Imperium deſignari ſub quo erant alia regna, & quod quatuor terræ partes, Orientalem ſcilicet, Meridionalem, Septentrionalem, & Occidētalem debellando peruaſerat, & dominando obtinebat. Per quattuor Ventos, qui nubes excitant, vt terram irrigando faciem eius reddant hilarem & frugiferam, pax cunctis mortalibus optata ſignatur, quę mentes hominum lætificat, efficitque vt proprijs vtilitatibus conſulant & ſeruiant. Per terram & mare gentes ſiue in continenti, ſiue in Inſulis habitantes, denotātur, per arbores autem hi qui inter homines dignitate ac poteſtate ſublimiores, humanæque ſocietati vtiliores ſunt. Quatuor igitur Angeli quatuor ventos tenebant ne flarēt ſuper terram, quia Romani vbique terrarum imperantes, omnem terram rapinis, & incendijs, & cædibus hominum replebant, non ſinētes pacatum, & quietum eſſe genus humanum. Sic Ambroſius.

8 Nec huius diſſimilis eſt ſecunda Interpretatio, quæ eſt Primaſij, Haymonis, Anſberti, Anſelmi, Richardi, & quam ſequitur Beda. Iſti quatuor illos Angelos interpretantur quatuor principalia Mundi Regna, & Monarchias, quæ tempore aduentus Chriſti erant ſub dominatu Parthorum, & Romanorū. nam quaſi diuiſo orbis Imperio, Parthi Orientis, Romani Occidētis regna tenebant. Hæc igitur regna poteſtate ſua omnia quaſi præfocando, nullum, pro libito ſui iuris, ſinebant reſpirare. Super hæc autem regna ſtabant quatuor Angeli, id eſt, ſecundùm Haymonē, quatuor maligni ſpiritus, qui permiſſu Dei, & peccatis hominum exigentibus, magnam in omnem terram, omnèque genus humanū habebant imperium, & varijs modis & corporaliter, & ſpiritualiter homines vexabant & perdebant. *1. h Pri Hay Anſ Ric Bed*

9 Tertia Interpretatio, quam tradit Aureolus, & Lyranus, referentes quæ dicuntur in hoc ſeptimo capite ad tempus proxime conſecutum perſecutionem Diocletiani, eſt eiuſmodi: Poſtquam Diocletianus & Maximianus abdicarunt ſe Imperio, quatuor extiterunt in Romano Imperio Tyranni ſeuique inſectatores & hoſtes Chriſtianorum Maximinus in Oriente, Seuerus in Italia, Licinius in Ægypto & Alexandria, Maxentius Romæ. Quatuor itaque Angeli Satanæ, & perſecutionum nuncij ac miniſtri ſtabant in ſu- *3. l Au Ly*

ſupradictis quatuor terræ angulis, id eſt, principalibus terræ partibus impetrando, & bonos vexando. Iſti tenebant ventos ne flarent ſuper terram, quia impediebant fideles Doctores prædicare fidem Chriſti tam in terra quam in mari, tam hominibus infimæ conditionis, quàm ſublimi dignitate & potentia præditis.

Interpr. Andreas. Cuius ſententia accedit Auct.

10 Quarta Interpretatio tribus proximè ſuperioribus multo congruentior huic Viſioni, multoque probabilior, eſt Andreæ Cæſarienſis, referentis hæc ad nouiſſimam hominum tribulationem ſub Antichriſti perſecutione, & ſub finem Mundi futuram. Hic quatuor illos Angelos interpretatur veros fore Angelos, diuinæ ſcilicet iræ ac vindictæ adminiſtros, qui impleant miniſterium diuinitus ſibi quidem iniunctum, nobis autem incognitum. Aſt Ventorum prohibitio, legitimi ordinis diſſolutionem, & ineuitabilem comminatorum malorum euentum haud dubiè inſinuat; ſiquidem per ventorum flatum arbores & plantæ, atque animalia nutriuntur ac refocillantur, & maria nauibus ſulcantur. Hæc Andreas.

Auctoris ſententia.

11 Cui ego prorſus aſſentior, arbitror enim, illos quatuor Angelos fore veros Angelos, qui nouiſſimo illo Mundi tempore a Deo mittentur in terras, vt tanquam adminiſtri diuinæ iuſtitiæ, improbos & impios homines in terris affligant, & creaturas corporales, vt plantas, quæ in mundi conſummatione interituræ ſunt, deſtruant & perdant. Ex multis autem variiſque modis tunc affligendi & puniendi homines improbos, & deſtruendi creaturas corporales, vnus erit is qui hoc loco ponitur, cohibere ſcilicet curſum ventorum, & prohibere ne venti terras, & maria, & arbores perflent: impedito namque ventorum curſu, flatuque cohibito, neceſſe eſt omnia quæ in terris viuunt, tabeſcere ac deficere, breuique ad interitum recidere. Quanta enim incommoda & mala conſequerentur, ſublato ventorum flatu, exiſtimare licet ex plurimis & maximis commoditatibus ex tempeſtiuo ventorum flatu, ad omnia quæ in terris viuunt permanantibus. De quibus ventorum vtilitatibus iuuat hic adſcribere breuem & luculentam Senecæ orationem, ex Capite 18. libri 5. Naturaliū Quæſtionum. Non ex vna cauſa, inquit, Ventos aut inuenit aut per diuerſa loca diſpoſuit Dei prouidentia. Sed primum vt aerem non ſinerent pigreſcere, ſed aſſidua vexatione purum redderent vtilemque tracturis. Deinde, vt imbres neceſſarios terris ſubminiſtrarent, eoſdemq; nimios aut ſuperuacuos compeſcerent; nā modo adducūt nubes, modo diducunt, vt per totū orbē pluuiæ diuidi poſſint: Nec verò fruges percipi poſſent, niſi flatu ſuperuacua & mixta ſeruandis ventilarentur, niſi eſſet quod ſegetem excitaret, & latentem frugem ruptis velamentis ſuis, quæ folliculos agricolæ vocant, adaperirent. Omnibus præterea inter ſe populis, beneficio ventorum, commercium dedit, iunxit & miſcuit; gentes diſſipatas locis: dedit et ventos ad vlteriora noſcēda, fuiſſet enim imperitū animal, & ſine magna experientia rerum homo, ſi natalis ſui ſoli finibus circumſcriberetur. Hæc Seneca de Ventorum vtilitatibus.

Ventorum commoditates.

Ceterū, an illi quatuor Angeli cohibētes flatū Ventorū, boni, an mali Angeli futuri ſint, in quæſtionē vocant hoc loco Interpretes huius libri; & alij quidem malos fore, alij verò contra, bonos Angelos futuros eſſe affirmant. Et ſanè, poteſt vtrumque probabiliter dici: non enim ex eo quod illi Angeli parati erant ad nocendum mari, terræ, & arborib. cōcludere licet, 12

An illi quatuor Angeli fuerint boni Angeli.

eos fore malos Angelos: Nam etiam bonos Angelos corporaliter nocere hominibus, eoſque punire ſatis oſtendunt verba illa Beati Auguſtini quæ ſunt in Capite 4. libri 9. de Ciuitate Dei: Sancti inquit, Angeli ſine ira puniunt eos quos accipiunt æterna Dei lege puniendos. Angelos certè miſſos à Deo ad perdendos Sodomitas, vniuerſamque eorum regionem, fuiſſe bonos & ſanctos Angelos, non ſinit dubitare nos diuina Scriptura, quæ in Capite XVIII. & XIX. libri Geneſeos narrat, quemadmodum eos Angelos ſanctus Patriarcha Abraham, & vir iuſtus Lot hoſpitio læti ac venerabundi acceperint, & Dominos ſuos appellauerint, & beneficia ab eis petierint. Verum de miniſterio Angelorum tam bonorum, quam malorum, quo ad affligendos homines ſiue bonos, ſiue malos vtitur Deus, videat Lector egregiam diſputationem quam Beatus Auguſtinus facit Super illis verbis Pſalmi 77. *Miſit in eos iram indignationis ſuę, indignationem & iram, immiſſiones per Angelos ſere.*

S. Auguſtinus.

†

TERTIA Diſputatio.

De illo Angelo prohibente quatuor Angelos nocere terræ, & mari, & habente ſignum Dei viui.

Super illis verbis:

Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu Solis, habentem ſignum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor Angelos quibus datum eſt nocere terræ & mari dicens, Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoad vſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.

VERS. &3.

COmplures, ſunt 13
Interpretationes horum verborũ apud explanatores huius libri, quas ego breuiter atque fideliter hic referam, ſimulque perpendam. Prima interpretatio ponatur hoc loco ea quæ eſt Ambroſij. Angelus ab ortu ſolis aſcendens, & ſignum habens Dei viui, inquit Ambroſius, ipſe eſt Chriſtus Dominus, quem ſcilicet Iſaias, ſecundum tranſlationem LXX. Interpretum, appellauit magni concilij Angelum; idemque alibi nominatur Vir Oriens. Ab ortũ autem ſolis aſcendit, quia non ex concubitu viri carnem aſſumpſit, ſed immaculatam ſibi carnem ex puriſſima Virginis carne formauit.

Sex Interpretationes

1 Interpretatio Ambroſiu

Cap. 9.

nit. Vel aduentus eius in Mundum ab ortu Solis, ſignificat lætitiam, & gaudium, omniumque bonorum copiam ab ipſo mortalibus allatam. Signum Dei viui eſt ipſius latens in carne Diuinitas, cuius ſignum fuit admirabilitas operum quæ fecit in terris, quæ talia fuerunt, vt eum Dei eſſe Filium aperte demonſtrarent. Sicut ipſe dixit, *Opera quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me.* Et Nicodemus dixit ei, *Scimus quia à Deo veniſti magiſter, nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Clamor autem iſtius Angeli ad quatuor alios Angelos, ſignificat potentem efficacemque operationem Chriſti, qui in aduentu ſuo fecit vt ſublatis ferè bellis, magna in terris pax eſſet, Imperium Romanum tunc obtinente Auguſto Cæſare: in cuius rei ſignum ille vniuerſum orbem deſcribi, & Iani fores claudi iuſſit: idque prædictum fuerat per Dauidem in Pſalmo 71. *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis,* quo ſcilicet citius, & facilius ſemina fidei per vniuerſas gentes ſpargerentur, & ſignaculo Fidei, quotquot erant præordinati ad vitam æternam, ſignarentur. Hæc Ambroſius.

Ioan 10. *Ioan. 3.* *Luca 2.*

14 Secunda Interpretatio eſt Primaſij, Haymonis, Anſberti, Anſelmi, & Richardi, & ipſius Bedæ. Iſti ſimiliter vt Ambroſius Angelum illum ab ortu ſolis aſcendentem interpretantur Chriſtum Domi[n]u[m], qui dicitur aſcendiſſe ab ortu ſolis, quia mane reſurrexit à mortuis, & Diſcipulos ſuos miſit ad illuminandum Mundum prædicatione, doctrinæ Euangelicæ, mundum nempe denſiſſimis errorum & vitioru[m] tenebris oppreſſum. Quid autem fuit clamare quatuor Angelis ne nocerent, niſi poteſtate ſaluberrimæ prædicationis Euangelij aduerſarias prohibere poteſtates ne, vt anteà, mundum indebitæ dominationis crudelitate opprimerent? & quoniam Eccleſia per omnes quatuor partes Mundi diffuſa, permiſſos habet fideles ſuos cum infidelibus, denotatur nomine terræ diuerſitas prouinciarum; nomine maris, varietas inſularum; nomine arborum, ſilueſtrium hominum conditio. In regnis porrò Mundi in quibus feruens Idololatria dominabatur etiam, fortior quam quatuor Angelorum per Chriſtum facta eſt potentia, illa videlicet Chriſti voce, *Agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnum cœlorum.* Hoc etiam Dæmones ipſi confeſſi ſunt dicentes Domino, *Veniſti ante tempus torquere nos.* Fuit enim Chriſtus lapis ille abſciſſus de mõte ſine manibus, qui percuſſa ſtatua, regnorum Mundi imaginem gerente, in tantum excreuit montem, vt omnem impleuerit terram: Signum verò in frontibus ſeruorum fidelium impreſſum, eſt ſignum Crucis, non tantum in corpore, ſed multo magis expreſſum in anima, per imitationem paſſionis Chriſti, & crucifixionem vitiorum & concupiſcentiarum. Cuius ſigni figura fuit in Veteri Teſtamento ſignum ſanguinis aſperſi ſuper poſtes domorum quas Hebræi habitabant, vt ſic illi cladem primogenitorum euaderent. Illud denique, *Nolite nocere,* hoc ſignificat, Non datur vobis poteſtas, ſed etiam quam habetis, cohibetur vobis, nocendi ijs qui ab æterno præordinati ſunt ad vitam æternam. Sic iſti locum hunc interpretantur.

2. Interpr. Primaſius. Auſbertus Anſelmus. Beda. Richardus. *Matth. 3.* *Matth 8.* *Dan 2.* *Gal. 5.*

Tertia Interpretatio eſt Aureoli & Lyrani, qui vt ſupra dictum eſt in prima Diſputatione ſuper hoc Caput, viſionem hic deſcriptam à Beato Ioanne, referunt ad ea tempora quæ maximam illam Chriſtianorum perſecutionẽ ſub Imperatoribus Maximiano, & Diocletiano factam proximè conſecuta ſunt. Statim enim vt illi duo Imperium vltro depoſuerunt 15

3. Interpr. Aureolus. & Lyranus.

quatuor Tyranni & hoſtes Chriſtianorum diuerſis in terræ partibus Imperium tenẽtes extiterũt; qui hoc loco per quatuor Angelos prohibentes flatum ventorum ſuper terram, præſignati ſunt. Per illum verò Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, & prohibentẽ quatuor illos Angelos nocere terræ & mari, ſignificatum eſſe putãt Conſtantinum Magnum; qui debellatis, & è medio ſublatis quatuor illis Tyrannis, ingentis gaudij, & pacis, & felicitatis Eccleſiæ Chriſti cauſa fuit. Habebat autem ſignum Dei viui, id autem erat ſignum Crucis, quod Conſtantinus cum Romam iret debellaturus Maxentium, vidit in cœlo, admirabili ſplendore effigiatum, expreſſis in eo his litteris, In Hoc Signo Vinces. Qua viſione mirandum in modum confirmatus, fidenter iuit pugnatum in Maxentium, & victoriam feliciter obtinuit. Illud autem quod hic dicitur. *Quo ad vſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum* Sententiam habet huiuſmodi: Conſtantinus à Silueſtro baptizatus valdè honorauit, & multis magniſque beneficijs ornauit Eccleſiam Chriſti, & Sacerdotes, & Epiſcopos, atque inſignia Chriſtianis indulſit priuilegia; quibus rebus incitati ſunt plurimi ad fidem Chriſti amplectendam, qui miniſterio Sacerdotum baptizati, ſigno Crucis cõ ſignabantur. Et Aureolus quidem & Lyranus ita locum hunc interpretati ſunt.

4. Interpr. Victorinus Gagneius.

16 Quarta Interpretatio eſt Victorini, quem ſecutus eſt Ioannes Gagneius. Arbitrantur iſti per Angelum illum aſcendentem ab ortu ſolis, præſignatum eſſe magnum illum Prophetam Heliam, futurum Domini præcurſorem in ſecundo eius aduentu. Dicitur aſcẽdiſſe ab ortu ſolis, quia mittetur à Domino qui eſt ſol iuſtitiæ, ad conſolandos, & confirmandos Electos eo tempore quo atrocius ſæuiet Antichriſti perſecutio, cuius etiam ille furori ſeſe opponet, conatibuſque obſiſtet, multoſque de Iudæis conuertet ad Chriſtũ. Quod ſanè prædictum a Deo fuerat per Malachiam illis verbis: *Ecce ego mittam vobis Eliam proph. tam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Clamauit autem voce magna ad Angelos paratos ad nocendum, quia Elias ardenti Spiritu, & forti conſtantique prædicatione, fraudibus, & conatibus Antichriſti & miniſtrorum eius obſiſtens efficiet, ne illi plures homines ſeducant, & ad interitum pertrahant. Habebit autem Dei viui ſignum, ſiue, vt Græca vox ſignificat, ſigillum: Eſt autem Dei ſigillum in prædicatoribus Chriſtianæ fidei & Euangelij veritas doctrinæ, ſanctitas vitæ, & miraculorum ad confirmandam, & perſuadendam hominibus veritatem quam prædicant, effectio. Signare verò ſeruos Dei in frontibus, eſt Prædeſtinatis ad vitam æternam efficax Dei verbum prædicare, fidei lumen præbere, & in ea confirmare, ne ſimulatis Antichriſti miraculis varijſque fraudibus faſcinati & circumuenti, vna cum Reprobis in errorem etiam inducantur Electi.

Locus Malachiæ ca..

Quinta Interpretatio quatuor 17 ſuperioribus haud paulò probabilior, eſt Andreę Cęſarienſis. Quod inquit, dicitur in hoc loco de Angelo cohibente ne noceatur terræ, priuſquam ſerui Dei ſignentur, eſt ſanè ſimillimum eius quod narrat Ezechiel Capite nono, Viſum ſibi eſſe quendam linea ſtola indutum, qui gementium frontes ſignabat, ne Iuſti ſimul cum Iniuſtis interirent. Sunt enim Sanctorum virtutes ſæpe occultæ, & ne ipſis quidem Angelis ſatis compertæ. Vidit igitur Ioannes per ſublimioris virtutis & ſanctitatis Angelum ſeriò indici ac mandari quatuor

5 Interpre. Andreas.

tuor

uor illis Angelis, ne quid prius contra peccatores tenēt, quàm Iuſtos per ſignaculū ab alijs diſtinctos videant. Ac licet poſſit hoc quodammodo habere locum in Chriſtianis Iudæam incolētibus, qui proximè ante Ieroſolymitanum excidium, diuino monitu, Iudæa deceſſerunt maximè tamen id locum habebit tēpore Antichriſti, quando viuificę Crucis ſignum Fideles ab Infidelibus ſecernet. Tunc enim fideles intrepidè citràque ruborem ſignaculum Crùcis Chriſti in conſpectu impiorū deferent. Sed cur illi Angeli nocere volebant terræ, mari, & arboribus, cum iſta nihil peccaſſent; Conſentaneum enim videtur, quorum tantùm culpa fuit his tantummodo etiam pœnam & ſupplicium infligi Sed nimirū creatura rationis expers, caſtigato homine, ipſa etiam caſtigatur: Sicut è diuerſo, renouato & glorificato homine, ipſa quoque nouitatis eiuſdem & gloriæ particeps erit. Hinc porro diſcimus, etiam virtute præſtantes viros præſidio egere Angelorum, quo aduerſus grauiores & violētiores tentationes firmentur atquè corroborentur. Signaculum autem Spiritus, quod homini contra tentationes a Deo donatur, eatenus vim ſuam exerit, & proficit, quatenus ei quiſque collaborat. Quicunque igitur hoc auxilio deſtituuntur, propterea id non habēt vel eo priuantur, cùia vnà cum ipſo cooperari & collaborare nolunt. Hactenus ex Andreā: Cuius Interpretatio, & ſententia placet mihi prę cęteris. Sed, quia ad locum hūc planius declarandū, magiſque illuſtrandum, quædam alia nobis ſe offerunt, commemorari & obſeruari non indigna, ea nos in proximè ſequentis diſputationis tractatum conferemus.

†

QVARTA Diſputatio.

Eplicatur Auctoris ſententia de Angelo illo aſcendente ab ortu ſolis.

EQuidē arbitror, per Angelum illum aſcēdentem ab ortu ſolis nequaquam intelligi debere Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum; idque tribus argumentis poſſe probari Principio, munus illud ſignandi ſeruos Dei in frontibus eorum, ſummæ dignitati Chriſti videtur indecens, minimèque condignum eius maieſtate qui poteſtatem omnem habet in cœlo & terris: Sed propriè id muneris pertinet ad miniſterium eorum Angelorum quos Apoſtolus vocauit adminiſtratorios Spiritus, à Deo miſſos in miniſterium propter eos qui hæreditatem capient ſalutis. Deinde, illud verbum pluralis numeri, *Quoadusque ſignemus*, indicat iſtum Angelum non ſolitarium, ſed alijs pluribus Angelis comitatum veniſse: & ipſos fuiſſe datos ei ſocios, quibuſcum illud miniſterium ſignandi ſeruos Dei per omnes terrę partes diſperſos in frontibus eorum citius perficerent: hoc autem de Chriſto dici non conuenit; eſt enim ipſe Rex & Dominus Angelorum, neque ipſe cum illis tanquam cum Socijs, ſuis verſatur, ſed tanquam ſeruis & miniſtris ſuis quæ faciēda ſunt, mandat & imperat. Ad hæc, illud Dei *noſtri*, ſatis oſtēdit, qui hęc locutus eſt, nō fuiſſe Chriſtum; nō enim ipſe dixiſſet, Dei *noſtri*, ſed Dei *mei*, vel Patris *mei*, ſicut ipſe Diſcipulis ſuis dixit, *Aſcendo ad Patrem*

18 *6. Interpretatio, quæ eſt Auctoris.*

Quis fuerit ille Angelus aſcēdēs ab ortu ſolis.

Ad Hebr.

Ioan. 20.

Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum. Nam etſi Deus Pater dicatur Deus & Pater tam Chriſti, quam aliorum Sanctorum; non tamen vniuoca, ſed longe diuerſa ratione; Chriſti enim dicitur Deus & Pater, quod ab eo naturaliter genitus, naturam & ſubſtantiam Deitatis ab æterno accepit: Sanctorum vero Deus & Pater dicitur, quod eos gratuita voluntate ſua per gratiam adoptaui. in filios. Ergo Angelus ille non fuit Chriſtus Dominus, nec proprie ipſum præfigurauit, ſed is fuit Angelus præcipuus & primarius ex numero eorum Angelorum qui principales adminiſtri ſunt Diuinæ prouidentiæ in procuranda & tuenda ſalute Electorum qui verſantur in terris.

19 Cur verò iſte Angelus dicatur aſcendiſſe, & non potius deſcendiſſe de cœlo ad quatuor Angelos qui ſtabant ſuper quatuor angulos terræ, & cur dicatur aſcendiſſe ab ortu ſolis, ſatis profecto vtriuſque rei congruam & idoneam rationem Ribera noſter reddit huiuſcemodi: Beato Ioanni in ea Viſione quam tunc habuit, iſte Angelus viſus eſt aſcendere, quia prius manebat in terris cum hominibus, quorum ſalutis procurandæ ac tuendæ curam gerebat: tunc autem viſus eſt in ſublime tolli, vt quaſi ab omnib. videri, & audiri poſſet, id eſt, vt illi quatuor Angeli agnoſcerent ſeruos Dei ſeruandos ab interitu, & ex ſublimi Diuinæ prouidentiæ miſericordia procedere, vt manentes in terris Electi, & cum Reprobis permixti ſeruarentur ipſi, alijs omnibus pereuntib. Viſus aũt eſt ab ortu ſolis aſcendere quia lucem & proſperitatem nunciare & adferre venerat, vt aduentu ſuo ſeruos Dei ab inſtanti perditionis periculo ſeruaret. Dicitur etiam habuiſſe ſignum Dei viui: ſignum nempe, id eſt, ſigillum quo ſigna rebus imprimuntur, ad ſignandos videlicet frontes ſeruorum Dei; nam Græcè pro agno eſt σφραγῖδα, ſignificans propriè ſigillum. Illud porrò Dei *viui*, dictum eſt vel ad diſtinctionẽ veri Dei a falſis Dijs, qui contra id quod fieri vult Deus tanquam mortui, inefficaces ſunt atque impotentos. Vel ſic dictum eſt ab effectu, quia iſtum Angelum miſerat Deus ad viuificandum ſeruos ſuos, id eſt, ad ſeruandum eos a communi Reproborum exitio. Verbum enim viuificare pro verbo conſeruare, multifariam vſurpatur in diuina Scriptura.

QVINTA Diſputatio.

Exponitur Auctoris Interpretatio illorum verborũ; *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.*

Slibet opinari quod plures huius libri explanatores, opinati ſunt, quatuor illos Angelos qui parati erant ad nocendum 20 terræ, & mari, & arboribus, fuiſſe non bonos, ſed malos Angelos, quos vocamus Dæmones; ex eo quod bonus Angelus dixit eis, *Nolite nocere*, licet exiſtimare, quantæ Dæmones ardeant cupiditate nocendi hominibus, maximè verò Seruis Dei: & ea potiſſimũ ratione nocendi eis, ne vẽti flare queãt ſuper eos. Quod ſanè ſecundum literalem ſenſum, ad certam perniciem exitiumque pertinet, tam hominum, quam animalium atque omnium in terra viuentium: Secun-

cundum verò ſpiritualem intelligentiam, ad maximum animarũ damnum,& perniciem ſpectat. Dęmones enim ſummopere ſtudent, & quoquo modo conantur impedire ne ventis ſpiritualibus afflentur & perflentur homines, id eſt, ne vera doctrina imbuantur, & aſſidua eius prædicatione quaſi ſalubri quodam ventorum afflatu recreentur,ac vegentur,atque in veteri Dei fide roborentur. Omnino, quales quantaſque vtilitates corporales tempeſtiuis ventorũ flatus mundo affert;tot,& tantas, quin etiam multo plures & maiores Catholici, & pij ardenteſque diuini verbi prædicatores ſpiritualiter per flant Eccleſiæ. Illud porro, *Nolite nocere*, pro eo dictum eſt; Non permittitur vobis,ſicut vultis,nocere:& licet magnam nocẽdi habeatis voluntatem, non tamen vobis à Deo poteſtas conceditur explendi illam nocendi voluntatem. Ex quo liquido intelligitur, Dæmonem nec quotieſcumque vult, nec quantum vult, nocere poſſe hominibus: ſed tunc duntaxat, & quantum vult Deus ei permittere: nec Deum nunquam permittere, cum ſeruorum ſuorum & Electorum detrimento
2. quorum ſingularem habet tutelã
6 & curam gerit: Nouit enim Do-
10. minus qui ſunt eius, & nemo poteſt rapere de manu ipſius,quos ipſe ab æterno ſignauit,gratuito eligens,& prædeſtinans ad vitam æternam;& in tempore ſignauit,quos prædeſtinauit, eos congruo tempore efficaciter vocauit,& iuſtificauit, & dono perſeuerantiæ in obſequio & amore ipſius conſeruauit vſque ad finem.

21 In illis porrò verbis quæ dixit idem Angelus, *Quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum*. Videtur habitus eſſe reſpectus ad tria valde ſimilia in veteri teſtamento mirè facta, multumq; celebrata: primò, ad ſanguinem Agni paſchalis, quo domus Iudæorum in Ægypto habitantium ſignatæ ſunt, vt ab Angelo omnia primogenita Ægyptiorum occidente,prorſus illæſi & intacti eſſe poſſent. Deinde,ad myſterium laminæ aureæ,quæ in fronte Pontificis Iudæorum erat, ſcriptum habens ſanctum Dei nomen: tum ad ſignum Tau, quod vidit Ezechiel gementium,& innocentium hominum frontes ſignari,vt communem populi cladem euaderent. De primo ita ſcriptum eſt Exodi 12. *Sument de ſanguine eius ,& ponent ſuper vtrumque poſt.m, & in ſuperliminaribus domorum;in quibus comedẽt illum, & tranſibo per terram Aegypti. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis: & videbo ſanguinem,& tranſibo vos, nec erit in vobis plaga diſperdens,quando per cuſſero terram Aegypti.* De ſecundo autem in eiuſdem libri cap. 28. hæc ſunt Dei verba; *Facies laminam de auro puriſſimo in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctum Domino, ligabiſque eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram imminens fronti Pontificis Erit autem lamina ſemper in fronte eius, vt placatus ſit ei Dominus.* De tertio autem ipſemet Ezechiel qui eam viſionẽ habuit,hæc in Capite nono ſcripta reliquit: *Vocauit Dominus virum qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis, & dixit Dominus ad eum Tranſi per mediam Ciuitatem in medio Ieruſalem, & ſigna Tau ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus quæ fiunt in medio eius. Percutite, non parcat oculus veſter, nec miſeremini: omnem autem ſuper quem videritis Tau, ne occidatis.*

De iſto autem ſigno Tau, de quo ſupradicta verba ſcripſit Ezechiel,breuem,ſed eruditam reperiet Lector diſputationem apud Sixtum Senenſem in libro ſecundo Bibliothecæ ſanctæ, vbi etiam ille hoc annotauit, & Bea- 22

ti Hieronymi teſtimonio affirmauit, antiquitus, & ante Babylonicam captiuitatem, litteras Hebraicas, à Moyſe videlicet acceptas, diuerſas habuiſſe figuras quàm nũc habent in alphabeto Hebraico. Poſt reditum etenim Iudæorum à captiuitate Babylonica Eſdras litteras Hebraicas Iudæis omnino communes cum Samaritanis, hominibus impijs, & infeſtis Iudaici nominis hoſtibus, in alias formas trãsfigurauit: vt litteræ hœbraicæ numero, ordine, ſono, & ſignificatione ſimiliter à Iudæis, atque Samaritis vſurpatæ, ſaltem figura ipſa diſcreparent, eaque ratione vſus earum apud Iudæos, & Samaritas diuerſus eſſet. Putat igitur Sixtus litteram Tau, quæ vltima eſt alphabeti Hebræi, ante iſtam transfigurationem litterarum ab Eſdra factam, habuiſſe ſimilitudinem & figuram Crucis, & eo ſigno ſignatas fuiſſe tempore Ezechielis frõtes gementium, & dolentium, vt per id ſignum eriperentur illi communi ciuitatis ſuorumque popularium excidio: eodémque ait ſigno Crucis ſignandos eſſe ſeruos Dei, de quibus apud Ioannem in Apocalypſi dixit Angelus habens ſignũ Dei viui, *Quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Iam igitur olim ſignum Crucis ſymbolum fuit viuificæ Crucis Chriſti, per quam redemptio mundi & ſalus humani generis facta eſt. Eius inſcriptione ſigni myſticè ſignificabatur fore, vt nullus æternæ mortis ſupplicium effugere poſſet qui ſignaculo Crucis Chriſti inſignitus non eſſet id autem eſt, qui animo ſuo impreſſam non haberet fidem Crucis, Paſſionis, & mortis Chriſti; quique exterius in fronte, quæ interioris animi fiduciæ atque conſtantiæ index eſt, ſignatam non haberet Crucem Chriſti, hoc eſt, aperta fronte Chriſti Crucem intrepidè confiteretur, ac profiteretur, & in ea omnem ſalutis & gloriæ ſuæ ſpem collocatam habẽs, & cum Paulo docẽs, *Mihi abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti per quem mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* Ad G De quo Dominus milites ſuos adhortans dixit, Luc. *Qui vult poſt me venire, abneget ſemet ipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me* 16. Hoc nempè ſignum eſt certæ victoriæ, & triumphi de hoſtibus tam viſibilibus quàm inuiſibilibus reportandi, quo quicumque fuerit inſignitus & munitus, nec mundus, nec Mors, nec Satanas, nec portæ inferi aduerſus eum prævalere poterunt.

SEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Et audiui numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor millia ſignatum ex omni tribu filiorum Iſrael. VER

SIt prima horum verborũ Interpretatio quam plerique huius libri explanatores tradũt, Ambroſium dico, Andream, Primaſium, Bedã Haymonem, Anſbertum, Anſelmum, Ricardum, aliòsque complures. 1. In Prin Am Ana Bed Hay Anſ Anſ Rica Aiunt iſti, ſupradicto numero ſignatorum ſignificatum eſſe omnem numerum Electorum, qui duodecim Patriarcharũ vel ſecundum carnalem generationem, vt Iudæi, vel ſecundum fidei imitationem vt Gentes ad Chriſtum cõuerſæ, filij cenſentur. Hinc apparet, multo plures fuiſſe ſignatos in frontibus quàm qui iſto numero denotati ſunt; ſed iſto potiſſimũ numero eſſe ſignificatos, quòd iſtiuſmodi numerus multis de cauſis iacet, multiſque miſterijs refere-

ſertus ſit. Sed cũ Electorum multò plures ſint ex Gentiliſmo, quã ex Iudaiſmo, cur omnes Electi hoc loco dicuntur ex tribubus filiorũ Iſrael? Ad hoc ita reſpondent Ambroſius, Primaſius Andreas, & alij ſi interpretationes nominum duodecim Patriarcharum, à quibus denominantur duodecim Tribus filiorum Iſrael, conſiderentur, per nomina duodecim Tribuum, omnes Dei Electos deſignari, & figurari comperiemus: nomen enim cuiuslibet Tribus aliquam deſignat proprietatem eorum qui electi ſunt. Interpretationes porrò nominum Patriarcharum & tribuum fusè hoc loco Ambroſius, & ante eum Primaſius, & poſt eos Dionyſius Carthuſianus exponũt; quas nos tamen conſultò, ne vbi minime opus eſt, longiores ſimus referre ſuperſedemus.

...ſteria ...ri ſi... ...rum.

23 Quot verò, & quanta, & qualia in iſto numero centum quadraginta quatuor millium contineantur myſteria, hunc in modum declarant. Principio, numerus ternarius ſummum hominis bonum ſignificat, Sanctæ Trinitatis videlicet beatificam viſionem. Quaternarius item numerus ſacer eſt propter quatuor Euangelia, quatuor flumina Paradiſi & quatuor virtutes cardinales, alterutro igitur horum numerorum in alterum ducto efficitur duodenarius, etiam ipſe numerus valde ſacer, propter duodecim Patriarchas, & duodecim Apoſtolos, & quia ciuitas cœleſtis Ieruſalem viſa eſt à B. Ioanne, vt ipſemet refert infra Capite 21. habere duodecim fundamenta & portas duodecim, & duodecim ambitus ſui ſtadia. Millenarius præterea numerus vniuerſitatem ſignificat, vnde in Pſalmo centeſimo quarto ſcriptum eſt, *Et verbi quod mandauit in mille generationes.* Eccleſia igitur quæ per fidem Trinitatis ex cunctis nationibus congregatur, & quatuor Euangeliorum doctrina eruditur, quatuorque virtutibus principalibus quæ vocantur cardinales, ornatur atque confirmatur, & per quatuor mundi partes diſtenditur, rectè in duodenis millibus figuratur. Sed vt in eo quod credit perficiatur neceſſe eſt, vt duodena[illegible] millium numerus quadra[illegible] firmetur. Ducantur ergo duodecim millia per quatuor, & fient quadraginta octo millia. Vt ergo quod credidit, ad Trinitatis viſionem pertingat, rurſus quadraginta octo millia ter multiplicentur, & reddent centum quadraginta quatuor millia. Centenarius porrò numerus, quoniã à læua transfertur ad dexteram, generalem Sanctorum numerum deſignat; qui in Operis perfectione inuenti, ad dexteram Iudicis ſunt collocandi. Quin etiam ſemen Dei cadens in terram bonam, tulit fructum bonum, non modo trigeſimum, & ſexageſimum ſed etiam centeſimum: vt eo numero ſumma operis perfectio ſignificetur: Is enim numerus ex denario, qui etiam ipſe perfectus eſt, in ſeipſum ducto conſtat. Sic iſti diſputant de myſterijs, quæ in ſupradicto numero centum quadraginta quatuor millium continentur. Putant itaque poſitum eſſe hoc loco numerum definitum pro indefinito; multo enim plures, quam hic ſignati eſſe dicuntur eſſe ſignandos: ſed indefinitam eorum multitudinem iſto numero, propter myſteria quæ in eo latent, eſſe denotatam.

ſ. 2.

Matth. 25

Matth. 25

Aureolus & Lyranus, vt ſuprà dictum eſt, ea quæ narrantur in hoc Capite ſeptimo, referunt ad id temporis quo ad Romanum Imperium aſſumptus Conſtantinus Magnus, debellatis Tyrannis Chriſtianorum perſecutoribus, incredibilem Eccleſiæ ac populo Chriſtiano lætitiam, & pacem, bonorumque copiam attulit.

Aureolus.
Lyranus.

ſit; Quod igitur hic dicitur de centũ quadraginta quatuor millibus ſignatis, interpretantur iſti de plurimis qui tempore Conſtantini, vidẽtes tantam tamque inſperatã Chriſtianorũ proſperitatem, & à Deo moti, ad Chriſti fidem conuerſi sũt & ſeruati ad vitam æternã. Et Aureolus quoque opinatur illa centum quadraginta quatuor millia ſignificare Iudęos eo tempore conuerſos à Iudaiſmo ad Chriſtum; non quod plures non fuerint ſed quòd eorum multitudo iſto numero, propter myſticã eius ſignificationẽ deſignata ſit. Sed hæc Aureoli opinio nõ placuit Lyrano. Non enim, inquit, videtur credibile, tot millia Iudæorum, qui obſtinati erant in ſua perfidia, fuiſſe illo Cõſtantini tẽpopore ad Chriſtũ conuerſa. Adijce, quòd Beatus Ioãnes hoc loco dixit, ex qualibet duodecim Tribuum Iſraęl duodecim millia eſſe ſignata conſtat autem, decem Tribus Iſrael quæ vltra Caſpios mõtes ductę ſunt in captiuitatem, nunquã poſtea eſſe reuerſas. Similiter quod ſubdit Ioãnes de innumerabili turba hominũ ex omni gente non pertinet ad gẽtes tempore Conſtantini conuerſas ad Chriſtum, ſed ad Beatos, qui poſt magna laborũ certamina in terris pro Chriſto ſuperata, victores in cœlis triumphant vt ipſa verba quæ de eis dixit Ioannes hoc loco, apertè declarant. Lyranus igitur exiſtimat conuenientius eſſe, vt per iſta centum quadraginta quatuor millia intelligamus omnes qui tempore Cõſtantini tã ex Iudaiſmo, quàm ex Paganiſmo ad Chriſti fidem adducti ſunt quos Ioannes appellauit filios Iſrael, nõ ſecundum carnem videlicet, ſed ſecundùm ſpiritum, quemadmodũ loquitur Iſaias Capite quadrageſimo quarto, & Paulus in Capite 2. 4. & 9. Epiſtolæ ad Romanos. Putat etiam ipſe poſitum eſſe hic determinatum numerum pro indeterminato. Hæc illi.

Lyranus. Contra Aureoli opinionem.

SEPTIMA Diſputatio.

Explicatur Auctoris ſententia de iſtis centum quadraginta quatuor millibus ſignatis.

3. Intentio eſt Auctoris.

QVia oſtendimus ſupra in 25 prima Diſputatione ſuper hoc caput, ea quæ in hoc ſeptimo Capite narrantur, propriè ad nouiſſima mundi tempora pertinere, pręſertim verò ad id temporis quod proximè & perſecutionem Antichriſti ſubſequitur, & antecedet conſummationem Mundi: planè conſequens eſt maximèque congruum, vt per iſtos centum quadraginta quatuor mille tunc ſignandos, ſignificari putemus eos qui tunc ſeruandi, & ad vitam æternam perducendi ſunt. Iſtos porrò non alios fore niſi Iudæos ad Chriſtũ ex Iudaiſmo tunc conuerſos, & prædeſtinatos ad vitã æternam, manifeſtius eſſe videtur quàm vt negari, vel etiam in dubio poni queat. Hoc ſanè Beatus Ioannes perſpicuè indicauit, non ſolùm eos appellans hoc loco ex omnibus tribubus filiorum Iſrael, verùm etiam diſtinctè, exactèque declarãs quot numero ex vnaquaque Tribu ſignati & ſeruati fuerint: quod de his qui non ſunt veri Iudæi ſecundum carnalem generationem, ſed tantùm per myſticam quandam & ſpiritualem intelligentiam congruè intelligi non poſſet. Quin etiam idem Ioannes, vt ab iſtis Iudæis ex omni Tribu ſignatis diſtingueret innumerabiles alios ex cunctis gẽtibus electos, mox ſubdidit, *Poſt hæc vidi turbam magnam, quã dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis.* Hoc etiam quòd diximus ſe ſit. Beatus

tus Martyr Irenæus, qui in libro 5. aduerſus hæreſes ſcriptũ, reliquit, quia Antichriſtus futurus erat Iudæis, & naſciturus ex tribu Dan, propterea Beatum Ioannem in hoc loco Apocalypſis recenſendo Tribus Iſrael, & eos qui ex omni Tribu ſignati & ſeruati erant, præter miſiſſe Tribum Dan. neque vllos ex ea Tribu ſignatos & ſeruatos commemoraſſe Quæ ratio Irenæi ſi Beatus Ioannes de veris Iudæis, & à duodecim Patriarchis per duodecim Tribus ſecundum carnalem generationem deſcendentibus, nõ eſſet locutus; futilis profectò ac nihili eſſet. Andreas quoque Cæſarienſis, licet antea per iſtos centum quadraginta quatuor mille ſignatos ſignificari dixiſſet omnes in vniuerſum præſentis Eccleſię electos tam ex Iudaiſmo, quàm ex Paganiſmo; idem tamen paulò pòſt conueniẽs eſſe putat, per iſtos ſignificari Iudęos qui ſub finem mundi ad Chriſtum conuertendi ſunt, ſic enim ſcribit: Nobis veriſimiliùs fit, iſtos ſignatos in frontibus ex omni tribu Iſrael, eos fore q. ſub ſœculi cõſummationem ex Iudæis per fidẽ ſaluabuntur; quando nimirum iuxta Apoſtoli ſententiam, poſtquam Gentium plenitudo ad Chriſti fidem ingreſſa fuerit, omnis quoque Iſrael ſaluus fiet. Sic Andreas.

26 Ad huius etiam noſtræ confirmationem ſententiæ valet plurimum quod in ſacris litteris teſtatũ eſt, Iudęos denique ante mundi finem per Eliæ prædicationem cõuerſos ad fidem Chriſti, ſaluos fore: Hoc nempe Malachias prædixit verbis illis; *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horibilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate*. Et in quadrageſimo octauò Capite libri Eccleſiaſtici ſcriptum eſt, Eliã venturum lenire iracundiam Dei & reſtituere tribus Iacob. Eodem ſpectat illud quod Mattheus refert Dominum dixiſſe, *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia*. Hoc ipſum ex antiquiſſima traditione, & Patrum auctoritate, cunctis fidelibus perſuaſum eſt: Audiat lector vnius de multis Beati Auguſtini in vigeſimo tertio Capite, libri vigeſimi de Ciuitate Dei ſuper hac re ſententiam, Per Eliam, inquit, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante Iudicium, Iudæos in Chriſtum verum eſſe credituros, creberrimum eſt in ſermonibus, cordibúſque Fidelium. Horum ſimilia ſcribunt Theodoretus in XII. Caput Danielis, & in vndecimum Caput Epiſtolę ad Romanos & Beatus Gregorius homilia 12. in Ezechielem. Si ergo Iudæi ſub finem mundi ad Chriſtum conuertendi & ſeruandi ſunt, quis non credat Beatum Ioannem hoc loco de iſtis Iudæis locutũ eſſe, cũ recẽſuit omnes, qui tunc ex omni Tribu Iſrael ſignandi & ſeruãdi ſunt?

[Margin notes: ...enæus. — ...reas. — ...o. 11. — ...lach. c. — Matth. 17. — S. Auguſt. — Theodoret. — B. Gregorius.]

OCTAVA Diſputatio.

An Iudæi ad fidem Chriſti conuertendi & ſaluandi non plures centum quadraginta quatuor millibus futuri ſint.

27 NOn plures fore iſtis cẽtũ quadraginta quatuor millibus Iudęos qui nouiſſimo mundi tempore ſignandi & ſeruandi ſunt, nõ modo probabile, ſed propemodum eſſe certum videtur. Id enim apertis & conceptis verbis dixit hoc loco Beatus Ioannes, non ſolùm vniuerſam eorum multitudinem in commune iſto numero circumſcribens; verum etiam diſtinctè ac definitè oſtendens, quot nu-

mero ex vna quaque tribu ſignandi & ſeruandi ſint, duodecim videlicet millia. Cum igitur hoc tam perſpicuè expreſſeque dicat Beatus Ioannes, cumque litteralem ſenſum Scripturæ quærentibus non ſit recedendum a propria verborum ſignificatione, & ad myſticas eorū ſignificationes atque interpretationes confugiendum; ſatis apparet, de numero Iudæorum in fine mundi ſaluandorum, ita vt dictum eſt, & à Beato Ioanne ſcriptum, ſentire oportere. Videtur itaque circa futuram tunc Iudæorum conuerſionem ad Deū, vnum hoc eſſe Beato Ioanni reuelatum, quod prioribus in Veteri Teſtamento Prophetis manifeſtatum non fuerat. Nam licet etiam illi futuram Iudæorum, ante conſummationem mundi conuerſionem ad Deum, cognouerint atque prædixerint, quantus eorum tamē Iudæorum qui tunc ſalui fierēt futurus ſit numerus, non cognouerunt, ſcripto certè non prodiderunt: id verò in hac Viſione patefactum eſt Beato Ioanni, Vnde ipſe dixit: *Et audiui numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor millia, ex omni tribu filiorum Iſrael.* Hæc ſententia Franciſco Riberæ probabiliſſima eſt viſa: nec putat ipſe mirum cuipiam videri debere quod non plures tunc Iudæi conuertendi & ſaluandi ſint; tum quia bellicis cladibus, aliiſque compluribus, magniſque calamitatibus eo tempore futuris, plurimi Iudæorum abſumendi ſint, ſolique iſti centum quadraginta quatuor mille, aut penè ſoli tunc ſuperſtites futuri ſint: tum etiā, quia plurimi Iudæorum Antichriſtum tanquam Meſſiam recepturi ſunt, ſicut Iudæis exprobauit Dominus illis verbis: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me: Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Iſtum alium antiqui Patres qui de Antichriſti aduentu ſcripſerunt, ipſum Antichriſtum interpretati ſunt. Vt mirum potius videri debeat, ex tanta Iudæorum multitudine, qui Antichriſtum ſecuturi ſunt, fore centum quadraginta quatuor millia quæ ad Chriſtum conuertantur, æternamque ſalutem conſequantur.

Riberæ.

Ioan. 5.

28 Ex aduerſo autem, alij omnes huius libri explanatores, tam qui hæc de Iudæis, quam qui de Electis in commune ſiue Iudæis, ſiue Gentilibus, interpretati ſunt, arbitrantur, multo plures fore tunc ſignandos, & ſaluandos, quam qui numero iſto centum quadraginta quatuor millium deſignati ſunt. Putant itaque, poſitum eſſe numerum definitum pro indefinito, quod alibi non ſemel fit in diuina Scriptura: & maximam ſed incōpertam nobis, eorū omnium qui tunc ſaluandi ſunt, multitudinem, iſto numero eſſe denotatam, propter multa quæ in eo numero latent myſteria, ad Electorum, ac ſaluandorum proprietates ac virtutes inſinuanda, mirè pertinentia, de quibus myſterijs ſupra copioſè dictum eſt.

Cō ſenſu

29 Hæc mihi probabilior ſit ſententia. Non enim procliuè creditu eſt, Iudæos in fine mundi ſaluandos eodem prorſus numero ex omni tribu eſſe ſaluandos; vt ne vno quidem, vel plures, vel pauciores ex tribu Iuda, quam ex tribu Ruben, aut Leui, aut Beniamin, aut alia quauis ſaluandi ſint; quin potius iſta numeri ſaluandorum ex vnaquaque tribu tam exacta æqualitas numero duodecim millium deſignata, ſatis indicat, quæ de iſto numero dicta ſunt, non propriè, neque, vt verba ſonant, ſed figuratè, ac myſticè accipienda eſſe. Deinde, cum in enumeratione tribuum Iſrael, ex quibus memorantur illa centum quadraginta quatuor millia ſignatorum, prætermiſſa ſit Tribus Dan; quis facilè credat, nullū

A ſent

ex

ex Tribu Dan Iudæum tunc ſaluum fore,& iſtam Tribum ex toto, atque omnino eſſe damnandam. Nam etſi, quia creditur ex Tribu Dan futurus eſſe Antichriſtus,quidam putant, omnes illius Tribus Iudæos tunc adhæſuros Antichriſto; poſtea tamen,per Eliæ prædicationem, ſicut ex alijs Tribubus,ita ex hac etiam multi, vel ſaltem aliqui conuertentur ad Chriſtū:præſertim verò poſt mortem Antichriſti cum videbunt, ſe opinione ſua, ſpeque fruſtratos, quod antea Antichriſtum crediſſent eſſe Meſſiam, & feliciter in vniuerſo Mundo regnaturum eſſe ſperaſſent.

30 Rationem porro myſticam, cur ſaluandorum Iudæorum ex vnaquaque Tribu recenſita ſint duodecim millia, licet reuera plures futuri ſint, Andreas Cæſarienſis reddit huiuſcemodi:exacta,inquit illa ex quavis tribu ſignandorum æqualitas, Apoſtolici ſeminis multiplicationem inſinuat, ſiquidem numerus duodenarius duodecies multiplicatus, prædictorum duodecim millium numerum integrè abſoluit. Apoſtoli namque Chriſti fuere Diſcipuli, id eſt,illius diuini grani per vniuerſum mundum ſatores,quòd in terra lapſum,multiformē pro ſua clementia ſalutis fructum vniuerſo terrarum orbi progenuit. Conuenienter itaque ſupradictus duodecim millium numerus ſignandis ex vnaquaque Tribu,ſeruandiſque Iudæis aſſignandus eſt; tum ob duodecim Hebræorum Patriarchas,iſtarúmque Tribuum principes, tum etiam propter duodecim Apoſtolos,qui illorum loco cōſtituti ſunt Principes ſuper vniuerſam terram ſicut in Pſalmo quadrageſimoquarto ſcriptum eſt, *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filij,conſtitues eos Principes ſuper omnē terram.* Quin etiā per Apoſtolos,& Apoſtolicæ doctrinæ prædicatores,ſalui facti ſunt Iudæi & fient ſalui vſque ad finem mundi,quicunque iam ſalui ſunt, vel deinceps ſaluabuntur vſque ad cōſummationem mundi. Hactenus ex Andrea.

Cæterū,illud ad huius noſtrè ſententiæ confirmationē prævalidum eſt argumentum.Beatus enim Paulus in capite X I. epiſtolæ ad Romanos perſpicuè aſſerit,poſtquam plenitudo Gentium intrauerit ad fidem Chriſti,tunc fore vt omnis Iſrael ſaluus fiat; quod Apoſtoli dictum omnes interpretātur de vniuerſali Iudæorum vberatione, & conuerſione ad Chriſtū proximè ante finem mundi futura.Cuius ſimile eſt quòd Dominus dixerat *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.* Iſtud certè ſignum vniuerſalitatis(*Omnis*)&(*Omnia*) ſecūdum loquendi conſuetudinem ipſius diuinæ Scripturæ ſignificat aut ſimpliciter omnes nullo excepto,aut fere omnes,pauciſſimis videlicet exceptis,qui præ multitudine aliorum pro nihilo ducantur. Beatus certè Chryſoſtomus ſuper eo loco Pauli apertè ſcribit, vniuerſos Iudæos tunc ad fidē Chriſti acceſſuros, & ſuper eodem loco Beatus Thomas ait particulariter aliquos tunc Iudæos non tantum,ſed vniuerſaliter omnes conuerſum iri ad Chriſtū, & ſaluos fore: & hanc Beati Thomæ ſentētiam duo eius nobiles inprimis diſcipuli, Caietanus & Sotus in Commentarijs ſuis in Epiſtolam ad Romanos,& ſuper eo ipſo quem diximus epiſtolæ loco, ſecuti ſunt. Si igitur omnes Iudæi, aut fere omnes qui tunc erūt ſaluandi ſunt;cùm tanta ſit Iudæorum per omnem terrarum orbem diſperſorum multitudo,nequaquā veriſimile ſit, fore duntaxat centum quadraginta quatuor millia ſaluandorum. 31

Sed enim, Ribera dupliciter ad ſupradictum Beati Pauli teſtimonium reſpondet. Primò ait, omnes qui tunc erunt,Iudæos,non 32

plu-

Andreas. *Matth. 13.* *Matth. 17* *Chryſoſt.* *S.Thomas.* *Ribera reſponſio diſcutitur.*

plures fore iſtis quadraginta quatuor millibus, aliis quamplurimis eorum per clades bellicas, aliaſque calamitates contritis atque conſumptis. Verùm gratis iſtud dicitur, non enim id fidem habet vel ex ipſa diuina Scriptura, vel ex antiqua Traditione; vel ex probatis hiſtorijs, dignisque fide Scriptorum auctoritatibus. Quam ob rem, ne ipſe quidem Ribera in ea reſponſione acquieſcit, ſed alteram, quæ videtur ei valde probabilis, ſubdit huiuſmodi: Cum Paulus dixit, omnem Iſraelem tunc ſaluum fore intellexit omnem Iſraelem ſecundum ſpiritum, & qui prædeſtinatus erit ad vitam æternam; omnes enim tales Iſraelitæ proculdubio ſalui erunt. Etenim, iſta reſponſio ſupradictam ſententiæ noſtræ rationem illo Pauli teſtimonio nixam & fultam, nequaquam infirmat. Nam quod omnes Iudæi qui ſunt in fine mundi ſaluandi futuri ſint tantùm illi qui erunt prædeſtinati ad vitam æternam, & viciſſim omnes qui tunc erant prædeſtinati ex Judæis, & non alios fore ſaluos, extra controuerſiam eſt, nec dubitari a quoquam, ne dum negari poteſt: at verò quod omnes qui tunc erunt prædeſtinati, & ſaluandi, non ſint futuri plures iſtis centum quadraginta quatuor millibus, nec probatur ab ipſo, nec opinor, probari poſſe. Quod ſi Beatus Paulus cum dixit, omnem Iſrael tunc ſaluum fore, non de omnibus Iſraelitis, ſed reſtrictè tantùm de prædeſtinatis intellexit, nihil profectò præcipuum, nihil eximium, nihil ſingulare dixiſſet de illa inſigni Iudæorum conuerſione, quæ in fine mundi futura eſt: nam iſtud ipſum verè licet dicere de conuerſione Iudæorum quæ tempore Chriſti & Apoſtolorum facta eſt; tunc enim etiam omnis Iſrael ſaluus fuit, omnes enim Iſraelitæ qui eo tempore fuerunt, & erant prædeſtinati, ad Chriſtum conuerſi, & ſalui facti ſunt. Immò verò in omni mundi ætate verum eſſet dicere, omnes Iudæos, qui in ea ætate ſunt, conuerti ad Chriſtum, & ſaluari, quod tamen conſuetudo & vſus loquendi, neque in diuina ſcriptura, neque in Eccleſia Chriſti habet. Et verò, Apoſtolus, eo loco non id agit vt oſtendat Iſraelitas qui prædeſtinati erunt, in fine mundi ſaluos fore, id enim cuivis manifeſtum erat, & de Iſraelitis cuiuslibet temporis dici poterat: ſed Apoſtolus id potiſſimum vult oſtendere, licet plerique Iudæi in primo Chriſti aduentu, ac deinceps, in cœcitate infidelitatis permanſerint, pauciſſimis eorum ad Chriſtum conuerſis; in fine tamen mundi omnes diuinitus illuminatos, conuerſum iri ad Chriſtum, & fore ſaluos; omnes, inquam, vel ſimpliciter, vel ferè omnes, pauciſſimis exceptis, qui præ multitudine conuerſorum pro eo quaſi nulli eſſent, habendi ſunt.

†

NONA Diſputatio.

Super illis verbis:

ERS.5. [9; ad 9.

Ex Tribu Iuda duodecim millia ſignati. Ex Tribu Ruben duodecim millia ſignati. Et Tribu Gad duodecim millia ſignati, &c.

Cur Beatus Ioannes recenſens hoc loco Tribus Iſrael, non recto eas ordine commemorauit.

33 SVper enumeratione Tribuum Iſrael, quam hoc loco facit Beatus Ioannes, tria ſunt quæ nonnihil habent difficultatis, triplicemque mouent quæſtionem. Prima quæſtio eſt, cur Beatus Ioannes in recenſendo Tribus Iſrael rectum earum Tribuum ordinem non ſeruauerit, qui eſt ſecundum ordinem generationis & natiuitatis duodecim Patriarcharum qui earum Tribuum principes & conditores fuerunt. Ioannes etenim hoc loco primum nominat Iudam, ſecundum autem, Ruben; cùm fuerit hic primus, ille verò quartus: tertio item loco ponit Gad, & quarto loco Aſer, ſed ille, ſi rectum ordinem ſpectes, fuit ſeptimus, hic autem octauus. Rectus porrò iſtarum Tribuum ordo ſecundum ordinem temporis natiuitatis Patriarcharum, ſicut ex Capite vigeſimo nono & trigeſimo libri Geneſis cognoſcere licet, eſt huiuſmodi. Primus fuit Ruben, ſecundus Simeon, tertius Leui, quartus Iuda, quintus Dan, ſextus Nephthalin, ſeptimus Gad, Octauus Aſer, nonus Iſſachar, decimus Zabulon, vndecimus, Ioſeph, duodecimus & vltimus Beniamin.

Quæritur itaque, cur Ioannes hunc ordinem non ſeruauerit recenſendo Tribus Iſrael. Reſpondet Ambroſius, Ioannem ſeruaſſe ordinem non carnalis generationis, ſed quem ſignificant nomina Patriarcharum ſecundum eorum myſticam ſignificationem, ſpiritualemque intelligentiam. Nomina enim Patriarcharum rectè interpretata ſignificant virtutes & proprietates quaſdam ſpirituales Iuſtorum, eo inter ſe ordine diſpoſitas, quo ordine hic duodecim Tribus commemorauit Beatus Ioannes: exempli cauſa, inquit, Ambroſius, primus ponitur Iudas, quod nomen Confeſſionem ſignificat, quia quicumque poſt peccata conuerti ad Deum cupit, neceſſum eſt, vt primo confiteatur peccata ſua, ſicut Iacobus Apoſtolus monuit dicens, *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Quoniam vero, qui benè pœnitet, & deflet mala quæ fecit, gaudium facit in cœlo, & oculos miſericordiæ Dei ad ſe conuertit, Dominus enim dixit: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Idcirco Ruben ſecundo loco ponitur, qui Filius viſionis interpretatur: per veram enim pœnitentiam, viſionis filius fit, qui antea per peccata filius erat perditionis. Sequitur tertio loco Gad, quod nomen ſignificat accinctum, & quaſi ad bellum dimicationemque paratum: neceſſe enim eſt, vt quem pœnitet mala feciſſe, & petit ne rurſus in eadem mala relabatur, contra omnia vitia perpetuo accinctus, & armatus ſit, voluptateſque carnales à ſe præcidat, non enim fieri poteſt vt à peccatis abſtineat, qui carnalium voluptatum

Iacob.5.

Luc.15.

Zachar.1.

tum delectatione capitur. Sed non ero longior percenſendo quæ de interpretatione aliorum nominũ Patriarcharum non inſcitè tractat Ambroſius, petat ea Lector ex ipſo Ambroſio. Verùm ſatis apparet, iſtam Ambroſij expoſitionem non eſſe litteralem, ſed myſticam; nec rationem ordinis hic ſeruari a Beato Ioanne, quem ipſe tradit, hiſtoricam eſſe, qualem ſcilicet nos hoc loco requirimus.

Ribera coniectura.

34 Videri poſſet non eſſe improbabilis noſtri Riberæ coniectura opinantis, ſeruatum eſſe hic a Beato Ioãne in enumeratione Tribuum ordinem generationis, & natiuitatis earum, non quidem carnalis, ſed ſpiritualis, id eſt, futuræ in fine mundi earũ conuerſionis ad Chriſtum, vt quo ordine nominatę ſunt hoc loco Tribus Iſrael, eodem temporis ordine tunc illę ſint ad Chriſtum conuertendæ, & quæ priori loco hic recenſetur, prius etiam conuertenda ſit; & quæ poſteriori loco, poſterius. Quamobrem meritò Tribus Iuda primo loco memoratur, quoniam prima ipſa, & ante alias omnes tribus tunc fidem Chriſti accipiet, ceteriſque Tribubus promptior erit ad credendum in Chriſtum, tamquam ex ſe ortum; & ſibi præcipuè promiſſum, magiſque ad ſe, quam ad alias Tribus pertinentem: quemadmodum etiam Tribus Iuda ante alias omnes Tribus venit Hebron, & ibi Dauid iunxit Regnum, vt ſcriptum eſt in ſecundo Regum Capite ſecundo: prima etiam profligato exercitu Abſalonis, Dauidem reduxit victorem, vt in eiuſdem libri capite vigeſimo traditum eſt. Quod autem diximus de Tribus Iuda, idem dicendum eſt de ordine temporis, quo in fine mundi aliæ Tribus Iudæorum conuertendæ ſunt ad Chriſtum, Ruben enim poſt Iudam, & ante Gad conuertetur, & Gad ante Aſer, & ſic deinceps conuertentur aliæ Tribus, eo nempe temporis ordine quo hic diſpoſitæ ſunt. Sic Ribera.

Excutit opinio Ribera.

35 Sed enim, licet hęc Riberę coniectura nonnullam in Tribu Iuda ſpeciem probabilitatis habere videatur, in alijs tamen Tribubus nullam prorſus habet, nec ratio vlla poteſt adferri, cur Tribus Rubẽ tunc prius cõuertenda ſit ad Chriſtum quàm Tribus Gad, & hæc quàm Tribus Aſer, & hæc quàm Tribus Nephtalin, & Zabulon, & ſic deinceps. Videtur itaque, quod dictum eſt de ordine temporis futuræ conuerſionis Iudæorum in fine mundi, cum ſine probabili vel ratione, vel auctoritate dicatur, gratis eſſe dictum, nec fidem mereri. Quin magis veriſimile ſit, Iudæos in fine mundi, per Eliæ prędicationem, permiſtè multos ex diuerſis Tribubus ſimul eſſe conuertendos; vno videlicet die aliquos, & alio die alios, & ſic deinceps, quoad ex cunctis Tribubus Iudæi omnes, aut plerique omnes conuertantur ad Chriſtum. Mihi videtur, non eſſe hoc loco ſcrupuloſè atque anxiè requirenda ratio, cur hoc loco in enumeratione Tribuum Iſrael rectus earum ordo ſeruatus non fuerit, cum alijs etiam in locis ſacræ Scripturæ, in quibus fit iſtarum Tribuum commemoratio, rectus iſte ordo ſeruatus non ſit, vt videre licet in libro Geneſis Capite quadrageſimo nono, vbi Iacob benedixit filijs ſuis, qui Patriarchæ fuere iſtarum Tribuum, & in libro Numerorum Capite ſecundo, & decimo, in diſpoſitione vexillorum quæ Tribus iſtæ ferebant in caſtris: & in libro Ioſue non ſemel in ſortitione ac diuiſione Terræ ſanctæ, ſecundùm numerum iſtarum Tribuum.

DE-

Digitized by Google

DECIMA Diſputatio.

Cur in enumeratione Tribuum Iſrael quæ ſit hoc loco, prætermiſſa ſit Tribus Dan, nec nominata ſit Tribus Ephraim.

36 TRium quæſtionum quas initio proximæ ſuperioris Diſputationis poſuimus, primam in ea ipſa Diſputatione iã explicauimus: ſequitur nunc vt ſecundam quæſtionem tractemus, ea verò huiuſmodi eſt: Cùm Tribus Dan vna fuerit, ne infima, de Tribubus Iſrael, nec minus Samſone iudice, quàm Tribus Beniamin Rege Saule nobilitata; cur eã B. Ioannes in hoc loco, recenſens alias omnes Tribus, tacitam omnino prætériuit. Ad hanc quæſtionem communis & concors omnium libri huius Interpretum reſponſio eſt, iſtã Tribũ fuiſſe conſultò hic a B. Ioanne prætermiſſam in odium & deteſtationem Antichriſti, qui futurus eſt Iudæus, & ex Tribu Dan naſciturus. Hoc in Commentariis ſuis in Apocalypſin, & ſuper hoc ipſo loco tradunt Andreas, Beda, Haymo, Ricardus, Anſelmus, Rupertus, alijq; complures Futurum porrò Antichriſtũ ex Tribu Dan, antiquiſſima fuit traditio, & a multis Veterum nobiliumq; Scriptorum memoriæ traditũ eſt. Id enim Scriptum reliquit Beatus Martyr Irenæus in libro quinto aduerſus Hæreſes, Hyppolytus item Martyr in Oratione de Conſummatione mundi, & Ambroſius in libro de Praditionibus Patriarcharum Capite ſeptimo, & Auguſtinus quæſtione 22. in Ioſue, Proſper quoq; in opere de Promiſſionibus Dei, parte quarta, necnon & Theodoretus quæſtione vltima in Geneſin, Beatus etiam Gregorius lib. 30. Moralium, Cap. 18. Etenim Thoſtatus in Caput 49. Geneſis incertum eſſe ſcribit, quod vulgò fert de Antichriſto ex Tribu Dan futuro: Hieronymus verò Oleaſter longius etiam procedens fabuloſum, id eſſe auſus eſt dicere: Audi Lector eius verba, licet ea vix ſine ſtomacho ſcribi, aut legi queant: Qui, inquit, Antichriſtum dicunt futurum ex Tribu Dan, nihil dignum auctoritate aut fide afferunt, Quocirca malo ignorantiam meam fateri, quam fabuloſa referre. Sic ille. Sed quale obſecro eſt, antiquiſſimam in populo Dei Traditionem, & tot tantorumq; Scriptorum conſenſu firmatam aſpernari, & quaſi commentum & fabulam pro nihilo ducere.

'ntichri- m futu ex Tri- Dan, à ibus ſit ditum.

Thoſtatus.

Oleaſter.

Cæterùm, ſupradicti auctores 37 tribus diuinæ Scripturæ teſtimonijs probant ex Tribu Dan futurum Antichriſtum. Primum teſtimonium ex illis verbis petitũ eſt; quibus Iacob benedixit filio ſuo Dan dicens, *Dan iudicabit populum ſuum, ſicut & alia Tribus in Iſrael: fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordẽs vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro: Salutare tuum expectabo Domine.* Quemadmodum autẽ hæc verba ſpectent ad Antichriſtum, & ad eum accommodari queant, declarat Theodoretus in quæſtione vltima in Geneſin, & B. Greg. in libro 30. Moralium, Cap. 18. & nos in quarto Tomo Commentariorũ noſtrorum in Geneſin, ſuper Caput quadrageſimum nonum & in explanatione illorum verborum Iacob. Sed profecto iſtud teſtimonium non admodum eſt firmum, ad id quod de Antichriſto ſupradicti Auctores dicunt, probandũ. Iacob enim illis verbis loq videtur, ſecun-

Expenduntur tria Scripturæ teſtimonia quod Antichriſtus ſit futurus ex Tribu Dã.

ſecundùm hiſtoricum ſenſum, de Samſone, qui fuit ex Tribu Dan, & Iudex populi Hebræi; is enim verè fuit hoſtibus Hebræorum tã quam coluber in via, nam ſubinde occurſans eis, valde infeſtauit & afflixit eos. Lubet hic adſcribere breuem ſed concinnam Beati Hieronymi in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim eorum verborum interpretationem, quæ eſt huiuſmodi, Samſon, Iudex Iſrael, & de Tribu Dan fuit. Dicit ergo Iacob iſtis verbis, Nunc Domine videns in ſpiritu comam nutrire Samſon Nazareum tuum, è cęſis hoſtibus triumphare, & quod in ſimilitudinẽ colubri, & reguli obſidẽtis vias, nullum per terram Iſrael tranſire permittat, ſed etiam, Si quis temerarius virtute ſua quaſi equi velocitate cõfiſus, eam voluerit prædonis more populari, effugere non valebit. Videns itaque ego in Spiritu tam fortem Nazareum tuum Domine, & quod ipſe propter meretricem mortuus eſt, & moriens populi ſui hoſtes occidit; putaui, ò Domine, ipſum eſſe Chriſtum filium tuũ Verùm quia mortuus eſt, & non reſurrexit, & rurſum captiuus ductus eſt Iſrael; intellexi, alium mihi Saluatorem generis mei, & totius mundi præſtolãdum eſſe, & ipſe erit expectatio Gentium. Hæc Hieronymus.

S. Hieronym.

Locus Hierem. 8.

38 Secundum Scripturæ teſtimonium ſumptum eſt ex illis verbis Hieremiæ, *A Dan auditus eſt fremitus equorum eius, à voce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra, & venerunt, & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius*. Ex his verbis & futurum ex Tribu Dan, & magno cum exercitu, equeſtri pariter, atque pedeſtri venturum. At enim Ieremias illis verbis, ſecundum hiſtoricum ſenſum, non videtur loqui de Antichriſto ſed de rege Nabuchodoſor qui venturus erat ad euertendam Ieruſalem, & in Iudæam intraturus per eam regionem quę vocabatur Dan, & erat vnus de duobus celeberrimis terræ Iudęorum terminis; vnde illud celebre eſt in ſacris litteris. A Dan vſque ad Berſabe quo vniuerſa Iudaicæ regionis magnitudo definitur. Sed quamquam iſtis diuinæ Scripturæ teſtimonijs non euidenter ſecundum litteralem ſenſum probetur, Antichriſtum ex tribu Dan futurũ propter antiquiſſimã tamen eade re Traditionem plurimorum, & nobiliſſimorum ſcriptorum conſenſu & auctoritate comprobatam fidem meretur.

Tertium teſtimonium ex hoc 39
loco Apocalypſis ductum eſt, vbi cum Beatus Ioannes recenſens alias omnes Tribus, ſolam hanc Tribum Dan prætermiſerit, ſatis magnum eſt indicium, & argumentum, id eſſe factum in execrationem Antichriſti, quem ex Tribu Dan futurum eſſe nouerat. Si quis autem obijciat, nequaquam rationi conſentaneum videri, vt propter vnius Antichriſti impietatem & malitiam, complures de Tribu Dan, & ex numero Electorum & Prædeſtinatorum ad vitam æternam, qui ſub finem mundi ex ea tribu conuertẽdi ſunt hoc loco, commemoratis omnibus Electis ex cunctis alijs Tribubus tunc ad fidem Chriſti conuertendis, omninò taciti præteriri debuerint. Verùm iſtis ſic poſſet reſponderi, vniuerſam Tribum Dan, nouiſſimo illo mundi tempore penitus adhæſurã Antichriſto, & vel nullos ex ea Tribu, vt quidã putãt, vel certè pauciſſimos cõuerſum iri ad Chriſtum. Cum igitur iſti futuri ſint multo pauciores numero illo duodecim millium, quem numerum qui ex alijs cunctis Tribubus ſaluabuntur, vt minimum explebunt, noluit Beatus Ioannes iſtorum paucitatem commemorare in tanta aliorum multitudi-

tudi-

Digitized by Google

tudine, quam ipſe ad numerum duodecim millium, myſterij cauſa, redigere volebat.

40 Reſtat quæſtio tertia, cur hoc loco inter aliàs Tribus non ſit nominata Tribus Ephraim, quæ multò amplior & nobilior erat quàm Tribus Manaſſe hic recenſita. Plures ad hanc quæſtionem reſpondent, id eſſe factum in abominationem Regis Ieroboam, qui fuit ex Tribu Ephraim, & fuit primus Rex decem Tribuum poſt earum deceſſionem à Tribu Iuda, & fuit auctor Idolatriæ, quæ diu multumq; viguit in illis decem Tribubus, quin etiam, quaſi per contagionem, infecit Tribum Iuda. Etenim reſponſionem iſtam planè inualidam eſſe, patet ex eo quod Tribus Ephraim verbo tenus duntaxat, non autem reuera hic prætermiſſa eſt, nominata enim eſt Tribus Ioſeph. Cùm enim non fuerit alia Tribus Ioſeph quàm Tribus Manaſſe, & Tribus Ephraim, qui fuerunt
48. filij Ioſeph, ſed à Beato Iacob Patriarcha in filios ſuos adoptati, & hæreditatis naturaliũ filiorum ſuorum participes facti. Cùm inquam Tribus Ioſeph non fuerit alia quam Tribus Manaſſe & tribus Ephraim, & hoc loco expreſsè nominata fuerit Tribus Manaſſe, neceſſariò ſequitur, quæ appelletur hic Tribus Ioſeph, non aliam intelligi debere quàm Tribum Ephraim. Sic verò appellauit eam Beatus Ioannes ſecutus videlicet morem loquendi aliorum Prophetarum, qui Tribum Ephraim appellare ſolent vel præciſè ſub nomine Ioſeph, ſicut etiam ſub nomine ſolo Ephraim, vel cum adiunctione eam vocantes tabernaculum Ioſeph, & domum Ioſeph, vt videre licet apud Ezechielem Capite trigeſimo ſeptimo, & in Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, & apud Prophetam Amos Capite quinto. Ea porrò Tribus appellatur nomine Ioſeph potius quã Tribus Manaſſe, ob maiorem eius amplitudinem, atque nobilitatem; & Beatus Ioannes ob reuerentiam & honorem tanti Patriarchę, cum de Electis & ſaluandis ex omni Tribu prophetaret, maluit eam Tribum nomine Ioſeph appellare quam nomine Ephraim.

VNDECIMA Diſputatio.

Poſthæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus Gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis; ſtantes ante Thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna dicentes, Salus Deo noſtro qui ſedet ſuper Thronum & Agno. **VERS. 9. & 10.**

HOrum verborum interpretatio apud Ambroſium eſt huiuſmodi: ſuperior ille numerus centũ quadraginta quatuor millium deſignabat Electos, qui per ſingulas mundi ætates in terris vixerunt, & in Eccleſia Chriſti floruerunt, vniuſcuiuſque enim ætatis Electi, numero iſto myſticè denotati ſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt; nec mirum, tam paucos eſſe electos comparatione Reproborum; Dominus enim ipſe dixit, multos eſſe vocatos, paucos verò electos. Hæc verò innumerabilis turba hominum ex cunctis gentibus, omnes in vniuerſum Electos, beatoque iam æuo fruentes 41 *1. Interpr. Ambroſ.* *Matth. 20*

ſignifi-

ſignificat. Ornatus albarum ſtolarum in eis, maximam animarum munditiem & puritatem ſignificat, ſimulque perpetuam lætitiam. Geſtatio palmarum in manibus, ſymbolum eſt victoriæ ac triumphi de hoſtibus ſuperatis, non ſolum per martyrij certamen, ſed etiam per cuiuslibet generis tribulationum tolerantiam. Iſti verò iam beati, & ante Dei Thronum aſſiſtentes, nunquam à Dei laudatione ceſſant, nec tamen in ea laudationis perpetuitate laborant, ſicut enim dulcis eſt illis atque inſatiabilis continua Dei viſio, ita & laudatio. Sic fermè Ambroſius.

2. Interpr. Aureolus. Lyranus. 42 Aureolus & Lyranus hanc viſionem Beati Ioãnis, vt ſupra dictum eſt, referunt ad illud tempus quod proximè ſubſecutum eſt perſecutionem Chriſtianorũ ſub Diocletiano Imperatore factam, quo etiam tempore aſſumptus eſt ad Romanum Imperium Conſtantinus Magnus perinſignis fautor, & benefactor Chriſtianorum. Et Aureolus quidem turbam iunumerabilem hominum de qua loquitur hoc loco Beatus Ioannes, interpretatur incredibilem hominum multitudinem, qui tempore illo Conſtantini ex Gentiliſmo conuerſi ſunt ad Chriſtum. At verò, Lyranus per iſtam turbam hominum innumerabilem putat eſſe præſignatos Martyres omnes, qui toto illo decennio quo ferbuit illa perſecutio Chriſtianorum ſub Diocletiano, & Maximiano, per omnes mundi prouincias & gentes Romano Imperio ſubiectas, pro Chriſti fide occiſi ſunt, quos fuiſſe propemodum innumerabiles, ex hiſtoriis Eccleſiaſticis manifeſtum eſt. *3. Interpr. Ioachimus* Ioachimus Abbas iſtam turbam innumerabilem refert etiam ad Martyres, ſed non ad Martyres tantùm illius temporis Diocletiani, ſed ad omnes in vniuerſum Martyres quocumque tempore mortem pro Dei nomine paſſos.

43 *Andr. Pſal.* Andreas Cæſarienſis ait, turbam iſtam innumerabilem eorum eſſe hominum de quibus Dauid dixerat, *Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur*. Hi ſunt verum illud Abrahæ ſemen, ſecundum Dei promiſſionem, ſuper numerum ſtellarum multiplicandum. *Gene. & 21* Illud autem, *Quam dinumerare nemo poterat*. Andreas opinatur, hyperbolicam eſſe locutionem, & per eam ſignificari multo maximam hominum multitudinem, quam percenſere, nimis ad vnum foret cui vis mortalium. Illi autem omnes ſtolis albis ornati, & in ſignia victoriæ palmas manibus ſuis geſtantes circum ipſius Dei glorioſiſſimum, ſummæque quietis Thronum choros ducunt, & omne in æuum ducturi ſunt tanquam grati famuli, victoriam omnem de Mundo, Diabolo, & carne ab ipſis partam: non ſibi, ſed Deo adſcribentes.

44 *Ezec. S. G* Cæterùm verba hæc, *Et palmæ in manibus eorum*, luculentam orationem illuſtribuſque ſententijs tractat Beatus Gregorius in Homilia 17. in Ezechielem ſuper illis verbis eius, *Et ante frontes, pictura palmarum cœlata*. Quid per palmas, inquit Gregorius, niſi præmia victoriæ deſignantur. Ipſe quippe dari vincentibus ſolent? Vnde de ijs quoque qui in certamine martyrij antiquum hoſtem vicerant, & iam victores in patria gaudebant, ſcriptum eſt in Apocalypſi Beati Ioannis. *Apoc.* *Et palmæ in manibus eorum, &c.* Palmas quippe in manibus tenere, eſt victorias in operatione tenuiſſe; cuius operationis ibi iuſto palma retribuetur, vbi iam ſine certamine gaudebit. Vnde & hic non dicitur (Palmæ ante frontes) ſed dicitur (ante frontes, pictura palmarum) ibi enim victoriæ palma videbitur, vbi

vbi ſine fine gaudebitur. Nam hic plerumque ſanctos viros aſpicimus, mira agere, leproſos mandare; dæmonia eijcere, vel ſolo tactu ab ægritudine corpora ſanare, prophetiæ ſpiritu ventura prædicere: ſed cuncta hæc necdum palmæ ſunt, ſed tantùm pictura palmarum; ſiquidem nonnunquam & iam dantur hæc & Reprobis, de
th. 7. quibus Dominus dixit: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos: Diſcedite à me*
16. *qui operamini iniquitatem.* Vnum verò ſignum eſt electionis, ſoliditas
12. charitatis; ſicut ſcriptum eſt: *In hoc ſcietur, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem.* Miracula tamen quæ Electi faciunt, longè diſsimiliter ab illis quàm à Reprobis fiunt: illi ex caritate faciunt, Reprobi per elationem ea facere ſtudent. Sed miracula etiam ipſa quæ per caritatem faciunt in terris Electi, nondum palmæ ſunt, ſed tantùm pictura palmarum, quoniam per ea miracula foris oſtenditur, quales apud omnipotentem Dominum intus Electi habeantur, & vt per ea cæteri homines ad Dei timorem, & amorem conuertantur, & ad bona opera prouocentur. Hactenus ex Beato Gregorio.

†

DVODECIMA Diſputatio.

Exponitur documentum quoddam notabile, ductum ex ſupradictis illis verbis:

Ex omnibus gentibus, Tribubus, populis, & linguis.

EX eo quod Beatus 45
Ioannes vidit in illa turba innumerabili & beata, eſſe homines ex cunctis gentibus, & lingnis. Liquido intelligitur, nullã eſſe aut fuiſſe, aut futurã eſſe ſub cęlo gentem & nationem, linguam, ex qua non aliqui futuri ſint electi & prædeſtinati ad vitã æternam, qui ſuo in tempore efficaciter vocantur, & ad Deum conuerſi verè iuſtificantur, ac denique ſalui & beati fiunt. Cum itaq; plures etiam nunc gentes per varias mundi partes ſparſę ſint incognitæ, multæ quoque ſola Chriſtianis hominibus auditione ac fama notę, magnum profectò id argumentum eſt, non tam propinquam eſſe, quam viſum eſt nonnullis, mundi conſummationem & finem. Neceſſum q̃ppe eſt, prius iſtis gentibus prædicari Euangeliũ, & ex illis conuerti aliquos, ſaltem eos qui electi & prædeſtinati ſunt ad vitam æternam. Nec ſatis eſt, iſtas gentes ex vicinis populis Chriſtianis, fidei & religionis Chriſti famam accepiſſe, & nonnullam hauſiſſe notitiam, debet enim illis prędicari Euangelium, & prædicari in teſtimoniũ illis, ſicut Dominus dixit, id autem eſt, Sic illis Euãgeliũ exponi & probari, vt illis fiat cre- *Locus Matth. 24*

dibilis veritas fidei noſtræ, & falſitas ſuæ; ob idque, niſi fidem Chriſti acceperint, ſint prorſus inexcuſabiles. Nec ſolùm iſtis Gentibus adhuc incognitis prædicandum aliquando eſt Euangelium, ſed etiam fundandæ apud illas gentes ſunt Eccleſiæ: quod affirmat Proſper, de libero arbitrio ſcribens; Nemo, inquit, audeat dicere: vllam mundi gentem, vllamve prætermittendam eſſe terræ regionem, in qua non ſint Eccleſiæ Chriſtianæ tabernacula dilatanda, dixit enim Deus Pater ad Filium ſuum Dominum noſtrum, *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et in Pſalmo 21. ſcriptum eſt, *Conuertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ Gentium.* Non igitur dubitandum eſt, quin ampliciſſimis illis ſinarum regionibus nondū ſit Euangelium Chriſti, vt promulgari oportet, promulgatum, licet eas gentes ex nauigationibus & commercijs Luſitanorum, & diutina quorundam Patrum ſocietatis Ieſu in illis regionibus manſione, & cum Sinenſibus conuerſatione, nonnulla Chriſtianæ fidei, & religionis notitia quaſi tenuis quædam afflauerit aura.

Proſper.

Locus Pſal. 2. & 21.

46 Lubet tranſcribere hunc in locum ex Commentarijs Dioniſij Carthuſiani ſanè quam breuem ſimulque congruam, & planè theologicam huius loci Apocalypſis interpretationem. *Quam dinumerare nemo poterat.* Non omnino inquit Carthuſianus, & ſimpliciter nemo, ſed nemo videlicet mortalium in terris viuentium, & adhuc viatorum: nam cuius Beatorum in cœlo numerum omnium ciuium cœleſtium liquidò cognitum eſſe, probabile eſt. *Stantes ante Thronum*, id eſt, coram Dei maieſtate; nam vocabulum Throni variè in Sacris litteris vſurpatur: alicubi enim ſignificat Eccleſiam militantem, alicubi Eccleſiam triumphantem; nonnulli ſanctiſſimam Chriſti Humanitatem, necnon & animam Iuſti, & item cœlum Empyreum, nec rarò ipſam Dei auctoritatem, & poteſtatem, atque maieſtatem, qua ſignificatione hoc loco præcipuè ſumitur. Dicuntur autem Beati ſtare ante Thronum Dei, & in conſpectu eius, nō quaſi Deus non ſit penitus intra eos, qui omnia implet & penetrat; ſed humano more loquitur Scriptura ad intelligentiæ noſtræ infirmitatem ſe demittens & attemperans; per id enim ſignificatur, Beatos, vultus Dei, ac diuinæ Maieſtatis viſioni & fruitioni ſemper eſſe intentos, & ad Dei iuſſa capeſcenda & exequenda promptiſſimos. Nec ſolùm ſtant in conſpectu Dei, ſed etiam Agni quia ex beatiſſimæ Chriſti Humanitatis aſpectu, & contemplatione, ſpeciali gaudio recreantur, cui etiam ſecundum naturam aſſumptam reuerenter ſubduntur. *Amicti ſtolis albis*, candidiſſimis, atque incontaminatis videlicet, & duplicibus gloriæ veſtimentis, beatitudinem dico animæ & corporis, præmiumq; eſſentiale & accidentale, ſicut ſcriptum eſt, *Propterea in terra ſua duplicia poſſidebunt.* *Eſa.*

Dionyſius Carthuſianus.

Thronus Dei quid ſignificet.

Salus Deo noſtro qui ſedet ſuper Thronum, & Agno id eſt, Trino, & vni Deo, cuius eſt immenſa bonitas incomprehenſibilis ſapientia, infinita poteſtas, æterna vita, ineſtimabilis miſericordia, indeficiēs & perpetua ſalus, gloria, felicitas, vt à quo quicquid alijs in rebus omnibus eſt ſalutis, & virtutis, boniq; profluxit. Hoc autem iſti Beati dicunt, non orando vt ſit & fiat quod non eſt; ſed gaudendo, & gratulando quia ſic eſt, & ſic fuit ſemper, & erit in æternum, quemadmodum etiam illud intelligi debet; *Laudate Deum omnes Angeli eius.* Additur præterea, *& Agno*, id eſt, Chriſto Domino, ea ratione vt homo eſt: nam ſic

etiam

etiam ipſe ſalutis omnium cauſa fuit inſtrumentalis, & meritoria; habetq; gloriam & felicitatem, licet non increatã atque infinitam, qualem habet vt Deus eſt, ſed maiorem tamen quam omnes ſancti & Angeli, non modo ſingulatim, ſed etiã vniuerſim ſimulq; accepti.

DECIMATERTIA Diſputatio.

Super illis verbis:

5.11 *Et omnes Angeli ſtabant in circuitu Throni, & ſeniorum, & quatuor Animalium: & ceciderunt in conſpectu Throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum dicentes, Amen.*

47 ECce tibi, ait, verba hæc interpretãs Andreas Cæſarienſis, hæc Viſio Ioãnis indicat, vnam ex Angelis & hominibus Eccleſiam conſtitui: vidit enim Angelos mixtos cum Senioribus & quatuor Animalibus, id eſt, cum Sanctorum hominum beatis in cælo animabus, Deum pariter adorare, diuinaſque laudes concelebrare. Et quidem priſcis ſanctis, tametſi virtutum præſtantia non diſſimilibus Angelorum, formidabiles apparebant Angeli, quemadmodum ex Daniele propheta, & quibuſdam alijs cognoſcere licet: Tunc autem vna cum hominibus miniſtrabunt Deo, ſiue corpore veſtiti, locoque circumſcripti, vt eruditis quibuſdam placet, inter ipſos compareant, ſiue, vt alijs magis probatur, per ſe quidem incorporei, non in propria figura conſpiciantur, ſed in ea forma quam illis tribuere, Deo viſum fuerit. In circuitu autem Animalium, & Seniorum conſiſtere Angeli cernuntur, vt per huiuſmodi eorum oſtendatur honoris magnitudo, & excellentia qua illi potiuntur, qui per Seniorum & Animalium myſticum numerum deſignantur. Ab omnibus verò gratiarum actio exhibetur, & impenditur præpotenti Deo, propter eximiam eius in res omnes à ſe conditas prouidentiam & propter admirandam œconomiam & diſpenſationem noſtræ ſalutis cauſa ſuſceptam. Hactenus ex Andrea.

Sed verba illa conſideranda ſũt: *Et ceciderunt in cõſpectu Throni in facies ſuas.* Caſus iſte Angelorum & Sanctorum in conſpectu Dei, manifeſtum humilitatis eorum, & profundiſſimæ reuerentiæ aduerſus Deum indicium eſt. Quidquid enim boni faciunt vel habent Electi, non ſuis meritis aſſignant, ſed Dei gratiæ ferunt acceptum: nempe, veriſſimum eſſe ſcientes illud Apoſtoli Iacobi dictum, *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.* Cadunt Electi, cadunt Iacobi 1. etiam Reprobi: verùm diſſimilis admodum caſus eorum eſt. Cadunt Electi, ſed in faciem; cadunt Reprobi, ſed retro: cadere in faciem eſt in anteriora proſpicere, & quæ ventura ſunt prouidere, & opportunè ſibi præcauere. Cadere autem retrò eſt futurorum conſiderationem & prouidentiam negligere, nec quæ ſibi ventura ſunt, & accidere poſſunt, benè præmeditata, & prouiſa habere, & ad ea vel ferenda vel regenda, & moderanda parato animò eſſe; contra Ad Phil. 3. quam faciebat Apoſtolus, qui obliuiſcens quæ retrò ſunt, ad anteriora ſe extendebat.

Cæterùm, ex hoc loco intellige- 48
re licet, quod Beatus Hieronymus ſuper tertium Caput Danielis ſcriptum reliquit, Adorare ca-

dendo, non eſſe Sanctorum, ſed impiorū hominum, hoc, inquam Hieronymi documētum, non eſſe perpetuo vèrum. Verba ſancti Hieronymi hæc ſunt; Omnem Scripturā ſanctam mente percurrens, niſi tamen me fallit obliuio, nequaquam reperio, quod ſāctorum quiſquam Deum cadens adorauerit, ſed quicunque Idola, & Dæmones, & res illicitas adorauerit, cadens dicitur adorare, vt in hoc loco ſæpius dicitur. Babylonios cadentes adoraſſe ſtatuam regis Nabuchodonoſor, & in Euangelio Diabolus dixit Domino, *Hęc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Sic ille. Sed enim viro ſāctiſſimò & doctiſſimo, hæc ſcribenti non venit in mentem aliquot Scripturæ locorùm, in quibus hoc ipſū quod eſt adorare cadendo, ponitur in Dei & Chriſti adoratione, vt in Pſalmo nonageſimo quarto, *Venite adoremus, procidamus ante eum.* Matthæus etiam narrat, ſanctos Magos procidentes adoraſſe Dominum: Currus etiam illuminatus à Domino, vt refert Ioannes, procidēs adorauit eum: Idem Ioannes ſcribit in hoc loco Apocalypſis, vidiſſe ſe Angelos cadendo in conſpectū throni in facies ſuas adoraniſſe Deum. In huius etiā libri Capite decimo nono, proditum eſt, *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt, & adorarunt Deum ſedentem ſuper tronum.*

Hieronymus.

Matth. 4.

Matth. 2.

Ioan. 9.

†

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.

AD omnes Sanctos & 49 Electos, quocunque in tempore vixerint in terris, pertinet, nō niſi p magnas tribulationes perueniſſe ad ęternam requiem & gloriam: quin etiam quò virtutibus præſtātiores, Deòque cariores fuerūt, eo grauiores in hoc mundo paſſi ſunt tribulationes. Verùm profectò eſt illud Prophetæ dictum. *Multæ tribulationes Iuſtorum*. Necnon illa generalis ſententia Beati Pauli veriſſima eſt, *Omnes qui piè uiuere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur*. Nam ſi de omnium Domino Chriſto Ieſus ſcriptum eſt, *Oportuit* Chriſtum *pati & ita intrare in gloriam ſuam*. quanto magis de ſeruis eius id ſentire, & dicere conuenit? Beato Paulo ſolenne fuit, quibus prædicauerat Euangelium & fidem Chriſti, eos docere, quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Idem quoque Apoſtolus veterum Sanctorum tribulationes commemorans, *Alij*, inquit *ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circuierunt in melotis in pellibus caprinis, egētes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus nō erat mūdus, ī ſolitudinibus errantes, in mōtibus & ſpeluncis, & in*

VE

Pſ.

Ad

Lu.

Ad

A.
11.

.Martyrũ ...

& in cauerat terra. Sed enim, licet venire de magna tributione ad cœleſtem patriam, ad omnes Sanctos & Electos pertineat; id tamen præcipuè maximèque conuenit in Sanctos Martyres: quorum alij gladio iugulati ſunt, alij crucis patibulo ſuffixi, alij merſi aquis, abſorti, alij flammis exuſti; alij in equileo excarnificati, alij ferarum vnguibus & dentibus diſcerpti atque dilaniati; alij de ſublimi in aſpera & prærupta loca præcipitati, alij lapidibus vel terra obruti. Quid multa? prorſus nullum fuit tormenti aut mortis genus tam nouum, tam exquiſitum, tam atrox, & horrendũ, quo ſanctorum Martyrùm fortitudo & patiẽntia nõ tentata, & exercita fuerit. In Eccleſiaſtico certè Officio plurimorum Martyrum, de Sanctis Martiribus propriè dicuntur iſta verba, que leguntur in hoc loco. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* Illa quoque verba præcipuè tribuuntur Martyribus quæ paulò pòſt hoc ipſo in loco ſubduntur, *Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.*

50 Verùm quia Viſionem hanc Beati Ioannis ſupra oſtendimus propriè pertinere ad nouiſſimum Mũdi tempus, inter Antichriſti perſecutionem, & mundi conſummationem interiectum atque intermedium; idcirco putare cõuenit, iſtos in cœlis Beatos quos Ioãnes audiuit veniſſe de tribulatione magna, eos fore Martyres qui in Antichriſti perſecutione maximis vexati tribulationibus immaniſſimiſque afflictati cruciatibus, & acerbiſſima, ſacriſſimàque morte perempti, glorioſiſſimum Chriſti martyriũ obibunt. Futurum porrò maximam eo tẽpore tribulationẽ Fidelium, & maiorem, quã ante vnquã fuerat, diſertis verbìs prędixit, noſque prædocuit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius in eam ſententiam verba hæc refert Matthæus, *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum.* Et infrà. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo neque fiet et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter Electos breuiabuntur dies illi.* *Locus Mat. 24.*

Ceterum, plerique loci huius Interpretes verba hæc, *De tribulatione magna venerunt*, non ad ſolos Martyres referunt, ſed extendunt ad omnes Sanctos & Electos in quocunque mundi tempore pro Dei nomine & cultu Iuſtitię, ſtudiòque virtutum, multis, magniſque laboribus & tribulationibus exercitos, non tantum, inquiunt, ad eam gloriam, quæ in hoc loco deſcribitur, peruenerunt, qui pro Dei nomine corporalem mortẽ ſubierunt, ſed etiam illi qui pacis tempore, iniurias & contumelias, atque opprobria æquo animo perferunt, ieiunijs incumbunt, inſiſtunt vigilijs, corpus ſuum varijs, & aſperis afflictationibus domant, orationes frequentant, carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifigunt propriam abnegant voluntatem, intellectum captiuant in obſequiũ Dei, nulli præeſſe ambiunt, nec cuiquam hominùm propter Deum ſubeſſe recuſant, & quò iuuent homines nullum refugiunt laborèm, nullamque moleſtiam.

†

Digitized by Google

DECIMAQVINTA Diſputatio.

De quibus pręcipuè dicantur & quid propriè ſignificent illa verba.

Lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.

Verſ. 14.
51 HÆc verba,& quæ an
tè,& quę poſt ſcripta
in hoc loco ſunt de
S. Auguſt. Beatis illis quos Ioā
nes in ſpiritu vidit
in maxima gloria,
Beatus Auguſtinus de Sanctis Mar
tyribus interpretatur; In vndeci-
mo enim ſermone de Sanctis,quē
de laudibus Beatorum Martyrum
fecit,explanans totum hunc locū
Apocalyſis,ita ſcribit,*Stabant*, in-
quit Ioannes, *ante thronum in con-*
ſpectu Agni amicti ſtolis albis, & pal.
ma in manibus eorum. Stant profectò
Martyres in conſpectu Agni,nulla
iam ratione illic a contemplanda
eius gloria ſeparandi, à cuius hic
amore nec per dirà ſupplicia ſepa
rari poterunt.Stant ante Dei thro
num coronati,qui in litteris ante
thronum Iudicum terrenorum ia
cebant pœnis adſtricti. Stolis ful-
gent albis ,& palman in manibus
habent,quia ob ſua opera præmia
habent,& dum corpora ſua quæ
pro Domino ignibus vſtulari, a
beſtijs dilacerari, gladijs abſumi,
p præcipitia diſſolui,vngulis abra
di,omnique pœnarum genere paſ
ſi ſunt diſſipari, per reſurrectionē
glorificata recipiūt.Clamant voce
magna dicētes , *Salus Deo noſtro*
qui ſedet ſuper thronum,& Agno. Ma-
gna profectò Sancti Martyres vo-
ce ſalutem Deo decantant,quoniā
perpetuà gratiarum actione reco-
lunt,nō ſua ſe virtute ſed ipſo iuuā
te tribulationum ſuperaſſe certa-
mina.Lauarunt etiam & dealba-
uerunt Martyres ſtolas ſuas in ſā
guine Agni, dum mēbra ſua,quę
oculis inſipientium viſa ſunt pœna
rum ſqualore fœdati,ſic potius fu-
ſo pro Chriſto ſanguine, ab omni-
bus mundauere contagijs, & inſu
per beata immortalitatis luce di-
gna reddiderunt.Et ideo dicuntur
in templo Dei ſeruire ei die ac no-
cte,non ſanè laborioſa,ſed amabi-
li, & optanda ſeruitute, quæ eſt,
perpetuò Dei laudes celebrando
vultui eius ſemper aſſiſterè : nec
diei & noctis nomen propriè dici-
tur,quaſi viciſſitudinem temporū
ſignificans , ſed tropicè ponitur
beatam deſignans æternitatem.
Hęc Auguſtinus.
Ioachimus quoque Abbas ver 52 *Ioachim*
ba hæc de lotione & dealbatione
ſtolarum in ſanguine Agni, de ſā
ctis Martyribus interpretatur, ex-
planans enim hunc locum, O, in-
quit,beatiſſimi Martyres,qui tam
ſtrenuè & inuictè pro Chriſti no-
mine pugnaſtis in ſtadio,quā prę
tioſa & felix mors veſtra fuit,quæ
talem vobis pręſtitit immortalita-
tis victoriam . Veriſſimè namque
dictū,eſt.*Pretioſa in conſpectu Domi-* *Pſal. 115*
ni mors Sanctorum eius . Magna fuit
tribulatio & preſſura quam paſſi
eſtis:ſed,vera nihilominus eſt illa *Ad Rom.*
Beati Pauli ſententia *Non ſunt condi*
gna paſſiones,huius temporis ad futurā
gloriam quæ reuelabitur in nobis . O
quam pretioſa eſt iſta ſtola veſtra,
quæ lota eſt in ſanguine Chriſti:
quam decora, & ſplendida veſtis
quę nunquam iterum polluenda
eſt,ſed immaculata & candida ſē-
per manebit. Si quis autem obij-
ciat, quòd ſanguis non abluit ve-
ſtem,ſed magis inficit,nec dealbat
eam,ſed rubricat eam,quin etiam
color rubens infectionem pec-
cati potius quam iuſtitiæ cando-
rem & puritatem deſignat,ad hoc
reſpon-

reſpondendum eſt, ſicut interdum vſu venit, vt venenum veneno polluatur, atque corrumpatur, cum tamen vtrumque ſit venenum: ita Chriſti ſanguis qui pro peccatis fuſus eſt, peccata mirabiliter abluit, & polluta peccatis corpora emundando dealbat. Deſignari autem per ſtolas, ipſa ſanctorum hominum corpora, docuit nos Veritas ipſa in Euangelio cum dixit, *Nonne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum*. Sed cur dicuntur Martyres lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine Chriſti, & non potius in ſuo proprio ſanguine, quem pro Chriſto libenter effuderunt? Ob hanc nempe cauſam, quod poſtquam Chriſti ſanguine redempti ſumus, & per Sacramentum, corpori & ſanguini eius communicauimus, per hoc ſpiritualiter cibati atque potati, ſanguis noſter quodammodo ſanguis eius factus eſt; quam ob rem, ſi quid virtutis & meriti habet effuſio humani ſanguinis, id non niſi per ſanguinem Chriſti comparatum eſt, qui nõ ſolùm dedit fidelibus exemplum patiendi pro ipſo, ſed etiam vt pro eius nomine pati & vellent, & poſſent, virtutem conceſſit. Quapropter non eis qui paſſi ſunt, tribuenda eſt victoria, ſed ei qui patiendi voluntatem, & poteſtatem eis dedit, & qui dixit, *In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, quia ego vici mundum*. Hactenus ex Ioachimo.

Matth. 6.

Ioan. 16.

53 Plurimi tamen Interpretum huius libri arbitrantur, verba hæc non de ſolis Martyribus eſſe intelligenda, ſed in commune ad omnes Sanctos & Electos pertinere, qui maximas cum in terris viuerent, propter iuſtitiam perſecutiones & tribulationes paſſi ſunt, licet ſanguinem ſuum nõ fuderint, nec à perſecutore violenta morte necati fuerint. Hæc fuit ſententia Ticonij, & Ambroſij, & Bedæ, & Ausberti, & Haymonis, aliorumq; plurium: quam iſti eo confirmant argumento, quod hic non dicitur, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine ſuo*, quod proprie conuenit Martyribus, ſed dicitur, *Qui lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni*. quod in vniuerſum pertinet ad omnes Sanctos & Electos, qui meritò & virtute ſanguinis Chriſti munditiam animæ ſuę, & candorem iuſtitiæ, & pulchritudinem virtutum ſibi compararũt. Ambroſius certè in eam ſententiam locum hunc interpretans ita ſcribit, Lauerunt Sancti ſtolas ſuas in ſanguine Agni, quia dum in terris viuerent, animas ſuas peccatorum ſordibus mundauerunt. Mundauerunt autem animas ſuas primò per lauacrum Baptiſmi, deinde per pœnitentiam, & vim lacrymarum, & virtutem compunctionis, tum, per opera miſericordiæ; adhæc, per continuam virtutum exercitationem, bonorumque operum effectionem; præterea, per aſſiduam & feruentem orationem; denique, per dilectionis ardorem. *Et lauerunt in ſanguine Agni.* Electorum namque hominum animæ, prius nigredine peccatorum immundæ ac deformes, per ſanguinis Chriſti redemptionem mundatæ à peccatis candorem & decorem atque pulchritudinem acceperunt: denique, quidquid in Electis eſt ſpiritualis munditiæ & pulchritudinis, id merito, & efficaciæ ſanguinis Chriſti totum ferri debet acceptum. Hæc ille.

Communis ferme interpretatio.

Ambroſ.

Quibus modis Sancti lauerũt ſtolas ſuas.

Noſtra hæc eſt ſententia: Cum hæc Viſio Beati Ioannis, vt ſupra non ſemel dictum eſt, propriè ſpectet nouiſſimum mundi tempus, & Antichriſti aduentum & perſecutionem; conſequens eſt, vt quæ dicuntur hoc loco de his Beatis qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, ea intelligi debeant de Sanctis, & Electis qui eo in tempore maximas ab Antichriſto, & à miniſtris & ſectatoribus eius tribula- 54

Auctoris ſententia.

tiones paſſuri ſunt. Horum autem plerique erunt Martyres, qui per acerbiſſimos corporis cruciatus ſæuiſſimamque mortem inuicto animo toleratam glorioſiſſimũ Chriſti martyrium obituri ſunt. Hæc namque verba, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni*. Præcipuè de Sanctis Martyribus intelligi oportere ſatis oſtendit ſancta Eccleſia quæ de ſolis Martyribus ea verba canit dicens de illis, *Iſtorum eſt Regnum cœlorum, qui contempſerunt vitam mundi, & peruenerunt ad præmia Regni, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni*.

Cur Martyres dicantur lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine Agni, et non potius in ſanguine ſuo.

55. Illud porrò quod aſſertores cõtrariæ ſententiæ objiciunt, & nos paulò ſupra retulimus; non eſſe dictum hoc loco, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine ſuo*, quod in Martyres propriè dicitur & conuenit; ſed dictum eſſe: *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni*. quod communiter ad omnes Sanctos & Electos, etiam non Martyres, pertinet: Hoc, inquam, non obſtat; nam etſi Martyres corporaliter ſtolas ſuas lauerunt proprio ſanguine, quem fuderunt pro Chriſto, iſtius tamen corporalis lotionis, & effuſionis ſanguinis effectus ſpiritualis, qui eſt mundities animę ab omnium peccatorũ ſordibus; & item ſpiritualis effectus dealbationis, qui eſt quaſi candor quidam, & nitor, & pulchritudo animæ, quam in ea facit cœleſtis gratia in eam à Deo infuſa; hi duo, inquam, ſpirituales effectus lotionis, & dealbationis, potiſſimum proueniũt, non ex propria virtute ſanguinis Martyrum, ſed ex merito, & virtute, & efficacia ſanguinis Chriſti; & idcirco dicti ſunt Martyres lauaſſe & dealbaſſe ſtolas in ſanguine Agni potius quàm in ſanguine ſuo.

†

DECIMASEXTA Diſputatio.

Super illis verbis:

Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus: quoniam Agnus qui in medio Throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. VERS. 16 & 17.

56 Horum verborum ſimillima leguñt apud Eſaiam in Capite quadrageſimonono. *Non eſurient*, inquit, *neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, & Sol; quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos*. Sed Ambroſius ſuper hęc verba Beati Ioannis quæſtiunculam mouet huiuſmodi, Quomodo dicatur hoc loco de Beatis, quod non eſurient, neque ſitient amplius, cum Dominus in Euangelio dixerit, *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam*. Reſpondet Dominum in Euangelio loqui de Beatis qui ſunt in via, & ſunt Beati tantùm in ſpe, & incolatè; Ioannẽ vero loqui de Beatis qui ſunt in Patria, & cõpletam habẽt animę beatitudinem, Ergò ſancti cum erant in terris, eſuriebant iuſtitiã, cupientes vt & alij Iuſti eſſent, & ipſi iuſtiores fierẽt in dies, & iuſtitia Dei tam remunerans bonos, quã vindicans improbos, cõſpicua fieret omnibus; denique, vt coronam iuſtitiæ, quam Iuſtus Iudex reddet omnibus qui iuſtè vixerint, ipſi conſequerentur. At verò Beati qui ſunt in cęlo, nihil eſurient, qa habebunt

Locus Iſaia c. 49.

Ambroſ.

Locu Matth 5.

2. Tim. 4

omnia

omnia q̃ deſiderari poſſunt; Deus enim replebit bonis omne deſiderium eorũ. Quod aũt ſequitur, *Non cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus.* Sic interpretatur Ambroſius, Per Solem intelligit tentationes quas Sancti patiuntur ab hominib. per æſtum, vel carnalis concupiſcentię ardoré, vel tentationes quibus à Dæmone Sancti impugnantur, atque infeſtantur. Reget aũt Beatos in cęlo Agnus, quia ita voluntates eorum diſponet, vt nihil velint vnquam niſi quod Deus vult. *Deducet eos ad vitę fontes aquarum,* quia præſtabit eis abundantem, & ſecuram bonorum omnium poſſeſſionem, ſimulque gaudiorum atq; voluptatum perpetuam fruitioné. *Abſterget denique omnem lacrymam ab oculis eorum.* Cum enim erant in terris, tempus fuit flendi, ſed tempus breuiſſimum: in cęlis vero tempus eſt gaudendi, ſed temporis huius finis nunquam erit: vt in iſtos veriſſimè dici queat illud Prophetæ, *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Sic Ambroſius. *Pſal. 125.*

Andreas. 57 Beati planè, inquit Andras, qui per temporarios breueſque labores ſempiternam ſibi requiem cõpararunt; *Non infeſtabit eos Sol, vel æſtus vllus.* id eſt, nullis vexabuntur, neque etiam tangentur moleſtijs tranſacto ſcilicet iã omniũ certaminum tempore. *Agnus paſcet, eos,* & ideo luporum incurſiones nequaquam formidabunt, quippe cum omnes tunc lupi in Gehennæ incẽdium quod nunquã extinguitur, amãdati ſint Deducẽtur aũt ad liquidos puroſque diuinarum Intelligentiarum fontes, per aquã deſignatos, ibique non craſſa, & corporea paſcentur & potabũtur eſca & aqua, ſed immateriali & ſpiritali. Quin hoc ipſo quoque tẽpore fons ille ſuauem diuini Spiritus liquorem fundere nunquam deſinit: neque enim Dominus fruſtra de illis qui ſincerè in ipſum crediturierant, fore prædixit vt flumina aquæ viuæ de ventre illorum dimanarent, qua Sancti vbertim tunc potati, in perpetua lætitia & exultatione degent. Etenim ſcientia illa quæ ex parte eſt, exuti & perfecta locupletati, & ab omni præterea mutatione & corruptione liberati, æternam beatãque vitam ducturi ſunt. Hæc Andreas. *Ioan. 7.*

58 Iuuat etiam me nonnihil dicere ſuper hiſce tam lætis amœniſque verbis atque promiſſis, ſed ante alia illud ſcire conuenit, voluiſſe B. Ioannem, felicitatem quam Sancti habent in cęlo, velut adumbrare per ſimilitudinem quandam ouium, quarum optima eſt conditio, & beatus, vt ita loquar, ſtatus, ſi à tali regantur paſtore, qui eas nec eſurire, nec ſitire ſinat, nec Solis ardore, nec frigoris vel æſtus intemperie affligi, nec luporum, aliarumve beſtiarum incurſibus infeſtari, ſed optima, & copioſa præbeat eis paſcua, & ad liquidas ſalubreſque ducat aquas, vbi potentur & abluantur, & recreentur. Huiuſmodi ſimilitudinem, ouium, cũ agitur de Electis quorum præcipuam & ſingularem Deus curam habet, frequenter vſurpat diuina Scriptura. Illud præterea hic aduertendum eſt, cęleſtem gloriam & felicitatem Sanctorum in cęlo dupliciter hoc loco declarari; tum per priuationem omnium malorum, quorum in cęlo ſancti expertes omnino ſunt eruntque perpetuo, & huc ſpectant illa verba, *Nõ eſurient neque ſitient amplius, nec Sol cadet ſuper illos, neque vllus æſtus, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Tum etiam felicitas Sanctorum hoc loco declaratur per copiam, & excellẽtiam, atque æternitatem bonorum quibus Sãcti fruuntur in cęlis: & ad hæc pertinent illa verba, quod Sancti ſemper ſunt ante thronum Dei, & *Auctoris interpretatio.*

Agni,

Agni, & ſeruiunt ei die ac nocte, id eſt, ſine vlla intermiſſione, & Agnus regit eos, & ducit ad vitæ fontes aquarum.

59 Sed nos verba ipſa paulò curioſius penſitemus; *Non eſurient: neque ſitient amplius*, Verbum eſuriēdi, & ſitiendi per quandam ſimilitudinem translatum eſt ad ſignificandum deſiderium quorumlibet bonorum, etiam ſpiritualium: Nō itaque Beati eſurient, neq; ſitient, quia Deus replebit bonis omne deſiderium eorum. Sed enim, contra hoc eſſe videtur illud quod in libro Eccleſiaſtici Capite vigeſimo quarto ſcriptum eſt: *Qui edunt, me adhuc eſurient, & qui bibunt, me adhuc ſitient.* Verum in prōptu eſt reſpōſio: Fames & ſitis duplex eſt vna, corporalis, quæ in cœlo nulla eſt; altera ſpiritualis, quæ nihil aliud eſt, quam deſideriū alicuius boni quod non habetur vt habeatur, ſicut peccator pœnitens eſurit & ſitit miſericordiam & gratiam Dei per quam iuſtificetur. Vel eſt deſiderium boni quod habetur quidem, ſed vt amplius & perfectius habeatur, ſicut vir iuſtus eſurit & ſitit incrementum & perfectionem iuſtitiæ, Vel eſt deſiderium boni quod etſi iam habetur, & plene habetur, deſideratur tamē eius continuatio, vt perpetuo habeatur: Id autem eſt, ita bono iam adepto frui, vt nunquam fruentem capiat eius faſtidium, ſed eo frui ſemper cupiat: huiuſmodi autem fames & ſitis excludens priuationem boni quod deſideretur, & animi anxietatem & afflictionem in deſiderando & expectando, & omnino excludens tędium & faſtidium, boni iam adepti; reperitur etiam in Beatis, de qua nimirum fame & ſiti poſſunt intelligi verba illa ex libro Eccleſiaſtici allata: *Qui edunt, me adhuc eſurient: & qui bibunt, me adhuc ſitient.* Si ea volumus referre ad Beatos qui ſunt in cęlo. Quanquā ſatis congruè & cōmodè interpretari ea verba licet de viris Sanctis & adhuc viatorib. qui Dei ſapientiā & gratiam quam deguſtarunt, & aliqua ex parte iam perceperūt eſuriūt nihilominus & ſitiunt, id eſt, eā in ſe magis in dies augeri, & perfici auidiſſimè & flagrantiſſimè cupiunt.

Locus Eccleſiaſtici cap. 24.

Triplex deſideriū boni.

Ad malorum ēt priuationē q̄ eſt 60
in Beatis, pertinent illa verba, *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum* Super quibus verbis admonet nos Ioachimus, q̄ hic dicitur, Deū in cęlo lacrymas abſterſurum ab oculis Beatorū, nō ita eſſe intelligendū, quaſi futuræ ſint ī cœlo lacrymæ quæ abſtergantur; ſed quia lacrymis omnib. quas dū in hac vita & in terris verſarentur Sancti habuerunt in perpetuū & omnino Deus finē ponet, vt exactis iā conſummatiſq; dieb. luctus æterna gaudia conſequātur. Miro aūt, inquit Haymo, pietatis affectu Deus noſter interdū ſe velut patrē, & interdū vt matrē noſtrā nobis oſtēdit & exhibet: Nā vt pater auerſos filios ad ſe reuocat, dicens per prophetam, *Conuertimini filij, & ſanabo auerſiones veſtras* Maternæ quoque pietatis viſcera tranſcendit Deus, cum ait per Iſaiam, *Nūquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui; tamen ſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui.* Ecce Deus amat nos vt pater, & miſeretur noſtri pluſquā mater, & ideò lacrymas tergit ab oculis electorum ſuorum.

Ioachimu[s]

Haymo.

Iere. cap.

Iere. c.4[illegible]

Signanter porrò hic dictum eſt, 61
Abſterget Deus omnem lacrymam Sūt enim in Sanctis multa & varia lacrymarum genera diuerſis ex cauſis orta. Nempe, alius luget peccata ſua, & quia malum fecit coram Deo, alius flet, quia bonum non egit quod agere poterat: alius, quia bonum quod fecit, non ita, vt oportebat, diligenter, & perſeueranter fecit. Alius illacrymatur Proximi peccatis & miſerijs; Alius dura

Multa & varia genera lacrymarū quæ ſunt Iuſtis & Sanctis viris.

cor-

corruptionis flagella ſuſtinens: alius aduerſitates Eccleſiæ Chriſti & ſanctorum videns:alius proſperitates Impiorum & hoſtium populi Dei ęgrè ferens:alius luget diuinæ legis cōtēptū, & Dei offenſam:alius flet quod a proprijs vitijs,& concupiſcentijs vehementer impugnatur, alius, quia ſe in oratione, & virtutum exercitatione ſterilē & tepidum ſentit: alius flet ſuæ peregrinationis moram, & cur Propheta lugens ait, *Hei mihi,quia incolatus meus prolongatus eſt,multum incola fuit anima mea* Omnia hæc lacrymarum genera dicitur Deus abſtergere ab oculis Sāctorum, quia omnes lacrymandi cauſas omnino, & in perpetuum auferet illis. Quin etiam quanto copioſior fuerit lacrymarum facta ſementis, tanto vberior gaudiorū meſſis colligetur:vt meritò ſancti dicere Deo poſſint in cœlo, *Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti, annis, quibus vidimus ma'a*:
15 Et, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Et, *Con-*
3• *cidiſti ſaccum meum, circumdediſti me lætitia Conuertiſti p'anctum in gaudiū*
9. *mihi* Tunc perfectè implebitur illud Domini promiſſum, *Beati qui lugent,quoniam ipſi conſolabuntur.*

61 Reſtant declaranda verba illa: *Agnus reget illos, & deducet ad vitæ fontes aquarum.* Si Dauid, dum in terris erat, corruptibili corpore tā quam carcere incluſus, & in exilio
ſa. huius mundi peccatis & miſerijs obnoxius,ſanè q̄ affeueranter fidenterq;dixit, *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuę ubi me collocauit, ſuper aquam refectionis educauit me*,quanto magis id qui in cęlo ſunt Sancti, omnium malorum vacui,pleniq; bonorū omniū dicere poſſunt,eos nempè Rex & Dominus omniū Chriſtus paſcet, regetq; in omnē æternitatē,& reget eos,non ſicut in terris,per miniſtros ſuos, vel inuiſibiles, vt ſunt Angeli,vel viſibiles,vt ſunt Principes & Rectores populi ſui in terris;ſed immediatè per ſemetipſū non iam dirigendo ad finem adipiſcendum,ſed in adepto iam fine immutabiliter conſeruando. Reget ita voluntatē & intellectū eorū,vt nec vllo modo peccare, aut decipi,ne vllo modo vel corporali vel ſpirituali, vel culpæ, vel pœnæ tangi queāt. Per fontes verò aquarū ad quos ſanctos deducere dicitur, Agnus ſignificatur plenitudo ſcientiæ rerum omniū,exuberantia indeficientis gaudij,inæſtimabilis opulentia cœleſtiū diuitiarū, ineffabilis Beatorū honoris & gloriæ ſplēdor,exuperantia puriſſimarū, & ſuauiſſimarū atq; perenniū voluptatū,& vt verbo dicā, bonorū omniū ſecura,& æterna poſſeſſio. Hæc & tanta beatorū bona,& gaudia ſanctus Dauid attentè contēplans,& vehemēter admirans, deniq; cōtēplationē & admirationem ſuā erupit in illa verba: *Inebriabuntur ad vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos: Quoniā apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Eſt vnus fons cęleſtiū bonorū, & ſunt multi fontes: vnus eſt fons reſpectu Dei, ſicut eſt vna beatitudo omniū, quia vnus eſt Deus obiectū beatificum omniū. Multi aūt ſunt fontes,propter multiplicē videlicet & diſparē beatitudinis participationē: & quia vna illa Viſio Dei beatifica præſtat Beatis omnium bonorum guſtum atque oblectamentum,vt de ea verè dici queat,quod de mā na diuinitus dato Iudæis in deſerto ſcriptum eſt illis verbis: *Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore,omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem, &c.*

In cœlo ſons bonorum, & vnus eſt, & multi.

Sap 16.

DE

DE APERTIONE SEPTIMI SIGILLI.

DISPVTATIONES QVINQVE.

PRIMA DISPVTATIO.

Super verbis illis quæ ſunt in principio Capitis octaui.

Et cum aperuißet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo quaſi mediæ horæ.

Exponuntur & expenduntur tres interpretationes ſeptimi ſigilli.

1 QVOD in ſuperiorum explanatione ſigillorũ adhuc fecimus, idẽ etiã nũc in huius ſeptimi, & vltimi ſigilli explicatione ſeruabimus, vt primo aliorum Interpretationes fideliter & diligenter exponamus. Prima Interpretatio eſt Victorini & Primaſij, qui myſterium apertionis ſeptimi ſigilli breuiſſimè atq; obſcuriſſimè interpretati ſunt. Victorinus ita ſcribit: In apertione ſeptimi ſigilli ſilentium fit in cęlo ſemihora; eſt aũt ſemihora initiũ quietis æternæ. Sed partim myſteriũ intellexit Ioan. quia interruptio ſilentij fecit eadẽ per ordinẽ repeti, ſi enim iuge fuiſſet ſilentium, hic profectò finis narrandi 1. Inter Victori. Primaſ.

Digitized by Google

randi fieret. Sic Victorinus. In eãdem ſententiam, ſimilique breuitate & obſcuritate ſcribit ſuper hoc loco Primaſius: In cęlo, inquit, id eſt, in Eccleſia, ſilentium ſemihoræ oſtendit initium quietis æternæ, & partē ſilentij vidit Ioannes, quia eadem adhuc viſurus erat. In ſeptimo enim ſigillo non vidit quantum erat futurum, vt apertius ei multa deinde oſtenderentur; & interruptum eſt ſilentium, quia ſi iuge fuiſſet, iam finis narrandi factus eſſet. Hæc Primaſius. Simile quid etiam Ticonius ſcribit. Sed iſtorum Auctorum Interpretatio tam præciſa & obſcura eſt, vt, quo intelligatur, alia egeat. Interpretatione vel potius diuinatione.

2 Secunda interpretatio eſt Ambroſij, qui putat in apertione ſeptimi ſigilli deſignatum eſſe myſterium Natiuitatis Chriſti Domini noſtri. Cur antem Natiuitas Domini ſignificata ſit in vltimo ſigillo, & non potius ante reſurrectionem & paſſionem eius quæ priori bus ſigillis, ſecundum ipſum, deſignata ſunt, rationem Ambroſius reddit huiuſmodi. Deus in creatione Mundi ſex diebus fecit omnia, ſeptimo autem die requieuit, ob idque diem illum vocauit Sabbatum, id eſt, requiem: quæ eſt autem requies noſtra niſi Chriſtus, ipſe enim dixit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Congrue igitur in apertione Septimi ſigilli Domini noſtri Natiuitas inſinuatur, & ſilētium factum ſignificat pacem & quietem, in Natiuitate eius, hominibus per Angelos annunciatam illis verbis, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus*, quod etiā prædixerat Dauid, *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis.* Aperiens itaque Dominus ſeptimum ſigillum, Spiritualem intelligentiam eorum omnium, quæ ad myſterium ſuæ Natiuitatis pertinent, Doctoribus Eccleſiæ per illuminationem, & inſpirationem Spiritus ſancti patefecit ſed breue fuit illud ſilentium, id eſt, ſemihoræ, quia pax quæ naſcente Domino per vniuerſum erat ferme Mundum, & quam in exordio apud Paganos habuit Eccleſia breui tempore manſit: eam quippe Nero interrupit, excitata contra Chriſtianos perſecutione, atque vno die Principibus populi Chriſtiani Petro & Paulo interfectis.

Et hæc quidem Ambroſij eſt interpretatio: quæ nequaquam probabilis eſt, ſicut nec alias eiuſdem Ambroſij interpretationes priorum ſigillorum probabiles eſſe, nos ſupra attendimus, cum in eorum ſigillorum tractatione verſaremur. Enimuero, Deus per viſionem horum ſeptem ſigillorum factam B. Ioanni, voluit ei præmonſtrare, & per eum ſignificare Eccleſiæ ſuæ multa quæ poſt id temporis per diuerſa mundi tempora vſque ad conſummationem ſeculi futura erant, non autem voluit ei manifeſtare quæ iam eo tempore fuerant facta & præterita, quod ea bene nota eſſent Ioanni, nec eſſet ei ad ea ſcienda opus noua reuelatione. Natiuitas aūt Domini noſtri, ad q̄ refert Ambroſius Apertionem huius ſeptimi ſigilli, annos iam propè centū tēpus huius Viſionis præceſſerat, & quæ ad myſterium eius intelligendū pertinebat, nota erant Ioanni, & ipſi Eccleſiæ per ſanctos Euangeliſtas ſatis declarata & ſcriptis prodita. 3 *Ambroſius refellitur.*

4 Tertia interpretatio eſt Haymonis & Anſberti, vel vt verius dicā & paulò poſt indicabo, ipſius B. Gregorij. Cęlū, inquiūt iſti, hoc in loco vocatur Iuſtorū Eccleſia, quæ dū à frequentia rerū corporaliū cōtemplationis intimæ quaſi receſſum *Haymo. Anſbertus.*

ſum

ſum petit, & cogitationum tumultus reprimens, ad internæ quietis ſecretum penetrat, quaſi quoddam ſilentium Deo in mente præparat. Sed quia in mortali hac vita contẽplatio perfecta homini non contingit, animòque quantumuis renitenti obtrudunt ſe varij cogitationum tumultus; rectè dicitur factũ eſſe ſilentium quaſi media hora: per quod ſignificatur breuitas quietis in contemplatione quæ Sanctis in hac vita conceditur. Quaſi ergo media hora ſit ſilentiũ in cœlo, cũ electorum animus, dum eſt in mortali corpore, & aliquid de ſupèrna quiete percipit, nec tamen in eo quod percepit diu ſtare valet. Sic iſti. Verum hæc ferme ad verbum ſumpta ſunt à Beato Gregorio; qui disertè admodum diſputans, de ſolitudine cordis, & quiete contemplationis in libro trigeſimo Moralium, explanans illa verba Iob Capitis trigeſimi noni, *Cui dedit in ſolitudine domum.* Locum hunc Apocalypſis luculẽter pertractat. De hoc inquit, ſecreto cordis ſcriptum eſt in Apocalypſi, *Factum eſt ſilentium in cœlo quaſi dimidia hora*. Cœlum quippè Eccleſia vocatur Electorũ quæ dum ad ſublimia & æterna per ſubleuationem contemplationis intendit, ſurgentes ab infirmis cogitationum tumultus premit, atque intra ſe quoddam ſilentium Deo facit. Sed hoc contemplationis ſilentium, quia perfectum in hac vita eſſe non poteſt, ideo dimidia hora factum eſſe dicitur. Nolenti quippè animo dum cogitationum tumultuoſi ſe ſtrepitus ingerunt, etiam ſublimibus intendentem, rurſus ad reſpicienda terrena oculum cordis violenter trahunt. Vnde ſcriptum eſt, *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sẽſum multa cogitantem.* Benè igitur factũ hoc ſilentium non integra, ſed dimidia hora deſcribitur, quia in hac vita contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Sic Beatus Gregorius. Hanc interpretationem, licet ea videatur myſtica potius eſſe quàm litteralis, proptereà tamẽ hic referre viſũ mihi eſt, quod ex hoc loco Apocalyſis documentum, elicit de ſolitudine & ſecreto cordis neceſſario eis qui ſtudènt contemplationi.

S. Gregorius.

Locus Sap. 9.

SECVNDA Diſputatio.

Enarratur & diſcutitur quarta interpretatio apertionis ſeptimi ſigilli, quàm tradunt Aureolus & Lyranus.

4. I... Au... Lyr...

Silentium mediæ horæ factum in cœlo cum apertum eſſet ſeptimum ſigillum Aureolus & Lyranus referunt ad perſecutionem Chriſtianorum factam ab Imperatore Iuliano Apoſtata, qui Conſtantio in Romanum Imperium ſucceſſit Iſtius autem Iuliani perſecutio appellata eſt hoc loco ſilentium, quia ſilere & ceſſare fecit eccleſias Chriſtianorum à publico & ſolemni cultu Dei. Vel ſilentium vocatur, quia Iulianus ſilẽter inſectatus eſt Chriſtianos, quemadmodum ſi mordeat ſerpens in ſilentio, vt dixit Salomon. Non enim aperta perſecutione per atrocitatem cruciatuum & tormẽtorũ uexauit Chriſtianos more priorum Tyrannorũ animaduertit enim maius ex ea re Chriſtianiſmi factum incremẽtum, celebrioremque Chriſtiani nominis & virtutis famam & gloriam extitiſſe. Tacito igitur & diſſimulato odio ſæuitiaque animi aduerſus Chriſtianos, callidè & aſtu-

Qu... rit Ap... ſecu... ſtia...

E... 10.

tæ, quod per uim terrorémque tormentorum vincere non poterat ſimulata humanitate, diſſimulatáque malitia ſuperare ac perdere ſperauit. Specie namque innocentis, nocentiſſimus Chriſtianorum hoſtis, primo, blandis ſermonibus; deinde ſeueris cohortationibus, tū magnis promiſſis, collato etiam beneficio, reuocatis ab exilio videlicet Epiſcopis à Conſtantio damnatis: Chriſtianos animos peruertere, virtutémque labefactare tentauit. Sed cum hæc ratio non ſatis ei procederet ex ſententia, conuerſus ad peiora conſilia, & in Chriſtianiſmi perditionem intētus, ademit priuilegia & munera, tum præcipuè Eccleſijs, tum in commune Chriſtianis à Conſtantino Magno indulta: Vetuit eos qui Chriſtiani eſſent, liberales doctrinas & artes docere aut diſcere; Interdixit eis militia, honorúmque functionibus, & magiſtratuum adminiſtratione. Conſtantes porrò in Chriſtianiſmi profeſſione, & deteſtatione Paganiſmi, grauiſſima pecuniæ multa impoſita expilabat; contra verò, Paganiſmi cultores fouebat, honorabat, locupletabat, & militiæ paciſque muneribus publicis admouebat. Iudæos quoque ad reficiendum templum Hieroſolymitanum, ritúſque Moſaicæ legis repetendos atque recolendos incitauit & adiuuit. Quoniam itaque genus hoc perſecutionis non in ſpeciem atrox & ſæuum, ſed diſſimulatum & tectum fuit, latenter, & quaſi oblique procedens, propterea nominatur hoc loco ſilētiū Propter eius quoquè perſecutionis breuitatem dicitur ſiletium medię horæ, non enim amplius vno anno & ſeptem menſibus imperauit Iulianus. licet Eutropius Imperium eius in ſeptem annos extendat, cōputans id videlicet ab eo tempore quo primum à Conſtantino factus eſt Cæſar. Summam eorum quæ de Iuliano Apoſtata diximus, Beatus Hieronymus in ſupplemento Chronicorū Euſebij paucis hiſce verbis perſtrinxit: Iulianus trigeſimus ſextus Imperator Romanorū regnauit anno vno, & menſibus ſeptem, vel, vt aiunt alij, annis duobus, & menſibus octo. Iuliano autem ad Idolorum cultum conuerſo blanda perſecutio fuit, illiciens magis quàm impellens ad ſacrificandum; in qua multi ex noſtris propria voluntate corruerunt. Nam ab exilio Athanaſius Alexandriam redijt, & Euſebius, & Lucifer, alijque ab exilio reuocati ſunt. Lege à Iuliano lata, ne Chriſtiani liberalium artium doctores eſſent, Proheleſius Sophiſta Athenienſis, licet ſibi ſpecialiter Iulianus concederet vt Chriſtianos doceret, Scholam tamen ſponte decreuit; Eccleſia Antiochiæ clauſa eſt, & grauiſſima imminentis perſecutionis procella, voluntate Dei, ſopita eſt. Iulianus enim in Perſas profectus, Chriſtianorum, poſt victoriā, Dijs ſuis ſanguinem vouerat; vbi à quodam ſimulato perfuga ad deſerta perductus, cum fame & ſiti perdidiſſe exercitum, & inconſultius à ſuorum erraſſet agminibus, ab obuio fortè hoſtium milite ilia perfoſſus interijt anno ętatis trigeſimo ſecundo. Sic Hieronymus.

6 Et interpretatio quidem Septimi ſigilli, ſecundum Aureolum, & Lyranum, huiuſmodi eſt: quā ego quatuor de cauſis minimè probabilem eſſe cenſeo. Principio, valdè incongruū videtur, peſtiferam illam Iuliani perſecutionē & Chriſtianorū vexationē vocabulo ſilētij hoc loco eſſe appellatā. Hoc enim nomē ſilētij p metaphorā in ſcriptura ſępè vſurpatur pro pace & quiete, & vacuitate à bellis, & ab hoſtili vexatione: vnde illud frequēs eſt in ſacris litteris, *Siluit terra*, id eſt, quieuit, & vacauit à bellis, & ab hoſtili infeſtatione. Et quo exploratius & certius id fiat lectori, referā hic qua-

Nomen ſilētiū, & verbum ſilere, quid p Metaphorā ſignificet in ſacra Scriptura.

quatuor diuinæ ſcripturæ loca ex priori libro Machabæorum, in quibus verbum Silere, & nomen Silentij, ea qua dixi ſignificatione poſitum eſt. Primus locus eſt in primo Capite eius libri, vbi Scriptor ille loquens de victoris Alexandri Magni, *Percuſſit*, inquit, *Darium Regem Perſarum, & Medorum, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertranſiit vſque ad fines terræ, & accepit ſpolia multitudinis gentium, & ſiluit terra in conſpectu eius.* Quod eſt illud, *Siluit terra in conſpectu eius*, hoc nempe: Nemo auſus eſt ei reſiſtere, aut cum eo belligerare, ſed omnes Imperio eius ſubmiſerũt ſe. Alter locus eſt in Capite ſeptimo, vbi poſt ampliſſimam illam Iudæ Machabæi victoriam, interfecto Nicanore: profligatoque hoſtium exercitu, ſubdũtur hæc verba, *Et ſiluit terra Iuda dies paucos*. Tertius locus eſt in Capite nono, in quo poſt mortem Alcymi dicitur, *Et ſiluit terra Iuda annis duobus, & cogitauerunt omnes iniqui dicentes, Ecce Ionatas & qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte.* Quartus locus eſt in decimoquarto Capite eiuſdem libri, loquens enim ſcriptura de Simone Machabæo, qui debellatis hoſtibus Iudæorum, maximam populo ſuo quietem, lætitiam, & gloriam attulerat habet hæc verba, *Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis.* Ex his quatuor locis (ſunt autem alia plurima, quæ ſtudio breuitatis hic referre ſuperſedeo) ſatis apparet, verbum Silere, & nomen Silentij in Scriptura per Metaphorã vſurpari pro pace, & quiete, & pro vacuitate hoſtilis perſecutionis & vexationis; & ideo nomẽ Silentij ad perſecutionem Iuliani, & ad vexationem Eccleſiæ Chriſti ſub eo factam nullo modo congruere poteſt.

Locus lib. 1. Machabæorum.

2 Deinde perſecutiones Eccleſiæ ac populi Chriſtiani, vel per Paganos, vel per Hæreticos, & Hypocritas, vel per Saracenos atque Mahometanos aliquando iacturas in apertione ſecundi, & tertij, & quarti ſigilli eſſe præfiguratas, & pronunciatas; ſupra copioſe oſtendimus, cum in eorum ſigillorum tractatione verſaremur. Cum igitur hæc Iuliani Apoſtatæ perſecutio in ſupradictis perſecutionibus cõtineatur, vna etiam cum illis in ſuperiorum ſigillorum apertione præſignata eſt, non itaque ad eam ſignificandam diuerſa opus erat viſione ac reuelatione. Adhæc valdè incongruum videtur, cum in apertione ſexti ſigilli prænunciata fuerint ea quæ in nouiſſimis Mũdi temporibus futura erant tam triſtia atque calamitoſa, quam læta & glorioſa; proximè poſt, in apertione ſeptimi ſigilli tam longè retrò ad ſignificãdam Iuliani perſecutionem rediri. Quid plura? poſt illud ſilentium mediæ horæ factũ in cęlo proximè habuit Beatus Ioannes viſionem ſeptem Angelorum tubis canentium, & grauiſſimarum plagarum quæ ad cantum illarum in terra factæ ſunt; ea porrò Viſia planè nullam habet cum Iuliani perſecutione cohærẽtiam atque conuenientiam, vt cuiuis hæc ipſa conſideranti & penſitanti manifeſtum eſſe poteſt. Nã interpretatio eius Viſionis, quã Lyranus & Aureolus tradiderunt, oppido quam incongrua, & incita, & inſulſa, & violenta eſt, vt ſuo loco demonſtrabitur.

†

TER-

TERTIA Diſputatio.

Excutitur quinta Interpretatio ſeptimi ſigilli, quæ eſt Ruperti & ſexta quæ eſt Cælij Panonij.

5. Interp. Rupertus. 8

Arbitratur Rupertus, per ſeptimi ſigilli apertionē eſſe ſignificatā conſummationem eorum quæ à ſāctis Prophetis de vltimo & generali totiùs mūdi iudicio prędicta fuerāt. Quando enim Chriſtus Dominus, qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ſedétque à dextris Dei, veniet ad Iudicandum viuos & mortuos, tunc, inquit Rupertus aperietur ſeptimum ſigillum, quia tunc diuinarū Scripturarū nec paruum, nec leue momentum adimplebitur: exempli cauſa, tunc implebitur illud Sophoniæ vaticiniū, (Sophon. 1.) *Iuxta eſt dies Domini magnus, & velox nimis, vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis, & anguſtia, dies calamitatis, & miſeria dies tenebrarum, & caliginis, dies nebula, & turbinis, dies tubę, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cęci, quia Domino peccauerunt, & effundetur ſanguis eorū ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Sed & argentum eorum, & aurum non poterit liberare eos in die iræ Domini in igne zeli eius deuorabitur omnis terra quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.* Huius de illo die Iudicij Sophoniæ vaticinij ſimilia leguntur paſſim apud alios Prophetas. Silentium igitur quod Ioannes ait factum eſſe in cælo, ſignificat quietem illam de qua dixit Dauid, (Locus Pſal. 68.) *Terra tremuit, & quieuit, cum reſurgeret in iudicio Deus vt ſaluos faceret omnes māſuetos terra.* dixerat autem paulò antè, *De cœlo auditum fecit iudicium*, more videlicet prophetico, præteritum ponens pro futuro. Et iſtorum quidem verborum hic eſt ſenſus, Quando de cœlo veniens, auditum facies iudiciū, dicens Iuſtis, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum paratum vobis à conſtitutione mundi*, tunc terra tremuit, & quieuit, id eſt, impij contremiſcent, & in perpetuum quieſcent, & infeſtare Iuſtos nō amplius poterunt: tunc etiam ſancti ſub altare Dei clamantes vindictam ſui ſanguinis, quieſcent, finémque clamoribus ſuis ponēt, pleniſſima inimicorum ſuorum vltione facta. Ergo id ſilentium in cœlo factum, cœleſtis Eccleſiæ quietem poſt diem iudicij, ſine fine futuram declarat. Quod autem dicitur, ſilentium illud fuiſſe quaſi mediæ horæ, id & ad ſignificationē prædictæ quietis & pacis ſatis eſt; & ad diſiunctionē valet eorū quæ hactenus præmiſſa ſunt, & eorum, quę deinceps ſequętur; quia videlicet iam nunc ab alio exordio, myſteriorum ſiue reuelationum ordo recapitulatur. Hæc Rupertus.

9 Confutatio Ruperti.

Sed laborat Rupertus in declarādo cur illud ſilentium ſignificans ſanctorum quietem poſt diem iudicij futuram, vt ipſe interpretatur, mediæ horę, dicatur; quę tempus denotat breuiſſimum, cum illa tamen quies ſanctorum futura ſit æterna: laborat, inquam, in hoc Rupertus, nec vllam potuit idoneam eius rei cauſam afferre. Illud præterea facit contra Rupertum, quod illud ſilentium medię horę factum in cœlo, proximè ſubſecuta eſt viſio ingentium plagarum & malorum quæ in nouiſſimis Mundi temporibus, ante diem iudicij futura ſunt. Non igitur congrua

grua eſt interpretatio Ruperti aientis, per illud præcedens ſilentiū ſignificatam eſſe Sāctorū quietem poſt diem Iudicij futuram.

'nterpre. elius Pā nius.

10 Sexta interpretatio eſt Cœlij Pannonij. Hic ſilētium factum in cęlo, ſimiliter vt Beda & alij de quibus paulò infra dicturi ſumus interpretatur de pace & quiete quæ cōtinget Eccleſiæ Chriſti poſt interitum Antichriſti. Sed eo diſcrepat, quod illam ſemihoram ſilentij putat idem eſſe tempus, atque tempus illud mille annorum, per quos annos ligato Satana, Chriſtianus populus incredibili pace, ac iucunditate, fœlicitateque perfruetur in terris, quæ nominatur prima reſurrectio, de qua plurib. verbis infra capite vigeſimo ſcribit B. Ioan. Sed rurſus infideles, reparatis coniunctiſque viribus, nouiſſimum & atrociſſimum Chriſtianis bellum inferēt, quas gentes Ioannes infra nomine Gog & Magog appellat. Illud porrò tempus intermediæ quietis & pacis hic appellatur ſemihoræ, infra vero Capite vigeſimo nominatur mille annorum. Id aūt eſt, & breue, & longum fore: nam vt præciſa & certa eius temporis ratio denotetur eſſe mortalib. incognita atq; incōprehenſibilis, nūc breue, nunc longū ſignificatur, ne quis videlicet temerario auſu eius tēporis longitudinē aut breuitatē determinare velit. Ceterū, quia periculorum, & laborū vacuitas & diutina pax & quies ſæpe vitia parit & nutrit, eo fiet, vt tunc Chriſtiani paulatim à charitate deferueſcētes, & ab integritate ſpiritus deficiētes, ad carnis illecebras & corruptelas defluant, prorſus adeo, vt veniens Dominus ad Iudicium, vix fidem inuenturus ſit in terris, ſicipſe dixit *Cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem ſuper terram.* Et ſicut in tempore Noe atque Lot homines impij voluptatibus omnique generi vitiorum

acus [Lu- c 12.

indulgentes, nihilque vindictam Dei metuentes, repentino diluuij atque incendij ſupplicio ſunt oppreſſi, itidem erit in aduentu Domini ad Iudicium, de quo plurib. verbis a Matthæo & Luca ſcriptū eſt: & in hanc quidem ſententiam Cœlius Pannonius ſeptimi ſigilli apertionem interpretatus eſt.

Matth. 24 & Luce 17

Sed eius interpretatio magnū quoddam videtur eſſe paradoxum non enim ſolum improbabile, verum etiam inopinale videtur, idē tempus in ſacris litteris deſignari per mediam horam, atque per mille annos: cum tempus mediæ horę ſignificet breuiſſimum tēpus, mille verò annorum denotet quālongiſſimum tempus. Per millenariū quippe numerū ſolet diuina Scriptura ſignificare indefinitam quāpiam, ſed longè maximam vel annorum, vel aliarum rerum multitudinem; cuius vſurpationis exēpla reperiet Lector in Cap. 9. Iob, & in Deuteronomij Cap. 7. & 32. & in Pſalmo 90. Deinde, Cęlius Pannonius tempus illud mille annorū pacis, & quietis applicat ad tempus proximè ſubſequens mortem Antichriſti: at Beatus Ioannes infra Capite vigeſimo, non obſcurè ſignificat, illos mille annos eſſe terminandos in aduentu & perſecutione ipſius Antichriſti: Immò verò, communis eſt Patrū & Theologorum ſententia, per illos mille annos ſignificatum eſſe tempus omne quod eſt à reſurrectione Chriſti vſque ad regnum Antichriſti, & vſque ad diem Iudicij. Legendus eſt Beatus Auguſtinus in libro vigeſimo de ciuitate Dei Capite ſeptimo, vbi de ſignificatione iſtorum mille annorum copioſe accurateque diſſerit: cum quo etiam conſentit B. Gregorius libro 9. Moral. cap. 1. & libro 35. cap. 20 eademque ſententia eſt Primaſij & Bedæ aliorūque libri Apocalypſis explanatorum ſuper Caput 20. huius libri in explanatione 11

Refutatio Cœlij Pannonij.

Digitized by Google

tione illorum mille annorum. Ad hæc, Cęlius in ſua Interpretatione videtur pugnantia inter ſe dicere, ait enim, finito tempore illius magnæ pacis & proſperitatis futuræ poſt mortem Antichriſti, fore vt ex omnibus Mundi partibus inſurgant aduerſus populum Dei gentes, quæ innumerabili cōparato exercitu, bellum ſanctis Dei cultoribus inferant atrociſſimum: at verò Dominus noſter in Euangelio, cuius verba referunt Matthæus 24. & Lucas 17. eaque citat etiam ipſe Cęlius ſatis apertè indicant, finem illius maximæ pacis, & quietis & proſperitatis hominum, non alium forè quam repentinum Impiorum interitum, & aduentum Domini ad Iudicium.

QVARTA Diſputatio.

Refertur ſeptima Interpretatio apertionis ſeptimi ſigilli, quæ eſt Riberæ.

7. Interpre. Riberæ. 12 FRanciſcus Ribera putat, myſterium apertionis ſeptimi ſigilli non eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihoræ, vt alij ferè omnes libri huius interpretes arbitrati ſunt; ſed contineri in ea viſione quæ poſt illud ſilentium Beato Ioāni facta eſt ſeptem Angelorum tubis canentium, & ingentiū plagarum quæ ad cantum illarum tubarum in tèrra & mari futuræ erant: hoc enim ex ipſo verborū contextu manifeſtū fit. Nam poſtquam dixit, *Cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora*: proximè ſubdit myſterium ſeptimi ſigilli dicens, *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & data ſunt illis ſeptem tubæ, &c.* Quoniam igitur in ſexto ſigillo præſignata eſt beatitudo eorum qui ab Angelis ſignandi erāt in frontibus ſuis, vt ſupra in capite ſeptimo dictum eſt, congruè nunc in ſeptimo ſigillo, vt in viſione illorum ſeptem Angelorum tubis canentium præmonſtrantur ſupplicia eorum, qui tunc ab Angelis non ſignabuntur in frontib. Vnde infra capite nono legimus, *Et præceptum eſt ne læderent niſi tantū homines qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.* Illius porrò ſilentij quod per mediam horam factum eſſe dicitur in cęlo, Ribera duas affert rationes. Primò, ſignificari ait ſummam Angelorum aliorumque cœlitum admirationem ob magnitudinem ſuppliciorū quę in apertione ſeptimi ſigilli viderunt eſſe futura, & impijs infligenda; ſimiliter enim illa verba Domini, *Et virtutes cœlorum commouebuntur*, interpretati ſunt Chryſoſtomus, & Hieronymus, & Euthymius. *Matth. 24* Verum propterea hæc ratio non admodū placet Riberæ, quod nec ſatis conſtat, an ſtatim vt apertū eſt ſeptimū ſigillū, illa Impiorū ſupplicia oſtenſa ſint Cęlitib. & B. Ioanni: & quia maximis poſteà ſupplicijs hominū futuris præſignatis, non legitur factum eſſe ſilentium. exempli cauſa, infra Capite 15. vbi exponitur viſio de ſeptem phialis Iræ Dei, & de plagis nouiſſimis, p̄mittuntur hæc verba, *Et vidi alium ſignum in cęlo magnum & mirabile.* Et cætera quæ ſequuntur, nec tamen dicitur tunc eſſe factū in cęlo ſilentium. Probabilior itaque fit ei altera ratio quæ eſt huiuſmodi: Aperto ſeptimo ſigillo non ſtatim Ioannes vel audiuit, vel vidit myſteriū aliquod in cęlo, ſicut in alijs ſigillis factum erat, ſed tranſijt ſemihoræ ſpatiū, priuſquā aliquid videret vel audiret. Huiuſmodi autem

mediæ horę ſilentium ſignificabat illam Sãctorum beatitudinem ſupra deſcriptam in capite ſeptimo, non eis ſtatim vt ſignati erant, eſſe præſtandam, ſed prius futura eſſe omnia illa prodigia, & Reproborũ ſupplicia quæ per ſeptem Angelos tubis canentes facienda eſſe præſignatum eſt. Poſt hæc autẽ, Regnũ Dei venturum eſt, per quod plena & integra Electis omnibus beatitudo continget, vt infra Capite decimo Beatus Ioãnes ſignificauit. Hoc etiam ſenſit Andreas ſcribens, ſemihoræ ſilentium oſtendere breuitatem temporis in quo poſt plagas illas inductas Regnũ Chriſti manifeſtabitur. Hactenus de ſeptima Interpretatione quæ eſt Riberę dictum ſit; Noſtrum verò de ea Interpretatione Iudicium ex proximè ſequentis Diſputationis explicatione diluceſcet.

QVINTA Diſputatio.

Explicatur octaua Interpretatio Septimi Sgilli, quę eſt multorum, & quæ præ ceteris probatur auctori.

8. Interpr. Beda. Anſelmus. Thomas Anglus. Richardus. Dionyſius Carthuſianus.

13 OCtaua Interpretatio Septimi Sigilli eſt Bedæ, quam præ cęteris approbarunt Anſelmus, Ricardus, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, aliiq; complures: ea verò eſt huiuſmodi. Poſt interitum Antichriſti, ait Beda, requies aliquantula creditur futura in Eccleſia, de qua intelligitur illud Danielis in Capite duodecimo, *Beatus qui expectat, & peruenit ad dies mille trecentos triginta quinque.* Quæ verba explanans ſanctus Hieronymus ita ſcribit, Beatus qui interfecto Antichriſto, ſuper mille ducentos nonaginta dies, id eſt, tres annos & dimidium annum, quanto ſcilicet tempore regnaturus eſt Antichriſtus, dies quadraginta quinq; pręſtolatur, poſt quos eſt Dominus in ſua Maieſtate venturus. Quare autem poſt necem Antichriſti, quadraginta quinq; dierum futurum ſit ſilentiũ, diuinæ ſolius eſt ſcientiæ: niſi fortè dilatio illa regni ſanctorum, patientię eorum probatio eſſe dicatur. Sic Hieronymus. Cuius verba non obſcurè ſignificant, eum putaſſe, quietem illam quadraginta quinque dierum inter Antichriſti mortem, & Domini aduentum interiectam, eſſe ſignificatam in Apocalypſi per ſilentium factum in cœlo quaſi dimidia hora, de quo loquitur Ioannes in hoc loco; id enim oſtendũt illa Hieronymi verba, (Quare autem poſt necem Antichriſti, quadraginta quinque dierum futurum ſit ſilentium, diuinæ ſolius eſt ſcientiæ.) Ecce, quietem illam Hieronymus vocat ſilentium, indubiè reſpectum habens ad hunc locum Apocalypſis. Hieronymi porro auctoritas, viri, extra controuerſiam, in ſcientia ſacrarum litterarum doctiſſimi, magnum profectò eſt argumentum probabilitatis huius octauæ interpretationis.

Locus Danielis 12. & Hieron.

14 Cæterùm, illius poſt necem Antichriſti moræ & quietis quadraginta quinque dierum, præter cauſam à Beato Hieronymo paulò ſuprà in commemoratis eius verbis traditam, Gloſſa Interlinearis ſuper illo Danielis loco aliam reddit rationem dicens, moram eorum quadraginta quinque dierum dandam eſſe poſt mortem Antichriſti, cùm ad refrigerium Iuſtorum qui maiorem in modum in Antichriſti perſecutione afflictati, eius neci ſupererunt, tum ad pœnitentiam eorum qui decepti ab Antichriſto,

Cur poſt necem Antichriſti, & ante diem Iudicij, dãdum ſit hominibus ſpaciũ quadraginta quinq; dierum.

chriſtò, defecerant à fide: Sicut etiam Iudæis ad pœnitentiam agendam pro nece quam Domino noſtro impiè & crudeliter intulerant, datum eſt ſpatium quadraginta annorum à paſſione Domini, vſque ad excidium Ieroſolymitanum à Romanis factum. Nec verò illa pax & quies bonis & iuſtis tantùm continget, verùm etiam improbis atque impijs; qui tunc quaſi iam defuncti malis omnibus, ſecurè viuent toto animo voluptatibus & vitijs indulgentes, quos tamen ſupremum exitium non opinantes repente opprimet. Nam, vt Paulus ſcripſit ad Theſſalonicenſes, *Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet, cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentè ſuperueniet eis interitus.*

...iectionis ...re ſoli

15 Hinc apparet, quod noſter Ribera obiecit aduerſus hanc interpretationem, infirmum eſſe. Ait enim, per illud ſilentium factum in cœlo nòn potuiſſe ſignificari quietem illam quæ proximè antecedet Domini aduentum ad Iudicium: Beatus enim Ioannes poſt illud ſilentium, habuit duas alias Viſiones grauiſſimarum plagarum, & ingentium malorum quæ ventura ſunt hominibus ante Domini aduentum. Et prior quidem Viſio fuit ſeptem Angelorum tubis canentium, quæ deſcribitur, in hoc Capite octauo: altera Viſio fuit ſeptem itèm Angelorum habentium ſeptem phialas iræ Dei, id eſt, ſeptem plagas nouiſſimas, in quibus conſummanda eſt ira Dei ſuper terram, quæ viſio enarratur infra Capite decimo quinto, & decimo ſexto. Cùm igitur hæ plagæ futuræ ſint poſt illud ſilentium, & ante Domini aduentum, nullo modo eſt probabile, per illud ſilentium ſignificatam eſſe quietem, quæ proximè antecedet Domini aduentum, Sic Ribera. Ad cuius obiectionem dupliciter reſponderi poteſt Cùm enim dicitur, poſt breue illud tempus pacis & quietis ſignificatum in apertione ſeptimi ſigilli per ſilentium ſemihoræ factum in cœlo, futurum repentinum hominum impiorum interitum, & aduentum Domini ad Iudicium, non ita eſt hoc intelligendum, quaſi omninò immediatè, nullâque prorſus interpoſita mora, rèpentè interituri ſint impij, & venturus Dominus ad iudicium: non enim ſic erit, ſed ſtatim poſt illam pacem & quiètem fient plagæ & ſupplicia Impiorum quę infra pręſignata ſunt per Viſionem ſeptem Angelorum tubis canentium, & per aliam Viſionem ſeptem etiam Angelorum phialas plenas iræ Dei habentium Vel, quia iſtæ plagæ, ac ſupplicia ex improuiſo ac repentè accident impijs nihil tale tunc metuentibus aut opinantibus, & per illas plagas omnes impij de mediò tollentur; idcirco verè dicitur, poſt illam pacem & quietem repentinum Impijs venturum interitum, quia repentè aduenient illæ plagæ quæ ſupremum illis afferent exitium. Verè item dicitur, poſt illam pacem & quietem venturum Dominum ad Iudicium; nam illæ plagæ ac ſupplicia Impiorum, quæ tempus illius pacis ac quietis ſubſequentur, proxima erunt ſigna, & quaſi pręnuntia iam inſtantis Domini aduentus ad Iudicium.

Illud prætereà reſponderi ad Riberę obiectionem poteſt, licet 16 plagæ & ſupplicia Reproborum infrà per duas illas Viſiones Angelorum deſignari, narrentur in hoc libro poſt illud ſilentium factum in cœlo; reuera tamen ea futura ſunt ante illud pacis, & quietis breue tempùs ſignificatum per ſilentium ſemihorę factum in cœlo; ſed poſteriori loco narrantur, per figuram ſcilicet in ſacra Scriptura non infrequentem, quæ appellatur recapitulatio,

Figura recapitulationis necnō & anticipationis frequens in ſacra Scriptura.

tio, per quam poſterius commemorantur, quæ prius facta ſunt, ſicut contra per figuram Anticipationis minimę inſolentem in ſacris litteris prius narrant, quæ poſterius geſta ſunt.

17 Quod autem plagæ & ſupplicia Impiorum poſt illud ſilentium deſcripta, verè ante illud futura ſint, ex eo ſatis apparet, quod illud ſilentium factum eſt in apertione ſeptimi ſigilli, ante quod in apertione ſexti ſigilli prænunciata ſunt vltima mala Impiorum ventura illis proximè antè cõſummationem ſæculi, & ſecundum Domini aduentum, vt per ſe patet ipſa verba conſideranti. Cùm igitur plagæ ac ſupplicia Impiorum deſcripta in hoc libro poſt commemorationem illius ſilentij per ſemihoram in cœlo facti, futura ſint ante vltima illa mala per apertionem ſexti ſigilli præſignata, aut certè eo ipſo tempore: ex eo conficitur, illas plagàs & ſupplicia poſt illud ſilentium commemorata, per figuram Recapitulationis eſſe in hoc libro deſcripta. Hæc mea vnius hæc eſt de iſtarum plagarum Recapitulatione ſententia, ſed eam plerique omnes libri huius Interpretes tenuerunt, Victorinus, Ticonius, Primaſius, Beda, Haymo, Anſelmus, Rupertus, Ricardus, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, vt alios nunc taceam recentiores. Nos certè ſuprà in noſtris Prolegomenis Lectorem præmonuimus, eaſdem res, præſertim ad nouiſſima mundi tempora, per diuerſas viſiones præſignari, tum ad maiorem veritatis rei certitudinem indicandam, tum ad pleniorem eius rei cognitionem præbendam, dum in poſterioribus Viſionibus manifeſtantur aliqua quæ in prioribus Viſionibus non erant oſtenſa, nec tamen in earum Viſionum deſcriptione rectus ordo temporis, & rerum gerendarum perpetuò ſeruatur.

18 Hactenus diſputatum eſt pro defenſione octauæ interpretationis ſeptimi ſigilli; cum qua bene congruit Interpretatio Andreę Cæſarenſis, quam in ſuis Commentarijs in Apocalypſim exponit ipſe his verbis, Per ſeptimi ſigilli ſolutionem denotatur regni terreni, & vitæ, atque conuerſationis terrenæ finis; cui ſubſeruient ſeptem Angeli ad ſupplicia Impijs irroganda conſtituti à Deo. Silentium porro factum in cœlo, ſignificauit vel ſummam Angelorum erga Maieſtatem Dei reuerentiam, vel ignorationè certi temporis aduentus Domini ad iudicium, quam etiam Angeli habent, non ſolùm mortales. Dimidia verò hora ſilentij præſignauit breuitatem eius temporis quod intèr nouiſſimas plagas Mundo illatas, & regni Chriſti manifeſtationem intercedet, Sic ille. *Andr.*

19 Ego octauam hanc interpretationem cæteris antepono. Arbitror autem myſterium ſeptimi ſigilli eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihorę quod in cœlo factum eſt, quale autem fuerit iſtud myſterium ſatis per octauam Interpretationem declaratum eſt. Quod autem dixi, facilè perſuaderi poterit Lectori hoc argumento. In omnibus alijs ſigillis, myſterium apertionis cuiuſlibet eorum in eo poſitum eſſe cernimus, quod poſt apertionem illius ſigilli immediatè vel dictum, vel oſtenſum eſt Beato Ioanni; exempli cauſa, de primi ſigilli apertione ita ſuprà ſcriptum eſt, *Et cum aperuiſſet vnum de ſeptem ſigillis, audiui vnum de quatuor animalibus dicens Veni, & vide, & vidi, ecce equus albus, &c.* In ſignificatione iſtius equi albi, & eius qui ſuper eo ſedebat, conſiſtit myſterium apertionis huius primi ſigilli Idèmque licet animaduertere in apertione ſecũdi, & tertij, & quarti ſigilli. Myſteriũ quoque quinti ſigilli eſt in eo quod immediatè poſt eius apertionem oſtenſum eſt Ioanni, Sic enim legimus *Auth. ſentent.* *Apoca. 6.*

mus, *Cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, &c* Denique Myſterium ſexti ſigilli in eo eſt, quod Ioanni poſt eius ſigilli apertionem proximè oſtēſum eſt, *Et uidi*, inquit Ioannes, *cùm aperuiſſet ſigillum ſextum, ecce terramotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger*, & cætera quæ ſequuntur. Ergo ſimili ratione myſterium ſeptimi ſigilli in eo potiſſimum poſitum eſſe cenſeri debet, quòd poſt apertionem illius ſigilli proximè oſtenſum eſt Beato Ioanni: Id verò fuit ſilentium in cœlo per mediam horam factum: Sic enim initio Capitis octaui ſcriptū eſt, *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora*. Nam illud quod deinde ſequitur, *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & data ſunt illis ſeptem tubę*. Extra myſterium eſt ſeptimi ſigilli, & ad aliam, diuerſamque pertinet Viſionem. Si enim pertineret ad ſeptimum ſigillum dictum eſſet hic ſicut dictum fuit ſuprà, *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi medię horę, & audiui vnum de quatuor Animalibus, vel vnum de Senioribus dicentem mihi, Veni, & vide; & vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datę ſunt illis ſeptem tubę*. Nos etiam paulo ſuprà oſtendimus plagas præſignatas per iſtam Viſionem Angelorum tubis canentium, futuras eſſe ante breue illud tempus ſignificatum in apertione ſeptimi ſigilli per ſilentium ſemihoræ factum in cœlo; hinc autem neceſſariò concluditur, iſtam Viſionem Angelorum, & plagarum, ad ſeptimi ſigilli myſterium nullo modo pertinere.

Sed hic finem habeat longiſſima tractatio ſeptem ſigillorum, ſiue libri ſeptem ſigillis ſignati, cuius libri, & ſigillorum eius viſio, cum & amplitudine, & obſcuritate, & myſteriorum multitudine, ac profunditate, atq; præſtantia alias omnes in hoc libro deſcriptas Viſiones longè antecellat; mirum videri non debet, ſi ad hanc vnam Viſionem dilucidè, ſubtiliter, copioſè, exacteque declarandum, duæ ſuper centum Diſputationes a nobis pertractatæ ſint.

FINIS OPERIS.

Hunc tertium Tomum Selectarum diſputationum centum octoginta trium ſuper librum Apocalypſis, Auctor ipſe iam ſeptuagenarius, miſit Lugdunum, Horatij Cardenij typis excudendum, Anno ab ortu Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexto.

BENEDICTI PERERII VALENTINI, E SOCIETATE IESV.

Liber TRIVM ET VIGINTI Diſputationum.

Aduerſus Ioannem Annium Viterbienſem, & alios quoſdam viros doctos, à quibus creditum & literis proditum eſt, verum Antichriſtum, de quo multa in Sacris literis prædicta, & à Patribus memoriæ tradita ſunt, iam veniſſe; neque alium fuiſſe, quàm Maometem Pſeudoprophetam, & Saracenorum ſectæ Auctorem.

Superiorum Permiſſione, & Priuilegio.

VENETIIS, Apud Antonium Leonardum. M DC VII.

Digitized by Google

Facultas R. admodum . *P. Claudij Aquauiua Socie-*
tatis ... *Generalis huius libri*
... *endi.*

... *ginti trium diſputationum aduerſus*
... *s male de Antichriſto opinantes, à P. Be-*
rerio; noſtra Societatis Theologo compoſitum, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi iis, ad quos pertinebit, videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 5. Ianuarij 1606.

Cl. Aquauiua, Societatis Ieſu
Præpoſitus Generalis.

Facultas R. D. D. Antonij Emmanuelis Chalomi huius libri imprimendi.

ANTONIVS Emmanuel Chalomus in præfectura Lugdunenſi Conſiliarius Regius, in primatu Franciæ Iudex, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi Vicarius Generalis: opus hoc à Benedicto Pererio magno ingenio, excellentique doctrina viro compoſitum, & à Theologis recognitum, vt in lucem edatur facultatem concedimus, Lugduni 29. Iulij 1606.

CHALOM.

Digitized by Google

BENEDICTI PERERII VALENTINI E SOCIETATE IESV.

PRIMA DISPVTATIO.

Qui fuerunt iſtius opinionis ſectatores.

1 IOANNES Annius Viterbienſis, qui edidit Cōmētaria, Chronologica in Beroſū, Manethonem, Metaſthenem, & Philonem; vixit circa annum Domini milleſimum, quadringenteſimum, & octogeſimum. Is etiam ſcripſit Commentariolum in ſeptem extrema capita libri Apocalypſis, & dicauit Sixto Quarto Pontifici Maximo. Ante explanationem verò Apocalypſis, præmiſit hanc diſputationē, Vtrū Antichriſtus de quo multa ſunt à Daniele, & B. Ioanne prædicta, iā venerit, nec alius fuerit, quam Maometes: & hoc ipſe per longam Diſputationem affirmat, & concludit. Annium ſecutus eſt Ioannes Henthenius; Is enim in ſua Præfatione, quā antepoſuit Arethæ Commentarijs in Apocalypſim de Greco in Latinum ſermonem a ſe conuerſis ſic ait, Non videtur abſurdū quod ſenſit Ioannes Annius in Quęſtionibus ſuis ſuper Apocalypſim, quod beſtia de qua loquitur Ioannes in capite decimotertio Apocalypſis habens duo cornua ſimilia Agno, quam ferè omnes Interpretātur Antichriſtum, fuerit pſeudopropheta Maometes; qui licet ante multos annos mortuus ſit, eius tamē ſecta etiam nunc viuit, & viget ingente cum damno, & vexatione populi Chriſtiani. Sic ille; & ſuper hac ipſa re

[I]oannes [Anni]us. *Hennius.*

bene longam ſubtexit diſputationē, quanquam in eius Diſputationis fine profiteatur, nolle dicta ſua tanquam deliberatam, & certam ipſius ſententiam accipi, ſed tantū voluiſſe occaſionem ſe doctoribus dare, quæ certiora, & profundiora ſunt perſcrutandi.

2 Iacobus Clitouæus in ſuis Commentarijs in Damaſcenum ſuper capite vigeſimo ſeptimo libri quarti de fide orthodoxa, ait, Multis ſui ſeculi doctiſſimis viris eſſe viſū verū Antichriſtum non fuiſſe alium niſi Maometem, qui omnium maximè cōtrarius fuit Chriſto. Ac licet ibi Clitouæus nihil ex ſua ſententia decernat, eum tamen ſatis apparet, ad eam opinionem fuiſſe propenſū: ſicut etiā fuit Prateolus in littera M, in vocabulo Maometes. Quin etiam Genebrardus in ſua Chronologia, in anno Domini quingenteſimo nonageſimo, vbi primum incipit agere de Maomete; Ego, inquit, facile crediderim, Antichriſtū fuiſſe ipſum Maometē: & adijcit eius rei argumentum ex ipſo nomine Maometis, cuius litteræ continent numerum illum 666. qui eſt numerus nominis Antichriſti; vt in capite 13. Apocalypſis ſignificauit Beatus Ioannes.

Clitouæus. *Prateolus.* *Genebrardus.*

3 Sed redeamus ad Annium Viterbieſem, cum quo omnis futura nobis eſt diſceptatio. Suā hāc Annius diſputationem tres in partes diſtribuit, & ita ordinat, vt primo loco ponat rationes eorum, qui arbitrati ſunt, nondū veniſſe Antichriſtū, ſecundo loco nonnullis ipſe argumentis probat, iam veniſſe Antichriſtum, & hunc fuiſſe Maometē, tertio & vltimo loco reſpōdet ad rationes ſuę opinioni contrarias. At enim nos, quo breuiorem expeditioremque faciamus hāc tractationē, primo exponemus ſententiā, & rationes Annij, quę ſine dubitatione putamus vehementer eſſe allucinatū, atque deceptum. Deinde rationes cōtrarias ſententię Annij cōmemorabimus, validèque firmabimus, reiectis earū ſolutionibus ab ipſo traditis, & cuilibet ſententiæ, dictòque eius continuò refutationem eius ſubijciemus.

SECVNDA Diſputatio.

Diſcutitur prima ratio, ſiuæ argumētatio, qua vult Annius probare Maometem fuiſſe verū Antichriſtum.

Tripliciter Annius argumētatur, Maometē fuiſſe Antichriſtū, Primo quidē hūc in modū. Omnes, inquit, Doctores, qui ſecūdū litteram expoſuerunt Apocalypſim, vnanimiter affirmant, eum librum interpretandum eſſe ſecundùm litteram de ſolo temporali ſtatu quadruplici ipſius Eccleſiæ a tēpore Beati Ioannis vſque ad finem mundi. Horum autem quatuor ſtatuum primus, per apertionem ſeptem ſigillorum, ſignificabat ſeptem perſecutiones Eccleſiæ ſub Romanis imperatoribus. Secundus ſtatus per clangorem ſeptem tubarum, præfigurabat ſeptem principales hæreſes, quibus valde oppugnanda, & diuexanda erat Eccleſia Chriſti. Harum porrò hæreſum vltima fuit, & ſub ſeptima tuba naſcens, ſecta Mahometana. Tertius ſtatus per ſeptem phialas, iræ Dei, quæ continebant ſeptem plagas nouiſſimas præſignabat ſeptem graues admodum calamitates, quas paſſura erat, & iam ferè paſſa eſt Eccleſia. Quartus & vltimus ſtatus qui in futurum 4

rum expectandus eſt, continet damnationem meretricis magnæ, id eſt, euerſionem ſectæ Saracenorum, & generalem Chriſtianorum de Mahometanis triumphum. Atque hæc in ſumma, inquit Annius, & litteralis interpretatio Apocalypſis. Nam qui eam aliter exponunt, myſticam quidem veritatem tenent, ſed a ſenſu litterali longè recedunt. Licet enim Apocalypſis, vt dixit Beatus Hieronymus, tot habeat myſteria, quot verba; & in ſingulis verbis multiplices lateant intelligentiæ: conſenſu tamen omnium Doctorum conſtat, inter varios ſenſus diuinæ Scripturæ ſolum litteralem ſenſum eſſe argumentatiuum, & eſſe quaſi fundamentum cæterorum ſenſuum.

5 His igitur præmiſſis, quod intendit, ſic argumentatur Annius, ſub finem ſeptimæ tubæ, quæ iam ante octingentos annos perſonuit, vt patet ex Chronicis, & ex ipſo rerum euentu, & ex ſententia expoſitorium literalium Apocalypſis, præcipuè verò Raymundi & Lyrani, extitit illa Beſtia, in capite 13. Apocalypſis deſcripta, habens duo cornua ſimilia Agno; quæ Beſtia ſecundum omnes, ſignificat Antichriſtum. Eo autem ipſo tempore, id eſt, circa annum Domini ſexcenteſimum, extitit Maometes: qui verè beſtia fuit, tum propter crudelitatem, tum propter beſtialem ſectam quam condidit: & is habuit duo cornua ſimilia Agno, ea verò fuerũt, ſimulatio legis & doctrinæ à Deo ſibi traditæ; & item ſimulatio miraculorum. Ergo cum omnia in ipſum congruant & quadrent, ipſe proculdubio fuit verus Antichriſtus.

Prima argumentatio Annij.

6 Hæc eſt Annij prima ratio ſiue argumentatio, ſed hæc ratio & argumentatio leuiſſima eſt. Principio Annius ait, omnes expoſitores literales libri Apocalypſis exponere Apocalypſim de quadruplici Eccleſiæ ſtatu, quem ipſe declarauit: At iſti omnes quos dicit expoſitores, non ſunt niſi duo, aut tres, neque hi ſunt ex primarijs, Aureolũ dico, & Lyranum, quibus adijcit ipſe Raymundum, quem ego non legi. Cæteri autem omnes Interpretes libri Apocalypſis, vt Victorinus, Ticonius, Primaſius, Ambroſius, Andreas Ceſarienſis, Aretha, Beda, Haymo, Ansbertus, Anſelmus, Rupertus, Richardus, Ioachimus Abbas, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, & complures alij recentiores, multò ſecus, & longè diuerſa ratione Apocalypſim Beati Ioannis interpretati ſunt. Deinde Annius ſatis incongruè atque inſcitè applicare & aptare voluit viſionem ſeptem ſigillorum ad ſeptem Eccleſiæ perſecutiones a Romanis Imperatoribus factas vſq; ad tempus Conſtantini Magni. Iſtas enim perſecutiones fuiſſe decem, & non ſeptem, tam à Patribus, quàm à Scriptoribus Eccleſiaſticis traditũ eſt; quarum perſecutionum vltimam Aureolus & Lyranus, quorum veſtigijs inſiſtit Annius, terminant non in tempore Conſtantini, ſiue in Maximiani & Diocletiani, ſed multò poſt in Iuliano videlicet Apoſtata. His accedit, quod ratio interpretandi ſeptem ſigilla, quam tenuerunt Aureolus & Lyranus, & qua maximè innititur Annius, multiplici obnoxia eſt reprehenſioni, vt nos ſuper ſextum Caput Apocalypſis in explanatione ſingulorum ſigillorum oſtendimus.

Refutatio rationis Annij.

†

TERTIA Diſputatio.

Expenditur ſecunda ratio & argumentatio Annij.

7 Secunda ratio & argumētatio Annij eſt huiuſmodi. Beatus Paulus in ſecundo capite Epiſtolæ ſecundæ ad Theſſalonicenſes docet, priuſquam venerit Antichriſtus, futuram diſceſſionem à Romano videlicet Imperio,& ab obedientia Romanæ Eccleſiæ; & hoc videtur tradere tanquam certum aduentus Antichriſti ſignum. Sed quo tempore venit Maometes, iam iſta diſceſſio à Romano Imperio facta erat, Medorum videlicet atque Perſarum, Chaldæorum, Mauritanorum, Ægyptiorum, Aſianorum, & Græcorum: omnes etiam Patriarchatus tam Græciæ,quàm Orientis diſceſſerant ab obediētia Romanæ Eccleſiæ. Hinc itaque apparet Maometem fuiſſe Antichriſtum.

Refutatur ſecunda ratio Annij. 8 Verùm in hac ſecunda ratione nihilo pluſquam in prima ponderis eſt atque roboris: imo ea ratio deſtruit ſententiam, quam Annius probare vult. Iſta enim ratione conficeretur, multo ante Maometem veniſſe Antichriſtum: Multis quippè annis ante ipſum ingens facta eſt diuiſio & diminutio atque deformatio Romani Imperij in multis prouincijs ei ſubiectis,per Gothos, Perſas, Hunnos, Vandalos, Longobardos, qui ante Saracenos Romanum Imperium diu multumque vexauerunt, atque vaſtauerunt. Iam verò diſceſſio Eccleſiæ, & defectio multorum ab obedientia Romanę Eccleſiæ quanta, & quam diuturna eſt facta, & quondam per Arrianos, Heſtitianos, Monotelitas, Pelagianos, & noſtris hiſce temporibus per Lutheranos & Caluiniſtas? Non igitur quælibet, & quomodolibet facta diſceſſio certum aduentus Antichriſti indicium eſt;ſed diſceſſio, & diuiſio Romani Imperij in decem Reges,qui extremo mundi tempore miſerè diſtrahent Romanum Imperium; Hoc enim Daniel Capite ſeptimo ſignificauit per decem cornua, quæ habebat quarta Beſtia ſignificans Romanum Imperium. Illorum autem decem Regum tres primò vincet Antichriſtus, Reges dico. Ægypti, Africæ, & Æthiopiæ; quibus debellatis, reliqui ſeptem Antichriſti ſe ſubmittent Imperio; Atque hoc ſenſiſſe & tradidiſſe Scriptores Eccleſiaſticos affirmat Beatus Hieronymus ſuper ſeptimo capite Danielis: In eandem ſententiam legenda ſunt quæ ſcribit Lactantius libro ſeptimo Diuinarum Inſtitutionum. Talis itaque diſceſſio & deſolatio Romani Imperij quantum ad dignitatem & poteſtatem & nomen eius traditur ab Antiquis proximum certumq; ſignum aduētus Antichriſti,vt probat Irenæus libro quinto ex Prophetia Danielis in capite ſecundo & ſeptimo.

Huiuſmodi porrò Romani Imperij diſceſſio & deſolatio nōdum facta eſt, multis enim ſæculis poſt Maometem, atque adeo etiam nunc, ſummam tenet Romanus Imperator inter Chriſtianos Principes & populos auctoritatem & dignitatem atq; maieſtatem. Huc etiam ſpectat quod ſcribit Beatus Apoſtolus in ſecundo Capite poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes: *& nunc* inquit, *quid detineat ſcitis,* 9

ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore, &c. hæc verba indicant Paulum coram expoſuiſſe Theſſalonicenſibus non venturum Antichriſtum niſi prius diuiſo & diſſoluto Romano Imperio; quoad verò illud ſtaret, non eſſe vnturum Antichriſtum: ſed hoc

Cyrillus. *Tertulianus.*

Paulus non putauit apertè committendum & prodendum litteris, & ideo ſubobſcurè id ſignificauit, unde ſubdit, *Qui nunc tenet teneat donec de medio fiat & tunc reuelabitur ille iniquus*, id eſt, Qui tenent Romanum Imperium, teneant, & regnent, donec ipſum deſtruantur, tunc autem manifeſtabitur Antichriſtus, atque ita locum iſtum Pauli tam Greci quàm Latini ſunt interpretati; idemque ſcribit Cyrillus, Ieroſolymitanus Catacheſi xv. Tertullianus de Reſurrectione, & ad ſcapulam. & in Apologerico: Lactantius libro ſeptimo, Optatus etiam Mileuctanus libro ſecundo contra Donatiſtas. Aiunt porrò iſti ipſi Auctores, ſolitos olim Chriſtanos aſſiduè orare Deum pro conſeruatione Romani Imperij, quod perſuaſum haberent, quoad illud ſtaret, non venturm Antichriſtum, & dilectum iri atrociſſimam, quã ille aduerſus Chriſtianos concitaturus eſt perſecutionem. Videat lector Sanctum Hieronymũ in Reſponſione ad Quæſtionem xi. Algaſię, & Beatum Auguſtinum in libro 20. de Ciuitate Dei, Capite 29.

[...]ctãtius. *[...]tatus.*

†

QVARTA Diſputatio.

Declaratur tertia ratio & argumẽtatio Annij, ſimulque ſuper eadem re Aureoli & Lyrani refertur opinio.

TErtia ratio Annij hæc rō eſt Beatus Ioãnes in decimotertio Capite libri Adocalypſis inſinuit tẽpus aduentus Antichriſti, dicens, *Qui habet intellectum, computet numerũ Beſtia, numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.* Vocabulum autem numeri interdum ponitur in ſcriptura pro tẽpore, vt apud Dauidem, *Notum fac mihi finẽ meum & numerũ dierum meorum, vt ſciam qui deſit mihi.* Dicit igitur Ioãnes numerũ hominis, eſſe numerũ Antichriſti, ſexcenti ſexaginta ſex id eſt, tempus Natiuitatis Chriſti ſecundum humanam naturã, qui toties in Euãgelio appellatur filius hominis, accommodari debere ad numerum eius, id eſt, ad tempus ortus Antichriſti per annos ſexcentos ſexaginta ſex. Voluit autẽ verbis iſtis obſcuris Ioannes ſignificare, quòd a tempore quo natus eſt homo Chriſtus vſque ad tempus quo naſciturus erat Antichriſtus pteriturі erant anni ſexcẽti ſexaginta ſex. Sed eo ipſo tempore, id eſt, annis ſexcentis ſexaginta ſex poſt ortũ Chriſti natus eſt Maometes, nec vllus alius eo tempore fuit qui exiſtimari poſſit fuiſſe Antichriſtus ergo Maometes fuit verus Antichriſtus, ſic Annius.

Pſalm. 3[...]

Aureolos in ſua Compendiaria II expoſitione libri Apocalypſis ſuper caput 13. eius libri, etiam applicãs ad Maometẽ numerũ illum ſexcẽti

Aureolu[s]

ſexaginta ſex ſcribit, quod ſecũd ũ expoſitionẽ Innocentij tertij. Iſti anni ſexcenti ſexaginta ſex intelli gi debent de tempore quo duratura eſt ſecta Saracenorum, Verùm hoc cum euentu rerum non congruit. Si enim computes a tempore Maometis qui cœpit in anno ab ortu Domini ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo vſque ad præſentem annum, iam multo plures ſexcentis ſexaginta ſex annis pręterierunt, cum tamẽ etiam nunc duret ac vigeat iſta ſecta. Alij verò aliter iſtum numerum annorũ interpretantur, & accomodant ad Maometẽ, & legem atque ſectam eius. Sed quia de futuris non eſt aliquid per certitudinem temerè pronuntiandum, idcirco verus intellectus iſtius numeri, Spiritui ſancto relinquatur. Hæc Aureolus. *nocẽtius.*

12 Lyranus autẽ ſuper iſtud Caput 13. libri Apocalypſis arbitratur, numero illo ſexcentorum ſexaginta ſex non denotari tempus vel ortus vel prędicationis, vel regni Maometis, ſed propriè denotari tẽpus mortis eius. Ab ortu enim Domini vſque ad finem Imperij Imperatoris Heraclij, quo imperante vixit Maometes, fluxerunt anni ſexcenti quadraginta tres. Cœpit autẽ Heraclius imperare, ãno Domini, ſexcenteſimo decimotertio, & imperauit annis triginta. Maometes autẽ vixit annis ſexaginta tribus, qui iũcti prioribus efficiunt ſeptingentos ſex annos, Verum ex his annis detrahẽdi ſunt anni, quibus vixit Maometes imperante Heraclio, ne bis eoſdem annos computemus. Opinatur verò Lyranus iſtos annos fuiſſe quadraginta quibus demptis ex illo numero ſeptingentorum ſex annorum, reſtant præciſè ſexcenti ſexaginta ſex anni ab ortu Domini vſque ad mortem Maometis. ita Lyranus. *ranus.*

QVINTA Diſputatio.

Refellitur proximè dicta ratio Annij.

TErtia hæc Annij ratio & argumẽtatio, nihilo melior, duabus prioribus, quin etiã leuior & putidior eſt Principio, falſum eſt illud quod ſumpſit Annius, vocabulum numeri præciſè ſumptum in ſacris literis interdum poni pro tempore, nullum enim in ſacra ſcriptura huiuſmodi vſurpationis exemplũ reperire licet. Nam in teſtimonio Dœuidis quod ipſe adhibet, non dicitur præciſè, *Notum fac mihi numerum*, ſed cum adiunctione *numerum dierum meorum* quod apertè denotat tempus, is enim loquendi modus non ſum in ſacris ſed etiã in profanis litteris, & in vulgari hominum ſermone frequenter vſurpatur pro tempore. Sed hoc Annium nihil adiuuat. Deinde, Beatus, Ioannes eo in loco non loquitur de numero temporis vel ortus, vel regni, vel mortis Antichriſti, ſed de numero ſignificato per litteras nominis eius, vt in eius loci explanatione omnes tradunt Interpretes, & verba proximã antecedentia demonſtrant, quibus ſignificat Ioannes tale futurum Antichriſti nomen, vt eius nominis literæ Grçcæ reddant illum numerum ſexcenti ſexaginta ſex. 13 *Pſalm. 38.*

Præterea falſum eſt, numerum annorum ſexcentorum ſexaginta ſex ab ortu Domini quadrare ad tempus vel Natiuitatis, vel prædicationis, vel mortis Pſeudo prophetæ Maometis, quod manifeſtũ fit legenti ſcriptores qui Chro- 14

no-

Digitized by Google

nologiam vitæ, ac rerum geſtarũ, obituſque Maometis ſcriptis prodiderunt. *Mattheus Palmerius* Mattheus Palmerius Florentinus, ſatis laudatus Chronographus circa annum Domini quingenteſimum nonageſimum ſeptimum ſic ait: Maometes naſcitur, qui poſtea tanquam magnus Dei propheta Saracenis leges dedit, & naſcitur in Arabia: & circa annum Domini ſexcenteſimum vigeſimumtertium ait, Maometem cępiſſe profiteri ſe prophetã Dei, & ſuos ſectatores vocaſſe Saracenos, à Sara legitima vxore Abrahæ, quaſi legitimos diuinæ promiſſionis ſucceſſores. Et in anno Domini ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo ſignat tẽpus mortis Maometis, ex quo apparet Maometem nec annũ ætatis quadrageſimum exceſſiſſe, & multis annis obiiſſe ante ſexcẽteſimũ ſexageſimũ ſextũ annũ ab ortu Domini Noſtri. Et præter Palmerium idem tradũt plures alij. *Cedrenus.* Cedrenus in Compendio Hiſtoriarũ ſcribit eũ eſſe mortuũ anno Domini ſexcenteſimo trigeſimo. *Maſeus.* Maſeus in Chronico Hiſpaniæ ſignat eius obitum in anno Domini ſexcenteſimo vigeſimo octauo. Martinus Polonus tradit ſurrexiſſe Maometẽ prophetã Saracenorum circa annum duodecimum Imperij Heraclij, cuius Imperij exordium facit anno Domini ſexcenteſimo duodecimo. *Martinus Polonus.* Genebrardus in ſua Chronologia, aſſerit Maometem natum anno Domini quingenteſimo nonageſimo ſecundo, & anno ſexcenteſimo vigeſimo primo eũ iura & leges dare cœpiſſe, *Genebrar.* decennium regnaſſe in Arabia, mortuum eſſe anno Imperij Heraclij decimoſeptimo. Cum autem Heraclius regnare cœperit circa annum Domini ſexcenteſimum duodecimum, Maometes verò natus ſit circa annum Domini quingenteſimum nonageſimum ſecundum, inde ſequitur non perueniſſe ad annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum. Apparet igitur ex his quæ dicta ſunt, numerũ illũ ſexcenti ſexaginta ſex, etiam ſi applicetur ad numerum ſexcentorum ſexaginta ſex annorũ, qui ab ortu Domini fluxerunt, nullo tamen modo quadrare ad tempus vel prædicationis, vel regni, vel obitus ipſius Maometis.

SEXTA Diſputatio.

Excutitur opinio Genebrardi opinantis vel ipſum nomen Maometis Græcè ſcriptum arguere fuiſſe eum Antichriſtum.

Genebrardus In ſua Chronologia, eo quẽ paulo ſupra citaui loco, numerum illum ſexcenti ſexaginta ſex verè intelligens de numero nominis Antichriſti, opinatur, eum numerum deſignari per literas, quas habet nomen Maometis Græcè ſcriptum. Sunt autem literæ eius nominis octo M.A O.M.E.T.I.S: apud Græcos enim, apud quos literæ Alphabeti Græci ſingulæ denotant aliquem numerum, M, ſignificat quadraginta, A, vnum, O, ſeptuaginta, M, quadraginta, E, quinque, T, triginta, I, decem, S, ducenta, Ex his autem omnibus numeris ſignificatis per octo literas in nomine Maometis Græcè ſcripto contentas, cõficitur numerus ille ſexcentorum ſexaginta ſex, quẽ B. Ioan. dixit eſſe numerũ nominis Antichriſti. Atque hinc probabilẽ duci coniecturam putat Genebrardus, Maometem fuiſſe Antichriſtum. 15 *Genebrar.*

Sed eſt profectò iſtiuſmodi argumentatio valde topica, ob idque perinfirma Nam cum multa ſint nomina quorum litteræ reddunt 16 *Genebrardus refellitur.*

illum ipſum numerum ſexcẽtorum ſexaginta ſex, concluderetur vtique, ſi ratio Genebrardi admitteretur, multos ex his qui iam fuerunt, & nunc ſunt, & poſtea futuri ſunt, fuiſſe, & eſſe, & fore Antichriſtos. Ecce ſecundum Iræneũ & Hyppolitum, nomen Antichriſti erit Teitan: ſecundum Ticoniũ & Andream Cæſarienſem, nomẽ Antichriſti erit LAMPETIΣ: ſecũdum Aretham LATEYNOΣ. ſecundum Primaſium, A'NTEMOM: quodlibet enim iſtorum nominum habet literas ſignificantes numerum illum ſexcentorum ſexaginta ſex. Tanta porrò varietas opinionum de nomine Antichriſti ex eo nata eſt, quod literæ Græcæ ſignificantes numerũ ſexcentorum ſexaginta ſex, in multa & varia nomina conuenire poſſunt. Non igitur ſatis eſt ad probandum aliquem fuiſſe Antichriſtum, oſtendere in nomine eius contineri literas, quæ denotant numerum illum ſexcentorum ſexaginta ſex: Sed præter hoc adeſſe debent cætera omnia, quæ de Antichriſto, & à prophetis prædicta, & à patribus memoriæ prodita ſunt.

17 Abſoluimus priorem partem huius diſputationis aduerſus Annium, in qua oſtendimus, inanes & futiles eſſe tres principales rationes, quibus ille probare conatus eſt, Maometem fuiſſe verum Antichriſtum. Sequitur poſterior pars huius noſtræ tractationis aduerſus eundem Annium, in qua ponuntur ſeptem rationes, quibus oſtenditur, perabſurdum eſſe opinari, Maometem fuiſſe Antichriſtum, & reſponſiones Annij ad eas rationes confutantur.

†

SEPTIMA Diſputatio.

Ponitur prima Ratio, & Annij ad eam Reſponſio reijcitur.

SEptem Rationũ quibus probari poteſt, Maometem non fuiſſe Antichriſtum, prima eſt huiuſmodi. 18 Eſt generalis atque omnium fidelium communis ſententia, nondum adueniſſe Antichriſtum, ſed eum prope finẽ mũdi venturum: ergo Maometes, qui annis abhinc circiter mille, & venit, & mortuus eſt, non fuit Antichriſtus. Ad hanc rationẽ quadrupliciter Annius reſpondet. Primò, ait iſtã eſſe opinionẽ vulgi; non eſſe autem probabile, quod videtur vulgo, ſed quod videtur ſapientibus, vt docet Ariſtoteles in primo libro Topicorum. Deinde, etiamſi opinio iſta ſit aliquorum Doctorũ, non eſt tamen, inquit, eorum, qui literaliter expoſuerunt B. Ioannis Apocalypſim, ſed eorum, qui tantum allegoricè, ac myſticè interpretati ſunt. Ad hæc, ait, poſteriores Doctores in hoc ſecutos eſſe priores Doctores, qui præceſſerũt aduentum Maometis, & idcirco tunc verè dixerunt, nondum adueniſſe, ſed venturum eſſe Antichriſtum Quarto & poſtremo loco reſpondet, dupliciter poſſe nos loqui de Antichriſto, vel tanquam de vna aliqua ſingulari perſona, vel de ſecta eius, cuius ille eſt quaſi caput, & ſectatores illius ſunt tanquam membra ipſius: Solet autẽ ſcriptura eiuſmodi caput, & membra eodem ſæpius nomine appellare: exẽpli cauſa, Hoc nomẽ Iacob,

Quadruplex Annij reſponſum ad primam rationem.

vel

vel Iſrael, non ſolum illi Patriarchæ qui fuit filius Iſaac, ſed etiam poſteritati eius non raro in ſacris literis tribuitur: Nam Deus Exodi 4. populum Hebræum appellat filium ſuum primogeniŭ Iſrael. Quoniã igitur ſecta Maometi duratura eſt vſque ad finem mundi, & in nouiſſimo mundi tempore, atrociſſima bella per gentes Gog & Magog concitabit, & geret aduerſus Chriſtianum populum, idcirco vltima illa pars ſectæ Maometanæ potiſſimum inſignitur, & appellatur nomine Antichriſti. Et hæc eſt quidem Annij quadripartita reſponſio ad primam noſtram Rationem.

19 Sed hæc eius reſponſio talis eſt, vt & meritò debeat; & facile refelli queat. Primo enim, generalem eſſe omnium fidelium ſenſum atque ſententiam, non modo nunc, ſed omnibus ſuperioribus temporibus vſque ab exordio Eccleſiæ, quod Antichriſtus prope finẽ Mũdi venturus ſit, pro magno & valido ducendum eſt argumento. Tã generalis etenim, & antiqua fidelium exiſtimatio, aperte indicat eam eſſe vetuſtiſſimam certiſſimãque Traditionem ab Apoſtolis vſque profectam: præſertim verò cũ ea ſententia non ſit tantum vulgi, ſed omnium Doctorũ, qui de Antichriſto ſcripſerunt: quorum concors eſt ſententia, Antichriſtum nouiſſimo mundi tempore venturum, & perſecutionem eius proximè futuram ante generale omniũ hominum Iudiciũ. Nec illi loquuti ſunt de Antichriſti ſecta, vel ſectatoribus; ſed de ipſa eius ſingulari perſona, cui talia tribuunt, qualia ſectæ, & ſectatoribus eius haud quaquam conuenire poſſunt vt patet conſideranti eorum, dicta, & ex his quæ nos in proceſſu huius Diſputationis dicturi ſumus manifeſtum erit.

OCTAVA Diſputatio.

Super Annij reſponſione ad ſecundam rationem qua probatur Maometem non fuiſſe Antichriſtum.

POnit contra ſuam ſententiam Annius ſecundam rationẽ ductam, vt ipſe putat, ex auctoritate Beati Auguſtini: in quodam inquit libello, quem de Antichriſto ſcripſit Auguſtinus, ait, futurum ex gente Iudæorum Antichriſtum, & futurum ex Tribu Dan, & naſciturum Babylonæ: hæc autem tria nullo modo conueniunt Maometi, is enim nec Iudæus fuit, nec Babylonæ natus, ſed Arabs, & in Arabia genitus. Ad hoc ita reſpondet Annius, Auguſtinum iſta dixiſſe non hiſtoricè & literaliter loquendo, ſed allegoricè ac myſticè, in quo genere interpretandi Doctor ille multũ excellit. Significare autem voluit Auguſtinus Antichriſtum aſſumpturum in legem ac ſectam ſuam nonnullas Iudæorum ceremonias, vt circumciſionẽ & Sabbati obſeruantiam, & quædã alia, quo magni ſibi conciliet Iudæos, Et hoc reuera fecit Maometes, qui etiam ſecundum myſticum ſensũ dici põt fuiſſe ex Tribu Dan; Dan enim filius fuit Iacob ex ancilla; p quod ſignificatus eſt Maometes, is enim fuit ex gente Agarenorum, qui originem trahunt ab Iſmaele filio Agar, quæ fuit ancilla Abrahæ. Quod verò dicitur Antichriſtum Babylonæ naſciturum, benè ſecundum myſticam intelligentiã aptatur Maometi: Babylõ enim vo- 20

catur mater fornicationum, id eſt, Idololatriæ, ſiquidem ibi cœpit illa & maximè inquit: Maometes autem fatetur parentibus ſe natum eſſe Idololatris, & ſe Idololatriæ innutritum eſſe: Certè in ſuo Alcorano facit Deum ita ſecum loquentem: Pauper fuiſti, & ditaui te: Idolis ſeruiuiſti, & vocaui te; Hæc Annius.

Refutatio Annij.

21 Sed eſt profectò valde friuolum & nugale reſponſum hoc Annij Principio libellum de Antichriſto quem ſub nomine Auguſtini citat Annius, non eſſe ingenij, & facundiæ Auguſtinianæ opus, multis, & manifeſtis conſtat argumentis. Deinde, auctor illius libelli quicumque is fuerit, non allegoricè, & myſticè, vt inquit Annius, ſed omnino hiſtoricè loquitur de Antichriſto. Sed ſunt complures alij Auctores iſtius libelli, multo grauiores & celebriores Scriptores, etiam ipſo Beato Auguſtino vetuſtiores, qui tria illa ſupra dicta de Antichriſto apertè, & affirmatè tradiderunt: Antichriſtum enim eſſe futurum Iudæum & Circumciſionem, & diem Sabbati ſeruaturum, ait Hieronymus ſuper Caput 11. Danielis & putatus vulgo Ambroſius in ſecundum Caput ſecundæ Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, Beatus etiam Martinus apud Sulpitium in ſecundo libro, & Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi xv. necnon & Beatus Gregorius libr. 11. Epiſtolarum 3. Futurũ porro Antichriſtum ex tribu Dan tradit Irenæus libro v. & Hyppolitus in oratione de conſumatione ſeculi, Ambroſius de Benedictionibus Patriarcharum, Auguſtinus quæſt. 22. in librum Ioſue, Theodoretus quæſt. 109. in Geneſim, Beatus Gregorius libr. 31. Moralium Cap. 18. necnon & Damaſcenus libro 4. de fide orthodoxa capit. 27. Denique hoc ipſum tradũt Interpretes libri Apocalypſis ſuper Caput ſeptimum eius libri, vt Andreas Cæſarienſis, Beda, Aymo, Anſbertus, Anſelmus, Richardus, & plures alij. Cum igitur omnes ſupradicti Auctores hiſtoricè loquentes de Antichriſto, affirmẽt fore ipſum genere Iudæum & ex tribu Dan, & naſciturum Babylonæ: Hæc aũt reuera nequaquam Maometi conueniant, velit nolit, fateri cogitur Annius, ſententiam iſtam ſuam de Maomete, contra omnium eſſe Patrum, & Catholicorum Eccleſiæ Doctorum doctrinam & ſententiam.

Hieronymus.

NONA Diſputatio.

Refellitur Annij Reſponſio ad tertiam rationem quod Maometes non fuerit Antichriſtus.

TErtia Ratio, qua demonſtratur, Maometem non fuiſſe Antichriſtum, eſt huiuſmodi. Diuina ſcriptura apud Danielem capite ſeptimo & duodecimo, ſignificat, Antichriſti regnum vel potius perſecutionem fidelium ab eo concitandam, duraturam eſſe per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id eſt vt omnes interpretantur, per tres annos & dimidium anni. Hoc autem nullo modo aptari poteſt ad Maometis regnum, vel ad eius ſectam: nã & illius principatus multo fuit diuturnior, eiuſque ſecta ab hinc mille ferme annis cœpta, etiam nunc permanet. 22

Loci Da-nieli & 1

23 Ad hanc rationem dupliciter Annius reſpondet. Primò ait, ſupradictis verbis ſignificari regnũ

Ann... ſponſ... tertia... tione.

Anti-

Antichriſti, id eſt, Maometis, quantum ad vltimam partem ſectæ & regni eius futuram paulo ante finem Mundi; quam B. Ioannes in Apocalypſi Capite vigeſimo deſignauit vocabulo Gog, & Magog. Huius itaque ſectæ Antichriſti ſiue Maometis nouiſſima perſecutio aduerſus fideles Chriſti, durabit per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id eſt, per tres annos & dimidium. Hæc iam reſponſio propterea non multum placet Annio, quod ei myſtica magis, quam literalis eſſe videatur. Quocirca ſubijcit alteram reſponſionem, quam ipſe magis approbat, quod eam putet eſſe literalem. Ait in ſupradictis illis verbis Danielis, vocabula illa *Tempus & tempora* nō ſignificare tempus propriè dictum ſiue temporariam durationē, ſed ſignificare regnum & dominationem temporalem, & ſecundum hanc ſignificationem & intelligētiam, dictum illud Danielis optime aptatur Maometi. Tres ènim ſunt partes totius terræ habitabilis, Aſia, Africa, & Europa: & Aſia quidem fere duplo maior eſt quam Africa; Europa duplici olim regebatur Imperio, altero Græco, ſiue Conſtantinopolitano; altero Latino ſeu Romano. Veriſſimè igitur à Daniele prædictum eſt, regnaturū eſſe Antichriſtum per tempus, & tempora, & dimidium temporis: quia Maometes per ſectam ſuam triplex Imperium adeptus eſt. Primum enim inuaſit regnum Africæ, quod ſignatur per *tempus*: Deinde obtinuit regnum Aſiæ, quod ſignatur per *tempora*, in duali numero poſitum, quia, vt dictū eſt, Aſia quaſi duplo maior eſt q̃ Africa: Denique dimidiatum Europæ Imperiū rapuit, Græcū videlicet & Conſtantinopolitanum Imperium. Sic Annius.

tio 24 Verū in huiuſmodi reſponſione Annij multa ſunt meritò improbāda. Primo, q̃ Daniel in illis verbis loquatur de ipſa Antichriſti perſona, & de duratione perſecutionis eius contra fideles Chriſti, cõcors eſt omniū & Danielis, & libri Apocalypſis Interpretum, omniumq; Doctorum ſententia: vt mirari ſatis non queam ingentem Annij vel inſcitiam, ſententiam Doctorū omniū ignorantis; vel temeritatē, arrogantiam, impudentiam, tot, tātorumque virorum auctoritatem aſpernātis, & pro nihilo ducentis. Deinde nuſquā in diuina ſcriptura vocabulū (tēpus) ſignificat tēporale regnū, & dominationē: eſt enim ſanè quā ridiculus ipſe Annius, qui ad hoc probandū affert illa verba Dauidis, *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam* Pſal. 18. & illa Pauli: *Dies enim mali ſunt*: hęc enim teſtimonia nihil ad rem facere, apertè videt, etiam qui non acutè videt. Epheſ. 5 Multo minus reperire licet, in ſacris literis vocabulum tēpus ſignificare Aſiam, vel Africā, vel Europā. Quomodo igitur Annius tam confidenter ſua figmenta aſſerere, & nobis obtrudere auſus eſt, quæ nulla ſcripturæ, aut probati cuiuſpiam Doctoris auctoritate firmantur: quin etiam, & Scripturæ, cunctiſque Doctoribus aduerſantur. Nempe, iſta phraſis: *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis* tribus in locis diuinæ ſcripturæ reperitur primo apud Danielem Capite ſeptimo, vbi loquens de quarta beſtia, q̃ ſignificabat quartum regnū terrenū, id eſt, Monarchiam & Imperium Romanorum, ait, cornua decē èius Beſtiæ ſignificare decem Reges in quarto illo regno futuros; poſt quos ſurrecturus erat alius Rex potentior illis, & *tres inquit, illorum humiliabit, & ſermones contra Excelſum loquetur, & Sanctos Altiſſimo conteret, & tradentur in manu eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Quis non videt, illud, *vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis* ſignificare certū quoddam temporis ſpatium

tiũ,quo ille præualebit aduerſus ſã ctos,nec poſſe id vllo modo optari ad Regnum Aſiæ,& Africæ,& Europæ.Idem Daniel iterũ ea phraſi vſus eſt in capite 12.Nam illi ex Angelo percunctanti *vſque quo finis horum mirabilium.* Reſpondens ille iurauit per viuentem in eternæ,*quia in tempus & tempora,& dimidium temporis* qua locutione proculdubio deſignauit certum aliquod temporis ſpacium,non autem regnũ aliquod temporale,vt dixit Annius. Denique reperitur hęc ipſa phraſis apud Beatum Ioannem in duodecimo Capite Apocalypſis: vbi loquens Beatus Ioannes de muliere, quæ amicta erat ſole,& ſubiectam pedibus ſuis lunam habebat,ſic ait, *Data ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ,& volauit in deſertum,in locum ſuum vbi alitur per tempus,& tempora, & dimidium temporis,à facie ſerpentis.* Vel vnus hic locus euidenter conuincit, ineptiſſimam eſſe illam Annij Interpretationem de tribus terræ partibus,vt quæ ad hunc locũ Apocalypſis nullo modo congruat.Immo quod Ioannes in hoc loco dixit *Per tempus & tempora, & dimidium temporis* Idipſum paulo ante in eodẽ capite apertius dixerat appoſito certo numero dierũ, ita ſcribens. *Mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam diebus mille ducẽtis ſexaginta*:qui numerus dierum efficit tres annos &dimidium anni,minus decem & octo diebus,qui dies ei numero deſunt ad complementum trium annorum & dimidij anni.Si enim dixiſſet,diebus mille ducentis ſeptuaginta octo,eo vtique numero integros tres annos,& dimidium anni expreſſiſſet.Cur autem Beatus Ioãnes illos decem & octo dies omiſerit,cauſã requirat lector ab Interptibus libri Apocalypſis, præſertim verò à noſtro Ribera,cuius nõ eſt ſuper ea re aſpernabilis cõiectura.

DECIMA Diſputatio.

Exponitur Annij Reſponſio ad quartam rationem,quæ eſt de Henoc & Elia futuris Antichriſti aduerſarijs, & prænuncijs ſecundi aduentus Domini ad Iudicium.

Qvarta Ratio cõtra Anniũ ita ſe habet Ex ſacra Scriptura,ex antiquiſſima Eccleſiæ traditione, ex Patrũ ſententia,ex communi ſenſu populi Chriſtiani conſtat, quo tempore venturus eſt Antichriſtus,& paulo ante diem Iudicij,Deum eo tempore miſſurum duos quaſi teſtes veritatis,Henoc & Eliam:qui reiegãt & reſoluãt fraudes Antichriſti,eiuſque doctrinam expugnent, furorẽ reprimant,retundant conatus, & fideles in fide Chriſti confirment, & errore deceptos ab Antichriſto reuocent ad veritatem.De iſtis duobus extat in huius libri capite vndecimo illuſtris Beati Ioannis prophetia.In hæc verba.*Dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta,amicti ſaccis.Hi sũt duæ oliuæ,& duo Candelabra in conſpectu Domini terra ſtantes. Et ſi quis voluerit nocere eis,ignis exibit de ore eorum & deuorabit inimicos eorum. Hi habent poteſtatem claudendi cęlum ne pluat diebus prophetiæ ipſorũ,& poteſtatẽ habent ſuper aquas,conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunque voluerint, & cum finierint teſtimonium ſuum,Beſtia,quæ aſcẽdet de abyſſo,faciet aduerſus eos bellum vincet eos,& occidet illos.* Hęc Beati Ioannis prophetia de illis duobus teſtibus,ſecundum interpretationem ferè omnium eius libri explana-

planatorum,aliorumque Doctorũ pertinet ad Henoc & Eliam. Ergo ſi tempore Antichriſti venturi ſunt Henoc & Elias,cum iſti nec tempore Maometis, neque vſque adhuc venerint,iam mille propemodum annis poſt Maometem tranſactis, euidenter concluditur,nec Maometem,nec vllum eorum qui antehac fuerunt, verum fuiſſe Antichriſtum.

26 Ad hanc rationem ita reſpondet Annius. Iſtud inquit, de Henoc & Elia venturis contrà Antichriſtum nuſquàm reperitur in ſacris & Canonicis libris,ſed eſt opinio popularis,nata ex Traditionibus Iudæorum, & Iudaizantium Hæreticorum,vt ait Beatus Hieronymus ſuper illis verbis Malàchiæ: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetã priuſquã veniat dies Domini magna, & horribilis &c.* docet enim Hieronymus per Eliam,ſecundum myſticum sẽſum,eſſe ſignificatum Ioãnem Baptiſtam,percurſorem primi aduentus Domini,de eo namque Gabriel dixit Zachariæ patri eius: *Ipſe præcedet eum in ſpiritu & virtute Eliæ* & Dominus in Euãgelio loquens de Ioãne Baptiſta, *Elias,* inquit, *iam venit, & fecerunt in eum quæcumque voluerunt,& ſi vultis recipere,ipſe Ioannes eſt Elias* non igitur apud Malachiam nomen Eliæ ſignificat propriè verum illum Eliã,ſed miſtycè vel Ioãnem Baptiſtam,vel vt inquit Hieronymus,chorum prophetarũ,id eſt perfectorum Doctorum,feruentiũ prædicatorum, & acrium pro pugnatorum fidei Chriſtianæ.

27 Deinde obijcit Annius ſibi ipſi auctoritatem & ſententiam Beati Auguſtini affirmãtis,eſſe in Eccleſia & in populo Chriſtiano receptiſſimum atque celeberrimum, in extremo mundi tempore Eliam vẽturum eſſe, qui ſua prædicatione Iudæos ad fidẽ Chriſti conuertet. Cui obiectioni ſic occurrit Annius. Auguſtino,inquit, qui antiquã & communẽ populi opinionẽ ſecutus eſt de Elia venturo in nouiſſimis mundi temporibus,ſi eius dicta nõ ſunt reijcienda,ſed ad bonum ſenſum accomodanda,ita reſpondendũ eſt. Elias in propria perſona nõ eſt pugnaturus cum perſona Antichriſti, qui vocatur in Apocalypſi Pſeudopropheta, ſed cum eius ſecta,quæ ibi nominatur Beſtia: Hæc enim ſecta Maometis, quem putamus fuiſſe Antichriſtum, in vltimis mundi temporibus per gentes Gog & Magog, maximis viribus acerrimè oppugnabit Eccleſiam & populum Chriſtianum. Ego autem inquit Annius, per Enoc & Eliam vẽturos,vt uulgo creditur ad repugnandũ Antichriſto,ſignificari arbitror,per Henoc quidem Imperatorem eo tempore futurum,Chriſtianæ fidei ac Religionis propugnãdæ ac tuendæ Zelantiſſimũm: per Eliam verò,Pontificem Maximum qui duo extremis illis mundi temporibus per ſe,& per ardentiſſimos prędicatores Euangelij, & per milites fortiſſimos Chriſtiani nominis defenſores validiſſimè dimicabunt cum gentibus illis Gog & Magog;& quibus debellatis atque profligatis,fœliciſſimam referent victoriam,& lætiſſimam pacẽ Chriſtiano populo afferent. Hactenus reſponſio Annij ad quartam rationem enarrata eſt.

VNDECIMA Diſputatio.

Supradicta Reſponſio Annij ad quartam rationem de aduentu Enoc & Eliæ refutatur.

SVpradicta Reſponſio Annij ad quartam rationẽ, licet ei valde acuta, & probabilis eſſe, penituſque rationem quartam diſſoluere videatur; ea tamen ſi be- 28

ne conſideretur, talis eſt, vt euidenter prodat & arguat ignorantiam eius cum ingenti confidentia & temeritate coniūctam; quod ex paucis quæ ſubijciam fiet lectori manifeſtum, Principio, Annius magna dicit aſſeueratione, nuſquam in libris canonicis & ſacris reperiri, Henoc & Eliam in extremis mundi temporibus eſſe venturos: At enim quatuor in locis diuinæ ſcripturæ id expreſsè traditū eſt. Primus locus eſt in capite quarto prophetiæ Malachiæ, vbi hæc referuntur Dei verba; *Ecce ego mittam vobis Eliā in prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet Cor Patrum ad filios, & Cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniant, & percutiant terram anathemate.* Quod autem Malachias iſtis verbis locutus ſit de propria perſona Eliæ, claro eſt indicio, & præualido argumento, quod auctor libri Eccleſiaſtici in Capite quadrageſimo octauo loquens de laudibus Eliæ prophetæ, virtutes eius, ac res geſtas commemorando hæc ipſa verba Malachiæ de ipſo Elia ponit Et 70. Interpretes pro eo, quod Latina tranſlatio habet in illo Malachiæ loco, *Eliam prophetam* ipſi habent *Eliam Theſbitem* nempe vocabulo patriæ propriā illius prophetæ perſonam deſignantes: vt eorū tranſlatio nullum prorſus reliquū faciat locū ambigēdi de vero Elia locutum eſſe in eo loco Malachiam.

Locus Malachiæ cap. 4. copioſe tractatus.

29 Beatus Chriſoſtomus in Homilia quinquageſima octaua in Matthæum tractans hæc verba Malachiæ, & ponderans quod vocauerit Eliam Theſbitem: vide; inquit, exactam diligentiam prophetiæ prædicationis, nam quia propter myſterij ſimilitudinem, Ioannes quoque poterat nominari Elias; ne confuſio fieret, patriam eius adſcripſit, Eliam Theſbitem appellans, Ioannes enim non erat Theſbites: Cætera quæ Chryſoſtomus deinceps ſubdit, videat lector apud ipſum. Iſtam quoque lectionem 70. Interpretum de Elia Theſbite habent in Cōmentarijs ſuis in Malachiā Hyeronimus Cyrillus, Theodoretus. Adhæc Malachias eo loco ait, Eliam venturum vt conuertat Hebræos, & ſicut in Capite 48 Eccleſiaſtici ſcriptum eſt, *vt reſtituat tribus Iacob*; hoc aūt non præſtitit Ioannes Baptiſta, pauciſſimi quippe Iudæorū per eum cōuerſi ſunt ad Chriſtū. Denique, manifeſtè loquitur Malachias de aduentu futuro ante diem Iudicij, appellans eū diem Domini magnum, & horribilem, in quo terra percutienda eſt anathemate. Hoc aūt minimè conuenit in tēpus primi aduentus Domini, id enim tēpus diuina ſcriptura vocat tēpus acceptabile, & diē ſalutis, in quo dominus venit, non vt iudicet mūdum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Apparet igitur ex his quæ diximus Malachiā eſſe locutum de aduentu veri Eliæ ante diē Iudicij. Sed, nec ante Mao-metem, nec tempore ipſius, nec poſt ipſum vſq; ad hodiernā diē venit Elias talia faciens, qualia de eo prædicta ſunt: ergo nec Maometes neque vllus eorū qui antehac fuerunt, verus fuit Antichriſtus.

Sanctus Chriſoſto.

Iran 3.

Sed nobis opponitur ab Annio 30 auctoritas Beati Hieronymi qui ſuper eo Malachiæ loco ſcriptū reliquit, in illis Malachiæ verbis per nomen Eliæ ſignificari vel vniuerſum chorum Prophetarū vel Ioannem Baptiſtam præcurſorem Domini, qui ſimilē Eliæ ſpiritū, & virtutē habuit. Immo addit, putare verū Eliā venturū ante Domini aduentū, ſententiā fuiſſe Iudæorū, & Iudaizantiū Hæreticorū. Ponam hic verba Hieronymi: Iudæi, inquit, & Iudaizantes Hæretici, ante ſuum Meſſiam putant eſſe venturum Eliā, & reſtiturum omnia. Vnde in Euangelio propoſita eſt Chriſto hæc quæſtio: *Quid eſt quod Pharisæi dicunt, quod Elias venturus*

turus eſt, quibus ille reſpondet: *Elias quidem veniet, & ſi creditis, iam venit*: in Elia Ioannem intelligens. Sic ibi ſanctus Hieronymus: Cuius verba magnam in dubitationem Rupertum adduxerunt in explanatione illius loci Malachiæ, vtrum Elias, ſicut plerique arbitrantur, venturus ſit in propria perſona; an verò non ipſe, ſicut vir illuſtris B. Hieronymus ſentire videtur. Sanè Malachiam, ſecũdum literalem ſenſum, locutum eſſe de Ioanne Baptiſta, pluribus diſputat Paulus Burgenſis in ſecunda ſua Additione ad poſtillas Nicolai de lyra in eum locum Malachiæ: ad eandem quoque ſententiam propenſiſſimus eſt Ianſennius in ſuis Cõmẽtarijs ſuper quadrageſimũ octauum Caput libri Eccleſiaſtici.

Rupertus.

Paulus Burgenſis.

Explicatur obobſcura quadã ſententia B. Hieronymi ſuper locũ Malachiæ ſupra citatum.

31 Sed enim ad B. Hieronymi auctoritatem, in qua putat Annius magnum eſſe præſidium ſententię ſuæ, reſpondeo tripliciter. Primũ dico Interpretationem illam verborum Malachiæ, non eſſe traditã à Sancto Hieronymo tanquam literalem & hiſtoricã, ſed quaſi myſticam & ſpiritualem. Cuius rei duplex manifeſtum eſt indicium: Cum enim Malachias ibi loquatur hiſtoricè de Moſe & Elia, ipſe trãsfert id ad ſpiritualem intelligentiam, dicens, per Moſen ſignificari legis mandata, per Eliam verò, chorum prophetarum: Id quoque probat ex interpretatione nominis Eliæ, quod Latinè ſonat Deus meus; & nominis Theſbites, quod ſignificat conuerſionem, ſiue pœnitentiam. Hæc autem dicta Hieronymi, nemo eſt qui non videat, ad myſticum & ſpiritualem ſenſum pertinere, non autem ad hiſtoricum & literalem. Deinde aio, quod Hieronymus dixit, errorem fuiſſe Iudæorum & Iudaizantium Hæreticorum, putare, Eliam etiã venturum eſſe antè Meſſiæ aduentum, ſinè dubio intelligendum eſſe de priori aduẽtu Meſſiæ, in quo putabant Iudæi, eum magna cum potentia & gloria eſſe venturum, & aduentus eius Eliam prophetam futurum eſſe præcurſorem atque prænuncium: Cum tamen Elias propheta poſterioris aduentus Domini ad iudicium futurus ſit præcurſor, prioris verò aduentus non verus Elias in propria perſona, ſed myſticus Elias, id eſt, Ioãnes Baptiſta ſpiritum & virtutem Eliæ habens, præcurſor futurus erat. Denique reſpondeo, de germana B. Hieronymi ſententia de vero Elia venturo ante ſecundum Domini aduentum, dubitari nullo modo poſſe: Id enim ipſe ſuper illis verbis, quæ refert Matthæus capite decimo ſeptimo *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia* non ſolum apertis, ſed conceptis etiam verbis ſcriptum reliquit: Sic enim ait, Ipſe Elias, qui venturus eſt in ſecundo Saluatoris aduentu, iuxta corporis fidem; nunc per Ioannem Baptiſtam venit in virtute & Spiritu. Hęc ſanctus Hieronymus.

Pro clauſula huius Diſputationis referam hic, quod de aduentu Eliæ in extremis Mundi temporibus ſenſit. B. Auguſtinus, & in vigeſimonono Capite libri vigeſimi de Ciuitate Dei, ſcripſit his verbis; Per Eliam Theſbitem, magnũ ſanè mirabilemque prophetam, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante Iudicium, Iudæos in Chriſtũ verum, id eſt, in Chriſtum noſtrũ eſſe credituros; celeberrimum eſt in ſermonibus, cordibuſque fidelium. Ipſo quippè ante aduentum Iudicis Saluatoris, non immeritò ſperatur eſſe venturus, qui etiam nũc viuere creditur: Curru namque igneo raptus eſt de rebus humanis, quod euidentiſſimè ſacra ſcriptura teſtatur. Hæc Auguſtinus, qui hæc dixit explanans verba illa Malachiæ de Elia, ſuper quibus nunc diſputamus. 32

S. Auguſtin.

4 Reg. 2.

DVODECIMA Diſputatio.

Explicantur duo alia Scripturæ loca de aduentu Henoc & Eliæ.

33 SEcundus locus Scripturæ de aduẽtu Henoc, & Eliæ eſt in libro qui inſcribitur Eccleſiaſticus: in cuius capite quadrageſimo quarto de Henoc verba ſunt huiuſmodi: *Henoc placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, vt det Gentibus pœnitentiam.* Loquitur Auctor eius libri de vero Henoc, qui fuit ante diluuium, & ait, eum poſt translationem ipſius venturum ad dandam Gentibus pœnitentiam: nondum autem ille venit: ergo venturus eſt in poſterum, ſcilicet in nouiſſimo Mundi tempore, vt eſt communis Patrum & Doctorum ſententia, vt exemplo vitæ ſuæ, & per ſuam prædicationem adducat Gentes ad agendam pœnitentiam. Ex quo ẽt licet intelligere, eum nõdum eſſe mortuũ, ſed adhuc viuere: quod apertè oſtendunt illa Pauli verba, *Henoc translatus eſt, ne videret mortem* Eſt igitur A nius ſanè quam ridiculus, qui per Henoc ſignificari dixit Chriſtianiſſimum quendam Imperatorem in extremis Mundi temporibus futurum, & contra Sectatores Antichriſti pro Chriſtiano populo fortiter & fęliciter pugnaturum.

Locus Eccleſiaſtici cap. 44.

Ad Hebre. 11.

34 In eiuſdem etiam libri Eccleſiaſtici Capite quadrageſimo octauo ità ſcriptum eſt de vero Elia: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum, qui inſcriptus es in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare Cor patris ad filios, & restituere tribus Iacob.* Quo in loco verba fiunt de vero Elia Theſbite, cuius ibi virtutes & res geſtæ commemorantur: eadẽque propemodũ verba de Elia hic dicuntur, quæ Malachias de eo dixerat. Ea porro verba ſecundum literalem ſenſum, neque in Ioannem Baptiſtam, neque in chorum Prophetarum, neque in cętum Doctorum aut Prædicatorum vllo modo congruunt.

Locus Eccleſiaſtici cap. 48.

Tertius locus diuinæ ſcripturæ de aduentu Eliæ continet verba illa Domini, quæ refert Matthæus Capite 17. *Elias venturus eſt, & reſtituet omnia* Hoc non poteſt intelligi de Ioanne Baptiſta, quippe qui, quo tempore hæc Dominus dixit, non erat venturus ſed iam pridẽ venerat, curſumque ſuum per martyrium conſummauerat: nec in ipſum quadrat illud, Reſtituet omnia. Super quib. Domini verbis Iãſenius in Capite 67. Suæ concordiæ Euangelicæ affirmat, antiquiſſimã eſſe, perpetuamque in populo Chriſtiano Traditionẽ, & cõmunẽ Patrũ atque Doctorũ ſententiã verum Eliam eſſe futurũ ſecundi aduẽtus Domini præcurſorem, & reſtituturũ trib. Iacob, conuertendo Iudæos ad fidem Chriſti. Idq; Iãſenius arbitratur manifeſtè Malachiã ſupradictis verbis oſtendiſſe quem locutũ eſſe de vero Elia, & de aduentu eius ante diem Iudicij probat ipſe Ianſenius quatuor argumentis, quorum vltimũ eſt hoc: Auctorẽ libri Eccleſiaſtici in capite 48. de vero Elia ſcribentem, iiſdem de verbis vſum eſſe, quibus Malachias vſus fuerat. Sic Ianſenius: quem ego demiror, cum hæc verè docteque ſcripſiſſet, in Commẽtarijs tamen ſuis in Eccleſiaſti cũ cõtra ſẽſiſſe, & ſcriptũ reliq ſſe. 35

Locus Matthæi, ca. 17.

Sed aduerſari nobis videtur duplex Domini noſtri ſententia, quã refert Matthæus. Nã apud eũ capite 11. Dominus loquẽs cũ Diſcipulis ſuis de Ioan. Baptiſta, dixit eis, *Si vultis recipere, ipſe eſt Elias.* Et in capite 17. loquens de aduentu Eliæ, dixit, 36

Locus Matthæi ca. 11. & 17.

dixit, *Elias quidem iam venit, & non cognouerunt eum. Tunc intellexerunt Diſcipuli quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet* Ergo ſecundũ Domini ſentẽtiam, Elias, qui dicebatur eſſe venturus, non alius fuit, quã Ioannes Baptiſta. Ad hanc obiectionem ita reſpondeo Dominus in Euangelio duplicem fecit Eliam: alterum quidem, verum Eliam, illum dico Eliã Theſbitem, magnum in veteri teſtamento, mirabilemque prophetam: qui præcurſor erit ſecundi aduentus Domini ad Iudiciũ, & Iudæos conuertet ad Chriſtũ; & de hoc Elia Intelligere oportet illud quod Dominus dixit, *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.* Alterum etiam fecit Dominus Eliam non quidem verum, ſed, vt ita dicam, myſticum: nam licet in perſona corporali diuerſus erat à vero Elia; quia tamen in ſpiritu ac virtute ſimilis fuit Eliæ, & ſimili Præcurſoris munere functus eſt; propterea vocatus eſt Elias: & hic fuit Ioan. Baptiſta, quẽ Gabriel Archãgelus patri eius vẽturum prædixit in ſpiritu & virtute Eliæ. Et de tali Elia illud Domini dictum, eſt accipiendum: *Elias quidem iam venit, & non cognouerunt eum*; & quod de Ioan. Baptiſta dixit, *Ipſe eſt Elias.* Nam vt indicaret, ſe iſtud non propriê, & hiſtoricè, ſed figuratè ac myſticè dixiſſe, præmiſit illud, *Si vultis recipere* quod propterea dixit, quia loquebatur ſecũdum myſticum ſenſum, qui non affert neceſſitatem credendi, ſicut literalis ſenſus, ſed probabilem quandam duntaxat congruentiam. Qua etiã dè cauſa illud poſt adiunxit, *qui habet aures audiendi audiat.* Significãs vtique, quod de Elia dixerat, id non eſſe cuiuis apertum, & cognobile, ſed obſcurum, & opertam habere intelligentiam.

uplex E-as in Euã-lio.

ucæ 1.

DECIMATERTIA Diſputatio.

Enarratur quartus diuinæ ſcripturæ locus ualde memorabilis & illuſtris de aduentu Henoc & Eliæ contra Antichriſtum.

PErinſignis eſt ſacræ 37
Scripturæ locus in Capite 11. libri Apocalypſis de aduentu Henoc & Eliæ contra Antichriſtum, Verba ipſius ſcripturæ ſunt hæc; *Dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo Candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Si quis voluerit eis nocere, ignis exibit de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum Hi habent poteſtatem claudẽdi Cœlum ne pluat in diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem & percutient terram omni plaga, quotieſcumque voluerint. Et cum finierint teſtimoniũ ſuũ, Beſtia, quæ aſcendet de abiſſo, faciet aduerſus eos bellũ & vincet illos, & occidet eos: & corpora eorũ iacebũt in plateis Ciuitatis magnæ, quę vocatur ſpiritualiter & Sodoma & Aegyptus vbi Dominus eorum crucifixus eſt. Et poſt dies tres & dimidium, Spiritus vitę à Deo intrabit in eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos et timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos, & audierunt vocem magnam de Cœlo dicentem eis, Aſcendite huc; et aſcenderunt in Cœlum in nube, & viderunt illos inimici eorum, &c.*

Hæc ꝓphetia Beati Ioan. apud 38
Patres & Doctores Eccleſiaſticos percelebris eſt; eaque, ſententiam Annij quod verus Antichriſtus fuerit Maometes, euidenter redarguit, & funditus euertit. Quã

Locus Apocalypſis ca. 11. diſtinctè ac ſubtiliter explicatur.

Digitized by Google

ob rem curſim hoc loco eam per partes,ſcriptimque declarabimus. *Dabo duobus teſtibus*, Quid eis dabit, os nempe, & ſapientiam, cui nec Antichriſtus,nec eius ſectatores poterũt reſiſtere vel dabit eis id nimirum quod ſequitur, *& prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta* Qualis erit iſta eorum prophetia,vel prædicabunt, breui futurum illius perſecutionis finem, extincto Antichriſto; breuiſque venturum Dominum ad iudicandum omnes,vel prophetabunt, id eſt,prædicabũt fidem Chriſti, Scripturas,quæ de ipſa ſunt,interpretantes,& Antichriſti mendacia detegentes atque confutantes. Dies autem mille ducenti ſexaginta,efficiunt tres annos, & dimidiũ abſque decem, & octo diebus, qui ſi adderentur ſupra dictis mille ducentis ſexaginta diebus, efficerent plenos tres annos & dimidium anni;ergo per illos mille ducentos ſexaginta dies prophetabũt iſti duo teſtes contra Antichriſtum, & in fine illorum dierum occidentur ab ipſo: illis vero decem & octo diebus qui deerant ad complementum trium annorum & dimidij, durabit poſt eorum mortem perſecutio Antichriſti, ſed poſt illos ceſſabit,extincto Antichriſto. *Amicti ſaccis* vt non ſolum verbo,ſed ipſo etiam habitu pœnitentiam prędicent Vel quo manifeſtum faciãt mærorem & luctum, quo propter eos afficientur, qui tunc temporis in Antichriſti errores abducti comperientur. *Hi ſunt duæ oliuæ, & duo Candelabra.* Simile quid legitur apud Zachariam de Zorobabele duce populi, & de Ieſu ſacerdote magno.Sic autẽ appellantur,quod bonorum operum oleo, cognitionis lumini fomentum ſuggerent, veritatiſque vehicula exiſtent. Vel Candelabra dicuntur,quia in denſiſſima illa perſecutionis caligine lucem veritatis hominibus oſtendent Oliuæ appellantur,quaſi oleo Spiritus ſancti,per gratiam largiſſimè vncti: vel quia magnam illi exercebunt miſericordiam erga homines in illa perſecutione poſitos,conſolando afflictos, roborando infirmos,in fide nutantes fulciendo, denique ſuſtentando omnes promiſſione diuini auxilij mox ipſis,Antichriſto interfecto,affuturi. *Hi habent poteſtatem claudendi Cœlum ne pluat,& conuertendi aquas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga.* Quoniam Antichriſtus in omni genere mẽdacium prodigiorum & ſignorum futurus eſt omnium veneficorum, & Maleficorũ princeps, omniũ præſtigiatorum coryphæus,vtpote vniuerſa Diaboli fraude,& energia perfectè imbutus;idcirco prouidẽtiſſimus Deus duos illos teſtes ſuos verorum miraculorum virtute armabit, qui demonſtratione veritatis, mendacia eius redarguant; & ſeductos ab illo partim manifeſta ratione, partim omni plagarum, & calamitatum genere, vt ſunt terræ ſiccitas & ſterilitas, aeris intẽperies & peſtilentia,& id genus alia,ad veritatis lucẽ conuertant: ipſum verò impoſtorem Antichriſtũ palam illi reuincẽt;publiceq;confundent nihil interim incommodi neq; ab vllo alio,donec prophetiã, & miniſteriũ ſuũ expleuerint,perpeſſuri. *Et cum finierint teſtimoniũ ſuũ,Beſtia, quæ aſcendet de abyſſo, faciet aduerſus eos bellũ,& vincet eos, & occidet illos, & corpora eorũ iacebunt in plateis Ciuitatis magnæ &c.* Poſtquam inquit hi duo teſtes fraudes Antichriſti detexerint, maximeq; vitandas eſſe palam oſtenderint hominibus Beſtia,id eſt Antichriſtus, ex abyſſo, id eſt,ex abſtruſis & obſcuris humidiſq; locis vt ſicut interpretatur Andreas Cæſarienſis in quib. Diabolus verſari ſolitus eſt,egredietur & ſecundũ permiſſionem diuinam interficiet illos; & corpora eorũ per plateas Ieruſalem vltro citroque iactata,relinquet inſepulta; nimirum

Ieruſal tura ſ regni A chriſti.

rum in ciuitate Ieruſalem, vt probabile eſt, inquit Andreas, ad imitationem Dauidis, ſedem regni ſui collocabit Antichriſtus. *Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrabit in eos, &c.* Poſt tres videlicet dies & dimidiũ, quibus extincti iacebũt, quot nimirum annis vaticinati fuerant, denuo reuiuiſcent, & nubis vehiculo ſubuecti ad cœlum aſcendent, ingentem hominibus, qui ante viderant eos, ſluporem pariter, atque timoré allaturi. Et hæc quidem ad breuem iſtius Prophetiæ interpretationem pertinentia, carptim a nobis dicta ſint.

Illos duos teſtes, fore Henoc. & Eliam.

39 Sed illud in hac Prophetia principalem habet queſtionem qui ſint iſti duo teſtes contra Antichriſtum venturi, quorum prædicatio tam multis eſt, tamque notabilibus atque illuſtribus inſignita circumſtãtijs. Ad hanc quæſtionem breuiter reſpondens Andreas ſuper illo Apocalypſis loco, Per hos inquit, duos teſtes; plerique Doctores intellexerunt Henoc & Eliam, qui ſub mundi finem accepturi ſunt à Deo ſpatium trium annorum & dimidij anni ad vaticinandum & prædicandum contra Antichriſtum, ſic ille. Equidem quod alter iſtorum duorũ teſtium ſit futurus Elias video inter omnes conuenire. Auguſtinus certè in libro 20. de Ciuitate Dei, cap. 29. ſcribit, quòd Elias in vltimo Mundi tempore ante diem Iudicij venturus ſit, & Iudæos ad Chriſtum conuerſurus, id eſſe in fidelium Cordibus, & ſermonibus celeberrimum. Idem affirmant Hylarius Hieronymus Chryſoſtomus pluresque alij interpretes Matthæi ſuper illis Domini verbis Capitis 17. *Elias venturus eſt, & reſtituet omnia*, & Cyrillus atque Theodoretus ſuper illis verbis Malachię Capitis quarti: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam*, & ſine dubio Eliam indicarè voluit Ioannes Apocalyp. 11. cum loquens de duobus illis teſtibus, dixit, ignem exiturum de ore eorum, & deuoraturum inimicos eorum, & habituros poteſtaté claudendi Cœlum ne pluat, hæc enim de ipſo Elia traduntur in tertio libro Regum cap. 17. & in 4. lib. Cap. 1. & in Eccleſiaſtico cap. 48.

Andreas.

Quiſnam porrò futurus ſit alter 40 ille teſtis, qui ſocius erit Eliæ, non æque confeſſum eſt omnibus. Victorinus enim ſuper cap. 11. Apocalypſis ait, ſocium Eliæ futurum Ieremiam: at verò ſuper eodem loco Ioachimus Abbas & Ioannes Gagnæus putant, futurum Moſem, ſed eſt antiqua traditio in populo Dei & communis Patrum & Doctorũ ſententia, duos illos teſtes fore Eliam, & Henoc. Videat lector Chryſoſtomum in 2. Caput poſterioris Epiſtolæ ad Theſſal. Gregorium li. 9. Moralium Cap. 4. & Homil. 12. in Ezechielé Hyppolitum in oratione de Conſummatione mundi; Damaſcenum librò quarto de fide Orthodoxa Cap. 27. & complures Interpretes libri Apocalypſis ſuper Caput. 11. vbi Aretha hæc ſcribit. De aduentu Henoc ante diem Iudicij, teſtimonium ex ipſa diuina ſcriptura non habemus quæ tantũ docet illum tranſlatum ne guſtaret mortem. Fertur tamen ex traditione præconum Chriſti, quod inuariabiliter in Eccleſia recipitur, ipſum etiam Henoc tum venturum cũ Elia Theſbite, ſic Aretha. Et iſtã quidem tam antiquam & probatã Traditioné duo ſcripturæ loca valde confirmant, quorum vnus eſt in capite 44. Eccleſiaſtici, vbi dicitur Henoc fuiſſe tranſlatum, vt det Gẽtibus pœnitentiã, quo ſignificatur, eum poſt tranſlationem ſuam fuiſſe venturum ad dandam pœnitentiã Gẽtibus, quod adhuc nõ præſtitit, ſed præſtaturus eſt ſub finem mundi, ſeductos ab Antichriſto reuocando ad pœnitẽtiã. Alter locus eſt in Capite 11. Epiſtolæ ad Hebreos, ubi Paulus ſcribẽs, trãſlatũ fuiſſe Henoc ne videret morté, ſatis in

An Henoc ſit futurus alter teſtis.

Victorinus.

Ioachinus. Ganeus.

Chryſoſt.

Gregorius. Hyppolitus.

Damaſcenus.

Aretha.

Gen. 5.

Ad Hebr. 12.

dica t e ū nō eſſe adhuc mortuū. Cur verò tot annorū millib.& tāto diuinæ potentiæ miraculo ſeruetur Henoc in vita, alia non poteſt afferri idonea & probabilis ratio,niſi quia ſub finem mundi teſtis veritatis Chriſtianæ futurus eſt aduerſus Antichriſtum.

DECIMAQVARTA Diſputatio.

Declaratur quinta ratio contra Annium quod Maometes non fuerit verus Antichriſtus.

41 QVinta Ratio contra ſentētiam Annij eſt hæc:& ſacra Scriptura multique & antiqui ſcriptores Eccleſiaſtici, aiunt multa & magna prodigia factum iri per Antichriſtum & miniſtros eius, quæ hominum exiſtimatione cenſebuntur veriſſima & maxima miracula. Dominus enim noſter apud Matthæū capite 24. loquēs de nouiſſima perſecutione fideliū per Antichriſtum futuras, *Surgent, inquit, Pſeudo Chriſti & Pſeudoprophetæ & dabunt ſigna, & prodigia magna, ita vt in errorem inducantur* (ſi fieri poteſt) *etiam electi.* Prodigia,quæ facturus eſt Antichriſtus & per ſe & per miniſtros ſuos, Hæc commemorat Hyppolitus in oratione de Conſummatione Mundi;Leproſos mundabit,paralyticos ſanabit,Dæmones expellet, abſentia & longinqua,non aliter quam præſentia denūtiabit,mortuos ſuſcitabit, Montes transferet, pedibus ſuis ambulabit ſuper mare, ignem de Cęlo deſcendere faciet, diem conuertet in tenebras, & cōtra noctē in lucem clariſſimā, Videbitur ſuo imperio ſolē circumagere quocūque voluerit, & dominari atque imperare omnib. Elementis. Aſtabunt illi,tanquā Satellites eius,q̄plurimi Dæmones,ſed in ſplendida Angelorū ſpecie,parati ad exequenda eius iuſſa, qui eum, quaſi Deū,adorabunt,& hymnis variiſque canticis celebrabūt. Sic Hyppolitus. Verū ſignorū & prodigiorum,quæ facturus eſt Antichriſtus tria in capite 13.libri Apocalypſis ponuntur exempla: quorum vnū eſt,quod faciet ignem de Cęlo deſcendere; alterū,quod faciet imaginem beſtiæ more humano loqui tertiū,quod ſimulabit ſe mori & paulo poſt à morte reſurgere,propter quod præcipuè miraculū erit hominibus maxime admirabilis.

Qua prodigia facturus ſit Antichriſt.

Hyppolitus.

Tria præcipua Antichriſti prodigia.

Hæc Antichriſti miracula Paulus in capite 2. poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes vocat mendacia:quamobrem Auguſtinus libr.20.de Ciuitate Dei.cap.19. diſputat vtrum dicta ſint mendacia, quia non ſunt futura vera, ſed tantum ſimulata & ficta,& ſenſus atque opinionē hominū fallentia:an potius dicta ſint mendacia, quod etſi re ipſa ſint vera futura, eis tamen vtetur Antichriſtus ad perſuadendum hominibus maximum illud mendacium, quod ipſe ſit verus Chriſtus,veruſq; Deus. Iſtam quæſtionem Auguſtinus eo loco relinquit in medio:ſed profecto Antichriſti ſigna quatuor modis erūt mendacia primū,reſpectu cauſæ efficientis,ſimulabit enim Antichriſtus ſigna ſua fieri à Deo in teſtimonium veritatis quā ipſe docebit:cū tamen ea fient per occultas naturalium cauſarum virtutes,ad id maximè Dæmonib. naturali ſua ſcientia & potentia cooperantib. Deinde,mendacia erunt reſpectu materiæ:multa enim reuera non erunt talia,qualia videbuntur,ſed habebunt ſpeciem tantum, non veritatem rerum,fallaci oſtentatione præſtigiiſque ſenſus hominum fallentia. Ad hæc, mendacia erunt reſpe-

Cur Beatus Paulus ſigna quæ facturus eſt Antichriſtus,vocauerit mendacia.

S. Auguſt.

reſpectu formæ, vera enim, &, vt loquimur in ſcholis, formalis ratio miraculi propriè dicti, eſt, vt ſit opus ſupernaturale, omnis creatæ naturæ poteſtatem excedens, qualia non erunt Antichriſti ſigna. Poſtremo, mendacia erunt reſpectu finis; ea namque Antichriſtus ad eũ finem faciet, vt maximũ & pernicioſiſſimum mẽdacium hominibus perſuadeat, ſe verum eſſe Meſſiam & Saluatorem Mundi, verũque Deum. Ex his quæ dicta ſunt de futuris Antichriſti miraculis, euidenter concluditur, Maometẽ non fuiſſe verum Antichriſtum, nã nec per ſe, nec per ſuos miniſtros talia fecit ſigna Maometes, qualia facturum Antichriſtum, & in ſacris literis, & in Sanctorum Patrum, veterũque Auctorũ ſcriptis proditum teſtatumque eſt.

DECIMAQVINTA Diſputatio.

Commemoratur & refellitur Annij, & quorundam aliorum Reſponſio ad ſupradictam quintam rationem.

43 Negat Annius, Maometem non feciſſe ſigna, quæ facturum Antichriſtum eſſe in decimotertio capite libri Apocalypſis prædictum eſt: Ait, tamen, ſigna illic commemorata, non hiſtoricè, nec vt verba ſonant, eſſe accipienda, ſed figuratè, ac metaphoricè. Dicitur illic, quod Antichriſtus faciet ignem de Cœlo deſcendere: ſed vocabulo ignis ſignificantur Angeli, iuxta illud Dauidis, *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.* (103.) Et huiuſmodi ſignum feciſſe Maometem, conſentit etiam Lyranus ſuper illo capite Apocalypſis. Maometes quippe, caduco morbo laborans, ſimulabat ſe in terram cadere propter nimium ſplendorẽ Angeli de cœlo ad ſe deſcendentis, ſe cumque ſermocinantis. Laudat Annius magiſtrũ quendã nomine Nicholeũ ordinis Prædicatorũ, qui totũ fere orientem peragrauit, & ſcripſit præclarum quẽdam tractatum cõtra Alcoranum, cuius tractatus initium eſt: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua.* (Pſal. 118.) Hic Nicholeus in ſuo Itinerario narrat, ſe, cum eſſet Niniue & Babylone, vidiſſe quoſdã ex Maometanis incredibili abſtinentia, q etiam in aſperrima hyeme nudi ſe per eſſent, quorũ nõnulli nudis pedibus ignem calcabant, & extinguebant. Cuius rei ſimile quiddã refert Plinius in libro ſeptimo de quibuſdam, qui in monte Soracte ſacrificantes Apollini, per accẽſos rogos, ardenteſq; carbones, nudis pedibus innoxie perambulabant.

Illud verò prodigiũ, quod Antichriſtus dabit Spiritum & facultatem loquẽdi Imagini Beſtiæ, ſic de Maomete interpretatur Lyranus: Beſtia eſt ſecta impia, & legi Chriſtianæ contraria, ipſorum Saracenorum, & Maometanorum: Pſeudopropheta eſt ipſe Maometes: Imago Beſtiæ, eſt ſimulata, & ficta lex, quam ſuis Sectatorib. dedit ſimulans eam à Deo ſibi eſſe traditam, cum ea fuerit à Diabolo ei inſpirata & tradita, & ex variis doctrinis, Iudæorum, Hæreticorũ, & Gentiliũ conflata. Huic legi dedit Maometes ſpiritum loquacem, qui eſt promulgationis & obſeruationis eius legis effectus, ita vt maximis clamoribus, & terroribus loquatur contra Eccleſiam Chriſti, & populum eius. 44

Diſcipuli Maometis, vt referũt 45 Aureolus & Lyranus ſuper 13. caput Apocalypſis, multa feciſſe Maometẽ miracula, nugantur. Sed quatuor præcipua cõmemorant: vnũ

Fabuloſa Macmetis quatuor miracula.

de Angelo deſcendente de Cœlo, & cum ipſo familiariter loquente: Secundum, de Luna, quę de Cœlo deſcendit ad ipſum, & locuta eſt cum eo. Tertium, de arbore fici, quæ ab eo vocata, humiliter ſe inclinauit erga ipſum Quartum de boue & agno, qui humana voce & ſermone locuti ſunt ei: Verùm, iſta, nugæ, & fabulæ, meræque ſunt figmenta & mẽdacia. Equidẽ iſtos demiror, cũ fingere ac mẽtiri vellẽt nõ multò de Maomete maiora & admirabiliora fuiſſe mẽtitos.

Confutatio reſponſionis ad quintã rationem.

46 Sed nos reſponſionem Annij ad quintam Rationem confutemus. Nimis profectò cœcus eſt, qui non videt, iſtorum reſponſionem non modo perinfimam eſſe, verùm etiã futilem, & planè ridiculam. Quid enim dici poteſt ineptius atque inſulſius, quàm ignem, quem Antichriſtus de Cœlo faciet deſcendere, interpretari Angelum, quem ad ſe mitti à Deo ſimulabat Maometes? Sanè, præter iſtos duos, Anniũ, & Lyranum, omnes libri Apocalypſis interpretes, & Patres, atque antiqui Scriptores, qui de rebus Antichriſti ſcripſerunt, illud prodigium ignis, de vero igne per artificium magicum, & diabolicũ adiutorium in terras demiſſo intellexerunt, atque interpretati ſunt. Conſtat præterea, nec ſupradicta miracula, nec alia vlla feciſſe Maometẽ. Damaſcenus certè minus cẽtum annis poſterior Maomete, ſub finẽ eius libri quem inſcripſit de Centũ Hæreſibus, affirmat, Maometem nullo teſtimonio, nec pręcedentiũ prophetarum, nec præſentium miraculorum legem ſuam probare potuiſſe. Quinetiam Maometes ipſe fatetur in Alcorano, diuinitus Chriſto data eſſe miracula ad probandã legem ſuam; Sibi autem, ad probationem legis ſuæ datum a Deo eſſe gladium. In Alcorani capite 64. indicat neſcio quod miraculum à ſe factum in Luna, nec quale id fuerit clarè loquitur. Interpretes eius tamen nugantur quodam tempore Lunam duas in partes eſſe diuiſam, & Maometem eas in manus ſuas accepiſſe, & denuo copulatis partibus redintegratam remiſiſſe in Cœlum: quod ſanè omni fabula omnique mendacio Fabuloſius & mendacius eſt.

Damaſcẽ.

DECIMASEXTA Diſputatio.

Tractatur ſexta ratio contra Annium ducta ex diuerſitate doctrinæ Antichriſti à doctrina Moametis.

SExta Ratio cõtra Annium eſt huiuſmodi Doctrina 47 quam adueniens Antichriſtus prædicaturus, & traditurus eſt hominibus, longe diuerſa erit a doctrina quam tradidit Maometes, ergo Maometes non fuit verus Antichriſtus. Doctrinæ porrò Antichriſti quatuor præcipua erunt capita. Primò, negabit, Dominum Ieſum eſſe verum Chriſtum, ſiue Meſſiam & oppugnabit eius legem & Sacramenta, maximè verò Sacramentũ Euchariſtiæ, & ſacrificium Miſſæ. Renouabit leges Moſaici ritus, vt Circumciſionis, & Sabbati obſeruantiam, & alias Ceremonias legales. Hoc probari poteſt ex illis verbis Beati Ioannis; *Qui eſt mendax, niſi, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum? & hic eſt Antichriſtus.* Si autem Iudæi, & Hæretici propterea nominantur Antichriſti, quod negent Ieſum eſſe Chriſtum quantò magis id negabit verus Antichriſtus. Hoc autem negaturum Antichriſtum tradiderunt Patres, vt Hyppolitus in oratione de Con-

Qu[...] præcip[...] pita D[...] na Ant[...] ſti.

1.Ioan

Hyppo

Digitized by Google

Conſummatione Mundi, Hilarius libro ſexto de Trinitate, Hieronymus in Caput 11. Danielis, Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei Cap. 8. Gregorius libro 11. Epiſtolarum, Epiſtola 3. Nec ſolum Antichriſtus negabit Ieſum eſſe Chriſtum, ſed etiam horrenda conuitia & blaſphemias in ipſum iactabit, vt nomen eius apud homines obſcuret, & venerationem eius ex animis hominum euellat.

48 Alterum Caput doctrinæ Antichriſti erit: cum id perſuaſerit Iudæis alijſque, Dominum Ieſum nō fuiſſe verum Meſſiam, profiteri & iactare ſe verum eſſe Chriſtū, in lege & in Prophetis promiſſum. Id autem multi Iudæorum credent, ſicut de illis prædixit Dominus verbis, quæ in ſuo Euangelio retulit Ioannes Capite quinto: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Illum *alium* interpretantur Patres ipſum Antichriſtum. Hoc docet Irenæus libro quinto loquens de Antichriſto, Tētabit, inquit, ſe Chriſtum oſtendere. Ambroſius in Cap 22. Lucæ: Ex ſacris, inquit, Scripturis diſputabit, ſe Chriſtum eſſe. Idē tradit Theodoretus in ſecundum Caput poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes Cyrillus Hieroſolymitanus Cathecheſi 15. Induet, inquit, Diabolus quendam hominem (Antichriſtum) falsò ſe ipſum appellantem Chriſtum, & per eam Chriſti appellationem Iudæos, qui Meſſiæ aduentum expectant, decipiētem.

49 Tertium Caput doctrinæ Antichriſti, erit, quod profitebitur ſe Deum eſſe, & volet ac videbit ſe pro Deo coli. Hoc apertè docet Beatus Paulus in ſecundo Cap. poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, loquens de Antichriſto, illis verbis: *Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquàm ſit Deus.* Illud verò ſeſſurum Antichriſtum in templo tanquàm Deum, ſignificat illum eſſe iuſſurum, vt templa ſibi erigantur, & ſacrificia fiant omniſq; cultus & honos veri atq; vnius Dei proprius, ſibi adhibeatur: videat lector Patres & Interpretes ſuper illo Pauli loco. Irenæus libro quinto ſermonem habens de Antichriſto. Ille, inquit, exiſtens apoſtata, & latro, tanquàm Deus, tamen adorari volet.

Quartum deniq; Caput doctrinæ Antichriſti futurum eſt huiuſmodi: Non ſolùm dicet ſe Deum eſſe, ſed alios omnes Deos oppugnabit, tam verum Deum, quàm falſos Deos & Idola vnde Paulus de ipſo dixit, *Qui extollitur ſuper omne quod dicitur, aut colitur,* & Daniel Capite 11. de eo loquens, dixit, *Et Deum patrum ſuorum non curabit, nec quenquam Deorum reputabit, quia aduerſus vniuerſa conſurget.* Quem locum explanans Beatus Hieronymus, affirmat, iſtam Danielis prophetiam non poſſe intelligi de Rege Antiocho Epiphaniæ, vt nugabatur Porphyrius: conſtat enim ex hyſtorijs profanis, & ex priori Machabeorum libro, eum coluiſſe Deos Græcorum: ſed intelligi debere de Antichriſto qui nullum Deum colet. Irenæus libro quinto, Idola, inquit, ſeponet Antichriſtus, ad perſuadendum quod ipſe ſolus ſit Deus, Idem aſſerunt Hyppolytus, & Cyrillus & Chryſoſtomus locis ſupracitatis. Theodoretus annotauit, Diabolum mirabiliter & prius illuſiſſe, & ſub finem Mundi illuſurum filios perditionis: prius enim decepit homines per Idololatriam; ſed quia hæc per Doctrinam Chriſti toto propemodum ex orbe terrarum extermina ta eſt, in fine Mundi eoſdem decipiet per Antichriſtum, qui omnem oppugnabit Idololatriam, vt ſe vnum aſſerat Deum.

DE-

DECIMASEPTIMA Diſputatio.

Oſtenditur, à ſupradicta Antichriſti doctrina, longe diuerſam fuiſſe doctrinam Maometis; & Annij ad hoc reſponſio profligatur.

51 DOctrina itaque Antichriſti talis futura eſt, qualem in proxima ſuperiori diſputatione deſcripſimus. At verò Maometis doctrina lógè diuerſa fuit: Is enim nec ſe Deum eſſe, nec Meſſiam dixit vnquàm, nec illum pro Meſſia receperũt Iudæi: ſed vnum Deum Cęli & terræ conditorem docuit eſſe colendum; & Dominum Ieſũ, tantum abeſt vt conuitijs vllis inceſſerit, vt magnis eum laudibus extulerit. Audi lector quæ ſcripſit de Maomete Damaſcenus in fine libri ſui de Centum Hæreſibus his verbis: Hic *Maometes* cum in nomo[?], & veteri Teſtamento verſatus eſſet, ſermoneſq; cum Arrianis habuiſſet, nouam ſectam & diſciplinam condidit. Simulatione autem religionis ac pietatis cum ſibi eius gentis fauorem conciliaſſet, quæ ſcripſerat ipſe, de Cœlo, ad ſe delata, & à Deo miſſa vulgauit: quædã verò in ſuo libro ordine digeſta poſuit, omnium riſu digniſſima. Dei porro venerationem & cultũ hoc modo tradit: Ponit vnum Deũ vniuerſi conditorem, qui nec generatus eſt ab alio, nec alium ipſe generauit. Chriſtum dixit eſſe Dei verbum & Spiritum; ſed creaturã tamen & ſeruum; eumq; fatetur ex Maria ſine virili ſemine generatũ: ait enim Verbum, & Spiritũ Dei, cum in Mariã introiſſent, genuiſſe filium, qui Dei propheta, & ſeruus eſt. Dicit præterea Iudæos Chriſtum contra legem ſuam crucifigere voluiſſe, & eum quidẽ tenuiſſe, non eũ tamen crucifixiſſe, ſed eius tantum vmbram, & phantaſma; illum verò neq; crucifixũ, nec mortuum eſſe; ſed eum Deus tranſtulit ad ſe in Cęlũ, quod ſibi eſſet chariſſimus. Hactenus ex Damaſceno.

Damaſcē.

Certè Maometes in Alcorano 52 Capite ſecundo docet Chriſtianos per ſuum Chriſtum ſaluari, & Capite quarto ait eum maximum eſſe Prophetarum, & ipſam Dei animam habere. Illud quoque non eſt in præteritis relinquendum, quod Maometes præcipuum religionis Chriſtianæ ſacramentũ Euchariſtiæ magna cum reuerentia & honore nominauerit atque laudauerit. Nam etſi negat eſſe inſtitutum ad recolendam Chriſti mortem, quem ipſe mortuum eſſe negat; tãtam tamen in eo Sacramento virtutem eſſe ait in quarto Capite Alcorani, vt valde firmentur in fide, & in bonis operibus, quotquot de Euchariſtia guſtant: & ſine remedio eſſe damnandos, quicunque poſtquam de ea comederint, impij facti ſunt. Quantopere verò Antichriſtus inſectaturus ſit Cultores huius Sacramẽti, & quomodo conaturus, ipſum de medio tollere, ex Danielis Prophetia, quæ eſt in 11 & 12. Capite libri eius, licèt intelligere.

Sed videamus ad hanc ſextam 53 Rationem quid Annius reſpõderit. Verè, inquit Annius, Maometes aduerſatur Chriſto, & extollitur ſupra omne qđ dicitur Deus: deſtruens videlicet imagines Sanctorum, negans diuinitatem Chriſti, & Trinitatem diuinarum perſonarum: Sedere autem in Scriptura, nonnunquam ponitur pro imperare, ſicut de Chriſto dicitur, quod ſedet à dextris Dei: & hac ratione verè dicitur Maometes ſedere in templo Dei, quia vniuerſis prope-

Annij ... ſponſio ... hanc r... nem.

propemodum Eccleſijs Africę, & Aſiæ,& quamplurimis Europæ tyrannicè imperat,& oſtendit ſe tanquam ſit Deus;id eſt,verus Dei nũtius,vnde Saraceni frequenter magna voce perſonant hanc præcationem. Verus eſt Deus,& Maometes eſt verus dei Nuntius. hæc Annius.

ionis refu
54 At enim ſi quod prædictum eſt de Antichriſto,quod extollet ſe ſupra omne quod dicitur Deus, & quod ſedebit in templo, oſtendens ſe tanquam ſit Deus,ſic interpretari liceat,vt id Annius de Maomete interpretatus eſt; ex eo profecto concluderetur, plures alios ante Maometem fuiſſe Antichriſtos,& quoſdam etiam poſt ipſum, multi enim Eccleſias Chriſti tyrannicè vexauerunt,& negauerunt diuinitatem Chriſti,& Trinitatem diuinarum perſonarum, & ſanctorum Imagines deſtruxerũt, vt Iulianus Apoſtata,& Conſtantius,& Valens Imperatores Arrianorum maximi fautores,maximique Catholicorũ inſectatores,& hoſtes,& Imperatores cognominati Iconodaſtæ,id eſt Imaginum fractores & deſtructores,vt Leo III. Imperator Conſtãtinopolitanus,& filius eius Conſtãtinus. Nemo tamen propterea vnquam dixit vllum de ſupradictis Imperatoribus fuiſſe verum Antichriſtum. Deinde,Annius nihil reſpondit ad illud,quod in ſexta ratione poſitum fuit,quod Antichriſtus profeſſurus ſit ſe Meſiam eſſe, & quod pro Meſſia recepturi ſunt eũ Iudæi,quod de Maomete nullo modo dici poſſe,manifeſtum eſt. Hoc Annius cum ſoluere non poſſet, mira diſſimulatione ſuppreſſit,nolens attingere, quod conuellere non poterat.

DECIMAOCTAVA Diſputatio.

Refertur Annij Reſponſio ad ſeptimam, & ultimam Rationem, qua probatur Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum.

SEptima Ratio contra Annium ducitur ex genere mortis, quo periturus eſt Antichriſtus quẽ miro modo eſſe occidendum indicauit Beatus Paulus in Capitè ſecundo poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes: *Tunc, inquit, reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet Spiritu oris ſui,* & vt ſignificaret id futurum eſſe ſub finẽ Mundi,& prope ſecundum Domini aduentum,adiunxit illa verba, *& diſtruet (eum) illuſtratione aduentus ſui.* Cum igitur nec ipſe Maometes ità mortuus ſit,& poſt eius mortem iam anni prope mille præterierint ante ſecundum Domini aduẽtum,neceſſariò euidẽterque concluditur,ipſum non fuiſſe verum Antichriſtum. 55

Locus 2. ad Theſſaloniceſes capite 2.

Ad hanc rationem Annius hoc modo reſpondet, illa verba Pauli eſſe intelligenda non de morte ipſius perſonę Antichriſti,ſed de interitu ſectæ eius,quę futura eſt in extremo Mundi tempore, & præſignata eſt in vigeſimo Capite libri Apocalypſis per Gentes Gog & Magog,quæ de ſecta Maometis erunt: cum quibus gentibus atrociſſimum illo tempore bellum geret Chriſtianus populus,ſed eas Chriſto mirabiliter auxiliãte,debellaqit atque profligabit,nõ enim duo hęc pugnant inter ſe, quod Antichriſtus iã ſit mortuus in perſona ſua, & quod Antichriſtus nondum ſit mortuus i ſecta ſua,ſiquidẽ Caput alicu- 56

Annij reſpõſio ad ſeptimam Rationem.

Digitized by Google

alicuius familiæ vel congregationis vel ſectæ,& corpus eius vel mēbra eius, id eſt familia, & ſecta eius, quaſi pro vna perſona in ſacris literis computari ſolet. *Spiritus autem oris Ieſu,qui interficiet Antichriſtum*. Intelligitur efficax voluntas Ieſu liberandi Chriſtianum populum a nouiſſima perſecutione Gog & Magog ſectatorum Antichriſti, quorum ampliſſimus & validiſſimus exercitus, non tam Chriſtianorū viribus, quam Chriſti voluntate ac poteſtate debellabitur. Mors porro Antichriſti, quæ futura dicitur prope finem Mundi, non eſt intelligenda mors ipſius Antichriſti in propria perſona,ſed in eius corpore,id eſt,in ſecta ipſius, quæ tunc à Chriſtianis profligabitur & deſtruetur. Nec tamen ſtatim poſt eius deſtructionem erit finis Mundi: conſonat enim dictis Chriſti & Lactantij, poſt illius ſectæ debellationem & euerſionem,Chriſtianos magna in pace victuros per mille annos in terris, id eſt, longiſſimo tempore, & tunc futuram primam reſurrectionem,id eſt,perfectam Eccleſiæ reformationem, quam Paulus in ſecundo Capite poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes vocauit illuſtrationem aduentus Domini, ſed hominibus paulatim ad voluptates & vitia defluentibus,& repentinus ſuperueniet eorum interitus, & Domini aduentus ad Iudicium. Sic Annius.

†

DECIMANONA
Diſputatio.

Confutatur illa diſtinctio nominis Antichriſti, vel pro perſona Antichriſti,vel pro ſecta eius, quæ Annio eſt quaſi omnium difficultatum effugium.

SEd quia & in 57 huius ſeptimæ Rationis, & in ſuperiorū ferme omniū Rationum ſolutione frequenter Annius vſurpauit diſtinctionem illam nominis Antichriſti vel pro ipſius perſona, vel pro eius ſecta, & pro perſona acceptum ſignificare ipſum Mahometē, qui ante multos annos fuit; vel pro eius ſecta,quæ non eſt alia, niſi ſecta Maometis ſiue Saracenorum: Vnde cum in Scriptura, vel apud Patres dicitur perſecutio Antichriſti futura prope finē Mundi, & per tres annos & dimidium duratura, vult Annius iſta, & alia horum ſimilia intelligi debere de vltima parte ſectæ Maometis, quæ erit illo tempore. Quoniam igitur Annius ad effugium omnium difficultatum,& argumētorum, quibus oppugnatur, hac vna maximè vtitur & nititur diſtinctione, nos eam planè futilem ac nihil eſſe probemus;& oſtendamus,cum in ſacris literis agitur de Antichriſto, vel à Patribus diſputatur de ingenio & moribus & factis Antichriſti,non agi de ſecta aliqua, vel regno hominum, ſed de vno quodam & certo ſingulari homine;ita vt hoc præcipuo ſententiæ Annij firmamento labefactato & funditus euerſo, neceſſe futurum ſit ſimul

-mul quoque ſententiam eius cor-
ruere,& in nihilum recidere.
58 Equidem non ſum neſcius, in-
terdum latè ſumi nomen Antichri
ſti, ea ratione, vt ſignificat omnes
qui notabiliter aduerſati ſunt do-
ctrinæ Chriſti, quorum principes
verè putaueris & dixeris fuiſſe Hę
reſiarchas, qua ſignificatione vſus
Beatus Ioannes in ſua prima Epi-
ſtola dixit, *Nunc Antichriſti multi fa-
cti ſunt,* & paulo pòſt. *Omnis Spiri-
tus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, &
hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis,
quoniam iam venit, & nunc iam in
mundo eſt.* quemadmodum etiam
nomen Chriſti ample ſumptum
tribuebatur olim Sacerdotibus,&
Regibus & Prophetis, iſtiuſmodi
enim hominum genera vngi, &
vnctione inaugurari mos erat. Di-
co tamen ſine dubitatione, quæ de
Antichriſto prædicta ſunt in ſacris
literis,& à Patribus memoriæ tra-
dita, ea intelligi debere de ipſa
perſona Antichriſti,vt eſt ſingula-
ris quidam homo,non autem de-
ſecta eius.

Locus Ioãnis in Euangelio Capite quinto.

59 Hoc autem multis probari po-
teſt argumentis. Primum argu-
mentum vim, & robur accipit ex
illis Domini verbis, quæ refert
Ioannes capite quinto: *Ego veni in
nomine Patris mei: & non recepiſtis me,
Si alius venerit in nomine ſuo, illum ac-
cipietis.* Illum alium in nomine ſuo
venturum,& a Iudæis recipiendũ,
de vno quodam ſingulari homine
Antichriſto interpretantur Chry-
ſoſtomus,& Cyrillus ſuper eo loco
Ioannis, Hieronymus in Epiſtola
ad Algaſiam, Auguſtinus vigeſi-
monono tractatu in Ioannem, Ire
næus libro quinto aduerſus Hære-
ſes, Theodoretus in Epitome Di-
uinorum decretorum, vbi agit de
Antichriſto. Sanè, cum Dominus
ſibi opponat illum alium,haud du-
biè ſignificat certum quendam ho
minem: præſertim verò cum ſigni
ficet eum pro Meſſia receptum iri
à Iudæis;qui Meſſiam venturũ ex-

Chryſoſt. Cyrillus. Hieron. Auguſt. Irenæus. Theodor.

pectant, certum quendam ſine du
bio hominem, & non Congrega-
tionem quampiam, vel ſectam.
Secundum argumentum niti- 60
tur illis Pauli verbis,quæ de Anti-
chriſto ſcripta opertè ab eo ſunt in
ſecundo Capite poſterioris Epiſto
læ ad Theſſalonicenſes: *Niſi reue-
latus fuerit homo peccati, filius perdi-
tionis,* & paulò infra: *Tunc reuelabi-
tur ille Iniquus.* Quo in loco illis no-
minibus (Homo peccati,) & (Fi-
lius perditionis) Græce proponi-
tur articulus,ad denotandum ſcili-
cet certam quandam perſonam:
quibus enim nominibus Græci ar
ticulos præponunt,eas voces & no
mina contrahi volunt ad ſignifican
dum rem quampiam certã: Exem-
pli gratia vox ἄνθρωπος, ſine ar-
ticulo poſita,in commune atq; in-
diſtinctè ſignificat hominem: Si au
tem præpoſito articulo dicatur ὁ
ἄνθρωπος, tunc certum quendam
& ſingularem hominem denotat.
Hoc etiam eſſe in ſacris literis ob-
ſeruandum, admonet Epiphanius
diſputans contra 9. Hæreſim quæ
eſt Samaritanorum, videat quæſo
lector breuem,ſed præclaram, ma
ximeque probabilem explanatio-
nem iſtorum Pauli de Antichriſto
verborum, quam tradit Sanctus
Hieronymus in Epiſtola centeſi-
ma quinquageſima prima, quę ſcri
pta eſt ad Algaſiam, in reſpõſione
ad vndecimam eius quæſtionem.

Epiphanius

Hieron.

Tertiũ argumentũ ſuppeditat 61
nobis B. ꝑpheta Daniel qui ſub ty-
po Regis Antiochi Epiphanis mul
ta de Antichriſto vaticinat' eſt in
ſeptimo & vndecimo Capite ſuæ
Prophetiæ, vt illis in locis cõfirmãt
duo eius libri primarij interpretes
Hieronymus & Theodoretus. Da-
niele vero loq; de Antichriſto tan-
quam de vno certo quodam homi
ne, multa oſtẽdũt, ſed illud vnum
euidenter, qd' ait fore vt adueniẽs
decẽ reges in terris inueniat, ex q̃
bus tres de medio tollet, reliquos
ſeptẽ ſibi vltro deditos ſuo victor
ſubij-

ſubijciet Imperio. Immo verò qđ Daniel Regem Antiochum fecit typum & figuram Antichriſti, eo ipſo ſatis indicauit, Antichriſtum fore certum quendam & ſingularem hominem, ſicut fuit Antiochus. Et quia Beatus Ioannes in Apocalypſi Capite 13. & alibi ſimilia Danielis ſcripſit de Antichriſto, de vno quodam ſingulari homine intelligenda ſunt.

62 Quartum denique argumentum facit prævalidum auctoritas Patrum & Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui de Antichriſto ſcripſerunt, quorum omnium Concors & manifeſta eſt ſententia, Antichriſtum fore vnum quendam certum & ſingularé hominem; aiunt enim illum eſſe futurum Iudæum, ex Tribu Dan, & naſciturum Babilone, & facturum ſe Meſſiam, & pro Meſſia receptum iri à Iudæis, & oſtentaturum ſe tanquàm Deũ, & ſimulaturum ſe mori, & à morte reſurgere: hæc autem in vnum aliquem certum: & ſingularem hominem conuenire poſſunt, in Congregationem vero aliquam vel ſectam hominum verè dici non queunt. Videat lector Irenæum ſub finem quinti libri, Cyrillum Cathecheſi 15. Ambroſium in ſecundum Caput Lucæ, Hieronymũ in 7. & 12. Caput Danielis, & in Reſponſione ad 11. quæſtionem Algaſiæ, Chryſoſtomum, & Theodoretum in 2. Caput poſterioris epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, Auguſtinũ libro 20. de Ciuitate Dei, Hyppolitum in oratione de Conſummatione mũdi, Theodoretum in epitome Diuinorum Decretorum, vbi agit de Antichriſto, Damaſcenum libro quarto de fide Orthodoxa Cap. 27. ex quorum ſcriptis clariſſimè patet, quæ de Antichriſto ab illis tradita ſunt, ea non ad cõgregationem quampiam vel ſectam hominum, ſed ad vnum quendam certum hominem ſingularemque perſonam pertinere: ex quo item euidenter concluditur, diſtinctionem illam nominis Antichriſti, vel pro eius perſona, vel pro ſecta ipſius, qua toties vtitur Annius, ad effugium argumentorum quibus vrgetur & præmitur, prorſus inanem & futilem, atque omnino explodendam eſſe.

63 Iuuat hoc loco referre præclara verba quæ de Antichriſto Beatus Auguſtinus in explanatione noni Pſalmi ſcripta reliquit, videtur mihi, inquit Auguſtinus, illis verbis, *Conſtitue Legiſlatorem ſuper eos vt ſciant Gentes, quia homines ſunt*, ſignificari Antichriſtus, de quo Apoſtolus dixit, *Cum reuelabitur homo peccati, filius perditionis*. Et quia ille ad tantum Culmen inanis gloriæ venturus creditur, tanta ei licebit facere & in omnes homines, & in Sanctos Dei, vt dum eum vincere penè omnes cõſpexerint, nonnulli infirmi arbitrentur, Deũ res humanas negligere. Et ſuper illis verbis eiuſdem Pſalmi. *Et omnium inimicorum ſuorum dominabitur*, Traditur de Antichriſto, ait Auguſtinus, quod Reges omnes ſuperaturus ſit, & ſolus regnum obtenturus: nec mirum, cum etiam, ſecundum Apoſtolum, in templo Dei ſeſſurus ſit, extollens ſe ſupra omni quod colitur, & dicitur Deus, Et quoniam traditus in Concupiſcentiam cordis ſui, & damnatione vltimæ deſtinatus, per nefarias artes ad illud vanum & inane culmen dominationem que venturus eſt, propterea ſequitur, *Dixit in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*, id eſt, fama mea, & nomen meum ex hac præſenti generatione in futuram poſterorum generationem non tranſibit, niſi artibus adipiſcar tam excelſum principatum, vt de me poſteri tacere non poſſint, Animas enim perditus, & bonarũ artium expers, malis artibus ſibi aditum molitur ad famã, tam diuturnam,

S. Augu præclara de Antichriſto ſententia.

vt

Google

vt apud poſteros etiam celebretur. Et qui non poſſunt per bonas artes & virtutes noteſcere, cupiũt vel ma lè de ſe homines loqui, dũmodo no men eorum latiſſimè peruagetur. Poteſt etiam intelligi, vt de generatione mortali, ad æternitatis generationem ſe venire non poſſe va nus, & erroris plenus animus arbi tretur, niſi malis artibus, quod olim de Simone Mago diffamatum eſt, qui ſceleratis artibus cœlum ſe putauit aſcenſurum & adepturum & de humana generatione in diui nam generationem per artes ſuas magicas trãſiturum. Quid ergo mi rum, ſi, etiam homo ille peccati Antichriſtus qui totam nequitiam, & impietatem quam omnes Pſeudoprophetæ incohauerũt, impleturus eſt, & tãta ſigna facturus, vt decipiat (ſi fieri poteſt) etiã Electos Dei dicturus ſit in corde ſuo; *Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*, & ideo congruit recteque ſequitur, *Cuius os maledictione plenum eſt, & amaritudine, & dolo*. Magnum enim malum eſt, tam nefandis arti bus cęlum appetere, & ad capiendam æternam ſedem talia merita comparare. Sed non habebit effectum eius cupiditas, ſed intra hos eius ſidium valebit ad eum perdẽ dum, qui & talia ſibi auſus eſt poll ceri, & qui ſuis inſidijs & fraudibi in partes ſuas cõuerſurus eſt mul. titudinem. Hęc in eo loco Auguſtinus. Eat igitur Annius, & dicat quęcumque à Patribus tradita ſunt de Antichriſto, ea nõ de perſona ip ſius, ſed de ſecta intelligi oporte re.

†

Ma

ub.

VIGESIMA Diſputatio.

Ex multis, eximijſq; laudibus quibus Maometes in ſuo Alcorano excellentiam Domini Noſtri Ieſu Chriſti prædicauit & magnificauit, euidenter concludi eum non fuiſſe verum Antichriſtũ.

IN Alcorano, in 6. exordio quartæ definitionis inducitur Deus ita loquens, (omnium Prophetarũ alio ſuper aliũ per me ſublimato Chriſto Mariæ filio animam noſtrã propriè conferentes, virtutẽ ei præ cæteris tribuimus.) In quinto Capite Alcorani, Angeli Mariam alloquentes dixerunt, ò Maria omnibus viris & mulieribus ſplendidior, mundior, & iucundior, ferimus tibi ſomni nuntij gaudium cum Verbo, Dei, cuiùs eſt Ieſus, qui eſt facies omnium gentiũ in hoc ſeculo & futuro, vir ſapiẽs, & optimus ab vniuerſitatis Creatore mittitur, ipſe filium tuum cũ diuina virtute venientem, librũ legiferum, omniſque magiſterij peritiam, & teſtamentũ, atque Euangelium edocebit filius tuus cęcos & mutos curabit, leproſos mundabit, mortuos ſuſcitabit, quę cuncta credentibus in Deum miracula cẽ ſeutur. Verus teſtamentum confirmabit, ſeque cũ diuina virtute atq; potentia patefaciens, Dicit, piè credẽtes in Deum, me ſequamini. Deus enim mei veſtrique Dominus eſt, quẽ adorãtes recto procedent tramite. Sciẽs autem Iudęos in ſua credulitate obſtinatos mane re, ait, Quis in Dei nomine me ſeque-

quetur?& viri quidam veſtibus albis induti reſpondentes dixerunt, Nos in Dei nomine te ſequentes, in Deum credimus te teſte, dixeruntque,ò Creator,nos libro Euãgelij fidem exibentes,legatumque tuum Ieſum imitantes,aſcribe fidelibus tuis. Et Deus Ieſum affatus,ego,inquit,tuam ad me reducens animam,& exaltans, teque ab incredulis liberans,eos, qui te ſequuti ſunt,ijs qui verbo tuo nõ crediderunt,vſque ad diem publicæ Reſurrectionis ſuperponens Incredulos quoque ſummis cruciatibus hic,& in futuro ſæculo affligá, fidelibus verò,& bene facientibus merita ſua cum gaudio conferam De virtutib. igitur & Iuſtitijs Ieſu ita tibi reuelare decreuimus.

65 In decimo capite Alcorani hæc ſunt.Ieſus Mariæ filius, Dei Verbum,& Nuntius cælitus Mariæ miſſus eſt.Et in Capite 12. ſic loquitur Deus,Ieſum Mariæ filium, cui commiſimus Euangelium, quod eſt lumẽ, & confirmatio teſtamẽti & recta via timentibus Deum, ad veſtræ legis ſupplementũ miſimus (ò Iudei) omnis enim Euangelij ſeruùs præcepta eius ſequatur,alioquin malus erit. Et in Capite 13. Alcorani ſic habet,Deus Chriſtũ Mariæ filium cui tradidit animam mundam,& benedictam,qua Iuuenes,& infantulos affatus eſt,cœcũ natũ,atque leproſum curauit,mortuos ſuſcitauit,ſic allocutus eſt. Te ad filios Iſrael cũ virtutibus, meo velle, venientem, increduli Magum eſſe perhibent,tu verò de bonis tibi,matrique tuæ diuinitus datis,mihi gratias redde. Sunt alia per Alcanorum multifariam ſparſa,quæ magnam & eximã Chriſti excellentiam declarant,vt vel hoc vnum ſatis magnum ſit argumentum,Maometem non fuiſſe verũ Antichriſtum, hic enim omnino aduerſabitur Chriſto,eiuſque nomen & famam. quoquomodo obſcurare & peſſundare conabitur, omnia eius facta & dicta calumniãdo & criminãdo,& cõuitijs atque maledictis vſquequaque lacerando De quo ſupra latius in diſputatione decimaſexta diſſeruimus. Et finis quidem huic libro poni hoc loco poterat,iam enim per ſuperiores viginti Diſputationes explicata,& ad exitum perducta eſt principalis illa quæſtio,quam hoc in libro tractandam ſuſcepimus, An Maometes fuerit verus Antichriſtus,de quo multa in ſacris literis, & à Patribus tradita ſunt.Sed quo pleniorẽ aliquãto cognitionẽ iſtius Pſeudoprophetæ Maometis, atque eius ſectę lector habeat, viſum nobis eſt ſuperioribus viginti diſputationibus tres alias diſputationes àdijcere.

VIGESIMA PRIMA Diſputatio.

De inſignioribus aliquot erroribus Maometicæ doctrinæ,quæ traditur in eius Alcorano.

CVm Ma[illegible]do 66
ctus & [illegible]ruditus fuerit ab Arrianis. Neſtorianis, Iudęis,& Paganis ex iſtis fontibus varios, & fædos. pernicioſos hauſit errores. Negat Trinitatem diuinarum perſonarũ, & ridiculum putat dicere, Deum habere filium. Negat Chriſtum eſſe Deum, ſed hominem tamen ſanctum,Deoque charum,magnũque Prophetam confitetur. Negat ipſum fuiſſe crucifixũ, & mortuũ Facit Deum corporeum. Ait Dæmones in fine Mundi eſſe ſaluandos.Dicit vetus teſtamentum à Iudæis,nouum à Chriſtianis eſſe corruptum & deprauatum, ſeque lactat

ctat vtriuſque teſtamenti verum eſſe prædicatorem, & conſeruatorē, vocans ſe Prophetam veteris teſtamenti,& Apoſtolum noui. Cui rei vt fidem faceret, prima vtriuſque teſtamenti. Sacramēta in ſuam adſciuit diſciplinam & ſectam,ex Veteri aſſumens Circumciſionem,ex nouo baptiſmum. Sed vtrumque tamen Sacramentum peruerſo ritu obſeruari iuſſit: nam nec more Iudaico infantes circuncidit octauo die,ſed ad imitationem Iſmaelis, aliquot poſt ortum annis iam adultos. Nec more Chriſtiano ſemel tātum baptizat ad purificationem ſpiritualem animæ, ſed, vt moris erat Iudæis, ſæpius baptizat ad ſolam videlicet Corporis purificationem,& externam quandam munditiam. Pro Chriſtianorum Quadrageſima,inſtituit vnius menſis Lunaris ieiunium, ſine diſcrimine tamen delectuqu ciborum. Pro die Domino Chriſtianis ſacro & feſto diem Veneris feſtū agi,& celebrari voluit omnes imagines vel Dei, vel ſanctorum hominum ex omnibus locis auferri iuſſit, verum Dei prætexens cultū, & venerationem Vſum vini ſuis interdixit. Repudiū vxoris multis de cauſis facile reddidit. Polygamiam conceſſit poteſtatem faciens tot habendi vxores quot poſſit maritus alere. Videtur etiam ponere facti neceſſitatem,& verā humanæ voluntatis libertatē auferre. Vltimam & ſummam hominis fœlicitatem,etiam poſt mortem,in voluptatibus & delicijs carnalibus ponit,ad ſimilitudinem videlicet Epicuri inter Philoſophos, & inter Hæreticos ipſius Cherinti. Sunt alia permulta eius inſtituta,non ſolūm non honeſta,nec rationi conuenientia,ſed maximè obſcœna, & abſurda,& ridicula, & pecudum potiùs,quàm hominum, vt quicumque is fuerit, qui dixit, legem Maometanorum eſſe legem porcorū,mihi quidē ſcitè admodū, non ſolùm verè dixiſſe videatur.

Iſtius porrò ſectæ Maometis falſitatem,& abſurditatem,multi de Chriſtianis autoribus ſcriptis demonſtrarunt,atque confutarunt: Dionyſius Carthuſianus quinque libros ſcripſit: Richoldus Ordinis Prædicatorum edidit librum, qui inſcribitur Confutatio legis Maometicæ,Pius Papa huius nominis ſecūdus Epiſtolā ea de re ſcripſit ad Maometem Turcarum Imperatorem, Bartholomeus etiam Vngarus, & Ioannes de Turrecremata,& Guillelmus Poſtellus in libris quos euulgauit de origine Tartarorum,Perſarum,Arabum,& Turcarum. Præterea,Gabriel Bariletanus ordinis prædicatorum ſcripſit, Maometem in ſua lege permittere quod aſinis,& porcis magis conuenit,quàm humana ratione vtentibus,quod etiam vir inter Maometanos Medicinæ ſciētia clariſſimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro confiteri non erubuit. Paulus Burgenſis in quadam ſua additione ad Poſtillas Lyrani ſuper Caput decimumtertium Apocalypſis benelongam,ſatiſque curioſam,& eruditam de ſecta Maometis diſputationem fecit,vbi citat etiam, & laudat eximium quendam tractatum de lege & doctrina Maometis qui incipit. *Quot ſunt dies ſerui tui* ā F. Nicolao Prædicatorum ordinis Compoſitum. Is per diu fuerat in regionibus Orientis, multumque verſatus eſt cum doctoribus iſtius ſectæ,qui etiam vt eam ſubtilius, & altius ſcrutari,& noſſe poſſet,& linguā,& literas didicit Arabicas; Et vt ſeſe in omnia illius doctrinæ arcana & ſecreta penetraret, frequēter cū nobiliorib. eius magiſtris ea de quib. ipſe vel dubitabat, vel penitus cognoſcere negabat,communicauit: Vnde nō modo pſpectā habuit doctrinam Alcorani, verū etiam quemadmodum principes eius interpretes & doctores eam intelligerent atque interpretarentur. Dionyſius Carthuſianus libro 67

Scriptores qui contra Doctrinam Maometis ſcripſerunt charthuſiā Richoldus. Pius. Barch. Vngarus. Turrecremata. Poſtellus. Gabriel.

Auicenna.

Paulus burgenſis.

Pſal. 118.

Nicolaus.

Chartuſian.

per metaphoram vocatur fornica-
tio hominis à Deo *Qui elongant ſe à
te;peribunt*(ait Dauid) *Perdidiſti om-
nes, qui fornicantur abs te.* Quantus
vero,quamque implacabilis ſit ze-
lus mariti ob adulteriũ vxoris,oſtẽ-
dit Salomon his verbis,*Zelus & fu-
ror viri non parcet in die vindictæ,neque
acquieſcet cuiuſquam precibus , nec re-
cipiet pro redemptione dona plurima.*

Prouerbiorum 6.

70 Secunda cauſa : iſta ſecta Mao-
metana Chriſtianos ſuæ domina-
tioni ſubiectos fere non cogit abne
gare fidem Chriſti, ſed patitur eos
& fidem & religionem & diſcipli
nam Chriſtianæ legis colere vt cer
nere licet in Chriſtianis qui ſunt
in Græcia , & in Aſia, & in Syria,
& in Ægypto : permittit in terris
ſuis quatuor Patriarchatus; pluri-
mas item Eccleſias,&Monaſteria:
permittit Chriſtianos vndecunq;
venire ad terram ſanctam,viſitare
ſepulchrum Domini aliaq; ſancta
loca; quin etiam Chriſtianorũ cu-
ſtodiæ ea permittere, habere inibi
monaſteria & hoſpitia nec legem
& religionem Chriſtianam dam-
nare, ſecundum Maometis videli-
cet ſentẽtiam , qui Chriſtianos ſe-
cundum legem ſuam ſaluari poſſe
confeſſus eſt. Quod ſi alicubi & ali
quando aliqui Chriſtianorũ ad re-
nunciãdum Chriſto vel minis, vel
promiſſis quodammodo cogantur,
id nec generale eſt,nec per ſe fit ,
ſed vt ita dicam,per accidens; quo
ſcilicet eorum miniſterio in rebus
bellicis fideliꝰ & tutius poſſint vti.

71 Tertia cauſa eſt eadẽ ipſa , pro-
pter quam paſſus eſt Deus Phili-
ſtæos , Ammonitas , Moabitas ,
Iſmaelitas, & Madianitas , gentes
nimirũ Hebræis inimicas atq; in-
feſtas,vel illis vicinas,vel ipſis etiã
immixtas habitare:primo quidẽ ,
ob bellicã Hebræorũ eruditionẽ ,
vt ex aſſidua cũ hoſtibus decerta-
tione prudentiores & fortiores ad
pugnandum in eos fierent. Dein-
de,vt;ſi Dei legem violarẽt, & ab
ipſius cultu ad Idololatriã deflue-
rent;per iſtas gẽtes vicinas prom-
ptam acciperent à Deo punitionẽ.
Prætereà,id ipſum valebat ad He-
bræorũ virtutis ac pietatis explo-
rationem atque probationem, hac
de re in libro iudicũ capite ſecun-
do & tertio ita loquitur Deus, *Ego
non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, vt
in ipſis experiar Iſrael,vtrum cuſtodiant
viam Domini, & ambulent in ea . Has
gentes dereliquit Dominus, vt erudiret
in ijs Iſraelem, & omnes qui non noue-
rant bella Chananæorum; & poſtea di-
ſcerent filij eorum certare cum hoſtibus,
& habere conſuetudinem præliandi.* Ob
eaſdem has ipſas cauſas paſſus eſt
Deus & patitur, Maometanos ho-
ſtes acerrimos Chriſtianorum tam
diu regnare & vigere.

Quarta cauſa. Hoc ipſum pmiſit 72
Deus ad puniendos flagello Turca
rũ & Maometanorum Chriſtianos
Græcos & Orientales,ob multipli
ces ipſorum errores circa fidẽ ; &
ob ingentẽ eorum ſuperbiam atq;
cõtumaciã aduerſus Romanos Põ
tifices & Eccleſiã Romanã; & ob
multiformẽ perfidiã,variaſq; pro-
ditiones, quibus vſi ſunt aduerſus
Chriſtianos exercitus occidenta-
les in recuperatione Terræ ſanctæ.

Quinta cauſa: Noſtris diſcordijs 73
atq; diſſidijs ſecta iſta & aucta , &
roborata, & firmata tamdiu præ-
ualuit . Arma enim in Turcas &
Maometanos cõferenda,in noſtros
cõuertimus : gladium bellicum in
hoſtes Chriſtiani populi diſtringẽ
dum atq; vibrandum, in noſtra ip
ſa viſcera imprimimus. Heu fu-
ror,heu dolor ſed meliorem quæ-
ſo, impoſterum Deus Chriſtianis
principibus det mentem. Quan-
tum valerent & poſſent aduerſus
Turcas,concordes principes Chri
ſtiani , ſatis oſtendit ſacrum illud
belli aduerſus Turcas fœdus ante
annos triginta quatuor inter ſum-
mum Pontificem Pium Quintum,
& Catholicum regem Philippum
Secundum , & clariſſimam Vene-
torum Rempublicam factum .

74 Sexta cauſa: Habet hæc ſecta & alia cõplura, & præcipue tria vulgo admodum probabilia. Primo, nihil præcipit & tradit credendum hominibus quod ſit ſupra ſenſum, aut certè ſupra captum humanæ rationis: vt propterea: dediti ſenſibus homines, vel ſola rationis regula metientes quæ credenda ſunt ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam minimè retardentur. Deinde, eſt iſta lex & ſecta valde carnalis, plurimum indulgens voluptatibus & rerum terrenarum cupiditatibus, ſuper omnia vero libidini dominandi & imperandi quocunq; modo id cõſequi poſſit; ad hæc autem procliuiſſimi ſunt mortales, eaq; flagrantiſſime concupiſcunt atq; conſectantur. Poſtremò, iſta lex & ſecta non per efficaciam prædicationis, nec per mirabilitatem ſignorum & prodigiorum perſuaſa eſt hominibus: ſed innecta, & intruſa eſt per vim bellicam & terrores bellicos & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes & prouincias vel imbelles, vel tunc inermes ac præſidijs bellicis deſtituras inuadens, facile dominatum earum obtinuit, atq; in his diu præualere potuit. Septima cauſa: Hæc ſecta ex alijs pluribus ſectis mixte confuſeque collecta eſt: quia ex omni ſecta habet nonnulla habet etiam vnde, & cur aliarum ſectarum cultoribus placere queat.

75 Octaua cauſa: Hæc ſecta tam diu conſeruatur & perpetuatur ob imperij Turcici potentiam, valde ſtabilem & firmam ac durabilẽ. Eſt quidem Turcicum imperium plane tyrannicum: quia in eo Princeps proprium omnino bonum ſpectat, nullo aũt modo bona curat ſubditorum: deinde, quia ſubditos tractat, vt ſeruos ac mancipia, quãtum ad honores, & poſſeſſiones bonorum temporalium: tum, quia leuiſſimis de cauſis quoslibet, etiam optime meritos, & bonis & vita ſpoliat. Hoc tamen tyrãnicum imperium tam diu conſeruatur has ob cauſas. Primo quidem terrore potentiæ bellicæ: habet enim ampliſſimum & validiſſimum æquitatum, peditatum vero ex Aſianis & Europæis tantum, vt vel ipſa multitudine etiã mortuorum, hoſtes obruat; ſed maximũ eius robur eſt in pluribus fortiſſimorum & fidiſſimorum Gienizzarorũ legionibus. Deinde, ne vel Turcę ipſi vel Chriſtiani eis ſubiecti, nec vt vocant Renegati, qui tenent arma & res bellicas tractant, rebellare aduerſus Imperatorem queant; quatuor diligenter ſeruat, quæ, ſecundum Ariſtotelem in Politicis, ad tuendam diùque conſeruandã tyrannidem plurimũ conducunt. Tenet enim ſubditos prorſus abiectos & viles, & item pauperes & inermes & in vicem diffidentes: habet plurimos exploratores & inſidiatores & delatores, quibus magna propoſita ſunt præmia; & ſufficit, quælibet ſuſpicio aut et vmbra dubitationis de quocumque; quin etiam vel mera calumnia valet ad perdendum hominem. Super omnia curat, ne imperio ſuo ſubditi, præcipuè vero, quorum in bellicis functionib. vtitur opera, & miniſterio, ab vllius externæ gentis vel Principis patrocinio vel gratia vllo modo pendeant.

Turciũ imperium cũ ſit tyranni. cũ, Curtã diuturnũ ... ſuetis.

VIGESIMA TERTIA Diſputatio.

Super Chronologia rerum Maometis, & aliquot Succeſſorum eius.

DE Chronologia rerũ Maometis nonnihil diſſentitur; quidam enim ortum eius referunt ad annum Domini ſexcenteſimum trigeſimũ, Heraclio Imperatore, & ſummo 76

Pon-

Pontifice Honorio primo. Sed nobis viſum eſt ſequi Genebrardum qui omnem Maometis Chronologiam ex bonis auctoribus expromptam breuiter & diſtinctè, neque indiligenter explicauit.

Maometes ab Iſmaele originem ducens, Abdala patre, & Emina matre naſcitur anno Domini quingenteſimo nonageſimo, ſecundo, Mauritio Imperatore, & ſummo Pontifice B. Gregorio. Primo, ducem ſe per decem annos geſſit plurium Arabum ſeu Iſmaelitarũ vel Saracenorum: qui ſic appellati ſunt vel à Sara, principali vxore Abrahę, vt ſe iactarent hæredes ſore promiſſionum, quę ſemini Abrahæ & Saræ à Deo factæ fuerant; cũ ipſi tamen eſſent ex ſtirpe Agar ancillæ Abrahæ, & ex filio eius Iſmaele genus ducerent. Vel Saraceni ſunt appellati à Sara monte, quem ipſi olim incoluerant. Doctus & eruditus eſt à duobus præcipue Iudæis Apoſtatis, & à Sergio & Ioanne Hæreticis Arrianis & Neſtorianis. Camelorũ primo paſtor fuit, nec legere nec ſcribere ſciens, vt & ipſe fatetur. Mox vidua quadã diuite ducta vxore, mercaturã exercuit. Poſt hæc, Pſeudopropheta, & obtentu Gabrielis nomine legẽ, & ex Iudæis & Gētib. & Chriſtianis variè, mixtè, confuſéque collẽctã cõpoſuit: quã mendacib. ſignis & prodigijs, de quib. ſupra diſputauimus, ſed maximè armorũ terrore & per bellicã violentiam plurimis, vel ignorantia veritatis, vel metu bellicæ potentiæ occupatis perſuaſit, vel obtruſit potius.

77 Eam porro legem verſibus quibuſdam rithmicis condidit, quo facilius in animos imperitæ multitudinis per ſuauitatem cantus & rithmi influerent & firmius eis inhærerent. Nã ſicut tradidit nobilis ille Chriſtianus Arabs, de quo ſupra ex Dionyſio Carthuſiano diximus, q ſuper oẽs ſui tẽporis, Arabicæ lingua vim & proprietatẽ & elegãtiam callebat, vulgare tunc erat apud Arabes, carminibus & poeticis Cãtilenis ſtudere, quin etiam verſus facere, tam nobiles quam ignobiles, tanquam quid vulgo vſitatum, pro nihilo ducebãt. Legem ſuam, AL, phurcan, nominauit, id eſt, Sectiones ſiue Capita; ſimulás legem ad ſe miſſam à Deo, non ſimul datam ſibi vniuerſam, ſed per partes; & per interualla temporũ; & vt Sibyllæ folia, diuerſis in locis & temporibus, diſcretiſq; ſententijs callidè videlicet, ne quis in ea Scriptura, rerum conſequentiam & ordinem ac rationem doctrinæ requireret. Primus omnium Odmen, annis poſt Maometem circiter centum & decem, aliorũ Maometis ſucceſſorum adiutorio iſtam legem in vnum quaſi corpus, & ad integritatem, quoad eius fieri potuit, redegit. Arabes appellarunt Alcoram, id eſt, Scripturam, per excellentiam videlicet, præciſè Scripturam appellari volentes: cum tamen ea ſit ex varijs Iudæorum, Hæreticorum, & Epicuræorum doctrinis, erroribus, fabulis, & blaſphemijs, ceu indigeſtum quoddã Chaos: quam tamẽ legem ipſe ait, deſcendiſſe de ſummo cœlo vſq; ad infimum cœlum, deinde, paulatim in terras lapſam eſſe, & ad ſe delatam; de quo et Deum ſermocinantem ſecum inducit.

Quomodo ſuam legẽ Maometes appellauerit.

Quid ſignificet nomen Alcorani.

Inter præcipuos Maometis amicos & ſocios duo fuere apud poſteros celebriores. Quorum alter, vocatus eſt Haly; cuius interpretationem Alcorani ſequuntur Perſæ: alter, nominatus eſt Haumar; quem, vt fidiſſimum legis Maometicæ interpretem, cæteri, (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Perſis hoſtili odio habitis. 78

Moritur Maometes extremo Imperatoris Heraclij principatu, & moritur pleuritico morbo, & anno ætatis, vt traditur ab alijs, quadrageſimo, & regni ſui apud Saracenos, decimo. Duobus & viginti

viginti prælijs conflixit cum Perſis, Græcis, & Ægyptijs, in omnibus fere victor. Cui in regnum Arabum ſucceſſit Abumacar annis tribus: deinde Omar, qui ex ſtirpe Coſdroe Perſicū ſuſtulit, & rapuit imperium. At enim, nobilis ille Arabs à Dionyſio Carthuſiano commemoratus, & à nobis ſępius in hiſce diſputationibus in teſtimonium productus, memorię prodidit, Maometem vixiſſe tribus & ſexaginta annis; & obijſſe anno Domini ſexcenteſimo quinquageſimo quinto Imperatore Conſtante, & Summo Pontifice Eugenio primo: quorum annorum viginti tres exegiſſe in ſua Prophetia.

79. Reſtat, vt quaſi pro clauſula huius libri, vnum quiddam duntaxat adijciam, In hac ſecta primus Princeps Arabum & Saracenorum fuit Maometes ipſe legiſlator, Inde Principatus penes eam gentem manſit per annos ſexcentos ſexaginta Poſtea Principatum inuaſerunt Turcæ, quorum primus Rex fuit Ottomanus, vnde familia Ottomanna proſeminata eſt, principatum tenens uſque ad hanc diem per annos circiter trecentos. Ex hac familia extitit Maometes ſecūdus circa annum Domini milleſimum quadringenteſimum quinquageſimum, qui capta Cōſtantinopoli, & Imperatore eius occumbente, imperium Orientis ſibi aſſeruit, & imperatorem Orientis appellari ſe iuſſit. Putat Genebrardus, in illo primo Ottomano impletum eſſe vaticinium. B. Ioannis ſcriptum in vigeſimo capite libri Apocalypſis de Satana primum ligato; & poſt mille annos ſoluto ad vexandum populum Dei per gentes Gog, & Magog: nam à Conſtantino Magno, ſub quo videtur fuiſſe ligatus Satanas, quātum ad repreſſionē & pſecutionē Eccleſiæ Chriſti, vſque ad iſtum primum Ottomanum mille anni tranſierunt. Sed profecto iſta Genebrardi opinatio atque cōiectatio minime ſubſiſtit. Nam ipſa ſecta Maometana per annos ſexcentos ante iſtum Ottomanum, ſatis habuit ſolutum Satanam, cuius nimirum incitatu & adiutorio Eccleſias Chriſti populoſque Chriſtianos in Ægypto & Africa & in Hiſpania vehementer afflixit. Imo vero poſt Conſtantinum Magnum, & ante Maometem Legiſlatorem, nimis ſane fuit ſolutus Satanas non ſolùm ad vexādas Eccleſias & populos Chriſtianos, ſed etiam ad diripiendas & deuaſtandas eorum prouincias & regna vt cernere licet in perſecutione Hunnorum, Gothorum, Alanorū, Vandalorum, Perſarum, per annos plures trecentis.

Animaduerſio in genebrardū.

Illud deniq; quod etiam Gene- 80
brardus ſcitè annotauit, perdignū animaduerſione & admiratione Dei prouidentiæ videtur: circa annum Domini milleſimum trecenteſimum, quo tempore Ottomanna familia eiuſq; dominatus originem habuit; eodem ipſo tempore quaſi ex aduerſo, Auſtriacam familiam ad principatum, ingenti Catholicæ Eccleſiæ bono, prouehi cœptam eſſe. Quæ poſtea ad tantū opulentiæ, honoris, & potentię faſtigium elata eſt, vt & ſupremam dignitatem Imperialem cōtinuata multorum imperatorum ſucceſſione (quod nulli vnquam familiæ contigit) obtineat, & nūc ampliſſimum terra marique imperium, maximàmque in orbe terrarum Monarchiam poſſideat. Sed his de Antichriſto & Maomete, quātum nempe inſtituti operis ratio poſtulabat, diſputatis explicatiſque, libri huius finis eſto.

Auſtr... domu... cellen...

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google